BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
27 — B
14

QQ.IX.16
Ll. m. 12:4.2.

HOMILIARVM

DOCTISS. VIRI IOANNIS ECKII ADVERSVS QVOSCVNQVE NOSTRI TEMPORIS HAERETICOS, SVPER EVANGELIA DE TEMPORE, AB ADVENTV, VSQVE AD PASCHA.

TOMVS PRIMVS.

PARISIIS,

Apud Claudium Formicam, via Iacobæa ſub inſigni Diui Martini.

1 5 5 4.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

. 3 - 27 - B - 14

S. D. N. CLEMENTI VII. PONTIFICI OPT. MAX. CHRISTI IESV

in terris ſummo vicario, poſt oſcula pedum beatorum, dei gratiam ac felicitatem.

QVA ratione beatiſſime pater, ſuperioribus annis aggreſſus ſim homilias edere in lingua Germanica, aduerſus peſtilentes Lutheri, Zuinglij ac Parabaptiſtarum hæreſes, epiſtola illuſtriſſimo Lotharingiæ duci ſcripta affatim explicat. quod etſi exemplaria linguæ noſtræ iam aliquoties fuerint typis excuſa, catholicis nimirum auide illa conquirentibus, tamen patronorum non modo hortatu, ſed iuſſu quoque curaui vt in Latinum verterentur. ſic enim eccleſia (Auguſtino ita explicante) hodie variis loquitur linguis. Sudoribus noſtris vt Mecœnatem pararem quo felicibus prodirent auſpiciis, S. T. ex omnibus potiſſimum delegi, cui hæc noſtra dedicarentur. Nam cum hic in primis Chriſti Ieſu gloriæ, animarum ſaluti, ac ſanctæ Eccleſiæ dei ſit ſudatum, non niſi ſupremo dei Chriſtique vicario nuncupandum fuit opus, in nauicula Petri hoc periculoſiſſimo tempore regenda ac defendenda laborioſiſſime deſudanti. quod pro candore animi ſui S. T. clementi clementia beneuolentiſſime ſuſcipiet, cum dominus Ieſus, cuius officio inter homines ampliſſime fungeris, viduã duo æra minuta offerentem tanto extulerit præconio. Valeat S. T. deo ſeruatore incolumitatis tuæ feliciſſime, Ingolſtadij Bauariæ ~1. Iunij. Anno gratiæ XXXIII. ſupra ſeſquimilleſimũ.

S. T.

ſeruitor

à pedibus

Ioannes Eckius.

AD

AD ILLVSTRISSIMVM LOTHARINGIAE DVCEM D. ANTONIVM, ETC. IOANNIS ECKII

Epiſtola.

ILLVSTRISSIME princeps & domine,
ſcribit apoſtolus Paulus Romanis, Quecū- Rō̄m. 15.
que ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinā ſcri-
pta ſunt, vt per patientiam & conſolatio-
nem ſcripturarū, ſpem habeamus. Expen-
ſa verò ſcriptura ſacra in penitiori & re-
condito ſenſu, non parum momenti habet, ſi
quid futurum ſit ſpiritus ad cautelam noſtram prædixerit, Sic Geū. 49.
Iacob patriarcha dixit filiis ſuis, Congregamini, vt annunciem
quæ ventura ſunt vobis in diebus nouiſsimis, cōgregamini & au
dite filij Iacob, audite Iſrael patrem veſtrū. Quod ſi Iudæi at- Ioan. 9.
tente prophetiam de Meſsia à Iacob tunc pronunciatam intelle-
xiſſent, regem gloriæ nunquā crucifixiſſent. Niſi enim cæci fuiſ-
ſent, vidiſſent & tunc & modo ſe neque reges neque duces ha-
bere ex Iuda, imò nullum magiſtratum, cum eorum ſint tot mi-
lia in terris. Ideo Chriſtus inquit ad eos, Ego veni in nomine Ioan. 5.
patris mei, & non accepiſtis me. Si alius venerit in nomine ſuo,
illum accipietis. hic erit Antichriſtus, de tribu Dan natus, cui Geū. 49.
adhærebunt Iudæi contra prophetias Iacob, Fiat Dan coluber
in via, ceraſtes in ſemita, mordens vngulas equi, vt cadat a- Ioan. 16.
ſcenſor eius retro. Huiuſcemodi futura quæ eccleſiæ euenient, Matt. 26.
etiam in nouo teſtamento ſcripta ſunt. nam Chriſto apoſtolis Lu. 19. 32.
ſpiritum paracletum promittente, ſubdidit, Non enim loque- Ioan. 16.
tur à ſemetipſo. ſed quæcunque audiet, loquetur: & quæ ven- Matt. 24.
tura ſunt, annunciabit vobis. Sic Chriſtus futura prædixit de 2. Pet. 3.
negatione Petri, deſtructione Hieruſaleem, aduentu ſpiritus 2. Theſ. 2
ſancti, perſecutione tyrannorum, & de nouiſsimis diebus. Sic 1. Ti. 4.
apoſtoli in ſcripturis nobis reliquerunt multa de nouiſsimo 2. Tim. 3.
periculoſo tempore, Petrus, Paulus, Ioannes & Iudas Thad- Iud. 1.
deus. Sed quorſum hæc princeps excellentiſsime? vt catholi- In Apo.
cus cordatus quiſque expendat ſcripturam, & faciat bonum,
ac declinet à malo, ne ſimili cæcitate labamur ſicut Iudæi. Nam
ſicut in veteri teſtamento locuplete eſt prophetatum de aduen-
tu Meſsiæ per Abraham ex tribu Iuda, de domo Dauid, ex vir-
gine, in ciuitate Bethleem, &c. ſic & aductus Antichriſti cum

ſectis præambulis ſufficienter prænunciatus eſt in nouo teſtamento. Qui ergo affectata ignorantia deſerit eccleſiam dei & ſanctam eius vnitatem, & ſectatur nouas ſectas, antiquas hæreſes, ſchiſmata, ſeducit ſeipſum in perpetuum excidium. Sic
Mat.14. enim præmonuit nos Chriſtus, Surgent enim pſeudochriſti & pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi. Ecce prædixi vobis. Si hanc diuinam paternam admonitionem obſeruaremus, non eſſent tot ſectæ & ſeditiones in Chriſtiano orbe. ait enim
Mar. 13. ibidem & apud Marcum, Si quis dixerit vobis, Ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic, ne crediderítis. Quam pie admonet nos ſaluator. vt caueamus à ſectis, cum Luther iactet quod regnum Chriſti ſit penes ſe. Zuinglius arrogat ſibi hoc regnum. (nam per Chriſtum hic regnum fidei intelligitur, non euchariſtia, vt hæretici diuinantur) hoc idem faciunt Picardi, Parabaptiſtæ, Spirituiui. Iconomaſtiges, & alia huiuſmodi portenta & monſtra. à quibus omnibus dehortatur nos Chriſtus, dehortantur Pe-
2.Pet.2. trus ac Paulus, ac alij apoſtolici culminis primates. At pſeu-
2.Ti.4. doprophetæ apertiſſimas huiuſmodi & indubitatas ſcripturas, fictis ac peruerſis gloſſis lacerant & ſubuertunt. In qua perfidia propaganda adeo diligentes & ſagaces fuerunt, vt in paucis annis vniuerſam Germaniam hæreticis & ſeditioſis libellis opple uerint. & præcipue multis & variis ſermonibus diſſeminatis, plebem in ſeditionem concitarunt & inobedientiam, aduerſus deum, eccleſiam & eccleſiaſticam ac ſecularem poteſtatem. In qua ſtrenuam operam impenderunt. nullis laboribus impenſis aut faſtidiis parcentes, cum interea catholici in defenſanda fidei veritate ſint omnino tepidi ac frigidi, vt veriſſime dixerit
Luc.19. Chriſtus, Filij huius ſeculi ſunt prudentiores filiis lucis. Nã dum ſchiſmatici aceruos, imo montes homiliarum emiſerint, contra catholici rarenter ſermones ad plebem ediderunt, adeo vt inquiſiti tam ex clero quam laicis hunc fucum prætexerint. Emiſſe quidem & legiſſe Lutheri & aliorum homilias, quia catholicorum non extarent venales. quamuis excuſatio illa minime eos
Libr.22. Moral. expurget, ſed reddat magis ſontes. Gregorio dicente, Peccatum peccato ad lit, qui culpa quam facit, patrocinia defenſionis ad-
Duces Bauariæ. iungit. Ex iis & aliis cauſis moti ſunt, ſyncero & catholico animo nobiliſſimi Baioariæ principes ac domini, D. Gulielmus & D. Ludouicus, germani fratres, patroni mei piiſſimi. ſicut vigilantiſſima diligentia curauerunt ſubditos in vera fide & auita

auita religione conſeruare, & nouarum ſectarum ac hæreſum propagatores ac præcones varijs tormentis affecerunt & extirparunt: ita matura & graui deliberatione prahabita eis viſum eſt eſſe conſultum, vtile ac catholicæ fidei proficuum, ſi homiliæ, per circulum anni in lingua Germanica ederentur de tempore ex Biblicis ſcripturis, iuxta explanationem ſanctorum patrum, intelligentiam communem & ſenſum eccleſiæ catholicæ ac doctorum ab ea approbatorum, & in primis Dionyſij, Ambroſij, Cypriani, Auguſtini, Chryſoſtomi, Hieronymi, Bedæ ac aliorum. Hoc onus inclyti principes humeris meis debilibus impoſuerunt, ad laudem dei, ſuorum ſubditorum ſalutem, & fidei catholicæ augmentum & defenſionem, quibus ego non grauatæ pro debita obedientia morem geſſi, ac in ſubiectam formulam, non ſine ingenti labore, redegi. Hinc itaque librum homiliarum de tempore, Illuſtriſſime princeps, cum edere ſtatuiſſem, viſum eſt præclare cum eo actum, ſi tibi dedicatus prodiret in orbem: motus præcipue hac ratione, quod illuſtriſſ. D. T. *tam catholice ac ſtrenue ſe geſſit aduerſus hæreticos ac ſeditioſos, vt hinc apud deum Opt. Max. gratiam demeruerit, atque apud homines laudem immortalem. Quod virtutis inſigne ornamentū, velut hæreditarium ab inclytis Lotharingiæ ducibus accepiſti, qui ſemper in cauſa fidei ardenter amantes & fideles protectores inuenti ſunt. Poſteaquam enim regnum Auſtraſiæ (in quo Carolus Martellus, Pipini, & Carolus magnus nati ſunt) in Lotharingiam, Brabantiam & LutZelburgum ſectum eſt, principes Lotharingiæ in cauſa fidei ſemper reperti ſunt conſtantes, & ſtrenui, & optime animati. teſtis eſt locupletiſſimus Gotfridus dux de Bulion, accitus à Lotharingo in hæredem, qui paſſagij Hieroſolymitani ſupremus præfectus, vicit Antiochiam & alias præclaras vrbes orientis, tandem ciuitatem ſanctam Hieruſalem Anno gratiæ* M. X C I X. *die* 15. *Iulij victorioſe cœpit, vbi & rex à toto exercitu ſalutatus eſt. Ardorem pepelli Chriſtiani tunc florentis agnoſcimus, quod dum exercitum recenſeret ante Niceam Gotfridus, inuenta ſunt ſexcenta milia peditum, & centum milia equitū. Veſtigia patrum ſecuti ſunt duces poſteriores vſque ad tempora principis Caroli, qui genero ſuo Renato, duci Calabriæ & Andegauenſi ducatum contulit. filio autem Renati duce Ioanne ſine maſcula ſobole decedente, ſororius eius bello ducatum obtinuit, victo & cæſo maximo ac bellicoſiſſimo Burgundionum principe Carolo ante Nanceum,*

Auſtraſia

Auſtraſia diuina.

anno ſalutis.1477. ipſo die Epiphaniæ. Horum nobiliſſimorum ac celebratiſſimorum principum veſtigia ſecutus dux excelſe, dominia tua prudēter in magna ſecuritate, pacifice, foris domiq; claras adminiſtras. Et genuina animi tui virtus, magnanimitas fortiſſima, prudentia ſingularis emicuit magnifice, dum Lutherana hæreſis peſtilentiſſima ac exitialis in Germania oriretur, ſatagiſti plus quā paternis admonitionibus ac mandatis arduis hanc luem à ſubditis tuis propellere, ac ne inficerentur, præcauere. Et fortitudinem animi tui ac bellicæ rei peritiam tum

Anno 1525. *maxime declaraſti, cum ſanguinolentum plebis Lutheranæ aduerſus omnem omnino magiſtratum ac obedientiam in Germania ortum eſſet bellum, ac nobilitatem omnem, clerum ac monaſticos in exilium pelleret, diſiectis arcibus, direptis monaſteriis, ſpoliatis eccleſiis, omnia ea moliretur, quæ peſſimi quique ſacrilegi poterant excogitare. Tum labentibus rebus, trepidantibus clero ac nobilibus vniuerſis, opportune ſuccurriſti, coacto tumultuario milite ac valido equitatu, feliciſſime ſeditioſos ſuperaſti ac confeciſti apud Tabernas, apud nemus Caſtaneum, ante vallum Alſatiæ, ac pleriſque aliis locis. Qua victoria & fidem catholicam, eccleſiæ obedientiam, clerum, monaſteria ac nobilitatem reſtituiſti, & tibi gloriam peperiſti nunquam intermoriturам. Deus illuſtriſſimam D. T. infelici ac victorioſo regimine diu conſeruet incolumem, & fidei aſſertorem inuictum tueatur, cui me cōmendo. Ingolſtadij Bauariæ, duodecimo Ianuarij. Anno huius ſeculi trigeſimo ſupra ſeſquimilleſimum.*

DOMINICA PRIMA ADVENTVS, EVANGELIVM Matthæi 21.

IN illo tempore, Cum appropinquaſſet Ieſus Hieroſolymis, & veniſſet Bethphage ad montem Oliueti, tunc miſit duos diſcipulos, dicens eis, Ite in caſtellum quod contra vos eſt, & ſtatim inuenietis aſinam alligatam & pullum cum ea, ſoluite & adducite mihi. Et ſi quis vobis aliquid dixerit, dicite: quia dominus his opus habet: & confeſtim dimittet eos. Hoc autem factum eſt, vt adimpleretur quod dictum eſt per prophetam dicentem, Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus venit tibi mãſuetus ſedens ſuper aſinam & pullum filium ſubiugalis. Euntes autem diſcipuli, fecerunt ſicut præcepit illis Ieſus. Et adduxerunt aſinam & pullum: & impoſuerunt ſuper eos veſtimenta ſua, & eum deſuper ſedere fecerunt. Plurima autem turba ſtrauerunt veſtimenta ſua in via. Alij autem cædebant ramos de arboribus, & ſternebant in via. Turbæ autem quæ præcedebãt & quæ ſequebantur, clamabant, dicentes, Oſanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine domini.

Mar. 11. Luc. 9. Ioan. 12. Zacha. 9. Eſa. 92. Ioan. 12. Marc. 11. Luc. 19. Mar. 11. Luc. 19. Ioan. 12.

EXPOSITIO SEV HOMILIA I.

PRINCIPIO hic illa contextus euangelici hiſtoria aperte demonſtrat, quomodo dominus gloriæ Chriſtus Ieſus, rex cœli & angelorum omniumq; creaturarum, in tãta humilitate ingreſſus ſit ampliſsimã illam & magnificã ciuitatem Hieruſalem, in qua Iudęi opulentiſsimi nobiliſsimiq; habitabãt, ibi nimirum in ſumma egeſtate ſe dedignatus nõ eſt exhibere, palamq; videri ab omnibus: adeo vt mirum ſit, altiſsimũ ſe ad tantam demiſiſſe humilitatem. Veruntamen vera eius eſſe verba oportebat, quando dixit, Filius hominis venit non miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam redẽptionẽ pro multis. *Matt. 20.* Et alibi etiam dixit ad apoſtolos ſuos, In medio veſtrum ſum ſicut qui miniſtrat. ¶ Nec eſt quod hũc Chriſti in vrbem ingreſſum parui facias, olim enim iam prædixerat illum ſpiritus ſanctus per prophetam Zachariã, ſicut & euangeliſta eodẽ ſpiritu illuſtratus hic in euãgelio dicit, Dicite filiæ Sion, inquit Zacharias, Ecce rex tuus venit tibi mãſuetus, ſedens ſuper aſinam & pullum filium ſubiugalis. *Luc. 22.* *Zach. 9.*

Auguſti-ni regula. Illam enim ſancti Auguſtini ſuper Ioannem ſcribentis regulam, omnis Chriſtianus plurimum & diligenter ponderare debet. Quando factum noui teſtamẽti inuenitur prænunciatum in veteri teſtamento in lege aut prophetis, intelligamus hoc factum à ſpiritu ſancto, ad rem aliquam notabilem ſignificandam. Cum ergo Zacharias hunc ipſum Chriſti ingreſſum tot retro ſeculis annisq́; præuiderat, magnum quid & graue in eo poſitum ſit oportet. Certum enim id ſignum erat aduentus Meſsiæ. quod filiæ Sion dederat deus, populo nimirũ Iudæorum. Ex quo Iudæos etiam præcipue in Chriſtum credere conueniebat. Quo facit non tantum quod Chriſtus humiliter adeo aſellæ inſidens, ingreſſus eſt vrbem, ſed iſta quoque gratulabunda populi & puerorum

Mat. 21. acclamatio. ait enim Matthæus, Commoda eſt vniuerſa ciuitas, dicens, Quis eſt hic? Ingreſſus etiam templum, eiecit vendentes & ementes omnes ex illo, menſas nummulariorũ potenter euertit, cæcos & claudos in templo ſanauit, quæ omnia ſuis circunſtantiis antea nec contigerant, nec viſa nec audita fuerant Hieroſolymis: eoq́ue magis Iudæos, & ex iis quidem magnates ac doctiores præcipue cõmouere debuerat propheticum illud Zachariæ ſignum, vnde cognoſcerẽt hunc ipſum eſſe Meſsiã, de quo cuiuſq́; equitatu hæc prędixerat Zacharias. ¶ Verùm inuidia & ſuperbia ideo erãt excæcati, vt nõ viderent quã clare & aperte in Chriſto eiuſq́; ingreſſu prophetia hæc impleta eſſet. Quin potius magiſtrum illum ſuum, pręterquã quod contẽpſerunt, perſequuti etiam ſunt fortiter. ſtatim enim poſt hæc ſubiungit Mat-

Matt. 21. thæus, Videntes principes ſacerdotum & ſcribæ (verum ij quinam ſint, vide ſermonẽ Epiphaniæ) mirabilia quę fecit, & pueros clamantes in tẽplo & dicentes, Oſanna filio Dauid, indignati ſunt & dixerunt ei, Audis ne quid iſti dicunt? Ieſus autem dixit eis, Vtiq; nũquam legiſtis, quia ex ore infantium & lactẽtium perfeciſti laudem. Sed & Lucas cõmemorat, quomodo quidẽ phariſæorum de turbis dixerunt ad illum, Magiſter, increpa diſcipulos tuos. Quibus ipſe ait,

Pſal. 2. Dico vobis, quia ſi ii tacuerint, lapides clamabunt. Quo nimirum declarare voluit Chriſtus, quam certo & efficaciter omnes de ſe prædictæ prophetiæ eſſent implendæ, aut potius illas ſublatis vocibus lapides eſſent proclamaturi.

¶ Deinde non tantum hoc ſuo equitatu dominus Meſsiã ſe

eſſe

ſtē euidēter comprobauit, quem olim propheta Zacharias prædixerat, ſed ſimul etiam iſtorum falſam de Meſsia cōceptam opinionem excludere voluit. Nam & tunc eius erant ſententiæ Iudæi, & nunc quoque hodie ſunt, quæ profectò nec nulla nec exigua eſt cauſa, etiam num tantæ & cæcitatis & pertinaciæ illorum, quod tam contumaciter in ſua perſeuerant infidelitate. Putabant enim Meſsiam venturum in ſublimi rerum ſecularium adminiſtratione magnaq́; pōpa, & magnificentia vulgi iudicio ſplendida, adeo vt toti imperaturus eſſet mundo, illumq́; vniuerſum regno Iudaico pariturum. Et hanc falſo perſuaſam opinionem ex ſcripturis exuxerant, ſicut nunc quoq; hæretici ſcripturas falſo intellectu exponunt. Quum dicit dominus per Eſaiam, Erit in nouiſsimis diebus præparatus mons domus domini in vartice montium, & eleuabitur ſuper colles, & fluent ad eū omnes gentes, & ibunt populi multi, & dicēt, venite: aſcēdamus ad montē domini, & ad domum dei Iacob, & docebit nos vias ſuas, & ambulabimus in ſemitis eius. Quomodo & Ieremiā intelligebant, dicentem, in tempore illo vocabunt Hieruſalem ſolium domini, & congregabuntur ad eum omnes gentes in nomine domini in Hieruſalem. Sed & Dauid ait, Adorabunt eum omnes reges, omnes gentes ſeruiēt ei, coram illo procident AEthiopes, & dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum. & id genus locos alios plurimos in eandem inducunt ſentētiam. *Eſaia 2.* *Iere. 3.* *Pſal. 72.*

¶ Atqui huiuſmodi falſam opinionem non mali tantum habuerunt Iudæi, ſed etiā qui pij erant adeoq́; cognati & apoſtoli Chriſti. ſicut enim Matthæus ſcribit, Venit ad Ieſum mater filiorum Zebedæi orauit vt ex iis alter ad dextrā, ad ſiniſtram alter ſederet in regno ſuo. Quanuis Marcus aſſerat Ioannem & Iacobum filios Zebedæi hoc ipſum petiiſſe (tu hæc require in ſermone feciſti ſancti Iacobi.) Iamvero, vt quidā Hieronymus & Chryſoſtomus rationē explicāt, Salome mater illorum hoc muliebri quadā benignitate & affectione permota à Chriſto petiit. Putauit enim eum poſt reſurrectionem ilico regnaturū, & hoc quod in ſecundo aduentu promittitur, in primo eſſe complendum, & auiditate fœminea præſentia cupit immemor futurorum. Quo animo apoſtoli quoq; rati ſunt, fore vt Chriſtus populo Iſraēl ſeculare ſuum imperium reſtitueret, quū illi iam in cœlum *Matt. 20.* *Marc. 10.* *Hierony.* *Chryſoſt.* *Act. 1.*

aſcenſuro dicerent. Domine, ſi in tempore hoc reſtitues re-
gnum Iſraël? ¶ Verùm noſtrates quoque Iudęi fortiter ad-
huc innituntur illi, quod ſicut iam per vniuerſum mundum
diſperſi miſerrimam vitam viuunt, ſine regimine & magi-
ſtratibus, poteſtati tantum ſubiecti Chriſtianorũ, multoq́;
durius Turcarum, ita rurſus liberaturus ſit eos Meſsias, &
Deut. 30. in terrã Iudæorum collecturus, vt in Deuteronomio pro-
miſſum erat, Quum reducturus eſſet illos de cunctis popu-
Eze. 39. lis, in quos eos ante diſperſerat. Et ſicut Ezechiel ſcribit, Cõ
gregabit eos ſuper terram ſuã, & non derelinquet quenquã
ex eis ibi. Sed & ſperant Meſsiam templum illi rurſus ſuum
Zacha. 6. ædificaturum, quẽadmod ũdicit Zacharias, Ecce vir oriens,
nomẽ eius, & ipſe extruet templum domino, & ipſe porta-
bit gloriã, & ſedebit, & dominabitur ſuper ſolio ſuo. ¶ Sen
tentiam iſtam elatã nimiumq́; faſtuoſam veterum ſimul &
recẽtium Iudæorum, mitiſsimus & humilis dominus Ieſus,
iam hodie penitus concutit euertitq́; vnica hac aſina, cui ve
lut pauper & egenus inſidẽs, vrbem ingreſſus eſt. illã quoq;
propriã non habuit, ſed cõmodatitiam, pro qua ſuos etiam
apoſtolos emiſerat qui adducerent. Quod certe vna cũ Za-
chariæ teſtimonio falſam iſtam Iudæorum ſententiam vali-
dæ confutat. Quicquid enim prophetę & Moyſes prædixe
rant, de ſpirituali regno Chriſti & fidei, Iudæi ſuæ perfidię
conſulentes detorſerunt ad externam temporalem ſecula-
remq́; adminiſtrationẽ. Plane enim ſicut hic Zacharias hu-
milem & pauperem illum ingreſſum Hieroſolymam præ-
dixit, ita cæteri quoq; prophetę aduentum ſuum in humili-
Gene. 49. tate & paupertate deſcripſerunt. Siquidem ipſe etiam pa-
triarcha Iacob de Meſsia loquens, aſinæ meminit & pulli,
Pſal. 87. & Dauid quoq; in perſona illius dixit, Pauper ſum ego &
in laboribus à iuuẽte mea, exaltatus autẽ humiliatus ſum &
conturbatus. Et hic quidẽ humilitatiꝰ ipſe Chriſtus vt hic fa-
cto, ita alibi verbi teſtimonium præbet, quũ ait, Vulpes fo-
ueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis nõ
Mat. 8. habet vbi caput ſuum reclinet. Quid multa? adeo egenꝰ ex-
titit Chriſtus vt ei didrachma etiam defuerit, vnde vectigal
Mat. 19. exſolueret. nanque quum eo opus haberet, Petrum tandem
ablegauit, piſcem qui caperet & inde eximeret didrachma.
Adeo etiam egenus & pauper fuit ille, ſi more mundano lo
quamur, vt emendis etiam ſibi pro diſcipulis ſuis panibꝰ in
deſerto

deſerto pecunia defecerit. Meſsia ergo Chriſtus Ieſus egenus venit in mundum, ſicut & pauper ingreſſus eſt Hieroſolymam. ¶ Ad extremũ, diſce hinc quiſquis pauper es, humilitatẽ. pauper enim extitit ipſe etiã ſaluator tuus & redẽptor: tua tuæq́; animæ ſalutis cauſa pauper ille natus eſt, in præſepe repoſitus eſt. diuei ſorio etiã carẽs in Mariæ puerperio. Pauper extitit & in exiliũ fugit in AEgypto. Pauper ingreſſus eſt in Hieruſalẽ ſuper aſinam. Pauper & nudus in cruce pepẽdit. Pauper etiã mortuus eſt, proprioq́; carẽs ſepulchro. vnde & Ioſeph ab Arimathia illũ ſepeliuit in ſuo nouo ſepulchro. Eſto itaq; & tu pauper cũ paupere Chriſto, & vt maxime formoſus ſis & diues, humilis tamẽ eſto cũ domino Ieſu. Nã & ille rex eſt regũ, omniũq́ue dominantium dominus, vt ait Ioannes: & tamẽ vrbẽ ecce maximam Hieruſalem ingreditur aſella vectus cõmodatitia. Profecto enim ſi illud nobile virtutum omniũ ſpeculum ſequuti ſedulo fuerimus, paupertatẽ patiẽter ſuſtinuerimus, & in ipſis quoq; diuitiis humiles tamẽ extiterimus: ille idem nobis Chriſtus Ieſus poſt has diuitias gloriæ ſuæ dabit virtutẽ, vt ſic ſpiritu ſancto cõfirmati & hic ſua ſancta fide diuinaq́ue roboremur charitate, & illic in futuro ſeculo æterna decoremur felicitate, quod nobis dominus deus cõcedat, Amen.

Luca 9. Ioan. 6. Diſce Pauper. Luca 2. Matth. 2. Mat. 12. Nat. 27. Apo. 19. Ephe. 3.

HOMILIA II.

Regula bona Auguſtini.

SANCTVS Auguſtinus ſuper euangeliũ Ioannis ſcribens, regulã quandam nos docuit Chriſtianis omnibus & animo firmiter cõcipiendã, & in euãgeliis ſubinde vſurpandã. ait enim, Ea quæ fecit dñs noſter Ieſus Chriſtus ſtupenda atq; miranda, & opera & verba ſunt. Opera, quia facta ſunt: verba, quia ſigna ſunt. Ergo opera licet ita reuera facta ſint, tamen aliquid ſignificant ad noſtram doctrinam & eruditionem, vt ſic in credẽdis & agẽdis melius inſtruamur. Regula hac vti eccleſiam, nónne vel hinc clare cernimus, quo euangelium illud bis in ſacro Miſſæ legit officio, iã hodie dominica prima Aduentus, & dominica Palmarum? Nam iuxta hãc Auguſtini regulam. hunc Chriſti ingreſſum intelligere & cõſiderare poſſumus, partim in ſe, vt opus, quomodo in dominica Palmarũ legitur, quoniã ea die cõtigit, vt Chriſtus ſuper aſinã inueheretur in Hieruſalem ante ſuã paſsionẽ & mortem. Partim ſecundũ id quod ſignificat, & nos docet.

Quod ad ſignificationem attinet, ſicut Chriſtus humiliter ingreſſus eſt vrbe Hieroſolymam ſuper aſinam ſedens, ita & filius dei venit in hunc mundum, demiſit & humiliauit ſemetipſum. aduenit ſuper aſinam, hoc eſt, in ſanctiſsima carne, quam ille ex puriſsimis guttulis ſanguinis Mariæ aſſumpſerat, de cuius humilitate nobis ſanctus Paulus ad Phi-

Philip. 2. lippenſes hæc ſcripta reliquit, Quum in forma dei eſſet, nō rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, & habitu inuentus vt homo, humiliauit ſemetipſum, factus obediēs vſq; ad mortem crucis. ¶ Nec eſt quod quiſquam fidelium admiretur, quod iam diximus aſinam cui inſedit Chriſtus. ipſam eius ſignificare humanitatem. Nā & Chriſtus ſemet rebus conferre dedignatus nō eſt vilioribus quam ſit aſina: ſicut apud

Pſal. 22. Dauidē inquit, Vermis ſum & nō homo, opprobriū hominum & abiectio plebis. Et tamē aſinam ſuæ humilitatis gratia ſignificare benedictā Chriſti humanitatē, patet ex prophetia Iacob, In benedictione Iuda, vbi ex ſentētia ſanctorum doctorum omnium loquitur de Meſsia, quem miſſurus eſſet deus, quiq́; futurus erat expectatio plebis. ſequitur in-

Gen. 49. de, Ligans ad vineam pullū ſuū, & ad vitem ô fili mi aſinam ſuam, & hoc ille fecit in venerabili ſacramento, vbi corpus ſuum ſub ſpecie vini ſuo vniuit ſanguini. ſicut enim firmiter credit eccleſia, corpus, anima & ſanguis Chriſti, ſingula hæc ſub ſingulis ſpeciebus tota & integerrima ſunt, vt iam nihilo minus tantū ſuſcipiat laicus ſub vnica ſpecie, quā ſacerdos ſub vtraq;, ſed de iis alias. ¶ Quū ergo iam eccleſia ante Chriſti natiuitatē aduentū conſideret dominicū, recte hodie euangelium illud legit, quo eius in carnem ſignificatur aduētus. omnis enim cogitatio & meditatio eccleſiæ, nūc de aduentu domini eſt, vnde & tēpus hoc Aduentus appellari cœpit, olimq́; obſeruatū à priſcis pie eſt & ſancte, mul-

De conſe. diſt. 10. c. etſi non frequen. tum in eo ieiunatum, à pleriſq; confeſsio facta, quādo etiam tunc in natali domini euchariſtia ab omnibus ſumebatur, ſicut nunc in ſolennitate paſchali: eius rei ſatis magnum teſtē Fabianum habemus martyrem & Papam, ſic inquientem, Etſi non frequentius, ſaltem in anno ter homines commu-

Ibi ca. ſe cum. c. omnis homo. nicent, niſi forte quis maioribus quibuſlibet criminibus impediatur, in paſcha videlicet & pentecoſte & natali domini. Sed & ſacrū concilium Agathenſe, ſimiliter & Eliberta-

num

num decreuerunt,vt ſeculares,qui in natali domini, paſcha *Cap. non*
& pentecoſte non communicauerint:catholici non credan- *oper.33.*
tur,nec inter catholicos habeantur. Et ô quam ſanctũ illud *q.4. & c.*
tempus erat,quo charitas Chriſtiana tã magna erat, tãtúm- *ſciatis.*
que feruebat. Atq; ideo etiã nuptias agere & id genus alia *defer.c. ca*
gaudia per aduentũ prohibita ſunt,ſicut in concilio Hiler- *pellauus.*
denſi ſancitum legimus,Nõ oportet à ſeptuageſima vſque
in octauã paſchę,& tribus hebdomadibus ante feſtiuitatem
S.Ioannis Baptiſtæ,& ab aduentu domini vſque poſt Epi-
phaniã nuptias celebrare:quod ſi factum fuerit,ſeparentur.

¶Neque vero immerito ſanctum hoc dominici aduentus
tẽpus quilibet Chriſtianus maiori & ſeueritate obſeruat,&
pietate præ cæteris(ſicuti nũc quoq; in canonicis cœnobiis
ieiunatur,quotidieq; cõciones fiunt in aduentu,vt per qua-
drageſimã.)Nam duos Chriſti aduentus in ſcripturis inue- *Duo aduẽ*
nimus,Alterum qui iam dudũ præteriit, quo veniẽs in hũc *tus.*
mundum homo factus eſt.Et hunc quidẽ Chriſti aduẽtum
veteris teſtamenti patres iam olim ardenti deſiderio, votíſ-
que flagrãtibus ſemper petierunt,ſicut & Moyſes dicebat,
Obſecro domine,mitte quẽ miſſurus eſt. Et Eſaias clamat *Exod.14.*
ad dominũ,Rorate cœli deſuper,& nubes pluãt iuſtũ, ape- *Eſa. 45.*
riatur terra & germinet ſaluatorẽ. Iam tempora quo pro-
longabãtur magis,eo cœperant fieri moleſtiora grauioraq;
illis,quod Meſsiam nõdum aduẽtare videbãt,quod ille ad-
uentum ſuum vſque adeo in quinquies mille annos differ-
re pergebat.In eorũ perſona ad illum hæc clamauit Eſaias,
Vtinam diſrumperes cœlos & deſcẽderes,à facie tua mõtes *Eſa. 64.*
defluerent. Ita nũc quoque ſancta eccleſia,quæ ſpiritu ſan-
cto gaudet rectore ſibi perſonam aſſumpſit veteris eccleſię.
Deũque precatur pro aduẽtu ſimul & ſemita æternæ fœli-
citatis. & hoc ipſo quidẽ aduẽtu tota vndique abũdat ſcri-
ptura. In propria enim venit, & ſui eum nõ receperunt,in-
quit Ioãnes. Et apud Lucã dominus ait,Filius hominis venit *Ioan. 1.*
quęrere & ſaluũ facere quod perierat.¶Alter vero Chriſti *Luc. 19.*
aduẽtus eſt horribilis & tremendus,quo venturus ille eſt in
iudicio extremo viuos iudicaturus & mortuos.ita enim ad
Iudæos dixit,Videbitis filium hominis veniẽtẽ in nubibus *Mat. 24.*
cœli,in virtute multa & maieſtate.Quod Eſaias multo an- *Eſa. 3.*
te præuiderat in ſpiritu,dicens, Dominus ad iudiciũ veniet
cum ſenibus populi ſui.Profecto enim omnẽ iudicãdi po-

Ioan. 5. teſtatem Chriſtus habet, ſicut ipſe apud Ioannē profitetur, quum ait, Pater non iudicat quenquā, ſed omne iudicium dedit filio. ¶ Iam nunc ergo vtrunque Chriſti aduentum hoc ſacro tempore recolit eccleſia, alterum quidē lætum, ſalutarem & piū plane ac miſericordē, quo venit ille ſicut

Eſa. 53. ouis non aperiēs corā tondēte os ſuum. Vnde nondum omnem lætum iam hodie reiicit cantū, gaudet enim ſuper hoc priore aduentu atq; ideo retinet glorioſum illud canticum alleluia. Alter aūt Chriſti aduētus in graui & diſtricta erit

Luc. 21. iuſtitia, quum iam Chriſtus adueniet vt leo rugiens. tunc enim ipſæ etiam cœlorū virtutes mouebuntur, tunc & terræmotus magni erunt, & mortui omnes reſurgent, atq; ab vltimis terræ finibus ad hoc conueniet iudicium, in quo ſa-

1. Pet. 4. ne quū vt Petrus ait, Vix iuſtus ſaluabitur, impius & peccator vbi parebūt? Vt iam recte S. Hieron. dixerit, Siue come-

Hieron. dam, ſiue bibam, ſiue aliquid aliud faciā, ſemper vox illa videtur ſonare in aurib⁹ meis: ſurgite mortui & venite ad iudiciū. Verū de extremo iudicio peculiaris ſuo loco habebitur ſermo. Tantum illud hic videamus, homo quum Chriſti cogitat aduētum, qui illum vel vitę adiudicaturus eſt æternę vel dānationi perpetuæ, ſi ille vere pius eſt, humiliabit vtiq; ſe. & merito quidē timens deum, eidē quoque ſeruiet diligentius, in bonis deoq́ue beneplacitis operibus ſeſe exercebit ſedulo, quo tādē ſe paret gratiam recēs nati paruuli in natali illius abundantius & dignius percipere, ipſeq́ue tandem in illo finali iudicio lætus compareat coram iuſtiſſimo iudice, vbi non perpetuis affligatur pro merito ſuo ſuppliciis, ſed potius vitam impetret ſempiternam ex miſericordia & merito Chriſti Ieſu, Amen.

¶ Poſtremo, quando dictum eſt hactenus, quomodo quáque ſignificatione euangelium hoc vſurpetur, hac dominica, quur ſanctum hoc tempus aduentus dicatur, & quomodo vtrinque nunc aduentus ad animum, memoriámque reuocetur, reſtat iam dicere quur id tandem quatuor diebus dominicis fiat. ſemper enim aduentus quatuor domi-

Quatuor. dominicæ aduentus. nicas habet. Ad hęc iam reſpondeo ordinatum cōſtitutúmque id eſſe arbitrio & magno quodam conſilio eccleſiæ catholicæ, quę magiſtrum & rectorē ſuum habet ſpiritum ſanctū: & quia ſuper ea re biblicā ſcripturā nullā habemus, nec conſtat quādo hic aduentus cœperit, credendū ſane eſt,

hunc

hunc quoq; vt alias ceremonias pleraſq; ex ipſa apoſtolorũ inſtitutiõe promanaſſe, ſicut & Hieronymus & Damaſcenus teſtantur de quadrageſimali ieiunio quo ad ortiuã cœli partẽ adoremus, quod hebdomadalis feriatio ex ſabbato in diem ſit tranſlata dominicum, &c. Quãuis ratione certa nõ careant hic quoq; doctores, quur in aduentu factum id ſit. Nanq; & priorẽ Chriſti aduentũ quatuor ſunt quę præceſſerunt, inſpiratio legis naturalis, inſtitutio circuncıſionis, legis ſcriptę cõſtitutio, & prophetiæ cõteſtatio. Quatuor hæc Meſsiæ aduẽtum præceſſerunt, quæ & quatuor iis dominicis diebus deſignãtur. lex enim naturæ cœpit in Adã, circuncıſio in Abraham, lex in Moyſe, in Dauide autẽ prophetia(quãuis prius fuerũt prophetæ in particulari, Adã, Iacob, Ioſeph, Balaam, Moyſes, &c.) Et ad eũdem modum quatuor etiam tẽpora poſt Chriſti ponũt aduẽtum, primũ apoſtolorum, quo Chriſtianos perſequuti ſunt Iudæi. Secundum martyrum, quãdo eodem in officio illos ſequuti ſunt Gẽtiles. Tertiũ doctorum, quo hæretici perſequi cœperunt eccleſiã, idq́ue ab imperatore Conſtantino vſq; ad Carolum Magnũ durauit. Quartũ vero cõfeſſorum à Carolo magno hactenus durat, durabitq́; ad Antichriſtũ vſq;, quo non iam Gentiles & hæretici tantũ & tyranni, ſed ipſi etiam peruerſi Chriſtiani fideles perſequẽtur. Atq; id omne alterum illum Chriſti aduentum præcedet, quo ad iudicium vẽturus eſt, vnde & quatuor illis dominicis cõpetẽter deſignatur. ¶ Sunt tamen qui quatuor iſtorum dierum dominicorum in aduẽtu rationẽ hãc reddant, ex ipſo etiã vocabulo aduentus. cõſtat enim ex ſcriptura Chriſtum quadruplici via aduenire. Aduenit nanque primum in humana natura, natus in hunc mũdum. Secundo, veniet in vltimum iudiciũ, iuſtus iudex. Tertio etiã venit ſub cuiuſque hominis mortẽ. Quarto, in corda etiã ſingulorúm hominum inſinuans ſeſe aduenit, & iuſtificans illum, & diuina ſua gratia clementer viſitãs. De quolibet quatuor iſtorũ generum aduentu per hoc tẽpus tractatur. & hodie quidẽ primus ille aduentus in mundum, & ſic ſingulis dominicis deinceps, quemadmodum ſuo ſemper dicetur ordine. Quod autem ad hunc in carne aduentum attinet, require in ſermonibus de Chriſti natiuitate, & in die natiuitatis Mariæ.

Quatuor præceſſerunt aduentum Meſsiæ

Quatuor tẽpora poſt aduentum Chriſti.

¶ Iſtæ ſunt autem rationes tãtum ſuaſoriæ, augentes deuo-

tionem fidelium non neceſſario cogentes. Nã euangelium de ſecundo aduẽtu Chriſti, habetur ſecundũ vſum Romanæ eccleſiæ dominica prima aduentus. ¶ Poſſet hic, neq; id etiã abſurde, induci, quã deſideratus omnibus retro ſeculis
Hagg. 2. fuerit Chriſti aduẽt⁹ ille prior, ſicut & Haggæus dicit, Ve-
Gen 49. niet deſideratus cunctis gentibus: vnde & Iacob patriarcha deſiderium illum dixit colliũ æternorũ. ¶ Poſſet latius deinde explicari quantopere deſideratus ſit, in cœlo quidẽ ab angelis, ab hominibus in terra, & in limbo à patribus. Ab angelis, ſiquidem lapſus illorum vnus hic reſtitutor extitit. quãtum enim ciuiũ cœleſtium lapſu Luciferi ſociorumq́ue erat deperditũ, Chriſtus locum eorũ rurſus hominibus ſup-
Pſal. 109. pleuit: teſtaturq́ue id ipſe Dauid de Chriſto: Iudicabit in
Eſa. 51. nationibus, implebit ruinas. & non paulò apertius Eſaias, dicens, Conſolabitur dominus Sion, & conſolabitur omnes
1. Ti. 2. ruinas eius. Ab hominibus etiam plurimum deſideratus eſt Chriſtus, tanquã mediator, quemadmodũ Paulus ait, Vnus eſt deus, vn⁹ mediator dei & hominũ, homo Chriſt⁹ Ieſus. A patribus autem vt redemptor deſideratus eſt, iuxta pro-
Zach. 9. phetiam Zachariæ, In ſanguinẽ teſtamenti tui emiſiſti vin-
Pſal. 67. ctos tuos de lacu in quo non eſt aqua. Et Dauidis, Qui educit vinctos in fortitudine. Et hæc quidem facile adductis ſcripturis dilatari poſſunt, iuſtúmque conficere ſermonem.

HOMILIA III.

EVANGELIVM hoc, tres in ſe continet partes. Primũ quomodo dominus quũ veniſſet Bethphage, commiſerit apoſtolis aſinam adducere cum pullo. Deinde vt præceptum illud Chriſti impleuerint apoſtoli. Poſtremo, quibus modis apoſtoli ſimul & totus populus domino miniſtrauerint, magniſq́ue gratulationibus & applauſibus eum collaudarint.

¶ Quod ad primũ attinet, quũ iam appropinquaſſet Ieſus Hieroſolymis, ibi ſane neſcio miſericordia ne Chriſti, an charitas maior demõſtretur redimẽdo generi humano exhibita. Prius enim quã mortis ſuæ tẽpus adueniſſet, quãuis
Luc. 4. ſæpe illũ quærebãt Iudæi occidere, ſicut in Nazareth, quũ in montem eũ adducerent excelſum, nõ parcẽtes illi, quod quidem in eis erat, quin ipſum de monte etiã præcipitarẽt
Ioan. 8. verũ ille trãſiens per mediũ eorum ibat. Sed & quũ arreptis lapidibus eum in tẽplo eſſent lapidaturi, niſi ipſe templum

egreſ-

egreſſus abſcondiſſet ſe ab eis. Et alias quoque quærentibus illis apprehēdere eum, exiuit de manibus eorū. Ac deinceps quum iam nō palam ambularet apud Iudæos, abiit in regionem iuxta deſertum, in ciuitatē quæ dicitur Ephrem. Quādo iam hora aduenerat ſalutem & redemptionē generis humani operādi, non iam ſubterfugit, quin potius vltro mitiſſimus dominus ad paſſionis ſuæ locum aduenit, non abhorruit etiam manibus ſeſe offerre inimicorum. ita enim habet euangeliū, Quum appropinquaſſet Hieroſolymis, neq; ſane eum paſſio & mors ſua latebant, ſiquidē in ipſo itinere iam ſic dixerat ad illos, Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & filius hominis tradetur principibus ſacerdotū & ſcribis, & cōdemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad illudendum & flagellandū & crucifigendū. Ad hæc appropinquabat dominus Hieroſolymis, ad paſſionē ſuam ꝓperans, ad ſua ipſe ſupplicia vltro feſtinans, voluntarie ad mortem trāſiuit, ex magna illa charitate quā erga hominē habebat, vt ſi illum rurſus ſibi cōciliaret, ſicut per Hieremiā dicit, In charitate perpetua dilexi te, & ideo attraxi te miſerans. Vſqueadeo enim paterno quodā nos ille dilexit affectu, accedens etiā vltro ad locū quo moriturus erat, vt à fletu & lachrymis quoq; ſibi non temperarit, quū ciuitatem aſpiceret Hieruſalē, ſicuti Lucas deſcribit, quod & deſolanda illa eſſet, & inhabitatores eius tantū anguſtiæ, afflictionis, ærūnæ & miſeriarum perpeſſuri, quantum in mundo vix vnquam auditum foret. Sed ô domine Ieſu Chriſte, etiam nunc appropinqua nobis per gratiam & miſericordiam tuam.

Ioan. 10. *Ioan.* 11. *Matt.* 20. *Matt.* 21. *Hiere.* 31. *Luc.* 19.

¶ Quum iam Ieſus veniſſet Bethphage ad montem Olioeti. Id ſane ab euangeliſta non temere cōmemoratur. nanque & Marcus & Lucas hic mentionem faciunt Bethaniæ, quoniā Bethania & Bethphage locus hic vterq; in mōte Olioeti non longe alter ab altero poſitus ſit, & ſicut Lucas in Actis ait, mons Olioeti à Hieroſolymis per iter diſtabat ſabbati, hoc eſt, mille paſſibus. Quando enim ſabbatum rite ſanctificare præceptū erat, non licebat illis in eo vltra mille paſſus ambulare. Atque id ſane Iudæi vſu receptū obſeruarunt ſine omni præcepto ſcripturæ, tantū hoc modo ſibi à ſenioribus traditum, quomodo nos nunc quoque multis vtimur in eccleſia, quorū (vt ſupra dictum eſt) quæ ſit authoritas ignoratur, ita etiam nullum habemus ſcripturæ teſtimonium,

Mar. 11. *Luce* 19. *Actu.* 1. *Gloſſa interlinearis*

tantum illum ab apoſtolorum temporibus in noſtra hæc ſecula deriuatum vſum, quod ſane obſeruatu digniſſimum eſt contra nouellos iſtos Chriſtianos, qui ſine ſcripturis recipere nil volunt. Fuit autem Bethphage prædium ſeu villa ſacerdotum, vbi ſane merito Chriſtus Ieſus ſummus ille ſe-
Pſal.109. cundum ordinem Melchiſedec ſacerdos ingreſſurus iam in
Hebr.9. ſancta ſanctorum, idque non per ſanguinem hircorum aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinem, quieuit: volebat enim iam ſacerdotium illud vetus, vetúſque teſtamentum & ſacrificium conſummare. Ablegauit ergo apoſtolos ſuos ex Bethphage, qui ſacerdotibus veteris teſtamenti ſucceſſuri erant. Neque eſt quod in montis Oliueti expoſitione multũ laboremus. oleum ſiquidẽ in ſcripturis miſericordiam ſignificat, quo fere exẽplo veteribus etiã Ethnicis oliua pacis ſignũ extitit, vt iam nimis cõpetenter totius miſericordiæ dñs diſcipulos ſuos ablegauerit ex monte Oliueti.

¶ Atque hic iam dominus diſcipulos ex ſuis duos miſit in caſtellum quod contra eos erat, vt illi aſinam cum pullo adducerẽt. Diſcipulos hos duos ſunt qui putent Petrũ & Ioannem fuiſſe, quod ij fere magis quã cæteri familiares alter alteri fuerint, ſicut ex cœna, in die reſurrectionis in Samaria, & ex ipſa domini paſſione ſatis liquet. S. Ambroſius ſuper Lucam, Petrum & Philippum hos duos fuiſſe arbitratur, ſicut & magiſter in hiſtoria ſcholaſtica (quãuis male citet Philippum ex Actis apoſtolorum capite octauo, quia ille non fuit Apoſtolus, hic autẽ miſſi fuerunt apoſtoli, quia in præcedẽti capitulo dicitur ſecreto aſſumpſiſſe duodecim) Quicunque autem hi duo fuerint, non refert, quum ſuam ſemper habeat hoc expoſitionem, quæ nunc ſtatim ſequetur.

¶ Dixit vero dominus, Ite in caſtellum quod cõtra vos eſt, & inuenietis aſinam alligatam, &c. Quoad literã, aſina hæc â diuitibus data fuerat in vſum pauperũ, quibus nec emere nec fouere aſinos facultas erat. vnde illam cõmunem fuiſſe omnibus, certum eſt etiam hic ex Lyra, poſt magiſtrum in ſtoria ſcholaſtica. Verum cõmiſſio illa ſi bene põderetur, vt facit Chryſoſtomus, exigua nõ eſt. ibi enim declarauit Chriſtus diuinitatem ſuam, ſuam poteſtatem, ſuámque rerum omnium ſcientiam & cognitionem, oſtẽdens ſcire ſe iam ante & illos aſinam inuenturos & pullũ alligatum, quódque & aſinam & pullũ homines iſti eis ſtatim permiſſuri erant,

& hoc ſane erat potéter ac magna cum authoritate mittere. ¶Sed & hinc nos diſcere oportet, paupertaté ſuſtinere, nõ quærere faſtum & tumenté ſuperbiam, inquit Chryſoſtomus, ne maioribus inhiemus, quam quæ requirit neceſſitas. Ideóq; natiuitati ſuæ Chriſtus matrem elegerit paupérculam, fabrilem cõiugem. non etiam domũ precioſam, ſed caſam & præſepe. Apoſtolos quoq; vocauit nõ doctos, diuites, nobiles, ſed pauperes piſcatores. Menſam illi panis ornabat ordeaceus. propriis carebat ædibus, tantum de ciuitate vna in aliam pedeſter ambulabat. non puluinaribus inſidebat, ſed in mõte graminibus, exigente rei neceſſitate. flebat etiam & collachrymabat, iis omnibus nimirum regulam nobis Chriſtianæ vitæ præbens. Vnde & aſinæ vrbé ingreſſurus inſedit, tribus potiſſimum de cauſis, partim vt illud ſignum à propheta Zacharia iam olim traditum, quo Iudæi Meſſiam illum eſſe cognoſcerent, hic impleretur: partim ad deſignandum myſterium, ſicut in ſecundo iam ante ſermone, & mox amplius explicabitur. Partim denique ad bonorum morum fidele exemplũ, ne nos quoque in apparatu põpoſo, faſtu & proterua tumidáque ſuperbia viuentes ambulemus. Extende illa, & applica ex ſuperioribus, & habebis ſermonem. ¶Hoc autem factum eſt, vt adimpleretur, quod dictũ eſt per prohpetã dicenté. Dicite filiæ Sion, &c. Quomodo hæc prophetia iuxta literam faciat ad illũ Chriſti ingreſſum, & per ſe patet, & iam ante primo ſermone explicatum eſt. Nunc ergo ad ſpiritalem ſenſum veniamus, ſecundum regulam beati Auguſtini ſupra in ſecundo ſermone traditam, cõſideraturi quidnã hic nobis & facta Chriſti & verba deſignét: ſequuturi etiã in hoc ſanctũ Chryſoſtomũ ſuper Matthçũ, & ſanctũ Ambroſium ſuper Lucam. ¶Appropinquauit Chriſtus ſanctæ ciuitatis Hieruſalem. Hieruſalem tantundem eſt ac ſi dicas, videns pacem, ſignificatque hic eccleſiam ſanctam dei, quæ vt ſemel cœpit in Abel, ita duratura eſt vſque ad vltimum iuſtum, qui victurus eſt ſuper terram. Hæc in veteri olim teſtamento paruula adhuc erat, carens vberibus, donec ſponſus illius filius dei Chriſtus Ieſus ei appropinquauit, factus homo. vbi venit Bethphage, quæ vox Syriaca eſt, inquit Hieronymus non Hebræa, domúmque ſignificat oris ſeu mandibulæ: deſignat autem theſaurũ verbi dei, qui extitit in Chriſto Ieſu.

Per totum euãgeliũ.

Chryſoſt.

Ambroſ.

Cant. vlt.

Hierony.

Coloſſ.2. In eo enim omnes theſauri ſapientię & ſcientię fuere recō-
diti, ſed etiam ſecundū humanitatem ſuam Bethphage eſt.
Ad montem venit Oliueti, hoc eſt ad altitudinem & ſubli-
mitatem pacis. vere enim hæc pax ſumma eſt, qua ille pacifi-
cator homines deo patri & angelis recōciliauit, vnde & an-
Luc. 2. geli eius in natiuitate canebant. Gloria in excelſis deo, & in
terra pax hominibus. Quin potius ipſe Chriſtus ille mōs eſt
Oliueti, quo pater cœleſtis nobiles inſerit oliuas, dicentes
Pſal. 51. iſtud Dauidicū, Ego ſicut oliua fructifera in domo dei. Et eſ
Gene. 8. ſe quidē oliuam pacis ſignū, ex Geneſi perſpectū habemus,
Ioan. 14. vbi columba ramū afferebat oliuæ in arcam Noe. Chriſtus
enim ille ipſe eſt, qui & pacem ſuam nobis dedit, & ſuam
quoque nobis reliquit pacem. ¶ Chriſtus diſcipulos emiſit
duos, hoc eſt, prædicatores duos, Quo quidem numero nos
Matt. 22. prędicatores intelligere omnes debebim⁹, quos ex Bethpha-
ge, domo ſcilicet oris, ablegauit deus. nam in præceptis ge-
minæ charitatis dei & ꝓximi, omnes pendent prophetæ &
lex vniuerſa. Atqui ea ipſa illi prædicaturi erant præcepta.
Vel etiā duos eſſe qui mitterentur cōueniebat, quod omnes
prædicatores habeant ſcientiam in veritate, & puritatem in
Beda. opere, vt inquit Beda. Quāuis etiā Theophy. exponit duos
Theophy. eſſe ad ſoluendū miſſos, Paulum quidē ad Gentes, Petrum
Galat. 2. vero in circunciſionem, hoc eſt, ad Iudæos, ſicut ipſe teſta-
tur ad Galatas. ¶ Et ait illis Chriſtus, Ite in caſtellum, quod
contra vos eſt. Sed quur Hieroſolymā hic caſtellum nomi-
nat? quoniā ibi non paradiſum cœleſtem, ſed hunc mundum
deſignat, quē diabolus extruxit cōcupiſcentiis malis, confir-
mauítq; priuatæ vtilitatis affectu, omníq; ſuperbia & pro-
teruitate. vnde & Chriſtus nō Hieruſalem, ſed caſtellū di-
cit, adiiciens inſuper, quod cōtra vos eſt. Certe enim contra
dominū erat Hieruſalem, quem crucifixit, contra apoſtolos
Act. 5. 7. etiam & diſcipulos Chriſti, quos perſecuta eſt. Petrum &
& 12. Ioannem náque captiuas coniecit in carcerem, virgíſq; ceci-
dit, lapidauit Stephanum, Iacobum occidit, &c. Inuenietis
aſinam alligatam, &c. ¶ Per hæc animalia duo intelligit,
quibuſnam prædicare deberent apoſtoli, Iudæis nimirū &
Gentibus, vtriſq; quidem magnis peccatorum vinculis con
ſtrictis, idololatriæ nimirum & blaſphemiæ. Nec eſt quod
alienum hoc tibi mirúmque fiat, Iudæos & Gentes anima-
Pſal. 48. libus brutis deſignari. hoc enim & Dauid nos docuit, Ho-
mo

mo quum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipiẽtibus, & ſimilis factus eſt illis. quãuis & prohibeat hoc deus, ne ſimiles illis vnquã efficiamus, per eundem alio loco ſic dicentem, Nolite fieri ſicut equus & mulus, in quibus non eſt intellectus. Aſina, quoniam & vetula & geſtandis aſſueta erat ponderibus, ſynagogam recte figurat Iudæorum, qui multo iam tẽpore legis Moſaicæ iugum portauerant. Pullus autem cui (vt Marcus ait) nemo adhuc inſederat, gentes ſignificat legi diuinæ non alligatas, efferatas inſuper & erroribus & indomitas, omnîque blaſphemia corruptas, quæ nec deũ iam nouerant. Quid mirum autem ſi Iudæos & Gentes ad veri dei agnitionem Chriſtus reuocauit, quũ ipſe ſit ille lapis angularis, in quo, vt Petr⁹ inquit, parietes duo iſti ex Iudæis & Gentibus vnum facti ſunt. *Pſal. 31.* *Mar. 11.* *Epheſ. 2.* *1. Pet. 2.*

¶Hoc autem factum eſt, vt adimpleretur quod dictum eſt per prophetam. Et hęc quidẽ Zachariæ verba quilibet prędicator à deo miſſus tanquam ſibi dicta æſtimare debet. Dicite ô prædicatores, filiæ Sion, hoc eſt, cuique fideli animæ. Rex tuus, tuus deus & dominus, en tibi venit manſuetus, pa ratiſſimus iam miſericordiam tibi hoc tempore gratię exhibere, dum aſinę inſidet & pullo, dum adhuc in tempore illo eccleſiã ex omnibus gentibus adminiſtrat & regit. nam quũ in nubibus aduenturus erit iratus, ſeuerum tunc & iuſtum videbis iudicem. Ex iis ſolis verbis Zachariæ poteris facere ſermonem de officio prædicatoris. Ad quam pulchre ſanctus Ambroſius hic concludit, quũ ait, Nõ enim mundi dominus forenſi ſpecie geſtari dorſo aſinæ delectauit, ſed vt latente myſterio penetralia mẽtis noſtræ ſterneret, & in ſecretis animorũ interiore conceſſu myſticus rector inſideret, quaſi quodã corpore diuinitatis infuſus, regens mentis veſtigia, laſciuiam carnis infrenãs. *Zacha. 9.*

¶Fecerunt ergo diſcipuli, ſicut prǫcepit illis Ieſus, nihil addentes de ſuo, quod nunc carnales iſti faciunt prædicatores, nolẽtes ſuſtinere vna cum euangelio ſcripturæ ſenſum induci ex ſanctis patribus, Auguſtino, Cypriano, Chryſoſtomo, Hieronymo, &c. Verũ ſua figmenta & ſomnia, non temperantes ſibi etiam à calumniis omniũ ordinum, eccleſiaſticorũ præcipue, aſſuunt & intermiſcent, ſine vllo præcepto, imo & contra Chriſti præceptum. Non ita hic fecerunt apoſtoli. Sequitur, Impoſuerunt ſuper eos veſtimenta ſua, & eum deſuper ſedere

præceperat Chriſtianos torquere & affligere, Plinius imperatori de inculpato eorum ſcripſit conuictu, quomodo neminem offenderent, deo ſupplicarent quotidie, orarét etiã quum ederent, & tũc gratias agerét. Quibus porro applauſibus, congratulationibus & honorificis tripudiis, turbæ dominum vſque in Hieruſalem ſint comitatæ, proſtratis in vias veſtibus, arreptis ex arboribus ramis, decantatis in hoc etiam à turbis & pueris hymnis & laudibus, paulò commodius in dominica palmarum explicabitur. ibi hæc lector diligens requirat. Beda, qui veſtimenta depoſuerunt ſuper aſinam, apoſtoli, inquit, ſunt, cæteriq́ue doctores. neq; enim nudo inſidet aſino Chriſtus, tectum illum eſſe oportet ſana & catholica doctrina. *Beda.*

DOMINICA SECVNDA ADVENTVS, EVANGELIVM LVC. 21.

In illo tempore, Dixit Ieſus diſcipulis ſuis, Erũt ſigna in ſole & luna & ſtellis, & in terris preſſura gentium præ confuſione ſonitus maris & fluctuum, areſcentibus hominibus præ timore & expectatione quæ ſuperuenient vniuerſo orbi. Nam virtutes cœlorum mouebuntur. Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum poteſtate magna & maieſtate. His autem fieri incipientibus, reſpicite & leuate capita veſtra, quoniam appropinquat redemptio veſtra. Et dixit illis ſimilitudinem, Videte ficulneam & omnes arbores, cum producunt iam ex ſe fructum, ſcitis quoniam prope eſt æſtas. Ita & vos cum videritis hæc fieri, ſcitote, quoniam prope eſt regnum dei. Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt.

Eſaia 13. Ioel. 2. Matt. 24. Mar. 13. Eſaia 3. Matt. 14. Mar. 13. Mat. 24. Mar. 13. Rom. 13. 1. Theſ. 13. Apoca. 8.

HOMILIA PRIMA.

EVANGELIO iam hoc præcipue nobis Chriſtus ſuum illum declarat ad iudicium aduẽtum, quo venturus eſt iudicare viuos & mortuos, eoq́ue nunc ideo vtitur eccleſia, quoniam hoc iam tempore Chriſtianos filios ſuos illa admonet iudicij iſtius meminiſſe: quod quum faciunt, facilius ſe hic deo reconcilient, cũq; maiori lætitia in extremo tãdẽ iudicio appareãt, præmium ſimul ac æternæ benedictionẽ ſalutis recepturi.

Primum autẽ ſtatim ſigna hic Chriſtus enumerat, diẽ illum iudicij præceſſura, deinde aduentũ ſuum, tertio loco conſolationem bonorum: mox & exemplis eadẽ declarat, atq; ad extremum cõfirmat tandẽ hæc omnia certo certius eſſe adimplenda. Sed nos ipſum iam contextũ ſecundũ literã explicemus, deinde opitulãte dei gratia articulos hinc educamus.

¶ Erunt, inquit Chriſtus, ſigna in ſole, &c. Quæris, quãdo hæc ſigna futura ſint? Ex Luca id quidem non ita cõſtat. paulò antè enim quã hæc dixit, loquuturus erat Chriſtus de miſerando vrbis Hieruſalem excidio, atque hoc ita concludit, Hieruſalẽ calcabitur à gentibus, donec impleantur tempora nationum. Et erunt ſigna, &c. Ex iis ſane verbis quid colligas non habes. nec certus eris, quando hæc ſigna in ſole & luna apparebunt. Verùm ex Matthæo ipſam etiam temporis licebit addicere circunſtãtiam. Quum enim enumeraſſet iam Chriſtus illas, quæ ſuper terram futuræ ſunt per Antichriſtũ calamitates & perſequutiones, ſequitur, Statim poſt tribulationem dierum illorum ſol obſcurabitur. Vnde certa ſtat ſententia. ſigna quæ hic in euangelio commemorantur, futura poſt Antichriſti tempora, ante tamen diẽ extremum. Nanq; vbi Chriſtus dominus ſpiritu oris ſui interfecerit Antichriſtum, ſicuti Paulus teſtatur, & Iudæi, & Ethnici, quiq; ex Chriſtianis deſciuerant, agnoſcere iam cœperint ſe ab Antichriſto inſigniter falſos eſſe & deceptos, tunc demum ij quoq; ſe per contritionẽ & pœnitentiã ad Chriſtũ conuertent, nec multo poſt ſigna, de quibus hic in euãgelio, incipiẽt. Quoniam autem inter Antichriſti mortem & diem extremum temporis aliquid intererit, colligere facile licet ex verbis ſancti Ioãnis in Apocalypſi, Quum aperuiſſet ſigillum ſeptimum, factum eſt ſilentium in cœlo, quaſi media hora. ac deinceps de cantu angelorum narrat, quid miſeriæ & calamitatis futurum ſit ſuper terrã. Quum ergo & hic Ioannes meminerit mediæ horæ & apud Matthæum dicatur, ſtatim, nõnne patet ab interfectione Antichriſti nõ diu ſigna hæc in cœlo apparitura? ¶ Deinde ſigna quæ videbuntur, Chriſtus hic enumerat quinq;. Primum de cœlo in ſole, luna & ſtellis, quæ tamen cuiuſmodi ſint futura, ex hoc loco nõ conſtat, verum Chriſtus eadẽ apud Matthæum latius explicat, quum dicit, Statim poſt tribulationem dierũ illorum ſol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuum, &

Luc. 21. *Matt. 24.* *1. Theſ. 2.* *Apoca. 8.*

ſtellæ

ſtellæ cadent de cœlo. Pulchrum ſane & venuſtum mundi huius, veluti κοιμηλίορ eſt Sol, vt pote qui ſuo curſu totum mundum regit, quotidie circa terram rotatus & agitat⁹, nec curſu ſolo, ſed & ſplẽdore & influẽtia, vnde æſtatis & hyemis pendet viciſsitudo, & quicquid tam hyeme occidit, quã æſtate naſcitur, vt recte ſimul & ſapiẽter dixerit Sapiẽs, Sol in aſpectu annuncians in exitu, vas admirabile, opus excelſi. Erunt ergo in illo omnibus cõſpicuo ſole ſigna. Quęris ſigna cuiuſmodi? ſanctus Aug. in libro de doctrina Chriſtiana, regulam nobis exhibet valde neceſſariã, quam ad manus etiam nos habere ſedulo addecet. docte enim ille tradit, cur aliqua ſint obſcure in ſacris literis tradita, ad edomandã labore ſuperbiam, & intellectum à faſtidio reuocandum. Docet etiã quomodo ambigua ſcriptura ex propriis verbis triplici cauſa diſſoluitur, eademq; clara fit ex regula fidei, quæ de planiorib⁹ ſcripturarum locis & authoritate eccleſiæ petenda ſit, ex conſequentibus & præcedentibus partibus ſermonis, collatione item interpretum, linguæ præcedẽtis inſpectione, & ſcripturarum collatione. Ex Matthæo autem iam ante audiuimus, ſolem caligine obduci, cuius rei apertiſsimum habemus etiam in Ioele contextum, Sol conuertetur in tenebras, & luna in ſanguinem, antequam veniat dies domini magnus & horribilis. Dies iſte magnus dies extremus eſt. ſæpe enim in ſcripturis dies domini pro die quo ad iudicium venturus eſt Chriſtus, vſurpatur. Plane ſiquidem dies iſte ſuus eſt dies, cũ omne iudicium pater dederit filio. Et ſi in ſcripturis porro peragamus quærere, inueniemus hoc ipſum in myſtica illa Ioannis Apocalypſi de ſole, luna & ſtellis dictum. Ecce terræ motus magnus factus eſt, ſol factus eſt niger tanquam ſaccus cilicinus, & luna tota facta eſt ſicut ſanguis, & ſtellæ de cœlo ceciderũt ſuper terrã. Neq; vero in ſole tantum & luna ſigna hæc cernentur, ſed & alia multa. Ad declarãdum enim horrorem irati iudicis qui die illo venturus eſt, deerrabunt ex ſolito ſuo motu, ſtabuntq; interdum, quod quidẽ ex prophetia Abacuc Albertus colligit, Sol & luna ſteterunt in habitaculo ſuo, in luce ſagittarum tuarum. Solis quoq; pars non exigua percutietur, ſicut Ioannes dixit, Percuſſa eſt tertia pars ſolis, & tertia pars lunæ, & tertia pars ſtellarum, ita vt obſcuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia & noctis ſimiliter. Et

Sol. *Eccl. 43.* *Aug. lib. 3. de doct. Chriſ. c. 2. & alias ſæpe.* *Ioel. 2.* *Ioan. 5.* *Apoc. 6.* *Abacuc 3.* *Apoca. 8.*

hanc tu percuſsionem intelliges ſecundum diminutionem influxus eorum, quem alias habent in ea quæ ex terra prona ſcuntur, qui ſane nõ minimus futurus eſt defectus in omnibus fructibus terræ. inde enim non fames tantum, ſed & omne morbi genus ex præcocibus fructibus promanabit.

¶ Quanuis iſte ſtellarum de cœlo lapſus, non eſſentialiter & in rebus ipſis ita debet intelligi, tantum enim id ita fieri propter fulgura, ſtellas volãtes aliasq́; impreſsiones metheoricas apparebit hominibus: vſq; adeo tamen ſtellæ quoq; lumen ſuum amittent, vt nec amplius videbuntur, & homines

Eſaia 3. ipſi ſtellas iam nullas in cœlo eſſe putabunt, ſicut ait Eſaias, Stellæ cœli & ſplendor earum non expendent lumẽ ſuum, obtenebratus eſt ſol in ortu ſuo, & luna non ſplendebit in lumine ſuo. Horumq́; omnium ratio aſsignari poteſt huiuſmodi, ſicut ſol ſub ipſam Chriſti paſsionem tenebris obductus eſt & caligine ſuper peccata hominũ, quod dominum deumq́; ſuum Ieſum Chriſtum occiderant: ita conſummatione imminente ſeculi, idem ille obtenebrabitur, ſuumq́; ſubtrahet ſplẽdorẽ à multitudine ſcelerum & peccatorum hominum, qui radiis etiã ſolaribus tunc erunt indigni, ſicut

Eſa. 24. alio loco dixit Eſaias, Erubeſcet luna & cõfundetur ſol, quũ regnauerit dominus exercituum. ¶ Secũdo ſignorum, quæ diem præcedent extremum, loco preſſura numeratur gentium in terris, eaq́ue ex ſuperioribus ſignis proueniet ſterilis enim per illa facta terra, paulatim etiam inficietur, vnde fames, caritas annonæ, & peſtilentiæ prodibunt, quomo

Exod. 9. 10. do AEgyptus propter ſcelera & peccata ſua à deo afflicta eſt grauiter. Nanq; & cœlũ & terra & elemẽta omnia creatori ſuo famulãtur ad pœnam & ſupplicium peccatorum,

Sapien. 5. teſte Sapiente, Pugnabit cum illo orbis terrarum contra in-

Sap. vlt. ſenſatos. & in alio loco, Omnis creatura ad ſuum genus ab initio refigurabatur deſeruiens tuis præceptis. Teſtatur idẽ

Iob 20. & Iob, quũ ait, Terra cõſurget aduerſus eum, apertum erit germen domus illius. Decet enim vt quũ iam abundabit ini quitas, & refrigeſcet charitas multorum, ſicut Chriſtus fo-

Mat. 24. re prædixit, maior etiam fiat pœna & afflictio. Tertiũ porro ſignũ hic in euangelio ſecundo cõiungitur, cõfuſio ſonitus maris & fluctuũ. In terris enim preſſura erit gentiũ præ cõfuſione ſonitus maris & fluctuũ. Cõſtat ergo hinc, quomodo mare etiã cõmouebitur, magnoſq́; oculis ſuis horrores,

res,preſſuras, malaq́; dabit: vt recte dixerit Dauid in Pſal- *Pſal.92.*
mis, Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis dominus.
Neq; male prædixerit idipſum Sapiẽs etiã,Flumina cõcur- *Sapien. 5.*
rẽt duriter cõtra illos ſtabit ſpiritus virtutis,& tanquã tur-
bo venti diuidet illos,candeſcet in eos aqua maris. Ex tanto
ſignorũ horrore cõtabeſcent etiã homines præ magnitudi-
ne timoris & expectatione iudicij,quod tunc veniet ſuper
vniuerſam terrã. Ex duriſsima enim ſignorũ iſtorũ aſperita-
te,horrorẽ quoque diſtricti quod conſequetur,iudicij col-
ligent. ¶ Solent hic cõmuniter ex Hieronymo quindecim *Hiero.*
enumerari ſigna,quæ diem præcedẽt extremum, & is ſane
tantum fidei eſt dandum.quantum ſcripturis probauerint.

1 Quoniam mare eleuabitur cubitis quadraginta ſuper *Pſal.92.*
iuſtam altitudinem montium, atque ita fixum loco
conſiſtet vt murus.
2 Mare rurſus ĩ ſe abſorptũ reſidebit,ita vt vix appareat. *Pſal.106.*
3 Feræ quoque & immunia animalia maris rugient vſque *Pſal. 103.*
in cœlum.
4 Mare ardebit vſque ad fundum. *Apoc.21.*
5 Arbores & herbæ ſudabunt ſanguinem. *Ioel.2.*
6 Corruent ædificia omnia.
7 Collidentur & petræ mutuo.
8 Terræ motus erit maximus. *Apo.14.*
9 Montes vallibus æquabuntur. *Iudit. vl.*
10 Homines exibunt per aperturas, velut ſurdi & non *Pſal. 67.*
loquentes. *Eſa. 40.*
11 Oſſa mortuorum ſuper terram venient, ſuper ſepul- *Amos 4.*
chra propria. *Ezec. 37*
12 Stellæ cadent de cœlo. *Apoc. 6.*
13 Omnes homines morientur. *1. Theſ.4.*
14 Cœlum & terra vno ardebunt incendio. *2.Pe. vlt.*
15 Tunc tandem cœlum nouum erit & terra noua. *Eſa. vlt.*

¶ Hæc breuiter ita attingimus,quoniam nõ omnes ea cer- *Vide ex-*
to adeo credere volunt,neque loci iſti ſcripturarũ ſemper *tenſe.*
id ita,quo ad ſenſum literalẽ,clare & manifeſte exprimũt.
Cuiq́; ergo hoc liberũ relinqui volumꝰ. Nobis interim hoc *Bern. in*
ſat eſt,certos eſſe nos hinc ex verbo dei, & ſcire omnia ante *roſario*
extremum diem futura anxia,horrida,& plane grauiſsima. *ſerm.9.*
¶ Quartũ hic euangelio ſignum eſt,quod virtutes cœlorũ
mouebuntur,idq́; de angelis intelligi poteſt,vt ſentiũt ſan-

Gregor. ctus Gregorius Theophylactus & alij. Certe enim angeli tremore quondam horrebunt & trepidabunt illo die. Et quomodo non tremerẽt angeli ſancti, inquit Chryſoſtom⁹, *Chryſoſt.* quum videbunt tãtam & dæmonum & hominum multitudinem ſimul dãnari? Vnde & Iob dixit, Columnæ cœli con- *Iob 26.* tremiſcunt & pauent aduentum eius. Quanuis non deſunt qui dicant, quoniã peculiaris ille inter angelos virtutũ chorus mouebitur. ſiquidẽ illarum miniſterio deus ſua operatur miracula, & quum plurimum tunc miraculorum ante, & poſt ipſum iudicium fieri permittet deus, mouebuntur il- *Pſal.102.* læ à deo ad huiuſmodi miracula perficiẽda, ſicuti Dauid cecinit, Benedicite domino omnes virtutes eius, miniſtri eius, qui facitis voluntatem eius. Tertio etiam per illas cœlorum virtutes quidam corporeas iſtam cœli vires intelligũt, quæ & ipſum mouẽt cœlum, & inferiora hæc omnia regunt, volentes ita ſenſibile etiam iſtud cœlum ſonitũ violẽtum eſſe daturum præ horrore tremẽdi diei & iudicij Chriſti quẽ- *Iob 38.* admodum & Iob in ſpiritu iam præuiderat, Concentũ, inquiẽs, cœli quis dormire faciet? Quid multa? creaturæ omnes horrebunt & trepidabunt à facie magni illius diei domini noſtri Ieſu Chriſti, qui & gratiã nobis ſuã hic ita concedat in terris, vt illo die iuſti corã iuſto iudice inuẽti, per ipſius etiã ſententiam gloriã & vitã conſequamur æternam.

HOMILIA II. DE DIE EXTREMO.

EVANGELIVM hoc ad illum Chriſti pertinet aduentum, quo vẽturus eſt in diem extremum, quum videbunt filium hominis venientem in nube cum poteſtate magna & maieſtate. Et hic quidem Chriſti aduentus ſæpenumero in ſcripturis cõmemoratur, vt non ſit hic quoque ſurda aure prætereundum, *Luçæ 2.* quod ait, Videbunt filium hominis venientem, innuens per hoc, quoniam ſicut prior illa ſua in mundum natiuitas occulta fuit, adeo vt ad eam manifeſtandam & angelo opus eſ- *Mat. 2.* ſet, qui de cœlo deſcendens paſtoribus natalem tantũ annũciaret, & ſtella quę in cœlo apparens tres duceret magos: ita alter iſte aduentus per ſe manifeſtus erit & apertiſsimus omnibus, quando omnibus ille veniet cõſpicuus, agnoſcetur ab omnibus, vt non ſit opus angelo, qui eum cognoſcẽdum hominibus exhibeat, quemadmodum Ioannes dixit, Vide- *Apoca. 1.* bit eum omnis oculus. boni etenim & mali videbunt eum.

Vnde.

Vnde ſequitur, in quanam venturus ſit Chriſtus ad iudicandum forma. nam quum duplicem habeat naturam, diuinam ſcilicet & humanam, iudicaturus tamen in humana eſt natura, quamobrem & euãgelium habet, Videbũt filium hominis. Et apud Matthæum, Filius hominis venturus eſt in gloria patris ſui cum angelis ſuis, & tunc reddet vnicuique ſecundum opera eius. Et quanuis illa iudicandi poteſtas ad totam pertineat trinitatem, ea tamen illam Chriſto proprie tradidit, ſicut & in Euangelio dixit, Pater omne iudicium dedit filio. & poſt ſuã reſurrectionẽ ait, Mihi data eſt omnis poteſtas in cœlo & in terra. ¶ Conuenit etiam hic dicere, quod quanuis omnes Chriſtiani Chriſtum venientem viſuri ſunt iudicem, id tamen fiet cũ diſcrimine. boni enim videbunt eum in honeſtiſsima illa ſua & glorificata figura, idq́ue cum effuſiſsima maximi gaudij lætitia. mali autẽ humanitatẽ quidem illius intuebuntur, ſed non gloriam, quãdoquidẽ in illa etiam quam videbunt forma, trepidabunt plurimum & contremiſcent. Quinimo abſorptos ſe malint in imo tartaro, quam vno ictu oculi iratum illum aſpicere iudicem. Vnde & Eſaias dixit. Impius non videbit gloriam domini. Viſuros autem & bonos Chriſtũ, eo quo diximus modo, idem ſatis magnus certúſque nobis teſtis adeſt, dicẽs, Regem in decore ſuo videbunt. Et malos tantũ ſecundũ eius humanitatem Ioãnes teſtatur, Ecce venit cũ nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt.

Luc. 21. *Mat. 24.* *Mat. 16.* *Ioan. 5.* *Mat. vlt.* *Eſa. 26.* *Eſa. 33.* *Apo. 1.*

¶ Deinde ſpiritu ſancto docemur per ſcripturas, Chriſtum dñm ante ſuũ illud tam horrẽdũ iudiciũ præmiſſurum ignẽ, qui vniuerſum exurat mundũ. Sicut enim diuina virtute aqua diluuij totã inũdauit terrã: ita ignis ille potẽter totum etiam purgabit mundum. Quapropter & Auguſtinus in libro de ciuitate dei, arbitratur ignem illum non altius conſcenſurum quam aqua diluuij, hoc eſt, quindecim cubitos ſuper vniuerſam omnium mõtium altitudinem. Et hũc nimirum intellexit vel præuidit rectius in ſpiritu ſuo Dauid, quũ diceret, Ignis ante ipſum precedet & inflammabit in circuitu inimicos eius. Et quid mirũ, vidiſſe ignem hũc Dauidem, quem tot annis antea proſpexerat Moyſes? Ignis, inquit deus accẽſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſsima, deuorabitq́; terram cum germine ſuo, & montium fundamenta comburet. Ad hæc ignem iſtum cę-

II. *Lib. 20. cap. 18.* *Pſal. 96.* *Deut. 32.*

2. *Petr.* 3. teris omnibus clarius velut digito demonſtrauit S. Petrus, dicens, Cœli qui nunc ſunt, & terra eodem verbo repoſiti ſunt, igni reſeruati in diē iudicij perditionis impiorum hominū. Et paulò pòſt, Adueniet dies domini ſicut fur, in quo cœli magno impetu tranſient, elemēta vero calore ſoluentur, terra autē & omnia quæ in ipſa ſunt opera, exurentur. ¶ Rationē quoque ignis huius ex ſcripturis diſcimus. Quū enim terra & aër vitiis hominus præcipue & maxime ſint polluta, homicidiis, adulteriis, mēdaciis & cæteris, ipſaque etiam elemētorū natura non paulò ſit deprauata, dominus deus oēs creaturas renouabit purgabitq́ue. & ea ſane renouatio in terra incipit ab ignibus. Ita & Ioānes in pſona do-

Apo. 21. mini, Ecce inquit, ego noua facio omnia. hoc eſt, dominus innouat omnia. Ante enim hæc verba dixerat Ioannes, Primum cœlum & prima terra abiit, & mare iam non eſt. Et

Eſa. 65. Eſaias, Ecce ego creo cœlos nouos & terrā nouam, & non erunt in memoria priora. quæ quidē verba eodem debent intelligi modo, quū terra ex ſua quidē ſubſtātia perdurabit

Pſal. 103. in æternum, ita etiam dicente Dauid, Qui fundaſti terram ſuper ſtabilitatē ſuam, non inclinabitur in ſeculum ſeculi. Omnis itaq; iſta renouatio de figura, decore & id genus alijs tantum intelligi debet, rebus adiacentibus, quod aperte

1. *Cor.* 7. Paulus ad Corinthios ſcribens, admonet, Præterit figura

Eſaia 30. mundi huius. & de planetis Eſaias, Erit, inquit, lux lunæ ſicut lux ſolis, & lux ſolis erit ſeptempliciter ſicut lux ſeptem dierū. Nec obſtat, quod tunc ſol ſtabit. ſiquidem quū tempus iam nullū erit, nec ſolis opus fuerit ortu & occaſu. quod

Eſa. 60. & clare idē expreſſit propheta, Non occidet vltra ſol tuus.

Apo. 10. Et vt Ioannes dixit, Angelus leuauit manum ſuam ad cœlū, & iurauit per viuētem in ſecula ſeculorum, qui creauit cœlum, & ea quæ in illo ſunt, & terrā & ea quæ in ea ſunt, & mare & omnia quæ in eo ſunt, quia tēpus non erit amplius. Cuius ſi rationem deſideras, en eam tibi. nanque & cœlum iam tunc non mouebitur, & ne cogites, dum vna cœli parte fixus ſemper ſol conſiſtit, altera hemiſphærij parte noctem perpetuā & horridā eſſe caliginē, ecce terra quoq; poſt ſui purgationē vndiq; vt cryſtallus erit ſecundum ſuperficiem ſuam, vbi etiā radij luminis ſolaris ex omni parte iuxta cadent ſuper terram. ¶ Sunt & ignis huius aliæ adhuc cauſæ. purgabit enim electos quoque, eritq́ue eorum id purgatorium,

rium,qui aliquid in ſe adhuc habebunt purgabile, ſicut & magiſter Sententiarum probat. Quanuis non deſunt ex doctoribus quidam, qui dicant ignẽ hunc deinceps cum omnibus iſtis mũdi huius ſordibus ad inferos coniectũ iri,colligentes idipſum ex Dauide dicẽte, Vox domini intercidẽtis flammam ignis, vt ibidem etiã Baſilius commemorat, Exiſtimo,inquiens,qđ ignis ad vltionẽ diabolo & angelis eius, domini voce frangatur. Præterea ſcriptura nos docet crucem ſanctã in aẽre appariturã,ex illis verbis Chriſti, Tunc apparebit ſignũ filij hominis in cœlo, vnde & Eccleſia canit, Signum crucis erit in cœlo,quum dominus ad iudicãdũ venerit. Et quanuis in ea quidã ſint ſententia, vt credant lignum crucis qua mortuus eſt Chriſtus,hic non appariturũ, ſed tantum ſignum illius aliquod,tamen plærique doctores concordi conſenſu arbitrantur veram illam Chriſti crucem huc eſſe miniſterio angelorũ apportandã in ſignum victoriæ, ſicut Chryſoſtomus ait, Qui enim cadauera hominũ in pulueres iam & cineres mutata redintegrat, idem reſtaurare,totãque plane reſtituere poteſt crucẽ in plures etiã ſciſſam partes. Illa tunc exhibita, ſimul declarabit Chriſtus & victoriã erga dæmones ſuã & miſericordiã, vt vel ſic videãt boni quam ex mera eos gratia redemerit. vnde recte dixit Chryſoſtomus, Crux ſole fulgentior videbitur. obſcuratur enim ſol, crux autem apparet. quod fieri non poſſet, niſi radios ſolares ſplendore ſuperaret. Cuius autẽ rei gratia iſtud ſignum apparet? vt magno cumulo Iudæorum imprudẽtia opprimatur, crucem in ſuam iuſtificationem ſecum habens, in iudicium veniet, acerbum ac ignominioſum mortis ſuæ genus oſtendens. Tunc plangent tribus. non enim accuſantibus opus erit, quum crucem viderint. Et profecto innouatis creaturis omnibus, ipſa quoque crux nouo quodam & admirabili illuſtrabitur ſplendore, & ſic perpetuo fixa fulgebit in cœlo, ex iis quas nũc aſsignauimus cauſis. ¶ Sed & hoc pie credendum eſt, non ſolam Chriſti crucem, ſed alia etiam paſsionis mortiſque eiuſdem arma ã ſanctis angelis huc deferenda eſſe in iudicium, puta, columnam qua flagellatus eſt dominus, lanceam qua ſanctum illius adapertum eſt latus, clauos, coronam, flagella & virgas, ſpongiã & harundinẽ, &c. omnia enim hæc intelligi cõmode poſſunt in eo, quod Chriſtus dixit, verbo, ſignũ filij hominis. Quid

Diſt. 45. quarti.

Pſal. 28.

111.

Mat. 42.

Chryſo.

Chryſo. ſuper Mat. 42.

Mat. 42.

vero quod ex ſanctis doctoribus ſunt nõ pauci qui aſſerant ſignum illud crucis Chriſti non tantum in cœlo appariturũ veraciter, ſed quoniam illud electi quoque dei geſtabunt in

Apoca.7. frontibus ſuis? vnde & Ioannes ait, Nolite nocere neq; terræ neque mari neque arboribus, donec ſignemus ſeruus dei noſtri in frontibus eorũ. quod iam olim Ezechiel præuiderat, inter cæteras viſiones ſuas prodens Tau poſitũ in frontibus hominũ lugẽtiũ. Ad hæc dominus noſter Ieſus Chriſtus cicatrices quoq; & veſtigia vulnerum ſuorũ allaturus ſecum eſt in iudicium. nãque ita cõmodius implebitur pro-

Zach.12. phetia Zachariæ & Ioannis, Videbũt in quem transfixerũt.

Apoc.1. Et paulò pòſt in ſequẽti capite, Dicetur ei, Quid ſunt pla-

Zach.13. gæ iſtæ in medio manuum tuarũ? & dicet, iis plagatus ſum in domo eorum, qui diligebãt me. Vis adhuc amplius quid? Martyres quoque omnes cicatrices & vibices ſignaq́ue ſecum deferent ſuppliciorum ſuorũ, qua de re plura infra in ſermone de martyribus vel etiam de reſurrectione.

IIII. ¶ Porro in ſcripturis cõperim⁹ & angelorũ emiſsionẽ, vocẽ tubæ, vocationem mortuorũ ad iudiciũ, cum apud Mat-

Mat. 24. thæum dicat dominus, Mittet angelos ſuos cũ tuba & voce magna, & cõgregabũt electos eius à quatuor ventis, à ſum-

Forma & ordo futuri iudicii. mis cœlorum vſque ad terminos eorũ. Ex hoc etenim ſcripturæ loco ſancti patres de futuro iudicio ſententiã colligunt huiuſcemodi, quoniam principio angelos ſuos emittet Chriſt⁹, qui cineres puluereſq́ue mortuorum corporũ colligãt eo loco. vbi præcipua hominis pars iacet tabida: deinde præcipiet ex pulueribus illis naturale rurſus corpus reformari, ipſiq́; corpori animam vniri. vnde animas electorũ ad ſua pmittet remigrare corpora. Mox angeli per omnes prouincias & regiones voce clariſsima proclamabunt, apparere illos iubẽtes coram iudice, audituros hic finale & irreuocabile iudicium. & tunc demum ad Chriſtũ venient omnes, idq́ue adeo veriſsimũ eſſe, clare patet ex verbis Pau-

1.The.4. li ad Theſſalonicenſes ita ſcribẽtis, Dominus in iuſſu & in voce archangeli & in tuba dei deſcẽdet de cœlo, & mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi: Vbi ille ſane commemorat hæc tria, iuſsionẽ diuinam, qua deus angelis ſuis cõmittet pulueres corporum colligere, idq́; ſane virtute an-

1.Cor. 15. gelica fiet: ſubito & Paulus dicit, In momento, in ictu oculi, in nouiſsima tuba. Canet enim tuba, & mortui reſurgent

incor-

incorrupti. Secundum quod Paulus dicit ad Theſſalonicen- *1.Theſ 4.*
ſes, eſt in tuba dei, quæ nimirum ipſa vox Chriſti eſt, qua corpora mortuorum reformata iam reuiuiſcent, quod præſtare, vt angelicam excedit virtutem, ita ſolus poteſt deus. Eiúſque rei nobis veritatem facit Chriſtus apud Ioannem, Mortui, inquiens, audient vocem filij dei, & qui audierint, *Ioan. 5.*
viuent. Tertio, vocem quoque Paulus commemorat archangeli, quæ à tuba dei vtique ſecernitur. vox enim hæc illa eſt, cum archangeli, totius prouinciæ aut regionis velut cuſtodes quidam præfecti conuocabunt omnes homines ad iudicium, fientque hæc omnia ſimul, reſuſcitatio per vocem Chriſti, & vocatio ad iudicium per angelos. Quódque hæc veriora & certiora eſſe crederemus, ſunt eadem hæc in veteri quoque iam olim prædicta teſtamento. Ita enim Daniel, Qui, inquit, dormiunt in terræ puluere, euigilabunt, *Dan. 12.*
alij in vitam æternam, alij in opprobrium. Et per Ezechielem quoq; ait dominus, Ecce ego aperiam tumulos veſtros, *Ezec. 37*
& educam vos de ſepulchris veſtris. vnde non immerito vocem illam admiratus beatus Chryſoſtomus, ſic inquit, Vere *Chryſoſt. ſuper 1.Cor.15.*
magna vox tubæ terribilis, cui omnia obediunt elementa, quæ petras ſcindit, inferos aperit, portas æreas conterit, vincula mortis diſrumpit, & de profundo abyſſi animas liberatas corporibus ſuis reſtituit. Et hæc de reſurrectione adq; iudicium vocatione dicta nunc ſufficiant.

¶ Ad extremum, de iudicis aduentu pauca dicturi, vltimum hunc articulũ cum primo cõnectamus. Cum ergo iam mundo vniuerſo ignibus repurgato, ipſa quoq; mortuorũ corpora miniſterio & officio angelorũ comportata, virtute demum diuina reſurgent, crux etiã Chriſti apparebit in cœlo. Tunc tandẽ aduentabit dominus Ieſus in humana eaq; omnibus cõſpicua forma, qua quantáque poteſtate, quã magna & immenſa maieſtate, quis homo eſt, qui queat exprimere? Tantũ hic in euãgelio legimus, quia videbũt filium hominis venientẽ in nubib9 cum poteſtate magna & maieſtate. Glo- *Luc. 11.*
riam quoq; & auguſtũ illum honorem, quo iam aduenìens apparebit dominus, Ioannes qualicunque guſtu præuidiſſe *Apoc. 11.*
creditur cum diceret, Vidi, & ecce nubem candidã, & ſuper nubem ſedentem, ſimilẽ filio hominis, habentẽ in capite ſuo coronam aureã, & in manu ſua falſam acutam. Ibi enim immenſa illa iudicis in remunerãdo munificentia penes coro-

nam, & ad puniendũ iuſtitia declaratur in falce. Vſqueadeo ergo potens & magnificus in virtute veniet ad iudicium ille iudex, & tunc angelis ſuis imperabit, vt deſinăt mouere cœlum, ſicut ſupra dictum eſt. Veniet autem cum ſanctiſſima virgine matre Maria, cum choris angelorũ, cum electis ſuis ſanctis ſupra nubem, potenter ita in voce tubæ (hoc eſt, virtute ſua diuina) reſuſcitatis, mortuos inclamitando, Surgite mortui. Venturúmque eum cum tanta ſanctorum multitu-

Iud.cap. vnic. dine ſcimus ex apoſtolo Iuda, dicente, Ecce veniet dominus in ſanctis milibus ſuis, facere iudicium cõtra omnes impios.

Zach.14. Quod ipſum Zacharias in ſpiritu prophetico præuiderat, dicens, Veniet dominus deus meus, omnéſq; ſancti cum eo.

Eſa. 3. Et Eſaiam id etiam nõ latuit. ait enim, Dominus ad iudiciũ veniet cum ſenibus populi ſui, & principibus eius. O domine Ieſu Chriſte, per gloriam & honoré tuum, per tuam tremendam maieſtatem, à ſanctiſſima trinitate donatã, propitius & miſericors clementer eſſe dignare nobis miſerrimis peccatoribus in die iudicij tui, quũ iam cœlum & terra contremiſcent. hoc nobis præſta domine Ieſu Chriſte, deus & homo vere, ita tibi laus ſit & honor in ſecula, Amen.

HOMILIA TERTIA DE *iudicio extremo.*

ECCLESIA ſancta catholica, velut mater benigna & mitiſſima parens omni moto lapide, ex omni parte attentat, qua nã via filios ſuos fideles omnes trahat & promoueat ad piam ſanctámque cõuerſationem, idem agens nunc bonis ſuauium verborum blandimentis, nunc viciſſim pœnitentia, timore & minis. Neque id mirũ. edocta enim id ita eſt à ſpõſo ſuo deo optimo maximo, qui in vniuerſa ſcriptura ad mãdatorum ſuorum cultum & obſequiũ, benignus iam & clemens, ꝓponit immenſum bonorũ operum fructum, & ſtatim incommoda ab oculos ſubiicit, ſupplicia & perditionem traſgreſſorum. Eius rei plus quã ſexcenta videas teſtimonia per totũ Exodum, Deuteronomiũ, ac præcipue ex Dauide in Pſalmis (po-

Pſal.88. tes hic inducere Pſalmũ, quia loquitur ibi etiam Pſalmiſta

Matth.7. cum magna animi vehemẽtia) Chriſtus quoq; arbori appoſita & cõgruenti ſimilitudine confert hominem, arbori inquam ſiue bonos ſiue malos ferẽti fructus. Sunt autẽ arbores quædam ex natura, vt nolint niſi tenerrime tractari, vt ſunt

oleæ & malorum punicorum arbores, &c. & ſunt viciſſim quæ niſi probe cōtuſæ nil boni pariūt, vt nux & ſalices. Eodem ergo plane cum hominib⁹ etiã modo agitur. ſunt enim quidã ex illis ea præditi clemētia & bonitate, vt ex eis quod velis impetres: & rurſus eius ſunt quidã duritiei, vt niſi ſerium videāt, actum cũ illis agas, nihil facias. Et pro vſu priorum die ab hinc octauo eccleſia manſuetũ illum, pium & benigniſſimum mitiſſimi Chriſti aduentũ per incarnationem ſuam cōmemorauit, omnibúſq; ad animũ reuocandũ propoſuit, vt ſic qui animo ſunt mãſueto, feruentiſſima illa Chriſti erga nos charitate permoti, quod malũ eſt fugiant, quod bonum amplectãtur & faciant. Cum autē benignitas & clementia Chriſti tanta apud pleroſque parũ, apud quoſdam etiam nihil operetur penitus, iam hodie verſa vice ꝓponit horridum, durũ & tremēdum illlum Chriſti ad iudiciũ aduentum, vbi ille adueniens vt leo excandeſcet, cui ſubrepti ſunt leunculi ſui. dies etenim ille plenus erit tribulationis & amaritudinis, miſeriæ quoq; & anguſtiæ. Quapropter qui à malo charitate abſterreri & pietate nō voluit, nũc demum formidinę pœnę metuq́; ſupplicij à peccatis ſuis auertatur. Et cum ex quatuor illis quę per Sapientē homini ne peccet, *Eccle. 7.* ſubinde animo voluenda proponuntur, iudiciũ quoque extremum, poſtremum nō ſit, viſum eſt hic videre & inueſtigare diligenter, quidnam nos ſpiritus ſanctus de iudicio illo docuerit. ¶ Ad primum quidē de loco iudicij non abſurda *Locus iudicij.* ſententia eſt, Chriſtum nō venturũ ad locum, quo mortuus eſt crucifixus, Caluariæ. ſiquidē ibi tunc mortuus eſt in infirma & imbecili forma, nunc autē iudicaturus in glorioſa ſpecie & honorifica. Magis ergo credendũ eſt Chriſtum ad iudicium venturũ in vallem Ioſaphat, vnde & cœlum aſcendit, ſicuti per prophetam docemur, dicentem, Congregabo *Ioel. 3.* omnes gentes, & deducã eas in vallem Ioſaphat, & diſceptabo cum eis ibi. Quod tamen nō eo modo intelligendũ eſt, quaſi in ipſa valle Ioſaphat tribunal ſuũ habiturus ſit Chriſtus, ſed potius ex monte Olıueti, qui deſuper imminet valli, ſicut ad apoſtolos dixit angelus, Hic Ieſus qui à vobis aſ- *Actu. 1.* ſumptus eſt in cœlum, ſic veniet quemadmodũ vidiſtis eum abeuntem in cœlũ. Aſcendit autē in cœlũ ex monte Olıueti, ergo in eundem redibit de cœlo. cōſtans enim doctorum ſententia eſt, Chriſtũ in aëre ſuper montē illũ nubi cuidam

admirandæ velut tribunali inceſſurũ,idq; adeo alte in aëre, vt eum aſcendentẽ videre potuerũt apoſtoli, aut paulo etiã ſublimius. Homines autẽ & in ipſa valle Ioſaphat & circum circa aſtabunt,ita vt tamẽ omnes Chriſtum queant intueri, quãuis diuerſimode.boni enim in aëre velut ſuſpenſi deſup terram, ad dexterã Chriſti aſtabũt, teſtante idipſum Paulo,
1.Theſ.4. Rapiemur cum illis in nubibus obuiã Chriſto in aëra. Reprobi autem & mali ſtabunt ad ſiniſtrã ſuper terrã, quem-
Matt.28. admodum ipſe apud Matthæũ ſaluator docuit. Nec deſunt
Franciſc. etiam ex doctoribus,qui paruulos tam poſt baptiſmũ quam
Maronis. circuncisionẽ demortuos,cõſtituant ante Chriſtum:eos vero qui in ipſo peccato originali ſunt defuncti, reponunt ad tergum Chriſti iudicãtis. Quanuis vniuerſam illam iudicij futuri formulã exacte nullo certe poſſumus intellectu aſſequi. Tantum,quod & omnes in valle Ioſaphat homines cõgregabũtur:& ex iis qui iuſti fuerint,ad dexteram:qui vero impij,ad ſiniſtram iudicis ſtabunt,quemadmodum & apud
Matt.21. Matthæũ dicit,Chriſt⁹ autẽ hic vt iudex aſſidebit.Cũ venerit fili⁹ hominis in maieſtate ſua, & omnes angeli cũ eo,tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ, & cõgregabuntur ante eum omnes gentes. Ex iis iam dictis quæſtio talis exoritur, An ſolus iudicaturus ſit Chriſtus. Profecto enim ſicut hoc iam memorato euãgelij loco Chriſtus ait,ſe ad iudicandum ſeſſurũ,ita idipſum quoque ſuis ꝓmiſit apoſtolis,ſedere nimirũ & iudicare duodecim tribus Iſraël. Nos ergo reſpondemus primo, iudicẽ dici & poſſe & ſolere qui ſententiam fert. & eã ſane quiſquis habet poteſtatẽ,iudex proprie dicitur. Habet autẽ eam Chriſt⁹ à ſumma ſibi trinitate traditã, vt ſermone priori explicauimus.Nãque de eo princeps apo
Act.2. ſtolorum Petrus dixit,Ipſe eſt qui cõſtitutus eſt à deo iudex viuorũ & mortuorũ.Secundo,Iudices etiã dicũtur,qui verã veri iudicis ſententiam iuſtúmq; iudicium approbant tantum, quomodo angeli dei ſanctiq; omnes iudicaturi ſunt in die nouiſſimo, dum & iudiciũ illud Chriſti placere ſibi de-
Sap.8. clarabunt,& vt bonum collaudabunt. vnde Sapiens ait,Sancti iudicabunt nationes, & dominabuntur populis.

3 Non raro honeſti quoq; & graues iuſti iudicis aſſeſſores iudices nuncupãtur,quos ipſe etiam iudex illo dignatur honore, vt ſuo aſſideant iudicio, licet nullam interim ipſi ſententiam ferant, & id quidem perfectorũ eſt tantum, qui

præ

præ aliis ea ſunt gratia donati, cuiuſmodi ſunt Maria, Ioannes apoſtoli, &c. Cuius etiã rei apertũ eſt nobis apud Matthæum teſtimoniũ dicẽtis Chriſti, Amen dico vobis, quod vos qui ſecuti eſtis me, in regeneratiõe cũ ſederit fili⁹ hominis in ſede maieſtatis ſuę ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſraël. Ac proinde Chriſt⁹ dum phariſæos increpat, apoſtolos iudices eorum futuros inquit, Similiter & Paulus ſcribens ad Corinthios, Neſcitis, inquit, quoniam angelos (malos nimirum) iudicabimus? Et hic ſane apoſtolorum honor ex præcipuis vnus eſt, & dignitas nõ poſtrema, quæ alteri ſanctorũ nulli cõtinget, prę ter virginẽ matrẽ, & Ioannẽ Baptiſtã. Vnde hic inter Chriſtianos plus inoleuit vſus, vt ex multis vnum quempiam ſibi quilibet deligat apoſtolum, quẽ præ cæteris veneretur, cuiuſque in extremo tandem iudicio gaudeat patrocinio. *Matt. 19.* *Matt. 12.* *1. Cor. 6.*

4 Eſt quidẽ aliquis ſcripturæ vſus (imo & Chriſtus alicubi ſic locutus eſt) eos quoq; iudices appellare, quorum alij iudicantur cõparatione, & ſunt ij ſane nõ magni iudices, vt qui non raro condẽnentur etiã ipſi. Verùm ex ſimilitudine quando condemnandi erant Niniuitæ, qui tamen pœnitentiã egerũt de peccatis, quanto magis Iudæi, qui ne tot quidẽ & tãti Chriſti ſermonibus permoueri potuerunt, vt pœnitentiã agerẽt. Ita diuina veritas Chriſtus ipſe dixit, Viri Niniuitę ſurgent in iudicio cũ generatione iſta: & condẽnabũt eam, quia pœnitẽtiam egerunt in prædicatione Ionæ, & ecce plus quam Iona hic (Chriſtus) Regina Auſtri ſurget in iudicio cum generatione iſta & condẽnabit eam, quia venit à finibus terræ audire ſapientiã Salomonis, & ecce plus quàm Salomon hic. Hinc colligendum nobis eſt illud, ſiquãdo vel Iudæus vel Turca quiſpiã, quæ perfidię & infidelitatis ſuæ ſunt, bene cuſtodierit, ita vt de eo dicatur Iudæum eum bonum eſſe, quanuis iſte in infidelitate ſua pereat condẽnatus, Chriſtiani tamẽ, qui fidem ſuã & quæ fidẽ cõcernunt, parũ fideliter cõſeruant, illorum collatione durius ſubibunt ſupplicium. Vere itaque & abſolute definiendo, ſolus Chriſtus vt verus vnicusq; iudex, ſententiam feret & iudicium, ibiq; apoſtoli, Maria & Ioannes aſsidebunt honeſte, angeli quoque dei & electi omnes iudicium illud collaudantes approbabunt, ſicut Ioannes ait, Audiui quaſi vocem magnam tubarum multarum in cœlo dicentiũ, Alleluia, Laus & gloria *Matt. 11.* *Apoc. 19.*

& virtus deo noſtro eſt, quia vera & iuſta ſunt iudicia eius.

3 Cúmque hactenus quinam futuri ſint iudices & aſſeſſores, quiq; ſimul iudicaturi accepimus, quæri poſſet, qui tandem ad iudiciũ venturi eſſent perſonaliter, & ibidem diiudicandi. Et hic ſane, quia teſtatur ſcriptura, cõſtat omnes homines & angelos apparituros in iudicio, vt eorum omnium cõſcientia in pręſentia iudicis aperta notaque fiat omnibus, vt ipſa quoque diuina iuſtitia innoteſcat omnibus, vt & homines in hac vita, non ignari quã durum ſibi ſit ſubeundum iudiciũ, diligentius eo ſe parent, vt in tanta congregatione, coram tam iuſto iudice nõ ad extremum cunfundantur. Ita

1. Cor. 5. enim & ſanctus Paulus, Omnes, inquit, nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque ꝓpria corporis prout geſſit, ſiue bonũ ſiue malũ. Et profecto hoc vrgere cum primis deberet omnem hominem, vt eo cõſtantius perſeueraret in timore dei, ſicut nos Ioannes admonet

Apo. 14. dicens, Timete dominum, & date illi honorem, quia venit hora iudicij eius. Quanuis hic mali cum magna apparebunt indignatione, nam & quod in illis erat, apparituri non eſſent, niſi per angelos dei iſthuc adducerentur, iuxta id quod

Mat. 13. prædixit Chriſtus, Mittet filius hominis angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala, & eos qui faciunt ini-

Matt. 24. quitatem. Ac rurſus in alio loco, Mittet angelos ſuos cum tuba & voce magna, & congregabunt electos eius à quatuor ventis & cætera. Conſtat ergo, concluſúmque id iam olim ex ſcripturis eſt concorditer, quoniam hic angeli hominéſque perſonaliter omnes apparebunt. An vero illi iudicabũtur omnes, eſt ſane quod hic ad duo reſpicias in iudicio, alterum, diſceptationem ſeu etiam meritorum ſimul & delictorum diſcuſſionem: alterum vero, ad bonorũ malorúmque operum remunerationem. Et huius quidẽ ratione angeli atque homines omnes pro ſuis ſingulis meritis præmia recepturi iudicabuntur. Ratione autem diſcuſſionis, do

Grego. ſuper Ioan. lib. 26. ctores vna cum ſancto Gregorio genera quatuor ponunt, vnum eorum qui quum non iudicentur, pereunt tamen, vt dæmones & impij omnes. iam enim ſunt iudicati, cum fundamento caruerunt fidei, quod ex verbis Dauidis ſatis

Pſal. 1. patet, Quoniam non reſurgent impij in iudicio. Non quod non affligentur & punientur, ſed quia venient ad iudicium quidem punitionis ſeu condemnationis, at nõ diſcuſſionis.

Recte

Recte ergo etiam Chriſtus de diabolo, Princeps, inquit, mũdi huius iam iudicatus eſt, & de impiis in vniuerſum omnibus, Qui non credit, iam iudicatus eſt. Secundi autem ordinis ſunt de quorum iam ante adeo conſtat iuſtitia, vt etiam porro opus non ſit diſcutere, cuiuſmodi ſunt Maria, ſanctus Ioannes, apoſtoli, ſanctus Laurentius & Barbara & cæteri, & qui poſt baptiſmum ſtatim mortui ſunt pueri, de quibus Chriſtus ait, Qui credit in eum, non iudicatur. Et alibi, Qui credit ei qui me miſit, habet vitam æternam, & in iudicium nō venit, ſed tranſit à morte in vitam. *Ioan. 16.* *Ioan. 3.* *Ioan. 3.*

¶Tertij porro generis & quarti ſunt, qui promiſcue bonũ operati ſunt & malum, quorum alij ad finem perſeuerauerunt in bono, alij ad finem peruenerunt in malo, & in iis quidem bonum cum malo iuſti ponderis veluti libramine ponderabitur: vtrum excedat. Profecto enim vere dixit Sapiens, Pondus & ſtateram iudicia eſſe domini. Quanuis in Daniele quoque nos doceat ſcriptura, quibus modis opera hominis bona ponderentur & merita. Ait enim, Appenſus eſt in ſtatera, & inuentus eſt minus habens. Deus totius miſericordiæ & gratiarum omnium, virtutem nobis largiatur & fortitudinem, vt in hac ſtatera & pondere eo modo habeamus, quo tandem glorioſam illam aſſequamur & audire mereamur ſententiam perpetuæ beatitudinis, Amen. *Prou. 16.* *Dan. 5.*

HOMILIA QVARTA DE *extremi iudicij forma.*

IPSA iam ſuſceptæ materiæ exigit neceſſitas, vt quia de iudicio extremo differentes hactenus progreſſi ſumus, Iudicij nunc formam quoq; & actionem totam, quod quidem ex ſcriptura conſtare poteſt, explicemus. Satis autem in prioribus hucúſque ſermonibus docuimus, quis ille ſit iudex, nempe Chriſtus Ieſus, quiq́ue ſint illi qui iudicio huic ſiſtentur. Nunc itaque, quib⁹ adhuc modis iudicium incipiet, videamus. Cum primum ſtatim boni à malis iuxta Chriſti vocem ſegregabuntur, ſeparabit eos ab inuicem, ſicut paſtor ſeparat oues ab hœdis. Tunc angeli malos in multas adhuc partes veluti turmatim ſeparabunt, pro qualitate delictorum, fœneratores nimirum iungendo fœneratoribus, adulteros adulteris, &c. ſicut prædixit Chriſtus, Tempore meſsis dicã meſſorib⁹, colligite primum zizania, & alligate ea in faſciculos *Segregatio bonorũ à malis.* *Mat. 25.* *Mat. 13.*

ad cōburendum. Et ſequitur, Exibunt angeli & ſeparabunt malos de medio iuſtorum. 3 In hac ſeparatione cognoſcēt mali, & bonos eſſe ſaluandos, & ſeſe perpetuæ damnationi ſubiectos, idq́ue videntes, dicent illud quod iam olim in ſpiritu præuiderat Sapiens, Hi ſunt quos habuimus aliquādo in deriſum, & in ſimilitudinem improperij. Ecce quomodo computati ſunt inter filios dei. Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finē illorum ſine honore. Quid nobis profuit ſuperbia? aut diuitiarum iactantia, quid contulit nobis? Tranſierunt omnia illa tanquam vmbra, &c.

Sapien. 5.

Triſtitia malorum. 4 Et tunc incipient contriſtari, & præ amaritudine flere, ſicut Zacharias inquit, Plangent terræ familiæ, & familiæ ſeorſum. ſed & ipſe dominus dicebat, Plangent omnes tribus terræ. Tum denique ad iudicium compellentur, cum iam per angelos vno veluti faſce conſtricti fuerint, qui eis dolor futurus eſt maximus, horrore & pœna pleniſsimus, quando horrebunt adeo imminente iam iudicio Chriſti, ſicut & Iob dixit in hominis iſtiuſmodi perſona, Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno protegas me, & abſcondas me donec pertranſeat furor tuus? Quid multa? mallent iſti ſe in amariſsimis detineri inferni ſupplicijs, quam quod hic conſtitui eos in communi illo ampliſsimoq́ue iudicio oportet, quomodo vocem iſtam eorum pulchre Ioannes in ſua cognouit Apocalypſi, Dicēt montibus & petris, cadite ſuper nos & abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum & ab ira agni, quoniā venit dies magnus iræ ipſorum, & quis poterit ſtare? Hic enim reſciſcent tandem, quam amariſsimus duriſsimusq́ue ſit dies ille nouiſsimus, quod iſti, dum hic viuerent, credere nunquam voluerunt. Experientur hic demū omne id quod de hoc die ſcripſit Sophonias, Vox dei domini amara, tribulabitur ibi fortis. Dies iræ dies illa, dies tribulationis & anguſtię, dies calamitatis & miſerię, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clāgoris ſuper ciuitates munitas, & ſuper angelos excelſos.

Zacha. 12. *Mat. 24.* *Iob 4.* *Apoc. 6.* *Sopho. 1.*

2 Circundati iam vndique ad ipſum etiam iudicium vrgebūtur coacti, & ex omni parte anguſtijs vallati, pectoriſq́; amaritudine perciti, iuxta ſententiam beati Gregorij, ô quā anguſtæ erant reproborum viæ. ſuperius erit iudex iratus, ſubtus horrendum chaos inferni: à dextris peccata accuſantia, à ſiniſtris infinita dæmonia ad ſupplicium trahentia: intus

Gregor.

tus conſcientia vrens, foris mundus ardens. miſer peccator
ſic deprehenſus quo effugiet? latere erit impoſsibile, appare
re erit intolerabile. vehementer enim & grauiter hic accuſa
bitur, & primum quidem idque fortiſsime à propria con-
ſcientia, ſicut hoc clare ad Romanos teſtatur Paulus, cum *Rom. 1.*
ait, Teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, & in-
ter ſe inuicem cogitationum accuſantium aut etiam defen-
dentium, in die cum iudicabit deus occulta hominum, ſecũ-
dum euangelium meum. Quo vero id fiat modo, doctores
ſancti dum explicant, dicunt, quoniam in die illo nouiſsi-
mo peccator iudicio ſiſtetur nudus, & omnium carẽs ac de-
ſtitutus tutela, in ſua tamen conſcientia omnia videns pecca
ta ſua, nec ipſe tãtum, ſed & quotquot aſtabũt, ſcelera eius
& delicta omnia cognoſcent, quæ ille per pœnitentiam &
confeſsionem celare noluit, Vnde miſerrimus iſte hic ſtabit
confuſus coram Chriſto, angelis, ſanctisque omnibus, imo
coram mundo vniuerſo, vt de eo recte dicatur, Ecce homo
& opera eius. id ex ſcripturis etiam probari poteſt, ita enim
Daniel, milia, inquit, milium miniſtrabant ei, & decies mi- *Danie. 7.*
lies cẽtena milia aſsiſtebant ei. Iudicium ſedit, & libri aper- *Libri.*
ti ſunt. Libri, ait Gloſſa, conſcientiæ ſunt, ideoque deus pec *Hiere. 2.*
catori per Hieremiam dicit, Arguet te malitia tua. & Sa- *Sap. 4.*
piens, Traducet, inquit, illos ex aduerſo iniquitas ipſorum.
idque adeo virtute futurum eſt diuina ex ſententia enim
beati Auguſtini etiam ſic dominus futurus teſtis intelligen- *Aug. 20.*
dus eſt velox, cum ſine mora reuocaturus eſt in memoriam, *de ciuitat.*
vnde conuincat puniatque conſcientiam. *cap 26.*
¶ Sanctus Bernardus hoc ex verbis etiam cõfirmat Apoſto-
li dicentis, Nolite ante tempus iudicare, quouſq; veniat do *1. Cor. 4.*
minus, qui & illuminat abſcondita tenebrarum & manife-
ſtabit conſilia cordium. Et hoc ipſum Bernardus affirmat, *Bernar.*
dicens, Omnia omnium hominum arcana manifeſta erunt
omnibus. Auguſtinus quoque in momento, inquit, omnes
hominum cogitationes videbunt: & Iob, Induentur, ait, cõ *Iob 8.*
fuſione. vbi Gloſſa habet, Viſo iudice, omnia ante oculos *Gloſſa.*
mentis verſantur, & reatus deprimens eos vndique veſtit.
¶ Inde etiam conſtat, quam impudenter faciant, qui pudo-
re aliquo peccatum in cõfeſsione reticent. ibi enim demum
innoteſcet orbi vniuerſo cum ineffabili quadam confuſio-
ne, quod arcano & ſecreto noluiſti ſacerdoti committere.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Siquidem qui cum pœnitentia peccata cõfitetur ſua, in die tandem non reuelabũtur nouiſsimo, etiam in damnatis. te-
Pſal. 31. cta enim ſunt ſemel, iuxta Pſalmum Dauidis, Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.

¶ Vſq; adeo tũc ipſa peccatorem proclamabunt, & per ipſam illius conſcientiã accuſabunt opera, veluti ad peccatorem clamantia, Tu me nimirũ operatus es, egoq́; adeo opus ſum tuum, tecũ manebo perpetuo. Sed ô domine IeſuChriſte, peccata noſtra contege in hac vita tempore pœnitẽtiæ.

3 Grauiter adhuc accuſabuntur homines per ſcripturas, ipſoſq́ue & prophetas & prædicatores, ſimul à creaturis omnibus quod ex ipſis etiam ſatis patet ſcripturis, vbi Chri-
Ioan. 5. ſtus ad Iudæos loquitur, dicens, Eſt qui accuſat vos Moyſes, in quo vos ſperatis. Certe enim peccatores accuſabunt ſcripturæ, quibus credere noluerunt: accuſabunt eos etiam prædicatores, quorum fidelia non ſunt ſecuti monita. Imo cœlum & terra contra peccatorem clamabunt, teſtante id-
Iob 20. ipſum Iob, Reuelabunt cœli iniquitatem eius, & terra conſurget aduerſus eum. Verùm omnium vehementiſsimus ac-
Apoc. 12. cuſator diabolus erit. ita enim eum Ioannes velut proprio epitheto appellat, inquiens, Proiectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſabat eos ante cõſpectum dei noſtri die
Lucifer. ac nocte. Ibi Lucifer ſuperbos accuſabit, petiturus à deo, vt quando à cœlo deiectus ipſe eſt propter ſuperbiam, hanc ille in peccatoribus etiam iuſtus puniat iudex. Ibi alter iſte
Mammon diabolus Mammon accuſabit fœneratores omnes, raptores, fures, & qui iniquis impliciti fuerint negociis, mercatores, & quotquot menſuras, põdera aut vlnas corrumpunt. quid multa? auaros deniq; omnes, & quicunq; auaritię ſtudio male agunt, luſores iniquos, telonarios item & monetarios malos: omnes etiam qui vel egenos ac pauperes inique oppri-
Ephe. 5. munt, vel viduis aut pupillis ſunt duriores. ſiquidem nemo
Aſmode9. vnquam auarus regnum dei poſsidebit. Aſmodeus porro,
Iob 3. & ipſe è diabolica cohorte non poſtremus, clamabit aduerſus omnes qui illicita & vetita deliquerint impudicitia, bel uina nimirum, adulteros etiam & virginum conſtupratores, fornicatores, mulieres item laſciuas omnes, & illiciti amoris cõciliatrices, chorearum amatores, &c. Dudum enim
Ephe. 5. nos præmonuit Paulus, quoniam omnis fornicator aut immundus non habet hæreditatem in regno Chriſti & dei.

¶ Sed

¶ Sed & Beelzebub hæreticos incuſabit omnes, veneficos, magos,ſagas,ſchiſmaticos, & quotquot Romanæ illi catholicæq́ue non obediunt eccleſiæ. omnes enim illi non vera ouile Chriſti ingrediuntur ianua, inquit Chriſtus, vnde fit vt fures ſint & latrones. ¶ Diabolus etiam Behemoth omnes accuſabit hypocritas, Simoniachos, & quotquot ſpirituali quadam mercatura beneficia aut emunt aut vendũt. Eccleſiaſticos omnes qui non ſuã pro ſe quiſq; & cõditionem tutati ſunt, & datam ſibi recte vſurparũt poteſtatem. malos prędicatores omnes,qui ſuam magis vtilitatem ſeu honorẽ priuatum quam gloriam quæſiere diuinam. Qui quod ex omnibus diaboli ſinguli ſingulos accuſabunt peccatores, quos ipſi ad peccãdum prouocarunt: ſicut & beatus Auguſtinus in quadam teſtatur epiſtola, Præſto,inquiens,aderit, aduerſarius noſter diabolus, quãdo recitabũtur verba profeſsionis noſtræ & obiiciet nobis quæcunq; fecimus, & in quo loco peccauerimus,& in qua hora. Super iis iam omnibus diaboli à Chriſto petent, vt quia peccator dei eſſe per gratiam noluit,iuſto nunc ipſe cognoſcat iudicio,ſe diabolicæ dimiſſum eſſe poteſtati,idq́; tantum culpa & tranſgreſſione ſua. Iam enim homo gratiam amiſit tuam, veſtem innocentiæ tuæ & fœdauit & abiecit,merita tua,tuamq́; paſſionem dimiſit,& quantum in ipſo erat,deperdidit: meæ ſe totum tribuit poteſtati proprium mihi paruit,ſeruiuit mihi inſuper etiã,quia omne quod vna ſecum apportat meũ eſt, quid reſtat niſi vt mecum perpetuis affligatur cruciatibus? Væ,vę, An etiam nunc os aperire ſuum poteſt,quiſquis talis eſt,& ſic viuit,vt aliquando cum diabolo condemnetur?

Beelzebub. *Behemoth.* *Auguſti.*

4 Aderunt quoq; hic teſtes,qui accuſationem iſtã quãuis per ſe vehementiſsimam,ſuo tamen adhuc calculo approbãtes confirment. Erit enim hic cuiuſq; hominis angelus proprius. illi à deo tanquam cuſtos delegatus, tunc quoq; teſtimonium daturus ex ſententia Chryſoſtomi,quomodo ipſe eum aſsiduo ad omne bonum inuitarit, cũ interim iſte peruerſas magis dæmonis perſuaſiones, quã fidelia ſua ſecutus ſit conſilia. ¶ Dabit hic quoq; aduerſus patrem ſuum teſtimonium filius male educat⁹, maleq́; inſtituta filia aduerſus matrem, vindictamq́; & vltionẽ erga parentes clamabũt liberi peruerſi omnes,quod ab eis male & iniquiſsime in omnibus vitiis ſint educati,quod demũ futurum eſt miſerabile,

Chryſo.

cum propria caro ipſeq́; aduerſus ſe ſanguis natiuus vltionē cōcupiſcet. Neq; vero id Sapientē latuit cū prædiceret. Filij abominationū fiunt filij peccatorū,& qui conuerſantur

Eccl. 41. ſecus domos impiorū. De patre impio quærūtur filij, quoniā propter illū ſunt in opprobrio. Sed de hac re alias. Cōtra peccatorē nō deerunt quoq; teſtes hic ſubditi, pauperes, pupilli & viduę, omniſq́; ſanguis innocens effuſus, & nunc clamās & clamaturus porro in cœlū vſq; in diē nouiſsimū,

Gene. 4. ſicut ad Cain dicebat dn̄s. Sanguis fratris tui clamat ad me

Zach. 7. de terra. Pręcipue vero apud Zachariā dicit pręcipitq́; dominus, ne quis, viduas, pupillos, aduenas & pauperes calūnietur. Et vt aliquādo concludā, aduerſus peccatorem teſtimoniū ferēt Chriſtus ipſe & omnes ſancti eius. Ita enim ait

Hieron. ſanct⁹ Hieronymus, Crux Chriſti cōtra te perorabit, Chriſtus per vulnera ſua contra te allegabit, cicatrices contra te loquentur, claui de te cōquerētur. (Poterit hic fieri allocutio Chriſti ad peccatorē, per capita creationis, gubernationis, paſsionis, redēptionis, &c. percurrendo omnia arma & articulos paſsionis Chriſti) Ad extremū, quotquot peccatorem vel ſcripto vel piis ſedulo inſtituerūt cōcionibus, ſeu etiā verbo aut operibus bonis bene ſubmonuerunt, totidem aduerſus peccatorē teſtimonia dabūt, vt iā ſancti omnes, oēs angeli, diaboli quoq; & creaturæ oēs, cœlū etiā & terra clamabunt contra peccatores, qui clamor in cœlū vſq; aſcendet. Vltio tunc, vltio, inquam, & præter vltionē nihil erit ſuper induratū & maledictū peccatorē. 3 Hæc omnia peracta iā vbi fuerint, quāuis quādiu duratura ſint, ſcriptura nō indicat, ſeparatio quoq; malorum à bonis cum facta fuerit, quæ demū fiet in diiudicatione, vbi qui nō ſubſiſtet, huc aut alio relegabitur. aliiq́; in læua, in dextra ſiſtētur

Prou. 4. alij, ſicut prædixit Sapiēs, Vias quæ à dextris ſunt nouit dominus, peruerſæ vero ſunt quæ à ſiniſtris ſunt. Tūc denique ſentētiā pro iuſtis feret Chriſtus, & quanuis pie credēdum eſt dominū Ieſum præ cæteris peculiariter allocuturū dilectiſsimam ſuā virginē matrem Mariā, apoſtolos, martyrēſque ſanctos & virgines, vniuerſalis tamē nobis eſt ſententia

Mat. 25. in ſcripturis cōtēta, quæ habet, Venite benedicti patris mei, poſsidete paratū vobis regnū à cōſtitutione mundi. O ſuauis & ſalutaris ſententia, gaudio & lætitia mirabili pleniſsima. Quam amice & pie eos inuitat, Venite. Quā ſuauiter

eos collaudat, benedicti patris mei. Quam ampliter eos remunerat, poſsidere regnũ. Et quam fideliter eis proſpicit, cum ait, paratum vobis à conſtitutione mũdi. Et contra quã horrenda & terribilis eſt ſententia damnatorum, Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Hic væ erit & planctus damnatis perpetuus, luctus, fletus & eiulatus ſempiternus. Eos enim ab omni bono gaudíſque omnibus ſeparat, dum ait, Diſcedite. Deinde exprobrat ipſis, dicens, maledicti. Statimq́ue immenſam complectitur ſententia pœnam, cum inquit, in ignem. Et ne quicquam ſpei ipſis permaneat reliquum, addit, ęternum. Hic iſte horror & tremor, vbi nulla ſpes gaudij reliqua, nullúſque gaudio & voluptati in perpetuum locus erit. At tu ſemper benedicte domine Ieſu Chriſte, benedictionem nobis largire patris tui cœleſtis, vt ſic nos quoque regnum aſſequamur cœleſte & perpetuam fœlicitatem, Amen. ¶ Attende qui verbum dei ſeminas, hos ſermones vel alterum eorum potes reiicere in aliud tempus commodum, vt in quadrageſima, quo eos percellas timore iudicij ad faciendam pœnitentiam.

HOMILIA V. DE VLTIMA *parte huius Euangelij.*

CHRISTVS dominus futuri iudicij ſigna hoc euangelio primum prędixit, deinde ſuum ipſius aduentũ. Solatium itaque præbet bonis omnibus, ex quo dies ille licet in omnibus vndique ſcripturis cognitus horribilis, eſſe tamen debeat omnibus piis optatus. Et primũ quidem, de ſignis illis loquens, His, inquit, fieri incipientibus, reſpicite & leuate capita veſtra. Quibus vobis duo dicit, alterum reſpicite, admones homines oculos ſuos leuare debere, ſicut Dauid ait, Leuaui oculos meos in mõtes, vnde veniet auxiliũ mihi. Addit deinde, *Pſal.12.* Et leuate capita veſtra. Quod explicans B. Gregorius, leuare, inquit, capita, eſt mẽtes noſtras ad gaudia patris cœleſtis erigere. in ſcriptura enim ſacra caput pro mẽte ponitur, & ea ſolũ ſemper meditari debet deũ, quẽ ſane facilius intueri poterim⁹ in viſibili domino Ieſu Chriſto, quo exẽplo idipſum facit, nobíſque idem faciendum proponit Paulus, di- *Heb.12.* cens, Per patiẽtiam curramus ad propoſitum nobis certamẽ, aſpicientes in authorem fidei & conſummatorẽ Ieſum, qui

Propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucē, confuſione contemPta. Et paulò poſt, Recogitate eum qui talē ſuſtinuit à peccatoribus aduerſus ſemetipſum contradictionem, vt nō fatigemini animis veſtris deficientes. Nondū enim vſque ad ſanguinem reſtitiſtis aduerſus peccatum repugnantes, &c. Ad hunc modum pij & catholici omnes reſpicere debent, mētiumq; ſuarum capita leuare ad datorē illū, ſalutis æternæ, Etiam rationem iis dehinc annectit Chriſtus, inquiens,

Theop. Quoniam appropinquat redēptio veſtra, hoc eſt, iuxta interpretationem Theophylacti, perfecta corporis & animæ libertas. ſicut enim primus Chriſti aduētus factus eſt in regeneratione animarū noſtrarū, ſic alter illius aduentus erit in recuperationē reſtaurationemque corporis. Sicut ſancti qui nūc ſecundum animam ſunt, beati beatitudine illa non-

2. Cor. 5. dum contenti, adhuc cū Paulo ſuperueſtiri cupiūt, hoc eſt, corpus denuo aſſumere, vt ſic anima & corpore fiant beati. Vigilem itaque ſedulo & vegetū decet eſſe animū noſtrum in re tanta, vbi animæ ſimul & corporis æternā expectamus beatitudinē. Vbi Chriſtus innuit etiā vere Chriſtianos, certos tādem & compotes ſuæ fieri petitionis. Quotidiana autem precatio noſtra inter cætera ſic habet, Adueniat regnū tuū. & Libera nos à malo, Amen. Hæc nimirū glorioſa illa redēptio eſt, propter quam pij omnes leuare debeāt capita ſua ad deū, cuius quia regnum adueniet, eo iam ipſo nos ab omni ſumus malo liberati. Qui ergo veri ſunt Chriſtiani & perfecti, vſqueadeo idē non metuunt extremū, vt gaudeant etiam per illum ſuam ſibi appropinquare redēptionē, qua ab omni malo liberentur. Idcirco quotieſcunque orationē illam oramus dominicam, meminiſſe debemus aduentū nos orare diei nouiſsimæ neque enim regnū Chriſti ad nos veniet, nec nos ab omni perfecte liberabimur malo, niſi in illo die. Et reſpicere itaque & capita nos noſtra leuare decet, & cum alacritate aduentū eius orare, idque eo magis, quo maiori illius horrore afficiūtur impii & peccatores. Ita Paulus

2. Ti. 4. ait redemptionem hāc (quam ille coronam vocat iuſtitię) ſibi præparatā, nec ſibi tantum, ſed & iis qui diligunt aduētum eius. Aduētum inquit, vt videas bonos omnes diligere debere aduentum Chriſti non horrere, quod faciunt mali.

Luc. 12. Quamobrem etiam apud Lucam dominus ait, Et vos ſimiles hominibus expectantibus dominum ſuum quādo reuertatur

tatur à nuptiis. Expectemus ergo dilectiſsimi omnes in beata illa ſpe aduentus gloriæ magni dei, vt & nos redemptionem noſtram conſequamur, quæ ſane ſumma eſt nobis in omni tribulatione ſpes quoniam appropinquabit redẽptio noſtra. Hæc tu, ſi voles, extende. ¶ Eius rei exemplũ deinceps proponit dominus, dicens, Videte ficulneã, &c. Et hãc ſimilitudinẽ eſt profecto quod admiremur, quis enim eam crediturus eſſet, niſi Christus veritas ſumma eam dixiſſet? Cum iam ficulnea producit ex ſe fructum, ſcitis quoniam prope eſt æſtas, Ita & vos cum videritis hæc fieri. Ficulnea hæc mundum ſignificat, fructus ficulneæ, lapſum & conſummationem mundi, æſtas vero redemptionem noſtram, ipſum ſcilicet regnũ cœlorum, ſicuti Beda illa Chriſti verba ponderat. Væ væ omnibus mundi amatoribus. conſiderate enim quæ ſit merces veſtra, dãnatio æterna. Quis fructus mundi? conſidere, deſtrui, in ruinam venire. Hic iſte mundus eſt, qui deum nõ nouit, qui ſpiritum non poteſt accipere veritatis, qui apoſtolos & martyres ipſumque adeo ſemp odit Chriſtũ, qui tot indignus fuit ſanctis, qui in maligno totus poſitus eſt. Sanctus porro Ambroſius ficulneã hanc ad ſynagogã refert Iudæorũ, quæ cum fructũ afferet, hoc eſt, ad Chriſtum conuerſa fuerit, quod ſub ipſam mundi fiet cõſummationem, tũc ſane dies imminebit extremus. Quod autem conuertendi illi ſint aliquãdo ante diẽ illum ad finem mundi, Dauid fideli teſtatur carmine, dicens, Ad veſperam conuertentur, famem patiẽtur vt canes. Vniuerſus etiã mundus ad fidem tunc veniet Chriſtianorum, Turcæ, Ethnici, Tartari, iuxta prophetiam Dauidis, Reminiſcẽtur & conuertentur ad dominũ vniuerſi fines terræ, & adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ familiæ gentium. Et de Iudæis peculiariter Eſaias inquit, Quoniam populus Iſraël erit quaſi arena maris, & tunc reliquiæ conuertentur ex eo, ſicut eundem locum inducit Paulus ad Romanos. Ait itaq; Ambroſius Chriſtum apud Matthęum quidem de ficulnea tantum loqui, hic vero de omnibus arboribus, quoniam omnes omniumque & generum & gentium homines conuertentur ad Chriſtum. Vt iam ſit illa ſubtiliſsima ſummæ ſapientiæ inductio, dum tempus ſignorum futuri iudicij æſtati confert, quod hyemi videri poterat ſimilius. Si vero æternam illam aſpicias regni cœleſtis remunerationem,

Titi.2. *Beda.* *Ioan.17.* *14.15.* *Heb.11.* *1.Ioan.5.* *Ambroſ.* *Pſal.58.* *Pſal.21.* *Eſa.10.* *Rom.8.*

eſt hæc æſtas. ad bonos enim hic Chriſtus loquitur. Siquidē boni ex ſententia Theophylacti, cum hic in mundo duram patiantur hyemem. illic perpetuam habebunt æſtatem. & viciſsim impij vbi aridam hic habuerint æſtatem, illam tamen breuem & inſtabilem, illic, demum perpetuam patiētur hyemem & procellas tempeſtatū æternas. I I I. Ne adhuc ambiguitatis aliquid in cuiuſquam animo reſideat ſuper illis ſignis, eadem ad finem huius euangelij confirmat, idq́ue duobus modis. Primum ait, Amen dico vobis, quia non prꝭteribit generatio hæc donec omnia fiant Et hęc veritatis fortiſsima eſt confirmatio, non ſine iureiurādo, cum dicit, Amē, quæ vocula aliquod habet, vt ait Beda, velamētum myſterij. vnde euāgeliſtæ Græca lingua ſcribentes nō immutarunt, ſed nec latinus auſus eſt mutare interpres. In Germanica tamen lingua fere particulam illā interpretantur, vere, quod ipſum quoque malim dici, Amē dico vobis, non verſa vocula Germanice. Ita enim Origenes dicit, & poſt eum Hieronymus, Siue Septuaginta interpretes ſiue apoſtolos id curaſſe, vt quoniā prima eccleſia ex Iudæis fuit congregata, nihil ad credentium ſcandalū innouarēt, ſed ita vt à paruo imbiberant, traderent. Lutherus porro, fortiſsimus ſcripturarum corruptor, hic per generationem Iudęos intelligit, qui tunc viuebant, ita vt Chriſtus quoque verba hæc tantum ad excidium retulerit Hieroſolymitanum, de qua & antea locus in eodem erat capite ante hoc euangeliū. Sed hoc proprium tātū hominis ſomnium eſt & deliramētum, omni etiam fundamento carēs. Et Chriſtus tamē hunc peruerſum intellectum confutauit, cum dixit, Omnia. cum enim iā ante de excidio locutus eſſet Hieroſolymæ, & deinceps de die nouiſsimo, quid opꝰ erat dicere omnia, ſi primum tātū voluiſſet intelligi? Vnde ſit vt magis placeat nobis ſolida ſanctorum patrū expoſitio, Chryſoſtomi, Hieronymi, Bedæ, &c. qui vno cōſenſu intelligūt illud de omnibus, quæ toto iſto erant pertractata ſermone. Et generationē hanc intellige cū Chryſoſtomo Chriſtianitatē totā, quæ vſque ad ipſum finē mūdi duratura eſt, nec præteribit: cū ſit illa de qua Dauid ait, Generatio quærentium dn̄m. Poterat enim aliquis apud ſe cogitare, ſi tot futura ſunt ante diem nouiſsimum ſigna, ſi tanta afflictio & calamitas, quid mirū, ſi tota periret eccleſia, vel ſolis tantum hæreticis oppreſſa

Theop. *Beda.* *Hier. ad Marcel.* *Pſal. 23.*

&

& pſeudoprophetis? Hanc vt cogitationem reiiceret dominus, teſtatur, Quoniam non præteribit generatio hæc fidelium, donec omnia fiant, hoc eſt, vſque ad finem mũdi, ſicut & Petro promiſerat, Ego, inquiens, pro te rogaui, vt nõ deficiat fides tua. Vt ergo tyranni quondam, & qui nunc illis *Luc. 22.* in impietate nõ impares ſucceſſerunt hæretici, eccleſiam illam ſanctam perſequantur, non tamen ideo peribit eccleſia. Recte enim & veteres dixere & cecinit ille pontifex.

Niteris incaſſum Petri ſubmergere nauem.
Fluctuat, & nunquam mergitur illa ratis.

¶ Ideoque abbatis Ioachimi hic non exiguus error eſt, putantis tertium adhuc acceſſurum teſtamentũ, ita vt ſicut vetus ex deo patre, & nouum fuit ex filio, ita tertium fore ex ſpiritu ſancto. Non ſic vtique, non ſic. non enim eſt quod quiſquam vel euangelium expectet aliud, vel teſtamentum, vel aliam etiam eccleſiam, quod etiam in ſancto Miſſæ ſa- *In cano. Miſ.* crificio cõfirmat eccleſia, cum ait, Hic eſt ſanguis meus noui & æterni teſtamẽti. Nõ ergo præteribit fidelis ille Chriſtianorum generatio vſque ad conſummationem mundi. IIII. Adhuc ſermonem ſuum confirmat. Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt. Nihil, inquit Gregorius, in rerum corporalium natura cœlo & terra du- *Gregor.* rabilius, & nihil in rerum natura tam velociter quã ſermo tranſit. Quouſque enim imperfecta ſunt verba, non ſunt: cum vero perfecta fuerint, omnino iam verba nõ ſunt. Cum autem nos Chriſtus de verbo ſuo certos facit, de verbo inquam illo quod perpetuo duraturum eſt immutabile, inſinuat ſe maioris facere fidem Chriſtianam, verborũ nempe ſuorum, quam cœlum & terram Chriſtianam quoque plebem chariorem ſibi eſſe, quam vniuerſum hunc mundum. Quanuis hoc ipſum quoq; quod cœlum & terra tranſibũt, non intelligere debeas eſſentialiter, ita vt eſſe aliquando in ſua definerent ſubſtantia, ſic enim manebunt, quando certa ſunt illa Eccleſiaſtis verba, Generatio præterit & generatio *Eccle. 1.* aduenit: terra autẽ in æternum ſtat. Præteribunt autem in ea qua nũc ſunt forma, ſiquidem tunc ſpeciem aliam habebunt, iuxta prophetam Dauid, Opera manuũ tuarum ſunt *Pſal. 101.* cœli, ipſi peribunt, tu autẽ permenes, & omnes ſicut veſtimentum veteraſcent. Et ſicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur. De qua mutatione ſatis dictũ eſt in tertio ſer-

mone. Subinde ergo recogitate dilectiſſimi diem illum magnum aduentus domini, ipſumque iudicium extremum, vitam veſtram in melius emendate, corrigite opera, malas diaboli tentationes ſuperate forti reſiſtentia, pœnitentiã agite de peccatis commiſſis, eaque fletu & planctu deponite. eo enim eritis in aduentu iuſtiſſimi iudicis ſecuriores, quo magis in timore illius præuenietis acerbitatem. ſiquidem hic ille eſt qui viuos iudicabit & mortuos, hoc eſt, iuſtos & iniuſtos, qui vel ante diem iſtum mortui fuerint nouiſſimum, vel tunc inter viuos adhuc erunt ſuperſtites, qui etiam ſanctos ipſos iudicaturus eſt & angelos, iuſtóſque introducturus in vitam æternam: quam idem ipſe nobis quoque largiatur, qui eſt benedictus in ſecula, Amen.

DOMINICA TERTIA ADVENTVS, EVANGEL. MATTH. II.

Lucæ 7. *IN illo tempore, Cum autem Ioannes audiſſet in vinculis opera Chriſti, mittens duos de diſcipulis ſuis, ait illi, Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Et reſpondens Ieſus, ait illis, Euntes*

Luc. 7. *renunciate Ioanni quæ audiſtis & vidiſtis. Cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes euangelizantur, & beatus eſt qui non fuerit ſcandalizatus in me. Illis autem abeuntibus, cœpit*

Luc. 7. *Ieſus dicere ad turbas de Ioãne, Quid exiſtis in deſertum videre? arundinem vento agitatam? Sed quid exiſtis videre? Homi-*

Mar. 1. *nem mollibus veſtitum? Ecce qui mollibus veſtiuntur, in domi-*

Luc. 7. *bus regum ſunt. Sed quid exiſtis videre? prophetam? Etiam di-*

Mala. 3. *co vobis, & plus quam prophetam. Hic eſt enim de quo ſcri-*

Luc. 1. *ptum eſt, Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.*

HOMILIA PRIMA.

QVIA contra adulterium Herodis grauiter inuectus erat ſanctus Ioãnes, incluſus eſt carceribus. Herodes enim fratris ſui Herodiadem vxorem

Mar. 6. ſibi iunxerat, teſte Marco. Qui dum ita in carceribus tenebatur vinctus, diſcipuli eius ſicut & ante & poſt hæc vincula ſui magiſtri, plurima ducebantur inuidia magnáque ſuperbia aduerſus Chriſtum: quoniã paulatim iam eius augebatur plus q̃ Ioannis gloria, vnde fiebat vt Chri-

ſtum

ſtum etiam non verum crederent eſſe Meſſiam. Quod ſanctus etiam Hieronymus ex gemina nititur probare ratione. *Hierony.* Nãque & ad dominũ venerunt, dicentes, Quare nos & phariſæi ieiunamus frequenter, diſcipuli autẽ tui non ieiunant? *Matth.9.* *Ioan.3.* Sed & Ioãnes refert Chriſti diſcipulos veniſſe ad Ioãnem, eique dixiſſe, Rabbi, qui erat tecũ trans Iordanem, cui tu teſtimoniũ perhibuiſti, ecce hic baptizat, & omnes veniũt ad eum. Neq; multo poſt idem euãgeliſta ait, quoniã Ieſus plures diſcipulos faciebat quã Ioannes. Cum ergo iam viduæ filium Chriſt⁹ in Naim ex morte reſuſcitaſſet, eáque ſtatim *Luc. 7.* per vniuerſam Iudęam fama diſpergeretur, venerũt ad eum diſcipuli Ioannis, idipſum illi ex inuidia annunciantes, rati ſuum magiſtrum & maximũ eſſe decere & potentiſſimum. Hæc iam quãdo diſcipulis ſuis referentibus cognouiſſet facta Chriſti Ioannes, duos ex illis miſit ad Ieſum, vt hodiernum habet & teſtatur euangelium in quo Ioannis cõtinetur interrogatio, laus item & cõmendatio, quam Ioanni attribuit Chriſtus. 2 Deinde Ioannes tum veritatis, tum ſaluberrimæ ſuæ doctrinæ cauſa ita captiuus, duos ex ſuis miſit ad Chriſtũ, quærens, Tu es qui venturus es? an alium expectamus? Et hãc interrogationẽ ſunt ex doctoribus ſane quidam qui admirentur. Ille enim Chriſtũ in vtero adhuc matris deliteſcens agnouerat, iuxta illud Elizabethæ verbum, Ecce vt facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis, exul- *Luc. 1.* tauit in gaudio infans in vtero meo. Cui reuelauerat ſpirit⁹ ſanctus, ſuper quẽ videris ſpiritũ deſcendentẽ & manẽtem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Ille etiam Ioannes Chriſtũ ab eo baptizari volentem cum prohiberet, *Ioan.1.* dicens, Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? baptizans tamẽ eum, vidit cœlos apertos & ſpiritũ ſanctũ deſcendentem ſicut colũbam: audiuit inſuper vocem patris, Hic eſt *Matth.3.* filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Hic etiam de Chriſto dixerat, Ecce agnus dei, qui tollit peccata mundi. *Ioan.1.* Teſtimonium quoque iam dederat ille vidiſſe ſpiritum ſanctum ſuper eum dum baptizaret ipſum. Venientibus etiam ad ſe diſcipulis & multũ conquerentibus, quod Chriſt⁹ tam *Ioan.3.* multos baptizaret, idem reſpondit. Illum oportet creſcere, me autẽ minui. Illi inquã multis iam modis Chriſto teſtimo- *Ioan.1.* nium dederat, eſſe eũ qui expectatus tot fuiſſet retro ſeculis Meſſiam, ſicut & Ioannes in euangelij ſui ſtatim exordio, &

apud eundem Chriſtus dicit, Ioannem teſtimonium dediſ-
Ioan. 5. ſe veritati. Cùm itaque Ioannes etiam puer, imo ex ipſo etiam matris vtero Chriſtum agnouerit eſſe Meſſiam, priuſquam dominus miracula facere cœpiſſet, quid eſt quod nũc tandem interrogat, vel vt ignarus, vel certe vt dubius?

¶ Ad hanc quæſtionẽ vno velut ore omnes reſpõdent doctores, quoniã Ioannes nihil dubitarit Chriſtum eſſe Meſſiam, quandoquidẽ eum Chriſtus ipſe poſt hanc ſtatim interrogationem adeo cõmendauit, vt etiam plus quam prophetam diceret, & angelum ſuum vocaret. Fieri itaque non potuit, vt hęc interrogatio ex aliqua veniret dubitatione ſuper Chriſto, cui tamen certum & efficax ille ſemper dedit teſtimonium. ſed aliud eſt, quod hac ſibi interrogatione voluit Ioannes, ídque nunc nobis occurrit perſcrutandum.

3 Ex prædictis iam duobus articulis ſequitur, quia non Ioannes, ſed Ioannis diſcipuli de Chriſto nõnihil ambigebãt, omnem hanc interrogationem diſcipulis ipſis bono & commodo factam eſſe. Nam cum plus Ioanni tribuebant, quam priuato cuiuis homini, & tamen Ioãnes de venturo ſemper
Ioan. 1. loquebatur & docebat, Alius veniet poſt me, &c. ſicut die ab hinc octauo audietis, baptizabat etiam in nomine tantum venturi, credebant illi quidem Ioanni, ſed tamen nõ credebant Ieſum eum eſſe quem venturũ ſubinde promiſerat Ioannes. ſiquidem in hac erant opinione, vt perſuaſum haberent Chriſtũ in maiori apparatu longéque ſplendidiori põpa eſſe venturum: quod vt olim, ita nunc quoq; Iudæi plerique omnes mordicus ſentiunt & tenent. Quicquid itaque eis de Chriſto dixerat Ioãnes, non adducebantur vt crederent. vnde nõ immerito ipſos ad Chriſtum ablegauit, vt qui verbis Ioannis de Chriſto credere recuſabant, maximis illis Chriſti crederent operibus, ſicque diſcipulos ille ſuos placide & humaniter ad Chriſtum prouocaret ſequendũ, qui iam nimium velut in verba eius iurati, ex ſuo pendebãt magiſtro. Ideoque & interrogabant, Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Quo ſane innuere etiam tunc voluit Ioannes, fore vt alius aliquãdo expectaretur, quem nunc quoque obſtinata Iudæorũ gens præſtolatur, ſed falſa omni ſua expectatione. Antichriſtũ enim pro Meſſia recipient, quod
Ioan. 5. iam olim etiã Chriſtus prædixerat, Ego veni in nomine patris mei, & nõ me recepiſtis. veniet alius in nomine ſuo, hũc reci-

recipietis. Et hæc ſane ſententia eſt Chryſoſtomi, Auguſti- *Auguſti.*
ni, Theophylacti. Sãctus vero Ambroſius ex ſcripturis etiã *Ambroſ.*
probat, non omnem interrogationẽ ſemper aut ex ignoran
tia venire aut dubitatione, ſed non raro ex pia & tenerrima
charitate in eruditionẽ aliorũ. Sic de Lazaro Chriſtꝰ inter- *Ioan.11.*
rogauit, vbi poſuiſtis eum? nõ quod ille ignoraret, vbinam
ſepultus foret Lazarus, ſed vt per hoc audientes ad fidẽ in-
ſtruerentur, quãdo iam Lazarum ex ſepulchro viderent re-
ſurgentem. Ad eundẽ plane modum hic Ioannes per diſci-
pulos ſuos Chriſtum interrogat, non vt ipſe vel ignarus vel
dubius, ſed vt illi hac ipſa interrogatione occaſionem habe-
rent veniendi ad Chriſtum, videntéſque miracula eius cre-
derent in illum. Quanuis verum eſt, ſanctũ Hieronymum, *Hierony.*
Gregorium, & Bedam interrogationẽ hanc eo etiam refer- *Gregor.*
re, an Chriſtus in propria ipſe perſona deſcenſurus eſſet in
limbum patrum, an ſuo nomine alium illuc redimendi vin-
ctis miſſurus, quem ego nunc in intellectum omitto.

4 Ad hanc iam nũc interrogationẽ Chriſti ſequitur re-
ſponſio, Ite & renũciate Ioãni, quæ vidiſtis & audiſtis. No-
uerat ſane pius ille, & quem nil latet, dominus Ioannis ani-
mum, vnde etiam non reſpondit, Dicite Ioanni, quoniã ego
ſum. idipſum enim ſi reſpondiſſet, poterat interrogantium
perturbare affectũ, vt pulchre hic expendit Chryſo. eos de- *Chryſoſt.*
nique nõnihil offendere, vt ait Hieronymus. Non ergo ad *Hierony.*
verba reſpõdebat interrogationis, ſed tantũ ſigna ante ocu-
los eis ponit & miracula, quæ illis loquantur & reſpõdeãt,
vt ſic doctrina ſua magis extra omnẽ eſſet ſuſpicionẽ. Quis
enim neſciat, teſtimoniũ quod ab ipſis datur operibus & fa-
ctis, longe eſſe efficacius certiúſque eo quòd ſolis præſtatur
verbis? Chriſtus autẽ ea hora, qua ad ſe diſcipuli venerant
Ioannis, multos (vt teſtatur Lucas) ſanauerat à morbis & æ- *Lucæ 7.*
gritudinibus variis, à ſpiritibus immundis, cæcis plurimis
viſum reſtituerat. Ad hæc itaque opera Chriſtus nũcios il-
los cõſideranda prouocabat, dicens, Renũciate Ioanni quæ
audiſtis & vidiſtis. Cęci vident, claudi ambulãt, leproſi mũ-
dantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt. Hæc nimirum illa
mirabilia admirandi dei opera, & magna per ſe erant, & ef-
ficacia, quæ probarent hunc eſſe illum venturũ, nec aliũ eſſe
quẽ expectarent. Hic enim erat ille deus, & per hũc deus mi
rabilia opera tanta operabatur: vnde etiã factũ eſt, vt Chri-

ſtus miracula digitum diceret dei. ſiquidem vt nos aliquid monſtramus digito, ita miracula deum demonſtrant. Quo
Luc.11. pertinet illud Chriſti apud Lucam verbum, Si in digito dei
Exo.8. eiicio dæmonia, profecto venit in vos regnum dei. Ita & malefici apud Pharaonem dicebant, Digitus dei eſt hic.

¶ Digito igitur miraculorum ſuorum Chriſtus declarat diſcipulis Ioānis ad ſe miſsis. ſe & deum eſſe & Meſsiam illum in lege promiſſum. Meſsiā autem tanta operaturum miracu
Eſa.35. la iam olim prædixerat Eſaias, Tunc aperientur oculi cęcorum, & aures ſurdorum patebunt. Tunc ſaliet ſicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum. Vſqueadeo hęc euidens fuit diuinitatis Chriſti cōprobatio, eūdemq́; eſſe Meſſiam, eo quod hęc miracula tanta propria faceret poteſtate.

5 Enumeratis miraculis magnis, ad extremum Chriſtus illud quoque adiungit, quod ſuperiorib⁹ nihilo eſt inferius,
Luc.4. Pauperes euangelizantur. Quod vulgo ita fere exponitur, Pauperibus prædicatur euangelium, quod ipſum ſane inter præcipua Meſsiæ officia Eſaias vaticinatus erat, dicens, Spiritus domini ſuper me, eo quod vnxerit me, ad annunciandum manſuetis miſit me. Quem prophetæ locum Chriſtus ipſe in ſynagoga Nazareth & legit, & ad ſe retulit. Poteritq́; illud de pauperibus ſpiritu intelligi, ſicut apud Mat-
Matth.5. thæum ait, Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Vel etiā accipi idem poterit de iis, qui diuitiis pauperes ſunt. idq́; nō male contra ipſos diſcipulos Ioānis, qui cū à magiſtro ſuo edocti eſſent de venturo, putabant eundem in magno & ſplēdido mundi huius venturū eſſe apparatu. Et hanc itaque opinionem erroneam dominus loco Eſaiæ inducto velut clauo fortiſsimo retruſit, quoniā manſuetis annunciaturus eſſet. Quamobrem iſti Chriſtum non ita debebant vilipendere, quanuis in maxima venerit humilitate. hæc enim iā enumerata in propheta Meſsiæ tribuuntur. Video etiam inter doctores quoſdā qui verba hæc, pauperes euangelizantur, proprie & in ſua plane forma intelligant, paſsiue nimirum & tranſitiue, non acquiſitiue: quoniam pauperes euangelizantur, hoc eſt, euangelice ſuſcipiū-
Theophy. tur. Eiuſq́; ſententiæ fuit (vt equidem ſentio) Theophy. dicens, Pauperes qui euangelizantur, intellige vel apoſtolos euangelium prædicantes. pauperes enim erāt & piſcatores, & vt priuatim contemptibiles. vel auditores euangelij, de

cœle

cœleſtibus bonis audiẽtes. Vbi ſenſus hic foret, quod Chriſtus hic poteſtatẽ inſinuaſſet ſpiritualem, in quã pauperculi etiam piſcatores à Chriſto ſunt electi. Qui enim animũ ſuũ à bonis temporalibus omnibus abdicauerunt, tantum cœleſtia meditati, euangelizati ſunt vtiq;, & ad euãgelium iuxta *Mat. 19.*
hanc vocem Petri, Domine, reliquimus omnia & ſecuti ſumus te. Et ij nimirum fratres erant vere euãgelici, nõ vt noſtrates oretenus tantum Chriſtiani, in ore ſolummodo circunferentes euãgelium, & lacere pannis, libris nimirũ, operibus autem ne minimo quidem digitulo euangelium attingunt, vt recte dixerit in Canonica ſua Iacobus, Nónne deus *Iaco. 2.*
elegit pauperes in hoc mũdo, diuites in fide, & hæredes regni, quod repromiſit deus diligentibus ſe? & vt tandem hæc intelligantur, ſat eſt nos hic diſcere iuxta ſanctum Hieronymum, nullam inter nobiles & ignobiles, inter diuites & egenos in prædicatione eſſe debere diſtantiam, nec prædicatoris eſſe, vt blandiatur diuitibus veritatem celans, cum tamẽ *Hiero. ſuper Matt.*
omnibus in commune dicere debeat, quæ & diuinam gloriã & animarum contingunt felicitatem. Verum eſt ſane, quoniam pauperibus magis quam diuitibus euangelium annunciatur, eo quod ad illud audiendum magis approperẽt, cum interim diuites elati ſint, ſuoq́; contumaci faſtu intumeſcãt inflati, putantes ſe ſatis ſapere, nulliusq́ue proinde indigere prædicatione, dum emere, vendere, fallere, & hominibus ſimplicibus imponere pulchre norint, neque interim Paulum obſeruant dicentem, Sapiẽtia huius mundi, ſtultitia eſt *1. Cor. 13.*
coram deo. ideoq́; non audiunt libenter prædicatores euangelicos, verum aſſentatores ſuos, & iſtos qui teneras aures mordaci radere vero verentur, blandos adulatores, prædicatores, carnis, quos boni omnes & eccleſiaſtici & ex vulgo odere, eos inquam tenelli tantum, & qui nunc maximi habẽtur, mercatores audiunt & ciues.

3 Subiungit ad hæc dominus, Et beatus eſt, qui non fuerit ſcandalizatus in me. Quibus ille verbis rurſus ſuam declarat diuinitatem niſi enim deus eſſet, beati non forent, qui in eo non offenderentur. Sanctus Chryſoſtomus tamen vult *Chryſo.*
Chriſtum iiſce verbis latenter tetigiſſe, & vt Hieronymus *Hierony.*
ait, percuſiſſe internuncios Ioannis eoſq́ue occulto arguendo momordiſſe. Nam cum illi ſcãdalum propter ipſum paterentur, paſsionẽ mẽtis eorũ ita detexit, vt nullus huius rei

teſtis eſſe poſſet, ſed conſcientiæ ipſorum, qui ſibiipſis conſcij erãt, res tota relicta ſit, quantum in ipſo ſcandalum paterentur. Non tamen inepte intelligi poteſt etiam de generali illo ſcandalo, quod omnes paſſuros Chriſtus vna nocte

Matt.26. prædixit. Et ſic, iuxta Gregorium, illis verbis palã hic mor-

Gregor. tem ſuam contumelioſam confeſſus eſt, quaſi diceret, Mirabilia quidem operor, ſed contemptum pati nõ recuſo. Multos autem in Chriſto ſcandalum paſſuros etiam Simeon ille

Lucæ 2. pater prædixerat, Ecce hic poſitus eſt in ruinam & reſurrectionẽ multorum in Iſraël, & in ſignum cui contradicetur.

1.Pet.2. Et Petrus de Chriſto loquẽs, Vobis, inquit, credentibus honor, nõ credentibus autẽ lapis offenſionis, quem reprobauerunt ædificãtes, hic factus eſt in caput anguli, & lapis offenſionis, & petra ſcãdali, iis qui offendunt verbo, nec credũt, in quo & poſiti ſunt. Quapropter quanuis promptũ, & expeditum tunc omnibus fuerit Chriſtum ſequi, tãta miracula operãtem, eundem tamen ſuæ humanitatis imbecillitatẽ, oſtendẽtem exhorruerunt multi, retrocedẽtes & offenſi in illa ſumma Chriſti humilitate, vbi cogitare magis debebãt,

Bernard. quantum malum ſit peccatum, cuius gratia filium quoq; dei mori oportebat, Expendere debebant præterea immenſam illam charitatem dei erga genus humanum, qui ſuo nõ parcens filio vnigenito, eundẽ tradidit in amariſsimam paſsionem & mortem crucis, vt ſic miſerrimo conſuleretur homi

Ioan.3. ni, illeq́; redimeretur à peccato. Cogitare debebãt, non ſine magno myſterio filiũ dei ſeſe in terras humiliter demiſiſſe, carnemq́ue ſumpſiſſe, vt hominem reduceret, & reuocaret ad cœlum, cœleſtemq́; illã & æternã felicitatẽ. Quã nobis quoq; concedat Chriſtus Ieſus in ſecula benedictus, Amen.

HOMILIA II.

PRIVS quam textum aggrediar euangelicum, quia hæc tertia eſt dominica Aduentus, vobis ediſſeram, quiſnam in eccleſia hodie recolatur aduentus. Dico itaq; omni Chriſtiano diligenter hodie eſſe recolendũ, quomodo eum Chriſtus in morte ſua præcipue ſit iudicaturus, ſicut in die nouiſsimo omnes in vniuerſum iudicabit: idq́; ita eſſe ex ſcripturis, palam fa-

Hebr.9. ciemus. Ad Hebræos enim Paulus, Omnibus, inquit hominibus ſtatutum eſt ſemel mori, poſt hoc autem iudiciũ. Vnde ſatis patet, iudicium omnium hominũ morti ſuccedere.

Quod

Quod & apud Matthęum Chriſtus in parabola docuit, vbi eum qui ſine veſte nuptiali in conuiuium tamen irruperat, iubet in tenebras proiici exteriores. quod ſane nõ in vniuerſali iudicio, ſed particulari factum agnoſcitur. Sed & Ioannes cum clamore ſanctorum loquitur pro vindicta ſanguinis ſui, ait, Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ. Atque hoc quidem ante diem factũ eſt nouiſsimum, cum eos agnoſceret deus vita dignos æterna, quapropter proprie Chriſtus dixit, Pater omne iudicium dedit filio. Vbi particulã hanc, omne, nota diligẽtius: quia ſic nõ vnum tantum extremum illud, ſed omne iudicium dedit filio. Quo facit vulgare illud dictum, Qualem te, dum vocat, inuenit deus, talẽ & iudicabit. Quæ ſane ſancti etiam Cypriani martyris ſentẽtia eſt, cum ait, Non te vocat dominus per mortẽ ex hoc ſeculo? quare & pariter nõ iudicaret te exeuntẽ ex hac vita? Sed & ſanctus Hiero. ſuper Ioelẽ dicit, Quod in die iudicij futurũ eſt omnibꝰ, hoc in ſingulis in die mortis impleri. Num vero Chriſtus corpore ſuo in cruce pendens appareat morientibus, quod voluit Innocentius, nondũ in ſcripturis memini me inueniſſe. vnde nec reiicio, nec vt certũ accipio. ſatis eſt Chriſtũ omnes homines mortis tẽpore, vel cœlo adiudicare, vel inferis, vel purgatorio. Verũ eſt enim quod aperte dixit Chriſtus apud Lucam, ſe venire ad cuiuſlibet hominis mortem. Beati ſerui illi, quos cũ venerit dominus, inuenerit vigilãtes. Et vos eſtote parate, quia qua hora nõ putatis, filius hominis veniet. Et hoc cõmuni fit curſu legis diuinæ, neq; multum refragor, Chriſtum poſſe nõnunquam ex cauſa differre iudicium, ſicut de morte ſancti Hieronymi in quadã ad Auguſtinũ epiſtola refert Cyrillus, vbi talis exoriebatur hæreſis, animas ſanctorum non eſſet beatas, nec in cœlo ante diẽ iudicij nouiſsimi, (ſicut nunc quoq; hæreſim iſtam ſatis ſopitã, ex ipſis vſq; cineribus excitare rurſus non verentur) nec aliquod eſſe purgatoriũ. Ibi ſane ſanctus Hieronymus ſuo diſcipulo apparuit Euſebio, eidemq́; cõmiſit corpora mortuorum tria ponere in Bethlehem iuxta ſuum ſepulchrum, & ibi cilicium, quo vſus dum viueret, erat ſanctus Hieronymus, in tota concilij cõgregatione ponere ſuper illa vt ſic reuiuiſcerent, & quod verum eſſet, ipſiq́; adeo demortui vidiſſent & experti eſſent, edicerẽt, vnde tandem hæreſis iſta refelleretur. Quod & factũ eſt. cum enim reui-

Matt. 22. *Apoc. 6.* *Ioan. 5.* *Cypria.* *Hieron.* *Innocen.* *Luca 12.* *Cyrillus.* *Historia de purg.*

xiſſent, Cyrillus eos coram populo vniuerſo interrogauit, quomodo ſe res cum animab⁹ haberet mortuorum. Vbi ſtatim ex illis vnus, reſpondit, Anima mea cum primum à corpore eſt ſeparata, in momento præſentata eſt deo iudici, vbi peccata mea omnia, quæ vnquam per omnem vitã cõmiſi, ſunt manifeſtata. ibi ſtatim immẽſa aſtitit dæmonum nos accuſantium turba, declarantium etiam tẽpora, loca & ſpecies peccatorum, vt iam negare non poteramus, agnoſcẽtes iuſtiſsimum illum iudicem, quẽ nihil latet. Cumq́; iã proferenda eſſet ſententia, interuenit ſanctus Hieronymus, petẽs vt ſentẽtia iudicij paulum prorogaretur, quod cum factum eſſet, tres illi cum pœnitentiam egiſſent diebus viginti, tandem cum Euſebio rurſus mortui ſunt, ſicut ei in principio ſanctus Hiero. reuelauerat. Prolixior quidem hæc eſt hiſtoria, ſed eam in pauca contraxi. & licet non ſoleam multas extra bibliã recenſere hiſtorias, tamen cum tanti patres ſanctiſsimiq́; viri aliquid factum eſſe deſignant immerito credendum eſt illis. Deoq́; tamen omnis dãda gloria, cuius nõdum abbreuiata eſt manus.

Eſa.59. Quod ſi autem ſolidam certãq́; ethnicis mũdaniſq́; hiſtoriographis fidem damus, vt Liuio, Saluſtio, Iuſtino, Quinto Curtio, &c. qua tandem fronte, quáue impudentia ſanctis patribus credere recuſabimus, hiſtoriam quæ ad fidẽ noſtram pertinet, ſcribentibus? Nec eſt quod ſuſpiceris Cyrillum rem tantam, niſi ita eſſet plane, Auguſtino ſcribere voluiſſe.

Ex hiſtoria Carthuſien. Neq; vero multũ abſimile eſt, quod in origine legitur Carthuſienſium, quod Pariſiis magnus quidam doctor dum ad ſepulturã ferebatur mortuus, clamauit, Accuſatus ſum coram iuſto dei iudicio. Ibiq́; cum eſſet conſultatum, pheretrum cum cadauere relictum in diẽ eſt poſterum, quo rurſus clamauit, Iuſto dei ſum iudicatus iudicio. Tertio tandem die inclamauit iterum, Iuſto dei iudicio ſum condemnatus. Vbi iudicio non ſtatim homini illi aduenit mortuo, ex cauſa, quoniã per hoc factum deus ſanctum inſtituere volebat Carthuſianorum ordinem. Omnis itaque homo hodie diligenter recolat diem obitus ſui, eoq́; quam duram ſubiturus ſit prouinciã, cum hac ipſa hora anima ſua à proprio angelo in faciem adduceretur iuſtiſsimi iudicis Ieſu Chriſti, vt ibi pro meritis ſuis cõdigna recipiat. Ecce enim ex vniuerſo hoc mundo nec bona, nec honores, nec amici, nec liberi hominem ad tribunal illud comitabũ-

tur,

tur, ſed tantum eius opera. Et quocũque ceciderit lignum, ibi iacebit, ſiue ad auſtrũ, ſiue ad aquilonem, inquit Sapiẽs. *Eccle.11.* Quid porro in hoc iudicio ſanctus Michael ſit facturus, in illius dicam feſtiuitate. Deus & dominus noſter gratiam nobis ſuam concedat, vt angelus noſter in hora mortis noſtræ nos cum gaudio offerat iudicio illi diuino, vnde gaudia tandem ſanctorum acquiramus æterna, Amen. ¶ Nunc denique ad textum veniamus euangelij, vbi inquit Matthęus, *Mat.11.* Abeuntibus illis, internunciis nimirum Ioãnis, cœpit Ieſus dicere ad turbas de Ioanne. Eiuſque ſermonis rationẽ geminam reperio. Alteram, quoniam Chriſtus Ioannem cœpit laudare poſt abitum ſuorũ tandem diſcipulorum, ne in ſuſpicionem populi veniret, & ab eodẽ pro aſſentatore haberetur, quaſi qui in gratiam diſcipulorũ Ioannis, magiſtrũ eorum voluiſſet laudare Ioannem, illis itaque iam ab eo digreſsis, Ioannẽ demũ laudare cœpit: vnde nos quoque docemur eos qui laude digni ſunt laudare, ſicut præter hoc Chriſti exemplum Sapientis quoque monemur conſilio, *Eccl.44.* dicentis, Laudemus viros glorioſos, ſapiẽtiam ipſorũ narrent populi, & laudem eorum nunciet eccleſia, &c. Sed & totum illud caput eo vergit, vt viros honeſtos honore & laude afficiamus, vt iam merito Chriſtus Ioannem veluti viuum quoddam honeſtatis exemplum laudare voluerit. Alterã vero cauſam Chryſoſtomus inſinuat. Quod enim *Chryſo.* ad legatos attinebat Ioãnis, illi iam vel ex ſolis Chriſti miraculis certi erant, Chriſtum eſſe Meſsiam illum qui venturus erat: plebs autẽ ignara quo animo quóve conſilio Ioannes Chriſtũ per diſcipulos interrogaſſet, cogitare poterat, Ioannem de Chriſto dubitaſſe, inſtabilem item fuiſſe, nec in priori perſeueraſſe teſtimonio, quod toties Chriſto dederat: hanc nimirum ſuſpicionem vt Chriſtus ex corde populi euelleret, cœpit Ioanuem laudare ſicut iam explicabimus. Neque enim ſibi ſed diſcipulis ſuis Ioãnes interrogauerat, inquit Hieronymus. Et hac ipſa laude Ioannis, declarat *Hieron.* Chriſtus ſe Ioannem non intellexiſſe, cum de ſcandalo loqueretur, beatum prædicã, qui non foret ſcandalizatus in ſe. quæ ſane ſententia eſt Hilarij, vt ſic Chriſtus vtrorunq; *Hilarius.* corda vno inſpexerit intuitu, diſcipulorum Ioannis, qui ſe non illum credebant venturum: & populi, qui ex interrogatione Ioannem inſimulare poterat dubitationis. *Mat.11.*

2 Quod vero ad Ioannis laudem pertinet: Chriſtus tum laudaturus, à perſona ſtatim orditur audientium, quod nimirum eſt ſcopum tãgere, & ait, Quid exiſtis in deſertum
Prima laus Ioannis. videre? harundinem vento agitatam? Obſeruandũ eſt quod hic Chriſtus Ioanné ex quatuor rebus cõmẽdat, quod quidem hodiernũ habeat euangelium. nã quinta laus alibi continetur. Principio à conſtãtia, quod vir eſſet conſtans, quo minus ſuſpicere populus poſſet Ioãné in Chriſto dubitaſſe, cui tã certum iam antea dediſſet teſtimoniũ. Certe enim ſi inſtabilis fuiſſet, nec ipſe ſibi conſtitiſſet, ſed magis inſtar harundinis vento agitatæ, huc illuc impulſus fuiſſet, non ſane tantus eum populus in deſertum vſque ſequutus ſemper
Chryſo. fuiſſet. omnibus itaq; ſecundũ Chryſoſtomũ modis voluit Chriſtus, ne plebs Ioannem alicuius inſimularet leuitatis, cũ
Mar. 6. propter veritatem & iuſtitiam capite tandem ſit plexus. Et
3. Re. 14. harũdinem quidem deſignare inſtabilitaté, vel ex ipſa Regum docemur hiſtoria, cum Abias diceret ad vxorem Ieroboam, Percutiet dominus deus Iſraël domũ Ieroboã, ſicut moueri ſolet harũdo in aqua. Volebat itaque Chriſtus Ioannem harundinem non eſſe, nec inconſtanté, quod ipſi ex diſcipulorum poterant interrogatione colligere, vnde hanc quæſtionem Chriſti pro negatione accipi decet, quaſi dice-
2. Laus. ret, Non, Ioannes harundo non eſt. 2 Ab auſteritate deinde vitæ duriſsima Ioannem Chriſtus collaudat, dicens, Sed quid exiſtis videre? hominem mollibus veſtitum? Ecce qui mollibus veſtiũtur, in domibus regum ſunt. Hoc eo di-
Hieron. xit Chriſt⁹, inquit Hieronymus, quod poterãt Ioanné ambitionis gratia è priori teſtimonio cadere in dubitationem.
Chryſo. Id vt reiiceret Chriſtus, iterum cum negatione interrogat, ſicut de harundine. Vir huiuſmodi qui honores appetit & voluptatibus inhiat, nõ deſerta ſectatur. ſed magis opus habet vt bene veſtitus nitidas ſequatur aulas. Atqui Ioannes hoc nõ fecit. neque enim vos eum in aulis, ſed deſerto quæſiuiſtis. vnde & hac de cauſa nõ potuit ille à priori deficere
Mat. 3. teſtimonio. De veſtitu autem Ioãnis Matthæus clare teſtatur eum habuiſſe veſtimentũ de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos ſuos: eſcam quoque illi fuiſſe locuſtas & mel ſylueſtre. Qui ſane veſtitus tanto fuit homine
Luca 1. dignisſimus, de quo ſic locut⁹ fuerat angelus domini, Præibit ante illum (Chriſtũ nempe) in ſpiritu & virtute Eliæ,

ad præparandam domino plebem perfectã. Nanque & de Elıa legimus in libris Regum, interrogaſſe regem Ochoziã, Cuius figuræ & habit⁹ eſt vir ılle, qui occurrit vobis, & locutus eſt verba hæc? At illi dixerunt, Vir piloſus, & zona pellicea accinctus renibus. Qui ait, Elias Thesbites eſt. Merito ıtaq; Chriſtũ præceſsit Ioãnes vt in ſpiritu, ita & in veſtitu Elıæ. S. Gregorius in homilia hodierna docet, nemine existımare debere in luxu atque ſtudio precioſarum veſtiũ peccatũ deeſſe: quia ſi hoc culpa non eſſet, nullo modo Ioannẽ dominus de veſtimẽti ſui aſperitate laudaſſet. Si hoc culpa non eſſet, nequaquã Petrus apoſtolus per epiſtolam fœminas à precioſarũ veſtiũ appetitu cõpeſceret, dicẽs, Nõ in veſte precioſa. Cuiuſmodi nimirũ habitu veſtiebatur diues iſte, quem quotidie purpura indutum fuiſſe & byſſo. Euangelica teſtatur hiſtoria. Quando autem ſplendor ille veſtium peccato tribuatur & imputetur, quandonõ, & amplior eſt pertractatio, & huc quoq; parũ pertinet. Quanuis in hac re quoque & ſimilibus, notabilis eſt regula quam dat Auguſtinus, In omnibus inquiens, talibus non vſus rerum, ſed libido mentis in culpa eſt. Hieronymus quoque hic oſtendit docet rigidã vitam & auſteram, prædicatorem vitare debere aulas regum, & mollia hominũ palitia declinare.

4. Reg. 1. *Gregor.* *1. Petr. 5.* *Luc. 16.* *Lib. 4. de doctrina Chriſtiana.*

3 Quum iam ſatis hiſce duabus quæſtionibus Ioannem excuſaſſet Chriſt⁹, quia nõ decidiſſet à veritate, quũ & cõſtãtiſsim⁹, & vitæ quoq; eſſet aſperrimæ, nũc ex duobus adhuc eũ cõmendat, vt eo minus cogitare poſſet populus Ioannẽ de Chriſto dubitaſſe. Ioãnis enim intellectũ plus quã prophetarũ omnium prædicat fuiſſe illuminatũ: & ait, Sed quid exiſtis videre? prophetam? Etiã dico vobis & plus quã prophetam. In hoc nanque prophetis omnibus fuit Ioãnes excellẽtior: quod digito etiam oſtendit præſentẽ, quem illi prædixerunt eſſe venturũ, inquit Hieron. dicebat etenim, Ecce agnus dei, qui tollit peccata mũdi. Et prophetæ quidẽ miniſterium eſt ventura prędicere, nõ etiam demonſtrare, quod Ioannes fecerat, vt Gregorius ait. Praeterea vltra omne muuus propheticũ, Ioannes miniſterium quoque habuit Meſsiam baptizãdi. Quanuis Chryſoſtomus arbitratur Ioannem eo etiã fuiſſe prophetis maiorem, quo Chriſto fuit propinquior, ſicut qui regi aſtant, eũq́ue ſequuntur proximi, nobilıſsimi iudicantur. Et tamen quomodo Ioannes &

3. Laus. *Hieron.* *Ioan. 1.* *Grego.* *Chryſo.*

propheta ſit, & plus quam propheta, & etiam non propheta, dicemus quarta dominica Aduentus.

4 Angelum nunc quoque vocat Ioannem Chriſtus oſtendens officium illius ſcriptis etiam propheticis, Hic eſt de quo ſcriptum eſt, Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam. Angelus quidem appellatur Ioannes, non natura, ſed dignitate offici), inquit Hierony. ἄγγελος enim idem quod nuncius eſt, quem deus ipſe miſit ante faciem Chriſti præparare vias eius. Et hunc ſane deus miſit ante Chriſtum in annunciatione, quum ſex ſeptimanis ante ſit annunciatus Zachariæ, quam Chriſtus Mariæ. Miſſus deinde ante Chriſtũ eſt & in natiuitate, quia Ioannes æſtate, Chriſtus demum hyeme natus eſt. Miſſus etiam in morte ante Chriſtum eſt ad limbum patrum. Chriſto enim magna miracula operante. Herodes dixit pueris ſuis, Hic eſt Ioannes Baptiſta, ipſe ſurrexit à mortuis. Quod quum audiſſet Ieſus, ſeceſsit in locum deſertum ſeorſum. Quibus porro modis Chriſto Ioannes præparauerit viam, luce clarius teſtantur Euangelia. In præcipuis enim quatuor viam ei parauit. Et primum quidem teſtimonio ſuo quod illi exhibuit, vel Chriſto apud Ioannem idipſum confitente, quoniam de ſe teſtimonium dederit, ſed & Euangeliſta Ioannes ait eum à deo miſſum, vt daret teſtimonium, &c.

Lucæ 1.

Mat. 14.

Ioã. 1. 3. 5.

2 In baptiſmo. hic enim eſt qui primus baptizare cœpit, hominéſque baptizare paulatim in conſuetudinem adduxit, vt ne deinceps baptiſmum Chriſti reſpuerent, ſicut & doctores omnes cõſentiunt, & ipſa Ioãnis verba hinc nõ diſſentiunt, apud Matthæum ſic inquiẽtis, Ego baptizo vos in aqua in pœnitentiam. Qui autem poſt me venturus eſt, fortior me eſt, ipſe vos baptizabit in ſpiritu ſancto & igni.

Matth. 3.

3 In prædicatione pœnitentiæ: ſicut enim prædicare cœpit Ioãnes, pœnitẽtiam agite, appropinquabit enim regnũ cœlorum: ita & Chriſtus cum adiſſet Ioannem vinctum, venit in Capharnaum, & ibi cœpit prædicare, Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum.

Matth. 3.

Matth. 4.

4 In confeſsione quoque viam Chriſto præparauit Ioannes. Erat enim vt Marcus refert, in deſerto baptizans & prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſsionem peccatorũ. Et egrediebatur ad eum omnis Iudææ regio, & Hieroſolymitæ vniuerſi. & baptizabantur ab illo in Iordanis flumi-

Mar. 1.

flumine, confitentes peccata ſua. Et quanuis plures paratæ viæ modi poſſent induci, iis tamen quatuor nunc contenti ſumus. Ex prioribus tamen & iis quoque quas nunc indicauimus rationibus & præcurſor domini dicitur, & ſtellæ confertur matutinæ, quæ ſolem iamiam oriturum præcurrit. eodem enim modo & Ioannes ante ſolem illum ortus eſt iuſtitiæ. Deus optimus maximus gratiam, virtutem & fortitudinem nobis concedat, vt & ipſi viam hanc ingredi queamus, quam ſanctus Ioannes præparauit: tandémque decurſo huius viæ & vitæ ſpatio, introire mereamur gaudia ſalutis æternæ, Amen.

DOMINICA QVARTA ADVENTVS, EVANGELIVM Ioannis primo.

IN ILLO *tempore, Miſerunt Iudæi ab Hieroſolymis ſacerdotes & leuitas ad Ioannem, vt interrogarent eum, Tu quis es? Et confeſſus eſt, & non negauit. Et confeſſus eſt, quia non ſum ego Chriſtus. Et interrogauerunt eum, Quid ergo? Elias es tu? Et dixit, Non ſum, Propheta es tu? Et reſpondit, Non. Dixerunt ergo ei, Quis es, vt reſponſum demus his qui miſerunt nos? Quid dicis de teipſo? Ait, Ego vox clamantis in*
deſerto, dirigite viam domini, ſicut dixit Eſaias propheta. *Eſa. 40.*
Et qui miſsi fuerant, erant ex phariſæis. Et interrogauerunt *Matth. 3.*
eum, & dixerunt ei, Quid ergo baptizas, ſi tu non es Chri- *Marc. 1.*
ſtus, neque Elias, neque propheta? Reſpondit eis Ioannes, di- *Luca 3.*
cens, Ego baptizo in aqua: medius autem veſtrum ſtetit quem *Matth. 3.*
vos neſcitis. Ipſe eſt qui poſt me venturus eſt, qui ante me fa- *Marc. 3.*
ctus eſt, cuius ego non ſum dignus vt ſoluam eius corrigiam *Luc. 3.*
calceamenti. Hæc in Bethania facta ſunt trans Iordanem vbi *Act. 1. 19*
erat Ioannes baptizans.

HOMILIA PRIMA.

PRINCIPIO ſtatim euangelij huius meditetur & recogitet apud ſe quilibet Chriſtianus, quam cómode ſpiritus ſanct9, prouidus nimirũ ille eccleſiæ ſanctæ gubernator & rector, euangelium illud huic accommodauerit dominicæ. Dic enim ab hinc octauo eccleſia nobis velut ob oculos propoſuit, quam & laudarit & maximi fecerit Chriſtus Ioannem, quod adeo

eſſet cõſtans, tamq́ue aſperam vitam viueret, & plusquam propheta eſſet, imo & angelus domini, ex teſtimonio Malachiæ prophetæ. At hoc iam hodierno euangelio adhuc tamen nobis Ioannem proponit, quomodo ille ſemet humiliauit, dicens ſe nec Chriſtum eſſe, nec prophetam, ſed tantum baptizare in aqua, tantumq́ue vocem eſſe Meſsiæ, dumq́ue dominum magnificat, indignum ſe reputat qui corrigiã ſolueret calceaméti. & ſic ſua illa humilitate præ-

Eccle.3. ceptum impleuit Sapientis, Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram deo inuenies gratiam, quoniam magna potentia dei ſolius, & ab humilibus honoratur. Quod ipſum quoque Sapientis præceptũ nos ponderare. auribúſque & animo ſedulo concipere debemus, & noſmet ſubmittere & humiliare, ſicut ſanctus Ioãnes humilime ſe ſubiiciebat corã domino Ieſu Chriſto. Sed nos iã textũ aggrediamur euangelicum, illumq́ue auxilio diuino interpretemur. continet enim ille principio legationem Iudæorũ ad Ioanné, deinde interrogationem eorum ſibi commiſſam, mox abnegationem Ioannis, poſtremo cõfeſsioné miniſterij ſui. 1 Quod ad primum attinet, euangelium ſi habet, Miſerũt Iudæi ab Hieroſolymis, &c. Hic nos primũ ediſſeramus, cur tandem Iudæi ad Ioanné miſerint. eſtq́ue hæc fere communis ratio, quoniam Hieroſolymis, vbi tunc ſtudium florebat & doctrina legis ac prophetarũ, fama vulgo iam increbuerat, Meſsiam ſtatim venturũ, aut etiã iam veniſſe. iam tum enim ſignum à patriarcha Iacob datum illis impletum erat, quoniam ablato ab eis omni ſceptro regali, domino ſubiecti erant externo, magiſtratus habebant ſibi à

Gen. 49. Romano delegatos. Pilatum, Herodé, Philippum, &c. Neque ĩd tantum, poterant etiã colligere ex propheta Daniele hebdomadas illas vel ad ipſum iam finé decurriſſe, vel certe

Dan. 9. prope illum cõ ſiſtere. Ita enim Daniel prædixerat, Septuaginta hebdomades abbreuiatæ ſunt ſuper populum tuum & ſuper vrbem ſanctã tuam, vt cõſummetur præuaricatio, & finem accipiát peccatũ, & deleatur iniquitas, & addatur iuſtitia ſempiterna, & impleatur viſio & prophetia, & vngatur ſanctus ſanctorũ. Nunc ſciebant ſane, ſe tot hic annos intelligere debere, quot dies hic cõtinerétur, ex illa Ezechie

Ezech.4 lis prophetia, Dié pro anno, diem inquã pro anno dedi tibi. Cumq́; iam adeſſe & pene ad euẽtum feſtinare videbãtur

tur tempora,circunſpiciebãt, ſi quo loco Meſſias ſe exhibe-
ret. Quod dum faciebant,ecce videbant admirandã & ſtu-
pendam illam ſancti Ioannis Baptiſtæ natiuitatem, quã Lu- *Luce* 1.
cas cõmemorat, aſperitatem vitæ ſuæ intuebantur, morum
cogitabant ſanctimoniam,grauitaté admirabantur prędica-
tionis,quotidianum immenſæ plebis meditabantur concur-
ſum.neque illud myſterio carere credebant,quod iam inci-
peret baptizare. Quæ omnia occaſionem illis offerebant,vt
optimo affectu ſecundũ Origenem ad illum legationé mit- *Origen.*
terét,intellecturi ſic ex illo,eſsétne Meſſias ipſe ver⁹. Quã-
uis Chryſoſtomus eius eſt ſententiæ.vt putet Iudæos nullo *Chryſoſt.*
animo bono miſiſſe ad Ioannem, ſed tantũ ex liuore & ma-
leuolentia, qui vel ſic tandé blanditiis apud eum efficerent,
vt ille Chriſtũ ſe eſſe profiteretur. ſiquidem libentius illum
agnouiſſent ſuſcepiſſentq́; Meſſiam, quã ipſum Chriſtum.
Id ille ſuo more,vt omnia verbis exornat elegãtiſſimis.vn-
de merito etiã aurei oris ſuſcepit appellationem, hoc enim
eſt quod Græce dicitur χρυσίον ςόμα. Verũ & literæ & om-
nibus euãgelij huius circunſtãtiis ſentẽtia Origenes nõ pau-
lo eſt conuenientior.vnde hac via omnes cõmuniter ingre-
diuntur doctores, dicentes, Iudæos animo & affectu bono
legationem ſuam ad Ioannem miſiſſe, quod ex quatuor etiã
argumentis articulo proximo enarrandis colligi poteſt.

2 Textus ipſe quoq; extendendus hic eſt,quam magnifica
& plane honeſtiſſima ad Ioanné miſſa ſit legatio, quem ſa-
ne honorem nunquã Iudæi detulere Chriſto, licet Ioannes
diſcipulos ſuos ad ipſum miſerit,ſicut dominica audiſtis ꝓ-
xima. Et tamé quod Ioãnẽ honorare voluerint Iudæi,ex 4.
illis apertiſſime licebit cõiicere. Eorũ qui mittebant magni-
ficentia. Iudæi enim qui ſuperiores erant,miſere Iudæos ex
ſumma illa & principe ciuitate Hieruſalé,quæ & metropo
lis vniuerſæ erat Iudæ, in qua ſapientiſſimi doctiſſimi, po-
tentiſſimiq; tunc degebãt Iudæi, vbi & templũ erat & cul-
tus ille domini. Ex illa tam inclyta nobiliſſimáq; vrbe à vi-
ris dominíſq; grauiſſimis legatio ecce mittitur ad Ioannem,
nõ abiecta & vilis,inquit Chryſoſto. ſicut ad Chriſtum He *Chryſoſt.*
rodianos miſerũt Iudæi, ſed ſacerdotes & leuitæ, & (vt ſe- *Matt.* 22.
quitur in euãgelio) ij quoq; ex phariſęis erant,quæ honeſtiſ
ſima tũc inter Iudæos erat ſecta, ſicut adiuuãte deo domini-
ca viceſimatertia poſt Pétecoſté declaraturi ſum⁹. Vlterius

quoque nō magnitudinem tantum cōſiderare debemus ſe-gantium, legatorū, & vrbis, vnde hæc fiebat legatio, ſed rei quoque & negocij quod agebatur. hoc enim illis incumbebat munus, vt inquirerent, Meſsias ne ille eſſet. Honeſtiſsime itaque tota hæc legatio & inſtituta eſt & abſoluta, quod quidē Chryſoſtomus, Theophylactus, alijq́, cōmemorant.

Ioānes his grauiter tentatus. Præter hæc omnia notatu digniſſimū eſt, quam hic grauiter tentatus ſit Ioannes. Sicut enim ſemetipſum tentauit diabolus, vt ſimilis eſſet altiſsimo: Ego inquiens, in cœlum conſcendam, ſupra aſtra dei exaltabo ſolium meum aſcendā ſuper altitudinem nubium, & ſimilis ero altiſſimo: ſic per ſerpentem tentata eſt Eua, vt ſemet quoque cōpararet deo. ita enim ſerpens ait, Deus ſcit quod in quocūque die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut dij, ſcientes bonum & malum. Sicut ergo in cœlo Lucifer, Eua in paradiſo, ita hic Ioānes tentatur in deſerto, vt ſimilem ſe faceret deo, vt ſe Chriſtū eſſe profiteretur, ſicut hic Gregorius inquit. Ex huius nobis lectionis verbo fratres chariſſimi, Ioannis humilitas cōmendatur, Qui cum tantæ virtutis eſſet, vt Chriſtus credi poſſet, elegit ſolide ſubſiſtere in ſe, ne humana opinione raperetur inaniter ſuper ſe. Sed cum non vult appetere nomen Chriſti factus eſt membrum Chriſti, &c. Grauis itaq; & magna hæc fuit etiā ad blaſphemiā affectio, vſque adeo vt maius peccatū facere non potuiſſet aliquis in vniuerſo mundo homo quam hic Ioannes, ſi poſt tanta gratiarum ſibi collata dona, deum tamen blaſphemaſſet, ſeq́ue Meſsiam profeſſus eſſet. Et hic tria mihi dılıgēter expende, cōſtantiam Ioannis qui à veritate abduci ſe paſſus nō eſt, ſicut eum Chriſtus euāgelio dominicæ ꝓximæ cōmendauit.

Eſa. 14. *Geneſ. 3.* *Gregor.*

2 Quam non immerito ſanctus Ioannes in ſupremū angelorum ipſius adeo Luciferi locum ſit euectus. Cum enim in ſumma tentatione fortiter ſubſtiterit Ioannes, in qua Lucifer & ſuccubuit, & non ſine magna ruina concidit, merito ei Luciferi tradit⁹ eſt locus. 3 Quomodo omnes quotquot Meſsiæ ſibi nomen & officium arrogarunt, corruerūt turpiſsime. Cum etenim per vniuerſam iam diuulgatum eſſet Iudæam, tempus inſtare, quo veniret Meſsias, nonnulli Meſsiæ ſibi nomen temere vſurparunt, teſtante etiam Ioſepho, ſicut Theodas & Iudas Galilæus. Cuius hiſtoriæ non deeſt nobis teſtimonium ſcripturæ biblicæ, quod quidem

Ioſephus.

quidem in Actis apoſtolorum verbis docemur Gamaliel is. *Actu. 5.*
4 Porrò iam textus narrat interrogaſſe illos, Quis es tu? *Ioan. 1.*
vbi ſane nec ſubſtãtiam eius, nec genus quæſiuiſſe credendi ſunt, cum norant vtique filium eum eſſe Zachariæ & Elizabeth. Sed quia ab infantia & tantũ non ab ipſis iam inde cunis in deſerto cõuerſatus & enutritus erat, iamq́ue improuiſo egreſſus, prædicare incipiens quoque & baptizare, confugientibus vndique ex omni regione populis. quidã veluti ſtupor mundi efficiebatur, nõ temere officium illius inquirunt & dignitatem. Et cum quærere vellent, eſſet ne Chriſtus, nolebant tamen id aperte proferri. Idq́; adeo verũ eſſe, & illam eorũ fuiſſe ſententiam, vel ex eo liquet quod Ioannes reſpõdit, Non ſum ego Chriſtus. Reſpondit hic ſane *Origen.*
Ioannes non interrogationi eorũ, quia ſic vltimo demũ quis eſſet elocutus eſt, ſed affectui. Vnde & Euangelium, Cõfeſſus, inquit, eſt & nõ negauit. Et confeſſus eſt, quia non ſum ego Chriſtus. Vbi tu Euangeliſtæ verba excute non ſine põdere. Ecce enim tibi rem mirandam Ioannes ait, Non ſum ego Chriſtus. Euangeliſta dicit eum non negaſſe. Nunquid enim nõ & nos vulgo ſic loquimur, vt ſi aliquis quempiam ſe nõ eſſe dicit, eum negare dicamus? Quid igitur hic Euangeliſta loquitur? Operæprecium eſt non literam mortuam, ſed ſucculentum illum ſpiritum conſiderare, quod & Gregorius facit. Cõfeſſus enim eſt, veritatem puta, quandoquidem Chriſtus nõ erat, & non negauit, ſcilicet Chriſtũ, maxime cum id futurũ erat Chriſtũ negare ſemet ꝓfiteri Chriſtum. ille enim veritas eſt. Et ita hic euangeliſta rem vnam trifariam exprimit, volens eo quoq; excellentem declarare Ioannis cõſtantiam, qui vſque adeo à ſe illum reiecit honorem, quod eum Iudæi Meſsiam eſſe crederent. Vbi notandũ tibi noris prædicatorem poſſe tum verbum tum ſententiam repetere, neque id vel temere vel in moleſtiam fieri, ſed ex certa potius cauſa, vt qui audiunt, melius cupiant, magíſque afficiantur: nonnunquã etiam in ſignificationem, cuiuſmodi eſt illud Eſaiæ, Sanctus ſanctus ſanctus, quo propheta trinitatem deſignare voluit perſonarum, Itaque & hic illa euangeliſtæ repetitio inſignem ſignificat Ioannis conſtantiam. *Eſa. 6.*
5 Ioannes vbi Chriſtũ eſſe ſe negauerat, porro iam à legatis quęritur, num Elias eſſet. plurimũ enim illi Ioãni tribuebãt, ex cauſis iam ante cõmemoratis. Cur autẽ Elias ne eſſet,

Mat. 18. interrogarint, ex Matthæo liquet, vbi apoſtolis ad dominũ, dicentibus, Quid ſcribæ dicunt quod Eliam oporteat primum venire, ille reſpõdit, Elias quidẽ venturus eſt & reſti- *Malac.* 4. tuet omnia. Hoc autẽ ex Malachia didicerant Iudæi, in perſona domini dicentę, Ecce ego mittam vobis Eliam ꝓphetam, antequã veniat dies domini magnus & horribilis. Sed *Auguſti.* iam iuxta Auguſtini & Gregorij ſententiã quæſtio exoritur, quomodo Ioãnes Eliam ſe eſſe negarit, cũ tamen Chri- *Matt.* 17. ſtus eundẽ eſſe Eliam cõſtanter aſſeruerit. loco enim paulò antè memorato de Ioãne ſic inquit, Elias iam venit, & non cognouerũt eum, ſed fecerunt in eo quæcunque voluerũt. Tunc intellexerunt diſcipuli, quia de Ioãne Baptiſta dixiſ- *Matt.* 11. ſet eis. Et alibi quoq; de Ioãne loquitur, Si, inquit, vultis recipere, ipſe eſt Elias qui venturus eſt. Quantũ autẽ diſtant, Elias eſt, & Elias nõ eſt? ¶ Verũ hæc iam quæſtio verbis an- *Luca* 1. geli facile ſoluitur, qui dixit, Ipſe præibit Meſſiæ in ſpiritu & virtute Eliæ. Spiritu itaque Elias erat: perſona, quomodo interrogabant Iudæi, Elias nõ erat. Profectò enim ſicut Elias præcurſor erit Chriſti iudicis ante diem nouiſſimum, ita Ioannes præcurſor Chriſti fuit redemptoris prius quam iudicaretur. Et hoc eſt quod fefellit latuitq́ue Iudæos. Qui bene ex propheta obſeruauerant illud, quia Meſſias ante ſe Eliam miſſurus erat, ſed in hoc aberrarunt, quod non altius paulò niſi de vno cogitabant aduentu. vnde factum eſt, vt Eliam putarint in ꝓpria perſona venturũ eſſe ante Meſſiã. Eſſe autem geminũ Chriſti aduentum, cum nos duabus ſuperioribus dominici aduentus cõprobauimus, tum verò Ma- *Malac.* 3. lachias penitus modo introſpectus apertiſſime demonſtrat. ille enim capite tertio de aduentu Chriſti in templo loquitur. hócque in ſua factum eſt incarnatione, cum ait, Ego mit- *Malac.* 4. tam angelum meum ante faciem tuam, &c. Deinde in quarto capite de aduentu agit in iudicium, ibiq́ue aduentus Eliæ facit mentionem. Verum eſt ergo Ioannem & ſpiritu & officio fuiſſe Eliam. perſona vero Eliam non fuiſſe, ſicut quos iam ſupra citaui doctores, ad lõgum explicant, & ipſe quoque vult Auguſtinus, quod quemadmodum Ioannes in ſpiritu Elias dicitur, ita cum rurſus Elias venturus eſt Antichri ſti tempore, eius quoque perſona in ſpiritu dici poſſit.

Chryſoſt. ¶ Nec multũ diſſimilem quæſtionẽ etiam Chryſoſto. diſſoluit ſuper eo, quod Ioannes à Chriſto propheta appellatus,

tus,ſemet tamen prophetam abnegat. Certe enim Chriſtus ait,Quid exiſtis in deſertũ videre? prophetam? etiã dico vobis & plus q̃ prophetã. Illi enim de ꝓpheta inquirebãt, qui per Moyſen dudum eis ꝓmiſſus erat, Prophetam de fratribus tuis ſicut me,ſuſcitabit tibi dominus deus, ipſum audite huiuſmodi propheta Ioannes nõ erat,ſed ſolus Chriſtus,ſicut illum diſcipuli prophetã vocabant,Quoniam propheta erat potens in opere & ſermone coram deo & omni populo. Quanuis ex ipſis etiã ſcripturis cõperio geminos eſſe ꝓphetas,alios ita dici,quoniã inſtinctu ſpiritus ſancti annunciauerunt in cõſolationem eorum,qui expectarũt de Meſſia & ſacramentis in lege promiſſis, ſicut & locutus eſt dominus,Lex prophetę vſque ad Ioannẽ.Et ſic bene dixit Ioannes,dum ſe negat eſſe prophetam. in hunc etenim finem eõque animo Iudæi interrogauerãt,an propheta eſſet. Adhuc tamen omnes illi prophetæ dicũtur, qui futura annunciant inſpiratione diuina, quomodo Ioannes quoque propheta extitit, ſicut de eo ſuus cecinit pater, Et tu puer propheta altiſſimi vocaberis. Et hic quoque propheta dicitur Ioannes, imo plus quàm propheta quiſpiam veteris teſtamenti, teſtante id Chriſto, quoniam præſentem aliquem monſtráre digito plus eſt quam venturum prædicere. Quid quod de illo tota etiam Chriſtianorum canit Eccleſia,

*Matt.*11. *Deut.*18. *Luc.* 24. *Matt.*11. *Luce* 1.

Cæteri tantum cecinere vatum.
Corde præſago iubar adfuturum:
Tu quidem mundi ſcelus auferentem.
Indice prodis.

Paul' diaconus in hymno.

Quomodo Ioãnes quoq; euãgeliſta ꝓpheta dici poterit,qui prę cęteris apoſtolis futura multa in ſua deſcripſit Apocalypſi. Sic etiam ꝓphetiſſe fuerũt filiæ Philippi,teſte Luca. Tales quoq; ꝓphetæ plurimi extiterũt in primitiua eccleſia: ꝙ quidem Paulus cõfirmat, qui etiã prophetare quoſdã iubet. (Quãuis cõmuni ſententia ibi intelligat interpres) Ita propheta erat ille Agabus. Vt iã facile ſit & expeditũ colligere quomodo Ioãnes ꝓpheta fuerit, & quomodo non,ſed plus quam propheta. cum inſtar euangeliſtæ demõſtrarit, ſitq́ue in eo impletũ,quod vaticinatus eſt Eſaias,Primus ad Siõ dicet,ecce adſum,& Hieruſalẽ euãgeliſtas dabo. Hęc iã dicta ſufficiant. Deus nobis gratiam ſuam concedat, vt poſt hanc vitam tranſitoriã,illam ingredi mereamur ęternam, Amen.

*Actu.*21. *1.Cor.*12. *Eph.*3.4. *1.Cor.*4. *Actu.*21. *Eſa.* 41.

HOMILIA II.

EVANGELIVM illud ſanctum, quod hodie lectum eſt declarat quomodo Iudæi ad Ioannem miſerint, interrogantes quiſnam eſſet. cumque ille reſpõdiſſet ſe nec Chriſtum, nec Eliam eſſe, nec prophetam, inſtiterunt adhuc acrius, Quis es, vt reſpõſum demus iis qui nos miſerunt? Quoq; benignius ſubinde reſpondebat Ioannes, eo grauius iſti ſemper vrgebant, cupientes extorquere ex illo, vt aliquid de ſe prædicaret ſublimius, authore Chryſoſtomo, prętexentes etiam dignitatem eorum à quibus miſsi erant. Quãdo enim ille nullum eorum quæ interrogauerant ipſi de ſe confiteri volebat, neque ſe vel Chriſtũ vel Eliam, vel prophetã agnoſcere, enixe tamen iſti appetebant ſcire, quidnã ille de ſeipſo, & quẽ ſe eſſe diceret, Quanuis ſunt, qui ex verbis ſequentibus colligant, illos iam fere Ioannem cõtempſiſſe, quaſi qui magnus adeo nõ ſit, vt illi crediderant. ¶ Ioãnes reſpõdet, Ego vox clamantis in deſerto, dirigite viam domini. Reſpõſum ſane magnum, ſed quod nõ ita intellexerunt qui miſsi erant. Eſſe vocem Chriſti, ſicut Ioannes, Maius vtique fuit, quã vel Eliam, vel prophetam eſſe. Ex prima enim Ioannis reſponſione patebat eum Meſsiam non eſſe, de quo Iacob dixerat, nec prophetam, de quo prædixit Moyſes: ſed vocem illam, de qua Eſaias, vnde merito cõiicere debebãt, magnum ſane eſſe eum, de quo etiam propheta vaticinatus eſſet. neque enim ociatur ſpiritus ſanctus, vel iota vnum ſcribit fruſtra. Verum hoc legati iſti non expenderunt, quod ex ſequentibus ſatis patet. Cõſidera tamen, quod pertinaciter ex Ioanne quærentibus Iudæis quis eſſet, immemor Ioãnes ſuæ humanitatis, oblitus parentum & totius familiæ, animo ſe ſuo vltra omnẽ exaltat mundum, conſcendens in ſublimia, vox efficitur verbi æterni, idq; per gratiam diuinã, qua ille ſanctior fieret ſupra natos mulierum vniuerſos. Ego, inquiens, vox clamãtis in deſerto. Sed nos iã verba planiꝰ explicemus.

Chryſoſt. *Gene. 49.* *Deut. 4.* *Eſa. 40.*

2 Ioãnes ſe vocẽ prædicat eſſe, ſed quo id fiat modo, mirari ſane licet, ita facile intelligere nõ licet, quãuis S. Gregoriꝰ illud enarrãs, dicit, Scitis fratres chariſsimi, quia vnigenitus filius verbũ patris vocatur, & ex ipſa noſtra locutiõe cognoſcitis, quia prius verbũ ſonat, vt verbũ poſtmodũ audiri poſſit. Ioannes ergo vocem ſe aſſerit, quia verbum præcedit.

Gregor.

Aduentum

Aduentum itaq; dominicum præcurrens, vox dicitur: quia per eius miniſteriũ patris verbum ab hominibus auditur. Et vt hæc homines etiam ex vulgo intelligant, cum hic de verbo loquimur, non externum illud verbum oris intellige. illud enim vocem dicimus, ſed verbum hic accipe internum cordis, vt ſi iam in animo patrem meum cogitẽ, notitia hæc ſeu verbum cordis hoc loco verbũ dicitur. Ita etiam tecum cogita, cum filium dei verbum nuncupamus patris, eum ex paterni pectoris cogitatione, memoria nimirum illa fœcunda, & ventre intellectus ab æterno natũ. Sicut ergo vox pectoris nuncius angelus mentis & intellectus tui dicitur eſſe interpres, ita etiam Ioannes nuncius fuit & angelus Chriſti verbi æterni, cũ diceret, Ego vox clamantis. Illud vero quod de voce diximus, ex quatuor deprehẽdi & intelligi poteſt.

1 Quoniã tu in corde tuo quod locuturus es, prius cogites quam loquaris, ego tamen antea verbi tui vocem audio, quam ſciã quid cogitaris. Ita ſane licet verbum diuinũ ante Ioannẽ fuerit ab ęterno, vox tamẽ, hoc eſt, ipſe Ioãnes pręcurſu ſuo, ſermone & baptiſmo, prius ſenſus & auditum affecit tetigitque hominum, quam verbum etiam æternum.

2 Per vocem denique declaratur verbum cordis, ita vt ſi quis ſic ſe ſentire dicit, tunc demum ego verbum illius accipio internum. Et eodem quoq; modo Ioannis verbũ declarauit æternũ, dum & teſtimonium illi exhibet, & digito demonſtrat, dicens, Ecce agnus dei, qui tollit peccata mundi.

3 Quẽadmodũ vox cito perit & cũ ſonitu trãſit, verbũ interim, imo cõceptũ pectore creſcit, vnde multis annis antea audita diutiſsime ſeruantur: ita & Ioãnes, Me, inquit, vocẽ nimirum, oportet minui illũ autẽ, verbum ſcilicet, creſcere. *Ioan.3.*

4 Sicut nihil ſine verbo vox prodeſt, ita nihil ſine Chriſto Ioannes. baptiſmus quoque Ioãnis, niſi accedẽte verbo, profuturus nihil fuerat, vt ex iis iam omnibus merito Eſaias Ioannem, ipſeque ſemet Ioannes, vocem appellarit. *Act.19.*

5 Neq; vero vocem tantũ, ſed & clamantis in deſerto ſe Ioannes aſſerit eſſe, vbi obſeruandũ eſt pulchre, Ioannẽ nõ vocem clamantẽ, ſed clamãtis in deſerto ſe dicere. Quis autem eſt ille qui in deſerto mũdi huius clamitat? Chriſtus, qui & in euangelio clamat, Si quis ſitit, veniat ad me & bibat. *Ioan.7.* Clamat etiam, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati *Mat.11.* eſtis, & ego reficiã vos. Sed & iuxta Theophylactũ Chriſtus *Theoph.*

vocans nūcupatur, eo quod aperte ſine vllo velamine typico euangelicam annunciauit veritatem. Omnes enim ſecundum Theophylactum, qui in lege erant, ſubmiſſe & humiliter ſonabant, vtpote qui nondum peruenerant ad tempus

1.Co.10. euangelicæ veritatis. quæ ſane erat vocis ruditas in Moyſe, quia lex obſcura erat & non manifeſta, neq; per orbem re-

Pſal.75. ſonabat vniuerſum, ſed tātum per Iudæam. At Chriſtus in deſerto hoc per totum mundum clamauit, idque per apoſtolos & prædicatores ſuos, quorum in omnem terrā ſonus

Pſal.18. exiuit, & in fines orbis terræ verba eorū. Chriſtus ergo qui in deſerto mundi huius clamitat, non Ioannes, non Petrus, ſed nec ille tuus prędicator quem audis. tantum qui clamat, Chriſtus eſt. Chriſti autem vox prædicator, qui & verba à Chriſto relicta & quæ ſpiritus ſanctus largitur, tibi proponit, ſuaq; voce denunciat. Poſſet hic latius induci, quomodo

Luca 8. Chriſtus in hoc mundo clamauit orationibus, Hebr. 5. prę-

Mat. 11. dicatione, cum diceret, Qui habet aures audiēdi, audiat: vo-

Ioan.11. catione quoq; hominum, vt ad ſe peccatis venirent relictis, ſicut & Lazarum reſuſcitabat mortuum, vt exiret foras.

4 Quid hæc nobis vox annunciare debeat, porro Ioānes inſinuat, dicens, Parate viam domino. Id quomodo intelli-

Gregor. gas, pulchre te docebit ſanctus Gregorius, inquiens, Via domini ad cor dirigitur, cum ad præceptum vita præparatur.

Ioan. 14. Vnde ſcriptum eſt, Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Quiſquis ergo in ſuperbiā mentem eleuat, quiſquis auaritiæ æſtibus anhelat, quiſquis ſe luxuriæ inquinationibꝰ polluit, cordis oſtium contra veritatē claudit, & ne ad ſe dominus veniat, clauſtra animi ſeris vitiorū dānat. Quid multa? omnis iſta eo vergit interpretatio, nos operibus bonis Chriſto viam dirigere debere. Quid enim eſt via domini, niſi mandata eius? Eam nos ſane illi viam præparamus, dum illa ſeruamus, dicente Dauide, Viam mandatorū tuorum cu

Pſal. 118. curri, cū dilataſti cor meum. Quapropter & Gloſſa hoc loco ſic habet, Via domini eſt præcepta eius per fidem, per opera, per quæ dominus ingreditur. Et hic ſane argumētum latet contra Lutheranos nouos Manichæos fortiſſimū, qui pertinaciter liberum negant arbitrium, non videntes quam ſtricte iubeamur hoc loco vias domino parare & dirigere:

Prou.16. quod Sapiens quoq; nos admonet, dicens, Hominis eſt animam

nam præparare. Vbi ergo nūc Lutherus, qui negat hoc hominem poſſe? Verum ſane eſt, hominem illud viribus tantū naturalibus, ſine gratia diuina non poſſe, ſed tamē, cum iam homo quod ſuum eſt facit, eum deus gratia ſua nō deſtituit. Miſericors enim ille eſt. Quo modo intelligi debet illud propheticum, Scio domine, quia non eſt hominis via eius, *Hiere.* 10. nec viri eſt vt ambulet & dirigat greſſus ſuos, ſcilicet ſine auxilio gratiæ diuinæ, quæ nos non deſerit. Semper etenim apertas & obuias habet deus manus, gratiam nobis ſuam porrecturus, modo nos parati ſemper eſſemus illam percipere. Itaq; & in Pſalmo dicit, Hodie ſi vocē meā audieritis. Hodie, inquā, vbi tu notabis, prēſentem tibi ſemper eſſe deum: *Pſal.* 90. ſicut ipſe quoq; per Ioannē clamat, Ego ſto ad oſtiū & pulſo. ſi quis audierit vocem meā, & aperuerit mihi ianuā, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum. Quiuicerit, dabo ei edere de ligno vitę, & ſedere mecum in throno meo. *Apoca.* 3. Et quid obſecro poterat ſpiritus ſanctꝰ dicere apertius, nosq́; docere clarius, quid nobis ſit faciendum, niſi audire, aperire, vincere? Et hæc ſane nos decet implere, non aures animumq́; nouellis iſtis dare Chriſtianis, Luthero ſuisq́; ſequacibus, qui liberum nobis arbitrium extorquere conantur. Sed de his alias. ¶ Quinto & vltimo. Cum hodie ſancta mater eccleſia quartum recolit domini aduētum in corda fidelium per gratiam ſuam, nos quoq; meminiſſe huius decet. Quod quanuis deitas ipſa, vt eſt infinita, in omni ſit loco & vbiq; præſens per ſuam omnipotentiam, vnde & per prophetam dicit dominus, Cœlum & terrā ego impleo. Et Dauid canit in Pſalmis, Quo ibo à ſpiritu tuo? aut *Hier.* 23. quo à facie tua fugiā? Si aſcēdero in cœlum, tu illic es: ſi deſcendero ad infernum, ades. *Pſal.* 138. Cuius vna hæc cauſa, quoniam infinitus eſt deus. qui cū fine careat, in omnibus eſt locis ſine comprehenſione, omni tēpore abſq; permutatione, in omnibꝰ creaturis citra commixtionē. Peculiariter tamē impiis hominibus hic quidē per gratiam, illic vero per ſuā gloriā eſt & felicitatem, ſicut dixit Eſaias propheta, Cœlum ſedes *Eſa.* 66. mea eſt, terra autē ſcabellum pedum meorū. In iuſtis enim, qui quidem quid aliud ſunt quam ipſum cœlum? & habitat deus, & eoſdē gubernat, qui voluntati ſuæ deuoti ſunt & obedientes. Iniuſtos vero, terrā nimirum iſtā cōculcat, & veluti ſcabellum rigore iudicij ſui conterit. Et hoc ipſum eſt

quod Sapiens dixit, thronum ſapientiæ animam eſſe iuſti. Quem etiã aduentum dei alacritate & gaudio plenũ, quo ille ad peccatorẽ quoq; venire non dedignatur, vt eum iuſtificet, hodie cõmemorat recolitq; eccleſia, vbi omnes bonos pioſq; accurrere addecet, vt beneplacentes deo & grati inueniantur. Certe enim ille alius aduentus nõ eſt, quã quem

Matt. 6. ipſi quotidie in oratione dominica oramus petentes. Adueniat regnum tuum, hoc eſt gratia tua diuina, per quẽ tu in nobis dominaris & imperas, & nõ iſte impi⁹ hoſtis per ſuas ſuggeſtiones. quod regnum illud eſt, de quo Chriſtus apud

Luc. 17. Lucam, Regnũ, inquit, dei in vobis eſt. Nanq; in huiuſmodi anima ſancta deus velut in ſublimi reſidens palatio regnat,

3. Reg. 2. cũ homo, quæ deus præcepit, facit. quæ vetuit, cauet. Quomodo de rege Salomone legitur, Quoniã Salomon ſedit ſuper thronũ Dauid patris ſui, & firmatum eſt regnũ eius nimis.

Thron⁹ Salomonis. Salomon autẽ idem eſt quod pacificus. Pacificus ergo ille ſedit ſuper thronũ ſuum in corde hominis boni. Cum ergo deus in animã hominis nõ venit, nihil in ea aliud regnat, quam peccatum diabolus, caro & mundus, ibiq́ue nulla requies nullum ſolatium. De hoc aduentu apud Ioannẽ Chriſtus ita dixit, Si quis diligit me, mandata mea ſeruabit. Et pater meus diliget eum, & ad eũ veniemus, & manſionẽ apud eum faciemus. Vide hic & obſerua, deum quoque patrẽ venire ad hominem, deum filium, & deum ſpiritum ſanctum. Tunc autem venit, cum mandata eius ſeruantur, cum vere diligitur. & vbi charitas, ibi ſpiritus ſanctus, imo deus ipſe

Ioan. 14. eſt. Quamobrem & Paulus dixit, Charitas dei diffuſa eſt in

Rom. 5. cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. O quã felix, ô quã ſancta & beata eſt anima, quæ ita Chri-

1. Cor. 3. ſtum ſuſcipit, quæ domus dei, quæ templum dei, quæ habitaculũ dei efficitur. Videte iam chariſsimi, vt omnes hoſpites huiuſmodi efficiamini, ad hęc ſancta natalitia Chriſti feſta, Et ad hoc diuerſoriũ non eſt quod multo cellaria veſtra vino impleatis, cõplures reboantes excipiatis ruſticos. Tantum cor habere pœnitẽs & contritum. illud enim deus non

Pſal. 50. deſpiciet, cum ipſe dicat quoq;, Fili, præbe cor tuum mihi.

Prou. 23. Facili contentus eſt victu Chriſtus, neque vult apparatum magnificum, humilia te tãtummodo, & ſtatim veniet, apud te diuerſurus. Vide obſecro quam facile adducere queas ad te maximum illum & potẽtiſsimum dominũ, cũ quo omnis

tibi

tibi felicitas,omne bonum,& omnis aduenit gratia dei.
¶ Meditare itaque gratiam illam immenſam quæcunque es anima pia,eiusq́; temet fac participem. An non mitiſsimus ille Chriſtus eſt,vt qui non dedignatur ſe in animas ſanctas demittere planeq́; transferre? Hoc eſt,vt & prima dominica diximus,quod maiores noſtri,homines nimirũ & Chriſtiani & pie religioſi,aduentum tam ſancte obſeruarunt, vt digni haberentur imminenti iam feſtiuitate puerum Ieſum ſpiritualiter in cordibus ſuis ſuſpicere & parere. Recte etiã adhuc canit eccleſia illud Pſalmiſtæ,Prope eſt domin⁹ omnibus inuocantibus eum,omnibus qui inuocãt eum in veritate. Et deinde,Veni domine,& noli tardare,relaxa facinora plebis tuæ Iſraël. In collecta quoque,Excita dñe potentiã tuã & veni,& magna nobis virtute ſuccurre, vt per auxilium gratiæ tuæ,quod noſtra peccata prępediũt,indulgẽtia tuæ propitiatiõis acceleret. Et in inuitatorio,Vigilemus animo,in proximo enim eſt dominus deus noſter. Quomodo omnia cætera cantica ad aduentum pertinent dñi in animã hominis. O quam felix anima eſt,quæ tantum hoſpitem ſuſcipit. Sed quid inter dicendum admirari incipiemus? Refrixit heu iam charitas multorum. Plerique putant aduentum ſe bene tranſegiſſe,dum nouis ſe exornant veſtibus,dũ ſplendide epulãtur & bibũt. pſaltãt & cantillant, puerúmque Chriſtũ cantilenis ſuis ita demulcent, vt angeli omnes doleant,ſolus applaudat diabolus. Væ væ illi, qui dominũ Ieſum ſpiritualiter non ſuſcipit. Profecto enim (quanuis cum dolore etiam vix dicimus) verum eſt tamen, quod Bernardus ait, Maius de Chriſto venturo adhuc conceperũt deſiderium patres illi antiqui, quam nos iam habeamus de eo cum dudum venerit. Vos ergo in Chriſto dilectiſsimi,vocem ſectemini in deſerto clamantis,parãtes viam domino,rectas facientes ſemitas dei noſtri,vt & ipſi remiſsionem impetretis peccatorum,gratiamquoque ipſius,& poſt hanc vitam,illam aſſequamini ſempiternam, Amen.

Sapien.7. *Pſal.144* *Mat.24.* *Bernar.*

HOMILIA III.

EVANGELISTA Ioannes euangelio hodierno teſtatur Iudæos ad Ioannem legationem miſiſſe honeſtiſsimam, interrogaſſe quædam, illumq́ue viciſsim reſpondiſſe, ſe nec Chriſtũ, nec Eliam eſſe, nec prophetam. Poſt hæc infert Ioannes,Et qui miſsi

fuerant, erant ex Phariſæis. Vbi quãuis Origenes putat aliã
Origen. hanc fuiſſe legationem à ſuperiore, ſiquidem priores quæ
ſupra audita ſunt interrogarint tãtum eaque cum audiſſent
legati phariſæorum, quæ iam ſequuntur inquiſierint: tamẽ
pleriq; omnes ita ſentiunt doctores, vt iidem omnes illi fue
Auguſti. rint legati, ac proinde Auguſtinus ait, Ex phariſæis, id eſt
principibus ſacerdotum, qui quicquid non cœpiſſent, ipſi
4. Re.2. contemnebant. Ideoq; in baptiſmo etiã offendebantur, non
ignari tamen, illum iam olim in Elia & Eliſæo præſignatũ,
cum Elias tolleret pallium ſuum, eoq; inuoluto percurreret
aquas, quæ diuiſæ ſunt in vtranq; partem. Norant illi etiam
Ezec.36 ex Ezechiele aliisq; prophetis, fore vt baptiſmus aliquando
inoleſceret. tantum in hoc velut ringebantur, vnde illã ſuã
haberet baptizandi poteſtatẽ Ioannes. ſciebant enim ex ſcri
pturis venturum baptiſmum. de ſola ergo dubitabant pote-
ſtate, vnde veniret. Sequitur, Quid ergo baptizas, ſi tu non
Ioan.1. es Chriſtus, neq; Elias, neque propheta? Hæc autem immen
ſa eſt fidei noſtræ & ſacramenti potiſſimum baptiſmi cõfir-
matio, quoniam iſti futurum aliquando baptiſmum ex ſcri
pturis cognouerant. poterant etiam colligere neminem ſibi
ſumpturum munus illud baptizandi tãtum, niſi qui eius rei
poteſtatem haberet diuinitus, quo magis mirabantur, vnde
illud eſſet quod baptizaret Ioannes, nec tamẽ propheta, nec
Elias, nec Chriſtus eſſet, ac propterea à baptiſmo eũ deter-
rere volebant, quoniã ex officio ad eum non ſpectaret. Ve-
rũ immobilis in ſua conſtantiſſime perſtitit humilitate Ioã-
nes. Expẽdunt etiam hic doctores ſancti, quomodo Ioãnes
in illa ſua grauiſſima tentatione per humilitatem tria maxi-
ma vicerit peccata. Siquidem peccatum ſuperbiæ in tribus
præcipue conſiſtit, vt ſi quis nimium ſibi arrogat poteſta-
Eſa.14. tis, ſapientiæ etiam aut ſanctimoniæ vitæ. Et Lucifer quidẽ
in cœlo peccauit, ſummam ſibi volens vſurpare poteſtatem
Geneſ.3. contra deum, idq; dum molitur, decidit è cœlo. Eua, quan-
2.Theſ.2. do ſapientiam ſibi cupiebat vendicare diuinã, expulſa eſt ex
paradiſo. Antichriſtus quoque dum ſanctimoniã virtutum
ſibi attribuet, interficietur in aëre à Chriſto ſpiritu oris ſui.
Ioannes autem ille noſter in ſingulis illis tribus grauiter tẽ-
tatus, triumphauit fortiſſime per humilitatẽ ſuã. Nã in ma-
gnitudine poteſtatis tẽtatus eſt, dũ illi habere eũ pro Chri-
ſto volebant: in ſanctitate vitæ, cum Eliã credituri eſſent: in
illumi-

illuminationis & ſapiétię magnitudine,dũ eũ de prophetiæ ſpiritu quærebãt. Verũ hæc omnia fortis & inuicta illa vicit triũphatrix humilitas.¶ Secũdo,Nũc viciſsim reſpõſioné audi Ioannis,Ego,inquit,baptizo in aqua. Baptiſmus ſuus in aqua tantũ erat, nõ etiam in ſpiritu ſancto: ideoque baptiſmus Ioannis,ſacramentũ non erat,neq; ex ſe gratiam conferebat ſpiritus ſancti. ſed nec ſufficiens erat ad vitam æternam, ſiquidem peccatũ non delebat. Atq; ideo qui baptiſmo Ioãnis baptizati iam erant,demũ baptizati ſunt baptiſmo Chriſti,ſicut Hieronym⁹ ſuper Ioelem teſtatur, & in epiſtola de vnius vxoris viro. Ambro,quoq; in libro de ſpiritu ſancto. Nec deſunt nobis ſacræ ſcripturæ ſup hac re teſtimonia. Nã ipſe hic Ioãnes, & paulò aperti⁹ apud Matthæum. ſuum iſtum,qui in aqua erat,baptiſmum diſcernit à baptiſmo Chriſti in ſpiritu ſancto. Patet idé ex Actis apoſtolorũ,vbi dicit Lucas,Paulus dixit ad diſcipulos,qui erãt Epheſi. Si ſpiritum ſanctũ accepiſtis credentes? At illi dixerunt ad eũ. Sed neque ſi ſpiritus ſanctus eſt,audiuimus. Ille vero ait,In quo ergo baptizati eſtis? Qui dixerunt,In Ioannis baptiſmate. Dixit autem Paulus,Ioannes baptizauit baptiſmo pœnitétiæ populum,dicens,in eũ qui veturus eſſet poſt ipſum vt crederét,hoc eſt,in Ieſum. His auditis,baptizati ſunt in nomine domini Ieſu. Ecce hinc apertiſsime liquet,baptiſmũ Ioãnis,qui in aqua tantũ erat,nec ſufficientem,nec aliquod fuiſſe ſacramétũ: illóſque qui eo baptizati erant,baptiſmũ demũ ſuſcipere debuiſſe Chriſti in aqua & ſpiritu ſancto. Et Ioãnes quoque in baptiſmo ſuo aquę tantum mentionem fecit apud Marcum, Ioannem & Lucam.

Baptiſmus Ioannis. *Hieron.* *Ambro.* *Ioan. 1.* *Mat. 3.* *Act. 19.* *Marc. 1.* *Ioan. 2.* *Act. 3.*

¶ Hinc ſequitur,baptiſmum,quo vel hodie baptizatur infans,meliorem eſſe,quam ſi ab ipſo Ioanne baptizaretur in Iordane. Ratio,baptiſmus Ioannis ſacramentum nullum erat, ſed nunc baptiſmus quo paruulus baptizatur. Vbi intueri decet non perſonã miniſtri qui baptiſmum ſubminiſtrat,ſed ipſum(de quo & Ioannes dixit. Hic eſt qui baptizat) Chriſtum Ieſum, Itaque hic etiã non Ioãnis magnitudinem intuearis,quę ſane dignior noſtratibus eſt ſacerdotibus,ſed illũ ſupremũ,qui baptizat nũc & ſemper per miniſtros ſuos ſacerdotes,Chriſtũ Ieſum. Et errat igitur, & omni contradicit ſcripturæ Zuinglius,baptiſmũ Ioãnis æquare volens baptiſmo Chriſti. Deinde ſequitur,etiã hæreticũ

Matth. 3.

aut ſchiſmaticum baptizare, & dummodo ille forma vtatur atq; intẽtione eccleſiæ catholicæ, puerum ab eo baptizatũ, ſacramentum baptiſmi vere ſuſcipere. Ratio, Nõ eſt quod miniſtrum aſpicias & cõſideres, ſiue ille probus ſit, ſiue impius, vel etiam Chriſtianus aut hęreticus aut Iudæus. Chriſtus eſt qui baptizat, columba baptizat. ſatis eſt miniſtrũ affectum habere & intentionem illud agẽdi, quod ipſa agere intendit ſancta eccleſia, materia quoq; & forma vti debitis. Contrarium quoque dicere, error eſt & hæreſis Donatiſtarum, qui baptiſmum hæreticorum reiiciebant, contra quos
Auguſti. cum hinc inde in libris ſuis validẽ ſcripſit Auguſtinus, tum vero fortiſsime in libro de baptiſmo contra Donatiſtas, qui & per Cõcilium cõdẽnati ſunt Aphricanum in Carthagine. Quãuis hoc verum eſt, quod cui catholici ſacerdotis copia nõ negatur, hęretici in baptizando officio vti nõ debet.

¶ Quæris aũt, In eadem adhuc dubitationis naui ſto, in qua Iudæi erant. Si baptiſmus Ioãnis nec ſacramentum fuit, nec peccata remiſit, ad quid profuit, aut cur tandẽ ille baptizauit? Reſpondeo baptiſmum Ioãnis tunc temporis bonum & vtilem fuiſſe, licet ſacramentum nõ erat, potiſsimũ ad tria. Primum, Ad ſignificãdum baptiſmũ Chriſti, quẽ etſi multæ præſignauerant veteris teſtamenti figuræ, baptiſmus ta-
Act. 19. men Ioannis & clarius præfigurabat & expreſsius, adeo vt hunc, ab illo etiã paulò adhuc deinceps erat diſcernere neceſſariũ. Secundo, Non præparabat tantũ, ſed paulatim etiã aſſuefaciebat homines ad Chriſti baptiſmũ. ſicut enĩ in ſermone, ita & in baptiſmo præcurſor erat Chriſti, id qđ ipſa
Mat. 3. ſecum important etiam verba Ioannis, Ego baptizo in aqua ad pœnitentiã, veniet alius fortior poſt me, hic baptizabit vos ĩ ſpiritu ſancto & igni. Tertio, Vtilis quoq; fuit baptiſ-
Ioan. 1. mus Ioannis ad declarandũ Chriſtum, ſicut ipſe ait, Vt manifeſtaretur in Iſraël, propterea veni ego in aqua baptizãs: & vt latius ibi indicat, apparitione ſpiritus ſancti in ſpecie columbæ, voceq́ue paterna declaratũ eſſe Ieſum fuiſſe filiũ dei. Et vſqueadeo vtilis erat baptiſmus Ioannis, vt qui eo baptizati erant, facilius adducerentur ad baptiſmum & fidem Chriſti. Quapropter hic Ioannes vocem ſe nominat clamantis in deſerto, dirigite viam domini.

Ioannes Baptiſta. ¶ Et hinc iam apparet ratio, cur Ioannes ille Baptiſta dicatur, & non vel Petrus, vel Paulus, cum tamen apoſtolorum baptiſ-

baptiſmus perfectior fuerit. ſolus enim ille Chriſtũ bapti-
zauit,quo etiã baptiſmo Chriſtus tactu ſuæ mũdiſsimę car- *Auguſti.*
nis dedit vim regeneratiuam aquis. & quia ſic Ioãnes caput
eccleſiæ Chriſtũ baptizauit,merito ab vniuerſa eccleſia Ba-
ptiſtæ nomine ſalutatur. Poteſt tamen hæc quoq; ſecundũ
Auguſtinum cauſa aſsignari, Quia quãuis baptiſmus Ioan- *Auſtuſti.*
nis ſacramentum nõ erat,baptiſmus tamen Ioannis erat, & *tract. 5.*
nihil aliud niſi Ioannis baptiſmus: apoſtolorũ autẽ baptiſ- *ſuper. Io.*
mus nõ ſuus,ſed Chriſti erat,qui deniq; verus eſt ſacerdos,
pręterquã quod baptizat, etiam gratiam infundens. Apo-
ſtoli itaque alio baptiſmo vtentes,baptiſtę dicti nõ ſunt,ſi-
cut Ioãnes à ſuo baptiſmo. illud enim Chriſti erat,hoc Ioã-
nis. Et quod dabatur à paulo, & qđ dabatur à Petro Chri-
ſti erat: & quod datum eſt à Iuda,baptiſmum Chriſti erat.

3 Vt ad euangelium redeamus, pergit Ioannes dicere ad
Iudæos, Medius autem veſtrum ſtetit quem vos neſcitis.
Quomodo autem medius ſteterit Chriſtus, Chryſoſtomus *Chryſo.*
exponit,quoniã decens erat, vt Chriſtus in populo tanquã
vnus ex multitudine verſaretur,qui vbique manſuetudinẽ
& humilitatem doceret. Et quoniã humilis erat Chriſtus,
vt magis videretur, ideo lucerna accendebatur, ſicut de eo
Chriſtus ipſe loquitur,Ille erat lucerna ardẽs & lucens. Sed *Auguſti.*
& in reliquo populo Chriſtus ad baptiſmũ venit, vt vel ſic *Ioan. 5.*
medius ſteterit inter Iudęos. Quaſi diceret, Aduentũ expe-
ctatis Meſsiæ,ecce iã adeſt, & quidẽ in medio veſtrũ. Quã-
uis enim verbum patris naturam aſſumpſit humanã, filius
tamen dei ſemper permanſit:nec vnquã in eſſentia ſua mu-
tatus eſt diuina,licet etiã tunc Chriſtus ſteterit, & nũc quo-
que ſtet medius inter deum & peccatorem:atque vt Paulus
inquit,Mediator vnus dei & hominum homo Chriſtus Ie- *2.Ti.2.*
ſus. Verũ intellectus hic ſpiritualis eſſet & myſticus. Secũdũ
literam ergo dicimus Ioannem hic humilitatem declaraſſe
Chriſti,quæ tanta erat,vt illum Iudæi non agnoſcerẽt. vn-
de Ioannes dixit, Quem vos neſcitis, ô deũ vt altiſsimum, *Ioan.1.*
ita tamẽ occultum,vt de eo Ioannes ipſe diceret,Et ego ne-
ſciebam eum. Verba hæc Ioãnis ſi ſecuti fuiſſent Iudæi,ipſi
quoque ad agnitionem Chriſti veniſſent ſicut Ioannes.

4 Porro iam de Chriſto loqui pergit Ioannes, dicens,
Ipſe eſt qui poſt me venturus eſt,qui ante me factus eſt,cu-
ius ego non ſum dignus vt ſoluam eius corrigiam calcea-

menti. Mitto hic impiam Arrianorũ inductionem, tantum catholicum illũ ſectabor intellectum, ſicut Cyrillus, Chryſoſtomus, & Auguſtinus faciunt. Ioãnes cum ait, Qui poſt me venturus eſt, non de natiuitate loquitur, ſi quidem iam natus erat Chriſtus, ſed de illius aduentu ad prædicationẽ: quoniam aperte prædicare tunc demum incepit Chriſtus, cum iam Ioãnes in carcerem eſſet detruſus, vt quidem Mar-
Mar.1. cus ſcribit, Poſtquã traditus eſt Ioannes, venit Ieſus in Galilæã, prædicans euangelium regni dei. Idem quoque Mat-
Mat. 4. theus habet, vt ſit iã ille plane ſenſus verborũ Ioannis, Qui poſt me venturus eſt, ſcilicet ad prædicandum, ante me factus eſt, hoc eſt, maior digniorq́; me habitus eſt, adeo quod
Ioan. 3. odio quaſi mouebantur diſcipuli Ioannis, quoniã & plures homines baptizaret Chriſtus, & maior ad ipſum cõflueret copia. Et ſic ante Ioãnem factus erat Chriſtus, in excellentibus nimirum gratiarũ & virtutum donis & populi authoritate. Quod autẽ ſubiungit Ioannes, ſe indignum eſſe, qui corrigiã ſoluat calceamentorum Chriſti, profunda illa Ioannis humilitas eſt, indigniorem ſe reputantis, quã qui minimum Chriſto exhibeat miniſterium. quo loquendi modo etiam vulgus vtitur, dicens, Indignus es qui calceum tangas homini. Quãuis verbum illud in ſe quoque veriſsimũ eſt, Omnis enim homo quãtumuis probus, bonus, ſanctúſque exiſtat, deo tamen collatus, quid aliud quã puluis eſt & cinis. Quod vero illud quidam ad coniugij conantur referre diuortiũ, ſicut in Deuteronomio cõmemoratur, hic omit-
Gregor. to. Sanctus tamen Gregorius & alii ſpiritualẽ hic, veſtigãtes intellectũ, dicunt, Quoniã pes Chriſti ſua eſt diuinitas, per calceamentũ autem aſſumpta humanitas deſignatur: corrigia calceamẽti, eſt ligatura myſterij vnio illa hypoſtatica. Ioannes igitur ſoluere corrigiam calceamenti eius non valet: quia incarnationis ei⁹ myſteriũ nec ipſe inueſtigare ſufficit, quid eſt ergo dicere, non ſum dignus ſoluere corrigiã calceamenti eius, niſi aperte & humiliter ſuam ignorãtiam
Auguſti. profiteri? Quis enim, inquit, Auguſtinus cõprehendere poterit intelligentia ſua ſuper naturale & antehac inauditum miraculum dei, vbi deus homo factus & homo deus? Et ſic
Pſal. 59. illum Pſalmi locum nonnulli intelligunt, In Idumæam extendam calceamẽtum meum. Hoc eſt, in gentilitatem prædicabo etiam calceamentum meum, humanitatem nimirum

meam

meam extendam & annunciabo. ¶ Ad extremum iam locum oſtendit euangeliſta, vbi teſtimoniũ huiuſmodi Chriſto dederit Ioannes, dicens in Bethania id eſſe factum. Bethaniam non illam intelliges Lazari, vbi manducauit dominus in ędibus Simonis leproſi, vt Matthæus & Marcus teſtantur. Sed ex ſententia Bedæ. alia adhuc fuit Bethania prope Iordanem, vbi baptizabat Ioannes, cui aliud nomen tribuere quidam volunt nouatores. Sed hæc ad ſcholas pertinent, quia Vaticanum conſtanter legit Bethania. Euangeliſta Ioannes in ipſo euangelij ſui principio refert Ioannem Baptiſtam miſſum eſſe in teſtimonium, vt teſtimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent per illum. Quod nónne fideliter hic impleuit ille? ſane eius rei teſtimonium viciſſim ei præbuit Chriſtus. vnde nec immerito tanta hic diligentia locus ipſe indicatus eſt. Verus enim teſtis, circunſtantias etiam loci ita cognitas habere debet, vt cum opus eſt oſtendere poſsit. In Bethania illud eſſe factum, vbi & Ioannes baptizauit, inquit euangeliſta, & Chriſtus adeo ipſe eſt baptizatus. Atque ideo plurimi dum ſanctum Chriſti ſepulchrum Hieroſolymis, emenſo mari, inuiſunt, tandem etiam ad Iordanis terminos proficiſcuntur, & in eodem ſe abluũt, in remiſsionem peccatorum ſuorum. Nos quoque deus lauet per gratiam ſpiritus ſancti à delictis noſtris omnibus, & vitam concedat ſempiternam, Amen.

Mat. 16. *Beda.* *Ioan. 1.* *Ioan. 5.*

DOMINICA POST CHRISTI NATALEM, EVANGELIVM LVCAE 2.

IN illo tempore, Erant pater Ieſu & mater eius mirantes ſuper his quæ dicebantur de illo. Et benedixit illis Simeon: & dixit ad Mariam matrem eius, Ecce poſitus eſt hic in ruinam & in reſurrectionem multorũ in Iſrael, & in ſignum cui cõtradicetur. Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius, vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes. Et erat Anna propheteſſa filia Phanuel de tribu Aſer, hæc proceſſerat in diebus multis, & vixerat cum viro ſuo annis ſeptem à virginitate ſua. Et hæc vidua erat vſque ad annos octogintaquatuor, quæ non diſcedebat de templo, ieiuniis & obſecrationibus ſeruiens die nocte ac die. Et hæc ipſa hora ſuperueniens, confitebatur domino, & loquebatur de illo omnibus qui expectabãt redemptio-

nem Iſrael, Et vt perfecerunt omnia ſecundum legem domini, reuerſi ſunt in Galilæam in ciuitatem ſuam NaZareth. Puer autem creſcebat & confortabatur ſpiritu, plenus ſapientia: & gratia dei erat in illo.

HOMILIA PRIMA.

Luca 2.

EVANGELII huius hiſtoria nō die contigit hodierno, ſed eo quo purificata eſt Maria, Chriſto iam nato, circunciſo, à tribus Magis adorato, in templū præſentato, & in ſumma, exiſtente dierum quadraginta. Hodie tamē illo vtitur eccleſia, quoniam Maria & Ioſeph admirantibus ſuper omnibus illis, quæ de Chriſto puero dicebantur, multo magis nos quoque cū ſtupore quodam velut attonitos demirari cōuenit, tēpore pręcipue hoc ſanctiſsimo, ſuper iis quæ de puero Ieſu nobis ſunt dicta. quomodo ille verus deus & homo ex matre natus ſit virgine, quomodo natiuitatē hanc paſtoribus annunciarit angelus, quanta lætitia decantarint angeli, Gloria in excelſis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Et dum quis talia attentus cogitat, miraculum illud dei meditans immenſum, deum hominē factum, natūmq; vt aliū infantulū, &c. quomodo cōſilia illa diuinæ maieſtatis occultiſſima nō admirabitur? Chriſtū enim verū deum & hominem eſſe natū, tam eſt admirabile, vt illud Iudæi, Turcæ, Saraceni, Ethnicique omnes aſſequi nondū poſsint. De quo alias.

1 Admirationem parentum Chriſti, Lucas primum commemorat, dicens, Erant pater eius & mater eius mirātes ſuper iis quæ dicebātur de illo. Patrem Chriſti, Ioſephum intellige, ſed non eo quo Photinus hæreticus putabat modo, Ioſephum fuiſſe parentem verum Chriſti, quod & falſum eſt & impium. Sed neque euangeliſta ille noſter immemor hic erat, eius quod capite primo ſcripſerat, ſciebat adhuc quid illi per Gabrielem & denunciaſſet & promiſiſſet deus. Nihilo mutatum perſtitit ibi ſanctæ virginis propoſitum, cum diceret, Quoniā virum nō cognoſco. Quomodo autē

Beda ſuper Luc.

hic pater Chriſti dicatur, Beda reſpōdet, Patrē ſaluatoris appellat Ioſeph, nō quo vere pater eius fuerit, iuxta Photinianos, ſed quo ad famā Marię cōſeruandā pater ſit ab omnib9 æſtimatus. & opinionē vulgi exprimens, quæ vera hiſtoriæ lex eſt, patrem Ioſeph nūcupat Chriſti, quanuis & eo modo pater illius valeat dici, quo & vir Mariæ recte intelligitur.

¶ Deinde

¶ Deinde pater Chriſti dici etiam poteſt, tanquã nutritius, quia eum enutriuit quomodo filium aliquis ſuum nominat, quem tamen nõ genuit, ſed adoptauit tantũ. Et hoc quoque aperte teſtatur euangeliſta ſequenti capite, cum ait, Ieſus erat incipiens annorũ quaſi triginta, vt putabatur filius Ioſeph: vbi omnis iſte Photinianorum hæreticorum error deuictus & confuſus corruit. Euangelicus porro contextus ſic habet. Erant pater eius & mater eius mirantes. Super quibus tandem? iis nimirum quæ dicebantur de illo. At quis tanta hæc dixerat? Angelus nempe ad Mariam, ad Ioſeph, ipſa quoque ad Mariam Elizabeth, & ad paſtores angeli, tres magi, Simeon & Anna. Omnes illi admiranda prædicauerunt de Chriſto. Atqui Bernardus hanc virginis matris admirationem pulcherrime inducit, ego vltro breuitatis ſtudio pertranſeo. Nanque ex euangelio magnas habemus huius admirationis cauſas, quod angeli annũciarunt, quod exultauit Ioãnes adhuc infans in vtero matris, quod Zacharias mutus antehac, loqui cœpit & benedicere dominum, quod eundem laudabant paſtores, quod angeli cantabant, quod lucebat ſtella, quod currebant magi, quod Simeon ille ſenex prophetabat & Anna, vt merito illud Eſaiæ dicere potuiſſent: Quis vnquã audiuit tale, & quis vidit huic ſimile? *Inſtitu. de impe. ff. de ado.* *Luc. 5.* *Luce 1.* *Matt. 1.* *Bernar.* *Eſa. vlt.*

2 Sequitur in textu. Et benedixit illis Simeon. Quæ qualiſque fuerit benedicendi formula, ſcriptura non exprimit. Sunt qui putent eum laudes tantum & gratias deo egiſſe omnipotenti. Tunc enim deum benedicit creatura, dum & grata eſt illi, & eum laudat. Alij tamen volunt Simeonẽ ita benedixiſſe eis, ſicut Heli Annæ benedixit, cum filium ſuum Samuelem adduceret in templũ. Equidẽ ſane diligenter ſuper hac benedictione inquiſiui, & nemo miretur principio Simeonẽ Mariæ benedixiſſe & Ioſeph, quanuis vitæ ſanctimonia dignioribus ſe apud deum: ille tamen maior eis fuit in officio ſacerdotali, cui hoc quoq; propriũ incũbit, benedicere populo. Et quod ad benedictionẽ attinet, crediderim ego illam fuiſſe, de qua in Numeris ſic habetur, Locutus eſt dominus ad Moyſen, dicens, Loquere Aaron & filiis eius. Sic benedicetis filiis Iſraël, & dicetis eis. Benedicat tibi dominus & cuſtodiat te, oſtendat dominus faciem ſuam tibi, & miſereatur tui, cõuertat dominus vultum ſuum ad te, & det tibi pacẽ. Inuocabũtq; nomen meũ ſuper filios Iſraël, *Nume. 6.*

& ego benedicam eis. Magnũ vero eſt quod non abiecti nominis quidam ex Rabinis Iudæorum, Moyſes Maimonis in libr. More dicit, ſacerdotes benedictione hac vſos vſque ad Simeoné iuſtum, nec poſt eum amplius: quæ ſane fidei noſtræ longe efficaciſsima probatio eſt. Cum enim ſacerdotiũ

Hebr. 7. Aaronis in ſacerdotio Chriſti ceſſauit, Paulo teſtante, illius quoque ceſſauit ſacerdotij benedictio: omniaq́ue nũc nouo modo in nomine Ieſu cõſecrantur, ſicut quondã in illo ineffabili nomine tetragrãmaton. ¶ Audiant hæc qui ſapientes ſibimetipſis videntur, ſtultiſsimi tamen ſunt Neochriſtiani, qui & contẽnunt & inutilem putãt illam mulierũ poſt partum benedictioné. An digniores maioréſque ſunt homines iſti Maria, quæ benedici ſibi voluit à ſacerdote Simeone, quam à puerperio tantum iter nõ exterruit, quo veniret in templum, ibiq́ue & offerret, & benedictionem ſuſciperet?

Prophetia Simeonis. 3 Simeon poſt illam diuinam laudem, impleta iam benedictione, ad prophetiam conuertitur. Et quanuis Ioſepho non minus quam Mariæ benedixerat, in prophetia tamẽ ſeſe ad Mariam tantum cõuertit: quíque in benedictione Ioſephum ſimilitudine patris fraudare non voluit, nunc tamen. quia Maria vera illa erat Chriſti genitrix, ei tantum loquitur, & de Chriſto puero tria prophetando prænun-

Luc. 2. ciat, Primum, Hic poſitus eſt in ruinam multorũ. Secundũ, & in reſurrectionem. Tertium, in ſignum quoque cui con-

Ambroſ. tradicetur. Quam prophetiã multũm expendit Ambroſius. Diues enim & exuberãs hic gratia declaratur, quæ per Chriſtum in fideles eſt transfuſa, ſenſum quoque illum plane elicit, quem nos articulo iam ſecundo attulimus. Hactenus ego vobis benedixi. iam porro ille benedicet, qui in reſurrectionem poſitus eſt multorum. Poſſent autẽ verba hæc ſim-

Origen. pliciter admodum intelligi, etiam ſecundum Origenem, in ruinam eum veniſſe infideliũ Iudæorum, & in reſurrectionem credentium (non enim legendũ eſt gentium, vt maculati libri habent) Sed nos ea paulo adhuc penitius introſpiciamus. Simeon dicebat, domine, viderunt oculi mei ſalutare tuum, quod paraſti ante faciem omnium populorũ. Ecce ſalutaris illius præparatio per Chriſtum facta eſt corã omni

1. Tim. 2. populo, ſicut & Paulus dixit, Deus vult omnes homines ſaluos fieri. Salutare illud licet & omnibꝰ à deo proponitur & paratur, nõ tamen ab omnibꝰ acquiritur, cum reſurgẽtibus

aliis,

aliis,alij per infidelitatem in æternam corruāt damnationē: quo modo Chriſtus etiā in parabola illa euangelica,eos qui ad nuptias vocati erant, indignos fuiſſe prædicat. collapſi enim iam erant iuxta illam Simeonis prophetiam. Nec eſt quod intelligamus,cum ait Simeon,Chriſtum in ruinā poſitum multorum, ruinam illam Chriſtum facere, cum deus vt nullius mali author eſt, ita peccare nequeat, ſed ipſi ſibi ruinam hanc parant homines, dum Chriſtum redēptorē & ſaluatorem ſibi datum, non tantum per infidelitatem ſuam non recipiunt, ſed illi etiam mādatisq; ipſius reſiſtunt, idq; per vitam ſuam peccatis perditam, Sanctus Auguſtinus ſimilitudinē adducit huiuſmodi, Sol cum plurimum radiat, virtutem ſuam in bonis & malis oculis declarat. mali enim ex illis fulgentiſsimis radiis perturbantur, boni nō item: idq; totum ex oculis tantum pendet. Ita hic, cum aliqui corruūt, nouo illo iuſtitiæ ſole Chriſto exorto, ſuopte fit vitio & culpa, vt qui ſplendidū illum ſanctæ & piæ conuerſationis fulgorem ſuſtinere nō potuerunt. ¶ Simpliciter quoq; ad Iudæos hæc referre aliquis poſſet, quorū ſane plurimi nec doctrina, nec miraculis Chriſti moueri voluerunt, qui ſua tantum malitia ſæpe in illo ſunt offenſi, ſicut ipſe etiā Chriſtus dixit, Beatus qui non fuerit ſcandalizatus in me. An non offenſi ſunt, cum dicerent, miracula illum etiam tanta in Beelzebub facere? Sed & diſcipuli eius non ſine offenſa dixerūt, Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt audire eum? cum illi de ſacramento loqueretur. Dicebāt quoq; diſcipuli aliquādo ad Chriſtum, Scis quia phariſæi audito verbo hoc, ſcandalizati ſunt? At ille reſpondens, ait, Sinite illos, cęci ſunt & duces cæcorū. Et quot tandē in paſsione & morte Chriſti ſunt ſcandalizati, qui cogitarunt filium dei morte tam cōtempta & ignominioſa crucis mori nō debere, vbi Chriſt⁹ ipſe apoſtolos ſuos omnes ſcādalum in ſe paſſuros in illa nocte prædixit? Quę omnia Paulus vno velut faſciculo cōplexus, Nos inquit prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidē ſcādalum, Gētibus autem ſtultitiam, ipſis autem vocatis Iudęis atq; Græcis, Chriſtum dei virtutem & dei ſapientiam, Ecce quomodo in ruinam & reſurrectionem multorum poſitus eſt Chriſtus, ſecundum quod prædixit Simeon. Beda etiam hoc, verbis Chriſti & Petri exponit dicens, Bene in reſurrectionem, quia lumē eſt, quia gloria plebis Iſraël, quia dicit,

Matt. 22. *Auguſti.* *Mat. 11.* *Mat. 12.* *Ioan. 6.* *Mat. 15.* *Luc. 22.* *1. Cor. 1.* *Beda.*

Luce 2. Ego ſum reſurrectio & vita. qui credit in me, etiam ſi mor-
Ioan. 11. tuus fuerit viuet. & omnis qui viuit & credit in me, nõ morietur in æternũ. Quomodo autẽ in ruinam, niſi quia & lapis offenſionis eſt & petra ſcandali? id eſt, ruinæ iis qui offen
Ioan. 15. dunt verbo, nec credũt, de quibus ipſe dicit, Si nõ veniſſem & locutus eis nõ fuiſſem, peccatum nõ haberent: nunc autẽ excuſationem nõ habent de peccato ſuo. Et ideo inter cæte-
1. Pet. 2. ra de Chriſto inquit Petrus, Vobis credentibus honor eſt, non credentibus autẽ lapis, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli, & lapis offenſionis & petra ſcandali, iis qui offendunt verbo, nec credunt, in quo poſiti ſunt. Præuidit hoc ipſum etiam propheta Eſaias in ſpiritu,
Eſa. 8. Dominus inquiens, erit vobis in ſanctificationem, in lapidẽ autem offenſionis & petrã ſcandali, duabus domibus Iſraël, & in laqueum & ruinam habitãtibus Hieruſalem. Et offendent eis plurimi, & cadent & cõterentur, & irretientur, & capientur. Hoc nimirũ illud in Chriſto Ieſu factum eſt, in quo Pilatus, Herodes, Annas, Caiphas, cæteriq; offenſi ſunt
Eſa. 3. Iudæi. Ita prædixerat Eſaias, Ruit Hieruſalẽ, & Iudas cõcidit, quia lingua eorũ & adinuentiones eorũ cõtra dominũ, Oh quoties cõtra Chriſtũ fuit lingua eorũ, cum iam aduerſus eum murmurarent, iam falſa excogitarent conſilia, & ad vltimum teſtimonia quoque inuenirent inconuenientia & vaniſſima, ſicut totus vndique euangelij textus declarat.

¶ Id omne & hanc quoque Simeonis prophetiam, ſuo iam
Origen. Chriſtus ipſe teſtimonio confirmat, ſecundum Origenem cum ait, In iudicium ego in mundum iſtum veni, vt qui nõ vident, videant: & qui vident, cæci fiant. Quomodo ergo in mundũ venit, & non videntes de nationibus, viderent: & qui prius videbãt de Iſraël, cæci fierent: ſic venit in ruinam & reſurrectionem multorũ. In aduentu enim domini gẽtes per fidem veram reſurrexerunt, & Iudæi interim fidẽ quam eo vſq; rectam habuerant, amiſerunt, collapſi hic per induratam obſtinationẽ in errorũ barathrum, & illic in æternam dammationem. Neque vero hoc in Chriſti tantum perſona eſt, ſed & in ſuis membris, prædicatorib⁹ nempe, in quibus ille poſitus eſt in ruinam & reſurrectionẽ multorũ. Quod
2. Cor. 2. & Paulus teſtatur, cum ait, Quoniam Chriſti bonus odor ſumus deo in iis qui ſalui fiunt, & in iis qui pereũt: aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autẽ odor vitæ in vitam.

Quiſquis enim vt ait Beda, prædicante apoſtolo, verbum quod audit amando ſequitur, bono odore ſurgit: qui autem odiendo inſequitur, eodem ipſo odore corruit & moritur. Sed & ingẽs fuit Iudæorum ruina, etiamſi corporaliter expendas. ſancta enim ciuitas Hieruſalem deſtructa eſt, ipſiq́; ex terra promiſsionis extruſi, & in vniuerſum hunc orbem miſere depulſi, pleni timore & moleſtia, ſine regimine & magiſtratu, ſed poteſtati Chriſtianorũ & Turcarũ ſubiecti, in perpetuo degunt exilio. Quibus omnibus grauior adhuc eſt illa quam animo cõtraxere iactura, quæ vrget detruditq́; eos in damnationem æternam. ¶ Hinc iam inferemus & docebimus, cum in multorũ ruinam poſitus ſit Chriſtus, quid mirum, ſi ſanctum quoq; ſuum euangelium, ſcriptura illa ſacra, in ruinam (hoc nunc præcipue ſeculo) poſita eſt multorum, quæ multipliciter adeo de Chriſto iam olim à prophetis prædicta eſt & apoſtolis? Quot enim nunc prætextu verbi diuini in hæreſes prouoluuntur? Quibus tamẽ omnibus, quia euangelium non vero accipiunt intellectu, ab ipſis iam inde apoſtolorum temporibus in eccleſia ſemper obſeruato, Euangelium eis fit in ruinam, idq́; tantum ex peruerſo ſuo intellectu. Quod tamen nunc non eſt nouum. ſemper enim id ita contigit, vt hæretici venenum ſuum mixto ſacrę ſcripturæ melle conditum, proponerent. Siquidem omnes hæreſes, ſecundum Auguſtinum, Hieronymum & Gregorium, ex ſcripturis ſacris ortæ ſunt malæ intellectis. Videte modo, quomodo ſcriptura in ruinam poſita eſt & reſurrectionem multorum: non quod id vitio fiat ſcripturę, ſed tãtum ex inſolentia, excęcato ſenſu, & maleuolentia iſtorum, de quo alias plura. In ſumma ex ipſo deo, ex ſcriptura diuina, & omnibus quæ ad deum pertinent, animus ſibi peruerſus anſam arripit peccandi. An non ſic res habet? ex immenſa illa dei miſericordia quam multi pœnitentiam prorogãt & cõtritionẽ? Et illis ſane miſericordia dei poſita eſt in ruinam. Quã vero plurimi gratiæ diuinæ cõceſsis ſibi donis ſuperbiunt inflati, illisq́; dũ abutuntur, eadẽ faciũt ſibimet in ruinam. An paucos eſſe putas, qui ſacramenta diuina conficiant indigne? Et ipſi ſane ruinam ſibi parant. Aut quis non blaſphemos iſtos videt noſtri ſeculi hæreticos, ſacrum Chriſti corpus in ſacramẽto altaris abnegantes? Quis etiã vere fidelis & bonus Chriſti ſectator, non videt Chriſtũ hæreticis

Beda.

Euangel. in ruinam hæretic.

Rom. 2.

ruinam eſſe ſuæ damnationis maximam, contra quoque bonis & piis omnibus reſurrectionem in vitam ęternam? Quã nobis donet deus optimus maximus, Amen.

HOMILIA II.

In hoc ſancto Euangelio reliquam adhuc vnam habemus prophetiam Simeonis, & aliam Marię, cum ſua ratione. Has quoq; nunc auxiliante deo

Luc.2. ex ſcripturis ſacris declaremus. Simeõ ad Mariã ait, Ecce hic poſitus eſt in ruinam & reſurrectioné multorũ in Iſraël, & in ſignum cui contradicetur. Signum hoc intelligi poteſt de omnib' ſanctæ fidei noſtræ articulis, inquit O-

Origen. rigenes. Omnibus enim qui narrãt hiſtoriam de ſaluatore,

Roma.15. id eſt, Euangelium, cõtradicitur, non quidem à fidelibus, credimus nanq; quicquid ſcriptum eſt & verum eſſe, & ad noſtram ſalutem ſcriptum eſſe, vt Paulus ait. ſed tantum penes infideles omne quod ſcriptum eſt, ſignum eſt cui contradicant. Quomodo autem doctrinæ cõtradicatur euangelicæ, patet. Siquidé Euangelium Chriſtianis datum eſt in ſignũ,

Pſal.59. ſicut & Dauid ait, Domine, dediſti metuentibus te ſignificationem, vt fugiãt à facie arcus. Et in euãgelio quidem in primis docemur, quid voluntati diuinæ beneplacitum, & quid ſit aduerſum. Cui tamé ſigno Chriſti per vniuerſum mundum contradictum eſt, cũ apoſtoli iuxta pręceptum domini exirent euangelium prædicaturi omni creaturæ, quéadmo-

Mar.16. dum & Iudæi ad Paulum dicebãt Romæ, De ſecta hac notũ

Actu.28. eſt nobis, quia vbiq; ei cõtradicitur. Neq; id ſermone tantũ, ſed & facto, cum tyranni aquis vſi ſint, lapidibus, gladio, rota, flagellis, cruce, clauis, catenis, & feris quoq; immaniſsimis ad euellandum euangelium. Et tamen ſignum illud no-

Heb.11. bile Chriſtus virtute ſua retinuit & cõſeruauit, multis aliis miraculorum ſignis, quæ ſubinde per martyres ſuos operatus eſt deus, vt in eorum vitis auditis. Quãuis etiã quotquot opera faciunt Chriſtiano indigna, toties Chriſto dici poſſunt contradicere: iuxta illud verbum Pauli, Confitentur ſe

Tit.1. noſſe deum, factis autem negant. Hic cuiuſuis hominis appello mentem & conſcientiam, vt cogitet, quomodo nunc in mundo fiant omnia, cum breui adeo tempore, tantum hęreſum & errorum irrupit, an non Chriſto, ſanctoq; ſuo cõtradicatur euangelio, quod iam olim omnes ſemper fecerũt

Luc.22. hæretici? Chriſtus in cœna de ſacramento loquens, ait, Hoc eſt

eſt corpus meum. Huic veriſsimo ſigno cõtradicunt ſacramentarij, aſſerentes nõ eſſe illud verũ corpus Chriſti. Chriſtus ſeruare præcepit, quicquid dixerint qui in cathedra ſedent Moyſi, docens qui prælatum audiat, eum audire Chriſtum. Nunc vero iſti prædicatores carnis ſurgunt, contradicentes & iubentes, præceptis tum eccleſiæ, tum prę̨latorum parendum non eſſe. Sanctus Iacobus fidẽ ſine operibus mortuam eſſe prædicat. Nouelli autem Chriſtiani contradicũt, fidem nullam eſſe contendẽtes mortuam: ſiquidem fides ſola hominem iuſtificat. Poſſem ita per omnes veterum & recentium currere hæreticorum articulos, vt ampliter copioſeq; ſatis oſtenderetur, contradictionibus huiuſmodi Chriſtianorum pias illas ordinationes diſſui, & leges ſanctas ſcindi: ſicut dixit Abacuc, Factum eſt iudicium, & cõtradictio potentior, propter hoc lacerata eſt lex. 2 Cum diligẽtius ſanctorum patrum ſcripta inueſtigo, inuenio Chriſtũ etiam ſignum eſſe poſitum virtutum omniũ, cui contradicũt peccatores omnes. In ſignum enim caſtitatis poſitus eſt, cum conciperetur: in ſignum humilitatis, dũ naſceretur. Eſt prę̨terea ſignum patientiæ, ſignum redemptionis, ſignum illuminationis. Cuius rei per ſingula poſſent afferri ſcripturę̨ ſanctę̨ teſtimonia, niſi breuitati mallemus cõſulere. Huic illi ſigno contradicunt peccatores omnes, velut ſagittarij in vnũ hũc ſcopum intendentes, ebrij & temulenti, ſuperbi impudici omnes: omnes impij blaſphemi concionatores contradicunt huic ſigno, quotquot etiam peierãt temere. Et quid multa? Omnes qui mandata eius non ſeruant, ſigno huic contradicũt. Graue enim illud & plane ſerium eſt, quod dixit Chriſtus, Si vis vitam ingredi, ſerua mandata. Iſti ſeruare nullum volunt. Rurſus inquit ille, Anguſta eſt quæ ducit ad vitam via. Iſti latam & amplam volunt, imo vndiq; contra gubernationem & adminiſtrationem diuinam garriunt temere & murmurant. Vbi recte in eorum perſona dixerit Abacuc propheta, Vſquequo domine clamabo, & nõ exaudies? Vociferabor ad te vim patiens, & non ſaluabis? Quare oſtẽdiſti mihi iniquitatem & laborem videre, prædam & iniuſtitiam contra me? Quare reſpicis contemptores, & taces conculcante impio iuſtiorem ſe? Huiuſmodi temerariæ oblocutiones, quia nunc quotidie fiunt, pene cœperunt viliſcere, dum iis non paulò grauiores parantur, quibus ſummã illam

Mat.23. *Luc.10.* *Iaco.2.* *Abacuc 1.* *Mat.19.* *Mat.7.* *Abacuc 1.*

dei calumniantur monarchiam: vſq; adeo, vt quilibet quantumuis abiectiſsimus, etiã terræ filius, putet ſe, ſi deus eſſet, aliter lõge mundum hunc gubernaturum. Vides nunc quomodo deus ipſe ſignum ſit, cui peccatores & homines temerarij omnes cõtradicant? Poſſet hæc quoq; interpretatio per vniuerſam ſcripturam ſatis fundata, latiſsime explicari, Sed hæc nunc ſufficiant. ¶ De ſigno miraculorum, locum hunc quidam conantur exponere, quoniam miracula iſtiuſmodi à Chriſto poſita ſunt in ſignum diuinę poteſtatis, dicẽte Ni-

Ioan. 3. codemo, Nemo poteſt hęc ſigna facere quę tu facis, niſi fuerit deus cum eo. Quomodo cæcus ille natus quoq; dicebat, A ſeculo non eſt auditum, quod quis aperuit oculos cęci na-

Ioan. 9. ti. Niſi eſſet hic (Chriſtus) à deo, nõ poterat facere quicquã

Marc. 16. & ſic vndiq; miracula ſigna dicuntur: & ita ea Chriſtus ap-

Ioã. 4. 12. pellauit apud Marcũ, Signa eos qui crediderint, hæc ſequentur. Ita apud Ioãnem & Paulum ſecundo ad Corinthios &

Hebr. 2. ad Hebræos. Verum illis quoq; ſignis Chriſti contradixerunt Iudæi, ſicut Iannes & Mambres miraculis Moyſi corã Pharaone, eaq; tribuebant diabolo: ſicut & gentes ſigna ca-

Mat. 12. lumniati ſunt ſanctorum, dicentes ea arte fieri magica. Nec deſunt adhuc hodie ex nouellis Chriſtianis temerarij quidã imo & hæretici, miracula ſanctorum authori ferentes accepta diabolo, ſicut apoſtata Oecolampadius, & alij complures faciunt. Hanc itaq; explanationem etiam hic lubẽs prętereo. Non alienum eſſet ſi induceretur, quomodo noſtrates hæretici ſigno Chriſti cõtradicãt, imagini paſsionis ſuæ, eam conculcantes & confringentes, more & impietate Turcica. Sed & illa miſſa facimus. Tandem iam expoſitionẽ dabo communem. Neq; enim euangelium tantum & doctrina Chriſti, nec ſua tantum quanuis probatiſsima vita, nec lex quoq; ſolummodo & miracula, ſignum illud ſunt à deo poſitum, ſed hoc quoq; nobile ſignum eſt crucis, imo Chri-

Beda. ſtus ipſe. Et ita quidẽ Beda, ſignũ, inquit, cui contradicetur,

Theophy. fidẽ dominicæ crucis accipe. Et Theoph. quoq; dicit, Quoniã ſignum crux, cui vſq; in tempus cõtradicitur, hoc eſt, nõ recipitur ab incredulis. In huius nempe figurã iam olim dixerat dominus ad Moyſen, Fac ſerpentẽ æneum, & pone eũ

Num. 21. pro ſigno: qui percuſſus aſpexerit eum, viuet. Vnde & ſan-

Gregor. ctus Greg. ait, Honor & contumelia non longe abfuerunt. quod enim Chriſtus in ſignũ erectus eſt, honoris fuit: quod

ei

ei contradicebatur, contumeliæ fuit. Catholicis nobis ſignũ crucis eſt inſigne decoris, Iudæis & Gentibus id conténentibus & reiicientibus, imo etiam pedibus calcantibus. Quãuis & ipſe Chriſtus ſignum illud non incommode dici poterit, ſicut de ſeipſo per prophetam loquitur, dicens, Poſuerunt me quaſi ſignum ad ſagittam. An non ſatis amaruléta, neq; parum veneno illita tela ſua Iudæi Chriſto in crucem ſuffixo incuſſerunt, dum maledictis linguis illum impeterent, omniq́ue calumnia proſcinderent? Adeo vt ille non temere in perſona Dauidis conqueſtus ſit, Filij hominum, dentes eorum arma & ſagittę, lingua eorum gladius acutus. Hæc nimirum ſunt quibus iſti Chriſto contradixerunt. Et ſi tamé peruerſi Iudæi pertinaciter reluctati ſint olim Chriſto, idemq́ue iam nunc pari impietate Gentiles, Turcæ, hęretici quoque & mali faciant Chriſtiani: illud tamé & triũphabit ſignum, & permanebit in æternum, ſicut prædixit Eſaias propheta, Erit dominus nominatus in ſignum ęternũ quod non auferetur. Signũ illud conſtans & perpetuũ nullus poterit Iudæorum contemptus, nulla quantumuis vehemens tyrannorum perſecutio, nullum virus, nullaq́ue ſecta abolere hæreticorum, ſempiternum eſt enim, licet multum ei contradicatur. Per Pſalmiſtam ergo dicebat deo patri, Eripies me de contradictionibus populi, conſtitues me in caput gentium. Nec ipſe tantum, ſed & omnia ſua ſancta piáque membra, quæ cõtradictiones vicerint huiuſcemodi, eodem teſtante qui promiſit, Qui vicerit, dabo ei edere de ligno vitæ, & ſedere mecum in throno meo, ſicut & ego vici, & ſedi cũ patre meo. Multiplicem illã adeoq́; variam ſigni huius, cui cõtradicetur, expoſitionem, non libuit deducere ad longum: leuiter tantum velut extremo digito oſtendere, vt appareat ſaltem, quam verum ſit illud Auguſtini, copioſe & abundanter ſcripturam ſacram vberrimũ quendã ſecũ afferre intellectum, nec vllum alteri contrarium, ſed omnẽ illum iuxta ſalutarẽ, bonũ & vtilẽ, iamq́; olim à ſpiritu ſancto primum inſpiratum. ¶ Deinceps quoq; Mariæ nonnihil vaticinari pergit Simeon, declarans & ipſam participem eius fore, quod filius ſuus in ſignũ poſitus eſſet cui cõtradiceretur, eiuſq́; non paruã partem ad ipſam quoq; peruenturam, & ait, Tuam ipſius animã pertranſibit gladius, vt reuelétur ex multis cordib⁹ cogitationes. Atqui nulla (vt inquit

Tre. 3. *Pſal. 56.* *Eſa. 55.* *Pſal. 57.* *Apoc. 3.* *Luca 2.*

Origen. Origenes)docet hiſtoria, beatũ Mariã ex hac vita gladij oc-
Ambro. ciſione migraſſe, præſertim cũ non anima, ſed corpus ſoleat ferro interfici. Intelligi itaq; illud oportet de gladio paſſionis dominicæ, qui vſq; adeo tenerrimũ cor Mariæ ineffabili & immenſa quadã cõpaſsione velut tranſuerberauit. Quãuis enim illa Chriſtũ & dei filium norat, & ſponte ſua mori ſciebat, ſicuti nec ambigebat ipſum deuicta morte triũphaturum, potenterq; reſurrecturum, cũ nõ poterat eam late-
Oſea 13. re, quod in Chriſti pſona dixerat Oſeas propheta, De manu mortis liberabo eos, de morte redimã eos. Ero mors tua ô mors, ero morſus tuus inferne: nõ poterat tamen glorioſa illa dei genitrix Maria filiũ ſuũ dilectiſsimũ, ex ſe tã & admirabiliter & ſpiritu ſancto cooperante natũ, iã in tãtis videre doloribus, pœnis & cruciatibus mori, niſi ipſa quoq;
Beda. ex animo vehementiſsime & acerbiſsime condoleret. Beda
Pſal. 140 porro vult hũc eſſe ſcripturæ morẽ. quoniã & Dauid dixit de Ioſeph, Miſit ante eos virũ in ſeruũ venundatus eſt Io-
Gene. 39. ſeph. humiliauerunt in compedibus pedes eius, ferrũ per-
Ambro. tranſijt animã eius. Et omnis iſte dolor carcerum tantũ fuit, in quibus detentus eſt Ioſeph. Ambroſius iiſdẽ hic vtitur cũ Origene & Beda verbis. Addit tamẽ inſuper, prudentiam Marię aut ignarã cœleſtis fuiſſe myſterij. Siquidẽ viuũ eſt
Damaſ. verbũ dei & validũ, & magis acutum omni gladio acutiſsimo. Sanctus Damaſcenus velut peculiaris quidam virginis Marię ſeruitor & amator, inde nõ multum diſſentiens, inquit, Dolores quos non habuiſti in partu, vt ſentires te eſſe matrẽ, nũc exoluas in morte filij, ſentiẽdo te eſſe matrẽ. natura enim quæ dolorẽ remorata eſt & diſtulit, cũ inſtaret iã tẽpus. & acuit fortius & auxit. Quã etiã ob cauſam ſanctus
Hieron. Hieron. in ſermone de aſſumptione beatæ Mariæ, ad Paulam & Euſtochium ſcribit, Beata dei genitrix & martyr & virgo fuit, quãuis in pace vitã finierit. Hinc quoque quod vere paſſa ſit, teſtatur Simeon propheta loquẽs ad eam, Et tuam, inquit, ipſius animã pertranſibit gladius. Ex quo cõſtat, quod martyr fuerit. Alij nanque ſancti, etſi paſsi ſunt pro Chriſto in carne, tamen in anima, quia immortalis eſt, pati nõ potuerunt. Beata vero dei genitrix, quia in ea parte paſſa eſt, quæ impaſsibilis habetur, imo(vt ita fatear) quia ſpiritaliter & atroci⁹ paſſa eſt gladio paſsionis Chriſti, plus quã martyr fuit. Et infra, Quę quia mẽte paſſa eſt, plus quã

martyr

martyr fuit: quia mortem Chriſti ſuā fecit, ſicut & propheta Ioel ſecundū quorundam prædixerat, interpretationē, cū diceret, Sol cōuertetur in tenebras, hoc eſt, Chriſtus in paſſione ſua, & luna in ſanguinem, Maria nempe per ſuam cōpaſsionē, Tātus autē & tam vehemēs ille fuit in Maria dolor, iuxta ſententiā doctorū, vt ipſa eum viribus ſuſtinere & perferre naturalib9 nequaquā potuiſſet, niſi ſingulari quadam & præuenta & adiuta eſſet virtute diuina, Vnde & Bernardus ait, Vere tuā, ô beata mater, animā gladius pertranſiuit: alioquin non niſi eam pertranſiens, carnē filij ſui penetraret. Et quidē poſtea quā emiſit ſpiritum tuus ille Ieſus, ipſis plane nō attingit animā crudelis lancea, quæ ipſius aperuit latus, ſed tuā vtique pertranſiuit animā. Tuam ergo pertranſiuit animā vis doloris, vt plus quam martyrem nō immerito prædicemus, in qua nimirū corporeæ ſenſum paſsionis exceſſerit cōpaſsionis affectus. Et iterū, Fugientib9 apoſtolis, in faciē filij ſui ſe oppoſuerat mater, ac gladio doloris eius animæ infixo, vulnerabatur ſpiritu, & cruciabatur affectu, Et qđ in carne Chriſti agebant claui & lancea, hoc in eius mēte faciebat cōpaſsio naturalis & affectiōis maternæ anguſtia. ¶ Claudit iā prophetiā ſuam Simeon, Vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes. Vbi quod ad literam attinet, apertum eſt ſane, quomodo penetrante pectus Mariæ gladio in ipſa Chriſti paſsiōe & morte, reuelatę ſint cogitationes pleręque hominū omniū. Nanque & Chriſtus iam ante apud Ioannē diſcipulis ſuis dextera, Nōnne ego vos duodecim elegi, & ex vobis vnus diabolus eſt? Verbum autem illud vſq; ad paſsionem Chriſti, quid ſibi vellet, non patuit. ſiquidē tunc demū diſcrimen apparebat Iudæ & Petri, Petri item & Mariæ. Tunc quoque tandem conſtabat, quid erga Chriſtū in pectore celauerāt Annas & Caiphas, quoque in eundē animo fuerāt Nicodemus & Ioſeph, Sed & vixdū nato Chriſto idem hoc ſtatim apparuit. Nāque cū primū fama de Chriſto per tres magos percrebuiſſet, turbatus eſt Herodes, & omnis Hieroſolyma cum illo, paſtores vero cū omni gaudio euangeliū annunciauerunt pacis. Nec multo poſt, Chriſtum, cum iā prædicare cœpiſſet, quidam vt magiſtrum ſecuti ſunt veritatis, alijs interim eum tanquā ſeductorem fugiētibus, Quidā etiā dicebāt, quia bonus eſt, alij vero dicebant, Non, ſed ſeducit turbas. Atqui ne nunc

Ioel 2. *Bernar.* *Ioan. 6.* *Mat. 2.* *Luc. 2.* *Ioan. 7.*

quidem ita peccatum ſemper ſinit Eccleſiam ſuam ſanctam eſſe deus, vt nō calamitates interdum in ea ſubnaſci permittat, vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes, quod & iam noſtro tam calamitoſo ſeculo videmus euenire, quotquot tandem homines, imo vrbes etiam & oppida, à catholica quotidie decidunt eccleſia, à Chriſtianis deficiunt ordinationibus? Et tamen qui nūc primi cadunt, eos ante annos aliquot(quantum humano licet aſſequi iudicio in illis

1.Re.10. externis) optimos credidiſſes Chriſtianos. Deus autem intuetur cor. Ad eundem quoque modum per ipſos prædicatores nō raro reuelantur cogitationes multorū, qui & eccleſias frequenter ingrediūtur & orāt, ita vt habeātur optimi. Verū vbi primū ſtimulis tangantur veritatis, tunc demū furore perciti inclamitāt, Nihil nouit ſacrificulus dicere, niſi iſta, &c. Ecce quomodo prędicatoris voce, hominum cogitationes reuelantur. Atque huiuſmodi hominum reuelationē & probationem Paulus in cæteris ponit rationibus, quamobrē hæreſes fieri permittat deus, quod noſtris nūc tēporibus prohdolor videm⁹ accidere, ait enim, Oportet hæreſes eſſe, vt & qui ꝓbati ſunt, manifeſtati fiāt in vo-

1.Cor.11. bis. Et vos itaq; chariſsimi, laudē date Chriſto Ieſu, & gratias agite in omnib⁹, quoniā fecit vobiſcū hactenus miſericordiā & gratiam illam, in iſtis tam periculoſis tēporibus, quibus fides catholica vſq; adeo fluctuat & periclitatur, qđ & tam miſericorditer vos in ſua illa ſancta, antiqua, indubitata, vera & Chriſtiana fide conſeruauit, nec excidere ꝑmiſit ex vnitate ſanctæ eccleſię catholicę ſicut alij multi ſemet

1.Ioan.2. ſeparauerūt ab illa. Verū iſti, vt ait Ioānes, ex nobis prodierūt, ſed nō erāt ex nobis. nā ſi fuiſſent ex nobis, ꝑmanſiſſent vtiq; nobiſcū. Sed vt manifeſti ſint, quoniā non ſunt oēs ex nobis. Sed vos vnctionē habetis à ſancto ſcilicet ſpiritu, & noſtis omnia, quæ ad ſalutē vobis ſunt neceſſaria ſuſtinete modo, & perdurate in illo veſtro propoſito ſancto, deúmque ſedulo orate, vt ille vos in tanta fidei conſtantia ſemper cuſtodiat, iā hic per omnē vitam & tādē in morte, poſt quā vitæ vobis ſempiternæ fœlicisſima gaudia donet, Amen.

HOMILIA III.

DILIGENTER omnino & fideliter euangeliſta deſcripſit, quæ Mariæ contigerunt Hieroſolymis, cū primum egreſſa eſſet puerperij tempus, puerum

puerūq́ue Ieſum in templo præſentaſſe,quãta ibi myſteria S.Simeon prophetico ſpiritu prædixerit de Chriſto ſimul & Maria. Nūc viduã quoque commemorat,dicens,Et erat Anna prophetiſſa filia Phanuel, de tribu Aſer, hæc proceſſerat in diebus multis,&c. Iuxta hiſtoriã,conuictū Annę hic declarari Beda ait honeſtiſsimū, dignãq́ue ſenectam tali maxime muliere, quę Chriſto domino teſtimoniū perhiberet. Et fungitur hic euãgeliſta fideliſsimi velut notarij officio,dū teſtẽ deſcribit,primū à nomine deinde à tribu,mox à ſenectute,&c.vt vel ſic tandẽ quod narratur⁹ erat, & certius haberetur, & veriſimilius eſſet teſtimoniū, quod tamẽ rurſum Beda ad myſticum referẽs ſenſum, Annã ſignificare dicit eccleſiã,quæ in præſenti quaſi ſponſi dominiq; ſui eſt morte viduata. Anna eni gratiã ſignificat & miſericordiã. habet autem eccleſia gratiã ex deo & ſancta ſacramenta. Sed hæc tranſeãt,ad literam redeo. Anna hæc ſecundum Ambroſium in huiuſmodi virtutibus & moribus ab Euangeliſta laudatur,vt quæ digna habita ſit aduentum nunciare redemptoris mundi. Iam vero coniuges duo prophetauerãt, Zacharias & Elizabeth,virgines quoque duo, Maria & Ioſeph,Simeon ille ſenex, & paruulus adhuc in vtero matris clauſus Ioannes. Vidua deerat,cuius nunc tandem meminit Euangeliſta,vnde colligere licet,ipſum quoque Simeonem cœlibem fuiſſe. alias enim ſua quoque ad Chriſtum veniſſet comitatus vxore. De nomine quoque Annæ hic taceo, & de quinque nominis huius laudatiſsimis mulieribus. Vide homiliam in die ſanctæ Annæ.

Luca 2. *Beda.* *Beda.* *Ambro.*

¶ Ex quatuor autẽ hic Euangeliſta Annam commendat. Et primum quidẽ à genere,quoniã filia fuerit Phanuel de tribu Aſer,in quo quãuis multum adeo poſitum nō eſt,maxime cum proprias cuiuſq; intueamur virtutes, verū eſt tamẽ quod ait Hieronymus,Hoc ſolū video in nobilitate generis appetendū,quod quaſi quadã neceſsitate aſtringūtur,ne à maiorū nobilitate degenerẽt, maxime cū hoc fiat ſæpiſsime,quod patri optimo filius obtingat peſsimus,ſicut Adæ Cain,Noe Cham, & Abrahæ Iſmael. Et cōtra quoq; fit, vt parẽs iniquus filiū habeat optimum,ſicut de Achaz legitur, quoniã male fecerit,exẽplo aliorū regum Iſraël, filiū ſuum per ignẽ transferens & cōſecrans idolis,aliáſq; impias idololatrarū vanitates exercens,qui tamen pium habuit filium

Hieron. *4.Re.20.*

4. Re. 18. Ezechiam, de quo ſcriptura ait, quod fecerit bonũ corã domino, iuxta omnia quę fecerat Dauid pater ei⁹, Quãuis hoc in ea re periculũ eſt, quod plerunq; arbor mala malos fert
Ezec. 16. fructus, & (vt Ezechiel inquit) prouerbiũ eſt, Sicut mater, ita & filia. Sed & in ipſa Chriſti generatione clare cõſpicimus, nõ ſemper moribus & vita liberos ſuos repręſentaſſe parentes. Euãgeliſta hic tantũ dicit, Annã Phanuelis fuiſſe filiã de tribu Aſer. Et quod illũ in virtutibus ſit ſecuta, ex ſequẽtib⁹ patet, cũ eam prophetiſſam nominat. ¶ Celebres porro in veteri teſtamẽto prophetiſſas quatuor agnoſcim⁹, Primã Mariam illã Moyſis ſororẽ, quæ canticũ deo cecinit pro populo ex redẽptione Pharaonis. Quæ ſane figura erat redimẽdi aliquãdo generis humani per Chriſtum, ſicut in
Exo. 15. Exodo legitur, Sumpſit Maria prophetiſſa tympanũ in ma-
Iudi. 4. nu ſua. Secũda Delbora fuit, quæ per ſapientiã qua plurimũ calebat, populũ rexit, defenditq; ab hoſtiũ incurſu. Et hæc typum geſsit ſapientiæ Chriſti, qua ille & dæmones vicit,
4. Re. 22. & infernũ expugnauit. Tertia vero Olda fuit, quę Ioſię regi Iuda prædicebat eum in pace moriturũ quidẽ, ſed tamen iram dei venturã ſuper populũ. Quo etiã modo pax Chriſti erit ſuper regẽ Iuda, hoc eſt, ſuper omnes qui Chriſtum confitentur, fideq; ſimul & operibus eum collaudãt: ſed tamen ira interim dei peccatoribus nõ parcet. Quarta deniq; prophetiſſa illa eſt, cuius hic mentio fit, Anna, quæ quã cæteræ iſtæ typo tantũ quodã & figura ſignificarunt, aperte cõfeſſa eſt veritatẽ. Neque in nouo quoque teſtamẽto pro-
Act. 21. phetiſſę deſunt quatuor illæ Philippi filiæ. Et non temere euangeliſta hic tribus Aſer meminit. ſiquidẽ vox hæc Hebræis beatum ſonat, ſicut & Lia à partu ſuo dixit, Hoc pro beatitudine mea, beatã quippe me dicent omnes mulieres.
Gen. 30. propterea appellauit eũ Aſer. Quomodo autẽ hæc Anna gratiã ex deo tantã habuerit, vt in ſpiritu Ieſum agnoſceret eſſe Meſsiam, euangeliſta porro cõmemorat, quibus exornata fuerit virtutibus, ſicut & Simeon, qui etiã iuſtus & timens deũ commẽdatur. ¶ De ſtatu viduarũ pie & propter deum obſeruato, quanquã ſit ille & honeſtus & deo beneplacẽs, cũ Origenes hic clare docet, tũ vero Paulus ad Co-
1. Cor. 7. rinthios nõ paulò euidentius arguit, dicens, Non nuptis & viduis dico, bonum eſt illis, ſi ſic permãſerint ſicut & ego.
1. Tim. 5. vnde & diſcipulo ſuo Timotheo præcipit, Viduas honora,

quæ

quæ vere viduæ ſunt. Et hæ ſane quam ſint deo gratæ, vel hinc apparet, quod toties præcepit, ne qua eis vis inferatur, néve opprimantur à quoquam, ſicut conſtat in lege Deuterono. 24. Eſa. 1. Hieremiæ 5. Iob 24. Hieremiæ 22. Zacha. 7. Et ideo dominus præcipiens ait, Viduæ & pupillo non nocebitis, ſi leſeritis eos, vociferabuntur ad me. Sed tu mihi Sapientem quoque audi dicentem. Nónne lachrymæ viduæ ad maxillam deſcendūt, & exclamatio eius ſuper deducentem eas? A maxilla enim aſcendunt vſque ad cœlum, & domin⁹ exauditor nō delectabitur in illis. Vbi ego quotquot magiſtratum gerunt, admonitos diligenter volo, vt pupillos & viduos ſedulo tueantur, nec iniuſte patiātur opprimi. Quod ſane qui faciunt, nec æquitatem, nec diuinū attendentes præceptum, non tantum hic temporaliter ob id punientur, verum etiam iniquitatis tantæ grauē cogentur aliquando rationem reddere coram deo in iuſtiſſimo illo dei iudicio. Et væ igitur illis, væ inquā, qui pupillis bona etiam detrahunt, ſua alienant aut colluſiones faciunt, &c. Merito ergo Anna eo etiam laudatur hic magis, quod vidua fuerit, quódque progreſſa ſtatu iam ad annum 84. peruenerit. Sicut enim bonum erat, inquiente beato Auguſtino, quod Martha faciebat occupata circa miniſterium ſanctorum, ſed melius quod Maria ſoror eius ſedens ad pedes domini, & audiens verbum domini: ita bonum Suſannæ in caſtitate coniugali laudamus, ſed tamen ei bonum viduæ Annæ, ac multo magis Mariæ virginis anteponimus. Super hac re quiſquis plura deſiderat, videat Ambroſiū, qui peculiarē etiam ſcripſit librum in laudem viduarum: non iſtarū tamen, quæ temere & iniquiſſime laſciuiunt, ſed quæ pie & ſancte viuunt in Chriſto. Vnde etiam cum nos de viduarū laude & dignitate loquimur, non eſt, quod in vniuerſum omnes intelligas, quæ ſuis orbatæ ſunt maritis: ſed eas tantum, quę in laudem & honorē dei, conſtanter animum inducunt in cœpta caſtitate vitam ſuam finire. hoc enim affectu pio Paulus viduas virginibus cōiungit, dicens, Mulier innupta & virgo cogitat quę domini ſunt, vt ſit ſancta corpore & ſpiritu. Huiuſmodi viduas pias & ſanctas multū remunerabit deus. Rationem addit Ambroſ. quoniam viduæ iuuenes acrius tentantur quā virgines, propter recordationē delectationis expertæ. Cum itaque tanta cōſtantia decertantes, de diabolo,

Exo. 22. *Eccl. 36.* *Auguſti.* *Luc. 10.* *Dan. 13.* *Ambroſ.* *1. Cor. 7.*

mundo & carne fortiter triũphent, merito etiam à deo plu-
Pſal.131. rimum remunerãtur, iuxta illud Pſalmi, Viduas eius bene-
dicam, hoc eſt, ſecundũ idioma Hebraicum, valde benedi-
Pſal.145. cam. Et rurſus in alio loco, Cuſtodit dominus aduenas, pu-
pillum & viduã ſuſcipiet. Et igitur inter cæteras præclaras
Iudit.15. illas, quas Iudith deferebat populus, laudes dicebat ad illã,
Tu gloria Hieruſalẽ, tu lætitia Iſraël, tu honorificẽtia popu
li noſtri, quia feciſti viriliter, & cõfortatum eſt cor tuum, eo
I. quod caſtitatẽ amaueris, & poſt virũ tuum, alterũ neſcieris.
Anna in templo aſſidua. ¶ Amplius adhuc euangeliſta Annã laudaturus, honeſtã ta-
liq́ue vidua digniſſimam cõuerſationem declarat & vitam.
Ac principio quidem ſedulitatem illam tantam, ita vt à tem
plo non recederet. Quod etiam non ſic intelliges, quaſi in
templo deſederit aſſiduo, ſed quia iuxta Gloſſam in eo fre-
quenter fuerit: qui fere vulgatus eſt loquendi modus, etiam
1.Theſ.1. apud Apoſtolum, Memoriam veſtri facientes in orationi-
bus noſtris ſine intermiſſione, hoc eſt, ſedulo. Quanuis non
deſunt, qui putent eam ita in tẽplo ſemper fuiſſe, vt etiam
ibi continuo habitarit, ſicut etiam nunc Romæ ad ſanctum
Petrum aliqui includi ſeſe patiuntur, templum illud per o-
mnem vitam nõ egreſſuri. Deinde à ieiunio quoque cõmen
II. datur. Et vbi ſunt Neochriſtiani, imo ex Chriſtianis fucati
Ieiunium. & hæretici, qui ieiunium & pias preces reſpuunt? Ecce hic
Anna ex vtroq; peculiariter collaudatur: adeo, vt ob id te-
ſtis Meſſiæ facta ſit. Quanuis quid opus eſt multis hoc loco
illud cõmemorare, quando tota ſcriptura vndique pleniſſi-
ma eſt teſtimoniis locorum aduerſus hæreticos iſtos ieiu-
Ioel.2. nium contẽnentes? Nãque per Ioelem dominus ait, Cõuer-
timini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, fletu & plan-
ctu, & ſcindite corda veſtra. Vt iam nõ immerito euãgeliſta
III. Annam tertio loco ab oratione cõmendet. ſiquidẽ iuxta ſa-
Tob.2. lubre illud Tobiæ conſilium, Bona eſt oratio cũ ieiunio &
eleemoſyna. In hoc velut ſpeculo iam ſe noſtrates contem-
plentur viduæ, cõſiderantes nõ ſuum eſſe, vt hinc inde per
plateas diſcurrãt, vt ad omnes choreas & ſaltus curſitent, vt
nimium laſciuiant, vt crapulentur, potitent, garrulẽtur. Sed
in templo potius ſint ſedulæ, conuerſationis ſint honeſtæ,
orent & ieiunent, ac tum demum ſtatus ille earum nõ tan-
tum coram deo laudabitur & hominibus, verumetiam in æ-
ternam ipſis cedet remunerationem. Nunc denique teſti-
monium

monium Annæ euangeliſta commemorat, quæ eadem qua Simeon hora venit, quaque puerum Ieſum Maria obtulit in templum. Sed quid de verbo ad verbum loquuta ſit Anna, in euangelio expreſſum non eſt. tantum enim dicit euangeliſta, quoniam cõfitebatur domino, & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem Iſraël, hoc eſt, ex ſentẽtia Theophylacti, gratias agebat, & docebat de domino, quod ipſe eſſet ſaluator & conſolatio noſtra, expectantium redemptionem. Nec eſt quod dubites, quin, ſicut ea hora in templum aduenit Simeon inſtinctu ſpiritus ſancti, ita etiam Anna eodem venerit inſpirante. Et rationẽ quidem, cur euãgeliſta Annæ verba in propria forma non poſuerit, afferunt nonnulli, dicentes eum Simeonis verbum, nõ Annæ expreſſiſſe, quod mulieres ſilere magis quã loqui in eccleſia, & doceri quã docere debeant ex doctrina Pauli, Mulieres in eccleſiis taceant: non enim permittitur eis loqui. *Muliebre ſilentium.*

¶ Sequitur, Et vt perfecerũt omnia ſecundũ legem domini, reuerſi ſunt in Galilæam in ciuitatẽ ſuam Nazareth. nõ ita tamen, vt illic permanſerint, quandoquidẽ non multo poſt Ioſeph ab angelo admonitus, fugit in AEgyptũ. Rebus ergo ſuis compoſitis, aufugerunt illuc cum puero. Quod cum ſatis deſcripſerit Matthæus, Lucas non commeminit. *1. Cor. 14.* *Matt. 2.*

¶ Poſtremo egregia euangelium hoc clauditur corõnide. Puer creſcebat & confortabatur, plenus ſapientia, & gratia dei erat in illo. Quod ſane intelligendũ venit, cum eorum omnium, quæ Matthæus adhuc de fuga in AEgyptum ſcribit, incluſione. Etſi vero poterat Chriſtus iuſtam ſtatim & perfectam ſibi aſſumere magnitudinẽ, voluit tamen vt puer tempore creſcere, nõ dedignatus omnem illam humanæ naturæ cõditionem, dummodo peccatum exceperis, ſuſcipere. Verũ de hoc alias. Satis enim hic eſt & dicere & noſſe, quod corpore creuerit Chriſtus ordinate, vſque ad iuſtam ætatem, ſecundũ naturalem perfectionem, modum in hoc præſcribens & terminum omnibus hominibus, quonam ſint reſurrecturi ætatis habitu, ſicut & Paulus dicit, Donec occurramus omnes in vnitatem fidei, in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Qua de re plura dicentur in ſermonibus de noſtra reſurrectione. Hoc ergo primum illud eſt, quod puer paulatim corpore creuit. alias enim viſum fuiſſet phantaſma, vt ait Theophylactus. *Chriſtus creuit.* *Epheſ. 4.*

Chriſt⁹ cõfortatus. ¶ Addit deinde Euangeliſta, Et cõfortabatur. Vbi ſi virtutem Chriſti expẽdas animalem, ſeu vitalem aut naturalem, non eſt quod ambigas corporea eum mole creuiſſe, cum eadem ratione qua imbecillitatem ſuſcepit humanam & creuerit etiam, & ſit confortatus. Verum ſi cõfortationem inſpicias ſpiritus confortatus ille non eſt. ſiquidem quanuis etiam ad eum confortandum angelus deſcendit de cœlo in

Luc. 22. montem Olìueti, non tamen id accipiendum ita eſt, quaſi

Matt. 4. ipſum confortarit, cum legantur alibi acceſſiſſe ad eum & miniſtraſſe illi, vnde & miniſtri eius fuerunt quidem, non confortatores: ſed angelus ille ſe habuit in modum conſolantis ſeu confortantis, & velut dicentis, Ah domine operare ſalutem mundi per paſſionẽ tuam, &c. vide in paſſione.

Chriſt⁹ plenus ſapientia. ¶ Porro Euangeliſta puerũ ſapientia plenum vocat. Et hic quoq; nemo ea ſit ſtoliditate, vt putet Chriſtũ etiam ſecundum humanitatẽ creuiſſe ſcientia, ratione & ſapientia ſicut pueri indies efficiũtur prudentiores. Abſit enim procul hàc nos tribuere Chriſto tam inſignem cõtumeliam, quanuis id ex veteribus impuriſſimus hæreticus Neſtorius, & ex recen

In diſp. tioribus iſto nihilo inferior Zuinglius ſomniarunt. Verum

Bernenſi. hoc doctores catholici intelligũt eo modo, non quod in ſapientia creuerit, ſecundum ſapientiam in ſe, ſed tantum in exhibendo & notificando illam, ita vt indies magis ac magis apparuerit. & ſic Theophylactus dicit, Prodigioſum viſum fuiſſet, ſi Chriſtus, quandiu paruus fuiſſet, omnẽ oſtendiſſet ſapientiã, quanuis in ipſo adhuc virginis matris vtero tanta fuerit in illo ſapientia. quanta iam in crucifixo. Idque adeo eſſe veriſſimũ ſcripturæ teſtantur. nanque de humani-

Ioan. 1. tate Ieſu Chriſti Ioannes ait, Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à patre, plenum gratia & veritatis. Sed

Coloſſ. 2. & Paulus in Chriſto reconditos theſauros omnes ſapientiæ

Eſa. 11. & ſcientiæ prædicat. Et Eſaias, Super eum, inquit, requieſcet ſpiritus ſcientiæ & ſapientiæ. Neq; aliud eſt quod eum

Hiere. 31. virum appellat Hieremias, niſi quod anima Chriſti rationem & ſapientiam omnem habuit à principio ſuæ creationis, cum ait, Creauit dominus nouum ſuper terram, fœmina circundabit virum. Quodnam illud eſt nouum, niſi quia anima Chriſti in vtero matris intellectũ habuit virilem? Et quod iam de Chriſti ſapientia dictum eſt, idem de eius ſen-

Ioan. 1. tiendum eſt gratia. tantum enim gratiarũ benedicta Chriſti anima

anima principio ſtatim ſuſcepit, vt plus ſuſcipere non potuiſſet. neque enim ſecundũ menſurã datus illi ſpiritus erat, & in eo tamen requieuit plenitudo diuinitatis, atque ideo incrementum gratię in illo, non ſecundum gratiam in ſe factum eſt, ſed tantum in exhibitione externa. Et ideo plenitudinem ille habet gratiæ, vt omnes nos ex illa reciperemus, vt Ioannes ait, Et hic quidẽ in tempore gratiam ſuam, illic autem gloriam quam nobis retribuat deus, Amen.

DOMINICA POST FESTVM EPIPHANIAE.

IN illo tempore, Cum factus eſſet Ieſus annorum duodecim, aſcendentibus illis in Hieroſolymã ſecundum cõſuetudinẽ diei feſti, cõſummatisq; diebus, cum redirent, remanſit puer Ieſus in Hieruſalem, & nõ cognouerunt parentes eius. Exiſtimantes autem illum eſſe in comitatu, venerunt iter dei, & requirebant eum inter cognatos & notos. Et non inuenientes, regreſſi ſunt in Hieruſalem, requirentes eum. Et factum eſt poſt triduum, inuenerunt illum in templo, ſedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem eos. Stupebant autem omnes qui eum audiebant, ſuper prudentia & reſponſis eius. Et videntes admirati ſunt. Et dixit mater eius ad illũ, Fili, quid feciſti nobis ſic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Et ait ad illos, Quid eſt quod me quærebatis? Neſciebatis quia in his quæ patris mei ſunt, oportet me eſſe? Et ipſi non intellexerunt verbum quod locutus eſt ad eos. Et deſcendit cum eis, & venit Nazareth, & erat ſubditus illis. Et mater eius cõſeruabat omnia verba hæc conferens in corde ſuo. Et Ieſus proficiebat ſapientia & ætate & gratia apud deum & homines.

Eſa. 27. Actu. 3. Matt. 7. Mar. 1. 1. Reg. 2.

HOMILIA PRIMA.

ANTE huius euangelij contextum dicit Lucas, Et ibant parentes eius per omnes annos in Hieruſalem in die ſolẽni paſchæ. Vbi Chryſoſtomus, *Chryſoſt.* In feſtis, inquit, Iudæorum nõ ſolum tempus, ſed & locum obſeruabant. Ita enim præceperat dominus in *Exo. 23.* lege: Tribus vicibus per ſingulos annos mihi feſtã celebrabitis: Ter in anno apparebit omne maſculinũ tuum coram domino deo tuo. Quæ ſane feſtiuitates fuerunt, paſchæ ſeu panis azymi, primitiarum vel pentecoſtes, fructuum ſiue

tabernaculorum in autumno. Ad hæc tria feſta conuenire viris tantum præceptum erat, mulieribus non item: vnde cõſtat, quod Maria dum aſcendit in Hieruſalem, idipſum non ex obligatione legali, ſed propria fecit deuotione. Quanuis qui à Hieruſalem procul aberant, excuſati habebantur, etiã ſi ad feſta pentecoſtes & tabernaculorum non venirent: ſed in feſto paſchæ niſi morbo excuſari non poterant. Et hinc quidem error apparet noſtratium hęreticorũ, qui feſta abrogare conantur & abolere, clamitantes, in nullo diem alium alij eſſe præferendum. Quæ eorum vox & vana eſt & erronea & deo aduerſa. Nunquid enim non deus ipſe feſta quędam obſeruari præcepit, & quidem longe præ aliis diebus? ſicut & iam auditum eſt, & alibi dicetur adhuc copioſius. Præcipue vero id in feſtiuitate apparet paſchali, quã ſolenniter adeo Iudæi obſeruare cogebantur ex præcepto cum agno paſchali, qui typus erat veri paſchalis agni Chriſti, qui venturus erat. Et nos cur, non potius magisq́ue merito de iis quæ præterierunt, feſta celebremus, quoniam paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, ſicut idem agni paſchalis feſtum Iudæi de eo quod futurum erat, celebrabant?

Feſta. *1. Cor. 5.*

¶ Ac nunc quidem poſt hæc ſequitur euangelium hodiernum, Cum factus eſſet (Ieſus) annorum duodecim, aſcendẽtibus illis Hieroſolymam, &c. Vbi tu principio notabis, ꝙ dominus Ieſus nihil in ſua pueritia per ſe operatus eſt admirabile, vt inquit Chryſoſtom9, niſi quod deus pater per magna miracula, per angelos, per ſtellam, natiuitatem filij declarauit. Vnde libellus de infantia Chriſti, qui multa habet inaudita, à ſanctis patribus vt apocryphus reiicitur. Quia autem iam ante euangeliſta creuiſſe Chriſtum plenum ſapientia commemorauit, nunc dicere pergit, quomodo ille ſapientiam ſuam tantam declararit. Dominus nanq;, vt ait Beda, inter homines homo natus, fecit quod faciendum hominibus per angelos impetrauerat deus. ſeruauit ipſe legem quam dedit, vt nobis qui puri homines ſumus, ſeruandum per omnia, quicquid deus iubet oſtenderet. Sed vt ſupra hominem, cũ duodecim adhuc eſſet annorum, diſputauit cum ſapientibus Iudæorum, quod alias impoſsibile eſt, vt puer hac maxime ætatula, niſi ſcientiam habuiſſet deſuper, diſputationem tantam ſubire auſus fuiſſet. Numerum annorum duodecim doctores hic ad ſenſum exponũt ſpiritualẽ: quod

Lucæ 2. *Beda.*

quia

quia idiotas ſcire parum refert, pertranſeo. Alia dicam quæ noſſe plus retulerit. Principio, quoniam pueri ab ipſis iam inde teneris vnguiculis aſſueſcendi ſunt pietati & cultui diuino, tu quiſquis es, liberos tuos prima ſtatim ætate tecum adhuc in templum, audiat ibi miſſam, auſcultet & obſeruet verbum dei, aquam ſumat benedictam, cæteraſq́; diſcat ceremonias non negligere, vt ſic vna cum annis ſuccreſcat in illis amor dei & cultus pietatis: ſicut Hieremias dicit, Bonũ eſt homini qui portat iugũ domini ab adoleſcẽtia ſua. Profecto enim cum pertinax induruerit iuuentus, fruſtra laboraueritis: & quod ſemel curuum, haud vnquam rectũ. principiis primæ ſtatim ætatis occurrendum eſt. quod & Sapiẽs prudenter cõſuluit, Filij tibi ſunt: erudi illos, & curua illos à pueritia eorum. Curua, inquit, ad ſimilitudinem virgulti, quod dum tenerum eſt, in quãuis partem & quẽcũq; volueris modum flexibile eſt: ſed cum iam induruerit, fregeris citius quam flexeris. Ad honorem ergo & timorem dei educa liberos tuos. Melior eſt enim vnus timẽs deum, quã mille filij impij. Et hoc eſt quod; Ioel docuit, quib' modis iram effugiamus diuinam, dicens, Canite tuba in Siõ, ſanctificate ieiunium, vocate cœtum, congregate populum, ſanctificate eccleſiam, coadunate ſenes, cõgregate paruulos & ſugentes vbera. Ecce, quomodo hic docemur in honorem dei infantulos quoque eſſe ad templa ferendos, eorumq́ue nomine orandum deum, vt ſi peccatis ſit iratus ſeniorum, ſaltem innoxio & innocẽti parcat ſanguini paruulorum, ob eorúmque innocentiam faciat nobiſcum miſericordiam ſuam.

Tre. 3. *Eccle. 7.* *Eccl. 16.* *Ioel. 2.*

¶ Hinc quoque diſces ſapientiam tuam non vbique temere ita profundere, quaſi omni debeat innoteſcere mundo, ſed competenti ſapere & tempore & loco, vt recte dixerit Sapiens ille Salomon, Tempus & reſponſionem cor ſapientis intelligit. Et hoc quoque indubitatum eſt, quiſquis ſapientiam ſuã conſtare cupit omnibus, ſtultus eſt & ſtolidus. vult enim potius videri ſapiẽs quam eſſe. Chriſtus nanq; ſumma illa dei patris ſapientia, celauit eam vſq; in duodecimũ annum, qua fere ætate aduenit pueris vſus rationis & intellectus. tũc demum ſuam quoque Chriſtus ſapiẽtiã reuelauit.

Eccl. 8.

2 Euãgelium habet Chriſtum Hieroſolymis mãſiſſe, Maria tamẽ & Ioſeph eũ in reliquo eſſe comitatu arbitrãtibus. Hic ſi quis quærat cur ille inſciis parentibus iſtic remãſerit,

Chriſtus cur manſerit Hieroſolymis.

in promptu cauſa eſt, propria eum ibi manſiſſe tum voluntate, tum ordinatione, vt ſic toti mundo declararet, quam ardentiſsimo deſiderio & quodam zelo feruenti duceretur adhuc puer rerum cœleſtium, vt ipſe dicebat, eorum quæ patris ſui erāt. Quanuis hæc quoque aſsignari ratio poſsit, ne ab illis per parentes abſtraheretur, néve contemptor horum haberetur, ſi rogatus ab ipſis, vt ſecum pergeret in Nazareth, reſtitiſſet, ideoq́ue tacitus rem ſuam & patris cœleſtis negocium procurauit. ¶ Aliam quoq; adhuc quæſtionē hic inducit Beda, quo tandem modo dei filius tanta parentum cura nutritus, hic abeūtibus potuerit obliuiſcendo relinqui? Cui reſpondendum, quia filiis Iſraël moris fuerat, in temporibus feſtis vel Hieroſolyma confluentes, vel ad propria redeuntes ſeorſum viri, ſeorſum autē fœminę choros ducentes incederēt, infantesq́ue & pueri cum quolibet parente indifferenter ire potuerint. Ideoq; beatam Mariam vel Ioſeph viciſsim putaſſe puerū Ieſum, quem ſe comitari non cernebant, cum altero parente reuerſum. Eius adeo rei fundamentum ex Zacharia adducunt, dicente, Plangent terræ familiæ & familiæ ſeorſum: familiæ domus Dauid ſeorſum, & mulieres eorum ſeorſum, &c. Quanuis ipſa per ſe ratio cauſam præbet ſufficientem, quod honeſtatem illud docebat conuerſationis ſanctæ, non citra omnem pudorem temere in leuitate & inordinate hincinde diſcurrere, ſicut prohdolor hodie magno ſcandalo inter Chriſtianos fieri videmus: quod ſane eorum qui magiſtratum gerūt, intereſſet præcauere. Hinc & ex illo Iudæorum more omnino factū eſt, vt exiſtimāte Ioſeph puerū in comitatu eſſe muliebri, & viciſsim Maria putante eſſe illū inter viros, facilius puer remanſerit, & neuter interim parentum nec negligentiæ, nec reprehendendus veniat leuitatis. Quid multis opus eſt? ſic viſum, ſic conſtitutum & ordinatum erat à ſpiritu ſancto.

Beda. *Zac. 12.*

3 Diligentiam parentum inſinuat euangeliſta, in quærendo puero inter amicos & cognatos, vbi tamen eum nō inuenerunt. Quod attendentes ſancti patres, volunt inquiſitionem iſtā altero demum die factam, & ſic eos die tertia tandem Hieroſolymam eſſe reuerſos. Cum autem ſedulo puerum inter amicos quæſiuiſſent, nec tamen inueniſſent, exterriti ſunt vehementer, metuentes nè quod Herodes in infantia eius patrare quæſierat, iam in pueritia poſitum, inuenta

Gloſſ. ord.

opportu-

opportunitate, alij interficerent. Metuebant etiam prę aliis Archelaum Herodis filium, magnoq́; demum dolore reuertebantur in Hieruſalem, non ignari pietatis & aſsiduæ orationis pueri, cogitantes in templo diutius ſolito eum remãſiſſe, dicendo cum propheta, Domine dilexi decorẽ domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Sed & ſpirituali ſenſu, explicari ſolet illud hoc modo, Quoniam non inter amicos inuenitur dominus, non inter familiares, ſed Hieroſolymis, in templo, in locis ſanctis, vbi ſeruitur deo. Apud amicos non ſemper reperias conſilia bona & ſalutaria vitæ. vnde & inſalubre agnoſcitur illud, quod interdum parẽtes fratres item aut ſorores, aduocãt & ad ſe domum recipiunt religioſos ſuæ familiæ, qui ſi diutius domi deſideant, quid boni pariat? An nõ meſſem carnis quam ſpiritus ſemper vides vberiorem? Atque ideo Paulus dicebat, Nos ex hoc neminem nouimus ſecundum carnem. quo conſilio quicunq; de generatione illa cupit eſſe ſancta, de qua dixit Dauid, Hæc eſt generatio quærentium faciem dei Iacob, hoc idem faciat cum Maria & Ioſeph in templo. Religioſi & qui in cœnobiis ex voto habitare aſſueuerunt & debent, ſi quando erũpunt, fit in illis, quod Dauid dixit, Commixti ſunt inter gẽtes, & didicerunt opera eorum. De quærendo dominum alibi forte dicetur: nunc ſatis ſit, admonitos eſſe vos, vt dominum Ieſum & quæcunque placent illi, quæratis diligenter, non inter cognatos & familiariter notos. nam & cognitio dei, & omne quod pertinet ad ſalutem, maius vtcunque eſt: quam quod humana per ſe poſsit aſſequi conditio. In templo ergo quæritur deus, inter verbi diuini præcones in templo dei filium, ipſam nimirum ſapientiam dei inuenies.

Pſal. 25. *1. Cor. 5.* *Pſal. 23.* *Pſal. 105.*

4 Contemplantur etiam hic ſanctiſsimi quique patres anxiam vtriuſque parentis Chriſti compaſsionem, cum iam Chriſtum amiſiſſent, vbi etiam gladius Simeonis pertranſiuit animam Mariæ. Contemplãtur quoq; quibus illa flexibus, quam profuſis lachrymis diſcurrerit vndiq; amaritudine maxima concepta, quod filiũ nec apud Ioſeph, nec apud cognatorũ quenquam inuenerit. Quantas ibi inquietudines noctu tam perturbata ſenſit ſanctiſsima virgo pro filio ſuo dilectiſsimo, theſauro ſpirit⁹ ſancti? Quiſq; igitur fidelium diligenter expendat, ſecumq́; recogitet triduanum iſtũ dolorem Mariæ, Maximũ ſane & acerbiſsimũ, quũ vſqueadeo

Cõpaßio Mariæ de amiſſo puero.

ſolicita dominũ Ieſum quæreret vndiq;. Verùm ſancti doctores admirantes quidẽ facta illa Euangelica, & tamẽ cõſiderantes interim ibi ſpiritualem quandam & illuſtratam diuinitus ſignificationem, intelligunt & inquirunt hic triplicem legem: naturæ, Moyſis & gratiæ Chriſti, In prima illa Chriſtum patres & ſancti quæſierunt patriarchæ, & ſimiliter altero die reges & prophetæ ſub lege Moſaica: nec tamen vtrinq; quẽ quæſierunt, inuenerunt. Ad extremũ gentes ſub euãgelio die tertio illũ inuenerunt in templo eccleſiæ catholicæ. Quod & Chriſtus profeſſus eſt, dicẽs, Multi reges & prophetæ voluerunt videre quæ vos videtis, & nõ viderunt: & audire quæ vos auditis, & non audierunt. ¶ Et
Rom. 11. quod gẽtes Chriſtum inuenerunt, Paulus teſtatur, cum ait, Quod quærebat Iſraël, hoc non eſt cõſecutus. Electio autẽ (hoc eſt, gẽtes) conſecuta eſt. Sunt qui triduum hoc ad pœnitẽtiam referãt, eo quod qui triduum totum fideliter perambulat, diem vnum in cõtritione, ſecundum per cõfeſsionem, & tertium per operum bonorum ſatisfactionẽ, dominum Ieſum certo inueniet, inſuper ſignum illi dabitur certum & ineffabile, ſacramẽtum ſacerdotalis abſolutionis, loco dei. Quod & in figura dictum eſt de Iudæis, Ibimus viam
Exod. 3. trium dierum in ſolitudinẽ, vt immolemus domino deo noſtro. Viciſsim quoq; peccatores triduũ ſibi quærunt in via diaboli, quę ducit ad inferos, per malas cordis cogitationes, per proteruas locutiones oris, & ſceleratas operationes. Põderãt etiã hic doctores nõnulli, quomodo nõ temere triplices perſonæ Chriſtum quæſierint ab infantia ſua. Paſtores
Luca 2. quidem in præſepi adhuc poſitũ inuenerunt: tres Magi, qui eundem inuenerunt in Bethlehẽ cum Maria: & nũc Ioſeph vna cum Maria in tẽplo. Qui autem ibi ſignificentur, prælati nimirũ, ſpirituales quoq;, & alij laici Chriſtiani, cuius expeditũ & facile eſt ex ſcripturis colligere. Paſtores enim prelatos deſignãt, Ezechielis trigeſimoquarto, quomodo ſe Chriſt⁹ ipſe paſtorẽ dixit. Magi, ſpirituales homines ſigni-
Ioan. 10. ficabãt, quoniã illis peculiaris ſtella relucet ex deo & gratia, vt cum mundum potenter reliquerint, Chriſtum inueniant in Bethlehem, hoc eſt, domo panis: ſicq; in cœnobiis pie & ſancte viuant, lætitia immẽſa & gaudio perfruantur ſpirituali, inq; vita contẽplatiua paſcantur aſsiduo. Per Ioſephũ & Mariã parẽtes Chriſti omnes figurati ſunt homines pij &

Chriſtia-

Chriſtiani: iuxta verbũ dñi, Qui fecerit volũtatem dei, hic *Mar. 3.*
frater meus, & ſoror mea, & mater mea eſt. O ergo dulciſſime dñi Ieſu Chriſte, gratiã nobis tuã cleméter impende, vt ita volũtatem patris tui cœleſtis valeamus hic implere in terris, quo tãdé te in felicitate inueniamus æterna, Amen.

HOMILIA II.

FACTVM eſt, inquit Lucas, poſt triduũ, inuenerũt illũ in téplo, &c. *Luca 2.* Atque ibi quidé expédendum eſt principio diligéter, qđ in téplo Chriſtum inuenerint, nõ in diuerſorio, nõ in ludo, & nõ circa alias id genus vanitates, quas etiã pueri exercere ſolent, ſed in téplo, vt hic habeas, exéplũ filios tuos quoque educãdi & erudiẽdi, vt & ipſi téplis aſſueſcãt, ſicut ſanctus Nicolaus & ſancta Elizabeth fecerũt, aliiq́; cõplures, qui ab infãtia ſtatim ſua pietati ſeſe addixerũt & orationi ſedulæ, quod priore iã ſermone diximꝰ. Diſcãt hinc ſeniores etiam cũ inuenimus Chriſtũ ſe non inuenire, ac proinde nec quærere debere, in ſympoſijs & potatorũ conuenticulis, in foro item & alijs huiuſmodi locis voluptuariis. In téplo quærédus eſt, & ibi inuenitur in ſermonibus & ſancto dei cultu. Et tu ergo, inquit Origenes, quære Ieſum in téplo, quære *Origen.* in eccleſia, vbi Chriſti ſermoné atq; ſapientiã, id eſt, dei filiũ reperies. Quãuis Ambroſius ſpiritualé hinc eruere ſenſum conatur, dicens Chriſtũ poſt triduum eſſe repertum in téplo, vt eſſet iudicio, quia poſt triduũ triũphalis illius paſſionis in ſede cœleſti & honore diuino fidei noſtræ ſe reſurrecturũ offerret, qui mortuus credebatur. Sic inuétus eſt ille, ait Beda, in medio doctorũ ſedens, quaſi fons ſapientię. *Beda.* Sed tamé quaſi exemplar humilitatis audire prius & interrogare doctores, quã inſtruere quęrit indoctos. Vnde diſcere debét iuniores, vt, ſi qua illis data ſit gratia diuinitus tanta, vt præ alijs quid ſciãt: ne nimiũ præſumant, ne cæteros ſpernãt, ſed alios quoq; placidé audiãt, alios interrogét qđ *Doctus quomodo fias.* hic ſumma dei patris ſapiẽtia Chriſtus feciſſe cõſpicitur, Et hinc quidé duos cõſiderare debemꝰ acquirẽdæ ſapiẽtię gradus, quorũ prior eſt, vt qui ſapiẽtiæ ſtudet, audiat & auſcultet diligéter, iuxta verbũ illud Sapientis, Audiẽs ſapiens ſapiẽtior erit, & intelligẽs gubernacula poſſidebit. *Prou. 1.* Ita oportet modis omnibus auditũ illud præcedere, ne forte contingat iſtud quod Sapiens dixit, Qui prius reſpõdet quam au- *Prou. 18.*

diat, ſtultum ſe eſſe demõſtrat & cõfuſione dignũ. Itaque quiſquis reſpondere vult, cauſa nōdũ ſatis intellecta, ſapiẽtes pri⁹ interrogare debet & ſeniores, ſicut pręcepit in lege
Deu. 32. dominus, Interroga patrem tuũ, & annũciabit tibi: ſeniores tuos, & dicent tibi. Hoc ſi iam obſeruaretur conſilium, vt conſultũ prudentiſsime, nõ tot vndiq; calamitatibus diſtineremur: neque tot paſsim nos angerẽt miſeriæ, dũ nouelli iſti Chriſtiani & hæretici ſoli ſapere, ſoliq́; ſcire ſibi videntur omnia, ſapientiã habentes per ſe vltro natã, audire volunt neminẽ, nec quenquã interrogare ſapientẽ. Quod vtique ſi facerẽt, patres ſanctos ſanctaq; requirentes concilia, primo ſtatim aſpectu ſe deprehenderent errare, ſeq́; ſcripturas ſacras falſo & cõtra verũ ſpiritus ſancti intellectum explicare, & aliud non iactare niſi cõmenta propria & ineptiſsima ſomnia gloſſemata fictitia, & vaniſsimas doctrinas. Verũ hæc alias. Aliter nos docuit dominus Ieſus, qua fuit ille humilitate, doctores audiuit, non quod ex iis quicquam didiciſſet, cũ eſſet per ſe omniſcius, eſſentq́; iam ante in eo
Coloſ. 2. theſauri omnes ſapientiæ diuinæ reconditi, vt Paulus ſcriptum reliquit: ſed quod ſuo ille facto docere nos voluerit, vt ipſi quoq; alios audiamus. ille enim cũ facere ſimul cœperit & docere, merito etiam auſcultauit, interrogauit, re-
Act. 1. ſpondit. Si quidẽ ex vno doctrinæ fonte manat & interro-
Origen. gare & reſpõdere ſapienter, vt ait Origenes. Nam ſine ratione temere interrogare, magis hominis ſtolidi eſt quã ſapientis, quomodo pleriq; videri volẽtes, tantũ temerarias & ſua ſententia ſubtiles, in ſe tamen inutiles, proponunt quæ-
Eccl. 1. ſtiones. Quamobrẽ recte dixit ſapiens ille Eccleſiaſtes, Propoſui in animo meo quęrere & inueſtigare ſapienter. Sed
2. Ti. 2. ad Timotheum Paulus ſic ſcribit. Stultas & ſine diſciplina quæſtiones deuita, ſciens quia generant lites. Verùm quid hic interrogauerit Chriſtus, euangeliſta non expreſsit.

2 Sequitur, Stupebant omnes, qui eum audiebant ſuper prudentia & reſponſis eius. Satis eſt hoc nobis, ſcire, etiãſi, quid tum reſpõderit, tũ interrogauerit, ignoremus: ſatis in-
Hieron. quam eſt nobis, ita eum & reſpõdiſſe & interrogaſſe, vt in ſtuporẽ omnium verteretur: quomodo B. Hieronymus in prologo Bibliæ dicit, Duodecim annos ſaluator impleuerat, & in tẽplo ſedẽs de quæſtionibus legis interrogans, magis docet, dũ prudentes interrogat, Qui ſane fulgor erat &

radius,

radius,quem ille relucere permiſit ex diuina ſua ſapientia, ſicut vndique in euangelio fecit, vbi operaturus aliquid in humana natura, ſubinde concurrere aliquid fecit quod diuinitatē ſuā argueret,ſicut hic Beda dicit, Quod ipſe duodēnis in tēplo ſederit in medio doctorum,audiens & interrogans illos,humanæ eſt humilitatis indiciū. Et inde, Qui idē verus homo & verus erat deus ad oſtendēdū quia homo erat,homines magiſtros audiebat: & ad cōprobādū quia deus erat, eiſdē loquentibus ſublimiter reſpōdebat. Et hoc quidem magnum fuit ex deo miraculū,quod omnes illi puerū cum ſtupore quodam admirabātur. Quod magis apparebit nobis,vbi ipſa euāgeliſtæ verba propius inſpexerimus. Ait enim,Stupebant omnes qui eum audiebant,ſuper prudētia & reſponſis eius.Et videntes admirati ſunt,vt ſic omnis illa admiratio ad ea quæ tum audierant,tū viderant, vergebat. Audierant autem ſublimē ſapientiam, & viderant teneram adhuc illius in annis pueritiā, in qua cōmuni naturæ curſu non magna latet ſapientia(quanuis non ignorem quoſdam admirationem videndi ad Mariā referre & Ioſeph : cōmunius tamen intelligi illud de omnibus quotquot aderant,ſicut vtrunque ſenſum hic Gloſſa ordinaria habet.) O quam fœlices futuri erāt doctores illi & Iudæi, ſi ſcripturas ſuas ſcrutari voluiſſent, & videre,qui quantúſq; puer ille eſſet, in quo intellectus & ſapientiæ lumen tantū refulgeret. Inueniſſent vtique apud Eſaiam illud,Paruulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis: & factus eſt principatus ſuper humerū eius: & vocabitur nomen eius, admirabilis, conſiliarius,deus,fortis,pater futuri ſeculi,princeps pacis. Hinc dicere poterant facilime, quid in hoc puero admirarentur potiſsimum,quis eſſet, ſicut ex multis aliis certiſsimis argumentis euidēter cognoſcere debebāt,Meſsiā illum eſſe ſuū, totiúſq; mundi redēptionē. vnde apud Ioānē dicebat, Scrutamini ſcripturas,quia vos putatis in ipſis vitam æternā habere: & illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me. Et deinceps,Si crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi : de me enim ille ſcripſit. 3 Et dixit mater eius ad filium, Fili, quid feciſti nobis ſic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Quāuis Ioſeph pater Chriſti habebatur, ipſe tamen ea non erat cōfidentia ,vt illum increpaſſet, quoniā firmiter credebat ipſum,filiū eſſe dei,ſicut audierat ex ange

Beda. *Regula.* *Gloſſa ord.* *Eſa. 9.* *Ioan. 5.*

lo Ioſeph fili Dauid,noli timere accipere Mariam coniugẽ
Mat.1. tuam.quod enim in ea natum eſt,de ſpiritu ſancto eſt. Paulus itaque eſt Ioſeph Mariã Chriſtum alloqui,quę affectus materno dicere filio poterat, quod Ioſepho nõ item licuiſſet. Et ecce Maria quoque Ioſeph patrẽ vocat domini, opinione & fama vulgi quidem,ſed magno & occulto quodã eſt filio ſpirit⁹ ſancti. At quo animo Maria interrogarit,hic opinione doctores ſancti,putantes Mariam nihil horum dixiſſe affectu corrigendi & increpandi filium, quaſi male id fecerit,ſed quia norat filium illũ eſſe dei & ſapientiã ſummam,ideo ſcire cupiebat,quamobrẽ illud feciſſet,nõ ignara
Iob 5. ra eius quod dixit Iob, Nihil in terra fieri ſine cauſa, quaſi diceret, Audire cupimus & cognoſcere,cur nos reliqueris, cum ſcieris(vt te nil latet) quibus doloribus & lamentis te quæſiuerimus,vnde dominus ipſe cauſam tantum aſsignat, cur in tẽplo remãſerit. Et hic itaque diſcant omnes qui amiſerint dominũ,quibus modis eũ rurſus quærant,exẽplo nimirũ Mariæ,cum dolore,cũ cõtritione & pœnitentia peccatorum,quod ſi nõ fecerint,dominũ nũquam omnino inuenient. Vere enim qui Chriſtũ quærit in dolore, inueniet
Pſa.104. eum in lætitia: iuxta illud Pſalmi, Lætetur cor quærentium dominum,quærite dominum & confirmamini,quærite faciẽ ei⁹ ſemper. Quiſquis ergo es homo peccator,qui dominum Ieſum amiſiſti,hoc ipſo bonũ ſummũ amiſiſti.ne con-
Hiere.2 quieſcas igitur,quære dominum,&(vt Hieremias ait) ſcito ſimul ac vide,quia malũ & amarum eſt reliquiſſe te dominum deum tuum,& non eſſe timorem eius apud te,dicit dominus deus exercitum. Quęre itaque dominũ deũ tuum, ſalutare tuum,medicum illum tuum & ſaluatorẽ. idipſum fac diligenter cũ dolore,humilitate & ardenti charitate, ſicut Maria & Ioſeph fecerunt. Et inuenies eũ propitiũ tibi, clementem plane & miſericordem in iis quæ patris ſui ſunt negociis,ſicut idipſum Chriſtus fieri iuſsit,inquiẽs, Petite, & accipietis: quęrite & inuenietis: pulſate, & aperietur vo-
Mat.7. bis, O beatã animã,quæ aſsiduo quærit dominũ. quod myſtica illa ſpõſa facit, dicens, Indica mihi quem diligit anima mea,vbi paſcat,vbi cubet in meridie. 4 Reſpõdit ad hæc
Luc.2. iã Ieſus matri ſuæ Mariæ, Quid eſt qđ me quærebatis? Neſciebatis,quia in iis quæ patris mei ſunt, oportet me eſſe? Hic eſt quod ſapientiã illã dei admiremur immenſam. Maria

ria enim Chriſto patrē propoſuerat Ioſeph, qui pater non verus illius erat, ſed ideo habitus tantum quod & nutritius eſſet, & Mariæ maritus. Verū longe alium, tum ſublimiorem, tum excellentiorem patrem ſuum Chriſtus viciſsim nominat, deum adeo illū patremq́ue cœleſtem. Nihil itaque ac ne in minimo quidē hic eos Chriſtus, quod ſe quæſierint, increpauit, tantū pectora eorum & corda eo eleuare voluit, vt cogitarent plus ſe patri debere deo, quam ei quæ corporis tantū erat mater. Quanuis ergo vt hominis filius, cum parentibus quo iubent ſtatim regreditur, antea tamen quaſi fili⁹ dei in tēplo cōmorabatur. vnde & dicebat, Quid eſt quod me quærebatis? Quaſi dicturus erat, nō hoc neceſſarium fuerat, ſiquidē non hinc inde vagabundus diſcurro, nec alicubi pereo. vbi ſim ſcio. quid mihi rei ſit, apprime noui. non eſt quod vel inter amicos vel vicinos me quæratis, ſed in patris mei negocio, in ipſo tēplo nimirum, quod dei propriū eſt, dicente propheta, Domus mea domus orationis vocabitur. Et hinc cū Maria Ioſeph dixiſſet patrē ei⁹, ille dixit, Nō eſt hic verus pater, alioqui in domo eius, manſiſſem. ſed deus eſt pater meus, & propterea in domo illius ſum, hoc eſt, in templo illius. Hæc Theophylactus. ¶ Vbi obſeruandum etiam eſt Chriſtianis omnibus, vt ſpiritualia omnia pluris faciant quam hæc corporalia, quanuis animalis homo contrarium fere faciat, quamobrem & Paulus ait, Omnes quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Ieſu Chriſti. Et Bernardus flendo dicit, Cadit aſina, & eſt qui ſubleuet: perit anima, & non eſt qui curet. Vſqueadeo, prohdolor & impij ſumus, beluini, planeq́ue efferi, vſqueadeo immemores ſumus ſalutis animæ, & eorum quæ ad hanc ſunt neceſſaria, vt magis cordi curæq́ue ſit nobis. afficiat etiam magis, ſi quando vacca cui pereat aut equus, ſi conflagret domus, quam ſi gratiam dei amittat. An non ſignum hoc eſt modicæ fidei? non etiam euidenter arguit nos rem tantā aut nō ſatis intelligere, aut male expendere? Quod vtique ſi faceremus, non adeo nihili mortem animæ penderemus, & iſta temporalia, iniqua & impia bona in maximo precio haberemus. Vnde tamen fideliſsimo plane conſilio nos dehortatus eſt Chriſtus, dicens, Quid prodeſt homini, ſi vniuerſum mūdum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentū patiatur? Aut quā dabit homo commutationē pro anima ſua?

Beda. *Theop.* *Philip. 2.* *Nota.* *Mat. 16.*

Et nondum ex eis colligere potes eximiã animæ dignitatẽ? quam ſi in vnam libræ lanceam poſueris, in alterã vero ſo-lem, lunam, cœlum & terrã. mundumq́ue hunc vniuerſum
Bernar. collocaris, authore Bernardo, illa tamen ſola iis præponderabit omnibus, atq; adhuc tamen ita deliramus, vt nõ doleamus de Chriſto amiſſo, nec illũ cum dolore quæramus, non omnino inſcij quod ſi Chriſtum amiſerimus, actum iã ſit de nobiliſsima illa creatura anima noſtra. quæ quidẽ iactura tanta eſt, vt ob eam merito mundus dolere debeat, totúſque orbis terræ triſtari, ob vnã animã perpetuis gehennæ flammis & cruciatibus torquendã. Vſqueadeo tenui nobis hæc omnia filo pendent. nec eſt qui curet, quin potius ob exiguã & momentaneã voluptatulam animam perdimus. Eua ani-
Gen.3. mam ſuam vnico pomo velut vẽdidit in paradiſo. Loth vi-
Gen.19. ni hauſtu animã perdidit, Dauid breuiſsima cũ Vriæ vxore
2. Re.11. voluptate animam cõmutauit. Quam primũ igitur aliquis
Luc. 9. hoc modo concupiſcentiæ malæ aduerſus dei præceptũ ſatisfacturus, animæ ſuæ, quod quidem ſibi videtur, bene cupit eſſe & facere, perdet eã: ſicut dominus ait, Vos ergo dilectiſsimi, ſi quando animã veſtram perdidiſtis, ſi Chriſtum amiſiſtis, triduũ totum quærite anxij & cũ dolore, per cõtritionem, pœnitentiam & ſatisfactionem, & in tẽplo cor-
1.Cor.3. dis veſtri inuenietis eũ, dicente Apoſtolo, vos eſtis templũ dei, & ſpiritus dei habitat in vobis. O quam fœlix & beatus eſt homo, qui ita dominũ Ieſum inuenit in templo, vt ipſe dei templum efficiatur? ¶ Nunc vero priuſquam cõcludamus, libet ex illis verbis domini, doctrinã vnicã adhuc colligere cõtra nouellos ſeculi noſtri Chriſtianos. Quandoquidem hic Chriſtus matri ſuę proponent ſibi humanã illã & carnalem natiuitatẽ aliam obiecit ſublimiorẽ longe & digniorem, cui non tantum plus deberet ipſe, ſed in cuius ſe quoque negociis oporteret eſſe: aperte & luce clari⁹ ſequitur, hominem aliquem nũc quoque ſalutis animæ ſuæ cauſa quærere poſſe honorẽ dei, modo iam ad legitimam ætatem peruenerit, etiam contra vtriuſque parẽtis voluptatem, ita vt puer aliquis Chriſtianus fieri poſsit reſiſtente patre, ſiue Iudæo, ſiue Ethnico: poſsit etiam habitum vitamq́ue religioſorũ ſuſcipere, & ſe in monaſterium abdere quilibet inuito parente. Idq́ue adeo cum hic, tum in multis alijs ſacræ ſcriptutæ locis firmiter eſt fundatum, ita vt quicunque contradicere

tradicere præſumũt Lutherani, ſpiritui ſancto aduerſentur
in hoc & ſcripturæ,quod & eſſe veriſſimũ,aliunde probari
poteſt ex Luca,vbi dicit dominus,Si quis venit ad me,& nõ *Luce 14.*
odit patrem ſuũ & matrem , & vxorẽ & filios, & fratres &
ſorores,adhuc autẽ & animam ſuam,nõ poteſt meus eſſe di
ſcipulus. Sed & (vt ſapienter expendit B.Ambroſius) cum *Ambroſ.*
noſtra cauſa , Chriſtus matri ſuæ renunciarit eum ſibi fra-
trem,imo & matrem & ſororem dicendo,quiſquis volũta-
tem ſeruaret patris ſui,cur nõ & nos propter Chriſtũ poſſe-
mus parentibus renunciare noſtris? non tamen ita, vt in hoc
obliuiſcamur naturæ , ſed vt potius naturæ honoremus au-
thorem. Et ideo quandocunque nos in laudem & honorem
dei,ad animæ noſtræ ſalutem,mundũ iſtum omnis mali ma-
chinatorem relicturi,ad vitam properamus monaſticam,pa
rentibus noſtris nos impedire volentibus , dicere debemus
cum Chriſto, Quid eſt quod in mũdo me quæritis? An ne-
ſcitis,quod in iis quæ patris mei ſunt cœleſtis,me magis oc-
cupatum eſſe oportet? Aut nónne quod Chriſtus dixit, ve- *Luce 2.*
riſſimum eſt, Qui amat patrem aut matrem pluſquã me,nõ *Matt.10.*
eſt me dignus? In tali itaque caſu,quum parentes ſancto filij
ſui ꝓpoſito reſiſtere volent , quo minus in cœnobiũ abeat,
vbi ſancte & pie ſub Chriſtiana viuitur diſciplina , locum
habebunt pulcherrima illa & affectu pietatis pleniſſima ver
ba ſancti Hieronymi in quadam ad Heliodorum epiſtola, *Hierony.*
Licet paruulus ex collo pendeat nepos, licet ſparſo crine &
ſciſſis veſtibus,quibus te nutrierat vbera oſtendat mater,li-
cet in limine pater iaceat: per calcatum perge patrem, ſiccis
oculis ad vexillum crucis euola . Solum pietatis genus eſt in
hac re eſſe crudelem . Ad hunc modum S.Bernardus quo-
que in ſermone 2. dominicæ poſt octauas Epiphaniæ . Vt *Bernar.*
quid inquit, fratres , vt quid ſic Chriſtus reſpondit matri?
Quid mihi & tibi eſt mulier? Vtique propter nos,vt cõuer-
ſos ad dominũ iam nõ ſolicitet carnalium cura parentum,&
neceſſitudines illæ nõ impediant exercitium ſpirituale. Ea-
dem quoq; plane diui Auguſtini ſententia eſt,Honorandus *Auguſti.*
eſt pater,ſed obediendum eſt deo. Ego inquit dominus, ad *de verbis*
euãgelium te voco, ad illud opus mihi neceſſarius es: magis *domini.*
eſt hoc quã quod vis facere,ſcilicet ſepelire patrem.Sũt alij
qui ſepeliant mortuos ſuos . Amate parentes & præponite
deum parẽtibus.Probat ille etiã hoc idem ex Paulo dicente,

Patres quidem carnis noſtræ eruditores habuimus, & reuerebamur eos. Non multo magis obtemperabimus patri ſpi-
Luce 9. rituum, & viuemus? Et alio adhuc in loco Auguſtinus ait, ſcripturam præcipere nobis parentũ dilectionẽ, ſicut membrorum internorum, dummodo nos non impediant à cultu diuino: quem ſi nobis prohibuerint, ſepulturam quoque eis iam nõ debebimus. Quotquot igitur reluctantibus parentibus, ſeſe in probatã & ſpectatã vitam dedunt monaſticã, ma
Deut. 33. gis in hoc grati ſunt deo, ſicut habetur in lege, Qui dixit patri ſuo & matri ſuæ, neſcio vos: & fratribꝰ ſuis, ignoro illos, & neſcierunt filios ſuos, hi cuſtodierunt eloquiũ tuum. Poſſent adhuc complures vtriuſque teſtamenti in hanc rem adduci ſcripturæ, quibus omnibus volens perſuadeo, quando quos iam ſupra faciendæ fidei adhibuimus locos, ſatis poſſunt facere cuiuis pio & catholico Chriſtiano, ita vt circa hoc negotiũ facilime per illos conſcientiam ſuam informare queat & imbuere, vitam tandẽ adempturus æternã, Amen.

HOMILIA TERTIA.

SANCTVS Lucas in euangelio hodierno, deſcendit, inquit, puer cum eis, & venit Nazareth, &
Beda. erat ſubditus illis. Vbi Beda diligenter conſiderat, quomodo Euangeliſta iam ante dixerit Mariam & Ioſeph nõ intellexiſſe verbum, quod locutus eſt ad eos, quod nimirũ in iis quę patris ſui ſunt, eum eſſe oporteret: & tamẽ illis obtẽperat, abiens cũ eis quocũque volebant, in omni obedientia ſubditus eis. quæ ſane ſumma fuit Chriſti humilitas, eadẽmq; forma & exemplar noſtræ vitæ. cum enim honor vertebatur diuinus patrẽ reliquit & matrẽ: illo peracto, rurſus paruit illis deus & homo. Itaq; hic mihi obſeruate ſuperbi omnes & pleno faſtu inflati Chriſtiani, qui vobis iuxta iam recens natam doctrinã videmini etiã intelligere euangeliũ, omnẽmq; ſcripturã tanquã apertam & cuiuis peruiã, nec aliud ibi põderatis, niſi vt legere poſſitis. Magna & profunda hæc immenſæ radix eſt ſuperbiæ, qua quis ſuo nimiũ tribuit intellectui. vnde plus quã ſexcenta hære-
Luc. 2. ſum pullularũt germina. Ecce Lucas hic refert. Mariã & Ioſeph, qui tamẽ pleni erãt ſpiritu ſancto. Chriſti adhuc pueri non intellexiſſe verba. Et vos vacui omnis ſpiritus diuini,
1. Cor. 1. ſermones Chriſti in ſua perfectione intelligetis? Sed & Paulus quod ſtultum, inquit, eſt dei, ſapientius eſt hominibus.

Et

Et de epiſtolis Pauli ſic pronunciat Petrus, Scripſi vobis charisſimus frater noſter Paulus ſecundũ datam ſibi ſapientiã, ſicut & in omnibus epiſtolis, loquens in eis de iis in quibus ſunt quędã difficilia intellectu, quę indocti & inſtabiles deprauãt, ſicut & cæteras ſcripturas ad ſuã ipſorũ perditionẽ. Hic videmus difficiles etiã à ſancto Petro iudicari Pauli epiſtolas, quas nouelli theologaſtri clamitant eſſe facilimas. Sed argumẽtũ hinc petimꝰ, epiſtolas ſuas Paulo adhuc viuẽte eſſe deprauatas. ¶ Nõ eſt ergo quod mirũ fiat tibi, quiſquis vere es catholicus, id nũc quoque Lutherũ cum ſuis ſectatoribus facere, dum laborant & ſtudent altiſſimã illam diuinæ maieſtatis perſcrutari ſublimitatẽ, ſuóque ſtupidiſſimo intellectu inueſtigare. Verum nõ ſic, non ſic inquam, ſed oportet, quod diligenter monuit Paulus, captiuare intellectũ ad obſequium Chriſti. Quod ſi itaque noſtrates iſti nouelli Chriſtiani noluerint Pauli conſilio, intellectũ ſuum captiuare in obſequiũ fidei & dei, Paulum nunq̃ intelligent. Quid quod ipſe Hieronymus q. 8. ad Algaſiam, Epiſtola, inquit, Pauli ad Romanos multis eſt obſcuritatibus inuoluta? Id cum ſanctus ille fatetur Hieronymus, tantus dei amicus, doctor tam eximius, in literis ſacris à puero tam exercitate inſtructus, inter cæteras linguas Hebraicè Græcè & Latinè doctiſſimus, quid ita temere audent prȩſumere Lutherani iſti idiotæ, agricolȩ, cerdones & mercatores, imo vetulȩ quoque & aniculȩ rancidȩ, ſibiq; velut peculiare ſumunt munus interpretandi ſcripturas, non ſecus ac ſi ſpiritũ ſanctum in manica vel ſinu ſecũ circunferrent? Vah, quæ tibi impietas eſt inſolentiſſima ſuperbia, tu Luciferum extruſiſti è cœlo, tu primos parentes noſtros expuliſti in paradiſo. Nunc tot hominum milia è nauicula Petri præcipitas, ex eccleſia in æternũ deiicis dãnationis barathrum. At nõne iſta horrenda & plus quam Luciferiana eſt ſuperbia, eum qui per omnem vitam ſuam in literis ſacris nunquã ſit exercitatus, intellectũ tamẽ ſuum & expoſitiones quantũuis rudiſſimas, præferre velle ſanctis patribus, Conciliis ſacris omnibus, imo eccleſiæ vniuerſæ, vltra mille quingẽtos annos? ¶ Quid itaq; mirum ſi eueniat eis quod dixit ꝓpheta in perſona domini, Perdã ſapientiam ſapientũ, & prudentiã prudentũ reprobabo? vbi ſapiẽs? vbi ſcriba? vbi inquiſitor huius ſeculi? Nõne ſtultam fecit deus ſapientiam huius mundi? Hæc iſti quotidie etiam

[Margin: *2. Pet. 5.* — *1. Cor. 10.* — *Hierony.* — *Superbia hæreticorum.* — *1. Cor. 1.* — *Eſa. 18. 33*]

legunt in Paulo verba:ver[illegible] qua ſunt quámque excæcata temeritate, non intelligunt, [illegible] accidit illis idem quod Iudæis, qui dum manifeſtas de Chriſto ſcripturas non intelligerent, nec tam admirandis Chriſti miraculis crederent, ait
Ioan. 11. Euangeliſta eos credere non poſſe. ſiquidem de ipſis Eſaias
Eſa. 6. prędixerat, Excęcauit oculos eorũ, & indurauit cor eorum, vt nó videant oculis, nec intelligãt corde, & cõuertantur, & ſanem eos. Ita plane indurati nunc ſunt iſti neoterici Chriſtiani, quorum tamen miſereatur aliquãdo deus, eóſque illuminet, & à tam impiis erroribus couertat. Et nos interim Chriſtiani humiles intellectũ noſtrum maioris nõ faciamus, quam illi ſuum fecerũt Maria & Ioſeph, ſcientes quod ſcripturam ſacram intelligere non poſſumus ſine fide & gratia dei. Sequamur ergo illam ſcripturæ interpretationem, quæ iam olim data eſt à ſanctiſſimis cõciliis & patribus diuinitus illuminatis. Multis enim illa modis intellectũ noſtrum excedit, cum eius capaces etiam non ſimus, ſed cõfiteamur magis
Iob 26. cum Iob, dicentes, Cum vix paruã ſtillam ſermonis eius audierimus, quis poterit tonitruũ magnitudinis illius intueri.

2 Porro iam doctores velut vno omnes ore cõcorditer dicunt, Chriſtũ Mariæ obtẽperaſſe & Ioſeph, vt hinc diſcant pueri omnes nõ honorare tantũ parentes, ſed illis etiã parere. Vbi multa dici poſſent, quomodo parentes, in omni pie-
Educatio puerorũ. tate educare debeãt liberos ſuos. Vnde fit, vt equidẽ morum ſeculi huius tam deprauatorũ, rationem ponam non poſtremam, educationẽ prauam liberorũ, qui in omni leuitate ac prauitate, & peruerſa cõtumacia educantur. Vide in ſermonibus decalogi, præcepto quarto. Ad hæc quia multũ diffuſa eſt materia, hinc eo relegatã volo. Tantũ quod in ſumma huc pertinet, ſatis eſt dicere, parentes teneri modis omnibus filios inſtruere ſuos in fide Chriſti, in Chriſtianis ceremoniis, in cultu dei & eccleſiæ. & quid multa? in omni timore
Prou. 14. dei. Timor enim dei fons vitæ eſt, & nihil illo melius, nihil præſtabilius, cuius rei tota vndiq; plena eſt ſcriptura. Et vbi
Eccl. 23. in iuuene nullus eſt timor dei, ibi actũ de tota hominis illius eſt vita. Inſtituant etiã parentes liberos ſuos verbis & exemplis piis, nec eos videre patiãtur omnia quæ faciunt. prohibeant etiã iurare eos, & peierare, impudice loqui vetent, ſimiliter ſcõmata & dicteria iactare, laſciuas etiam cantilenas ſuccinere. Inſuper moneant eos calũniari neminẽ, cauillari

&

& obtrectare: doceant cum nemine vicinorũ iurgari & contendere, nocere nemini, nihil cuiquã furari, deuaſtare nihil, nõ mentiri, nõ fallere, in crapula & potationibus, in ebrietate, ſuperbia & præter cõditionem ſuam pertinaci temeritate omnino nõ viuere. Nam vt maxime ipſi parentes probi ſint, & ſuorũ tamen negligant educationẽ liberorum, grauiter peccant, & iram aduerſus ſe cõcitant diuinã: quod magno ſuo periculo docuit Heli. is enim quod non ſerio filios ſuos reprehendiſſet, hoc vno commiſit, vt deus permitteret vno die vtrũque eius filiũ cadere in bello, arcã capi: & ne impune ipſi cederet auctori, factũ eſt, vt is malis omnibus auditis, vir ille iam ſenex & grãdæuus, anxio & moleſtiſſimo animo, prolapſus de ſella retrorſum iuxta oſtium, fractis ceruicibus mortuus eſt. Hæc de puerorum educatione nunc dicta ſufficiant. & quia euangeliũ hoc obediẽtiæ tantũ liberorum erga parentes meminit, & nos de illa tantũ dicamus. ¶ Breuiter ergo, liberos dico, nõ honorem tantũ, ſed & obedientiam ſuis debere parentibus: id adeo ex veteri primũ conſtat teſtamento, vbi præcepit dominus. Si genuerit homo filium cõtumacem & proteruũ, qui nõ audit patris & matris imperium, & coercitus obedire cõtempſerit, apprehendent eum & ducent ad ſeniores ciuitatis illius, & ad portã iudicij, dicentque ad eos: filius noſter iſte proteruus & contumax eſt, monita noſtra audire cõtemnit, cõmeſſationibus vacat & luxuriæ atque cõuiciis: lapidibus eum obruet populus ciuitatis: & morietur, vt auferatis malũ de medio veſtri & vniuerſus Iſraël audiens pertimeſcat. O vtinã nunc quoq; lex illa exerceretur aduerſus furciferos iſtos & maſtigias, qui non cõtenti parentibus reſiſtere, inſuper totos ludo & alea abſumũt dies. id ſane ſi fieret, nõ paulo melius res haberẽt totius Chriſtianiſmi. Sed multũ negligẽtes ſunt, & in vtrãque aurem dormiũt principes, omnẽſq; qui magiſtratũ gerunt, nec ſceleratũ iſtud vitium puniunt, quo non parentibus tantum ſuis detrahitur honor, ſed cæteri quoque miſere depereunt iuuenes, malis exemplis ſeducti, ac mala ſocietate infecti.

1. Reg. 2.

Deut. 21.

¶ Et eſſe illud magnum ac inſigniter capitale peccatum, vel ex eo patet, quoniã in veteri teſtamento nihil omnino, niſi peccatum eſſet mortale, morte puniebatur. Idémque ex nouo teſtamento magis patet. ſiquidem Paulus inter cęteras Chriſtianæ conuerſationis regulas, & hanc ponit: Filij,

Ephes. 6.

obedite parentibus veſtris in domino. Et adhuc expreſſius
Coloſ.3. aliquanto in alio loco dicit, Filij, obedite parentibus per omnia: hoc enim placitum eſt in domino. Hæc nimirum clara & apertiſſima ſunt verba, quib⁹ Apoſtolus loco dei obedientiam illam præcipit liberorum erga parentes. Atque in
Roma.1. eius rei argumentum Paulus ad Romanos inter cętera vitia, in quæ Gentiles turpiter prolapſi erant, iſtud quoque enumerat, quod parentibus fuerint inobedientes. At iam nunc quam prohdolor frequens eſt iſtud ſcelus? quam grauiter eo offendit præceps in omne vitium iuuentus dominũ deum ſuum, dum pertinaciter adeo iuſſa cōtemnit parentum? vnde non eſt vt ſperemus meliora, quam diu inobedientia iſta graſſatur impune in mundo. Aliud longe, aliud inquam nos
Prou. 6. docuerat Salomon, illud attendamus, Conſerua fili mi pręcepta patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ: liga ea in corde tuo iugiter, & circunda gutturi tuo. Sed & ſanctus
Ambroſ. Ambroſius ſententiam quandam ſuper Lucam habet, vere ambroſiam ſpirantē & redolentem: eam quilibet bene educatus iuuenis memori ſemper debet tenere mente. ait enim, Primus gradus pietatis eſt, vt quos authores tibi voluit eſſe deus, honores obſequiis. abſtineas contumeliis, nec vultu lædenda eſt pietas parentum. Tu enim matri debes pudoris iniuriam, virginitatis diſpendium, partùs periculum, matri longa faſtidia, matri longa diſcrimina, cui miſeræ in ipſis votorũ fructibus maius periculũ eſt. Et cum ediderit quod optauit, partu obſoluitur, non timore. Quid anxios patres loquar pro filiorum proſpectu, & multiplicabis alienis vſibus cenſus, iactáque agricolæ ſemina, poſterorum ætatibus profutura? Profecto etiam, ſi quando liberi parentes ſuos temere & leuiter offendunt, quid mirum ſi ipſi quoque deinceps à liberis ſuis tractentur iniquiſſime, parque ipſis red datur pro ſua ingratitudine gratia, maxime cum fallere non
Luc.7. poſſit certiſſimũ illud Chriſti iudicium. Qua menſura men ſi fueritis, eadem remetietur vobis. quod ſane vt quotidiano omnes ſubinde experimur vſu, ita nemo pependit, nemo cō ſiderat. Verum in omnibus illis ita intelligi hæc dicta volo, ſi parentes & honeſta præcipiant, & pia, non quæ contra deum ſint. Alias ſane hic locum viréſque habeat verbum il-
Deut.27. lud in lege domini, Maledictus qui non honorat patrem ſuum aut matrem ſuam. Et dicet omnis populus, Amen.

3 Ad hoc quod ſequitur in Euangelio, Mater eius conſer uabat omnia verba hæc in corde ſuo, dicit Beda, Maria conſeruabat verba, ſiue quæ intellexit, ſiue quæ necdum intelligere verba euágelij potuit: omnia pariter in ſuo corde, quaſi ruminanda & diligentius ſcrutanda recondebat, quaſi ſedula diſcipula, non ignara etiam, paruulum illum ſummam eſſe ſapiétiam dei patris, vnde nihil temere, nihil fruſtra ab eo diceretur aut fieret. & igitur ſicut antea verbũ dei in immaculato ſanctiſsimoq́ue vtero ſuo conceperat: ita nũc verbi illius tum declarationem, tum manifeſtationem in corde & pectore ſuo cõcepit, cum & ipſe Chriſtus in doctrina & miraculis ſuis omnibus verbum ſe declarauit eſſe dei patris, forma tamen & habitu hominis velatum: & hoc eſt quod at tentiſsime ſemper Maria cõſiderauit. Et ratio quidem, quã obré Maria hæc omnia ita conſeruarit, aſsignari poteſt hęc, quo ad ſeipſam, vt nimirum à filio ſuo repleretur in omni ſapientia dei. Altera quoque dari poterit, quoniá ipſa erat, cui conceſſum fuerat deſuper myſteria cognoſcere regni diuini. Conſeruabat ergo tantiſper, dum tempus eſſet ea reuelare, & id quidem erat poſt aſcenſionem Chriſti, cum iam omnia hęc apoſtolis & diſcipulis Chriſti manifeſtauit. Vnde etiam patres ſancti dicunt Euangeliſtam hunc Lucá præ cæteris tribus plura ſcripſiſſe de pueritia Chriſti, de ſalutatione angeli, &c. quoniá hæc peculiariter ex Maria cognouerit, ſicut & hanc pueri Ieſu inuentionem ſolus ex omnib⁹ Lucas commemorat. Qua in re exemplum quoque nobis præbuit Maria, verba ſimul & facta Chriſti aſsiduo in corde noſtro conſeruandi, firmiterq́; retinendi: non ſic obiter, vt vix vna penetrata aure, per alterã euolet. Quin poti⁹ & ipſi poſteros noſtros doceamus, quod & docuit & facere iuſſit dominus per prophetam dicentem, Spiritus meus qui eſt in te, & verba mea quæ poſui in ore tuo, nõ recedát de ore tuo, & de orę ſeminis tui, amodo vſque in ſempiternum.

Beda. *Mat. 13.* *Eſa. 59.*

¶ Vltimo tandem concludit Euágeliſta in hæc verba, Ieſus proficiebat ſapientia & ætate & gratia apud deum & homines. Quorum quidem verborum ſolidus eſt intellectus ex ſanctorum patrum ſententia, quoniam vere creuerit ſecundum carnem, contra Manichæos: ſed & in ſapientia creuit, non quod aliquid ſuæ acceſſerit rationi & intellectui, cũ ab initio ſeu incarnationis in eo fuerint theſauri omnes ſapiẽ-

Coloſſ. 2.

Theophy. tiæ & ſcientiæ dei reconditi, cum ab infantia ſtatim ſciuerit
Hieron. & cognouerit omnia. Sed ſapientiam illam quam in anima ſua Chriſtus habuit, indies magis ac magis videndam exhibuit & manifeſtauit, vt iam falſum ſit omnino & omni ſcripturæ cõtrarium (vide ſermone præcedẽti) Chriſtum vere & reipſa creuiſſe in ſapientia, quod & nouelli ſomniãt theologi. vnde enim & à quo didiciſſet præceptore, quod duodecim iam annos natus cum doctoribus diſputare eſt, niſi à ſpiritu ſancto, qui ex ipſa iam eius incarnatione ſuper eũ re-
Eſa. 6. quieuerat aſsiduo, ſicut in ſpiritu pręuidit Eſaias? Siquidem
Hieron. etiam dandum aliquid erat noſtræ naturæ moribus, inquit Hieronymus, ne aliquid extraneum à vidẽtibus reputetur, tanquam homo paulatim creſcẽre corpore manifeſtabat ſeipſum, & quotidie ſapientior ab audientibus & videntibus cẽſebatur. Et hoc ita eſſe, aperte ſatis arguunt ipſa verba Lucæ. ſuperius nãq; cum dixiſſet. puerum poſt ſeptimanas iam ſex in templum eſſe præſentatum, adiunxit, Puer creſcebat, & cõfortabatur plenus ſapientia. Nũc vero cum annorum eſſet duodecim, ait, Ieſus proficiebat ſapiẽtia & ætate. ſapiẽtia inquam, in qua cum antea plenus eſſet, proficere quomodo poterat? Euidẽter igitur ſequitur hinc, quia iam ante ple
Luc. 2. nus ſapiẽtia erat Chriſtus: iuxta ſuperiora verba Lucæ, eũdem iam euãgeliſtam tãtum loqui de illa externa ſapientiæ exhibitę manifeſtatione. Verùm tu hic mihi mutuas ſeculi noſtri vices cõſiderat, ſicut Chriſtus ſapiẽtia profecit & gratia, ita nũc iuuẽtus in malitia creſcit & vitiorũ omniũ lerna.

¶ Ad ſenſum quoque myſticum exponi poteſt euangelium iſtud, hoc modo, Quoniam Chriſtus cum duodecim iam annos natus ſapientiam ſuam manifeſtauit in Hieruſalem, id ſignificare voluit, quod legem ille ſuam Euangelicã per duodecim apoſtolos vniuerſo voluit innoteſcere & manifeſtari orbi terrarum. Et quod parentes filium ſuum Ieſum in feſto amiſſum poſt ſe reliquerunt, hoc ſibi vult: quoniam in hunc vſque diem multi Chriſtum in feſtiuitatibus fere ſolennioribus amittunt, & cum ſeptimana tota probi ſint, feſto demum die maxime peccant, crapula, ludo, & omni genere vanitatum. Sed quod illum triduum totum quæſiuere parentes, pœnitentiam deſignat, qua deus amiſſus rurſus quæritur corde, ore & opere bono, per contritionem, confeſsionem, & ſatisfactionem. Et tunc tandem inuenitur in

templo,

templo, hoc eſt, in cuiuſq; hominis boni anima ſancta, quæ vere templum dei efficitur. Vel etiã in tẽplo inuenitur materiali, cum iuſta præmiſſa & præhabita pœnitentia ille in venerabili ſuſcipitur ſacramẽto altaris. Et tunc quærẽtes ſe Chriſtus arguit interno ſuo inſpiratu, cur illi ſe quæſierint inter vicinos & amicos: quibus pleriq; ſæpe homines nimiũ freti plus ſatis tribuunt, qui multos non raro à Chriſto auocãt, &c. Quod & quilibet in huiuſmodi ſenſu ſpiritali exercitatus, facilime, multis ad hoc pertinentibus ſacræ ſcripturæ locis, inducere poterit. Rogemus dominum, &c.

DOMINICA SECVNDA POST EPIPHANIAM, EVANGELIVM Ioannis 2.

In illo tempore, Nuptiæ factæ ſunt in Chana Galilææ, & erat mater Ieſu ibi. Vocatus eſt autem & Ieſus & diſcipuli eius ad nuptias. Et deficiẽte vino dicit mater Ieſu ad eum, Vinum non habẽt. Et dicit ei Ieſus, Quid mihi & tibi eſt mulier? nondum venit hora mea. Dicit mater eius miniſtris, Quodcunque dixerit vobis facite. Erãt autem ibi lapideæ hydriæ ſex poſitæ, ſecundum purificationem Iudæorũ, capientes ſingulæ metretas binas vel ternas. Dicit eis Ieſus, Implete hydrias aqua. Et impleuerunt eas vſque ad ſummum. Et dicit eis Ieſus, Haurite nunc & ferte architriclino. Et tulerunt. Vt autem guſtauit architriclinus aquam vinum factã, & non ſciebat vnde eſſet, miniſtri autem ſciebant qui hauſerant aquam, vocat ſponſum architriclinus, & dicit ei, Omnis homo primum bonum vinum ponit, & cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius eſt: tu autem ſeruaſti bonum vinum vſque adhuc. Hoc fecit initium ſignorum Ieſus in Chana Galilææ, & manifeſtauit gloriam ſuã & crediderunt in eum diſcipuli eius.

HOMILIA PRIMA.

NVPTIAS factas hic Ioannes in Euangelio prædicat in Chana Galilææ. Nuptias vero Ambroſi⁹ inde dictas vult, quod pudoris gratia ſe puellæ obnuberent, id eſt, velarent. ſiquidem verecundia nuptiis præire debet. Diſcite ergo, inquit, virgines quemadmodum ſeruetis verecundiã, ne intecto capite prodeatis ante extraneos. Exemplum & typum eius verecũdiæ

Lib. 1. c. 9. 30. q. 1. c. nec illud.

habetis Rebeccam, quæ iam deſponſata Iſaac, viſo ſpōſo ſibi obuiante, deſcendens de camelo, tollensq́ue cito pallium ſuum, operuit ſe. Vnde etiam Iudæi morem iſtum in hunc vſque diem traxere, vt apud eos ſponſæ dum inthronizaréntur, caput velarent cum facie. Sed & ethnicis idē in vſu fuiſſe vel hoc ipſum nuptiarum ſatis declarat vocabulū. Verum hic noſtræ videant virgines, quæ ſi quando deſponſantur, dici non poteſt, quam proteruę ſint, quam petulanter laſciuiant. an non tum Iudæorum tum Gentilium virgines, ipſis multo fuerint & honeſtiores & magis pudicæ? Multis hæc inducit Ambroſius, quibus volens ſuperſedeo. At cuius hæ fuerint nuptię, licet non exprimat textus, communiter tamē earum ſponſus fuiſſe creditur Ioannes Euangeliſta, ſicut & *Hieron.* hiſtoria docet ſcholaſtica, & ipſe Hieronymus in prologo ſuper Ioannem dicit, Hic eſt Ioannes Euangeliſta vnus ex diſcipulis domini, qui virgo à deo electus eſt, quem de nuptiis volentem nubere vocauit deus. Teſtatur idem beatus *Auguſti.* Auguſtinus in prologo ſuper eūdem Ioānem, Iſte, inquiēs, eſt Ioannes, quem dominus de fluctiuaga nuptiarum tempeſtate vocauit, & cui matrem virginem virgini commendauit. Quod ſi ergo Ioannem à nuptiis vocauit Chriſtus, qui tamen in nullis, niſi iſtis nuptiis fuiſſe legitur, vtique hinc euidenter colligitur, has ipſas Ioānis fuiſſe nuptias, ad quas ideo etiam inuitata eſt Maria, tanquam ex cognatis eius generis proxima, ſoror enim erat matris Ioannis. ſed & quæ ſemper fuit honeſtate & conuerſatione ſanctiſſima, ad nuptias illas non veniſſet, neque ſe multitudini hominum adiunxiſſet, niſi ſpōſus ſibi fuiſſet ſanguinis coniūctione pro- *Lucæ 1.* ximus, ſicut & cognatam ſuam viſitauit Elizabeth, quanuis frequentius videri in publico ei diſplicebat, quanuis ſola in *Ambro.* intimis, vt ait Ambroſius, penetralibus verſabatur, magisq́; in ſolitariis locis orationi dedita morabatur. Sed quod illud quidam ex eo reiicere conantur, quoniam Ioānes iam ante vocatus ſit ad apoſtolatum, Matthæi 4. & Lucæ 5. neq; iam velut poſt aratrum retroſpexerit, de vxore & cōiuge cogitans, nihil omnino probat, quia falſo innititur fundamento, nuptias nimirum à vocatione factas apoſtolorum, quæ multo ante ſunt habitæ, nondum in carceres coniecto Ioāne, cuius rei magnum hoc argumentum eſt, quod nuptiis iſtis iam hic capite ſecundo Ioannis deſcriptis, demum capite tertio narratur,

narratur, quomodo Ioãnes nondum vtique captiuus baptizarit in Ennon. Hinc fit, vt omnino perſuadeat credendum eſſe ſanctiſſimis illis doctorib⁹ Hieronymo & Auguſtino, qui niſi hoc ipſum ex vetuſtiorib⁹ accepiſſent, nõ illud vtique confidẽter adeo profeſſi eſſent. Quod ſi illud ita eſſet, ſicut equidẽ non dubito, corrueret funditus iſtud temerarium hæreticorum noſtratium figmẽtum, dum pertinaciter negant illud eccleſię ſtatutum, licere vt coniugũ alter poſt coniunctionem etiã ſolennem in facie eccleſiæ factam, antequam tamen matrimonium ſit conſummatũ, dimiſſo altero poſſit Monaſteriũ ingredi, habitumq́ue & vitã religioſorum ſuſcipere. Siquidem idipſum plane Chriſtus hic cum Ioãne feciſſet, eum ab inſtitutis iam nuptiis auocãdo, quod & deinceps in ſancto Machario factũ eſt & ſancto Alexio, vt ſic bene & ęquiſsime ſanxerit eccleſia conſtitutionem illam. 2 Deinde quærunt hic doctores, quando tandem & nuptiæ illæ factæ ſint, & tantum hoc à Chriſto exhibitum miraculum. Vbi reſpõdendũ eſt, ab omnibus fere id Chriſtianis eſſe creditum, ſexta Ianuarij factum id eſſe, ita vt vno eodemq́; die Chriſtus & adoratus ſit à Magis, & à Ioanne baptizatus, & aquam deinceps verterit in vinum, annis tamẽ diuerſis. & quibus quidem hæc ſingula contigerint annis, Auguſtinus & Chryſoſtomus in ea ſunt ſentẽtia, vt putent Chriſtũ tredecim iam dies natum adoratum à Magis, & deinde poſt annos triginta baptizatum, cumq́ue annorũ eſſet triginta vnius & dierum tredecim, ex aqua demum feciſſe vinum. Id ſi ita eſſet, ſequeretur Chriſtum duos tãtum annos cũ dimidio prædicaſſe publice, deinde mortuũ fuiſſe. Alij autẽ doctores fere omnes, cum dicãt Chriſtũ annos tres & dimidiũ prædicaſſe, cõſequẽter aſſerũt eũ anno ętatis viceſimonono baptizatũ eſſe, & triceſimo deinde miraculum illud feciſſe. Sed quocunq; modo ſeres habeat cũ annis illis, quia nobis huc parum deſeruit, parũ curamus: quãdo ſatis eſt hoc ſcire nos, tria illa maxime & inſignia & memorabilia facta vno die, licet annis contigiſſe diuerſis. Et ita catholica firmiter credit eccleſia, ſicut & in hodierna canit antiphona, Hodie cœleſti ſpõſo iuncta eſt eccleſia hodie in Iordane lauit Chriſtus noſtra crimina, currũt cũ munerib⁹ Magi ad regales nuptias, & ex aqua facto vino lætãtur cõuiuę. Et iterũ in alia antiphona, Trib⁹ miraculis ornatũ diẽ

Ioan. 3. *Nota.* *ca. Verum de cõuerſio. coniug.* *Auguſti. Chryſo.* *Eccleſia.* *Matth. 3.* *Matth. 2.* *Ioan. 2.* *Vbi ſupra.*

ſanctum colimus, hodie ſtella magos duxit ad præſepium, hodie vinum ex aqua factum eſt ad nuptias; hodie à Ioanne Chriſtus baptizari voluit, vt ſaluaret nos. Satis magnꝰ quoque teſtis nobis eſt beatus Maximus, in ſermone de Epiphania dicens, In hac dilectiſsimi celebritate, ſicut relatu paternæ traditionis inſtruimur, multiplici nobis eſt feſtiuitate lętandum. ferunt enim Chriſtum dominũ noſtrum ſtella duce à gentibus adoratum, & inuitatum ad nuptias, aquas in vina vertice. Et ſuſcepto baptiſmo à Ioanne, conſecraſſe fluenta Iordanis, ſuumque ſimul purificaſſe baptiſtam. Et ex illo triplex ſolennitas illa nomen ſortita eſt. nam & Epiphania, & Theophania, & Bethphania dici ſolet.

Maximus

3 Porrò iam euãgelium affuiſſe Mariam, ſed & Ieſum & diſcipulos vocatos ad nuptias teſtatur. Vbi Chryſoſtomus inuitatam eſſe Mariam dicit, non vt matronam magnificam, ſed ex propinquis cognatam, ſimiliter & Chriſtum. iá enim ſupra diximus Ioannem ſororis Marię filium fuiſſe. Inuitari autem ſolebant matronæ etiam honeſtæ, quæ ſponſæ aſsiderent, vt ea ex illis & egregiam diſciplinam, & honeſtiſsimos quoſque addiceret mores. Qui nunc quoque in multis locis mos obſeruari ſolet, vt mulieres natu grandiores non iuuenculæ collocentur ad ſponſam. Merito itaque inuitata eſt etiam Maria, cum & ſpeculum eſſet omnis honeſtatis, & vltro amicis ſeruire parata ſemper fuerit, ſicuti cum feſtinatione tranſiit montana, vt inſeruiret Elizabeth.

Chryſoſto.

¶ Sed iam audire videor aliquem muſsitantem, qui fieri potuerit illud commode, vt hic Chriſtus cum ſuis diſcipulis dicatur inuitatus fuiſſe ad nuptias, & tamẽ iam paulò antè dictum ſit, nuptias iſtas ante vocationem apoſtolorum factas eſſe. Huic ego reſpondeo, verum eſſe, nuptias has ante vocationem celebratas: & quãuis iam cum quibuſdam conſuetudinem contraxerat Chriſtus, puta cũ Andrea, Philippo, Petro & Natanaele, neminẽ tamen illorũ etiam vel in apoſtolorum vel in diſcipulorum numerum & functionem aſſumpſerat. Et quod hic diſcipuli appellãtur, illo more fit loquẽdi, quo dicimus apoſtolum Paulũ in Tarſo Ciliciæ eſſe natum neque enim tunc iam erat apoſtolus. ita diſcipulos inuitatos ad nuptias cum audimus, nõ iam diſcipulos, ſed qui futuri erant diſcipuli, intelligere debemus. Hæc Auguſt. de conſ. euan. lib. 2. c. 17. Cyrillus quoq; Chriſtum inuitatum eſſe

Ioan. 1.

Auguſti.
Cyrillus.

eſſe perhiberet diuina quadã prędeſtinatione,veniſſeq́; miraculi potius,quod acturus erat,quã conuiuij gratia. Verũ hic doctrinã huiuſmodi colligũt doctores ſancti, & honeſtũ eſſe & laudabile amicos vicinóſque bonos inuitare ad nuptias:conuiuas etiã excipere nõnunquã & cũ eis lętari, quoniã illud ſemper à piis hominibus obſeruatũ eſt, & ab ipſo adeo Chriſto:qui nõ ſatis eſſe duxit,ſi ad nuptias inuitatus veniret,niſi inſuper in effuſiorẽ hoſpitum lætitiã,in vinum quoque verteret aquã:in vinũ inquam nõ illud tenue , ſed nobiliſsimũ. Regnũ inſuper cœlorũ cõparauit regi, nuptias paranti filio ſuo, ſeruóſq; mittenti qui inuitatos vocarent. *Mat.22.*
Ita fecit Raguel in nuptiis Tobię ,duas pingues vaccas & arietes quatuor occidi fecit, & parari epulas omnibus vicinis ſuis cũctíſq; amicis. De lõge quoque ad nuptias ſuas inuitauit Tobias Gabelum ex ciuitate Rages, qui & venit cũ angelo Raphaele. Sed & Laban amicorũ turbã magnã inuitauit ad nuptias patriachæ Iacob cum filia ſua. Quid quod Aſſuerus etiã rex grãde fecit cõuiuium cunctis principibus & pueris ad nuptias Heſter? Nec minus in ſcripturis fundatum eſt, eos qui ad nuptias vocati ſunt, honeſte & ſplẽdide veſtitos eſſe debere: quãdo credendũ non eſt, temere regem illum improperaſſe iſti, qui ad nuptias venerat veſtem nõ habere nuptialem. Ita & Ioannes, Vidi, inquit, ciuitatẽ Hieruſalẽ nouam, deſcendentẽ de cœlo, à deo paratã, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo. Sed & apud Eſaiam, Viuo ego, dicit domin⁹, quia omnibus iis velut ornamẽto veſtieris, & circũdabis tibi eos quaſi ſponſa. Et apertius aliquãto deinceps. Induit me dominus veſtimẽto ſalutis, & indumẽto iuſtitiæ circũdedit me quaſi ſponſum decoratum corona, & quaſi ſponſam ornatam monilibus ſuis. Ex quibus ſane ſcripturis conſtat, ſponſum & ſponſam pro ſuarũ fortunarum conditione decẽter & honeſte veſtiri debere: & ipſos quoque hoſpites ad nuptias inuitatos, ſplendidius paulò veſtitos eſſe oportere. Quomodo legimus etiã cũ ſeruus Abrahæ miſſus eſſe, vt Rebeccã filio domini ſui Iſaac adduceret vxorẽ, prolatis ille vaſis argenteis & aureis, ac veſtibus, dedit ea Rebeccæ pro munere, fratribus quoque eius & matri dona obtulit. Initoq́; conuiuio, veſcebãtur & bibebãt. Verùm hæc quæ iam diximus de nuptialibus gaudiis omnia, de cibo & potu, de ſaltationibus, veſtibus, & omni ornamen-

Tob.1. *Gen.26.* *Apo.21.* *Eſa.49.* *Eſa.61.* *Gen.24.*

torum apparatu, intelligenda ſunt cum ſale, cum mediocritate & diſciplina, ne quid hic quoq; nimis, ne fiat qđ quidã Epicuri de grege porci in nuptiis faciunt, eas ſua compotatione & ebrietate tantũ dehoneſtantes. Ne nimius ſit in veſtitu apparatus, & plus pendeat ſumptus in veſtibus, quã ſit domi reliquũ in ædibus. Et in ſumma, circũſtantias illas quę ad honorũ dignitaté pertinent, non decet excedere, nec aliquo modo deum ad irã ꝓuocare, ſed illum præ oculis ſem-
Tob. 9. per habere, ſicut factum eſt in ſanctiſsimis illis Tobiæ nuptiis, quibus honeſtum ſcriptura præbet teſtimonium, dicés, Acceſſerunt ad conuiuium, & cum timore domini nuptiarũ conuiuium exercebant. Factum id quoque eſt in au-
Heſt. 1. guſtiſsimo illo Aſſueri regis cõuiuio: de quo ſic ait ſcriptura, Nõ erat qui nolentes cogeret ad bibendũ, ſed ſic rex ſtatuerat, præ ponés menſis ſingulos de principibus ſuis, vt ſumeret vnuſquiſque quod vellet. Aliter iam longe fieri ſolet, cum alius aliũ cogit & vrget, cum vaccino more bibitur. Et quanuis multa ſint contra compotationes inuulgata edicta, nulla tamen flagitium tam inſigne pœna conſequitur. Verum quod nemo animaduertit, in cauſa eſt, quod & ij qui tanta mandata edunt, & qui eorundem ſunt præfecti, iudices aut quæſtores, illi nimirum ipſi potatores ſunt maximi. Sed me iam hoc tam impudens compotãdi flagitium, pudere facit & ſilere, vt plura de eo horream dicere.

Coniugij dignitas. ¶ Ex multis adhuc rationibus hãc quoque aſsignant doctores, cur Chriſtus ad has venire nuptias voluerit, qđ hoc ipſo ſuo exéplo matrimoniũ voluit cõfirmare. Nouerat enim
Mat. 19. iam tunc, vt ait ſanctus Auguſtinus, venturos quoſdã, qui parum honeſtas nuptias, nec ſatis bonũ iudicarent eſſe matrimonij ſtatum: cum tamé cõtrarium huius adeo ſit verum vt & coniugium ex deo, & quælibet coniugũ ſeparatio exiſtat & ꝓficiſcatur ab authore diabolo. Idq́ue adeo vt verũ eſſe ꝓbaret, ipſe ſua præſentia nuptias honeſtauit Chriſt⁹,
Gen. 1. & quemadmodum in paradiſo iã creato homine, primum inſtituit matrimoniũ: ita cum redimẽdo veniſſet homini natus homo, primũ ſuum voluit in nuptiis edere miraculum.
1. Ti. 4. Futuros auté qui coniugium prohiberent, iam olim Paulus habuit ex ſpiritu ſancto & præſciuit: cũ diceret, Spirit⁹ manifeſte dicit, quia in nouiſsimis téporibus diſcedent quidam à fide, attendẽtes ſpiritibus erroris & doctrinis dæmoniorũ, in hypo-

in hypocriſi loquentium mẽdacium,& cauteriatã habẽtiũ ſuã conſcientiam,prohibentium nubere. Veniſſe etiam illos deinceps teſtatus eſt ex multis B. Auguſtinus de Tatianis & Adamitis:Tertullianus quoque aduerſus Marcionẽ. *Auguſti-.*
¶Errorem hunc ſua Chriſtus in nuptiis præſentia ſatis cõfutauit,& priuſquã veniret,iam ſuſtulit, volens ita huiuſmodi ſuorũ miraculorũ initio,conuerſationis noſtræ ſecũdum carnẽ ſanctificare exordium : quod ordinate & debite fit in matrimonio.vnde hic coniugalis cõmendatur caſtitas & pudicitia,ipſumq́ue adeo collaudatur magnũ matrimonij ſacramentũ,tanquam à deo inſtitutum,ordinatũ & velut inſitum,qđ & ideo in omni honeſtate eſt ſuſcipiẽdum, cum coniuges præ foribus tẽpli copulantur & benedicuntur,nulla ibidẽ temeritas,nulla exercẽda leuitas eſt,ſed pie magnum illud omnipotẽtis dei opus conſiderandũ,implorãda quoque cum ſacerdote eſt ſpiritus ſancti gratia. Eſt enim hic,quod cum ſtupore quodã nec ſine reuerentia admiremur immẽſum illud conſilium ſapiẽtiamq́ue ineffabilẽ dei,qui tam pius & miſericors eſſe voluit generi humano, tã prouidens pro omnibus nobis,vt in ipſa hominis creatione vinculum inſtitueret volũtariũ, fortius tamẽ & firmius multo naturali vinculo,Quod an nõ fortiſsimum erat inter patrẽ & filiũ,matrem & filiã?adeo vt Imperator dicere veritus non ſit.Quis affectus extraneus talis inueniatur, vt vincat paternum:vel cui alij credendum eſt res liberorum gubernandas, parentibus derelictis? &c.Et rurſus in alio loco,Hæc,inquit,quæ diximus ad edictũ pertinere, nihil intereſt,in ſe quis veritus ſit,an in liberis ſuis,cum pro affectu magis in liberis parentes terreantur. *L.Cum furioſus C.de curat.fur. & prod. L.iſti quidem.ff. de eo quòd met a. cauſ. 2.Re.18.*
Patuit in hoc Dauide, cui filius fuit Abſalon,nihil parcens etiã patri,quin eũ multis modis offenderet,fratrem inſuper proprium occidit,patrem ipſum ſuis exegit finibus & ſolio,cõtra eundẽ pugnare non timuit:ad extremum capillis quos habebat pulcherrimos,ex arbore pẽdens,transfoſſus occubuit. Quod cũ reſciuiſſet Dauid,nõ dixit merito hæc illi accidiſſe, quoniam peccaſſet in parentẽ,ſicq́ue aduerſus ſemetipſum concitaſſet iram dei, quin potius contriſtatus aſcendit in cœnaculũ portæ & fleuit,ſicq́ue loquebatur vadens,Fili mi Abſalon, Abſalon fili mi,Quis mihi tribuat,vt ego moriar ꝑ te? Abſalon fili mi,fili mi Abſalõ.Etſi ergo illud naturæ vinculũ

ſit inter parentes & liberos fortiſsimum,inſitum tamē eſt à deo aliud vinculum coniugale,quātumuis volūtariū illud, attamen naturali iſto longe firmius,ſicut & Adam ſpiritus
Gen.2. ſancti inſtinctu dicebat ad Euam, Hoc nunc os ex oſsibus meis,& caro de carne mea. Quamobrem relinquet homo patrem ſuum & matrem,& adhærebit vxori ſuæ. Vt igitur aliquando concludam & finiam,inſtitutū coniugiū eſt officium naturæ,peccati & concupiſcentiæ medicina, inſigne bonum hominū,ciuilis ſocietas,præclarum Chriſtianæ eccleſiæ ſacramentum. Dominus deus dignetur omnibus illis qui in ſancto coniugali ſtatu degunt,aquam etiam illam laboris & anguſtiæ vertere ac mutare in dulcedinē & ſuauitatē vini,tum conſolationis,tum recreationis,vt & ipſi poſt hanc vitam,vitā conſequantur æternam,Hoc illis nobíſque ſimul largitor bonorum omnium largiatur deus, Amen.

HOMILIA II.

NVPTIAE factæ ſunt in Chana Galilçæ,& vocatus eſt Ieſus ac diſcipuli eius, Erat autem & mater Ieſu ibi, Nullam hic mentionem facit Euangeliſta ipſius Ioſeph,vnde doctores colligunt eum iam fuiſſe mortuum.Siquidē abſq; eo Maria ad nuptias ventura non erat. Verū nos ſermone iam præcedēti rationes aliquot indicauimus,cur ad nuptias illas venerit Chriſtus,quarū prima erat,vt ab illis ſponſum ad virginitatis ſtatum vocaret,cui nobiliorē etiā virginem matrem ſuam in cruce erat commendaturus.Secūda, vt generationis noſtræ exordiū ſanctificaret.Tertia, vt ſic quoq; Tatiani aliorumq́; cōfunderet hæreticorū errores. Quarta,vt & ipſe dei filius coniugiū confirmaret in terris, quod pater ſuus cœleſtis inſtituerat in paradiſo. Quinta, vt qui ad nuptias vocati erant,ſui deinceps futuri diſcipuli,in eum crederent. Poſtrema, vt honeſta gaudia lætitiamq́ue competentem diſceremus in nuptialibus quærere conuiuiis.

¶Solent hic plerunque multa dici de ſacramēto matrimonij,eā tu materiā requires in ſermonibus de ſacramētis. nūc enim circa explanationē euāgelij tātum lubet inſiſtere. Ait autem Euāgeliſta,Deficiēte vino,dicit mater Ieſu ad eum, Vinum nō habent.Vnde ſponſi ſimul & ſponſæ facile colligitur paupertas,cum eis etiā vinum defecerit,& tamen nō dedignatus eſt ad eos venire Chriſtus,nullo modo mēſam

etiam

etiam pauperũ contemnens. vt hinc & nos diſceremus, amicos etiam pauperes non deſpicere, ſed eorũ etiam inopiã in optimam partẽ accipere, nec ideo eos cõtemnere quod pauperes ſunt. Elegit enim & ipſe deus pauperes in hoc mũdo, diuites in fide & hæredes regni. Vos autem, inquit deinde *Iaco. 1.* apoſtolus, exhonoraſtis pauperẽ. Quod etiã ſapientiſſimus *Eccle. 9.* ille Eccleſiaſtes cõqueritur dicens, Quomodo ſapientia pauperis cõtempta eſt, & verba eius non ſunt audita? At Chriſtus hic ad pauperes venit, quibus vinum non ſuppetebat. & cum alias ſæpe inuitatus fuerit, nuſquam tamen conuiuas adeo exhilarauit, vt eis vinum tam nobile ex aqua faceret.

2 Liquet etiam hinc aperte, ſponſum illum ſeu ſponſam ſanguine iunctos fuiſſe Mariæ. cur enim alias anxia adeo & ſolicita fuiſſet ex vini defectu? fuit ergo ex cognatis proxima, & vt ante ex Hieronymo & Auguſtino probatum eſt, matris ſpõſi ſoror. Mitto ego hic, quod quidam dicunt pene nullum affuiſſe in conuiuio vinũ, nondũ tamen plane defeciſſe, ita vt Maria ex hoc ſolicita & condolens ſponſo ac ſponſæ, defectũ indicarit Chriſto, priuſquam omnino vinum deeſſet. Satis eſt hoc, certum nobis eſſe ex interpretatione doctorũ, nondũ omnibus cõſtitiſſe hoſpitibus hũc vini defectũ, quod & ſequentia verba domini ſatis declarant. ¶ Sed iam mirari forte aliquis poſſet, quo tandẽ animo hæc ad Chriſtum dixerit Maria. An quaſi petitura ex illo miraculum in ipſis adeo nuptiis? & cũ antea nullum ab eo vidiſſet, vnde nunc demum venit in mentem matri, aliquid magnum cogitare de filio? inquit Chryſoſt. Reſpõdent ad hoc *Chryſoſt.* doctores ſancti, Mariam nõ hoc dixiſſe Chriſto velut ignaro, quãdo & ipſa inſcitia nõ erat, illum nihil latere. Tantum ergo hoc ei indicauit ex cõpaſſione, qua pauperculis illis cõdolebat. Et quanuis hactenus ab eo miraculum nullũ petierat, dum ambularet hic & conuerſaretur vt homo: tamẽ *Matt. 3.* cum iam baptizatum eſſe eum cognouerat, miracula etiam, quæ ibidem contigerunt, audierit: & quomodo teſtimonium perhibuiſſet Ioannes, cogitare apud ſe potuit. Nunc iam tempus imminet, cum dominus meus naturam quoque illam ſuam diuinam eſt manifeſtaturus. ſiquidem eum hæc maxima poſſe, minime dubitauit: & ſicut omnia conſerua- *Luc. 2.* uerat in corde ſuo, ita illud etiam angeli verbum diligenter retinuerat, quod filius ſuus in natura filius dei eſſet qua-

Luce 1. propter illi forent omnia poſſibilia. Cõſeruauerat illa quo-
Matt. 2. que, quæ paſtores in die natiuitatis ſuæ dixerãt. Nec iã obli-
ta erat, quoniã ſtella tres magos ab oriente vſque ad caſam
ſuam duxerat. Ex iis omnibus diuinitatẽ eius ſatis agnouit.
Sed & accedente iam cœpta illius manifeſtatione in baptiſ-
mo & teſtimonio Ioãnis, nec immaturũ, nec præter tempus
erat illud quod Chriſto Maria defectum vini ſignificauit.
Quanuis hoc verum eſt, eam habuiſſe ſpiritũ ſanctum: vn-
de etiam omniſcia non fuit, ſicut iam ante Lucas illam dixit
verbum iſtud domini non intellexiſſe, An neſciebatis quod
in iis quæ patris mei ſunt: credere tamen firmiter decet om-
nem Chriſtianum, Chriſtũ non permiſiſſe chariſſimam ma-
trem aliquando labi in aliquem errorem. Aliud enim eſt, nõ
ſcire, aliud errare. Quomodo idiota neſcire aliquid poteſt
ſine incõmodo, doctus vero hęreticus errat ſuo maximo ma
lo & incõmodo. Et quo tandem digredimur? ſapientiſſima
Eccleſia. omnium quæ vnquam in mundo vixere fœmina Maria illa
fuit, de qua merito canit Eccleſia, Virgo prudentiſſima, quo
progrederis quaſi aurora valde rutilans? Filia Sion, tota for-
moſa & ſuauis es, &c. Et honeſte igitur & verecũde amico-
rum ſuorum in nuptiis egeſtatem domino ꝓpoſuit, dicens,
Vinum nõ habent. Non ex illo vinum petebat, ſed ne mira-
culum quidem: tantum, neceſſitate oſtenſa, rem totã ſuæ re-
linquebat ſapiẽtiæ, omnipotentiæ & charitati, quibꝰ modis
conſulendũ foret conuiuis. Tria itaque hic ſunt obſeruanda
in Maria. Primo, ingens illa Marię miſericordia, quoniã cõ-
dolebat amicis quorũ illis nuptiis res agebatur, ne forte defe
ctus ille vini in eorum redundaret ignominiã. Vnde diſcant
diuites nõ inuidere pauperibus, ſi quando & ipſi lautius vi-
ctitent & vinum bibant. Ecce enim hic Chriſtus vinum po-
tius ex aqua fecit eis, quã vt deficerent vino, & illud quidẽ
Pſal. 21. Mariæ precibus. Aut cur nõ interdũ impleretur etiam illud
Dauidis in Pſalmo, Edẽt pauperes & ſaturabũtur, & lauda-
bunt dominũ? Quãuis nõ eſt quod noſtris nũc tẽporibus ni-
mium hic ſoliciti ſimus. per ſe enim iſti abliguriunt & abſu-
mũt turpiter quicquid habent, proh dedecus. De quo alias.
Secundo, obſeruãdũ hic quoq; venit, qua dignitate Chriſtũ
coluerit Maria, dũ nihil ei imperauit, nihilq; eũ facere iuſ-
ſit. Tertio, ſumma illius in Chriſtũ hic deprehenditur fidu-
cia. cõfidebat enim illum, ſi modo amicorũ expenderet ne-
ceſſitatem,

ceſſitatem,magnúmq; confuſionis periculum,eos nõ dereli ctur͠u,vbi per occaſionẽ liceret. Simili cõfidentia ſorores illæ Maria & Martha ad dominum miſere,dicẽtes, Domine, ecce quẽ amas,infirmatur. Neq; illum venire & ſanare Lazarum iuſſere,hac in ill͠u concepta fiducia,vt ſi neceſſitatem tantum cognoſceret ipſe, qua eſſet diuina ſapientia, rebus ſuccurrere noſſet. Et hæ ſane duæ imperfectæ adhuc fidei mulieres(quod ex Ioanne clare colligitur)cum hæc fuerint in Chriſtum cõfidentia tanta, quanto magis credendum eſt Mariã,cuius fides,vt ipſa quoq; tota,pulchra erat & ab omni indubitationis macula puriſſima, immenſa quadam erga chariſſimum filium fiducia dixiſſe,Vinum nõ habent? Quæ fere catholicor͠u doctor͠u omnium vniuerſalis ſententia eſt. *Ioan.11.*

¶ Libet hic,ſi liceret modo,meam quoque attexere ſententiam, ſaluo tamen meliori ſemper iudicio, quicquid enim adduco nouum,nolim me pertinaciter in illo proprio meo inſiſtere ingenio. Multis modis in ſcriptura video ſanctos quoque maxima feciſſe miracula, dum adhuc viuerent, ſicut cum Petrus claudum ſanaret, Ananiam quoque & Sapphiram ſubita morte affligeret, AEneam paralyticum viribus & ſaluti reſtitueret, ipſamque adeo Thabitam reſuſcitaret à morte,&c. Quæres iam, vnde illud ſubito adeo Petro ſubierit in mentẽ, tam inuſitato ſibi exemplo ſanare infirmos,mortuosq; ſuſcitare. Non vtiq; fecit illud temeritate aliqua & prẹſumptione.ſiquidẽ memor adhuc erat,ꝙ infeliciter ſibi ſemel antea ceſſiſſet temerarius ſuus cõtra verbum domini auſus, cum cõfidenter ſe nõ negaturum illum polliceretur. Hinc fit vt cõmunis hæc ſit ſententia,neminẽ ſanctorum,ac ne hic Petrum quidem, aliquod feciſſe miracul͠u,niſi prẹuia motione ſpiritus ſancti,qui eos ad illud impulerit. Alias ſane extremæ eſſet temeritatis,hominem tantum ſibi arrogare gratiæ diuinitus, vt claudo diceret,Surge & ambula,illeque ſanatus exiliret:niſi ibi præcurreret certa quædã & ea interna ꝑmiſſio, à ſpiritu ſancto proficiſcens, vnde tandem cõfidentiam ille ſibi ſumeret miraculum operari. Ex iis iam argumentum illud mihi colligo, Si nullum omnino ſancti dei facere miracul͠u,niſi ante à ſpiritu ſancto idipſum inſpirãte facere iuſſi, multo minus Maria miraculum ex Chriſto petiiſſet, ſi nõ antehac per inflatum ſpiritus ſancti, & ipſa ad id petend͠u eſſet vocata. Qualitercũq; autẽ

Quomodo ſancti miracula pri m͠u ſubierint.
Actu. 3.
Actu. 5.
Actu. 9.
Matt. 26.

ſe res habeat certum eſt, Mariam ex cõpaſſione & cõmiſeratione ſolita domino indicaſſe, quod iam vinũ nõ haberent.

2 Chriſti iam in euangelio ſequitur reſponſio ad verba matris, Quid mihi & tibi mulier? Nondum venit hora mea.

Chryſoſt. Hoc illud verbum Chriſti, Chryſoſtomus cæteriq; doctores ita accipiunt, non quod ille matrem duriter & contemptim increparit, ſiquidem præceptũ legis ſuæ de honore parentũ, perfectiſſime omniũ ſeruauit. Iam vero Maria aliud niſi quod ſuarum erat partium, non fecit: ſiquidem decebat vt incepturo iam domino officium illud ſuum operandi miracula, mater quoq; illius intercedendo munus ſuũ inchoaret. Vere enim illa aduocata noſtra eſt, ſicut in ſalutatione illius canit Eccleſia, Eia ergo aduocata noſtra. Hoc illud ſuũ ſanctum & ſublime officiũ ſanctiſſima virgo hodie primum cœpit exercere & adhuc in cœlo exercet pro omnibus illis, qui ſe fideliter & pie inuocant. Cum itaq; ſuum illa tantum officium fecerit, ſibi ex gratia diuina in rem tamen totius generis humani collatum, non erat ob id à Chriſto durius increpanda. Sed neq; verba iſta cum duritie quadam, ſed manſuetudine legenda ſunt & pronuncianda, Quid mihi & tibi eſt mulier? hoc eſt, nec tuum illud eſt, nec meum curare, curent hoc qui ad iſtud delegati ſunt munus, vt architriclini, neque enim mea adhuc imminet hora. Et cum miracula ad diuinam fiant gloriam manifeſtãdam, necdum cõſtat omnibus deficere vinum: tu quoque tempus expecta, dum omnibus innoteſcat: & tunc miraculum vires ſuas habebit, gloriámq; declarabit diuinã, homines quoq; ad fidem adducet. Qui ſane intellectus vt per ſe ſimplex, ita facilimus eſt. Verum S. Auguſtinus, qui ſuo quodã perpetuo more aquilam illã in ſublimia cœlorũ euolantẽ ſequitur, in altum & ipſe enitens, verba hęc quoq; ad ſummũ quendam intellectũ adducens, principio erroneũ aliquorũ ſenſum declinat putantium Chriſtũ animo obiurgandi hic cum matre locutũ, quaſi illa immerito iſtud ex eo petierit. Id adeo falſum eſſe, vel ſequens textus ſatis arguit, profecto enim ſi Chriſtus petitionem illam matris recuſaſſet implere, & ob id eam obiurgaſſet velut inique petentem, quid opus fuerat Mariam cõmittere ſeruis, vt quod ille iuberet, diligenter implerent? Quid quod nec ipſe Chriſtus miraculum illud feciſſet, ſi ad matris preces facturum ſe abnegaſſet? Aut quod rationem pulchram

Exo.21.

Maria aduocata noſtra.

Auguſti.

pulchram inducit Aug. cur hęc Chriſti forma nihil erga matrem acerbitatis habeant. ſiquidem quis crederet Chriſtū in hoc ad nuptias veniſſe honorādas, vt dehoneſtaret matrem? cum tamen omnes ideo peragantur nuptię, vt per illas producantur liberi, ſintq; qui patrē honorent & matrē. Oportet ergo inquit Auguſt. ſenſum hic latere occultum, cuiuſmodi fere hunc ille præbet ad verbum. Dominus noſter Ieſus Chriſtus & deus erat & homo: ſecundū quod deus erat, matrem nō habebat: ſecundum quod homo, habebat matrē. Mater ergo erat carnis, mater infirmitatis, quā ſuſcepit propter nos. Miraculum ergo quod facturus erat, non ſecūdum infirmitatem ſed ſecundum diuinitatem operabatur. ad omnipotentiam enim pertinet dei, rerum ſubſtātias & naturas vno tranſmutare momento. Exigebat ergo miraculū mater, at ille tanq̄ non agnoſcit viſcera humana, operaturus facta diuina, velut dicens, Quod in me facit miraculum, nō tu genuiſti diuinitatē meā tu non genuiſti, ſed quia genuiſti infirmitatem meam: tunc te cognoſcam cum ipſa infirmitas pendebit in cruce. hoc eſt enim, nōdum venit hora mea: quæ cū venerit, dicā, Mulier, ecce filius tuus. ¶ Ita ille reſpōdit Mariæ, vt diſcerneret in fide, quid nobis de eo eſſet credendum ſecundum naturam vtranq;. Id ſi ſciſſent Iudæi, potuiſſent reſpondere Chriſto, cum interrogaret eos, quomodo filius Dauidis eſſe poſſet Chriſtus, quem ille tamē dominū ſuum appellaſſet, dicens, Dixit dominus domino meo. Et ſic intellectum quem hic dat Chriſtus, ſi habuiſſent vidiſſentq́; Iudæi, dicere potuiſſent Meſsiam filium eſſe Dauidis ſecundū humanitatem, & tamen eundem dominum ab illo vocatum ſecūdum diuinitatem: & id quoq; patet, quomodo Chriſtus filius Mariæ ſit vt homo: & dominus illius, quia deus. Nec eſt quod cogites Chriſtum hic matrem ſuam abnegaſſe Mariam. tantum enim oſtendit nondum veniſſe horam, vt eam agnoſceret. ſiquidem opus hic facturus erat ſuæ diuinitatis. At pati, pendere ex cruce, derideri, contemni, mori, hæc nimirum illa ſunt, quæ corporis erant Chriſti ex matre aſſumpti. Non habent itaq; aliquod hic Manichæi fundamētum, quo impium ſuum probent errorem, Chriſtum nec corpus nec ſanguinem habuiſſe verum: ideoq́; & dixiſſe, Quid mihi & tibi eſt mulier? quod iſti ſic intelligere voluerūt, quaſi diceret, Nihil ex te habeo, carnē nullā, nullumq́; ſanguinē.

Exo. 20. *Auguſti.* *Ioan. 19.* *Mat. 21.* *Pſal. 109.* *Manich.*

Qui ſenſus & falſus & plane eſt hæreticus. idem enim ille euangeliſta, qui verba hæc deſcripſit ad Mariam in eodem
Ioan. 2. hoc capite dicit, Erat mater Ieſu ibi. Si itaque mater eius il-
Luc. 1. la fuit, & ſi ex ea natus eſt iuxta verbum angeli, carnẽ etiam ab ea habuit & ſanguinẽ, alias fruſtra quoque fuiſſet, quod
Luc. 11. mulier de turba extolleret vocem, dicens, Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti, ſi Maria non vera mater
Beda. eius fuiſſet, ſicut ibidem in homilia ſubtiliter arguit Beda.

¶ Inniti voluerũt huic fundamento & Genethliaci, ex motu ſiderum iudicare volentes, quæ in libera cuiuſque conſiſtunt voluntate, atque ideo certa expectantes tẽpora & horas, quas eligant operi incipiendo commodiores, ſui erroris occaſionem & defenſionẽ ex illis verbis Chriſti ſumentes, Nondũ venit hora mea. vnde dicunt Chriſtũ quoq; elegiſſe horam iuxta ſiderum cõſtitutionem, quam expectarit facturus ex aqua vinum. Verum hoc multum præiudicat gloriæ Chriſti: qui, quia verus erat deus, atq; adeo cœlorũ omniũ, ſolis quoq; & lunæ & ſiderum dominus, cur aſtra expectaſſet, vt ab illis ſuis operis accipere rationẽ? Vt igitur quilibet Chriſtianus nimium ſe nõ intromittat in practica Genethliacorum, & tamen nobiliſſimas illas dei creaturas, qua ſunt creatæ dignitate & ſublimitate, non contemnat. Super hac materia iuſtam & integram huic loco lubet adiungere homiliam, eámque aliis locis ſemper habere repetitam.

HOMILIA TERTIA.

ADVERSVS GENETHLIACOS ET *aſtrologos diuinatores.*

IVXTA vias gentiũ nolite diſcere, & à ſignis cœli nolite metuere: quæ timent gentes, quia leges populorum vanæ ſunt, dicit dominus deus per
Hiere. 10. Hieremiam prophetam. Verum ego hic primo ſtatum loco teſtatum volo, nihil me hic dicturum contra il-
Aſtromia lam per ſe honeſtam ſcientiã aſtronomiam: quæ vt eſt in ſe vera, ita nuſquã nec in literis ſacris, nec vllis legibus ſeu canonibus prohibita, quum ex cæteris artibus liberalibus & ipſa ſit non poſtrema: quam, qui magiſtri dici gaudent & volunt, merito ſcire debent, quum faciat plurimum etiam ad diuinæ maieſtatis omnipotentiam contemplandam: profecto enim non niſi ſummo cõſilio optimus ille tam ſtupendæ machinæ conditor, tot cœlos, ſuumq́ue cuilibet planetæ orbem

orbem, & capaciſsimum illum ſtellis fixis omnibus commu nē fabricat⁹ eſt. Stellas porro illas & orbes omnes ſuo curſu motuq; ordine diſcreuit elegantiſsimo. vnde variæ & innumeræ proficiſcuntur mutationes, nō diei tantū & noctis, verum etiam æſtatis, hyemis, veris & autumni, pluuiæ, niuis, humiditatis, ſiccitatis, caloris quoq; & frigoris apparēt manifeſtiſsime. In illa quoq; tanti operis pulcherrima creatione dixit deus, Fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidāt diem ac noctem, & ſint in ſigna & tempora & dies & annos, vt luceant in firmamento cœli, & illuminēt terram. *Geneſ. 1.* Id apertiſsime in luna deprehendes, quæ & motu & lumine in dies mutatur: quod quanuis cæteri quoq; faciāt planetæ, in luna tamen hoc clarius, quam in aliis diſcere poterit quilibet idiota. Hancque admirandam tot cœlorum ordinationem admiratus ſubinde eſt Iob. Non eſt enim quod *Iob 9.* cogites in eodem orbe lunam eſſe, in quo ſol eſt, illamq; vno menſe totum percurrere cœlum, non ſecus ac piſcis maris receſſus permeat. Non ſic ſane, ſed ſicut planetæ cæteri, ita ſuum luna quoque orbem obtinet, qua motum propriū conficit. atq; ideo quum in ſcripturis vndiq; de multis cœlis mentio fit, tum vero maxime Dauid, Laudent, inquit, do *Pſal. 148.* minum cœli cœlorum. Multi ergo ſunt cœli, non tamē hic loquor de ſupremo illo cœlo beatitudinis, quod vnicum tātum eſt, ſed & de cœlorū multitudine plura in præſentiarū dicere ſuperſedimus: quia ſicut Sapiens ait, Difficile æſti- *Sapien. 9.* mamus quæ in terra ſunt, & quæ in proſpectu ſunt, inueni- *deog. Laer.* mus cum labore. Quæ in cœlis ſunt autē quis inueſtigabit? vt recte nimis anus illa domeſtica cum Thalere egerit, qui cum nimirum ex cœlo pēderet, futurorum omnium rationes inde colligens, aliquando etiā domū egreſſus contēplan dorum ſiderū cauſa, in ſubiectā foſſam incidiſſet, illa petulāti probo dixit, Qua ratione quæ in cœlis ſunt, comprehenſurū te arbitraris, qui ea quæ ſunt ante oculos, videre nō vales? ¶ Secundo loco profiteor quoq; me inficias nō ire, deū optimum maximum plurimas & varias virtutes, admirādas etiam operationes ſtellarū ſimul concreaſſe, illisq; infudiſſe. Verum ex his pauciſsimæ homini ſunt cognitæ, deoque authori potiſsimum perſpectę, de quo Dauid canit, Qui nu *Pſa. 146.* merat multitudinem ſtellarum, & omnibus eis nomina vocans. Vera autem rebus ſingulis nomina à ſuis imponuntur

proprietatibus. Occultas quoque illas ſtellarum proprietates ſolus, qui & condidit, cognoſcit deus, ideoque ibidẽ ſequitur in Pſalmo, Magnus dominus noſter & magna virtus eius, & ſapientiæ eius non eſt numerus. Et quanuis naturaliter philoſophi in cõmuni virtutem non ignorarunt cœli, propriam tamen & peculiariter determinatam cuiuſq; ſtellæ cognitionem & operationẽ veram nõ agnouerunt, ſicut dicit Ariſtoteles, Ex neceſsitate mundus iſte cõtinuus eſt ſuperioribus lationibus, vt omnis virtus ipſius inde gubernetur. Fatetur idipſum quoq; beatus Auguſtinus, non vſquequaq; abſurde dici poſſe, ad ſolas corporum differẽtias afflatus quoſdam valere ſidereos, ſicut in ſolaribus acceſsibus & deceſsibus videmus, etiam ipſius anni tempora variari: & lunaribus incremẽtis atq; decremẽtis augeri & minui quædam rerum, ſicut echinos & cõchas & mirabiles æſtus oceani: non autem & animi voluntates poſitionibus ſiderũ ſubdi. Vnde patet, neq; ipſum Auguſtinum ſideribus adimere, quod illis cauſa tribus naturalis, nec ſcriptura reiicit ſacra. Poteſt ergo aliquis iuxta cœli lunęque motum proſcindere agros, ligna ſecare ad ædificãdũ, exhibere catapotia & medicinas incidere venã, mẽbra mordida reſecare, calculũ quoq; curare aut excindere, arbores, plãtare, ſeminare, vites amputare, &c. In omnibus illis & huiuſmodi quibuſdam aliis poſſunt agricolæ, hortulani & medici, cæteriq; tum ſigna feliciora, tum motum attendere lunæ, quæ fere humidorũ domina, corporum quoq; imperat incremẽtis. Ita & Auguſtinus in epiſtola ad Ianuarium, Non, inquit, quiſquã ſapiens arbitretur obſeruatores temporum reprehendendos, qui dicunt. Non proficiſcar hodie, quia tempeſtas exorta eſt, &c. Vel ſi qui forte alij naturales effectus circa motum aëris & humoris ad variandas temporum qualitates ex ſiderum ordinatiſsima conuerſione notati ſunt, de quibus dictum eſt, cũ conderentur, Vt ſint in ſigna & tẽpora & dies & annos.

c. Meteo. *Libr. 5. de ciui. ca. 6.* *Auguſti.* *Gen. 1.*

3 Cum itaq; ex illis iam aſsignatis rationibus influentiæ, tam ſtellarum quam cœli motus, operationes naturales multas habeat hic in terris, in rebus maxime corporalib*9*, nõ male ſit vtiq;, ſi quando quis ex aſtrologiæ peritia, vel iudicio rationabili, vel longa experientia aliquid futurũ in commune ſaltem prædicere poſsit: ſicut ex ventis nautæ, ex aliis innumeris ſignis paſtores colligunt & agricolæ, quæ experti

ſunt

ſunt ipſi, diuinantes vel aëris vel imminentē futuræ hyemis temperiem. Quomodo Chriſtus ipſe apud Matthæum, Facto, inquit, veſpere, dicitis, ſerenum erit, rubicundum eſt enim cœlum. Et mane, hodie tēpeſtas, rutilat enim triſte cœlum. Huiuſmodi ſane ſigna, quorū pleraq; deſcripſere philoſophi, nec illicita ſunt neq; prohibita. Et ſic, ſi quatuor anni partes non ex ſua naturali proprietate ſunt diſpoſitæ, facile fit, vt hinc corruptus & inſalubris ſequatur aër, vnde morbi prodeūt defectus, & incommoda frugum, pecudum mortes, atq; id genus alia mala: vt ſic ſapientes, & in ſua ſinguli præcellentes arte, prædicere queant quomodo futuris tēporibus & annis res habebunt circa ſegetes, fructus, tēpeſtates, morbos, &c. ¶ Et ſine dubio qui verā haberet aſtrologiæ notitiā, huic illa quoq; cognita omnia eſſent. Verum vt nunc ſunt noſtri ſeculi homines & aſtrologi, pleriq; errant. Accepta enim alicuius practica, in ea loco pluuiæ ſerenitatē tu ſemper ponito, & econuerſo: & elapſo anno, totidē aut plures forte dies videbis te melius aſsignaſſe quā practicum illum. Rationes autem cur iſti ita plerunq; aberrent, ex multis quædam ſunt illæ, id eſt, quod illam ſibi prouinciam ſumunt plurimi, in arte illa nec exercitati, nec periti. *Matt. 16.* *Aſtrologi cur fallantur.*

2 Quod non intra iuſtos profeſsionis ſuæ ſe limites continent, ſed ex temeritate alij, alij etiam per ambitionem plura quam ars complectitur audent, prophetæ iam futuri, omniaque futura annunciaturi, vt ab omnibus laudentur, maximique habeantur. 3 Nimium quoque ad particularia deſcendunt, cum tamen & ſtellæ & cœlum cauſæ quædam ſint vniuerſales, influentias quoque tantum habeant vniuerſales, ſicut eos merito ob id increpat Auguſtinus. *Auguſti.*

4 Et quia plurimæ adhuc reſtant ſtellæ, quarū influentiæ aſtrologis ſunt incognitæ, fit vt dum illi iudiciū ex ſigno aut ſtella aliqua ſibi colligūt, ignorēt tamen an influxus ille per aliud ſignū vel aſtrū queat impediri. Et hinc lapſus & error.

5 Quid quod ipſi inter ſe non concordāt aſtrologi, adeo vt vnius ſtellæ alij alias ponant ſignificationes? quod vir doctiſsimus Picus duodecim complexus libris ſatis docuit, erroresq; eorum & implicatiſsimas retexit diuerſitates. Quod vniuerſus etiam ſatis expertus eſt Chriſtianiſmus anno gratiæ 1524. cum in Februario magna illa fieret coniunctio Saturni & Martis in ſigno aquatico piſciū, & aliæ adhuc quin- *Picus.* *Annus 1524.*

decim coniunctiones plerique omnes fore prædixerunt diluuium, aut certe aliam aquarum exundationem immēſam, adeo vt iam quoſdam plane perſuaſiſſent homines ineptos & ſtolidos, habitationes ſibi comparare in montibus, naues conficere, farinam, panes cæteraq; aſſeruare neceſſaria. Huiuſmodi quædam minabantur pleriq; Italiæ & Galliæ aſtrologi. Verum imminēte tempore, ne imber quidem exiguus comparauit, taceo diluuiū. Et ſi in re tam generali, ſi in tam magna coniunctione duorum planetarum, in negocio tam apud eos certo & indubitato tam inſigniter lapſi ſunt, colligere quiſque poteſt, quid eis dandum ſit fidei in aliis rebus, & inferioribus & particularioribus.

4 Et ſic ex prædictis omnibus manifeſtū eſt, poſſe Chriſtianū citra conſcientiæ ſuæ offenſam obſeruare ſidera, non tamen in iis quæ ſunt liberæ voluntatis, quaſi hic quoq; neceſsitatis aliquid nobis ingerant, imo in iſtis obſeruāda cuique regula illa eſt à deo nobis per Sapientem tradita, Deus ab initio cōſtituit hominem, & reliquit illum in manu conſilij ſui, ſicut alias ad longum declarabimus. Errant igitur quotquot iuxta ſignificationem ſiderū oportere omnia contingere homini putant, quaſi illa hominem cogerent. Quanuis hoc naturaliter cōcedi poteſt, quod magnū plurimumq; ſidera habent influxum in corpus, illud alterando, variasq; tum conſtitutiones, tum diſpoſitiones, in eodem exercēdo, & quia ſenſibilis illa animæ vis corporeis vtitur membris, ſecundum quorum naturam & diſpoſitionem ipſa quoque mouetur, & deinceps animæ virtus illa & potentia intellectualis à ſenſibili agitatur, admitti id quoque poteſt, per accidens ſaltem & mediate in animam hominis agere ſtellas, easque ſic hominem vehementer inclinare ad illud quo mouet influxus. Inconcuſſum tamen hic & firmum manere volumus, quod dicitur, Aſtra inclinant, nō neceſsitant. Quod & aſtrologorum omniū princeps Ptolomæus teſtatur, verbis quidem diuerſis, re tamen & ſententia non abſimili, dicens, Vir prudens dominabitur aſtris. Exemplis res hæc non paulò facilior erit & apertior, Si quis vel natura vel influentia cœleſti cholericus eſt, inclinatur iam hoc ipſo ad iracundiam, vt ſit prçceps & celer ad omnia, &c.

Eccle.19. *Virt' ſtellarum.* *Ptolo.*

Lunatici. ¶ Experimur idem in lunaticis, qui cum ad lunæ augmenta & decrementa ratione ſua priuentur, eo nos exemplo docent,

cent, per accidens tãtum, quia per corpus, cœlum & ſtellas in animam hominis agere poſſe: & quæ libere à deo voluntati noſtræ ſunt relicta, nulla poſſe neceſsitate aſtra in nos quocunq; agere impulſu. Et ideo quicũq; ſtellas, dies etiam expectant & tempora, quibusq́; horis matrimonium cõtrahant, nuptias agant, emant vendántve, ædificare incipiant, exercitum ducant in aciem veſtibus induãtur nouis peregre proficiſcantur, in ædes alias commigrent, aliorum ſe adiungant ſocietatibus & cõmerciis, nuncios ablegent, ſeruos conducant, venentur, piſcentur, atque huiuſmodi alia tum exordiantur, tum exerceant negocia, ſic vt in iis planetarum dies certos & horas expectent, temeraria id tantum faciant præſumptione, cultu quodam dæmoniorum, eoq́; idololatriæ proximo. Neq; vero inferius illo eſt vel minus prohibitũ, ex hora natiuitatis hominis alicuius, iudicare ea quæ nõ poſſunt influere ſtellæ: puta futurúsne ſit ille diues an pauper, doctus aut indoctus, ſpiritualis vel ſecularis, coniugem bonam an improbam, liberos etiam habiturus ſit paucos ſiue plures: num collapſurus ſit, vulnere ne ſaucius an morbo elangueſcens, iuuenis item an ſenex, quoq; mortis ſit genere moriturus. Hæc vt ſunt comprimis vetita, ita authorem habent diabolum, nobisq́; ſe ingerunt ex innato iſto curioſitatis vitio, quod hæreditario more ex Eua contraximus, quæ eodem ſcelere decepta, nos ſecum perdidit: ipſaque ſeducta fuit, non Adã. Ab Eua itaque in nos iſta venit leuitas, iſtaq́; peruerſa concupiſcentia, vt quod dei proprium eſt, nobis quoq; arrogemus, futura nimirum cognoſcere: inde diabolus maximis fere quibusq́; affectum iſtum incutit, dicens ad eos ſicut ad Euam, Eritis ſicut dij, ſciẽtes bonum & malum. Mera hæc diaboli fallacia eſt & magnatum potentumq́; ſeductio: ſicut & Cicero teſtatur aſtrologos Iulio Cæſari, Põpeio item & Craſſo prædixiſſe, eos bona & confecta ętate, domi, ac in ſumma quidem gloria morituros. Sed id temere. falſi enim ſunt, vt & alij pleriq; principes atq; duces, aſtrologorum freti iudicio, plurima infortunia ſuſtinuerũt.

Electio dierum.

Natiuitates.

Geneſ. 3. *1. Ti. 2.*

Gen. 3.

Cicerò.

¶ Quinto, nunc tandem ſcripturas ſacras, ſanctosq́; patres, ſed & canonica patrum decreta, quibus omnibus æque ſuperſtitioſa iſta prohibita eſt ſcientia. Ecce enim per Eſaiam dominus ait ad Babylonios, Sta cum incantatoribus tuis, & cum multitudine maleficiorũ tuorum, in quib9 laboraſti ab

Eſa. 47.

adoleſcẽtia tua, ſi forte quid proſint tibi, aut ſi poſsis fieri fortior. defeciſti in multitudine conſiliorũ tuorũ. ſtent & ſaluent te augures cœli, qui cõtemplabãtur ſidera (Septuaginta hic interpretati ſunt aſtrologos, meminit Hieronymus) & ſupputabant menſes, vt ex eis annũciarẽt ventura tibi. ecce facti ſunt quaſi ſtipula, ignis cõbuſsit eos, non liberabunt animam ſuã de manu flammæ. At poterat ne deus apertius manifeſtiusq́; artem iſtam prohibere, qua tota etiã decepta eſt Babylonia? ideóq; & per Hieremiã dicit dominus, Iuxta vias gentium nolite dicere, & à ſignis cœli nolite metuere, quæ timẽt gentes, quia leges populorũ vanę ſunt. Quæ prophetę verba exponens Hieronymus, dicit illũ aduerſus eos loqui qui venerantur cœleſtia, & quæ in ſigna ſunt poſita annorum, tẽporũ menſiũ & dierum, ab iis æſtimant regi genus humanũ, & ex cauſis cœleſtiũ terrena moderari. vt iam rectiſsime dixerit Sapiens, Diuinatio erroris, & auguria mendacia & cætera, (loquitur de prædictione p auguria.) Paulꝰ vero ad Galatas, Dies, inquit, obſeruatis & menſes & tẽpora & annos: timeo, ne forte ſine cauſa laborauerim in vobis. Ecce hic fatetur Apoſtolus periculum eſſe, ne nimiũ obſeruẽtur motus cœleſtes, euangeliũ ſit fruſtra. ſicut & omne genus augurum futuraq́; prædicentium in lege adhuc prohibuit deus, ſicut patet in Deuteronomio & Leuitico. Quid quod Gentilis ille Iob iniquitatem maximã, imo & negationẽ contra deũ altiſsimũ eſſe credidit, nimium ſoli tribuere & lunę? ¶ Parũ quoq; decretis idem vehementiſsime prohibetur, & præcipue in canone, illos planetarios, vigeſimaſexta, quæſtione ſecunda, & ſunt verba Auguſtini dicentis de planetariis, qui de ſingulis futuris requiruntur, quod eos Chriſtiana & vera pietas expellat & damnet. Deinceps quoque in canone, ſed & illud, quæ verba ſunt Hieronymi, Eſt & illud opprobriũ AEgypti, obſeruare auguria, inquirere ſtellarum curſus, & euẽtus ex iis futurorũ rimari, cæteriſq́; huiuſmodi ſuperſtitionibus implicari. idololatriæ nãque mater eſt AEgyptus, ex qua certũ eſt opprobria huiuſmodi pullulare. Præterea Alexander pontifex maximus increpat ſacerdotẽ, qui cum quodam infami locũ priuatum acceſsit, nõ ea intẽtione vt vocaret dæmoniũ, ſed vt inſpectione aſtrolabij furtũ cuiuſdã eccleſiæ poſſet recuperari: licet proponeret ſe hoc zelo bono & ex ſimpli-

Septuag. *Hieron.* *Hiere.10.* *Hieron.* *Eccl.34.* *Galat.4.* *Deut.18.* *Leui.26.* *Iob 31.* *26.q.2.* *Auguſti.* *Hieron.* *c.ex tuarum de ſortile.*

ſimplicitate feciſſe, pontifex tamen illud iudicat grauiſsimum,eumq́; non modicā inde peccati maculā contraxiſſe. Porro in legibus quoque nō minus prohibita eſt mathematica C.de maleficis & mathematicis L.artē non illa quæ in quatuor artes deducitur liberales,eáſq; & honeſtiſsimas & ſcitu digniſsimas,ſed iſta diuinatrix. Ideoq; Imperator Cōſtantinus L. nemo aruſpicē C.eo. Nemo, inquit, aruſpicē cōſulat aut Mathematicū,nemo ariolū. Quapropter quilibet pius & qui vere eſſe vult Chriſtianus, diuinatores iſtos & mendaciſsimos prophetas vitare debet,iuxta diuinas,eccleſiaſticas & Imperatoris ſanctiones. ¶ Cæterum doctores ſancti vno velut ore omnes,omnibúſque tēporibus ſciētiā illā condēnarunt,quos ſingulos hic adducere & nimis longum foret,& nō parum moleſtū. Age quoſdā tamen & ex innumeris pene,paucos ſaltē videamꝰ. Chryſo. ſuper Matthæū,eos reiiciēs,dicit Chriſtū artis huius errores & vanitates omnes ſua tātū natiuitate diſſoluiſſe. Gregorius Niſſenus in libro de fato,ſimiliter refellit & cōfutat eos, qui ex ſtellis futura nobis intendunt cōſtituere,ipſóſq; vocat Genethliacos. Baſilius vero cōgreſsione 6. die quarto,poſtquā verbis vſus fuerat aſtrologorū vaticinantium,quibus & illi ipſi vti cōſueuere,ſubdit, In verbis huiuſmodi magna quidem amentia,ſed multo maior impietas continetur. Et hæc ex Græcis,ad Latinos venio,inter quos nō poſtremus Ambroſius, Nonnulli,inquit,natiuitatū tentauerunt exprimere qualitates, qualis futurus ſit vnuſquiſque qui natus ſit, cum hoc nō ſolū vanum & inutile quærentibus, ſed & impoſsibile ſit promittentibus. probat hoc multis exēplis, inter alia dicit, Redēpti ſunt apoſtoli & cōgregati ex peccatoribus. non vtiq; natiuitatis ſuę hora, ſed Chriſti eos ſanctificauit aduētus, & hora dominicæ paſsionis redemit à morte. Cōparat poſtremo ſapiētiam aſtronomorū telæ araneæ. Sanctus Hierony. quoque ſuper Eſaiam ait, Iſti qui ſupputant menſes, annóſque dinumerāt,horarum etiā momenta librantes,futurorum ſcientiam pollicentur, dicant tibi quid ſuper te Babylon dominus cogitauerit, illíſque tacentibus quid venturum ſit prophetarunt. Ecce facti ſunt quaſi ſtipula,ignis deuorauit eos, vt qui ſalutem aliis promittebant, ſua ignorabāt ſupplicia. Et deinde ſuper Sophoniā ſcribēs, errorem appellat,ſcientiam fictitiam,quæ nec veritatis ali-

C.de mal. & mat. *Conſtant.* *Chryſo. homil. 6.* *Niſ.c.2.* *Baſilius.* *Amb. 4. Hexā.c.4* *Hieron.* *Soph. 1.*

Gregor. quid habeat, nec ſolidum fundamentũ. Sanctus Gregorius in Homilia Epiphaniæ, eundẽ errorẽ hæreſi adſcribit Priſcillianiſtarũ, ſtultitiã vocat, & obiicit eis gemellos iſtos Eſau & Iacob, qui ſub eodẽ ſidere nati, per omnem tñ vitam ſuã in omnibus rebus & operibus fuere diſsimilimi, alterq́; *Gemini.* peſsimus, alter bonus extitit. Et ſi de geminis reſpõdeant aſtrologi, quod in vno puncto nec concipiantur, nec naſcantur, ipſaq́; adeo ſideris conſtellatio ſemper immutetur: viciſsim eis obiicimus, ſi tã momẽtaneo quodãmodo per ſingula puncta tantũ mutantur aſtra, qua tandem ipſi ſolertia poſsint punctum illud certum inquirere? quod cũ neſciant, ſimul etiã iudicium cõſtitutum de pueri natiuitate ferre nõ *Auguſt.* poſſunt. ¶ Sed iam pene Auguſtinum præterierã, qui ſubinde in plurimis locis eoſdẽ validiſsime reiicit, ac præcipue *Li.3.c.18.* in li. de quæſt. noui & veteris teſtamenti, vbi dicit, Nihil tã contra Chriſtianos, quam ſi arte matheſeos adhibeant curã. hæc enim inimica dignoſcitur legi dei, hanc ipſam aſtutia & ſubtilitas inuenit diaboli. Deinde hortatur omnes homines cauere ſibi ab hac arte. quæ eos ſolicitos tãtum facit, ſuſpẽſóſque tenet, vt quæ ſunt incerta expectẽt. Sed & toto lib. 5. de ciuitate dei. & lib. 2. ſuper Geneſim, & lib. cõfeſsionũ *Lib. 4.* earum reiicit, atq; in 2. de doctrina Chriſtiana capite 21. ſic inquit, Genethliaci quamuis verãm ſtellarũ poſitionem, cũ quiſque naſcitur conſectentur, & aliquando etiã peruestigent, tamen quod inde conantur vel actiones noſtras, vel actionum euenta prædicere, nimis errant, & vendunt imperitis hominibus miſerabilẽ ſeruitutẽ. Et capite viceſimoſecundo, Ex hac notatione velle naſcentiũ mores, actus, euenta prædicere, magnus error & magna demẽtia eſt. Deinceps concludẽdo caput, dicit, Opiniones iſtæ quibuſdam rerum ſignis humana præſumptione inſtitutis, ad eadem illa quaſi quædam cum dæmonibus pacta & conuẽta referendæ ſunt. Capite vero 23. ſic ait, Omnes huiuſmodi artes vel nugatoriæ vel noxiæ ſuperſtitiõis, ex quadã peſtifera ſocietate hominũ quaſi pacta infidelis & doloſæ amicitiæ cõſtituta, penitus ſunt repudianda & fugiẽda Chriſtiano. Idẽ quoq; in Homilia 6. de Epiphania, vocat hanc artem ſtultitiã ſacrilegam & indoctã, in qua vani homines de genituris homi-*S. Sebaſtianus.* num quicquid opinãtur loquuntur. Quid quod ſanctiſsimus ille martyr Sebaſtianus corã Cromatio præfecto Romano,

mano, vanam illã planetariorũ validiſsime cõfutauit ſcientiam? neque id tantum, illum inſuper ſanare noluit, niſi cõfracto aſtrolabio, ĩdicaret quã eſſet ars iſta incertiſsima deo & aduerſa & plane cõtraria. ¶ Neq; vero deſunt, qui obganniant & oblatrent ſubinde, vt ſciẽtia hæc contemnatur, fieri tamen multa quæ prædicũt aſtrologi, vt iã illa non ſit omnino vel nulla, vel inutilis. Iis ergo reſpondeo, artẽ hoc ipſo nõ probari. quod illi nõnunquã aliquid vere prędicũt, quãuis id quoque implicate nimis, magiſque obſcure, quã veteres ſua proponebant oracula. Iam enim dicũt, periculũ eſſe, ne quod hæc minãtur aſtra, hoc vel illo modo eueniat, niſi propitium aliquod ſiue Iouis ſiue Veneris ſidus impediat. Alias vero dicũt, hæc & id genus alia quædam euentura, ita vt ſemper queant in vtranque partẽ torquere, quod prænunciant. Itaq; credi ideo arti oportere, quod alicubi quod ipſi prædixere euenerit, & periculoſum eſt, & plane nihili. id enĩ ex ſacris literis cõſtat, vbi de pſeudopropheta dicit dominus, Si ſurrexerit in medio tui prophetes, aut qui ſomnium vidiſſe ſe dicat, & prædixerit ſignũ atq; portentũ, & euenerit quod locutus eſt: & dixerit tibi, Eamus & ſequamur deos alienos quos ignoras, & ſeruiamus eis, nõ audias verba prophetæ illi⁹ & ſomniatoris, quia tẽtat vos dominus deus veſter, vt palã fiat vtrum diligatis eũ an non, in toto corde & in tota anima veſtra. Ecce hic deus permittit etiam pſeudoprophetã ſeductorẽ prædicere futura. Quare id? En cauſa quoque adiũcta eſt, cur deus iuxta eorũ prædictiones quædã ſinat euenire, vt nimirũ ſic cõprobet deus, quiſnã fidẽ veram & charitatem erga ipſum habeat. ſiquidẽ pij & conſtãtes Chriſtiani in nullo mouentur, etiamſi diuinator aliquis ſemel atque iterũ quippiam vere prædixerit, & viciſsim in aliis centũ aberrarit, vt fidem illi prębeat, aduerſus diuinas, pontificias & Cæſareas leges. Aliam adhuc rationem reddit Auguſtinus, vnde fiat quod inter tot mendacia nonnunquã aliquid vere vaticinentur, dicens id fieri aſtutia & calliditate diabolica, atq; hoc gemina via. Altera, quoniã ex intellectus ſui ſubtilitate, lõgaque experiẽtia quæ futura ſunt, prænoſcit: idque dum alicui cultorum ſuorũ inſpirat, huic aut alteri ſtellæ attribuit. Altera vero, vt ſi maxime quod futurum eſt, ignoret diabolus, diuinator iſte tamen ex ſeipſo vel etiã dęmonis inſtinctu illud prędi-

Aſtrologi quomodo vera prædicant.

Deut. 13.

Auguſt.

cat euenturum. omnem tunc mouet lapidem, nec quicquã relinquit intentatum diabolus, quãtum ei permiſſum eſt à deo, vt procuraret iſtud fieri, quod ſuus Genethliacus prędixit, & ita facilius homines eo adducat, vt huic arti credãt, per quam & ſeducantur. ¶ Sequitur hinc periculoſum eſſe, aliquem vel ſibi vel filio ſuo natiuitatẽ facere cõſcribi aut iudiciũ quodcunque. plerũque enim aliquid hic mali latet, quod ſi etiã alias nõ eueniret, tamen iam prædictũ eſt, quia omnibus viribus diabolus laborat vt fiat, & ſic arti ſuę qualiſcũque fides paretur. fit autem hoc iuſto plane iudicio, vt qui deo parere recuſabat & magiſtratui, ſemet Genethliaco vẽdens homini temerario, in gemitum incidat malũ, alterum, quod imminentis & quod ipſe præſciat incõmodi perpetua cura torquetur, quod eueniens etiã iam ſuſtinẽdũ adhuc & quouis modo. Quiſquis igitur ſibi probe cauerit, is optime fecerit. Et hæc quidẽ ſuper propoſita materia dicta ſufficiant. Verũ adhuc duo paucißimis adiiciamus ꝓ admonitione cuilibet probo Chriſtiano, prius hoc. Quoniã cum futurorum pręnotio nihil plane eſt, etiam ea quæ ex aſtrologia (videtur autem illa plus habere & fidei & authoritatis) pendet, multo minus tribuẽdũ eſt cæteris perditiſſimis vetulis, furiis, & ſagis, chiromathicis item, geomaticis, & id genus ſimilibus nugatoribus, præſtigias ſuas vel cryſtallo, vel mẽbrana virginea, vel ſedili quercino, vel pallio, &c. exercẽtibus, vel etiã per imaginens fuſiles, per ſchedas variis ſignis & characteribus inſcriptas, per nomina quædã admirãda & inaudita, per foſſas ſubterraneas, aut ſub liminibus foribúſque ædium paratas, per manũ ſiniſtrã hoc vel alio modo poſitã, per pilos aut ſanguinem, & quod demũ impium eſt, ſi huiuſmodi quiddam ſacris ſubiiciatur altaribus ſeu altarium tegumentis, vt ſic ſuper illo certus Miſſarũ numerus legatur in extremũ dei ſacramẽtorum ignominiã. Fuerit itaque illud miniſtrorum eccleſiæ, ſubinde circũſpicere in Angariis & Kalẽdis Ianuariis maxime, an huiuſmodi quidã ſub aris ſit reconditum. Omnes enim iſtæ maligni hoſtis grandes & verſutiæ longe fugiendæ ſunt, ſiquidẽ earum is vnicus machinator eſt & author, parans & inſtituẽs illas in perditionẽ hominum, & in ignominiam dei omnipotentis. Poſſem de ſingulis dicere copioſius, verũ id parum profuerit, imo oberit plurimum, cum ſit periculum,

ne

ne forte qui puſillanimes ſunt ſimpliciores ac infirmi, offendantur. Satis ſit interim illud coronidis loco adiicere, non priuatos tantum homines qui huiuſmodi oblectantur præſtigiis, parum aut nihil habere fœlicitatis, ſed & magnates ac principes, qui multis gaudent ſibi erectis natiuitatibus, minimum habere & fortunæ & victoriæ. ¶ Poſterius illud, quod ſupra nos addituros recepimus, hoc eſt, quod hic etiam commemorat beatus Auguſtinus, ſe libros combuſſiſſe Genethliacorũ, ideḿque eſſe factum temporibus apoſtolorũ, ſicut & Gelaſius papa fecit anno domini quadringenteſimo ſexageſimo nono. Quibus modis autẽ libri temporibus apoſtolorũ ſint exuſti, Lucas teſtatur, ſic inquiens, Multi qui fuerant curioſa ſectati, contulerunt libros & cõbuſſerunt eos coram omnibus, & computatis preciis illorum, inuenerunt pecuniam denariorum quinquaginta milium. Sed & Theodoſius ſtatuit hæreticorum libros diligenter & inquirendos eſſe, & publice exurendos. & Valentinus quoque & Martianus ita conſtituerunt. Vltimo ſupplicio coerceantur, qui illicita docere tentauerint. Omnes vero huiuſmodi chartæ ac libri, qui funeſtum & hæreticum complexi fuerint dogma, incendio concrementur. Hæc eo lubentius indico, quod quia & per pontificem maximum & catholicum noſtrum imperatorem Carolum quintum, iuſtiſſimis & mandatis & commiſſionibus hæreticorum libri ſunt combuſti: idq́ue qui iniquum putarunt eſſe, nunc videant adeo illud eſſe æquum, vt & ſanctis patribus & ſanctiſſimis noſtris præceptoribus ſit vſurpatum apoſtolis. *Auguſti.* *Act.19.* *L.dãnato. C.de hæretic. L.quicunque. C. de hæreti.*

¶ Ex omnibus iam ſupra indicatis rationibus conſtat, nos non debere, quod ad liberi arbitrij noſtri attinet opera, vllã dare fidem ſtellarum planetarúmque regimini. neque enim illuc, ſed ad mandata ſua nos deus ire iuſſit cõſulatum, quæ nobis voluntatis ſuæ certiſſima ſunt ſigna. Vanũ itaque fuerit & Chriſtiano homine indignam, in iis rebus credere quę aſſeruerũt Albumaſar, Bonatus, Maternus Firmicus, Aben, Ezra, Meſſahala, Alcabitius, Alboaſar, Haliaberagel Baco. A ponẽ. & nõ potius quod veritas ipſa dixit, Si vis vitam æternã ingredi, ſerua mandata. Nõ eſt quod tam quæras, quẽ quilibet planeta gradũ, quódque ſignũ occupet, quã ſolicitus ſis vt in omni tempore quod bonum eſt opereris. Nunc enim (quod & olim ſuo ſeculo Paulus vere dixit) tẽpus eſt *Matt.19.* *2.Cor.6.*

acceptabile nunc dies ſalutis. Profecto enim ſi nos illud hic in omni pietate fecerimus, deus viciſſim nobis & hic gratiā dabit, & poſt hac vitam nos ſupra ſolem, lunam & ſtellas omnes eleuabit in gloriam ſempiternam. quā vobis vna mecum concedat pater, filius & ſpiritus ſanctus.

HOMILIA IIII.

CVM eſſent iā nuptiæ in Chana Galilææ, inuitatus eſt ad eas & Chriſtus cū diſcipulis ſuis. ibi tū indicante Maria defectū vini domino ipſoq; reſpondente horā nondū veniſſe ſuam, nihil tamē illa cōmota, miniſtros iuſſit quicquid imperaret ille, facere diligenter, intelligens vtiq; eum nihil ex duritie aut amarulentia dixiſſe, dū exaudiret ipſam recuſaret, ſed vt defectus ille vini pateret omnib⁹. Ita colligente hoc ipſum ex verbis
Chryſoſto. domini Chryſoſtomo, Nondū venit hora mea, id eſt, nōdū cognitus ſum præſentibus, nondū ſciunt vinū deeſſe: ſine id primum intelligāt. ſatis nō eſt quod ſola referas, mater es & ſuſpitioſum miraculum faceres, oportet indigentes rogent. Quid multa? rogari vult & quidē indeſinenter deus, quod
Matt.15. vel ſola ſuo nobis declarat exemplo mulier Chananæa, quę dū oraret pro filia, nec tantū exaudire eam primū dedignaretur dominus, verū inſuper verbis ipſam duris increparet, dicens, bonū non eſſe ſumptū panem filiorū dare canibus. illa tamē pertinaciter inſtaret, interim magna & cōſtanti non deſinens orare fiducia, exaudita eſt tandē. Siquidē non ſemper ſtatim exaudit orantē deus: ſed interdū quod petitur differt, ſicut hic. Quæ ſane Chriſti verba prima frōte videtur eſſe dura, Quid tibi & mihi eſt mulier? Nouerat illa tamen animi filij ſui mitiſſimā benignitatē, nouerat etiā quod omnis qui ſpem ſuā & cōſolationē reponit in deo, certū ſolatiū
Dan.13. ſuæq; petitionis impetrabit effectū, ſicut de Suſanna Daniel inquit, Erat cor eius fiduciā habens in domino, & exaudiuit
Pſal.36. dominus vocē eius. Quomodo Dauid quoq; cecinit, Iunior fui, etenim ſenui, & nō vidi iuſtū derelictū, ſcilicet in finem, nec ſenē eius quærens panē. Cōuertit enim ille aquā tribulationis in vinū cōſolationis & ſolatij: qua de re egregiū ha-
Eccle.2. bet puerbiū Sapiens, Reſpicite filij nationes hominū, & ſcitote quia nullus ſperauit in domino, & cōfuſus eſt. Quis enim permāſit in mādatis eius, & derelictus eſt? Aut quis inuocauit eū, & deſpexit illū? Sciebat hoc ita eſſe ſanctiſsima virgo,

virgo, ideoque ſeruis cõmiſit, vt quicquid iuberet dominus facerent illi. Et merito quidé id ita ſeruis cõmiſit Maria, veluti certa de eo quod facturus eſſet Chriſtus, in nullo eã derelicturus, quoniã in nullo ſacrarũ literarũ loco cõperimus illum quicq̃ denegaſſe matri. ¶ Vnde diſcendum eſt cuique Chriſtiano, quæ ſit Mariæ clementia & quam mitiſſimus in intercedendo pro humano genere affectus, cui quando nihil negauit in terris adhuc viuenti filius, quæ fuerit impudétia dicere, eum illi in æternam iam aſſumptæ beatitudinem aliquid denegare? Errãt igitur neochriſtiani, dum reiicere ſanctiſsimæ illius virginis, duorumq; omniũ conantur interceſſionem, ſemet tanta cõſolatione, neſcio temere ne magis an impie priuantes. At nos cõtra ſequentes ſanctam matrem ecclesiam, clamamus, ſubinde, dicentes, Eia aduocata noſtra, illos tuos miſericordes oculos ad nos cõuerte, & Ieſum benedictum fructum ventris tui nobis poſt hoc exilium oſtende. ¶ Diſce deinde hinc quiſquis es, qui pietatis amas ſtudium, domino Ieſu obedire. ſiquidem hic Maria in iſtis ſeruis, mihi, tibi, nobiſque Chriſtianis omnibus imperauit demandauitque vt quicquid nos ille facere iuſſerit, faciamus ſedulo. Eodem fere exemplo, quo nobis pater cœleſtis præcepit poſt baptiſmum Chriſti, dicens, Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipſum audite. Et ô beatam animam, quæ vocem Chriſti audiuit ſimul & ſequitur. 2 Porro iam ſequitur dicit Euãgeliſta, Erant ibi lapideæ hydriæ ſex poſitæ, ſecundum purificationem Iudęorum, capientes ſingulæ metretas binas vel ternas. Mos hic Iudęorum fuit perpetuus, vt ſubinde ſe abluerent. facile enim polluebantur, itaque in promptu ſemper eos oportebat habere aquã qua purgarentur rurſus. Quaſdam auté ex illis etiam ex lege habebãt purificationes, ſicut ex Deuteronomio, Exodo & Leuitico liquet. Quaſdã vero ipſi ſibi aſſumpſerant omni tempore, idque ex traditione ſcribarum, ſeniorum & legis doctorum. Id adeo Marcus etiã teſtatur, ſic ſcribens, Phariſæi & omnes Iudæi, niſi crebro lauerint manus, non mãducant, tenentes traditioné ſeniorum. Et à foro venientes, niſi baptizentur, nõ comedunt. Et alia multa ſunt quę tradita ſunt illis ſeruare, baptiſmata calicũ & vrceorũ & æramentorum & lectorũ. Ad eundem vero modũ Paulus idipſum quoque cõmemorat, ad Hebræos inquiens, In variis baptiſmatibus.

Interceſſio Mariæ

Eccleſia.

Mat. 3. 17

Ioan. 2.

Deut. 23.

Leuit. 11. & 15.

Mar. 7.

Hebr. 9.

Cum itaque tantum & lotionum & purgationum penes Iudæos erat, decebat plurimum aquæ ad huiuſmodi purificationes eſſe neceſſariũ, ideoq; in hunc vſum parata illa hic aſ-
Chryſoſto. ſeruabatur, teſtante id quoq; Chryſoſtomo, quod cum Palæſtina inopia aquarum laboret (rari enim in ea fontes ſcaturiunt (hydriæ illæ aquæ ſemper plenæ ſeruabantur. Sed neque temere, eodẽ auctore dictum eſt, ſecundum purificationem Iudæorum, ne quis infideliũ ſuſpicari poſſet aliquo forte craſſiore vino in eis reſidente, deinde infuſa aqua lympidiſſimũ vinum factũ. Quare illa particula, ſecundũ purificationẽ Iudæorũ, nunquã in iis vinum fuiſſe oſtendit. Verũ hoc etiam miraculo nõ parum erat accõmodũ, quod hydriæ illæ fuerũt ſex, & hæ quoque iuſtæ magnitudinis. ſiquidem vna earum metretas duas aut tres capiebat, noſtri vtiq; ſeculi quinas vel ſenas, ſicut adhuc & illa Coloniæ cernitur hydria apud ſanctã Vrſulam, & altera Romę. Nam ſi Chriſtus in amphora aliqua exigua minúſq; capaci aquã mutaſſet in vinũ, ſuſpicio eſſe poterat, ne forte vinũ illud tantulũ aliunde eſſet clam ingeſtũ, quod ipſum in tanta vini copia ſuſpicari nemo potuit. Quãuis decebat in hũc vſum Iudęos quoque nõ parum, ſed quam plurimũ vini adhibere, quod eſſet illa eorum conſuetudo nõ omnino mala in quibuſdam, vt ſi quisvel leproſum attigiſſe, vel cadauer hominis brutíve demortui, ſi quis etiã cum muliere rem habuiſſet, & id genus alia multa, in quib9 ſi ſe aliquis polluiſſet, ablueretur rurſus.

3 Iam nunc dominus dicit ad ſeruos, Implete hydrias aqua. vnde colligitur eas iã aqua fuiſſe euacuatas, vt ſic Chriſtus rurſus impleri iuberet, iámque impleta afferri architri-
Chryſoſto. clinio Chryſoſtomus hic quærit, quanam gratia Chriſtus antequã implerentur, non fecit miraculum, quod lõge fuiſſet admirabilius: perfectius etiam indicaſſet eius diuinitatẽ, cum deus omnia ex nihilo creauerit. Reſpondet, Aliud eſt ſubiectæ materiæ qualitatem mutare: aliud, ipſam ſubſtantiam ex nihilo facere. hoc profecto mirabilius nõ tamen ita credibile, & quod tam facile potuiſſet, multitudini perſuaderi: hac gratia miraculorũ nonnunquã multitudinem conſulto imminuit, vt facilius crederentur. Equidẽ ſane crediderim maleuolos iſtos facilius tũc potuiſſe miraculum iſtud reprehendere & calumniari, vnde tandem vinum iſtud in aquas deueniſſet. Hinc etiã alia cauſa promanat, quod non ipſe

ipſe hydrias impleuit. nam ſi maxime hic fuiſſent qui miraculum cauillari vellent, miniſtri qui aquam hauſerant, teſtari quoque poterāt, nec dolum ſubeſſe nec fraudem, ſed nec magicum quicquam hic vſurpatum. Quę ratio eſt quoque, cur ſuorum magnitudinem miraculorū Chriſtus quandoq; imminuerit ipſe, vt nimirum & facilius & citius crederentur. Accedere poteſt tertio loco, & illa cauſa, vt hic corruerent hæretici iſti Manichæi, Valentiniani, Marcionitæ, & Cerdoniani, qui duo poſuerunt principia bonorum & malorum: aliorumq́; viſibilis huius mundi, alium vero inuiſibilis conditorem. Impiam iſtam hæreſim vt refelleret Chriſtus, in miraculis ſuis rebus vſus eſt etiā viſibilibus, ſicut hic aqua. Profecto enim ſi alius aquā cōdidiſſet creator deo cōtrarius, nō vſus vtiq; hic fuiſſet vlla aliena creatura ad diuinæ ſuæ virtutis declarationem. Verum hoc modo viſum eſt deo ſeſe exhibere, vt ſimul doceret, & vnum eſſe deum, & eundem cœli, terræ creatorē, omniumq́; creaturarum. Mōſtraret etiā ſe eſſe illū, qui vites humectat, qui aquā pluuiatilem per radices vitis in vinum vertit, niſi quod idipſum quod tēpore paulò longiore faciat in incremento vitū, hoc momentaneo quodam modo hic fecit idē ille opifex in nuptiis. Super quibus pulcherrime vt omnia, cōtēplatur beatus Auguſtinus dicens, Quis eſt qui conſiderat opera dei, quibus regitur & adminiſtratur totus hic mundus, & non obſtupeſcit, obruiturq́; miraculis? ipſe enim fecit vinum in illo die in nuptiis, in ſex illis hydriis, qui omni hoc anno facit in vitib⁹. Sicut enim quod miſerunt miniſtri in hydrias, in vinū conuerſum eſt opere domini: ſic & quod nubes fundunt, in vinū conuertitur eiuſdē opere domini. illud autem nō miramur, quia omni anno fit, aſsiduitate amiſit admirationem. Ecce etiam quod Lazarū ſuſcitauit Chriſtus à morte, nōnne mirum eſt apud omnes? & tamen quotidie naſci, qui prius nihil fuerant, quotuſquiſque eſt qui miretur?

Manich. *Auguſt.*

4 Haurire deinceps iubet dominus miniſtros & ferre architriclino, qui cum guſtaſſet aquam vinum factam, neſciuit vnde eſſet. Nemo, inquit hic Chryſoſt. ignorat in cōuiuiis huiuſmodi munia maxime ſobriis & temperantibus demādari, quorum ſolum officium eſt. vt debito ordine & apparatu omnia diſpenſentur. Architriclinum tamē ſunt qui interpretentur eum hic intelligi, qui hoſpitum omnium fue-

Chryſoſto.

rit & ſummus & præcipuus, ideoq́; ſupremo loco reſidens, nec id immerito. ſiquidem presbyter fuerit vt plurimū qui non benedixerit tantū omnia, ſed & illos iuxta traditionem ſeniorum erudierit, quod hic poſt Alcuinū Beda quoq; cōmemorat. Qui nos apud quoſdam etiam noſtro ſeculo non omnino exoleuit, vt contracturi matrimoniū & nuptias inſtructuri, presbyterū quoq; aduocent. Quicquid tamē hoc habeat, ſatis eſt Chriſtum quod ex aqua iam fecerat vinum, architriclino miſiſſe, ſiue ille tandem archimagirus, ſiue ex hoſpitibus primus fuerit. is guſtato vino, ſenſit illud eſſe nobiliſſimum. Vbi ſane eſt quod miremur, Chriſtum, qui in hoc venerat in mundum iſtum, vt homines mundi voluptatem docere contēneret, tantum tamen humanæ tribuiſſe infirmitati, vt conuiuium illud optimo etiā vino exhilararet.

¶ Verum hic alia rurſus exoritur quæſtio, quibus tandē verbis Chriſtus ex aqua vinū fecerit, aut num ſine omni alicuius verbi prolatione miraculū operatus ſit tantum. Ad hoc reſpōderi primum poteſt. vſus ne ſit ille aliquo verbo, ſciri nō poſſe. Siquidē non omnia ſunt ſcripta, credendū tamen eſſe magis, miraculum iſtud, ſine vllo verbo ſola ſua voluntate diuina Chriſtum eſſe operatum. Omnis enim creatura pure in obedientia conſiſtit diuina, ita vt de & cum ea fiat, quicquid diuinæ illius placitum fuerit voluntati. Quomodo Dauid dicit, Omnia quæcūque voluit dominus fecit in cœlo & in terra, mari & omnibus abyſſis. At cur in hoc miraculo ſola ſit vſus volūtate, & tamen in pleriſq; aliis nunc verbo, nunc opere, alias etiam à fletu & lachrymis ſibi non temperarit, ratio reddi poterit huiuſmodi, quoniā miraculum illud in lętitiā tantum exhibitum eſt & exhilarationem conuiuarum, cum interim cætera ad hominūm operatus ſit neceſſitatē: in quibus ille. quāuis & ipſa potuiſſe ſola ſua facere voluntate diuina, verbis vſus eſt, declaraturus per hoc, eſſe quippiā in eis ſuæ operationi cōtrarium, ſcilicet peccatum. Omnia enim quæ patimur, ob demerita & culpam noſtrā patimur, vt ait B. Hieronymus. & niſi peccaſſet Adam in paradiſo, nec illum ignis vſiſſet, nec demerſum perdidiſſet aqua, nec aër infeciſſet, neque ei animal noxium aliquod nocuiſſet, nec vulneraſſent arma, nec aliquod offendiſſet genus morborū, vt conſtans habet ſententia Auguſtini, Iſidori, aliorúmq; doctorum: adeo vt Paulꝰ dixerit ad Romanos, Corpus

Ioan. 21. *Pſal. 134.* *Hierony.* *Auguſti.*

Corpus mortuum eſt propter peccatũ. Et cum defectus om
nes in humanũ genus ex peccato irruperint, quod Chriſtus
miraculis ſuis venit adimere, merito verbis quoq; ad ea vti
voluit, & non raro ob ſignificationem operibus etiam, ſicu
ti in cæco, cui viſum reſtituens facto ex ſputo luto, liniuit
oculos, & cum ſurdo, cuius aures tetigit expuẽs. Quæ ſane *Ioan.9.*
quid ſibi velint, ſuis ſingula locis per ſanctos patres egregie *Mar.7.*
eſt explicatum. Quanuis ergo hæc omnia penitus ex volun-
tate diuina pendeant, tamen in hoc præcipue miraculo im-
menſa quædam exhibita eſt gratia dei, quam velut in ſpiri-
tu præuidẽs Dauid, dixit, Qui miſeretur omnib⁹ iniquita- *Pſal.102.*
tibus tuis, & ſanat omnes infirmitates tuas. Poterit hic alia
adhuc cauſa dari, quod Chriſtus in hoc primo ſuo miraculo
euidẽtius declarare voluerit filiũ eſſe ſe conditoris omnium
creaturarũ, vt ſit ſibi vſurparit officiũ diuinũ, ſola ſua volun
tate operãdi. 5 Quãdo poſtea ſequitur, increbuiſſe mira-
culũ ipſum adeo illud reſciuiſſe architriclinum, & proinde
expoſtulaſſe cum ſponſo, quod vinũ iſtud ad vltimas conui
uij partes reſeruaſſet, quæres forte, cur ille nõ miniſtros po
tius, qui vinum attulerant, interrogarit, vt ſic miraculũ ma-
nifeſtatũ magis fuiſſet. Et hic reſpõderi poterit, neſciſſe eũ,
quid aut quomodo acta res hæc tota eſſet, ideoq; ſponſum
interrogaſſe merito, vnde illud adeo nobile vinum aduene
rit. Atq; id quidẽ Chriſtus ipſe ſic fieri voluit, vt ita lẽte & *Chryſoſto.*
pedetẽtim miraculi ſui virtus agnoſceretur. Sed etſi per mi
niſtros miraculi huius fama diſperſa primum eſſet, non tan
tum fides eis habita non fuiſſet, ſed & dici ab aliis poterat
inſanos eſſe eos, qui miraculum tantum adſcriberent, acce-
ptumq; ferrent domino adhuc & ignoto & contempto. Ve
riſimile eſt etiã, neq; male creditur, hoc miraculo cõmotum *Ioan.4.*
eſſe iſtum Regulum, cuius filius decumbebat ægrotus, vt ad
dominum veniret, filioq; ſuo ex illo ſanitatem impetraret.
¶ Deinde, cum iam & ſerui teſtimonium dediſſent, aquam
hauſiſſe ſe, & ipſe quoq; architriclinus, ex illa vinũ factum,
notandum eſt adhuc vinum hoc fuiſſe optimum, vt ſic non
immerito architriclinus cum ſtupore quodã iraſceretur ſpõ
ſo, quod iſtud ſeruaſſet vſq; ad conuiuij finẽ. Rationem red
dit Chryſoſtomus, quod eiuſmodi fuerint Chriſti miracu- *Chryſoſto.*
la, vt quę natura perfecta ſunt, longe pulchriora melioraq;
reddãtur, ipſaq; adeo mẽbra diſtorta q̃ ſana erãt, validiora

faceret. ita enim cæci quibus viſum dominus reſtituit, acutius cæteris cernebant, & ſic de ſimilibus, atq; hic etiã cũ vino actũ, quod architriclinus & ſponſus teſtatur. Sunt quoq; qui velint Chriſtũ ob euidentiorẽ primi huius miraculi declarationem ex aqua vinum feciſſe rubeum, quod vt eſt per ſe admirandum magis, ita Eccleſiaſtica firmatur authoritate, ſiquidem non temere canit Eccleſia, A qua rubeſcunt hydriæ, vinumq́; iuſſa fundere, mutauit vnda originem.

Eccleſia.

¶ At iã nũc poſtremo, veluti coronidis loco adiiciamus pulcherrima illa & præclara Hilarij verba, Nuptiarũ die vinũ in Chana Galilææ ex aqua factũ eſt. nũquid cõſequitur aut ſermo noſter aut ſenſus, quibus modis natura demutata ſit. vt aquæ ſimplicitas defecerit, & vini ſapor natus ſit? Non permixtio fuit, ſed creatio: & creatio non à ſe cœpta, ſed ex alio in aliud exiſtẽs: non per transfuſionẽ potioris obtinetur quod infirmius eſt, ſed aboletur quod erat: & quod non erat, cœpit. Sponſus triſtis eſt, familia turbatur, ſolẽnitas nuptialis cõuiuij periclitatur. Ieſus rogatus nõ exurgit aut inſtat, ſed quieſcẽtis eius hoc opus eſt. Aqua hydriis infunditur, vinũ calcibus hauritur, infundẽtis ſciẽtiæ ſenſus nõ conuenit hauriẽtis. Qui infuderunt, hauriri aquã exiſtimãt: qui hauriunt, vinũ infuſum arbitrantur, tempus quod in medio eſt, non ſufficit vt liquoris natura & naſcatur & pereat. Ratio facti, & viſum fruſtratur & ſenſum, virtus tamen dei in iis quæ ſunt geſta, ſentitur. Rogemus dominum, &c. Amẽ.

Libro 2. de trini.

Corp' ſimplex fit mixtum.

HOMILIA QVINTA.

EVANGELIVM iſtud iuxta literam vt mirabile eſt, ita gaudio lætitiaq́ue pleniſsimum, cum audiuimus Chriſtum non tantum nuptias præſentia ſua cohoneſtaſſe, ſed & hoſpites nouo miraculo optimoq́ue vino exhilaraſſe. Verum ſi ſpiritum & myſticum illum ſpectes intellectum, quem hic ſane quærere & eruere debemus, eſt quod magis multo miremur in hoc euãgelio. ſic inquiſierunt eum veteres nouiq́; doctores omnes, præcipue vero Auguſtinus, Beda & Bernardus. Et nos igitur paucula quædam nunc quoq; ſuper hoc decerpamus. ad illud quo facilius queam' adiutorio dei pręſtare, vos quoq; diuinũ implorate auxiliũ, & ſicut pro Paulo Coloſſenſes, ita pro me deũ orare, vt de' aperiat nobis oſtiũ ſermonis, ad loquendũ myſteria & arcana Chriſti, vt manifeſtẽ illud ita

vt

vt oportet me loqui. Dicatis ergo, Pater noſter, Aue Maria.

¶ Quando iam ex Chriſto dari nobis loquendi gratiã orauimus, age nũc rem ipſam aggrediamur. Principio itaq; nuptias dicimus ſpirituales illas ſignificare nuptias, quas cum ſponſa ſua Chriſtus inſtituit. id adeo ex Matthæo collectu facilimum eſt, quando dicit, Simile eſt regnum cœlorũ homini regi, qui fecit nuptias filio ſuo. quod ipſum de Chriſto Dauid quoq; præuidit in ſpiritu, inquiens, Sicut ſpõſus procedens de thalamo ſuo, hoc eſt, ex vtero virginis in quo requieuit ſeptimanas triginta nouem, dies duos. Qui vero Chriſtus nuptias facit, non eodem vndiq; modo in ſcripturis inuenitur. ſiquidem illa Chriſti ſponſa & humanitas ipſius eſſe poteſt, & fidelis cuiuſq; hominis anima, & tota demum eccleſia catholica. Nos cæteris hic omiſsis, illas tãtum proſequemur nuptias, quas cum eccleſia fecit. Eam autẽ eſſe Chriſto deſponſatam, nõnne ſatis magnus tibi teſtis eſt Paulus, cum ait, Viri, diligite vxores veſtras, ſicut Chriſtus dilexit eccleſiam? & deinceps, Sacramentũ hoc magnum eſt. ego autem dico in Chriſto & eccleſia. Chriſtus relicta matre ſua ſynagoga, Eccleſiæ adhæſit catholicæ, quam ex omnibus gẽtibus congregauerat, quantumuis ſecundum carnem ex Iudæis tãtum natus. Sed & patre relicto, adhæſit eidem, patre inquam illo ſuo cœleſti non tamẽ ab eo, vel eius diuina recedens ſubſtantia: ſed ita, quod non ea qua æqualis erat ęterno patri, forma hominibus apparuerit, vt inquit Paulus, Ille cum in forma dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo, ſed ſemetipſũm exinaniuit, formam ſerui accipiens. ¶ Hæc illa ſponſa quãuis nigra fuerit & deformis, cæcitatis & idololatriæ plena, adeo vt & Iudæi ſuper hoc murmurarent, & ipſe quoq; Petrus illam ex gentibus collectam ad Chriſtum nõ pertinere putaret. Quo exẽplo & veluti typo, Aarõ quoq; & Maria aduerſus Moyſen murmurarunt, quod vxorem duxiſſet AEthiopiſſam. Eodem enim plane modo Iudæi quoq; primum murmurauere cõtra gentes, quæ in tantis tamque execrandis ſceleribus tamdiu iacẽtes pene perierant, quod multis exaggerat Paulus. Chriſtus tamen iſtam peccati contractam nigredinem illi depellere potuit, vt ait Paulus, Chriſtus dilexit eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam eccle-

Matt. 22.
Pſal. 18.
Vide dominica viceſima poſt pentecoſt.
Ephe. 5.
Gene. 2.
Philip. 2.
Nume. 12.
Rom. 8.
Ephe. 5.

ſiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiuſ modi, ſed vt ſit ſancta & immaculata. Habemus itaque hoc
Iud. 14. modo explicatum ſpōſum cū ſponſa. Potes etiā huc adduce-
3. *Reg.* 1. re hiſtoriā Samſonis & coniugū eius, & illud myſtice appli
Chana. care, vel hiſtoriā de Dauid, quādo duxit Abiſaag Sunamitē.
Pſal. 62. 2 Sed neque hoc myſterio canet, quod in Chana Galilęę nuptiæ iſtæ factæ leguntur, Chriſti inquā & eccleſiæ. Chana enim in noſtræ linguæ idiomate idem eſt quod zelus, amor ardens & vehemens, alias etiam bonorum ſiue acquiſitionem, ſiue poſſeſsionem ſignificat. Galilæa vero terminus ſeu limes dicitur, quo regiones tum diſcernuntur, tum inter ſe coniunguntur. Quæ omnia ad myſticam hanc faciūt ſpiritualium nuptiarum interpretationem. ſiquidem illę factę ſunt in Chana, hoc eſt, zelo quē Chriſtus habet erga eccleſiam ſuam, adeo vt ſemetipſum in mortem traderet, illā ſan
Ephe. 5. ctificaturus, ſicut iam ex Paulo adduxim⁹. An nō putas charitatem illam dei erga genus humanum fuiſſe lōge maximā, quod ille humilitate tanta ſe demiſerit propter eccleſiā ca-
Ioan. 3. tholicam? Teſtatur illud Chriſtus ipſe apud Ioannem, ſic dicens Nicodemo, Ita deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam. Vehemēs hic zelus, & gratia dei
1. *Cor.* 8. magna erga genus humanum, vt Paulus quoq; non male agnouit, ad Corinthios ſic ſcribens, Scitis gratiam domini noſtri Ieſu Chriſti, quoniā propter vos egenus factus eſt, cum eſſet diues, vt illius inopia vos diuites eſſetis. Eandem hanc
Hiere. 31. cauſam per prophetā quoq; Hieremiā proponit dominus, dicēs, In charitate perpetua dilexi te, ideo atraxi te miſerās. Et hæc illa eſt charitatis virtus, quæ matrimonium iſtud cō-
Bernar. traxit. Vnde ſanctus Bernardus, Si, inquit, deus hominē nō diligeret, filius dei pro eo nō moreretur. Sunt ergo nuptiæ iſtæ factæ in Chana, hoc eſt, in frequenti charitate & zelo. Verum ſi alteram quoq; illius ſpectemus interpretationē, iterum ad noſtras has ſpirituales nuptias & ipſa non male quadrabit, cum emptionem ſeu redemptionē, vel etiam acquiſitionem aut poſſeſsionē verterimus. Chriſtus enim eſt qui nos redimit, & rurſus acquiſiuit ē poteſtate mortis &
Tit. 2. diaboli ereptos, ſicut de eo Paulus inquit ad Titū, Qui dedit ſemetipſum pro nobis. vt nos redimeret ab omni iniquitate. Et Ioannes quoq;, Dignus es domine aperire librum & ſoluere

ſoluere ſignacula eius,quoniam occiſus es, & redemiſti nos
in ſanguine tuo ex omni tribu & lingua & populo & natio-
ne. Sed quid multis hic immoramur,cū tota vndiq; ſcriptu-
ra pleniſsima ſit,quam magno nos ille precio redemerit ſan
guinis mortisq́; ſuæ,quâq́; nos & acquiſiuerit & poſſederit
nimiū cara mercede vt hinc recte appellemur à Petro popu *1. Pet. 2.*
lus acquiſitionis?vnde & Paulus diligenter nos admonet,di *Act. 20.*
cens, Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos ſpiritus
ſanctus poſuit epiſcopos,regere eccleſiam dei,quam acqui-
ſiuit ſanguine ſuo. Verū cur Chana in Galilæa poſita eſt?eo *Charitas*
nimirū,quod charitas cū verus ille terminus ſit, fixus quoq; *terminus*
& immotus planeq́; nulli cōcedens,bonorū ſimul & malo- *bonorū &*
rum,filios lucis ſeparās à filiis dānationis, charitatē hāc quiſ *malorum.*
quis habet,ad ciuitatē dei pertinet:illā qui nō habet,iā in ci *Lib. 14.*
uitate diaboli eſt,idq́; per amorem ſui,ſicut pulchre beatus *cap. 18.*
Augu. in libro de ciuitate dei explicat. Recte igitur Chana
Galilææ,charitas ipſa eſt,limes nimirū & terminus diuerſa-
rum tū regionum,tum ciuitatū. Et hæ quidē ſpirituales ſunt
nuptiæ Chriſti & eccleſiæ ſuæ,quæ in Iudæa primū cœpe-
runt,vbi & homo factus eſt, & eccleſiā ſui corporis partici
patione cōſecrauit, ſimulq́; ſui ſpiritus pignore in fide eādē *Beda.*
cōfirmare dignatus eſt. Sed vocatis ad fidē gentibus,vſq; ad
ad fines orbis terræ earundē nuptiarū votiua gaudia perue-
nerunt. 3 Neq; vero Chriſtus illis nuptiis ſolus interfuit,
affuit inſuper & mater eius, ſynagoga ſcilicet Iudæorum.
quia enim ſecundum carnē ex illis natus eſt Chriſtus, & ipſi
quoq; merito vocati ſunt ad nuptias præ cæteris:vnde Chri
ſtus,quoq; in euāgelio inquit, Non ſum miſſus(in propria *Mat. 15.*
nimirum & corporali figura)niſi ad oues quæ perierunt de
domo Iſraël. Hanc illam matrē ſuam ad has nuptias inuita-
re vnice præcepit Chriſtus, quum apoſtolos ad prædicandi
mitteret,officium,dicens, In viam gētium ne abieritis, & in *Matt. 10.*
ciuitates Samaritanorū ne intraueritis:ſed potius ite ad oues
quæ perierunt domus Iſraël. Quanuis deinde poſt Chriſti
reſurrectionem non iam ſola mater,ſed creaturæ omnes, iu
xta præceptū domini,vocatæ ſunt ad nuptias illas,quū Pau-
lus & Barnabas dicerēt ad Iudæos, Vobis oportebat primū *Mar. vl.*
loqui verbū dei,ſed quoniā repellitis illud, & indignos vos
iudicatis æternæ vitæ,ecce cōuertimur ad gētes. Et tantū de
ſpirituali matris Chriſti inuitatione. Verum quod Chriſtus

Act. 13. quoq; ad proprias ſuas eſt nuptias inuitatus, id quoque ex ſcriptura ſatis cōſtat. Quoties enim ille à ſanctis patrib⁹ expetitus, & ardentibus votis à deo parte aduentus Meſsiæ, ſponſi nimirū, velut efflagitatus, toties ad nuptias has inuitatus eſt. An nō hunc inuitauit Moyſes, cū diceret, Obſecro domine, mitte quam miſſurus es? Simili modo ſponſum hunc ardentiſsime inuitauit propheta Eſaias, clamans, Rorate cœli deſuper, & nubes pluant iuſtū: aperiatur terra & germinet ſaluatorē, & iuſtitia oriatur ſimul. Et rurſus in alio loco, Vtinā diſrūperes cœlos & deſcēderes. Accedat autem huius inuitationis eximius prǽco Abacuc, dicens, Qui venturus eſt, veniet, & nō tardabit. Neque vero parū tum ardenter tum grauiter ſpōſum illū ad proprias ſuas nuptias inuitauit nobiliſsimus iſte & pſaltes & propheta, idemq́ue rex potentiſsimus, cū caneret, Excita domine potentiā tuā, & veni ad ſaluandū. Eodē quoq; pertinēt cæteri prophetę omnes, Hieremias, Zacharias Ioel, Micheas, omnesq́; quotquot fuerūt veteris teſtamenti patres ſancti, qui velut vno omnes ore ſedulo clamauerunt ad dominum, vt tandē ſpōſum illū tot retro ſeculis promiſſum mitteret ad nuptias, neque illum tantū, ſed & diſcipulos & apoſtolos eius cū eo, Lætare itaq; & exulta ſatis filia Sion, Iubila Hieruſalem. ecce dominus veniet & omnes ſancti cum eo, & erit in die illa lux magna.

Exod. 4. *Eſa. 45.* *Eſa. 64.* *Abac. 2.* *Pſal. 79.* *Zac. 9. 14*

4 Ait autē Maria, Quia vinum non habent. Non hic loquitur de perfectis & cōſummatis illis nuptiis eccleſiæ iā triūphantis in æterna beatitudine, de quibus Ioannes air, Venerunt nuptiæ agni, & vxor eius præparauit ſe, & datum eſt illi vt cooperiat ſe byſsino ſplendēti & candido, Byſsinū enim iuſtificationes ſunt ſanctorum. & dixit mihi, Scribe, beati qui ad cœnā nuptiarum agni vocati ſunt. In illis nanque nuptiis nullus omnino erit vini defectus, quādo vbiq; pręſens erit felicitas æterna & conſummata. Ibi nullus erit luctus nec dolor. Siquidem beatitudo, authore Boethio, ſtatus eſt omnium bonorum aggregatione perfectus. Sed tantum hic agimus de nuptiis eccleſiæ militantis in qua (vt ait Bernardus) ſæpe vinū deficit, gratia, ſcilicet deuotionis & feruor charitatis. Et ô quoties nobis neceſſe eſt fratres, poſt lachrymoſas querimonias veſtras, exorare matrem miſericordiæ, vt ſuggerat benigniſsimo filio, quoniam vinum non habeatis. Siquidē magis ad illam

Apoc. 19. *Apoc. 21.* *Boethius.* *Bernar.*

piiſsi

piiſsimā matrem pertinent nuptiæ illæ ſanctæ eccleſiæ,quā iſtæ quæ factæ ſunt in Chana Galilææ, in quibus ſi tanto commota eſt affectu ad exorandum filium, quanto dignius etiā maiori mouebitur ad intercedendum pro iis,qui ſe pie & deuote implorant? Neque vero vinum nobis tantū deficit in illis nuptiis deuotionis,in orationibus noſtris, & in operibus quoque vinum ardētis charitatis,ſed etiam plerunque vino caremus veræ intelligētiæ ſcripturarū, qui quondam plurimis fuit & vberrimus defectus in veteri teſtamēto,vbi ſæpe nullum fuit in ſynagoga vinū,ſed præter aquā plane nihil. Id adeo Auguſtinus quoque explicans, inquit, Erat prophetia antiquis temporibus, & à prophetiæ diſpēſatione nulla tēpora ceſſauerunt. ſed illa prophetia,quando in ea Chriſt⁹ nō intelligebatur,aqua erat. in aqua enī quodammodo vinū latet,ſed quādo velamen tollitur, & Chriſtus in illa intelligitur,tunc ex aqua fit vinum. Hoc ſignificare Paulus voluit,cū de Iudęis ſic ſcriberet, Vſque in hodiernū diem idipſum velamen in lectione veteris teſtamēti manet non reuelatū, quod in Chriſto euacuatur: & ſic vſq; in hodiernum diē, quū legitur Moyſes, velamen poſitum eſt ſuper cor eorū. cum autem conuerſus fuerit ad deū, auferetur velamen. Super eum locū,inquit Auguſt. Lege omnes libros propheticos,nō intellecto Chriſto,quid tam inſipidum & fatuum inueniens? Intellige ibi Chriſtum, non ſolum ſapit quod legis,ſed etiam inebriat,mutans mentem à corpore, vt peccata obliuiſcens,in ea quę ante ſunt extendaris,vt ait Paul⁹, Omnis itaque quæ de Chriſto prædicta eſt prophetia,ante eū aqua tantū fuit, dum latebat, eadem vero vbi per Chriſtum in ſucculēto quodam ſenſu & odore fragranti eſt declarata,in vinū abiit. Nōne enim duobus illis in Emaus eūtib⁹ prophetia tot à aquoſa fuit, quam diu eam non intellexerunt? vnde & audierūt à domino. O ſtulti & tardi corde ad credendum in omnibus quę loquuti ſunt prophetæ, & ſtatim deinceps vinū ex aqua facturus, cœpit à Moyſe & omnibus prophetis,interpretans illis de omnibus ſcripturis quæ de ipſo erant, adeo vt illi poſt hac dicerent, Nōne cor noſtrum ardēs erat in nobis dū loqueretur in via, & aperiret nobis ſcripturas? Et nō ſine ratione factū eſt,quod vinū nō ex nihilo,ſed ex aqua fecit, vt ſic cōſtaret ipſum etiā aquas non contēnere veteris teſtamenti, contra

Auguſti.

2. Cor. 3.

Auguſti.

Philip. 3.

Luc. 24.

Manichęos qui illud plane reiiciebant. Poterat enim vtiq;
Auguſt. vt ait Auguſtinus, & effuſa aqua vinũ infundere. verũ id ſi feciſſet, videretur ſcripturas veteres improbaſſe. cũ autẽ ipſam aquã conuertit in vinum, oſtendit nobis quod & ſcriptura vetus ab ipſo eſt, quæ tamen ante ſuum aduentũ aquã tantum mera fuit, vſque dũ ille verum ſenſum & intellectũ eius aperiret. Si vel per tranſennã Iudæorum cõmentaria, & ineptiſsima quęq́ue veteris teſtamẽti gloſſemata aſpiceres, eſſet quod hominũ iſtorum admirareris, & ſtoliditatẽ ineptam & cæcas ineptias, atq; tunc demum crederes merã apud eos aquã eſſe, obſeruans quoque craſſas & pluſquam beluinas eorũ intelligentias, videres eos nondũ habere vel minimã vini guttulam in nuptiis Chriſti. Et en ex innumeris vnũ exemplum hic tibi. cum in principio ſtatim Geneſis ſic legitur, quod creauit deus hominem, adeoq́ue maſculũ & fœminam creauit eos, ibi irruentes in hunc clariſsimũ & apertiſsimũ textũ Iudæi, turbant & miſcent aquã, dicúntque deũ creaſſe Adamum inſtar Iani bifrontem, vt qui geminã habuerit faciẽ ante & retro, ſicq́ue ex poſteriore parte Adami deinceps feciſſe fœminã. Præterea cum legitur,
Adam bifrons.
Gene. 2. Adæ non inueniebatur adiutorium ſimile ſibi, Dixit ergo dominus deus, Faciamus ei adiutorium ſimile ſibi, quid vel ſtultius vel magis tum temerarium tum impium, quã quod anteſignanus iſte Iudæorũ Rabi Salomõ, turbidiſsimã reddens aquã, neſcio ex cuius aniculæ Iudææ ſomnio, dicit Adam cognouiſſe pecudes & beſtias, etiã feras omnes, cumq́;
R. Salomon.
iis rem habuiſſe! Ecce quas ciſternas, quas lacunas, & quam turbatiſsimas aquas Iudæi adhuc pleno ore hauriunt ac potant, dum nobile illud eccleſiæ fidelium cum Chriſto bibere vinum recuſant, vnde impietates tantas, & quas iure abbominetur omnis Chriſtianus, ſcribunt, amant, amplectũtur: ſicut quiſquis es Hebraicæ linguæ imperitꝰ, in fortalitio fidei leges, & apud dominum Victorem de Carbẽ, & ipſum Iudæum Coloniæ conuerſum.

¶ Hoc autem illud eſt quod iſti, quia cæci ſunt, verũ ſcripturarũ intellectũ non vident, ſed quicquid guſtant, aqueũ habet ſaporem: quicquid potant, aqua eſt, & quidem turbidiſsima, ſicut de Iudæis iam olim quoque tempore Chriſti
Ioan. 12. dixit Ioannes ex ſententia Eſaiæ prophetæ, Excæcauit ocu-
Eſa. 6. los eorum, & indurauit cor eorum, vt nõ videant oculis, &

non

non intelligant corde, & cõuertantur, & ſanem eos. Sed video nimis in longum currere materiam & protrahi. quod igitur ex illa reliquum eſt, in iuſtum differamus ſermonẽ. Interim iam oremus deum optimum maximum, &c.

HOMILIA VI.

QVANTVM gratia diuina auxiliante fieri potuit, partem ſpiritualis interpretationis abſoluimus, ſuper nuptiis euangelicis. Age igitur nunc freti eiuſdem gratiæ ſubſidiis, quod reliquum eſt in illis, pari diligentia explicemus, & tamen ſummatim tantum varias indicemus ſanctorum patrum expoſitiones, qui tamen omnes vinum illud nobile in iſtis nuptiis biberunt. Vt itaq; rẽ paucis aggrediamur & trãſigamus, textus euãgelij ſequens ſic habet, Erant ibi ſex hydriæ poſitæ ſecundũ conſuetudinẽ purificationis Iudæorũ. Hoc ſane Bernardus refert ad nuptias ſeculi huius, in quibus ſane neceſſarium eſt, ſubinde & mũdare & abluere ſe, quãdo nemo mundus eſt ſatiſq; purgatus à ſordibus, ac ne infans quidẽ vnius diei. ideoq́ue hic etiã ſpõſa illa abluitur & mũdatur, vt ſit ſine ruga & macula, atq; p hoc inſtruatur & paretur ad iſtas nuptias cœleſtes. Deinceps ille hydrias iſtas ſex cõmemorat, ẽ quib⁹ ſeſe abluunt Iudæi, confitentes nimirũ & laudantes deum. Hydrias porro ſex refert ad ordines ſeu obſeruãtias ſextuplices, à ſanctis patribus in purificationẽ cordium inſtitutas. & ex prima quidem hydria hauritur caſtitas, ex ſecunda ciborum abſtinentia & ieiunium, ex tertia labor contra torpentẽ ignauiã, & quarta, vigilia & nocturna meditatio, ex quinta ſilẽtiũ, decus & ornamentũ monachorũ, ex ſexta ſpiritualis poteſtatis diſciplina. Hæc ſane pulchra & egregia eſt expoſitio de purificatione monaſtica, proinde eã confeſſoribus & prædicatoribus ad hoc deputatis relinquo, vnum tamẽ hoc ſi addidero quod Bernard⁹ inquit, Quid ſibi iſtud vult domine? Miniſtri ſoliciti ſunt de vini penuria, & tu dicis, Implete hydrias aqua. Illi de poculis cogitãt, & tu præcipis, vt vaſa purificationis impleant: innuere nimirũ & ſignificare volens, ſimulq́; docere prælatos, ꝑpoſitos, decanos, &c. qui miniſtri ſunt domini, quũ cõfratres ſui, hoſpites vtiq; ſpirituales, cupiunt vel orationis ſuæ deuotionẽ, vel vinũ ardentis charitatis, neque dum tamẽ aduenit hora domini, ille tamẽ

Bernar.

Ioan. 13.

Ephe. 5.

Sex hydriæ.

Bernar.

præcipit hydrias aqua impleri purificationis, modo iam ſupra declarato, tunc demum deus vinum illis tribuet ſpiritualis ſuauitatis in deuotione, oratione, charitate, cultu diuino, monaſtica obſeruantia, &c. Verùm de iis iam ſatis.

2 Inuenio diligentia ſanctorum patrum ſex hydrias veteris teſtamenti inſignes, explicatas pulchre & velut artificioſa figuli manu inſtructiſsime paratas, quarum declaratio omni fideli animæ quæ Chriſto domino eſt deſponſata, multum conuenienter quadrat. Hydria prima Rebeccæ eſt,

Sex hydriæ ſpirituales.

1 hydria cõpaſsionis & miſericordiæ. Sicut eni Rebecca depoſita ex humeris ſuis hydria, potum dedit ſeruo Abrahæ & camelis eius, ſic & nos quoq; decet proximis noſtris hydriã inclinare pro ſua neceſsitate facultatibus noſtris. Hydria altera Gedeonis eſt, qua ille hoſtes abegit, dum frangeret amphoras, in ſignum ardentis quoque charitatis noſtræ in bono omníque cultu diuino, quando quiſquis bonus eſt & conſtans veræ pietatis ſectator, ex animo dolet, videns aliquid turpe aut audiens: tunc enim ille frangit amphorã, hoc eſt, parcit nemini, nec fauorem curat, nec gratiam amici, tantum vehemẽti quodã animi ſui feruore cupit malum eſſe punitum. Amphora porro tertia eſt illa Eliæ, qua ipſe ſacrificium totũ & altare quoque ſuperfudit, ſpiritũ ſignificans contritum & humiliatum qui & ſacrificium ſiue holocauſtum orationis noſtræ & opera bona omnia irrigat, humectat, vegetat, deóq; reddit accepta. Hydria vero quarta, quam Salomon inter cætera templi vaſa collocauerat, & Ioas deinceps abſtulit, ea ſignificat guſtum æternæ dulcedinis internum in cultu dei, quam ideo etiam quærere oportet in templo inter cætera vaſa deo dicata & ſacra, hoc eſt, penes illos homines qui in cultu dei verſantur aſsiduo, quibus interdum tribuit deus dulcedinem illam ſpiritus ſui prælibandum, ſicut Monica, optima optimi filij ſancti Auguſtini mater, à ſumpto euchariſtiæ ſacramento ſentiens in ſe illam dulciſsimam ſpiritus ſuauitatem, eleuata à terra ſurſum, præ gaudio clamauit & dixit, Eia commigremus in cœlũ. Et Dauid, Paraſti in dulcedine tua pauperi deus. Hydria quinta, illa Sapiẽtis eſt Eccleſiaſtæ, quã ſuper fontẽ contriuit, ſignificatq; contemplationem mortalitatis huius noſtræ in iſta peregrinatione, eamque poſſumus ipſi conterere quotidie, videntes in dies nunc emori iuuenéſq; ſenéſq;,

Gene. 24. 2 *Iudic. 7.* 3 *3. Reg. 18.* 4 *3. Reg. 7.* *4. Re. 12.* *Pſal. 67.* 5 *Eccle. 12*

ſenéſque, nunc nobis quoque omne genus morbi, miſeriæ, cæterorúmque malorũ aduenire. & hanc nimirum hydriam confregit etiam Sapiens ille, quum diceret, In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis. Hydria hæc conteretur à nobis, quotieſcunque noſtram iſtam inuariabilem moriendi ſiue leges, ſiue neceſſitudinem, recogitamus cum illa Techua quæ ad Dauidé ſic loquebatur, Omnes morimur, & quaſi aquę dilabimur in terram quæ non reuertuntur. Eadem quoque cõfringitur, recolendo incertiſsimã illam mortis horam, quomodo ad diuitem iſtum dixit dominus in euangelio, Stulte, hac nocte auferent animam tuam à te. Hydria ſexta iſta eſt mulieris Sareptanæ, quæ nunquã euacuata eſt à farina, tantiſper dum annonæ cariſtia ibi duraret in illa regione. & ea quidem ſignificat meditationem verbi dei & ſcripturæ ſanctæ. inde enim verbum diuinum colligitur, dum panes conficiuntur quibus paſcantur famelici. Neque enim in ſolo pane viuit homo, ſed & in omni verbo quod procedit de ore dei. Et hæc iam ſufficiat expoſitio ſex hydriarum, quæ Chriſtianis omnibus in purificationem proponũtur, & non temere lapideæ ſunt iſtæ, in hoc ſcilicet, vt agnoſcamus fortiter & cõſtanter in huiuſmodi debere cõtemplationibus perſeuerare, ſicut ait Petrus, Et ipſi tanquã lapides viui ſuperædificamini domos ſpirituales. 3 Aliter adhuc inuenio hydrias iſtas ſex expoſitas, ita nimirum quod ſignificent ſex illas cõtemplationes, quas habere debet homo, vt impleatur aquis lachrymarum & cõtritionis. eas breuiter tantũ enarremus. Prima hydria, memoria illa eſt & recogitatio offenſæ diuinæ, qua tibi iram dei grauiter cõciliaris. amphoram hanc lachrymis adimple amariſſimæ contritionis, cum Dauide dicens, Exitus aquarũ deduxerunt oculi mei, quia non cuſtodierunt mãdata tua. Hydria ſecunda, dolor eſt fraternæ cõpaſsionis. eam implebis lachrymis charitatis, clamans ex animo cum Hieremia propheta, Quis dabit capiti meo aquã, & oculis meis fontem lachrymarum? & plorabo die ac nocte interfectos filiæ populi mei. Tertia porro hydria, eſt præſentis temporis aduerſitas, eam implebis aqua miſeriæ. Multæ enim tribulationes iuſtorũ, inquit Dauid. ſed & Iudith dicebat, Omnes qui placuerunt deo, per multas tribulationes tranſierunt fideles. Amphora quarta, metus eſt in-

Eccle.7. *2.Reg.14.* 6 *Luc.12.* *3.Reg.17.* *Matt.4.* *Alia expoſitio ſex hydriarũ.* *Pſal.118.* *Hiere.9.* *Pſal. 6.* *Iudit. 8.*

ferni, & impletur aqua compunctionis. fieri enim nō poteſt vt qui vere pœnas recogitat inferni, nō compungatur animo & horreat: vt recte nimis dixerit Dauid, Lauabo per ſingulas noctes lectum meum lachrymis meis, ſtratū meum rigabo. Turbatus eſt à furore oculus meus. Hydriam vero quintam, carnalium recte dixerimus eſſe tempeſtatem, horridam illam ſane & turbulentiſsimam, eáque aquis adimpletur ſpiritus tribulati & conturbati. nāque tunc ſpiritus affligitur, cum caro tentatur. Hydria ſexta, proprij tum peccati tum defectus meditatio eſt. eam implemus ſpe conſolationis & refectionis diuinæ, ſicut Dauid inquit, Cibabis nos pane lachrymarū, & potum dabis nobis in lachrymis in menſura. Aquæ illæ omnes tribulationis & miſeriæ, interceſsione virginis matris in vinum vertuntur tum cōſolationis diuinæ, tum ardentiſsimæ deuotionis. Nimium foret ſingula ad longum deducere, vt ipſa requireret materiæ neceſsitas. Dum enim diligentius adhuc omnia omniúmq; ſcripta circunluſtro, video quoſdam hydrias iſtas exponere ſex afflictiones pœnarum, quę ex peccato proueniunt. 1 quia ſic anima ſponſum ad iram cōcitauit. 2 quod dotem ſuam amiſit. 3 quoniam ſponſi ſui amorem & charitatē omnem perdidit. 4 Quia amicos ſuos optimos per peccatum cōtempſit, reiecit, à ſe abalienauit. 5 Quod iam pulchritudine quoq; ſua & decore omni ſpoliata eſt. 6 Quod amiſſa libertate, in ſeruitutem redacta eſt. ¶ Neque tamen deſunt adhuc qui hydrias illas interpretentur ſex ægritudines ſeu morbos, quos à ſe relinquit peccatum, veluti ſordidiſſimum & impuriſſimū harpyię fœtorem. & 1 quidem quod ſpiritualis ille ſapor, gratia ſua omni amiſſa. inſipidus plane redditur. 2 viſus quoque ſpiritualibus hebetatur. 3 quod in ambiguo ponitur tota ſalubritas ſpiritus. 4 ſiquidē & animus tam in operando bonū, quam vitando malū debilitatur. 5 concupiſcentia vero eorū quæ niſi nocere nil poſſunt, indies augetur & creſcit. 6 voluntas quoque ipſa ſibi aduerſatur, ita vt nūc iſtud, nūc viciſsim aliud velit. Omnis hæc aqua & inſipida & fluxilis eſt, niſi eā Chriſt⁹ gratia ſua confirmet atque ſtabiliat, & in vinū vertat gaudij diuini & ſanitatis æternæ. Quidam inſuper hydrias has ad ſex illa referūt opera miſericordiæ, quæ in die nouiſsimo mutabūtur in vinum perpetuæ fœlicitatis. Et adhuc tamen hydrias ſex, alij

Pſal. 6.

Pſal. 79.

Mat. 25.

alii conſtituunt in purificationem. 1 contritionem cordis. 2 oris confeſsionem. 3 voluntariã eleemoſynæ largitionem. 4 contumelię illatæ remiſſioné. 5 continentiã corporalem. 6 & obedientiam præceptorum. Sunt etiam qui eas exponunt de gaudiis æternæ ſalutis. Poſſent hæc omnia per longũ ſacræ ſcripturæ fundamentis cõprobari, ſed mitto. & ea cuiq; pro contemplationis ſuæ modulo meditanda relinquo, quia theologia ſymbolica eſt ampliſſima, in qua mater neotericos omnes excellit Keyſerſpergius 4 Quandoquidem ex omnibus patribus ſanctus Auguſtinus ſublimem & altiuolanté aquilam Ioãnem explicauit. libet quoque illius ſpiritualem ſuper hoc euangelio intellectum hic quoque inferre, cum ipſa etiam venerabilis Bedę expoſitione, breuiter tamen hęc omnia ne quicquam faſtidij hæc noſtra vobis ingerat prolixitas. Sic habet textus, Erant ibi hydriæ ſex poſitæ, eas iuſſit dominꝰ impleri. Hydriæ illæ ſex, ætates ſex ſunt, in quibus nõ defecit prophetia, prima ab Adam vſque ad Noe, ſecunda à Noe ad Abraham, tertia ab Abrahã vſq; ad Dauidé (ita enim Matthæus quoq; teſtatur) quarta à Dauid ad tranſmigrationem Babylonis vſque, & quinta ab illa vſque ad Ioanné Baptiſtã ſiue Chriſtũ (aduerte tamen quod qui ſeptem faciunt ætates, Moyſen interponunt) Sex igitur ætates ſunt mundi, quæ omnes vacuæ erãt, futuræ etiam inanes perpetuo, niſi eas Chriſtus impleuiſſet, ab eo enim impletæ tunc ſunt, quãdo in ipſo prophetiæ omnes ſunt cõſummatæ, & ex aqua vinum factum eſt, cum in prophetiis omnibus cœpit intelligi Chriſtus. Et proprie loquendo, aqua ſcripturæ ſacræ ſcientiã deſignat, quæ ſuos auditores & à peccatorũ ſordibus abluere, & diuinę cognitionis poteſt fonte potare. Vaſa ſex quibus cõtinebatur, corda ſunt ſanctorum, quæ quia fuerunt lapidea, ſignificatur ea & firma fuiſſe & fortiter fundata ſuper illam ſolidã petram, ſuper lapidem angularé Chriſtũ, quem vidit Daniel à monte cõcidi ſine manibus. Deinde cõmemorat Euãgeliſta illa huc adhibita eſſe iuxta purificationem Iudæorum, quia lex ſolis data erat Iudæis, euangeliũ vero Iudæis & Gentibus. Nota etiam quod quã diu aqua fuit, in hydriis fuit: at vbi primum vinum factũ eſt, iuſſit Chriſtus fundere ex hydriis. Cur id tandé? in prõptu illa ſignificatio eſt quoniã lex Moyſi in tabulis ſcripta erat lapideis. ſiquidé & Iudæi corda habebant

Keyſerſpergius. *Auguſti.* *Beda.* *Matth. 1.* *Beda.* *Ephe. 2.* *Dan. 2.* *Exod. 31. & 34.*

Exo.2.3. ſimiliter ſimilia, populúſque erat & pertinax & duriſſimi
Actu.7. cordis. Verum ex iſta duritie Chriſtus deinde euangelicam
Ioan.1. induxit ſuauitatem,ideoq́ue & Ioannes ait, Lex per Moyſen data eſt,gratia autem & veritas per Ieſum Chriſtũ facta eſt. Sed & Petrus de lege Moſaïca loquens, nos docet quomodo aqua iſta cruda & inſipida in lapideis hydriis verſa
Actu.15. ſit in vinum,cum ait,Quid tentatis deum imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorum,quod neque nos,neque patres noſtri portare potuimus? ſed per gratiam domini noſtri Ieſu Chriſti credimus ſaluari. Nónne hic patet, quomodo & ex aqua ſit factum vinum, & illud deinde ex lapideis hydriis in alia vaſa mitiora infuſum? ¶ Et quod porro ſequitur,hydrias iſtas cepiſſe ſingulas metretas aut binas aut ternas, hoc ſibi vult, quod vetus teſtamentũ nunc tres in diuinis perſonas, nunc duas tantum commemorat, vt cum ſcriptum eſt.
Pſal.103. Omnia in ſapientia(hoc eſt filio) feciſti. virtus enim & ſapientia dei Chriſtus eſt. Interdũ etiam cõmeminit ſpiritus
Pſal.32. ſancti,vt ibi,Verbo dei cœli firmati ſunt,& ſpiritu oris eius omnis virtus eorũ. Hæc multũ extendit Auguſtinus.verum nobis ſatis ſit interim,ea vel digito ſaltem cõmõſtraſſe.Nũc videamus quomodo amphoræ iſtæ ſalutaribus ſint impletæ aquis ſcripturarũ. obſeruemus etiam quo pacto eædem illæ in ſuauiſsimum odorem ſimul & ſaporem vini ſint conuerſæ.id oſtendi poterit in ætatibus mundi iam ſupra cõmemo
Gene.2. ratis. Auguſtinus etiã idem declarat in Adam & Eua. Quid enim aliud erant verba illa de matrimonio,quã aqua.Erunt duo in carne vna. Superueniens autẽ Paulus, eadẽ de Chriſto expoſuit & eccleſia. Ecce iterum aquam ex alia hydria tibi. Dormiente Adam ſumpta eſt ex latere Eua, & ex ipſa coſta facta. En autẽ hic tibi Paulum rurſus, & videbis aquã illam factam vinum. ſiquidẽ Adam iſte typus & figura ex-
Roma.5. titit venturi Adæ, ſcilicet Chriſti. Dormit enim Adam ille vt fiat Eua,& moritur Chriſtus vt fiat eccleſia, naſcaturq́ue adeo ex latere illius.nãque & Eua ſumpta eſt ex latere Adæ: & Chriſto in cruce mortuo, apertum eſt latus eius, vt inde
Beda. fluerent ſacramenta ex quibus eccleſia formaretur.Beda idipſum in Abel etiam & Cain declarat,hoc modo,Quiſquis factum illud auerſatur,vtique & condẽnat ſceleratum iſtud ſacrificium Cain,eiusq́; inuidiam,cædem timorem,maledictionem & condemnationem,atque viciſſim laudat bonum & pium

& pium iſtum Abel, cupit cum eodem offerre ſacrificium beneplacitum deo, ſimulq́; benedictionem accipere illius. Verum hæc omnia aqua ſunt tantum veteris teſtamẽti, quãuis non omnino mala. hanc mihi vide verſam in vinum, & meditare Cain ſignificare peruerſam malitiã Iudæorũ, qui fratrem ſuum occiderunt innocentẽ: Abel vero ſignificare paſsionem & mortẽ Chriſti, qui in Abel iam olim pati cœpit & in mortem tradi ab origine mundi. Terrã quoq; quæ ſanguinem Abel ſuſcepit, ipſam eſſe eccleſiã fidelium, quæ ſanguinem Chriſti à Iudæis effuſum ſuſcepit in myſterium ſuæ renouationis. Hoc modo quicũq; ſancta illa veteris teſtamenti verba ſanctius adhuc & intelligit & interpretatur, is ſane cum architriclino videt ex aqua vinum, ex litera factum eſſe ſpiritum. ¶ In ſecunda ætate, totus diluuio mundus deperiit, Noe excepto, & quotquot cum illo erant, hominibus animalibusq́; terræ in arca. Quod cũ legis, & horrendam iſtam recogitas plagam quæ ſuper vniuerſum irruit orbem, paucorum quoq; liberationem, & iam ipſe quoque cupit cum electis ſaluari, ne cum malis reiectus delearis & pereas, noris aquam adhuc eſſe in hydria ad purificandũ te. Verum cum apud te cogitas Noe Chriſtum & arcã ſignificare eccleſiam, iuxta interpretationem Petri, & quod ſicut aqua peccatores, ita baptiſmus delet peccatũ: columba vero quæ ramum oliuæ defert in arcam, ſpiritum ſanctum deſignat, qui oleum gratiæ ſuæ infundit piis hominum mentibus, huiuſmodi contemplatio dulcior ſuauiorq́; eſt lõge vino optimo apud omnes vere pios & Chriſtianos homines. Vel etiam, ſicut ex hac hydria hauſit beatus Auguſt. vt ſicut per lignum figura orbis terrarũ ibi in arca liberata eſt, ita in ligno crucis figeretur vita orbis terrarũ: & ſicut extra arcam nemo remanſit incolumis, ita hic extra eccleſiã nemini eſſet expectanda ſpes ſalutis. Offer hæc prudẽti architriclino ſcripturæ ſacræ, & is ſane dicit vinũ hoc vtiq; eſſe nobiliſsimũ. ¶ Digrediamur vlterius etiã in tertiam ætatẽ, & videbimus hic quoq; hydriam in qua ſit aqua. Cum enim Abrahã iam immolaturus vnicum ſuũ eſſet filium, & in locum illius angelus ei monſtraret arietẽ, qui & immolatus eſt, ſi expendas Abrahæ obedientiam, qua tantum ille meruit apud deum, teq́; componas, & animum tuum in omni obedientia, aqua eſt quidẽ, neq; mala, vt quæ à multis te præſeruet peccatis.

Gene. 4. *Apoc. 13.* *Gen. 7.* *Gen. 22.*

Vnde ſi cogites illum Abrahæ filium, filium dei deſignare Chriſtum, illúmque ſic faſciculum detuliſſe ad ſacrificium,
Ioan. 19. ſicut Chriſtus crucem ſuam portauit in Caluariæ locum: & quoniam vnigenitus offertur, diuinitate interim permanente immortali, immolatus eſt aries, hoc eſt, humanitas tãtum Chriſti paſſa eſt & mortua. Id ſi ita tecum recogitas, conſiderans benedictionem Abrahæ per oblationem Chriſti veniſſe in te mundum hunc vniuerſum, ſicut & Abrahæ dixit
Gene. 22. deus, In ſemine tuo benedicentur omnes tribus terræ, ecce iam aqua prophetiæ verſa tibi eſt in dulcorem vini, dum agnoſcis filium vnigenitum Chriſtum, qui & promiſſus eſt. Vinũ hoc illud eſt, quod & deguſtauit & multis modis commendauit Galatis Paulus. ¶ In quarta quoque mundi ætate Dauidem videmus poſt multas perſecutiones, quas ſuſtinuit à Saule, regem tamen factum, ita vt regnũ illud ſibi ſponderetur à deo fore perpetuum: quod quiſquis audit & inno-
1. Reg. 2. centiæ ſtudet, ſicut Dauid, patienter ſuſtinens omnes tribulationes, is ſane aquã inueniet mundam. Verum ſi per Saulem Iudæos, & in Dauide intellexerit Chriſtũ, & quoniam Iudæi Dauidem, hoc eſt Chriſtũ perſecuti ſunt & eccleſiam ſuam, vnde ab eis & ſpirituale regimen & ſceptrũ ablatum eſt ſeculare. Iam enim ex regione ſua expulſi, & per omnẽ mundum diſperſi, cõtempti vndique circũerrant, Iudęi, totam peragrant terram, nuſquã domeſtici. & ſicut ipſi aiunt, גרים & peregrini, ſedent abſque ſacrificio, templo, rege,
Oſeæ 3. ſacerdote & Ephod, ſicut eis prædictũ erat per Oſeam prophetam, omnis tunc eorum gloria, totiúſq; regni ſui ſplen-
Luc. 1. dor in Chriſtianorũ tranſlatus eſt eccleſiam, cuius regni ſane nullus erit finis, iuxta vocẽ angeli ad Mariam. In Chriſto
Pſal. 85. enim impletũ eſt illud Dauidis dictum, Exurge domine & iudica terram, quoniã tu hæreditabis in omnibus gentibus. Melius paulo guſta vinum illud, in omnibus gentibus. Lutherani nunc & Zuingliani putantes Chriſtum & eccleſiam tantum penes ſe eſſe, ſicut quondam Donatiſtæ, ecce aquam adhuc bibunt, & eam turbidã atque ingratiſſimã, nequedum deguſtarunt illud falernum nobile quod Chriſtus miſcens omnibus propinat gentibus. ¶ In ætate quinta populus Iudaicus in captiuitatem ductus eſt Babylonicam, & ibidem annis tranſactis ſeptuaginta, cum iam pœnitentiam egiſſet, domum reductus eſt per pontificem illum magnum Ieſum.

Hoc

Hoc qui iuxta hiſtoriam audit, & metum peccati ſibi inde concipit, pœnitentiam inſuper agens de peccatis cōmiſsis, iam ſe abluerit aquis hydriæ lapideæ: præter hæc autē cū co gitare apud ſe incipit, quod Hieruſalē eccleſiā ſignificat fidelium, Babylon impuriſsimā cōtagionē peccati, Nabucho donoſor diabolum: & pōtifex Ieſus illum deſignat ſacerdo tem æternum Chriſtum: videt indies multos multa bona fa cere, melioreſq́; fieri ex gratia dei, & alios viciſsim propter peccata ſua abripi à diabolo. ille iam vinum habet doctrinæ euangelicæ. Quicquid enim patribus contigit, in figura tan tum factū eſt. vnde & Ieſus ille perfectior erat ſacerdos iſto qui filius fuit Ioſedech, ſicut Paulus, qui vinū iſtud ſane ſatis guſtauit, aliiſq́; potandū infudit, declarat ad Hebræos. *1. Cor. 10.* *Hag. 1.* *Zach. 3.* *Heb. 5.*

¶Sed iam nunc poſtremo ætatē illam ſextā quoq; contemplemur, in qua natus Chriſtus die octauo circunciſus, triceſimo vero in templum eſt præſentatus, & pro eo munera iuxta legis præſcriptum oblata. Vbi magnum ſane eſt illud, quod diſcimus qua diligentia legem ſeruare debeamus euāgelicam, quando Chriſtus legum omnium dominus ea dignitate legem ſeruauit veterem, qui tamen venerat ferre & ſanctificare legem nouam. Verum hęc aqua tantum eſt, licet amœna & liquida, quam qui volet vinum fieri, cogitabit apud ſe ſingula iſta hoc modo, Circuncíſionem intelliget noſtrum baptiſmū, & in præſentatione meditabitur ipſe, quomodo Chriſtiani poſt baptiſmum templum ingreſsi, ſancto miſſæ ſacrificio peracto, ipſi quoque venerabile ſuſcipiant ſacramētum corporis Chriſti. Quod ſi vero quis etiā diem circunciſionis octauum referre commode poterit ad diē nouiſsimum, quo omnis iſta caduca peribit mortalitas, quo omnes ſancti immortales mercedē bonorum operum & meritum ſuum recipient in ęterna felicitate, is (mihi crede) demum guſtaturus eſt vinum precioſiſsimum & nectari ſimilimum. Et hoc illud eſt quod dominus vinum in iis nuptiis non ex nihilo facere voluit, ſed præcepit potius impleri hydrias aqua. ſex enim illas mundi ætates ſaluberrima donauit ſapientiæ aqua, quas tamen deinceps cū in mundum ipſe veniſſet, virtute quadā ſublimioris & ſpiritualis cuiuſdā intellectus illuſtrauit. Ex iis omnibus hucuſq; cōmemoratis, concludo quemq́; pro virili recogitare debere, quidnam ſibi vinū illud velit euāgelicū. neq; enim hoc vinū, temulentiæ eſt *Mala vina.*

Eſa. 5. & beluinæ ebrietatis, de quo Eſaias dixit, Væ qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendá obrie-
Pro. 14. tatem. Neque vero vinum hoc, vinum iſtud iniquitatis eſt,
Deute. 32. de quo Sapiens, Comedunt, inquit, panem impietatis, & vinũ iniquitatis bibunt. Profectò etenim vina mala ſunt pleraq; & amara, quando & damnationi facilè parant aditum, ſicut in cantico ſuo Moyſes cecinit, Vua eorũ, vua fellis, & botrus amariſsimus, fel draconũ vinum eorum, & venenum aſpidum inſanabile. Verum hoc illud noſtrum vinũ euágelicum in ſcripturis exhilarat corda hominũ piorum ſublimi & ſpirituali ſenſu, iuxtaq; cum eleuatione mẽtis in ſuperna illa myſteria dei. Vinũ hoc & nectar nobiliſsimũ, deũ ſimul
Luc. 21. & hoĩes lætificat, hoc modo à miniſtris verbi prędicatorib⁹ hauſtũ. Tribuat itaq; dñs deus hoc nobis quoq; cleměter, vt hoc vino in pręſentiarũ ſatiati, bibamus etiã illic cũ Chriſto nouũ iſtud vinũ de genimine vitis in regno patris ſui, Amẽ.

HOMILIA VII.

NIMIVM immorati ſumus, neſcio qua capti myſteriorũ dei ſuauitate, ſpirituali hinc intellectu declarare ſimul & oſtendere volẽtes, quomodo prædicatores conſimili vtantur expoſitione myſtica in ſingulis euangeliis, ſicuti & facilima eſt illa theologia ſignificatiua, & à ſanctis patribus prudenter doctęque pertractata. Quæ ſane ſpiritus ſancti vbertas eſt, qui nobis ſcripturas ſacras affatim adeo & abundanter tradidit, vt nõ tantum omnes creaturæ clament & eloquantur, enarrentq; gloriam ſui creatoris, verumetiam quælibet creatura veluti quidam ſit liber dei, in quo legas quæcũque voles de perfectione diuina. Qua de re alias plura nunc tantum ad finem contextus huius euangelici progrediamur, vbi Euangeliſta ſic ait, Hoc fecit initium ſignorũ Ieſus in Chana Galilæę. vbi nos breuiter videamus duo: alterum, quomodo ſignorũ Chriſti cæterorum ſignum hoc fuerit initium: alterum, qua de cauſa & in quem finem miraculum hoc factum ſit. Principio profitemur nos hic nihil de virtute Chriſti dicturos miracula operandi. Quum enim ille verus fuerit deus, potens vtique fuerit etiam miracula faciendi ſemper. tantum hic de facto loquimur, vbi quidam eius fuerunt opinionis, vt dicant Chriſtum antea quoque plura feciſſe miracula ab infantia ſua, ſicut & libellus quidam de infantia Chriſti,

puerilia

puerilia miracula plurima continet, & ipſum ſimiliter euãgelium Nazareorum. Hi omnes vt ſuæ patrocinentur opinioni, hoc illud euangeliſtæ verbum ſic accipiunt, quoniam hoc initium fuerit ſignorum Chriſti, non omnium, ſed eorum quæ exhibuerit in Chana Galilææ. Verum hæc ſententia non placet Chryſoſtomus, ait enim non contendere ſe, *Chryſoſto.* ſed neque multum referre, fuerit ne hoc initium ſignorum Chriſti. Tantum, inquit, illud affirmo, poſt baptiſma Chriſtum miracula facere cœpiſſe, ante nullum. Hoc ſiue aliud primum fuerit poſt baptiſma, non admodum quæſitu neceſſarium ducimus. Et homilia 20. inquit, Quod ſi quis diceret, non hoc fuit primum ſignum, quia additum ſit in Chana Galilææ, ac ſi diceret, Nõ omnium primum, ſed eorum quæ illic fecerat. Ad hoc reſpõdebimus, quod ſuperius inquit Ioannes, Ego neſciebã eũ, ſed vt manifeſtetur in Iſraël, *Ioan.1.* propterea ego veni in aqua baptizãs. Nã ſi antea feciſſet miracula, non indicuiſſet Iſraël Ioanne, qui ipſum manifeſtaret, imo miracula ipſa id feciſſent. nam qui in tam breui miraculis claruit, Iudæis & Syris cognitus, longe magis claruiſſet à prima infantia, ſi ea feciſſet. fuiſſet enim maiori admirationi, vtpote puer, quam vir. Vir nanq; quum iam factus eſt, per miracula ſua non Iudæis tãtum, ſed & Gẽtib⁹ innotuit omnibus vnico triẽnio. At quid opus fuerat præcurſore, *Luc.1.* qui ideo mitteretur ante Chriſtum, vt ei viam pareret, vbi ſi Chriſtus etiam puer miracula feciſſet, nihil opus habuiſſet Ioanne, qui eum manifeſtaret? Primũ itaq; hoc Chriſti fuit miraculum. *Matt.2.3.* *Ioan.2.* etſi dici antea quoq; facta eſſe miracula, puta in ſtella magorum, in apparitione colũbæ, &c. Et quia hic mentionẽ facit diſcipulorum, ſuſpicio eſſe videtur, illos attrahere eum ſic voluiſſe miraculis ſuis. Quid quod Lucas teſtatur, ipſum adhuc duodennẽ, grauiter adeo & mature tũ reſpondiſſe legis doctoribus, tum viciſsim eos interrogaſſe?

¶ Ad hæc obiecta breuiter reſpondeo, & primum de ſtella atq; columba ſtatim dico, quod quanuis ea quoque ab ipſo tanquam deo ſint facta (opera enim trinitatis, inquit Damaſcenus, ſunt indiuiſa. & quod operatur pater, idẽ fili⁹ quoq; facit & ſpiritus ſanctus. ſiquidem perſonæ illæ tres vt vnã habent eſſentiam diuinã, voluntatẽ vnã, vnamq; virtutem, ita & operationem vnã: vſqueadeo vt fieri non poſsit, perſonam aliquam facere quicquam, quod non operẽtur & aliȩ)

tametſi igitur Chriſtus quoq; miracula hæc fecerit vt verus dei filius, nõ tamẽ ea fecit ſecundũ ſuã humanitatẽ: ſed neq; ſignum hinc vllum licebat colligere de ipſo, cum non apparebat eum hæc facere. & quod de diſcipulis infertur, dico illos nec crediſſe in Chriſtum, neq; ſequutos eũ fuiſſe, pro-

Ioan. 1. pter miracula, ſed primum ſtatim ex illo Ioãnis teſtimonio, cum videns dominũ, diceret, Ecce agnus dei. Tunc enim audierunt eum duo diſcipuli loquentẽ, & ſequuti ſunt Ieſum, quanuis deinceps doctrina Chriſti confirmati ſunt fortius. Eſtq; hæc nõ exigua laus diſcipulorũ, quod ſequuti ſunt ipſum, priuſq̃ vel miracula eũ facere viderant, vel ab eo quicquam de præmio æternæ retributionis audierant, vt inquit

Gregor. Grego. Sed quod tertio loco obiectum eſt, illum in templo ſediſſe in medio doctorum, argumẽtũ quidẽ fuit & ſignum ſuæ ſapientiæ euidens, ſed non perinde virtutis ſuæ quã in miraculis deniq; declarauit, ſicut & cũ Nathanaële loquẽs, iam à Philippo vocato, & antehac quoque ſub ficu agnito, ſcientiã ſuam demonſtrauit, non potentiam. Ex iis omnibus ſequitur, libellum iſtum de pueritia Chriſti, nõ minus merito reiectum eſſe, quam euangelium iſtud Nazaræorũ, quod vtrinq; miracula deſcripta ſint plurima, quæ fecerit Chriſtus ab infantia ſua, verũ id ex cauſis iam cõmemoratis fieri non potuit, inquit Chryſoſtomus homi. 16. Et ſequeris, cur nam eo vſq; miracula facere diſtulerit Chriſt⁹ (is enim quia anno demum baptizatus eſt trigeſimo, videretur ſic miraculum hoc feciſſe anno tandẽ trigeſimo primo poſt ieiunium

Chryſoſto. quadraginta dierũ) cauſas hui⁹ rei en duas tibi ex vno Chryſoſt. qui inquit, Non immerito à teneris annis Ieſus à miraculis abſtinuit. arbitrati enim eſſent ſe præſtigia videre. Nã ſi annorum acceſſu & ætate matura multi id ſuſpicati ſunt, quid de puero credidiſſent? præterea maturius eum propter inuidiam crucifixiſſent, & generatio eius nõ fuiſſet credita. Poſſunt præter has duas aliæ quoq; rationes adduci. hoc ipſo enim quod hic dicitur, Chriſtum illud feciſſe ſignorũ initium, duplici de cauſa: altera, vt manifeſtaretur gloria eius, altera, quod crediderint in eum diſcipuli ſui, quid aliud ſane intelligendũ hinc nobis offertur, niſi Chriſtum non mature, miraculorum ſuorum operationem inchoare debuiſſe? ſiquidẽ diuinitatem eius manifeſtare decebat hoc modo, vt tamen humanitas interim illius non negaretur, quam nimirum

rum humanam iſtam vere ſuſceptā naturam tantiſper probare voluit, & tot annis cōfirmare, ne aliquā relinqueret hęreticis occaſionē eandē calūniandi. Quod ſi puer ſtatim aut infans adhuc miracula facere cœpiſſet, tandē clamaſſent Manichæi, Marcionitæ, Appelles & alij cōplures hæretici, ipſum non vere corpus habuiſſe & carnem, corpusq́; adeo illud ſuum phantaſticum tantum fuiſſe. Tam cōſtanter itaq; & tot annis diuinitatē ſimul & humanitatē ſuā argumentis certiſsimis Chriſtus voluit cōprobare. Sic & in fide voluit doctrinam ſuam Chriſtus miraculis firmare, vbi oportebat ſane prius doctrinā præmitti, quam confirmaretur. Neq; vero decorum fuiſſet, Chriſtum adhuc ſiue infantulū ſiue etiā puerum, ante legitimā ætatem docere cœpiſſe & prædicare, quod nemo vtiq; ſumere ſibi debet & vſurpare, vt antea doceat, quā didicerit ipſe. Sed & ætas illa annorū triginta, huic officio fuit cōmodiſsima. ſiquidē & typus Chriſti Ioſeph, ea ætate adminiſtrationē ſubit & regimē AEgypti, & Ezechiel cū annos totidē peregiſſet, prophetandi munus ſuſcepit. & Dauid quoq; annorū triginta exiſtens, regere cœpit. Quod in primitiua quoq; eccleſia pro lege habitū eſt, vt iuxta cōcilij Neocæſariēſis canonē. ante triginta annorū ætatē presbyter nullus ordinaretur, quāuis eſſet probabilis vitæ, ſed obſeruaretur vſq; ad præfinitū tempus, quādo dominus quoq; triceſimo anno baptizatus eſt, & nunc prædicauit. Præcepit idē poſtea Bonifacius quoq; Pontifex Maximus. Quod nūc etiam in gymnaſiis quibuſdā cōſuetudine non omnino mala obſeruari cōſtat, vt theologię doctor nullus promoueatur, niſi qui annū attigerit trigeſimum. Id vero cū presbyteris iam mutatū eſt, ſiquidē illi annū etiā agentes 25. cōſecrātur, cum ipſa etiam hominis vita decreſcat, & quo magis ad iudicij nouiſsimi diē mundus declinat, eo breuior fit hominum vita. Quāuis rationes iſtas nō tanquā neceſſarias in medium adduxerimus, quādo ſunt rationes decentiæ tantū & cōgruitatis. & proprie loquēdo, vera cauſa cur ille miracula facere diſtulerit, eſt deiformis ſua volūtas.

Gen. 41. *Ezech. 1.* *2. Reg. 5.* *78. di. ca. 1. & can. presbyt.*

2 Rationem inſuper reddit Euangeliſta miraculi huius, quoniā manifeſtarit gloriā ſuam. intellige, quantum in ipſo erat, regem ſe exhibuit gloriæ, qui poteſtatem haberet ipſa etiam elementa tranſmutandi. Quanuis enim dominus noſter gloriam ſimul & maieſtatem ſuam abūde etiā exhibuit

huiuſmodi declarâdi operibus,quæ ſolus poteſt facere de⁹: & ſic in illo aliisq́; miraculis impletum eſt,quod ante aquilino ſuo viſu viderat Ioaunes,dicens, Vidimus gloriã eius, gloriã quaſi vnigeniti à patre,plenũ gratia & veritate. Altera vero cauſa eſt,quamobrem miraculũ hoc fecerit Chriſtus, vt firmaret ſimul & cõfortaret fidẽ ſuorũ apoſtolorũ, nõ tamen quod illi iam ſui eſſent apoſtoli, in quod munus deinceps tandẽ ſunt vocati,ſicut & aliquãdo de apoſtolatu prædicabimus,& iã ſupra ex Aug. eſt declaratum. Nec eſt quod putes eos nũc primũ in Chriſtũ crediſſe. ſiue dubio enim Andreas credidit,cum eũ ſequeretur.credidit & Petrus,credidit in illũ Nathanael quoq;,cũ diceret,Tu es fili⁹ dei,tu es rex Iſraël.Verũ fides iſta augebatur in illis quotidie, & creſcebat magis ac magis,ſicut ex hoc quoq; miraculo,& creſcere quidẽ atq; augeri in homine fidẽ, aperte nos apoſtoli ſuo docent exẽplo,clamãtes ad dominũ, Domine, ad auge nobis fidem. Fides enim fit & conficitur ex tribus.

Ioan. 1. (margin, line 3) · *Ioan. 1.* (margin, line 11) · *Luc. 17.* (margin, line 16)

1 A deo quidẽ immediate,qũo infanti in baptiſmo infunditur. 2 Ex authoritate dicentis,& ſic cum ſcriptura ſacra quippiam refert,fides eidem adhibetur ex ſcriptoris authoritate,quam il!e apud eccleſiam emeruit. 3 Hauritur etiam fides ex miraculis,vt cum Chriſtus apoſtolos ablegaret in mundum vniuerſum prædicare euangelium,quo ille eorum ſermo nouus plane & omnib⁹ retro inanditus ſeculis facilius ſuſciperetur,addidit doctrinę nouæ quoq; miracula operandi virtutem ,dicens, Signa eos qui crediderint, hæc ſequẽtur,&c. Ex iis omnibus iã patet, cur, quibusq́ue modis fiant miracula. neque enim omnes clamantes ad deũ, miraculis iuuantur.pleriq́ue clamant ad dominũ.faue , audi,adiuua:nec tamẽ aliud audiunt, quam quod ille verbum reſpondit matri , Nondum venit hora mea,nondum tempus eſt operandi miracula. Cætera de miraculis require in ſermonibus Aſcenſionis domini. Rogemus dominum,&c.

Mar. 16. (margin)

DOMINICA III. POST EPIPHANIAM, EVANG. MATTHAEI 8.

Mar. 1. *Lucæ 5.* *Infra 12. & 15.*

IN ILLO *tempore, Cum deſcẽdit Ieſus de monte, ſecutæ ſunt eum turbæ multæ, & ecce leproſus veniens adorabat eum dicens, Domine ſi vis, potes me mundare. Et extendens Ieſus manum, tetigit eum, dicens. Volo , mundare. & confeſtim munda-*

mũdata eſt lepra eius. Et ait illi Ieſus, Vide nemini dixeris, ſed *Mar. 7. 9.*
vade, oſtende te ſacerdoti, & offer munus quod præcepit Moyſes
in teſtimoniũ illis. Cũ autem introiſſet Capharnaũ, acceſsit ad *Luca 7.*
eum Centurio, rogans eũ & dicens, Domine, puer meus iacet in *Ioan. 4.*
domo paralyticus, & male torquetur. Et ait illi Ieſus, Ego veniam & curabo eũ. Et reſpondens Centurio, ait, Domine, non ſum dignus vt intres ſub tectum meũ, ſed tãtũ dic verbo, & ſanabitur puer meus. Nã & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites, & dico huic, vade, & vadit: & alio, veni, & venit: & ſeruo meo fac hoc, & facit. Audiens autẽ
Ieſus, miratus eſt, & ſequẽtibus ſe dixit, Amen dico vobis, non *Luc. 7.*
inueni tãtã fidem in Iſraël. Dico aũt vobis, quod multi ab oriẽ- *Luc. 13.*
te & occidẽte veniẽt, & recũbent cũ Abrahã & Iſaac & Iacob in regno cœlorũ, filij aũt regni eiicientur in tenebras exteriores. ibi erit flet⁹ & ſtridor dẽtiũ. Et dixit Ieſus Cẽturioni, Va- *Luc. 13.*
de, & ſicut credidiſti fiat tibi. & ſanatus eſt puer ex illa hora. *Luc. 7.*

HOMILIA PRIMA.

PRINCIPIVM euãgelij ſic habet, Cũ deſcẽdiſ- *Matth. 8.*
ſet Ieſus de monte. Intellectus huius euãgelij & miraculorũ Chriſti rationes, ex præcedenti textu emanant, vbi aſcendens Chriſtus in montẽ, *Matth. 5.*
aperto ore euangeliũ nouum, nouã illã legẽ & teſtamẽtum apoſtolis ſuis prælegit, prædicauitq́; aureo plane ſermone, quẽ tribus capitib⁹, quinto, ſexto & ſeptimo, cõplexus eſt Matthæus. eũ quoque ſermonem dñi in monte dicimus, in quo interpretando ſingulare ingenij ſui acumen, ſpiritusq́;
ſancti ſibi conceſſum donũ prodidit B. Auguſt. Finito itaq; *Auguſti.*
ſermone illo, ſequitur euãgelium hodiernũ, Cũ deſcendiſ-
ſet Ieſus de mõte. Et recte nimis ex ſententia Hieronymi *Hieron.*
poſt prædicationẽ atq; doctrinam ſigni offertur occaſio, vt per virtutũ miracula præteritus apud audientes ſermo fir-
metur, ſicut & Marcus de prædicatione apoſtolorũ ait, Do- *Mar. vlt.*
mino cooperãte, & ſermonẽ cõfirmãte ſequentibus ſignis. Et id ſane domino quoq; fuit conuenientiſsimũ, qui cũ virtus eſſet & ſapientia dei patris, iuxta vocẽ Pauli, in monte
docuit Sapiẽtia diuina, & de mõte deſcẽdens maxima fecit *1. Cor. 1.*
miracula vt virt⁹ dei, idq́; in præſentia plurimæ turbæ, quo ſic tãdem doctrinã ſuam facto mirabili confirmaret. Cum enim hoc modo diuina maieſtas miracula operatur ad comprobationẽ doctrinę, oportet etiã vtique & verã eſſe & in-

fallibilẽ, quãdo deus nõ poteſt falſus eſſe teſtis, & cum illã ſupernaturali confirmet operatione, iuſta quoque & vera
Chryſoſto. erit.neminẽ enim fallit deus. Super hæc quoque Chryſoſt. Tu,inquit, domini perpende ſapientiam, quemadmodum diſpenſationes ſuas pro vtilitate variat audientiũ, vt nunc quidem à ſignis ad verba tranſeat,nũc autem à doctrina migret ad ſigna. Nam & prius quam in mõtem præcepta daturus aſcenderet,multos vtique curauit,vt iis quæ dicenda erant,viã pararet. & rurſus hoc prolixo doctrinæ ſuæ ſermone finito, ad facienda nihilominus ſigna regreditur, vt ex iis profectò dicta confirmet.nãque in ipſo ſermonis dominici fine Euangeliſta ſic ait, Admirabantur turbæ ſuper
Matth.8. doctrina eius.erat enim docens eos, ſicut poteſtatem habẽs. hæc ipſa euangeliſtæ verba Chriſtus iam nunc implet,cum doctrinam ſuam operibus exercens,poteſtatẽ quoque manifeſtat diuinam.& hoc illud erat quod deinceps ad Chri-
Luc.24. ſtum dixerunt, De Ieſu Nazareno, qui fuit vir propheta, potens in opere & ſermone coram deo & omni populo.
Mat.16. 19.22. 2 Cum deſcendiſſet Ieſus de monte,ſecutæ ſunt eũ turbæ multæ. Vulgus hoc erat & plebs hominum bonorum, non iſti faſtuoſi & tumentes phariſæi,nõ magnates ex ſcribis & ſacerdotibus qui plerũque aduerſati ſunt dño,eũq́ue variis tentabant quæſtionibus & obiectionibus:tantũ id vnice accurantes,vt dominũ in verbis ſuis caperent, doctrinamq́ue illius calumniarentur & cauillarentur. Nõ autem ſic piũ iſtud vulgus hominũ, qui vbicunque poterat ſilẽter & clam diuinã eius attendebat doctrinam. Auguſtinus ſu-
Cur homines Chriſtũ ſecuti. per euangeliũ Ioannis quinque rationes adducit,vnde moti ſint homines ad ſequendũ Chriſtum. Quidam enim ſecuti ſunt eum,vt ſanarẽtur,ſicut leproſi in euãgelio:alij ex temeraria quadã præſumptione,vt ſic miracula quoque eius viderẽt:alij vt ab eodẽ inſtituerẽtur & docerentur: nõnulli vt lucrũ qualecunque ſibi pararent temporale, cuiuſ-
Ioan.6. modi erant quibus dixit dominus, Quæritis me,nõ quia vidiſtis ſigna, ſed quia mãducaſtis ex panibus & ſaturati eſtis. Quidã etiam vt eũ apprehenderent & accuſarent. Et primi
Mat.16. &.22. quidẽ illud ex neceſsitate fecerunt, ſecundi ex temeritate, tertij ex charitate, quarti ſtudio quodã priuati commodi, poſtremi vero ex obſtinata malitia. Sup iis ſingulis ſcripturarum afferre exempla facilimum foret,quod ego nũc breuitatis

uitatis cauſa ſuperſedeo. Tu tamẽ ſectatores iſto Chriſti tã varios noſtratibus cõfer Chriſtianis, qui tamẽ prædicationes ipſi quoque audiunt, & tẽpla ingrediũtur, fit illud quidem, ſed prohdolor, non in honorem dei, nõ ex Chriſtiana pietate, diſciplina & charitate. Sed de iis, volente deo, alias plura. 3 Sequitur iam deinceps, Et ecce leproſus veniens adorabat eum, dicens, Domine, ſi vis, potes me mundare. *Mat. 8.*
Laudat leproſum hunc beatus Chryſoſtomus, dicens, Magna eſt prudentia accedentis & fides. Non enim quaſi incõſideratus ſermonẽ docẽtis incidit, nec illud auditorũ theatrum importunus intercidit, ſed expectauit tempus aptiſſimũ, & deſcẽdenti iam ei, opportuniſſime ſupplicauit. Quia enim tempus eſt omni rei ſub cœlo, tẽpus doctrinæ, tẽpus curationis, in monte docuit, animas curauit, corda ſanauit, quibus expletis (nam ſicut de cœleſtibus montibus diuinitatis ſuæ ad ſaluandũ fragilitatem noſtram, ſic deſcẽdit de monte infirmos curare) aduenit leproſus, adorãs eum, credens in illum, profitẽs eum eſſe deum. ita enim præceptum eſt in lege, Dominum deũ adorabis, & illi ſoli ſeruies. Neque vero ſimpliciter & nude adorauit dominũ, ſed etiam, vt quidẽ Marcus commemorat, procidit ante illum flexis genibus, ſicut edoctus erat à Pſalmiſta dicente, Venite, adoremus & procidamus corã domino. Venit itaque (vt inquit Origenes) leproſus, & adorabat eũ. antequã peteret, adorare cœpit, cultum oſtendens, ſicut & magi tres procidẽtes adorauerunt Chriſtũ adhuc paruulum, & tunc demum obtulerunt munera ſua. Quid multa? leproſus iſte Chriſtũ & deum agnouit & dominum ſuum, qui pleniſſimã rerũ omnium haberet poteſtatem. Et hãc quidem illius perfectã fidem perſpicere licet, non tantum ex operibus, cum legitur procubuiſſe, Chriſtumque adoraſſe, verum etiam nõ paulò apertius ex eius ſermone, qđ ſane egregie expendit Chryſoſtomus, cuius hæc ſunt verba, Nõ dixit ille. Si deum oraueris, potes me mundare. neque ait, Domine mũda me, ſed ipſi cuncta commiſit, eumque conferẽdæ ſanitatis dominũ eſſe confeſſus eſt, atque in ipſo conſtituit omnium poteſtatem: cum diceret, Domine, ſi vis, potes me mundare, Volũtas tua opus eſt, & opera tuæ voluntati obediũt. vnde fit vt neque de virtute, neque de potentia tua quicquam addubitem. tantũ voluntatem peto, imploro & appello tuam. Si

Chryſo. *Origen.* *Deute. 6.* *Pſal. 99.* *Origen.* *Mat. 2.* *Chryſo.* *Orige.*

viſ igitur domine, potes vtique me ſanare, idq́ue in rem & cõmodum vitæ meæ, in honorẽ & gloriam nominis tui, & iis qui ſpectatores erunt, ad miraculum & incrementũ do-
Hieron. ctrinæ tuæ. Ecce enim verum eſt quod ait Hieronymus, eũ qui voluntatem rogat, de virtute non dubitare. ſed & fides huiuſmodi proprie in ipſam dirigitur deitatem, quę ſola eſt
Heſt.13. omnipotens. Itaq; & Mardocheus dicebat, Domine domine rex omnipotens, in ditione tua cuncta ſunt poſita, & nõ eſt qui poſsit tuæ reſiſtere voluntati, ſi decreueris ſaluare
Pſal.134. Iſraël. Similiter & Dauid, Omnia quæ voluit dominus, fecit in cœlo & in terra. Neque vero appẽdix iſta, Si vis, aliqua eſt volũtatis huius diuinæ in Chriſto extenuatio, quaſi cogitarit ille apud ſe, volũtatem Chriſti non eſſe ad omnia bona paratam: verũ quia nec ſemper, nec omnibus iſta corporis ſanitas ad animæ prodeſt ſalutem, ignorabat ille an ſibi profutura eſſet iſta lepræ ſuæ mundatio.

Mar.8. 5 Extendens Ieſus manum, tetigit eũ, dicens, Volo, mundare. (imperatiuus hic eſt paſsiuus.) Duo autem exprimit Euangeliſta, quod Chriſtus & extẽſa manu tetigerit leproſum, & verbis quoque ad hoc ſit vſus, quibus factũ eſt vt ille ſanaretur. Cũ vero Chriſtus vel vnico verbo, imo nutu ſolo illum ſanare potuiſſet, ſicut iam de omnipotẽtis illius dictũ eſt voluntate, non temere factum eſt vtique qđ inſuper eum tangere quoque voluit. Et eius quidẽ rei rationem
Chryſo. geminẽ reddit Chryſo. alteram, vt hinc quoque oſtẽderet,
Leu.13. non ſe ſubditũ legis eſſe, ſed dominũ. in lege enim leproſus pro immundo reputabatur, præceptumq́; inſuper erat, ne quicquã tangeretur immundũ. vnde quiſquis in veteri teſtamento tetigerat leproſum, eum mundari rurſus oportebat ex lege. Altera itaque iſtius ex hoc cauſa pendet, quod declarare voluerit omnia eſſe mundis munda. Quanuis ex multis adhuc iſta quoq; aſsignari poteſt ratio, quod per hoc filius ſuam illã quã ſuſceperat humanitatẽ, cohoneſtare dignatus eſt. licet enim miracula illa virtute operabatur diuina, tamen in forma faciebat humana, velut per inſtrumẽtũ illud ſuum. Et ſic corporaliter extendit manũ, ad deſignan-
Manus Dei. dam manum illã ſublimẽ dei. ſiquidẽ is ſcripturę mos eſt, vt virtutem & potentiã dei manum appellet, ſicut & male-
Exo.8. fici Pharaonis dicebant, Digitus dei eſt hic. & Chriſtus in e-
Luc. 11. uangelio ait, Si in digito dei eiicio dæmonia, profecto venit

nit in vos regnum dei. Verum tu non de ſolo digito, ſed etiam manu dei ſcripturæ teſtimonia requiris. En hęc quoque tibi ad manum, vbi in Eſdra legimus, Manus dei noſtri eſt ſuper omnes qui quærunt eum. Et in libro Regum, Aggrauata eſt manus domini ſuper Azotios, & demolitus eſt eos. Sed & Dauid quoque, In manu tua, inquit, domine ſunt omnes fines terræ. Dum igitur leproſum manu ſua tangere dignatur dominus, oſtendere vult diuinitatem miracula iſta operari, quæ humanæ naturæ erat vnita. Alia quoque cauſa dari poteſt, cuius & ipſe meminit Origenes, quamobrem tangere leproſum voluerit, vt nimium humilitatem demonſtraret, nóſque doceret nullum ſpernere, nullum horrere, nullum contemptibilem ducere propter corporis læſionem aut maculationem, ſicut Iob dicit, Viſitās ſpeciē tuam (hoc eſt, hominem, qui eſt eiuſdem ſpeciei tecum) non peccabis. Laudatur in hoc Elizabeth, quod maximam charitatem habuit & exercuit cum pauperibus, eorúmque nō tantum lauit, ſed & exoſculata eſt cicatrices & loca. Refert quoq; cantor Parrhiſienſis fuiſſe ſacerdotē, qui vſqueadeo abhorruerit & aduerſatus ſit leproſos, vt eis etiam ſacramentū à latere tantum per foramen porrexerit, ipſumq́; deinceps eo latere factū leproſum totum, quod ante à leproſis auerterat. *1. Eſd. 8.* *1. Reg. 5.* *Pſal. 95.* *Origenes.* *Iob 5.*

¶ Et hinc iam ſequitur, quanuis Eliſeus leproſum iſtum ſanauit Naaman, non tamen vidit eum neque tetigit, ſed tantum verbo illo curauit, cum diceret iuberétque, vt ſepties ſe lauaret in Iordane. Chriſtus vero quia hic leproſum tetigit, non tamen idcirco arguendus eſt Eliſeo imperfectior. Norat enim Eliſeus, quod ipſum ſolo nō poſſet ſanare cōtactu, ideóque eum miſit ad Iordanem, qui tunc typum gerebat ſacramenti baptiſmatis, vbi & ſeptenaria lotio ſeptem ſignificabat dona ſpiritus. Voluit igitur exēplo illo declarare deus, quantum virtutis habiturus eſſet baptiſmus in ſpirituali iſta animæ lepra expurgāda. Verum Chriſtus iam hic vt verus ſacramentorū omnium dominus, & à quo ſacramenta virtutem ſuam ſortiuntur omnia, illiusq́; amariſſimæ ferunt acceptam paſſioni & morti, declarare dignatus eſt ſe potentiam ſuam non alligaſſe ſacramentis, nolens ideo leproſum iſtum quoquā ablegare, ſed ſola omnipotentia ſua ſanauit eū. Deinde hinc quoq; ſequitur, cur nam cōtra inhibitionem legis Chriſtus leproſum tetigerit, nimirum quoniam nō literam *4. Reg. 5.*

legis,quæ leproſum tangi vetuit,reſpexit ille,ſed voluntatem legiſlatoris,qui iſtud canit,ne ſani quoque inficerentur ex leproſi contactu. contagioſa enim eſt lepra, & ab altero in alterum facilime tranſit. Cum itaque Chriſto nihil vitij ſeu contagij iſte contrahebat attactus, ſed hoc modo magis immunditiem lepræ curabat, vſqueadeo legem in hoc non

Ioan. 5. ſoluit,vt etiam impleuerit:ſicut & apud Ioanné dixit,Opera quæ facio,teſtimoniũ perhibẽt de me. Habes huius quoque rei in veteri teſtamento exemplum, in quo quãuis lege

3. Reg. 17. cautum erat,ne quis mortuũ tangeret, eo vſque vt quiſquis illud feciſſet,haberetur immundus,eo tamen nõ obſeruato,

4. Reg. 4. Elias mortuum viduæ filium non leniter tantum tetigit,ſed etiam expandens ſe, menſus eſt ſuper puerum, ſimiliter & Eliſeus, ſine omni legis violatione. ¶ Poſtremo iam quid Chriſtus dixerit,attentius audite,Volo,mundare. Quod ſane ſignum euidens eſt, non fuiſſe hic inuidos iſtos & liuore tabidos phariſæos, qui ſi interfuiſſent, nunquã ſibi temperaſſent quin dixiſſent,Vt quid hæc facis? cur leproſum contra legẽ tangis? Quia igitur ex tanto populo,inquit Chryſoſtomus,nullus accuſat,neque erant ibi corrupta iudicia,neque ſpectatores liuore vitiati, ideo ad cõfirmandam leproſi

Chryſoſto. ſimul & turbarũ fidem,Volo,inquit, Vbi rurſus ait Chryſoſto. Certe tot ſigna & alia operatus eſt, nunq̃ tamen hoc verbo vſus refertur: veruntamen nõ male cõueniebat petitioni ipſius leproſi,qui quia dixerat,Domine,ſi vis:recte reſpõdit ei dominus, Volo. ſimpliciter etiã voluntatẽ medici appellãti leproſo, & de poteſtate nihil dubitanti cũ diceret, potes me mundare, reſpõdit rurſus Chriſtus Mũdare. Ne-

Hierony. que enim vt hic probat Hierony. iungendũ eſt, iuxta quorundam latinorũ ſic legentiũ opinionẽ,ſed ſeparatim legendum,vt primũ dicat,volo:deinde imperet,mũdare. quaſi diceret Chriſtus, Potentiã meam cõfiteris & virtutẽ, & tantũ imploras voluntatẽ. magnifice credis,magnifice & mundaberis. non dubitaſti tu credere,non morabor te ſanare. quia igitur nõ diſtuliſti cõfiteri,non differã ego te mundare. cõ-

Origenes. fiteris potentiã,precaris voluntatẽ. En itaque volo,mundare. O reſpõſum propitiũ,ô verbũ pium & clemens, ô propenſam dei voluntatẽ,quæ nobis omniũ & bonorũ & quæcunque in bonũ cedunt,cauſa es & ratio certa. Cõſideremus autẽ & nos fratres chariſſimi, vt nullus peccati leprã in ſua

habeat

habeat anima, vt nullus contaminationes delictorum in ſuo retineat corde. Quod ſi autē quis peccatorū adhuc grauiter eſt onuſtus ſarcina, procūbens in terram cum leproſo, adoret dominum, dicens, Domine, ſi vis, potes me mundare, tu *2. Par. 33.* regem mundaſti Manaſſem, qui in multis multū deliquerat: *2. Reg. 1.* tu Dauid adulterij & homicidij reum expurgaſti: tu Petrū *Luc. 7.* à negatione, Magdalenam peccatricem à peccatis omnibus, *Luc. 23.* latronē quoque in cruce ſero pœnitentē ſuſcepiſti, & à ſceleribus emūdaſti: tu alus innumeris ex mūdi naufragio ereptis, gratiam & miſericordiā tuam clementer impendiſti. Si vis igitur domine, potes & me mundare. Tunc enim clementiſſimus ille dominus Ieſus Chriſtus tibi quoque manū pietatis ſuæ porriget, dicētque tibi, Volo mundare. Credidiſti, vnde etiam ſanus efficieris. & quia ſperaſti, mundatus es, hic quidem per gratiam & charitatem, illic vero in futura felicitate munditiem vitæ conſecuturus æternæ, Amen.

HOMILIA II.

LEPROSVM quendam præſens nobis proponit euangelium, qui fide forti & conſtanti ad dominum venit, ex eo ſanitatem petens morbo detentus naturaliter incurabili. venit inquam ille ad dominum magna præditus deuotione, parique labore, dum illum vt deum ſuum adorat, & creatorē veneratur, flexiſq; genibus, & ſuper faciem ſuam (quemadmodū Lucas refert) iacens, clamat, Domine, ſi vis, potes me mundare. Suo nos *Luc. 5.* ille ſane docuit exemplo, quomodo nos quoq; in omnibus orationibus noſtris noſmet debeamus cōformare voluntati diuinę: nec petere quicquā niſi iuxta volūtatē illius, quódque faciat & laudem dei & commodum noſtrum. Videmus enim hic Chriſtum conſenſiſſe in preces huius leproſi, & ſic potenter imperaſſe ſanitatē: cui ſane imperio & ſtatim paruit creatura, & illi etiam naturæ agnouit creatorem, quod nobis euāgeliſta indicat, dicens, Cōfeſtim mundata eſt lepra eius. quod & argumentū certū eſt, vera fuiſſe verba domini, cui alias paritura natura nō fuerat, neque ceſſura, ſi quam non habuiſſet deitatem, ſibi vendicaſſet. Celerius autē ceſſit hic natura dei, quam potuerit euangeliſta exprimere. Nam *Chryſoſto.* confeſtim quoque ipſum, multo eſt tardius, illius operis celeritate, quo leproſi facta eſſet curatio. Nunquid enim deo *Gene. 18.* (vt ait angelus ad Abraham) quicquā eſt difficile? aut nōne *Luc. 1.*

Sap.16. Sapientis illud veriſſimũ eſt dictu? Neque herba, neque malagina ſanauit eos, ſed tuus domine ſermo qui ſanat omnia.
1.Reg.2. Tu es domine qui vitæ & mortis habes imperium, & deducis vſque ad portas mortis & reducis. Idq́; euidens fuit ſuæ diuinitatis argumentũ, quod apparet eum virtutis & potentiæ fuiſſe tam infinitæ, cum omnes creaturæ in tẽpore operentur & ſucceſſiue, nõ inſtãtanee, ſicut hic ſimul hęc facta ſunt omnia, quod loquente domino ceſſit, lepra, & ſanatus eſt ille. 2 Tria iam porro Chriſtus leproſo adiũgit mundato, ne cui quod ſecum factũ eſt dicat, vt ſe ſacerdoti oſtendat, & offerat munus ſuum. Quoad primũ, inquit S. Hiero-
Hierony. nymus, re vera neceſſariũ non fuiſſe, vt ille ſermone manifeſtaret, quod corpore præferebat. Quaſi & ipſe dominus diceret, Non eſt quod tu miraculũ vndique celebrãs exclames: illud enim te tacẽte per ſe clamabit & loquetur mirifice. Verum cur ſilentiũ ei prçceperit Chriſtus, cauſam refert
Origenes. Origenes, huiuſmodi, dicens, Quare ô dulciſſime domine nunc dicis nemini dixeris. Propter meá ait humilitaté, propter meam dulcedinem, vt & vos doceamini, quãdo aliquid boni facitis, non gloriari, non extolli, non inaniter placere velle in cõſpectu hominum, ſicut cõſuetudo eſt quibuſdam, ſiue cum aliquid boni fecerint, ſiue cũ ieiunauerint ſiue in pauperé eleemoſynis & largitatibus, ſiue in altaris honore, ſiue in ſanctorũ honorificentia. Etenim ipſi ante homines volũt glorificari & ſibi placere, ante dominũ mercedé perdentes. Verũ hic obſtrepes forſitan, cur Chriſtus hic celare miraculũ iuſſerit leproſum, cum tamen cõtra angelus dixe-
Tob.12. rit ad Tobiã, Opera dei reuelare & cõfiteri honorificũ eſt.
Ioan.9. Quomodo Chriſtꝰ ipſe cæco dixit apud Ioanné, Da gloriã deo. Si quis auté miraculũ aliquod dei celat & occultat non
Luc.11. dat illi gloriã. Simili quoq; exemplo Chriſtus præcepit diſcipulis Ioannis, Ite, renũciate Ioanni quæcũque vidiſtis & audiſtis: cæci vident, claudi ambulãt, leproſi mũdantur, &c.
Eſa.12. Sed & Eſaias dicebat, Cãtate domino quoniã magnifice fecit annũciate hoc in vniuerſa terra. Quamobré igitur Chriſtus hic leproſo miraculi tanti iniungit ſilentium, quod ille eum etiam nõ ſeruaturum ſciebat? ipſe nãque iuxta teſtimo-
Mar.1. nium Marci, egreſſus cœpit prædicare & diffamare ſermonem. Reſpõderi ad hoc poteſt, primũ non abſolute omnino Chriſtum hic illi præcepiſſe miraculi huius ſilentiũ, ſed eo vſque

vſque tantum, dum reliqua duo perageret. Profecto enim ſi ille iam ſtatim miraculũ iſtud prædicare cœpiſſet, ſacerdotes qua erant in Chriſtũ præditi inuidia, eum ad iudiciũ mundationis non admiſſuri erant. Altera vero cauſa Chryſoſtomi eſt, cui etiam iſta prædicta nõ placet, cum ait, lepro ſum illũ vſqueadeo integerrime fuiſſe iam à Chriſto mundatum, vt nõ potuerit mundatio iſta à ſacerdotibus quantũuis maleuolis in dubio poni. Non enim ſic cum ille mandauerat, vt mundatio ipſa eſſet ambigua: ſed & perfecte omnino mundauit, & nulli etiam hoc eum iuſſit fateri, docens quam eſſet alienus ab aura gloriæ, põpaque iactantiæ. Et certe nouerat, quia nõ eſſet ille taciturus, ſed paſſim tam grãde beneficiũ prædicaturus: & tamen quantum in ipſo eſt, fugit oſtentare quod fecerat. Neque ſemetipſum prędicari iuſſit, ſed dari gloriã deo, vt & per ipſum gloriæ atq; iactantię renunciandũ doceret: & per illum quem à legione mundauerat, gratias nos deo referre cõmoneret, eiúſq; beneficia con fiteri. Simul etiã nobis hic cõmendauit humilitatẽ, cum vetuit ſemet laudare & extollere. Pulchre hoc multis in locis exaggerat & declarat B. Auguſtinus, dicẽs, De bonis & pręclaris dei donis nemo gloriari temere debet. prona enĩ hæc eſt hominibus ad peccandũ via. & ſi leproſus ille mundatus propriũ ſuum in hac re quæſiuiſſet honorem, quaſi is ipſe fuerit præ tot leproſis dignus, qui à domino ſanaretur, deũ iſta tam temeraria & inſolenti ſuperbia multum offendiſſet, cum ſoleat fere vanam huiuſmodi de ſeipſo gloriationẽ futilis quædam comitari arrogãtia, ſicut teſtatur Paulus, Si gloriari oportet, nõ expedit quidem. Huius etiã vanæ gloriolæ incõmodum nõ paruum ſenſit rex Ezechias, qui cum nunciis regis Merodach argentũ ſuum & aurum totum, omniaque quæ in theſauris ſuis habebat oſtendiſſet, & ſe, & hæredes ſuos bonis illis omnibus priuauit. non enim bona tantum abrepta ſunt, ſed & hæredes in captiuitatem ducti, ſicut eis prædixerat Eſaias propheta. Loquens igitur dominus in euangelio de theſauro, inquit, Hunc quiſquis inuenit, abſcõdit eum. & Iob quoque dicit, Ad me dictũ eſt verbũ abſcon ditũ, & quaſi furtiue ſuſcepit auris mea venas ſuſurrij eius. Breuiter itaq; poteſt homo dona dei celebrare in honorem ipſius, & ędificationẽ ꝓximi ſui, cauere tamẽ debet, ne quicquã vel ſuperbiæ leuioris, vel vanæ gloriæ ſibi inde quęrat.

Chryſoſto. *Ioan 9.* *2. Cor. 12.* *2. Reg. 20* *Matt. 13.* *Iob 4.*

Tertia adhuc cauſa à quibuſdã aſsignatur huiuſmodi, quẽadmodum nõnunquã præceptum ſine pręcepti forma ſcri-
Mar.1. bitur, ſicuti cum apud Marcũ legitur, quod nõ ſinebat dæmonia loqui, ſenſus eſt præcepiſſe eum illis ne loquerẽtur. Ita nonnunquam in modũ præcepti, quod tamẽ pręceptum nullum eſt, proponitur, ſicut hic vetuit Chriſtus ne leproſis cuiquã ediceret miraculũ, non eo vtiq; animo, vt ille plane nemini diceret, ſed vt nos ſic doceret Chriſtus omnẽ vanã gloriam tum vitare vndiq;, tum oblatam quoq; recuſare.

2 Satis iam hactenus primo iſto præcepto explicato, ſecũdum nunc quoq; videamus, cum dixit Chriſtus, Vade & oſtende te ſacerdoti. legis iſta Moſaicę particula erat, ſicut in
Leui.14. Leuitico legimus, vbi obedientia docetur & cultus diuini obſeruatio. Huiuſmodi obſeruationes Moſaicæ vſq; ad paſſionem & mortẽ Chriſti durauerunt, eſtq; in eo cõcors omnium ferme doctorum ſentẽtia, quod hic leproſum iſtũ dominus ablegauit ad legem, iuſsitq; facere ad pręſcriptum illius, quoniã leproſus ille iam mundatus, adhuc ſub iugo le-
Orige. gis erat, cui Chriſtus non ſubiiciebatur. Origenes dicit, Vade & oſtende te ſacerdoti, vt ille vidẽs cognoſcat, quia non per legis conſuetudinẽ mũdatus es, ſed per gratiæ operationem: nõ per terrenorum ſacerdotum imaginem, ſed per cœ
Chryſoſto. leſtem ſummi ſacerdotis ſplendorem. Chryſoſtomus quoq; rationes aliquot affert, quas tamen vberius adhuc & cumu-
Hierony. latius refert beatus Hieronymus, dicens quatuor de cauſis Chriſtum illum à lepra mundatum miſiſſe ad ſacerdotẽ, primum ob humilitatẽ, vt ſacerdotibus honorẽ deferre videatur. eos enim ille honorifice ſemper tractauit, iuſsitq; homines ſecundũ doctrinam eorum, non vitam ambulare, quan-
Mat.23. uis iſti viciſsim Chriſtum ſumma proſequebantur inuidia. Sed & morti iam paſsioniq, ſuæ proximus, ductus ad ſacerdotes, nullum eis verbum reſpondit durius, etſi Annas & Caiphas nullis eſſent momẽti ac precij, viri iniuſti omnino & perditi malitia. Deinceps quoq; lege Moſaica iam plane emortua, cum poſt ipſam Chriſti paſsionẽ ſimul & aſcẽſionem Paulus in concilium ductus, & iam loquens coram põtifice Anania, cæſus in faciẽ dixiſſet, Percutiet te deus paries dealbate, & correptus ſuper hoc eſſet à circunſtantibus, re-
Act.23. ſpondit, Neſciebã fratres, quia princeps eſt ſacerdotũ. Scri-
Exod.22. ptũ eſt enim, Principi populi tui nõ maledices. Ita iam hic

quoque

quoq; Chriſtus eis ora obſtruxit, ne haberent quo cauillarentur ipſum debitum ſacerdotibus nõ tribuiſſe honorem. Opus igitur illud ipſe quidem impleuit, vt ait Chryſoſtomus, probationem vero illis reliquit, quibus etiam de ſignis ſuis iudicandi tribuit poteſtatẽ. Secunda cauſa, cur mundatũ illum Chriſtus ad ſacerdotẽ ablegarit, eſt, vt mundatum videntes leproſum crederent ſaluatori & ſanarentur. Tertia, vt non credẽtes etiã inexcuſabiles tamẽ forẽt, ſicq; ob ſuam infidelitatẽ merito damnarentur: ſicut & apud Ioannem dixit, Si nõ veniſſem, & locutus nõ fuiſſem eis, peccatũ nõ haberent: nunc autem excuſationẽ non habẽt de peccato ſuo. Si opera non feciſſem in eis, quę nemo alius fecit, peccatum non haberent, nunc autẽ viderunt, & oderunt & me & patrem meum. Quarta & vltima ratio illius hæc eſt, ne non ſatis miraculum illud firmaretur, néue ipſum quiſquã phãtaſiam, eluſionẽ, aut magicum quiddam eſſe arbitraretur. Voluit itaq; teſtimonio etiã ſacerdotum, illum mũdatum & ſanum agnoſci iudicarique. Vnde & Marcus habet, Vnde & oſtende te principi ſacerdotum. 3 Tertio iam loco præcepit quoq; leproſo mũdato Chriſtus, vt offerret munus ſuũ, quod præcepit Moyſes in teſtimoniũ illis. Et munus quidẽ illud ſatis patet ex Leuitico, vbi in ſacrificio leproſi exprimuntur paſſeres deo viui, lignum cedrinum, vermiculus & hyſſopus. Dicit hic Origenes, Ne videaris ſacerdoti manu vacua ad eum venire, non venias in cõſpectu ſancti templi infructuoſus, ſed offerẽs munus tuum. Nam quod ad illum tunc dictũ eſt, nos omnes admonet. ad illũ loquẽs, nobis omnibus dicit, vt & nos dona & munera noſtra non teneamus apud nos, ſed reddamus deo. maxime cum liberamur de aliqua tribulatiõe. Et nos igitur dilectiſsimi à domino noſtro aliquando erepti ex neceſsitate & periculis, meminerimus huius præcepti, ne & nos ingrati ſimus, redẽptoris noſtri ne obliuiſcamur, quin potius alacres & lęti gratias illi agamus, munera pro facultatib⁹ noſtris offeramus. id adeo ipſe à nobis exegit, hoc mũdato iſti quoq; præcepit & iniũxit. Vade, inquiẽs, offer munus tuũ quod præcepit Moyſes. Cuius tu ſi forte præcepti rationẽ quæris, reſpondeo illã iam eſſe auditam, quoniã Chriſtus nec legem ſoluere, neq; ſacerdotes debito voluit priuare honore. Quanuis aliã adhuc cauſam Beda reddit, dicẽs, Si quẽ moueat, quomodo dominus cũvi-

Chryſoſto.

Ioan. 15.

Mar. 1.

Matth. 8.
Leui. 14.

Origen.

Beda.

deaturMoyſi ſacrificiũ approbaſſe.Id eccleſia,non recipiat, meminerit, quod nondũ Chriſtus corpus ſuũ obtulerat per paſsionem in holocauſtũ. Non oportebat auté ſignificantia ſacrificia auferri,priuſquã illud quod ſignificabát,cõfirmatum eſſet teſtimonio apoſtolorũ prædicantiũ & fide credentium. Quod auté addidit Chriſt' in teſtimoniũ illis:varium habet intellectum. Alij enim ad Moyſen referũt,qui iſtud præceperit in teſtimoniũ, ita vt munus illud mundatis velu ti teſtetur ſanitaté iam reſtitutã, in quo teſtimoniũ iam hic

Auguſt. quoq; munus ſuum auferret. Aug.vero & Chryſoſt.alium

Chryſoſto. hic ſenſum requirunt, nõ quod Moyſes præceperit munus illud offerre, ſed quia Chriſtus præcepit illis in teſtimonium offerre munus, quod iam olim offerri iuſſerat Moyſes. & tunc intellectus hic eſt, quod Chriſtus præcepit offerre in teſtimonium illis,hoc eſt,in accuſationé & condemnationé.

Ioan.7. Cum enim ſacerdotes plurimum calũniarétur dominum,ſicut in euangelium ſæpe factum legitur,quaſi ille legi

Teſtimonium. Moſaicæ aduerſaretur,voluit iam munus illud eis eſſe in teſtimonium,vt inde ſaltem cognoſcerét & iniuſtos eſſe ſe, & merito à deo corripi. Qui ſane non infrequés ſcripturæ ſan

Nu. 17. ctę mos eſt,cum ſic in libris quoq; Numerorum habeamus,

Deu. 31. Refer virgam Aaron in tabernaculum teſtimonij,vt ſeruetur ibi in ſignum rebellium filiorum Iſraël. Quomodo alibi etiã Moyſes dixit,Tollite librum iſtũ,& ponite eũ in latere arcæ fœderis domini dei veſtri, vt ſit ibi cõtra te in teſtimonium. Ego enim ſcio contentioné tuã,& ceruicé tuam duriſsimã. En hic tibi librum legis poſitum in teſtimonium, vt quiſquis illum trãſgrederetur,teſté iam haberet eum cõtra ſe,quomodo ipſe ex præſcripto & dictamine legis puni

Origen. ri deberet. Origenes quoq; ad eundé pene modum concludens,dicit,Offers munus tuum, vt omnes qui vident te portare & offerre,credant iis mirabilibus & magnificét deum, qui miſertus eſt tui,& infidelib' per hoc increpatio & teſtimonium duritiæ cordis ipſorũ fiet. Sic & illũ triginta octo annis iacentem in infirmitate erigens à languore, iuſsit portare grabbatum, & ire in domum ſuã, vt hũc ipſum lectum portãdo per mediam ciuitatem, laudaret & inuocaret eum qui ipſum ſanarat. Hoc modo & iſtum à natiuitate cæcum miſit in piſcinã Siloæ, vt ſic homines vidétes cæcũ per medias plateas abire ad lotioné piſcinæ,& videnté reuerti,ipſi quoque

quoq; admirãtes crederẽt in eum, qui talia operabatur miracula. Sed nunc demum aliquid ſpiritualis quoq; ſenſus ſuper hac lepra afferamus. Vbi cum alij aliter ſentiant, Beda quidam lepram iſtã, falſam intelligit, erroneam & hęreticã doctrinam. Hanc ego contagioſam lepram in alium locum commodiorem relinquo, vbi latius liceat ſcabiem iſtã (ſed quid ſcabiem dico, contagionem quanuis adhuc lepra peſtilentiorem?) Lutheri, Zuinglij & aliorum hæreticorũ perfricare & deterere. Leproſus hic genus deſignat humanum. omne enim peccatum lepra quædã eſt & immunditiés animæ. ſunt autẽ homines peccato pleni, ſicut hunc leproſum plenum vndiq; lepra Lucas commemorat, Peccauerũt inſuper homines omnes, & plurimum quidem indigent gloria dei, adeo vt infans vnius diei quoq; mũdus & à peccato immunis nõ ſit. At quomodo nos gloria dei indigemus, ita nimirum, vt extenderet manum ſuã, vt naturam ſuſciperet humanã filius dei. is enim brachium eſt patris, ſicut habet ſcriptura, Fecit potentiam in brachio ſuo. & alibi, Brachiũ domini cui reuelatum eſt? Factum id eſt, cum filius ille dei naturã tangeret humanã, vt ſic illa mundata à miraculis, & vanitate veteris liberaretur erroris. Nam cum procumbẽs peccator ſeſe corã deo humiliat omnipotẽte, morbum illi ſuũ aperit, fatetur defectum, & opem implorat medicinæ. Tũc deus protẽſis manibus auxiliũ illi mittit gratię ſuę, ſtatimq; ipſe abſolutionẽ & indulgentiã peccatorum ſuorum cõſequitur. Verum nondum hæc ſatis, adhuc eſt quod te ſacerdoti exhibeas, confiteris illi peccata tua, quiſquis peccatorũ es lepra pollutus, non iuxta ſceleratam neochriſtianorũ pertinaciam, virtutem paſsionis Chriſti in ſacramento pœnitentiæ contẽnens. Cum enim patribus iuxta Paulum omnia cõtigerint in figura, hanc quoq; exhibitionem ſacerdotalem re vera impleri oportet in nouo teſtamento. impleri autẽ nuſquam potuit niſi in cõfeſsione, ſicut alias ad longum docebimus. Nunc interim ſufficiat oſtendiſſe eum, qui in templo iam eſt mundatus, ſe quoq; præſentare debere ſacerdoti, & ſic reconciliari eccleſiæ, offerreq; munus domino deo ſuo, Non autẽ ſacrificia vel ipſum offerendi morem commenti ſunt & inuenerũt ſacerdotes, quod quidam de religione & pietate male ſentiẽtes, impie calumniantur. Deus ille viuus qui cœlum creauit & terrã, in rem & vtilitatẽ hominum ſa

Beda. *Lepra hæretica.* *Luce 5.* *Rom. 3.* *Iob 15.* *Luce 1.* *Eſaie 51.* 1. *Cor.* 10.

crificia & oblationes huiuſmodi inſtituit, præcepitq́; vt ſic illum colerent, maieſtatē eius venerarentur & adorarēt, maioraq́; ex ipſius bonitate ſuſcipere beneficia operibus bonis promererentur. Neq; eſt quod eum qui vel oblationes recipit, vel etiā male aſſumit, conſideres. Ecce enim non ſacrificus, ſed Chriſtus ipſe dicit, Offer munus tuū ſacerdotib⁹ qui in tēplo ſunt à deo ordinati & inſtituti, illis offer, Oblatiōes iſtas ſi ipſi male impēderint, væ illis rationē iſtius in extremo iudicio reddituris. Verum nos iam enixe deum obſecremus, vt ſuper nos quoq; manū immenſæ ſuæ miſericordiæ extendat, vnde nos quoq; emundemur, & meritum paſsionis ac mortis domini noſtri Ieſu Chriſti in ſacramento pœnitentiæ, cum nos exhibemus ſacerdoti, liberet & expurget nos à lepra peccati, à pœna & culpa: vt ſic domino deo noſtro offerre poſsimus pect⁹ animumq́; noſtrum, ſacrificium verum & viuum: & tandē peracta hac miſerrima vita, vitā adipiſcamur æternam. Id adeo vobis mihiq́; concedat omnipotens & miſericors deus, in ſecula benedictus, Amen.

Leuiti. per totum.

HOMILIA III.

Post illum prolixum & egregiū Chriſti in mōte habitum ſermonem, deſcendēs iam rurſus de monte Chriſtus, ſanauit leproſum, præcipiēs ei vt exhibēs ſe ſacerdoti, munus ſuum offerret ex lege, quæ ſane euidens fuit doctrinæ ſuæ comprobatio: qua tamen nō contentus ille, ſecundum vberrimum omnipotentiæ ſuæ theſaurum, aliud ex alio operatus eſt miraculum, & inſuper iam paralyticum curauit Centurionis ſeruū. Ingredienti enim Capharnaū Chriſto occurrit Centurio, vbi plurima conſtat illum feciſſe miracula. Quod vel iſte ſermo teſtatur, Quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua. Statim igitur ad Chriſtum iam vrbem ingreſſum, venit ille Centurio, quæ ſane hiſtoria non paulò clarius patebit ex Luca. is enim refert Centurionem quia iam ante audiſſet de Ieſu, miſiſſe ad eum ſeniores Iudæorum, rogaſſeq́ue vt veniret ſanaturus ſeruum eius, neque in propria perſona veniſſe ad dominum. Nam cum ethnicus erat, à Romanis veluti veris dominis ac regentibus, ibidem (vt fit in regnorum occupationibus) conſtitutus loci illius præfectus, indignum ſe iudicabat, qui ipſe ad dominum veniret Iudæum. ſiquidem illum Iudaiſmo multum tribuiſſe etiam

Luc. 4.

Luc. 7.

Lucas teſtatur, cum ait, Seniores Iudęorum cũ veniſſent ad Iesũm, rogabant eũ ſolicite, dicẽtes ei, quia dignus eſt vt hoc illi præſtes. diligit enim gentem noſtram, & ſynagogã ipſe ædificauit nobis. ¶ Quod ſi dixeris hæc duo non cõuenire, quod Matthæus dicit Centurionem hũc ad Chriſtum veniſſe, Lucas vero ſeniores ad ipſum miſiſſe: id ſane egregie diluit beatus Auguſtinus, dicens, Lucã negociũ hoc totum, ita vt geſtum erat proprie deſcripſiſſe, ideoque eorũ etiam qui miſsi fuerint, mentionem feciſſe, Matthæum vero rem ſub compendio & breuitate complexum eſſe. Quoniam ita quoque tenuit conſuetudo, vt etiã vulgo peruẽtores appellentur, qui potẽtium quorũlibet tãquam in acceſsibiles animos per conuenientiũ perſonarũ interpoſitionem ambitionis arte pertingunt. Si ergo ipſa peruẽtio y ſitate dicitur per alios fieri, quãto magis acceſſus per alios fieri poteſt? Atqui Chryſoſtomus de eodẽ hic in Matthæo, & ibi in Luca dici arbitratur, Duo, inquiens, hic nobis Lucas oſtendit, quanta ſit Iudaica adulatio, & quod calamitate oppreſsi homines, modo hoc, modo illud conſilium anteponunt. quare veriſſime mihi videtur, cum voluiſſet ad Ieſum proficiſci Centurio, detentũ à Iudæis fuiſſe, qui ei aſſentarentur atq; dicerent: nos ibimus, & adducemus eũ. quod ita eſſe perſpicies, ſi plenam aſſentationibus orationẽ eorũ diligentius conſiderabis. Non eſt abſurdum, miſſos eſſe primo aliquos qui dicerent illud: deinde quoq; ipſum acceſsiſſe, ac per ſe iterũ eadem dixiſſe, ſcilicet, Non ſum dignus. Porro digreſſus ab illo Cẽturione Iudæis, ipſe demũ fidem ſuam oſtendit, neq; voluit dominum venire in domũ ſuam, quin potius ad dominum abiit; quod hic Matthæus refert, communi omniũ euangeliſtarum more, vt quod vnus omiſit, ſuppleat alter. quę ſane rota illa eſt in rota, quam vidit Ezechiel in figura euangeliſtas ſignificante. Ad hæc, vt maxime ita ſit, tãtũmque ad Chriſtum ſeniores miſerit Cẽturio, neque ipſe venerit ad eum, tamen altiorem aliquanto ſenſum indicauit Matthæus, dicens, Acceſsit ad eũ Centurio. quoniã Dauid quoq; ait, Accedite ad eum & illuminamini. Cũ enim Cẽturio fidem tantã habuerit, ſicut ob id cõmendatur à Chriſto, prudẽtiſsimus ille euangeliſta potius dixit ipſum veniſſe ad Chriſtũ quẽ miſſos ſeniores, qui tantũ fidei nõ habuerunt. Quomodo & tãgẽte muliere fimbriã Chriſti, quãuis

Lucæ 7. *Auguſt. lib. 2. ca. 20. de cõ. Euan.* *Chryſo.* *Ezech. 1.* *Pſal. 33.* *Auguſt.* *Lucæ 8.*

iáſque tam proprie exprimebat dolores, inquiẽs. Puer meus iacet ægrotus, decumbit totus: neq; venire huc ad te poteſt, quia paralyticus, iamq́ue adeo moriturus. Quãuis autẽ variæ eueniant in mẽbris paralyſes, grauiſsima tamen eſt quæ ex cerebro deſcendens, mẽbra omnia penetrans, ſecúmque in ea dolores immenſos inferens, tremere ipſa quoq; facit, adeo vt nec moueri queant, nec ſentire quicquã, vt quidam me dici tradũt. Vnde ille addidit quoq;, male torquetur. O nos miſerrimos & infœlices, ſi quãdo ægrotare cœperim⁹, eóque infœliciores, quod miſeriã noſtrã ipſi dum recte valemus, nõ cogitamus. 3 Duæ iam hic emergunt quæſtiones ex verbis Cẽturionis. Prior, cur tãdẽ ille puerum ſuum neq; ſecum adduxerit, neq; apportari curarit ad dominum, quod alij plerique fecerũt, neq; tecto parcẽtes, quin illo ſublato, ægrũ demitterẽt ante dñm. Poſterior, vnde factũ ſit, vt nihil ex Chriſto petierit ille Cẽturio, ſicut leproſus ante fecerat. Ad illã quidem facile dici poteſt, cum ita puer decubuerit æger, vt morti iam eſſet vicinus, ſatis per hoc excuſatus fuit Centurio, cur nõ adduxerit puerũ, cuius ingentes dolores Chriſto tantopere oſtendit. Chryſoſtomus quoq; id ardentiſsimæ illius fidei tribuit, maioréq́ue hanc indicat quã iſtorum qui per tectum immiſerunt ægrotũ. quia enim nõ dubitabat vel ſolo verbo domini iacentẽ excitari poſſe, idcirco minime deportandum putauit. In eadẽ ſententia eſt Origenes, velut præſenti Centurioni ſic dicens, Quare huc non attuliſti eum, ſicut illi illum paralyticũ in lecto portauerunt? Ideo ait, quia nõ opus eſt oſtendere illi omnia videnti. Non opus eſt in conſpectu eius afferre, cuius potentia non terminatur, nec includitur, neq; excluditur. Ad alterã hanc dubitationẽ non paulò facilior eſt reſponſio. partim enim id ex humilitate factum eſt, ita vt puderet illum quicquã à domino petere: partim etiã ex ingenti fiducia in miſericordiã Chriſti. ſatis enim eſſe putabat, ſi dño miſeriã declararet & egeſtatẽ pueri, cui ille tunc facile miſeretur: partim quoque ex modeſtia & verecundia, liberrimum ſic relinquẽdo voluntati diuinæ, conduceret ne ſalubritas illa puero ſuo an obeſſet. Abſolute igitur & ſimpliciter dixit, Puer meus domi iacet paralyticus, & male torquetur. Iterũ itaq; Origenes ad Centurionẽ ſic loquitur, Quid vis? quid cupis? quid deſideras? Non multa loquor, ait, quia ad om-

Mar. 2.

Chryſoſt.

Origen.

nia cognoſcentem loquor. Non ſum verboſior, ſcio enim quia ad omnia præſciẽtem reſpondeo. Et ſic ex immenſa fi-
Ioan. 4. dei ſuæ magnitudine non dixit, ſicut iſte regulus, Domine, deſcẽde & ſana eum. norat enim hic & credebat, quod etiã ille exiſtẽs in omni loco pręſens eſſet, quodque & ſapiens ad intelligendũ, potens ad operãdum, & ad exaudiendũ eſſet miſericors. Hinc factũ eſt, vt tantum miſeriam pueri ſui domino referret & ægritudinem grauem, remedia interim ſanitatis libera reliquit omnipotenti illius miſericordiæ.

4 Nunc tandem petitioni Cẽturionis reſpondet dominus, dicens, Ego veniam & curabo eum. O promiſsionem benigniſsimam ô reſpõſum pium & propitiũ, quo ille non ſanare tantum puerum, ſed ad eundem in domũ venire pollicetur. Videbat enĩ ille qui omnia videt, quemq́; nihil omnino latet, ipſum cor Cẽturionis, ſicut ſupra cõmemorauimus, & illi ſuper hoc reſpõdit, ita vt pia ſua merebatur petitio, clemẽtiſsime, reſpõditq́; hoc in ꝓpria perſona Chri-
Origen. ſtus Cẽturioni. Vbi cogitare quis poſſet, quod & Origenes fecit, hocque modo ad Chriſtũ vel tacitꝰ ſaltẽ dicere, Quomodo domine promittis aduentũ tuum huic? nec petit, nec quærit, ſciens quod nõ acceptabile ſit ei, vt venias in domũ
Chryſo. eius, propter quod omnino hoc profers. Reſpõdet Chryſoſtomus id ita factũ, vt quãta ſit Cẽturiõis fides perdiſcamus. niſi enim ita feciſſet, ſed illico puerũ ſanaſſet, ſyncera illius feruẽsq; fides ignota nobis fuiſſet, quam vtique ſic manifeſtandam præſciebat Chriſtus, ſi ipſe plus Centurio-
Matt. 15. ni promitteret, quã petiiſſet. Sicut & fidẽ mulieris Chananææ comprobauit, dum non ſtatim preces illius exaudiuit: quas ſi exaudiſſet ſubito. nihil nobis de perſeuerãti iſta & conſtantiſsima mulieris fide conſtaret. Et igitur ille ſapientiſsimus omnium medicus, quem non latebat, ſua hac tam prompta ad veniendũ medicandúmque exhibitione, fidem Centurionis manifeſtandã, ſicut illa ſua in ſanando mora, mulieris quoque fiduciam itidem omnibus eſſe publicãdã.
Origen. Origenes hic inducit pulchre, & ſuo more luculenter, quo-
Gen. 22. niam ſicut deus tentauit Abrahã, non quod illius fidẽ ignoraret, ſed vt hoc ipſo illius exẽplo omnes homines diſcerẽt conſtantẽ & perſeuerantem habere in deum fiduciam in o-
Iob 1. mnibus tentationibus, ſicut enim deinceps tentauit Iob, & probauit illius conſtantiam, non iam ante ignarus eiuſdem,

ſed

ſed vt nos ex illo doceremur ſpē firmā & fidem habere in-
concuſſam in deū, ad eundē iam hic quoq; modū Chriſtus
nos ſcire voluit, quātus fidei theſaurus in iſtius Centurio-
nis corde latitaret. ¶ Aliud quoq; hic nos docere Chriſtus
voluit, dū vltra adeo ad puerum Centurionis huius ſe vē-
turum promittit, qui alibi ad Reguli filium rogatus etiam *Ioan.* 4.
venire recuſauit. Vt diſcerent hinc cum omnes Chriſtiani,
tum vero præcipue, quorum curæ cōmiſsi ſunt ægroti, ſiue
religioſi ſint iſti, ſiue mundani, nō grauatim nec moleſte æ-
gros & pauperes inuiſere, propter deū. Sumant hinc ſibi &
medici documentum, ſequāturque principē illum medico-
rum, & cum ipſo properent ad pauperes. Verùm quo iā fi- *Medici.*
des, pietas, dilectio, cæteraque Chriſtianorū iura deuene-
re? Ad diuites curritur ab omnibus, nec iuſsis nec venire ro-
gatis, neq; eſt eius rei modus. ingerūt ſe omnes & intrudūt
ad faſtidiū vſq;, pauper interim ſolus iacet, deſtitutus omni
ope medicorum, quos nō ita videas mihi ad pauperem fe-
ſtinare vel etiā rogatos. Aut certe ſiquādo eorū aliquis, vi-
liſsimus etiam & cæteris cōtemptus omnibus aduenit, opus
vtiq; foret, vel mercedē ante exoluere, vel certe cum eo de
illa paciſci, inquit Hugo. 5 Sed quid iam, fratres chariſ-
ſimi, tam propitio Chriſti reſponſo ſubiunxiſſe putatis Cē-
turionem? illud nimirū verbum Chriſtianis notabile omni-
bus omnique momento ab ipſis dicendum aut certe cogi-
tandum vt & qui ſint ipſi, & quam pium clementiſsimúm-
que habeat deum, ſemper cogitent, Domine, non ſum di-
gnus vt intres ſub tectum meū, ſed tantum die verbo & ſa-
nabitur puer meus. Audiam⁹, inquit Chryſo. audiam⁹ qui- *Chryſo.*
cunque volumus Chriſtū ſuſcipere, audiamus Cęturionem
& imitemur, audiamus ſimili ſtudio & Ieſum recipiam⁹, di-
cētes, Nō ſum dignus. Quaſi diceret, magnā hoc modo ſuā *Origen.*
fidē proferem, Domine, terruiſti me hoc promiſſo, cōtur-
baſti me hoc dicto, interfeciſti fortitudinem animę meę in
hoc verbo. Nō ſum dignus aſpectu, nō ſum dignus appro-
batione, nō ſum dignus acceſſu vel introitu tuo. domine,
nō ſum diguus vt intres ſub tectū meū. Moyſes ille magnus
& tuus confabulator, ille mirabilis enarrator operū tuorū,
ille fidelis in tota domo tua, nimiū ſe humiliauit. Quanto-
magis ego alienigena, Gētilis, miles, gladio accinct⁹, ſangui-
nem fundens, ad præliū exiens? Sed tantū veni verbo, ver-

bum tuum opus cōſummatum eſt. Indignus ego ſum tuo ad me ingreſſu, quanuis illo puer meus multū eſſet indignus. corpore igitur abſente, oſtende tamē quod præſente ſpiritu vno etiā potes perficere verbo. Obſeruandum hic quoq; eſt, rectius multo ſenſiſſe Centurionem, quam quos ille ad Chriſtum miſerat Iudæos qui dixerāt. Dignus eſt vt hoc ei præſtes ipſe vero de ſe dixit, Domine, nō ſum dignus. cōſiderans: vtiq; in hoc plurimū infinitā illam Chriſti dignitatem, longeq́ue digniſsimam maieſtatē, cuius iſti obliti fuerant Iudæi, vt iam rectiſsime hanc apud Chriſtū laudē præripuerit Iudæis. Neq; immerito puero ſuo impetrauit ipſe ſanitatem, ſibi vero vitā acquiſiuit æternā hac fiducia tanta, cum crediderit creaturas omnes in cœlo & in terra manibus & poteſtati Chriſti ſubiectas eſſe, in vnico ſuo verbo, ſiue ad vitā, ſiue ad mortē, ſicut & Iob dixit, Ipſe vulnerat & medetur, percutit, & manus eius ſanabūt. ¶ Origenes hic pulchrū quiddam & notatu digniſsimū docet, more nimirum non ſuis primū ſeculis nato, ſed ab apoſtolorum tēporibus in hodiernū vſq; diem deducto, hodieq́ue bonis & piis omnibus ſancte obſeruato. Abuſus enim iſtos nouos & impios planeq́ue blaſphemas Neochriſtianorū ceremonias, inſaniſsima ſtupidorū hominum commenta, abhorrere ſimul & vitare debent omnes Chriſtiani. Verū quo digredimur? Sic inquit Origenes, Intrat & nunc dominus ſub tectum credentium duplici figura vel more. Nunc enī quando ſancti & religioſi & deo acceptabiles eccleſiarū antiſtites, ſub tectum tuū intrant, tunc ibidē dominus per eos ingreditur, & tu ſic æſtimes tanq̄ dominū ſuſcipias. Et aliud, quādo ſanctum ſumis cibum, quādo illud incorruptū, accipis eduliū, quando vitæ pane & poculo frueris, quando māducas & bibis ſanguinē domini, tūc dominus ſub tectū tuū ingreditur. Et tu ergo humilians temetipſum, imitare hunc Cēturionē, & dicito, Domine, nō ſum dignus vt intres ſub tectum meū. Hic adhuc mos celeberrimus apud omnes eſt catholicos & Chriſtianos per Germaniā & Italiā, imo vniuerſum Chriſtianiſmū. ſed & ſacerdos in ſancto illo miſſæ ſacrificio venerabile ſuſcepturi ſacramentū, in quibuſdam locis etiā ter idē hoc dictitant, pulſantes toties pectora ſua. ¶ Ad extremum, Centurio verba ſua confirmat argumēto (quod proprie nō eſt ſimile, ſed tantum argumentū à minori

Ioan. 5.
Origen.

nori

tiori ad maius)à ſe ipſo ducto, dicens, Et ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites: & dico huic, vade & vadit, &c. Volens per hoc dicere, Cum & ego aliis ſubiectus hominibus, meis imperem ſeruis, qui mihi in ſubſtantia cum ſint æquales, obediunt tamen, quanto magis tibi miniſtri tui angeli ſancti, omnéſque creaturæ parebunt? qui quia ſuperiorem te nullum habes, dominus es dominantiũ. De hoc Centurione Hieronymus hoc dicit, Chriſtum, quia tam cito aduentum illi pollicitus eſt, vidiſſe Centurionis fidem humilitatem & prudentiam: fidem quidem, eo quod credidit ex gentibus paralyticũ poſſe ſanari à ſaluatore: humilitatem vero, quod ſe iudicauit indignum cuius tectum dominus intraret: & prudentiam quoque, quod intra corporis tegmen diuinitatem latentem videret. Et omnia hæc ex rationabili cauſa, quia ſi ipſe per ſeruos ſuos quiduis facere poſſet, quanto magis Chriſtus non ſola tantum corporali ſua præſentia operaretur, verumetiam per adminiſtratorios illos ſuos ſpiritus angelos? Deus igitur nobis quoque ſicut huic Centurioni largiatur miſericorditer, & tribuat fidem, humilitaté & prudentiam, quarum virtutum comitatu ex hac vita in illam commigremus æternam, Amen. *Hierony.*

HOMILIA QVARTA.

AVDITA iam magnifica illa Centurionis tum fide, tum humilitate & prudentia, vehemẽter admiratus eſt Chriſtꝰ, & ſequẽtibus ſe dixit, Amẽ dico vobis, non inueni tantã fidem in Iſraël. Ecce & admirationẽ hic Chriſti vides, & cõmendationem audis Centurionis, atque de illa quidem ſatis clarus texus eſt, admiratum eſſe Chriſtum, quod fore Eſaias etiam prædixerat, Mirabitur & dilatabitur cor tuum, quando cõuerſa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium venerit tibi. Quomodo autẽ in Chriſtum cadat admiratio, captum forte vulgi excedit. Chriſtus enim, quia præſciuit omnia antequam fierent, quomodo admirari potuit ſuper eo quod ante ſic nouerat futurum? Noris igitur quod Chriſtus in ſe, ſecundũ naturam diuinã habeat & ſcientiam diuinã, eámque ab æterno ſibi cum patre & ſpiritu ſancto cõmunem. ſiquidem vna trium perſonarũ ſcientia eſt, ſicut de ſapientia dei inquit Sapiens, Scit illa omnia & intelligit. Secundum hanc igitur ſcientiam non admiratur Chriſtus. Verum alia adhuc *Eſa. 60.* *Sapien. 9.*

in illo eſt animæ ipſius à ſuæ creationis initio infuſa, quã etiam non miratur. Poſtremo eſt in eo ſcientia ſeu notitia quædã experientiæ, qua quæ antea nouerat, expertus etiam eſt denuo, quanuis alio modo, & ſic admiratus eſt, nõ tamen cum quodam animi horrore, ſicut nos admirabundi exhorreſcimus. verum omnis illa in Chriſto admiratio, exhibitio tantum fuit, qua ille ſe hominibus exhibuit, & quid ſecerit manifeſtauit, quod ſolent admirãtes. ¶ Quod vero ſecundo loco ꝓpoſuimus de laude Centurionis, videtur nõ paulo eſſe difficilius: quoniã ſi eam iuxta nudam intelligere voluerimus literam, fieri non poterit, quin impiam iſtam incidamus blaſphemiam: in cuius adhuc ſordidiſſimo luto volui ac reuolui videmus porcum, neſcio dicam immũdiorem, an lupum rapaciorẽ Lutherum vſqueadeo inſanientem & delirantem, vt cõtendat Centurioni huic maiorem fuiſſe fidem, prædicãte adhuc Chriſto, quã vel in Maria vel apoſtolis fuerit. Neque vero iſte hac ſola cõtentus eſt inſania, inſuper quoque furit canis rabidus cõtra digniſſimam & ſanctiſſimam virginẽ Mariam, dicens, quod quãuis Chriſtꝰ matri ſuæ multum tribuerit fidei cum & conciperet & pareret illum, poſtea tamen nõ item, aut certe tantum fidei illi rariſſime dederit, quin potius eam ipſam, quæ modica in illa fuerit nonnunquã fides, labaſcere interdum permiſerit. Ad has impias & maledictas virginis matris blaſphemias, velut deceptrices Sirenes, quilibet Chriſtianus præter nauigans vtranque cum Vlyſſe obſtruat aurem. fugiat hic procul & cũ angelo Mariã benedicente inclamitet, Aue gratia plena, dominus tecũ. Et cum Elizabeth benedictã ipſam prædicet in omnibus, eo quod fructus ventris illius quoque ſit benedictus. Sed & nos quoque omnes errores iſtarũ blaſphemiarũ aliquando refutabimus, opitulante deo, totius poſtillæ Lutheranæ. ¶ Quantũ vero in præſentiarũ opus dicere reſpõdeo nunc, verba hæc Chriſti eſſe vtique veriſſima: verũ hoc tamen addidero, non eſſe in illis crudum iſtum intellectum conſiderandũ, more Iudæorum, ſed viuũ illum ſpiritum, litera enim iſta iuxta Paulum occidit, ſpiritus autẽ eſt qui viuificat. Ex multis igitur modis, quibus ſancti patres verba hæc bene & vere expoſuerũt, aliquot nunc libet recenſere. Et primum quidem B. Hieronymus ait, Chriſtum quando dixit ſe fidem tantam non inueniſſe in Iſraël, locutum de

2. Cor. 3.

præ-

præſentibus, non de omnibus retro patriarchis & prophetis. Vbi vide quod notanter ait Hierony. eum hoc nõ dixiſſe de omnibus patriarchis & prophetis, quaſi illorum nemo fidem tantam habuiſſet: multo igitur minus Centurio dicẽdus eſt habuiſſe fidem tantam, quanta in apoſtolis fuit Ioanne Baptiſta. aut Maria. 2 Dat ille tamen adhuc intellectũ quo Centurionis fides cõmendatur vltra fidem omnium retro patriarcharum & prophetarum, ita nimirũ ſi per fidem Centurionis gentium fidem intelligas, quæ ſane maior eſt multo, quam eorũ qui ex Iudaiſmo ad fidem Chriſti cõuerſi ſunt. Omnium enim qui baptizati ſunt Iudæorum, quam exiguus fuerit numerus, ſi cõferas cum illis qui de gentilitate cõuerſi ſunt in omnibus regionibus, India, Græcia, AEgypto, Aſia Aphrica, quæ tamen nunc, prohdolor, cum adiacentibus quoque Chriſtianorũ prouinciis & vrbibus per Turcas ſunt à Chriſti fide & regione auerſæ. Cum terram promiſſionis ad ſpatium vix trium dierum ſecundum lõgitudinẽ referat Hieronymus. idémque inquit, latitudinem terræ eius pudet dicere, ne Ethnicis occaſionẽ blaſphemandi dediſſe videamur. Et hunc equidem verum putarim verborum Chriſti ſenſum eſſe & intellectũ. quando enim iuxta Auguſtini regula in libro de doctrina Chriſtiana traditam: ſcripturas iuxta verborũ tam antecedentiũ quam ſequentiũ ſignificationẽ nos decet explicare: & Chriſtus hic quoq; ſtatim ſubiungit de gentiũ conuerſione, nõ ex arcto & anguſto tantum Iudææ angulo, ſed ab ortu & occaſu ſolis hoc eſt, ex vniuerſo mũdo. Sequitur hinc neceſſario, locutũ eſſe hic Chriſtum de fide, quo ad multitudinẽ credentium, extenſiue, non intenſiue. Et quia velut primitiæ credentiũ ex gentibus fuit hic Cẽturio, cæteros quoque credituros omnes ſolus ipſe ſignificauit, quod egregie declarãt Chryſoſtomus & Origenes. Nec obſtat quod prius ad Chriſtum tres magi venerũt. Nam nec illi de prædicatione, neq; miraculis Chriſti cognouerunt quicquam. Omnis autem vndique plena eſt ſcriptura de vocatione gentium, & eorum qui conuerterentur, ingenti multitudine: & viciſſim, quanuis per ſe exiguus eſſet Iudæorum populus in parua prouinciola concluſus, quod pauciſſimi tamen ex iis quoque ad dominum conuertendi, & ad viam eſſent peruenturi ſalutis.

Hierony. *Iudæi pauci, ex gentib⁹ plurimi ad Chriſtum conuerſi.* *Hierony.* *Auguſti.* *Chryſoſto.* *Origenes.*

3 Quia igitur vocationem gentium hic Chriſtus cõme-

morat ſecundum multitudinem, & locus hic (quem miſere adeo blaſphemus iſte Lutherus dilaniat) in hoc vno pendet, quod quidã ad noſtram hanc ſuſceptam pertinet enarrationem, vt omnes nos, quotquot ex gentibus ad Chriſti agnitionem venimus, optimo maximo deo eo maiores gratias agamus & illam benigniſſimã vocatioñe dei firmiter & conſtantiſſime teneamus, nullatenus ab eadem deficientes per quaſcũque prauas & hæreticas doctrinas. Cum enim naſceretur Chriſtus, & deinde Iudæis prædicaret in Hieruſalẽ, maiores noſtri omnes in iis aliisq; regionibus Gentiles fuerunt & idololatræ. Vos igitur vt vocationẽ veſtrã agnoſcatis, & pro ea deo grati ſitis, audite mihi de eadem vaticinantes prophetas. Primus igitur in hoc pcedat euangelicus pro-
Eſa. 2. pheta Eſaias & dicat, Erit in nouiſſimis diebus præparatus mons domus domini in vertice montiũ, & eleuabitur ſuper colles, & fluent ad eum omnes gentes, & ibunt populi mul-
Eſa. 45. ti, ſcilicet per fidem. Et infra, Conuertimini ad me, & ſalui eritis omnes fines terræ, quia mihi curuabitur omne genu,
Eſa. 49. & cõfitebitur omnis lingua. Et iterum alibi, Dedi, inquit pater ad Chriſtũ, te in lucem gentiũ, vt ſis ſalus mea vſque ad
Eſa. vlt. extremũ terræ. Infra quoque, Annũciabunt (apoſtoli nimi-
Eſa. 66. rum) gloriam meã gentibus. Et ſupra adhuc, Mittam ex eis qui ſaluati fuerint, ad gẽtes, in mare, in Aphricã & Lydiam tenentes ſagittã, in Italiam & Græciã, ad inſulas longe. Sed
Hiere. 4. iam nunc tu quoq; ſancte Hieremia prodi, & da teſtimoniũ Gentibus ad Chriſtũ conuerſis, Benedicent dominũ omnes
Pſal. 66. gentes, & laudabunt eum. Accedat his diuinus ille Pſaltes,
Pſal. 112. & optet votum iſtud perpetuum, Confiteantur tibi populi deus, confiteantur tibi populi omnes, lætentur & exultent
Pſal. 2. gentes, quoniã iudicas populos in æquitate. A ſolis ortu vſque ad occaſum laudabile nomen domini. Verũ huiuſmodi locis totum vndiq; abundat pſalterium. ſiquidem & gentes hæreditatem ſuam dedit Chriſto pater æternus, & poſſeſ-
Zacha. 2. ſionem ſuã terminos terræ. Iam vero tu quoq; Zacharia vaticinare nobis & dic, Applicabũtur gentes multæ ad domi-
Oſeæ 2. num in die illa, & erũt mihi in populum. Quid quod Oſeas etiã propheta ſuper hac re appellatus, in perſona domini ſubito nobis reſpõdebit & dicet, Seminabo mihi in terram, & miſerebor eius quæ fuit abſq; miſericordia. Et dicam nõ populo meo, populus meus es tu. Sed nos dum vocationi gen-

tium

tium nimis intenti ſumus, pene Iudæorũ repulſam negligimus. de vtraq; igitur prophetarũ vltimum Malachiã audiamus, ſic dicentem, Non eſt mihi voluntas in vobis (Iudæis) dicit dominus exercituũ, & munus nõ ſuſcipiã de manu veſtra. ab ortu enim ſolis vſque ad occaſum magnũ eſt nomen meũ in gentibus, & in omni loco ſacrificatur, offertur nomini meo oblatio munda, quia magnũ nomen meũ in gẽtibus. *Malac. 1.* Ecce q̃ aperte hic ꝓpheta expreſſit Iudæorũ repulſam, deinde ſacrificiorũ quoque ipſorum cõtemptum apud deum. mox fidei amplitudinẽ ex gentibus latiſſimam, poſtremo ſacrificium nouũ & mundũ, quod offertur in omni loco, illud nimirum ſacratiſſimũ corpus Chriſti, quod in ſacrificio miſſæ offertur deo patri. Vbi corruunt omnes Iudæi velut attoniti cum ſuis ſacrificiis vniuerſis. Iacent hic quoque cõfuſi, quotquot ſunt hęretici & blaſphemi, qui ſacroſancto Miſſę reluctãtur officio. Sequitur hinc Chriſtũ, quãdo de Centurione dixit, tantã ſe fidem in Iſraël non inueniſſe locutũ eſſe de toto Chriſtianiſmo ex gẽtibus, quẽ iſte Cẽturio deſignabat. Nec eſt quod mirũ hoc reputes in vno homine tantã figurari multitudinẽ, cum cõſiderans deũ dixiſſe Rebeccæ grauidæ & adhuc in vtero ſuo portãti gemellos, Eſau & Iacob, Duæ gẽtes ſunt in vtero tuo, & duo populi ex vẽtre tuo diuidentur. *Gene. 25.* Qui tamẽ populi ſeu gentes, infantuli duo tantũ erãt, ſed ij populos duos ſignificabãt. Cũ igitur ex locis iam citatis, cõſtet immẽſa illa catholicæ eccleſiæ magnitudo. Iudæorũ ſynagogã multis modis excellẽs, adeo vt id Chriſtus hic quoque nõ celaret, quorſum attinet hæreticos noſtrates eccleſiã conari in tantas reſtringere anguſtias, vt ſuis tantũ cõtineatur cõciliabulis? Si enim penes Boemos tantũ eſt eccleſia, erit illa ſane nõ paulò etiam anguſtior, quã ſynagoga, præſertim cum Boemorũ etiam pleriq; cum catholica Chriſtianorum cõſentiant eccleſia. Rurſus, ſi malignantium iſtorum tantum eſt Lutheranorũ eccleſia, iterum eam multũ ſuperabit ſynagoga. Sed & ſi apud Zuinglianos tantum cõſiſtit eccleſia, deum immortalẽ, quanto erit quã ſynagoga inferior & anguſtior? Quid igitur reſtat, quam ſi tam vera eſſent impia iſtorũ dogmata, quã ſunt omnino falſiſſima, falſum hic eſſe Chriſtũ, quod tamẽ procul abſit vel dicere vel cogitare quenquam. Quin potius tantã admiremur eccleſiæ magnitudinẽ, tantã Chriſtianiſmi fidẽ ſuſpiciamus, quãta in

Iſraël inuenta non eſt,nec in ſynagoga iſta. Et affirmatiſſime credamus omnes hæreticos errare,cum anguſtiis & angularibus eccleſiis. Ex ſuperabundante(quod aiunt)adhuc plures hic libet adducere ſanctorũ patrum expoſitiones,vt omnino cauſari nemo quicquã poſsit, vnde in abhominationes Lutheranas incidat, & ſanctiſſimæ virginis calumniam. Et

Origenes. Origenes quidem per Iſraël nõ antiquos intelligit patriarchas & ꝓphetas,neque eos qui iam Chriſtiani facti erãt Iudæi,& ſeſe ad eccleſiam cõtulerant: ſed eos tantum,qui dei filium nõ inuocabant, non agnoſcebant,nõ adorabãt,illum

Eſa. 1. nimirum Iſraëlem, de quo Eſaias ꝓpheta inquit, Iſraël me non cognouit, & populus meus nõ intellexit. Iſti etiam Iſ-

Ioan. 8. raëlitæ Chriſtum peccatorem,Samaritanum,& qui dæmonium haberet calumniati ſunt. in hoc nempe Iſraële tantam Chriſtus fidem nõ inuenit. Neque hæc ſententia multum diſcedit ab explicatione Hieronymiana. ¶ Veruntamen ſi illud ad omnes Iudæos, etiam credentes referre contendas, tamen hinc quoque nõ impia iſta ſequetur Lutheri blaſphemia.nam & tunc quoq; ſenſum hunc retinebit. ſiquidem il-

Chryſoſto. lud teſtimoniũ Chriſti, etiam iuxta Chryſoſtomũ ſic intelligendum eſt,quod vnumquodq; bonum hominis ſecũdum

Regula. qualitatẽ perſonæ illius laudatur.Ruſticum enim dicere aliquid ſapienter,magnũ eſt, quod de philoſopho non eſt mirum. ſic & de Centurione dictum eſt,in nullo tantam fidem inueni in Iſraël. Nanque & Iudæi cum legem habuerint & prophetas atque ſacrificia, & id genus alia multa, quibus ad credendũ inducerentur, quid mirũ ſi crediderim facile? verum iſte alienigena ignarus legis, prophetarũ, omniúmque promiſſionum dei,credebat tamen, & ſic fides illius maior extitit,nõ in ſe proprie & ſua eſſentia,ſed ex cõparationibꝰ & collationibus iã dictis.Probat hoc ille exemplis, Andreas

Ioan. 1. credidit in Chriſtũ cum iam audiſſet Ioannẽ dicentem,Ecce agnus dei. Credidit & Petrus,ſed audito prius Andrea,qui dicebat, Inueniemus Meſſiam. Philippus vt crederet facilius,ſcripturas hinc inde euoluit,quia ſic de eo ſcriptum eſt, Quem Moyſes venturũ ſcripſit in lege & prophetis, hunc inuenimus. Credidit Nathanaele quoque,verum ante & audito Philippo, & viſis miraculis. Vides nũc quem impar & ex omni parte inæquale fuerit iſtud, Gentilem credere in

Origenes. Chriſtũ,& Iudæum. Origenes quoq; exempla adhuc affert pro-

propinquiora, dicens, Vt maxime Centurio hic fidē non habuerit maiorem in eſſentia, vel eo tamē maior dicitur, quod ipſe facile adeo & tam celeriter credidit. Iairus enim princeps Iſraël, pro filia ſua petens non dixit, Dic verbo, ſed Veni, ait, velociter antequam moriatur filia mea. Nicodemus doctor Iſraël, de fidei ſacramento audiens, ait, Quomodo poteſt hoc fieri? Maria & Martha dominum tamen nimium diligentes, dicunt, Domine, ſi fuiſſes hic non eſſet mortuus *Ioan.* 11.
frater meus, tanquam dubitantes quod vbique velox non poſſet adeſſe illius potentia. Et ſic merito Centurionē hūc & primitias Gentilium appellamus, & præ tribus magis cō mendamus: quoniam cum ille nec legē legiſſet, nec prophetiam aliquam audiſſet, ad credendum tamen facilimus fuit: iſti vero quid mirum ſi ad dominum tam lōgo venerunt iti *Nu.* 24.
nere, quos & prophetia docuit Balaā, & ſtella noua duxit?

4 Iam igitur hic Chriſtus quoq; declarat, quomodo & Gentiles ſuſcepturi eſſent fidem veram, & Iudæi repulſam paſſuri, dicens, Dico vobis, quod multi ab oriente & occidente venient, & recumbent cum Abraham, Iſaac & Iacob in regno cœlorum. Tres illos exprimit, quoniam in iis per- *Gene.* 17.
fecte omnis facta eſt promiſsio, & in Abraham quidem hu- *Malac.* 1.
iuſmodi, In ſemine tuo benedicentur omnes gētes. In Iſaac autem ſeparatio Iacob ab Eſau impleta eſt, & in Iacob plena facta benedictio eſt eorum omnium, quę ad promiſsionē pertinebant. Filij autē regni, Iudæi nimirū, qui in Chriſtum credere renuebant, eiecti ſunt in tenebras exteriores, ſicut prædixerat Dauid, Secundum multitudinē impietatum eo- *Pſal.* 5.
rum expelle eos, quoniam irritauerūt te domine. Et Hieremias ſimiliter, Vos eſtis onus, proiiciā quippe vos, dicit do- *Hier.* 23.
minus, & propheta & ſacerdos & populus. Nā quicquid Iudæorum integrum erat, & boni odoris, illud ad Chriſtū cōuerſum eſt: cū interim feces & quæ in imo remāſere ſordes, conuerſæ nō ſint, iuxta Eſaiam, ſed perierint, ideoq; & eiiciunt in tenebras exteriores perpetuo damnatæ, ſed de iis ſupra in Iudæorum repulſa ſatis dictum eſt. ¶ Ad finem euangelij, dicit dominus Cēturioni, Vade & ſicut credidiſti, fiat tibi, hoc eſt, ſicut credidiſti poſſe me abſentem etiā corpore ſanare puerum tuum, ita fiat hoc. Hinc diſce cuiq; homini ita euenturum, vt ipſe fide per dilectionem operante, benigna & deiformi crediderit, quæ ſane mēſura eſt, qua omnia *Galat.* 5.

in futura vita menſurabuntur. ſiquidem ſecundum Origenem, nihil in conſpectu dei mirabile eſt, nihil magnum, nihil precioſum, niſi tantũ fides. Credidit enim Centurio poſſe Chriſtum omnia, credidit dominum eum eſſe rerum omnium, vnde & meruit, vt quod petierat impleretur. Credamus igitur & nos dilectiſsimi in Chriſtũ Ieſum, credamus eum omnia poſſe, eſſe quoque in omni loco præſentem, credamus & daturum illum nobis peccatorum remiſsionem, dummodo præcepta ſua ſeruauerim⁹, & ſic quilibet noſtrũ cum hoc Centurione mereatur audire, Vade, & ſicut credidiſti fiat tibi. Id adeo nobis, qui velle & operari tribuit, cõcedere dignetur Ieſus Chriſtus, qui cũ deo patre in vnitate ſpiritus ſancti viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Origen.

HOMILIA V. ET VLTIMA.

MILITES NEC DAMNATOS OMnes nec Cainis eſſe filios: & quales eoſdem eſſe oporteat. *Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti eſtote ſtipendiis veſtris.*

LVCAE 3.

Cvm nuper vt ſoleo, euoluerem neochriſtianorũ libellos quoſdam, incidi in neſcio qualẽ, rancidũ certe & ineptum cuiuſdam Ioannis Hauſſchein, qui ſe nominat OEcolampadiũ, libellum profugi iſtius ex diui Altonis monaſterio, inſigni Bauariæ cœnobio, ordinis ſanctæ Brigittæ (quid expectatis fratres chariſsimi? an vt dicã ſancti & religioſi monachi?) apoſtatæ, is inter cætera in ſermonibus ſuis ſuper epiſtolam Ioannis euangeliſtæ diabolicã aſſerit eſſe doctrinã, qua docetur iuſtũ eſſe inter Chriſtianos quoq; bella geri, quoniã noſtrates qui in bella proficiſcuntur milites, veri Cainitæ ſint. vt quibus merito dici poſsit illud quoque, Manus veſtræ plenæ ſanguine ſunt, maledicti Cain filij eſtis. Et quãuis nouũ iſtud dogma confutare non perinde eſſet neceſſarium, ſiquidem hæreſis eſt Fauſti, iam olim condemnata temporibus Aug. & quæcunq; ſemel reiecta eſt hæreſis, à nemine debet Chriſtiano vel iam ſopita reſuſcitari, vel per quoſcunq; reſuſcitata recipi. ſed & ſi quis temere, ſicut nunc OEcolampadius fecit, idipſum renouare præſumpſerit, magiſtratuum fuerit iſtud, non tantum non admittere, ſed quemcunq; etiam ea

OEcolampadius.

Fauſtus. Auguſt.

confidentia

confidentia prænditum corripere, ſicut & ciuilia & canonica iura diſtricte imperant, 24.q.1. Achatius, & c. maiores, & l. nemo. C. de ſum. tri. & fid. cath. Fugitiuus igitur iſte monachus, & temere & impie milites omnes diabolo vult tribuere & filios Cain facere. Attamen cum eiuſmodi pleriq; ſint milites, vt in plurima peccata leuiter incidant, vt habeat adhuc qui pij ſunt & integri (cuiuſmodi pleróſq; adhuc ex nobilibus & vulgo reliquos eſſe crediderim) milites, vnde conſcientiam animumq́; ſuum erga deum probe inſtitutum habeant, & quod malum eſt declinantes, bonũ faciăt. Eſt enim vtiq; miles, ſicut alius ex iis, qui manu operantur, & militi merx ſua militia eſt: atq; vt qui negocia, artificia reliqua ac mercimonia bene maleq́; vti contingit, ita ambiguus quoq; mars, & dubia militiæ alea eſt. In iſta quoq; erroris naui diu fuit Lutherus, iniquũ ſentiens bella gerere aduerſus Chriſtianos, ſimul & Turcas. Verum fruſtra iſta ſuo quodã more polypũ agens & ſimulans, cum iam tumultuoſis & venenatis ſuis libellis aliquod miſerorũ ruſticorum è vulgo concitaſſet ad arma, verſa demum tuba, pro receptu cecinit claſſicum, & incepit adulari ac aſſentiri principibus, & indulgẽtias in hoc elargitus omnibus nobilibus, vt trucidarent, mactarent, laniarent. Vſque adeo & inconſtantes ſunt, & à ſeipſis diſſentiunt, modo calidum efflãtes, modo ex eodẽ ore frigidum, omnes iſti nouelli ſeductores nouorum dogmatũ & ſectarum authores. Qua de re alias plura. Agẽs igitur & ſuo more grauiter diſputans contra Fauſtum beatus Augu. huius vtitur euangelij teſtimonio, pro bonis militibus hunc quoq; inducẽs Centurionẽ, qui & ſub ſe ſeruos habuit, ipſe quoq; ſub alterius, ſcilicet imperatoris, cõſtitutus imperio. Et eius fidem laudauit hic Chriſtus, non iuſsit vt porro à militari ſibi tẽperaret officio. Affert in ſuæ cauſæ defenſionẽ Augu. quoq; reſponſum illud Ioannis, qui baptizandis à ſe militibus, & quid facerent interrogãtibus dixit, Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis. quæ ſane verba fuerunt, vnde præſens hic noſter currere cœpit ſermo, in quo antequam progrediamur, impetraturi ex deo gratiã, ipſam ſalutemus gratiæ & miſericordiæ parentem virginẽ Mariã, dicẽtes, Aue gratia plena. ¶Principio hic profitemur nos, non omnem illam materiam quę de militia & bello ſuſcipitur, quæq́; ad conſcientias pertinet in ea re ſaluandas, nunc

Luther. artic. 34.

Lib. 22. *cap.* 74.

pertractaturos. ſiquidem illud vix iuſto opere & volumine integro abſolui poſſet. ſed ea tantum, quæ in hoc negocio ſumma & maxime generalia ſunt capita, & id quoq; breuiter enarraturos. Et primum quidé, quando in hoc multum eſt, circa bellum libere ſuſceptũ, an ille à cuius partibus ſtet miles, iuſtam habet belli cauſam, tria hic ſtatuo quæ ad bellum iuſtum & æquum pertinẽt. Quorum primum ipſa eſt authoritas, vt nimirum magiſtratus & ipſi militum in hoc
Lib. 22. cap. 75. conſentiant principes. ita Auguſti. contra Fauſtum, Ordo, inquit, ille naturalis mortalium paci accommodatus, hoc poſcit, vt ſuſcipiendi belli authoritas atq; conſiliũ penes principes ſit, exequendi autem iuſſa bellica miniſterium milites debeât paci ſalutiq; communi. Et id quidem adeo, vt idem dicat, virum iſtum, ſi forte ſub rege, homine etiã ſacrilego
83. q. 1. quid culpatur. militet, recte poſſe illo iubente bellare, in hoc vt ciuice pacis ordinem ſeruet, cui tamen quod iubetur vel non eſſe cõtra dei præceptum, certum eſt, vel vtrum ſit, certũ non eſt. ¶ Hinc iam doctores cõcludunt, & velut vno ore colligũt, quod quilibet ſubditus in miniſterio domini ſui cõſtitutus, ſine peccato licite poſſit ex heri ſui præcepto militare, niſi
Rom. 13. & aperte & euidẽter omnino ſciat, iniquam eſſe eius, cuius partibus fauet, cauſam: quod tamen leuiter ſuſpicari nõ debet, ſed perpetuo domini ſeu principis ſui legitimã credere debet cauſam. Sequitur quã graui ſemet ſarcina oneret, qui
Rom. 13. bellum ſuſcipit iniuſtũ. quicquid enim hic in eo malorũ geritur, in ipſius cumulatim cõgeritur animã: ibi etiã grauiſsime peccat ille, cum interim, qui ex obediẽtia ſubditus quiſque bonus ſimul in illã malitiam progreditur, nihil peccet. Hunc enim ſua excuſat obediẽtia, quam magiſtratui ſuo ex iure diuino & humano debet. ¶ Præterea & illud ex eodẽ conſequitur, eos qui vndecunq; ex omnibus regionibus accurrunt, illotisq; manibus & pedibus irrũpunt ad bella, ſine omni data ſibi à magiſtratibꝰ ſuis facultate, hoc pacto minime excuſari: ſicut tamẽ ſubditi regis Frãciæ, ex mandato & imperio regio bella gerẽtes cõtra Imperatoré Romanorũ, non peccant. Sed qui vltro approperant ad Gallorum regẽ, eius partes contra Imperatoré noſtrũ defendentes, cõtra huius quoq; edicta, & peccant grauiter & peccati huius ex deo iuſtiſsimo vltore pœnam expectent (nec minus noſtri Galli ad Imperatorem & alios regni impugnatores immunes cenſentur.)

ſentur.')In legibus quoq; cautũ eſt. ne quis bellũ ſuſcipiat, niſi venia imperatoris.ita enim habetur l. vnica C. vti arm. vſus inſcio principe.interd- ſit. Nulli prorſus nobis inſciis atque incõſultis quorũlibet armorũ mouendorũ copia tribuatur. Quæ tamen in bello intelligẽda ſunt offenſiuo, nõ defenſiuo. nã qui ſe defendere cogitur, iã ex ipſa habet natura ſibi cõceſſam facultatẽ. vnde hæc omnib⁹ inſita lex eſt, quoniã vim vi repellere licet. & ſicut pro ſuis membris & corpore, ita pro bonis etiam ſe quiſque defendere poteſt. *L. 1. C. vt arm. vſus lib. 11.*

2 Ad iſtud bellũ, deinceps cauſa quoque rationabilis requiritur, quã beatus Auguſtin⁹ ſic deſcribit, Iuſta bella ſolent definiri, quæ vlciſcũtur iniurias, ſi gens vel ciuitas plectẽda eſt, quæ vel vindicare neglexerit, qđ à ſuis improbe factũ eſt, vel reddere, quod ꝑ iniuriã ablatũ eſt. Si enim qui in magiſtratu ſunt cõſtituti, malũ non punirent, quæ futura eſſet in rebus humanis totoque adeo mundo ſecuritas? aut quã diu quilibet bonus quod ſuum eſt tueretur, niſi à malis defenderetur? Artibus enĩ bellicis, & libertas cõſeruatur, & iura dignitatesq; prouinciarũ ac vrbiũ, ſimul & maieſtas imperatoria & principũ amplitudo retinetur. 3 Intẽtio quoq; honeſta, bona & laudabilis bellũ iuſtũ facit, ne bellũ ſuſcipiatur vel ex inuidia, vel odio, vel vlciſcendi libidine, vel auaritia & inſatiabili prædę cupiditate, ſed amore iuſtitiæ, & vt malo punito, qđ bonũ eſt ꝓmoueatur. Verũ hæc quoq; ſancti Auguſtini ſentẽtia eſt in libro de ſermone dñi in mõte, vbi ait, Apud veros dei cultores etiã illa bella pacata ſunt, quæ nõ cupiditate aut crudelitate gerũtur, ſed pacis ſtudio, vt boni ſubleuẽtur & mali coerceãtur. Sũt igitur hæc tria, quæ ab bellũ legitime & iuſte ſuſcipiẽdũ pertinẽt. iis in bello proclamato nõ inuentis, nemo acceleret militũ, nemo illi ſe ingerat aut in eo pugnet. II Eſt tamen hæc triũ iſtorum differentia, quod vbicunq; vel princeps aliquis vel ciuitas bellũ ſuſcipit cõtra illas duas priores cõditiones, quicquid in eo vel rapit, vel quocũq; ſibi modo vẽdicat & vſurpat, id omne tenetur corã deo reſtituere, qb⁹ abribuit. abripuit enĩ illud quicquid eſt cõtra ius, fas, omneſq; leges, vi tãtũ & violẽtia, citra vllã rationabilẽ cauſam. & ſic lege naturæ, humana itidẽ & diuina tenetur omne huiuſmodi incõmodũ reſarcire. Vides nũc quantũ curæ & laboris incũbat ceruicibus principum, qui bella ſuſcipiũt, iniqua pro- *August. ad Donnium. 23. q. 1.* *August.* *Extra de dã. dato.*

fecto. etenim quicquid damni pauperibus & miſeris ex ple be hominibus per hæc obtingit, in ipſos redundat, & in animas eorum. Audi quid dicat deus, Anima quæ peccauerit, & contempto domino negauerit proximo ſuo depoſitum, quod fidei eius creditum fuerat, vel vi aliquid extorſerit, aut calumniam fecerit, ſiue rem perditam inuenerit, & inficias inſuper peierauerit, & quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus ſolent peccare homines, conuicta delicti, reddet omnia quæ per fraudem voluit obtinere integra.

Leuit. 8.

¶ Quod ſi quis vero iuſta belli cauſa habita, in tertio tamẽ deficiat, neq; intentionem veram habeat male quidẽ in hoc facit & peccat, non adeo tamen vt teneatur ad reſtitutionẽ. Sicut & meretrix impudens, peccat quidem, omnibus ſe cor pusq; ſuum proſtituens: & de hoc, ſi ſaluari vult, pœnitentiam oportet agat contrita. verum pecuniã ex ſordido quæſtu cõgeſtam, non eſt quod amatoribus reſtituat. Ad eundẽ enim plane modum hic quoq; qui animo nõ bono ſuſcipit bellum, peccat, neq; tamen reſtituere cogitur. Miles etiã in bellum currit præceps auaritiæ ſtudio, peccat, meret ibi ſtipendio cõductus, lucrũ iure militari facit, & nõ tenetur red dere, ſicut parebit in ſequẽtibus, ſed de auaritia pœnitere.

III Abſoluimus iam & quæ ad legitimũ iuſtumq; pertineant bellum, & qualis in iis quoque diſcernendis obſeruãda ſit ratio. reliquum eſt, vt quæ porro dicturi ſumus, huic fundamento ſuperſtruamus. Eſt itaque prima concluſio talis. Neque ordinationi neque diſciplinæ refragatur Chriſtianæ, bella gerere. Simul enim ſtant hæc duo, & Chriſtianum eſſe bonum & militem. concluſionem hanc tribus locis ponit beatus Auguſtin' ſuper ſermonem domini in mõte, dicens, Militare nõ eſt delictum, ſed propter prædam militare peccatum eſt. Deinde in libro contra Fauſtum, bonos etiam militare ex hoc probat, quoniam alioquin Ioannes cum ad eum baptizandi milites venirent, dicentes, & nos quid faciemus? reſpondiſſet eis, Arma abiicite, militiã iſtam deſerite, neminem percutite, vulnerate vel proſternite. ſed quia ſciebat eos cum hæc militando facerent, non eſſe homicidas, ſed miniſtros legis, & nõ vltores iniuriarum ſuarum, ſed ſalutis publicæ defenſores, ideoque vſqueadeo militare eis non prohibuit, vt etiam militandi formam præſcriberet & legem. Tertio idem hoc teſtatur in epiſtola ad Bonifaciũ Comitem,

Cõcluſio.

Auguſti.

Lib. 22. ca. 74.

Comitem, inquiens, Noli exiſtimare neminem deo placere poſſe, qui armis bellicis miniſtrat. in iis erat ſanctus Dauid cui dominus tam magnum perhibuit teſtimonium. in iis etiam plurimi illius temporis iuſti, in iis erat ſanctus ille Cẽturio, qui dño dixit, Nõ ſum dignus, &c. Et in alia epiſtola, Vtile, inquit, tibi, tuiſque dabo conſiliũ. Arripe manibus arma, oratio aures pulſet authoris, quia quando pugnatur, deus apertis oculis ſpectat, & partem quam inſpicit iuſtam, ibi dat palmam. Quarto, Chriſtus quoq; iubet ſtipẽdium reddi Cæſari, quod Ioãnes dicit ſufficere militi. Reddite, inquit, Cæſari quæ Cęſaris ſunt, & deo quæ dei ſunt. ad hoc enim tributa præſtãtur, vt propter bella neceſſariũ militi ſtipẽdiũ prębeatur. ¶ V. Concluſionẽ hanc euincunt plurimi ſancti qui in bello verſati ſunt aſsiduo, & tñ amici dei fuerunt, vt in veteri teſtamento, Abraham, Moyſes, Ioſue, Sãſon, Iepte, Gedeõ, quos & ipſe Paulus in catalogo reponit ſanctorũ, Dauid quoque & fortiſsimi illi Machabæi. In nouo autem teſtamento Mauricius cum ſociis ſuis, Gereon, Victor, Florentius, qui cum facti ſunt Chriſtiani, in priſtina militia permãſerũt, acceptis etiã ab impio imperatore ſtipendiis. S. Achatius, Oſualdus, qui & in bello fortiter occubuit, Carolus magnus, potẽtiſsimus fidei Chriſtianæ in plurimis bellis aduerſus ĩfideles ꝓpugnator, & iuſtiſſimus etiã contra Chriſtianos militãdo imperator. Non eſt autem quod ſuſpiceris viros tantos, vitæ ſanctimonia tam celebres, tamq́ue & pios & deo chariſsimos amicos, ſeſe ad militandum intromiſiſſe, ſi vel contra deũ, vel Chriſtianam fuiſſet diſciplinã, quod nũc Neochriſtiani (vt in omnibus) inepte tumultuatur. ¶ Concluſio ſecunda. Militare nõ tantum non prohibitum eſt Chriſtianis, ſed & in loco & in multis modis bonum, ſalutare & vitæ æternæ illis meritoriũ eſt. Id ita probo, Si vel ciuitas vel princeps aliquis delinquat, vndę pax publica offẽdi, iuſtitia opprimi & ex ſimplicibus multi queãt offendi, Imperator vero ex poteſtate ſibi data deſuper animum inducat ex præſcripto iuſtitiæ & magiſtratus ſui officio, vrbem illã ſiue principẽ pœna condigna affligere, ſint eiuſdẽ quoq; animi omnes quos ille in conſiliis ſuis, in aula & comitatu habet vt punito malo, bonum promoueatur reipublicæ & iuſtitia regnet. Hoc iam affectu ſuſceptum bellum præterquã quod æquũ eſt & iu-

Epi. 194. *Pſal. 88.* *Contra Fauſtum.* *Mat. 22.* *Hebr. 11.*

Rom.13. ſtum, plurimũ etiã extitit meritoriũ. In hoc enim principio qui in poteſtate eſt ſublimiori conſtitutus, ſuo ſatisfacit officio, & commiſſæ volũtati diuinę, cum nõ ſine cauſa vtiq; gladium portet. dei enim miniſter eſt in vindictam & pœnam malorũ. igitur ſi malũ feceris, time, quia poteſtati reſiſtens, dei ordinationi reſiſtit. Quod ſi itaq; princeps, ex cõmiſsione dei quod ſuũ requirit officium facit, opus vtiq; facit & meritorium, & diuinæ voluntati conforme, quando ſæpenumero inueteratam malitiã niſi bello publico vel ſopire vel punire nõ poteſt. Quid quod & malorũ ſuppliciũ ingens eſt opus iuſtitiæ? quod quiſquis recte exequitur, dicere poteſt, Retribuet mihi dominus ſecundũ iuſtitiã meã. *Pſal.17.* Taceo quod mortis genus & honeſtiſsimũ & forti viro digniſsimũ eſt, neque minus deo beneplacitũ, conſtanter pro iuſtitia & veritate in bello vbi decertaris, etiã mori, vt inquit Sapiens, Pro iuſtitia agonizare pro anima tua, & vſque ad mortẽ certa pro iuſtitia, & deus expugnabit ꝓ te inimicos tuos. *Eccle. 4.* Sed & hæc volũtas eſt dei, vt mali ſupplicio afficerẽtur, vt tota vndique pleniſsima eſt ſcriptura. iam enim per prophetã dicit dominus, Impios tradidi gladio. & alibi, pro ſcelere ſuo dati ſunt in gladium & in rapinam. *Hie.25.* Ita meritoriũ fuit hoc optimis principibꝰ, qui aduerſus infideles decertarũt fortiſsime, vt Gotfridꝰ de Bulion, qui ducatꝰ eſt iã eccleſię Leodiẽſis, qui terrã ſanctã bello acquiſiuit, & in eadem coronatus eſt. *Iudit. 8.* Reges quoque alij plurimi, Cæſar Cõradus, Imperator Fredericus primus, Barbaroſſa dictus, qui & ſubmerſus eſt. ambo ex ducibus Sueuiæ, reges quoq; Galliarũ ſanctus Ludouicus & Philippus, & Richardus rex Angglię, ſed & papa Innocẽtiꝰ Andreæ regi Hũgarię, parenti ſanctę Elizabeth, ſub pœna tum excommunicationis, tum regni ſui amiſsionis præcepit, vt Hieroſolymam abiret, ſicut gener ſuus Ludouicus Haſsię fecerat eo profectus ibique mortuus, ſicut alij pleriq; principes. *C.licet deuo.& va. red.* Et hęc omnia verbo dei firmantur in Deuteronomio, Si audieris in vna vrbiũ tuarũ, quã dominus deus tuus dabit tibi ad habitandũ, dicentes aliquos, Egreſsi ſunt filij Belial de medio tui, & auerterunt habitatores vrbis tuæ atq; dixerunt. *Deu. 13.* Eamus & ſeruiamus diis alienis quos ignoratis, quære ſolicite, & diligẽter rei veritate perſpecta, ſi inueneris certũ eſſe quod dicitur, & abhominationẽ hanc opere perpetratam, ſtatim

percuties

percuties habitatores vrbis illius in ore gladij, & delebis eã, omnia quæ in illa ſunt vſq; ad pecora, quicquid etiã ſupellectilis fuerit, cõgregabis in medio platearũ eius, & cũ ipſa ciuitate ſuccẽdes ita, vt vniuerſa cõſumas domino deo tuo, & ſit tumulus ſempiternus, non ædificabitur amplius, &c. Quod ſi nũc in imperio Chriſtiano ciuitas aliqua hoc modo decidat à Chriſtiana diſciplina & ordinatione, demergaturque in blaſphemias fidei noſtræ, Imperator vero ſiue *Pſal.* 44.
princeps zelo dei cõmotus, & gladio ſuper femur ſuum accinctus, vrbem huiuſmodi debellet, hac etiam quã hic in lege præſcripſit dominus lege, nónne & coronã ſibi meruerit in cœlo, & maius etiam fecerit deo beneplacitũ, quam Phinees occidẽdo prǽfectũ exercitus de tribu Simeon, eo quod *Num.* 23.
cõgreſſus eſſet cum muliere infideli? hoc enim placuit deo, quamuis occiſus Zambri eſſet ſacerdos, vbi deus illi & ſemini ſuo promiſit fœdus ſacerdotij in ſempiternum. Similiter quoque cũ viri Beniamin vxore Leuitæ ita abuſi eſſent in- *Iud.* 19.
uita, vt ipſa corruens moreretur, ad iſtud tam grande ſcelus puniendũ egreſsi ſunt omnes filij Iſraël, & pariter cõgregati quaſi vir vnus de Dan vſque Berſabee, quadringenta milia peditum. & cum tribus Beniamin recuſaret viros Gabaa tradere ſuppliciis afficiendos. inſuperque contra totũ Iſraël aſsiſteret eis, pugnarunt contra Beniamin, & occciderũt viginti quinque milia virorum, manifeſtata etiã ipſis victoria quam habituri eſſent diuinitus. Eat nunc quiſquis volet, & dubitet illos bene pugnaſſe atque meritorie, ſine omni peccato, tantum vt impunitum ſcelus tantum non maneret, quod viri Gabaa cum vxore Leuitæ perpetrauerant.

¶ Concluſio tertia. Ex graui cauſa bella tum gerere tum adiuuare, nõ licitum eſt tantum & coram deo meritorium, ſed & in quibuſdam caſibus bellum intermittere peccatum eſt, iniquum atque pœna digniſsimũ. Id adeo deus ipſe teſtatur & firmat per Samuelem, ſic dicens ad Saul, Recenſui quæcunque fecit Amalech Iſraëli, quomodo reſtitit ei in via cum aſcenderet de AEgypto: nunc ergo vade & percute Amalech, & demolire vniuerſa eius: non parcas ei, & nõ concupiſcas ex rebus ipſius aliquid. Sed interfice à viro vſq; ad mulierẽ, & paruulum atque lactentẽ, bouem & ouem, *1. Reg.* 19.
camelum & aſinum. Sic bello adoriri cœpit ex præcepto dei Saul Amalechitas & ſuperauit, regemque Agag cœ-

pit viuum, plebem vero & reliquum populũ occidit gladio. Verum quia cõtra præceptum Saul regi pepercerat & pecoribus quæ erant meliora, omnibusq́ue precioſis, non perdendo ea, iratus eſt dominus Sauli, miſitq́ue ad eum Samuelem, qui diceret, Quæ eſt hæc vox gregũ? reſpondit autem protinus Saul, De Amalech adduxerunt ea, pepercit enim populus melioribus ouibus & armẽtis, vt immolarẽtur domino deo tuo. Aitq́ue Samuel ad Saul, Miſit te dominus & dixit, Vade & interfice peccatores Amalech, & pugnabis cõtra eos vſque ad internitionẽ eorum, & tu verſus es ad prædam. pro eo ergo quod abiecisti ſermonẽ domini, abiecit te dominus, ne ſis rex. Ecce quã grauiter peccauit Saul cõtra dominũ, nõ ea ſeueritate pugnando contra

3. Reg. 20. Amalechitas, qua præceperat domin⁹. Nec diſſimile eſt q̃d legimus in conflictu Benadab, regis Syriæ, cui dum totus in bello periiſſet exercitus, & ipſe quoque in manus veniſſet regis Achab: dixit ille, Si adhuc viuit Benadab, frater meus eſt. Pepigit igitur ille fœdus, & dimiſit eum. Tunc vir quidam de filiis prophetarum venit ad eum, dicens, Hæc dicit dominus, quia dimiſiſti virũ dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius & populus tuus pro populo eius. Statim poſt hæc & ipſe à Syriis occiſus eſt. Quid igi-

Hie. 48. tur? nõnne in ſimili caſu verum eſt illud quod dixit Hieremias propheta? Maledictus qui prohibet gladiũ ſuum à ſanguine. Quiſquis enim in magiſtratu poſitus eſt, ſiue rex, ſiue, princeps, neq; ſuos tuetur & defendit in neceſsitate op-

Pſal. 81. preſſos, cumq́ue poteſt non eripit, ſed perire ſinit, contra illud præceptum dei, Eripe pauperem & egenum de manu

Rex Venceſlaus. peccatoris liberate, is & peccare ſe grauiter ſciat & mire deũ offendere. Siquidẽ & Venceſlaus rex Boemiæ, ꝑditionis ſui regni magna & ingens eſt cauſa, q̃m ſi pugnaſſet & accinxiſſet femur ſuũ gladio, & quod tãtum regem decebat, ſeditioſos gladio interemiſſet, nobile illud & eximium regnum non ita deperiiſſet, ſubditis corpore & anima periclitatis. Ad eundẽ quoque modum peccarent ſubditi, ſi à magiſtratibus ſuis ad bella vocati, in patriæ defenſionẽ & malorum ſupplicium, pertinaciter recuſarent. Cõſtãs itaq; & firma eſt quam ſtatuimus cõcluſio, interdũ bella ſine pec

Auguſti. cato intermitti non poſſe. Sunt viciſsim, inquit Auguſtinus, vitia iſta, quibus illud genus hominũ plenum eſt, iure

culpan-

culpanda. Nocendi cupiditas, nocendi crudelitas, implacabilis animus, libido dominandi, amor prædæ, & ſi qua ſimilia ſunt, quæ in bellis iure culpantur. Verum iſta in immenſum creſceret, extra inſtitutum noſtrum diſſertatio. Sufficiant igitur hæc, quæ etiam cuique pro conſcientia ſua ſaluanda ſatisfacere poſſunt. Quod ſi tamen in aliis caſib⁹ hæc cuiquam non omnino deſeruiant, is alieno vtatur conſilio. Nunc oremus deum pro, &c.

DOMINICA QVARTA POST EPIPHANIAM, EVANG. MATTH. 8.

IN illo tempore, Aſcendente Ieſu in nauiculam, ſecuti ſunt eum diſcipuli eius. Et ecce motus magnus factus eſt in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus, ipſe vero dormiebat. Et acceſſerũt ad eum diſcipuli eius, & ſuſcitauerũt eum, dicentes, Domine, ſalua nos, perimus. Et dicit eis Ieſus, Quid timidi eſtis modicæ fidei? Tunc ſurgens imperauit ventis & mari: & facta eſt tranquillitas magna. Porro homines mirati ſunt, dicentes, Qualis eſt hic quia venti & mare obediunt ei? *1. Par. 20* *Mar. 4.* *Luc. 8.*

HOMILIA PRIMA.

EVANGELIVM hoc ex eodem Matthæi capite, quo illud diei ab hinc octauæ deſumptum eſt, quo & vos fratres chariſſimi miracula audiuiſtis duo æque magna & admiranda: alterum, ipſam leproſi mundationẽ: alterum, paralytici ipſius Centurionis pueri ſolo verbo curationẽ. Deinceps refert Matthæ⁹, quomodo ſocrũ Petri ſanarit à febribus, multóſque dæmoniacos à ſpiritibus liberarit immundis, omnéque morborũ genus ab ægrotantium profligarit corporibus. Statímque cum diſcipulum iſtum iuſſiſſet, ſinere vt mortui mortuos ſepelirent ſuos, ſequitur euangeliũ hodiernum, quomodó Chriſtus cõſcenderit in nauim. Vbi dicit Origenes, Cum multa magna & miranda oſtendiſſet in terra, tranſiit ad mare, vt & ibidem excellentiora adhuc opera demonſtraret, quatenus terræ maríſque dominum ſe eſſe cunctis oſtenderet. Sanctus enim Hierony. & hic acute inducit, quomodo ſeptem illa miracula probe ſe cõſecuta cohæreant, leproſi mũdatio, ſanatio paralytici, curatio ſocrus Petri, dæmoniacorũ liberatio, pacatio maris, duorũ obſeſſorũ reſtitutio, & paralytici *Matt. 8.* *Origenes.* *Hierony.*

cuiuſdam in Capharnaũ ſanatio. Neque vero in aliquo ſeptem horum miraculorũ vſpiam ſolos ſibi adiunxit diſcipulos, niſi tunc demũ ingreſſurus mare ſeu ſtagnũ. Eius rei rationẽ hanc reddit S. Chryſoſtomus, cum ait, Turbas præmiſiſſe, ac diſcipulos tantũ ſecum retinuiſſe dominũ euangeliſtæ dicunt. id autẽ nec fruſtra neque caſu fecit, verum vt futuri ſigni miraculo ipſos corroboraret. Nã palæſtræ magiſter optim⁹ ad vtrũque eos exercebat, ne aut terrore vincerentur, aut honoribus efferrẽtur, & ſimul in ferendis aduerſis facit meliores, quoniam vt ſigna demõſtrarentur, turbas quoque admittebat: vbi vero ad ſigna timor quoque & tremor imminebat, eos ſolos recipiebat, quos ad prædicationẽ & pericula erat miſſurus. 2 Et ecce, inquit euãgeliſta, motus magnus erat in mari. Verum iſta vndarũ & procellarum cõmotio ex virtute proueniebat diuina, ſicut & illa temporibus Ionæ, quãdo miſit dominus ventum magnũ in mare, & facta eſt tempeſtas magna in mari, & nauis periclitabatur conteri. Ita hic quoque ait Origenes, ingreſſus dominus nauiculam, fecit turbari mare, cõmouit ventos, concitauit fluctus. Cur hæc? ideo vt diſcipulos mitteret in timorẽ, & ſuũ auxilium poſtularẽt, ſuam quoque potentiã rogantibus manifeſtaret. Hinc igitur vos quoq; diſcite, ſi quãdo vobis dominus vel aduerſitates vel tribulationes immittit, inuocare ex animo dominũ, non murmurare. ſæpe enim nos torpentes in bono, dominus hoc modo ad pietatẽ excitat & opera bona, ſicut & Dauid inquit, Ad dominũ cum tribularer, clamaui. & de aliis quoque, Clamauerunt ad dominũ, cum tribularentur, & de neceſſitatibus eorũ eduxit eos. Ne dubita profecto neceſſitate (quod habet prouerbiũ) magna ad curſum inſtruitur equus quãuis ignarus, pluréſq; longe ad cœlum perduxit aduerſitas, quam fortuna ſecunda & adulatrix lætitia: vnde quicquid tibi aduerſum accidit, velut nuncium ſuſcipe dei. ſtatim enim vrget & vel inuitum impellit ad deum. Quod ſi ſine exemplo nõ credis, en hic ipſum tibi tribulatũ & grauiter afflictum, clamantẽ ad dominum, Exaudi me domine, quoniam benigna eſt miſericordia tua, ſecundum multitudinem miſerationũ tuarum reſpice me, & ne auertas faciem tuam à puero tuo, quoniam tribulor, velociter exaudi me. Intende animæ meæ & libera eam, &c. Ecce qui ex animo precatur, quámque celerem & feſtinatã opem implorat,

Chryſoſto. *Ionæ 1.* *Origenes.* *Pſal. 119.* *Pſal. 106.* *Pſal. 68.*

implorat, qui in tribulatione eſt, & aduerſitatibꝰ premitur. ¶ Et hic quoq; præparaturus iam apoſtolos ſuos Chriſtus, & inſtituturus vt cognoſcerent, ſe in omni neceſſitate refugiũ ad dominũ habere debere, præcepit iam motũ hunc maris fieri. Quod & Origenes agnouit, cũ diceret, Tẽpeſtas illa *Origenes.* nõ ex ſeſe oborta eſt, ſed poteſtati paruit imperanti, eius qui educit ventos de theſauris ſuis, qui terminũ mari arenã conſtituit. Volebat enim hoc ipſo miraculo declarare Chriſtus, ſe & eſſe & credi ab omnibꝰ deũ verũ, de quo iã olim Dauid *Pſal.* 134. dixerat, Qui cõturbas profundũ maris, ſonum fluctuũ eius. *Pſal.* 64. Tantæ fuerunt autẽ iſtæ procellæ maris, vt illi iam de periculo metuerent & ſubmerſione nauis. Atque merito quidẽ magna tempeſtas extitit maris, quia magnum opus facturus & exhibiturus erat dominus, ſicut ipſe rei docebit exitus.

3 Obdormiuit dominus, reſuſcitatúſque eſt à diſcipulis. O res mirabilis & ſtupenda, inquit Origenes. Is qui nunquã *Origenes.* obdormit, dormit. is qui cœlum & terrã gubernat dormit. dormiebat quidẽ corpore, ſed vigilabat deitate: quomodo *Ioan.* 4. cum ad fontem veniret, fatigatus etiã legitur, Eum enim hic iuxta diuinitatem non dormiuiſſe vel hoc ſatis arguit, quod valide motũ eſt mare. illud nãque quomodo cõcitaſſet dormiens? Omnis autẽ iſta dormitio propter diſcipulos tantum facta eſt diſpenſatiue, vt ſic illi vegeti magis & robuſti redderentur. Marcus enim ſuper ceruical eum dormiuiſſe aſſerit. Et quicquid ſimulauit ille ſomnum ad tempus, talẽmque ſe geſſit, quaſi qui adiuuare nõ vellet. Aliam adhuc rationẽ aſſignat B. Hieronymus, eámque ferme huiuſmodi, Typus *Hierony.* vtique domini Ionas extitit, vel Chriſto teſtante, vnde non *Matt.* 12. ſepultura tantum adæquari illi voluit triduana, ſed in hoc quoque, quod etiam Ionas, periclitantibus omnibus, ſolus dormierat in naui. ita hic quoq; ex ſomno reſuſcitatus Chriſtus, apoſtolos ſeruauit, quod Chryſoſtomus in hunc mo- *Chryſoſto.* dum refert, Quod ſi vigilãtem etiam dominũ vidiſſent, aut non adeo pertimuiſſent, aut petere ab eo ſalutem quod pericula eorũ videret, neglexiſſent, aut nõ poſſe ipſum fluctus ſedare putaſſent. fuit autem hæc maris procella & turbatio veluti ſignificatrix iſtius imminẽtis tentationis, de qua Paulus inquit, Non volumus vos ignorare fratres de tribulatio- 2. *Cor.* 1. ne noſtra quæ facta eſt in Aſia, quoniam ſupra modum grauati ſumus ſupra virtutem, ita vt tæderet nos etiam viuere.

Ad huiuſmodi nimirum futura pericula iſtis aduerſitatibus inſtruebantur diſcipuli. Verũ hæc tibi eſſe debet ſumma cõſolatio, vt maxime appareat domin⁹ dormitãs, nihilq́; agẽs: tu tamẽ ipſum excita cum apoſtolis. profecto enim nõ dormit ille, q̃ diu etiã ceruicali innixus iacet, ſomnumq́; ſuum
Cant. 5. ſimulat, quod ipſe in Canticis teſtatur, dicens, Dormio, & cor meum vigilat. Neque latuit illud ſedulũ illum excitato-
Pſal. 120. rem domini Dauidẽ, cum in pſalmis caneret, Nõ dormitabit neq; dormiet qui cuſtodit Iſraël. Quiſquis es igitur homo diuinæ opis indigus, clama, ne ceſſes, inuoca dominũ, & exalta vocem tuam, dicens, O domine Ieſu Chriſte, ne dormites ſup me miſerrimo peccatore, ſed vigila ſuper me auxiliis & alis gratiæ tuæ diſtentis, ne quando pereã in ꝓfun-
Pſal. 103. do pelagi & mari huius mundi demergar, in mari iſto magno & ſpatioſo, vbi reptibilia ſunt, quorũ non eſt numerus.

4 Suſcitatio porro illa domini per apoſtolos nõ ſimplici-
Origenes. ter facta eſt, authore Origene. vſqueadeo enim illi erãt exterriti & perturbati, vt iam ſuper ipſum irruerent Chriſtũ, eumq́; pene importunius excitarent, dicentes, Domine, ſalua nos, perimus. Quam ſit periculum horribile in mari ſimul & omnibus aquis naturaliter, deſtitutos iam omni ſpẽ vitæ, nullam habere euadendi viam, ſeu auxilij expectationem qui experti ſunt, norunt. Irruentib⁹ igitur hic quoque procellis vndique, & increbreſcẽtibus vndis, tantumq́; non fracta aut merſa naui, an non tremerent, horrerent, trepidarent diſcipuli, eo maxime, quod iuxta Chriſti teſtimonium
Origenes. fidei adhuc modicæ erant? Id adeo cõtemplans Origenes ſic inquit, O beati, ô veraces dei diſcipuli, dominũ ſaluatorem vobiſcum habetis, & periculũ timetis? vita vobiſcum eſt, & de morte ſoliciti eſtis? maris turbinem timentes, creatorem eius præſentem ſuſcitatis, quaſi nõ poſſit dormiente corpore, fluctus ſedare aut mitigare? Quod ſi dixeris hanc excitationem nõ eſſe infidelitatis ſignum: nãque ſi eum plane non credidiſſent maris quoq; ſalſi potentem, nec eius opem imploraſſent, neque ipſum excitaſſent. Reſpõdet Chryſoſtomus, credidiſſe quidem eos. vnde & diſcipuli fuerũt Chriſti, non futuri vtique, ſi nihil credidiſſent. fides autem iſta, iuxta verbum domini, modica erat, vnde & dominus increpabat eos, quaſi dicens, Creditis vos quidẽ poſſe me adiuuare vos, verum nõ creditis poſſe me idem illud dormientẽ ita

præſtare

præſtare ac vigilantem. Quia igitur fides in vobis modica eſt, ad eã augendam voſque in ipſa exercendos, ecce in nauim aſſumpſi mecum, & hanc tam validã concitaui tempeſtatem. Cur nõ tanta vobis ineſt fides, vt cum Dauide dicatis? Si habitauero in extremis maris, ecce illuc manus tua deducet me. & tenebit me dextera tua. Noui equidem fidẽ veſtram. dominum etenim me dicitis, creditis etiã me creaturis omnib⁹ dominari, & ſic me poſſe imperare poteſtati maris, eiuſque fluctus ſedare. creditis, quoniam verbis corripere poſsim, vnde & opem ex me quæritis, cum Dauide clamantes, Eripe me & libera me de aquis multi. Verum hæc omnia eo non ſufficiunt, quod putatis me nõ eadẽ quoque poſſe dormientẽ: quod arbitramini vt corpore, ita ratione & diuinitate etiã me dormire. Non ſic inquã, non ſic, Dormio quidem ego, ſed cor meũ vigilat. Quid itaq; timuiſtis? aut quãtula & vbi eſt fides veſtra? Huiuſmodi quædã, quę apoſtolis dixerit Chriſt⁹, pro ſe ſuaq; pietate meditari quiſque poterit, cũ certum ſit, & veluti perpetua quædã regula haberi debeat, euangeliſtas non ſemper ipſa proprie & exacte deſcripſiſſe verba, vt dicta ſunt: quanuis enim ea retulerint interdum, tamen plurimis in locis idipſum nõ fecerũt, contenti plerunq; hiſtoriam breuiter & fideliter recenſere: alias quis futurus erat ſcribendi finis, quando & Ioannes teſtatur, ſi omnia oportuiſſet ſcripta, ne mundum quidẽ ſuffi cere potuiſſe capiẽdis omnibus illis qui ſcripti eſſent, libris? Id adeo luce clarius ex hoc loco patet, vbi Matthæus refert dixiſſe Chriſtum ad apoſtolos, Quid timidi eſtis modicę fidei? Marcus vero, Quid timidi eſtis? necdum fidem habetis? Lucas autem in eiuſdem rei deſcriptione ait ipſum eos increpaſſe in hæc verba: Vbi eſt fides veſtra? Ex illis tam diuerſis conſtat, Chrſtum & hæc ibi in euangelio comprehenſa, & iis plura dixiſſe verba ad apoſtolos. 5 Surrexit itaq; Chriſtus & imperauit ventis ac mari. Vbi notandũ eſt, non ſane temere ſingulos illos euãgeliſtas tres, deſcripſiſſe adeo diſcriminatim increpationẽ iſtam, Chriſtumq; ventis ſimul imperaſſe & mari: quoniam tempeſtas iſta non à ventis mouebatur tantum, ſed & ex ipſo fundo maris conſurgebãt & erigebantur vndæ, quæ tempeſtatem horridiorem neq; paulò faciebant perículoſiorem: & ſic à vento deſuper ex aëre, ab vndis autem ex imo maris grauiter affligebãtur. Et ecce

Pſal. 138.
Pſal. 145.
Mahũ. 1.
Cant. 5.
C. cũ mar. de cel. miſ.
Ioan. vlt.
Mat. 8.
Mar. 4.
Luc. 8.

Origenes. dedit hic nobis dominus doctrinæ imaginem, vt nos in omni conturbatione & cõtumelia patientiam teneamus, ſtabiles ſimus, fidem non deſeramus. Et ſi omnis iſte mundus tanquam mare ebulliat, atque in furorem conſurgat, & ſi omnes venti & vertigines dæmonum vndique ſæuiant, & ſi omnis tempeſtas maris, id eſt omnes principatus & poteſtates mundi concitentur, & in tumore iracundiæ ſpument, vt furiant ſuper ſanctos, & ſi adhuc vſq; ad cœlos ſeſe extollant, vt tẽpeſtates maris malignantes ac dolos & fremitus cõcitantes aduerſus aliquẽ veſtrũ: nolite timere, nolite turbari, nolite cõtremiſcere, nolite deficere. Omnes quotquot in fidei nauicula cũ domino nauigatis, omnes quotquot in hac nimirum ſanctę eccleſiæ nauicula cũ domino per hunc vndoſum ſupernatatis mundũ, etſi domin⁹ dormiat pio ſomno, noſtrã patientiã & tolerantiam expectans, vel impiorũ pœnitentiã & cõuerſionem ſuſtinens, alacriter accedite ad eum, oratio-
Pſal. 43. nibus inſtantes, atque cum ꝓpheta dicentes, Exurge, quare obdormis domine: exurge adiuua nos, & redime nos ꝓpter nomen ſanctum tuum. Cum igitur iam dominus potenter adeo ventis imperaſſet & mari, facta eſt trãquillitas magna. Et hoc eſt miraculũ illud, admirandũ, quod fecit hic dominus, qui nobis poſt vndoſas huius miſeriæ ꝓcellas, tranquillant donare dignetur requiem in cœleſti patria, Amen.

HOMILIA SECVNDA.

SATIATIS quinque hominũ milibus in deſerto ex pauculis panibus, & adhuc remanentibus reliquiis, legimus præcepiſſe diſcipulis ſuis Chri-
Ioan. 6. ſtum, vt ea quoque colligerent fragmenta, ne pereant. Idipſum nos quoq; facientes, reliquias quæ ex euangelio proximo Matthæi octauo nobis ſuperſunt, adhuc ꝓferamus. eas vbi fregerimus, vox dentibus fidei maſticate & conterite, indque augmentum ſanctæ pietatis conuertite. ¶ Refert hic Euangeliſta aſcendiſſe Chriſtũ in nauiculam, prædicando occupatum, neque cõtentum iis qui citra mare habitabant & erant hominibus prædicare, niſi inſuper vlterioribus quoque iſtis euãgelizaret, ad quos iam nauicula vectus progrediebatur: dumque veheretur, ſopitus eſt, ſed ſtudioſe & ita volens, vt ſic occaſio daretur miraculo, quanuis veriſimile eſt, eum iam defatigatum, iſta corporis requie non parum indiguiſſe. Quicquid ſit, conſtat hic dominum

hæreſim

hæreſim confutaſſe Manichæorum, dum miniſterio vti non dedignatur nauiculæ, vt naturam hoc modo ſuã teſtatur humanã: qui diuina ſua omnipotentia poterat inãbulare aquis: quod & alibi feciſſe eum legimus, quando quarta noctis vigilia venit ad diſcipulos ſuos, ambulans ſupra mare. Sed & dormiens, hominẽ ſe teſtatur eſſe, qui deum poſtea in exhibitione miraculi ſe declarauit, vt & nos confirmaret in fide, facilius hoc modo credituros, & deum eſſe ipſum & hominem verum. fatigationẽ quoq; ſuam Marcus exprimere voluit, cum diceret, Dimittentes turbam, aſſumunt eum ita vt erat in naui, vbi prædicauerat. Et auecti velut à labore conti nuo ceruical ſuppoſuerunt ei: quo ille tamen non abuſus ad voluptatem, ſed ad honeſtam quietis vſus eſt neceſsitatem, nos quoque docens, poſſe laborum noſtrorum recreationes admittere & refocillationes, quoniã & ipſe ceruical tantũ, neq; plus ſubiici paſſus eſt ſibi. & nos igitur neceſſariis illis non ad vanam mundi carniſq; abutamur voluptatem, ſiquidem iſtud quoq; per prophetam prohibuit dominus, dicẽs, Væ vobis qui dormitis in lectis eburneis, & laſciuitis in ſtratis veſtris. Neq; vero legimus Chriſtum ſanaſſe quenquam in lecto decumbentem. & quod apud Ioannem habetur de claudo, quem ſanitati reſtituit dominus ſunt, qui dicunt eũ quoq; non iacuiſſe in lecto, ſed ceruicali, vili nimiũ & abiecto, cui iſte capite tantum fuerit innixus & humeris. Quan uis in ea re haud ita multum eſt poſitum. vocabulum enim iſtud grabbatum, à κορά deducitur, id eſt, caput, & dicitur quaſi κοράβατος, ſed hæc ad ſcholas ſunt releganda. Et hæc prima propoſiti euãgelij pars eſt, qua declaratur, Chriſtum non vt nauis indignum, nauim ingreſſum: ſed quoniã nauis egebat Chriſto, peritura vtiq; ſi ſine ipſo fuiſſet.

Manic. *Mat.14.* *Mar.4.* *Amos 6.*

2 Quomodo autem ille virtute ſua diuina concitarit ventos, dictũ eſt homilia præcedenti conſtat ſane ipſum id adeo feciſſe, vt fidem eorum cõfirmaret & augeret, ipſosq; ſimul ad ſubeundas confortaret tribulationes. Non deſunt tamen qui velint obortã eſſe hanc tempeſtatem propter Iudã, qui & ipſe fuerit in naui. certum enim hoc eſt, commercia malorum nõ raro cauſam eſſe periclitationis bonorũ, quomodo & in veteri teſtamento præcepit deus, Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tãgere quæ ad ipſos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorum, & pereatis. *Nu.16.*

Vnde & Gloſſa quædam ſuper Lucam dicit, Merito turbatur nauis, in qua proditor eſt cum bonis. & qui ſuis meritis firmi fuerant, turbantur alienis. Res eſt ſane contagioſa & nociua, vbi vel vnus fuerit malus bonis immixtus, quid futurum, ſi multi mali bonis conuerſentur? Ioſue ex præcepto dei dicebat ad populum Iſraël, Anathema in medio tui eſt Iſraël. nō poteris ſtare cum hoſtibus tuis, donec deleatur ex te, qui hoc contaminatus eſt ſcelere. En hic exemplum tibi, vbi vnius hominis flagitium in totam redūdat hominū multitudinem, ſicut adhuc hodie vſu venire videmus, vt dū aliquot malorum vitiis iratus deus, famē, peſtem, annonæ charitatem immittit, eidem cum impiis iſtis ſupplicio ſubiecti ſint etiam boni omnes. Teſtatur autem & Iob, inter filios dei apparuiſſe etiā ſathan, ſtatimq; eum effeciſſe, vt Iob bonis ſuis primum, deinde Liberis priuatus mox corpore toto caſtigaretur. Sed & in alio ſcripturæ loco legimus, quod ſathan cum veniſſet inter filios dei, fecit vt eſſet ſpiritus mendax in ore omnium prophetarum. Sunt igitur mali ex omni hominum congregatione exigendi, ne ab eis cæteri quoque perturbentur, vel propter ipſos malum ſuſtineant: quanuis diſpenſatorie inter apoſtolos ſuos Chriſtus Iudam ſuſtinuit & paſſus eſt, quoniam Iudas necdum malitiam ſuam manifeſtarat, nec ſe ad fœdum proditionis ſcelus intromiſerat. Cum autem cōſideras hic & vides etiam apoſtolos, quibus dominus adeſt, tētationum ſecularium procella perturbari, attende (vt habet Gloſſa ſuper Lucā 8.) & aduerte neminem ſine tentatione de hac vita poſſe tranſmigrare, ſiquidem quod Paulus ait, verum eſt, vt eſt ſane veriſsimū, quoniam omnes qui pie volunt in Chriſto viuere, perſecutionē patiuntur. Quomodo angelus quoq; Raphael dixit ad Tobiā, Quia accept⁹ eras deo neceſſe fuit vt tētatio ꝓbaret te.

Ioſue 7. · *Iob 1.* · *3. Reg. 22.* · *Gloſſa.* · *2. Tim. 3.* · *Tob. 12.*

3 Audiuimus nauiculam vndis ac procellis hinc inde iactatam & impulſam, ipſosq; adeo diſcipulos metu perculſos, trepidare tantum & horrere, tandemq; de vita iā deſperantes ad Chriſtum confugere, & ipſum excitare. Diſcamus igitur hinc & nos in neceſsitate cōſtituti, vt omni primum moto lapide ad profligandam illā, dei tamen non obliuiſcamur: ſubinde clamemus ad ipſum, opem illius inuocemus, exemplo ipſius Ioſaphat nos id quoq; ſic docentis, Cū ignoremus, quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, vt oculos

2. Pa. 20.

oculos noſtros dirigam⁹ ad te. Ideo enim obdormiuit Chriſtus, vt probaretur, quomodo apoſtoli recurſum omnem & refugium ſuum habituri eſſent ad dominū, ſicut omnes nos facere debemus iuxta præceptum ſancti Petri, Omnem ſolicitudinem veſtrā proiicite in deum, quoniam ipſi cura eſt de vobis. Et Dauid dicit, Mēdicus & pauper ſum ego, & dominus ſolicitus eſt mei. Cum autem ex modica fide petebāt diſcipuli, increpabāt eos dominus. & nota increpat ille primum diſcipulos, deinde ventos, inquit Chryſoſtomus. nāq; timor iſte quem habebant, nō erat cauſa quemobrē in tentationē inducerentur, ſed imbecillitas mentis. Et quanuis apud Lucam poſt ventos obiurgantur diſcipuli, tamen hoc inde tātum colligitur, quoniā diſcipulos ante & poſt obiurgatos vētos increparit, Quid timidi, inquiens, eſtis modicę fidei? quaſi diceret, Si deum me vere eſſe creatorem omnium ſuſcepiſtis, quare non creditis, quod ea quæ à me facta ſunt in mea habeam poteſtate? quare ergo dubitatis puſillæ fidei? qui puſillū credit, arguetur, & fragiles in fide, alieni autem à fide, omnino punientur. Qui in fide ſunt imbecilles, pie corripiūtur: à fide autē qui plane ſunt remoti, excruciātur & torquentur, ſicut & olim, & nunc quoq; obſtinati Iudæi ſimul & Ethnici faciunt. vnde factum eſt, vt in ſua indurati malitia iamdudū perierint. Et vos itaq; in Chriſto dilectiſsimi. curare ne in immenſa malorū turba cōnumeremini. fidem potius vobis parate conſtantē & firmā, ne tandem à deo iuſto condēnemini iudicio, ne quando in fide deficiētes graui metu corripiamini, maxime mortis tēpore, cū fidei afflictio ſiue tentatio grauiſsima eſt. & tunc ſi quē videt diabolus in fide puſillanimē, eum vero adoritur, deniq; eum omni admoto ariete cōcutere molitur, & à fide deiicere, ſicut dictum eſt illi à deo in ſerpente, Ipſa cōteret caput tuū (vel ipſum ſemen conteret) & tu inſidiaberis calcaneo illius. per calcaneum, hoc eſt, quod in homine imū exiſtit, terminū & vltimum iſtud humanæ vitæ intelligere debemus mortem, cui omnium maxime inſidiatur diabolus. Neq; ſunt iā pauci, quorum quis ſibi videtur fortiſsimus, & fide plane inconcuſſa, ad credendum vero leuiſsimus atq; facilimus eſt: vbi autem ſerio pugnandum & vltimo iſto conflictu decertandum fuerit, ibi demum quiſq; hoſtiles experietur & ſentiet afflictiones in fide, fortiſsimosq; inſultus. quod confiderās

1. Pet. 5.
Pſal. 39.
Chryſoſt.
Luca 8.
Origen.
Geneſ. 3.
Ephe. 6.

Simile aptiſſimũ. Paulus, recte fidem ſcutum appellauit dicẽs, In omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſsitis omnia tela nequiſsimi ignea extinguere. ¶ Hic nanq; dum quis in hac vita fidẽ ſibi habere videtur, & optimam & tutiſsimã, ſimilimus illi eſt, qui truncũ in aqua fluentẽ ducit, ipſo aquæ fluxu vrgẽte facilime: verum vbi ad litus ventum fuerit, tum demum qui prius leuiter in aquis truncũ promouerat, ſentit in tollendo & eleuando illius grauitatẽ ac pondus. Eodem plane modo quiſquis hic ſecura nauigat aura, quiſquis quidem fidem habere ſe putat ſecuram, is vbi ad vitę littora appulerit, vitam commutaturus morte, tunc deniq; videbit, quidnã hic crediderit, qualemq́; fidem habuerit. Nemo itaq; de ſe nimium præſumat, nemo fidẽ ſe habere putet fortẽ & ad omnem cuiuſcunq; periculi euentum conſtantem. Quin potius ad dominum clamet cum apoſtolis, Domine, ad auge nobis fidẽ. *Luc. 17.*

4 De puſillæ fidei modicitate reprehenſis iam diſcipulis, Chriſtus porro conſurgens, ventis quoq; imperat & mari. Ex quo intelligimus, inquit Hieronymus, quod omnes creaturæ ſentiãt creatorem. quas enim increpauit, & quibus imperauit, ſentiunt imperantem. Nõ errore hæreticorum, qui omnia putant animantia, ſed maieſtate cõditoris, quæ apud nos inſenſibilia, illi ſenſibilia ſunt. Ex magna tempeſtate parem fecit dominus ſerenitatem, magnus erat dominus, magnaq́; eum decebant opera. Et ſicut hic ſedauit mare, ita idẽ ille dominus quotieſcunq; in eccleſia vẽti oboriuntur, tempeſtateſque perſecutionum, per hæreticos ſiue Gẽtiles, vbi ille ſaltem imperauerit ventis diaboli, ſubito euaneſcũt, magnaque ſtatim pax & trãquillitas reddit eccleſiæ. Ah quam nunc quoque operæprecium foret & neceſſarium, excitare dominum. Quantus enim in nos irruit ex oriẽte vetus Turca iſte ſæuiens, nauiculã Chriſti & Petri ſubmerſurus? Exciderũt iam in medios fluctus & vndas maris imperatoriæ ſedes duæ, & regna plus quã triginta. Deperiit, prohdolor & pudor, auguſtiſsima Conſtantinopolis. Quid nobiliſsimum referam imperium Trapezuntium? Nequedum finis, adhuc furit ventus peſtilens, pariq́; atrocitate in Croatiã, Hungariam ſæuit & Carniolam, quarum tamen bonam iã antehac abripuit partem, ſicut & Chriſtianiſmam nobis noſtræq́ue fidei abſtraxit Rhodum, Rhodum inquam inſulam illã, vel ob hoc vnum perpetuis ad aſtra vſq; ferendã laudib⁹, quod

Hierony.

Origenes.

tantiſper

tantiſper ſe ſummis tutata eſt viribus & conatibus, dum tan dem, iugo iſtius quoq; inuita collũ ſubderet (ah vix à lachrymis mihi tempero) & imperio. neque adhuc quicquã de aliquo fine conſtat, indies aliud ex alia malum. En autem alium tibi, & bonis omnibus odioſiſsimum ex aquilone ventũ, Lutherum, vt ſic impleretur Hieremiæ vaticiniũ, Ab aquilone pendetur omne malum, ex quo alius adhuc lateralis ventus ortus eſt pernicioſus, qui ſeditioſum ruſticorum vulgus concitauerat, quod tamen infelici exitu eorum ſedatum eſt, & inenarrabili damno. Peſtilẽtior adhuc exortus nobis eſt, magisque turbidus & væſanus ex occidente vẽtus in Zuinglio, Bucero, iſtorumq; ſimilib⁹, qui ipſum etiam (qua ſunt pertinacia & crudelitate) è nauicula Chriſtũ exturbare & præcipitare moliuntur: quique eundem iam ſibi ex ſacramento altaris eieciſſe videntur. Et ne quarta cœli plaga nihil quod minetur habeat mali, ex meridie in ſeptimũ iam annũ perpetua nos terrent capitum Chriſtianiſmi bella, cum immenſis ambarum partium ſumptibus, nec ſine magna pauperum diuitumque totius Italiæ internecione, & cum maxima ſanguinis multorum innocentium profuſione. O miſerrimam Chriſtianiſmi conditionem. Nunquam Turca fuit potentior, nunquam hæreſis fortior, nunquam bella crudeliora, quibus vel plures, vel potentiores inuoluti fuiſſent principes & optimates viri, Papa, Imperator reges Galliarum & Angliæ, Venetiæ, Germani, Hiſpani, Siculi, Neopolitani, Itali, Franci orientales, & Heluetij, vt præ oculis iam ſit illud quod olim Moyſes dixit, Fortis vaſtabit eos gladius, & intus pauor. Quid multa? in hęc iam tempora incidimus, de quibus Azarias, In tẽpore, inquit, illo non erit pax egrediẽti ſed ingrediẽti, ſed terrores vndiq; in cunctis habitationibus terrarum. Pugnabit enim gens contra gentem, & ciuitas contra ciuitatem, quia dominus cõturbabit eos in omni anguſtiá. Tantum nos iuuare poteſt in hac tribulatione dominus, quem & excitare debem⁹ oratione ſedula, ipſumq; deprecari, vt ventis iſtis turbulentis imperet, eoſq; ceſſare iubeat, ſicut & hic & alibi per Sapientẽ facere, iubemur. Circundederunt me vndiq;, & nõ erat qui adiuuaret. Reſpiciẽs eram ad adiutorium hominũ, & non erat. Memoratus ſum miſericordiæ tuæ domine & cooperationis tuæ, quæ à ſeculo ſunt, quoniam eruis ſuſtinentes te domine, & liberas eos

Lutherus. *Hiere.2.* *Hæretici.* *Deute.32.* *2.Par.15.* *Eccle.15.*

de manibus gentium. Periculum eſt tamen, ita ſubito non deſituros iſtos ventos, quoniam peccata noſtra nõdum deſinunt. iuſto igitur iudicio & ventos nõ ſedabit deus. Omnes enim creaturæ ſeruiunt & parent imperio dei, idque in hominis confuſionem, ignominiam, & condemnationem. *Origen.* Iubet (inquit Origenes) mari, & non contẽnit: dicit ventis & tempeſtatibus, & mox cõpeſcuntur? iubet omni creaturæ, & non ſupergreditur iuſsionem eius. Et hominũ genus, & vnũ quod ſecũdũ ſimilitudinem dei honorificatũ eſt, cui verbum & prudentia data eſt, hi ſoli homines reſiſtunt, hi tantũ inobedientes ſunt, hi ſoli contemnunt: ideo hi ſoli in iudicio dãnabũtur, & à iuſtitia punientur, veluti deteriores mutis animalibus, vel his quæ ſpiritu & anima ſunt in hoc mundo. Deus tamen ille miſericors & miſerator dominus, miſericordiã nobis & gratiam ſuã donare dignetur, Amẽ.

HOMILIA III.

TANTVM nobis reliquiarum ex primo ſermone remãſit, vt iuſtum adhuc ex illis cõfici poſsit conuiuiũ. Age igitur vlterius iã euangeliũ iſtud tractemus, Chriſtus aſcẽdit in nauiculã, orta eſt ſtatim tẽpeſtas, trepidãtes dominũ excitarũt diſcipuli quos ille increpauit, ventiſq; imperauit & mari, vnde facta ſerenitatẽ magna, admirati ſunt homines, & dixerunt, Quis eſt hic, quia, vẽti & mare obediũt ei? Vbi ſi quæris quinam iſti fuerint homines, en tibi reſpondet Hieronymus, Non diſcipuli, inquiẽs, ſed nautæ & cæteri, qui in naui erãt, mirabantur. & ſi contentioſe quis voluerit eos qui mirabantur, fuiſſe diſcipulos, reſpondebimus recte homines appellatos, qui necdũ nouerant potentiam ſaluatoris. Origenes tamen diuerſum ſentiens, dicit, Nõ putes hic per homines apoſtolos eſſe ſignificatos. nuſquã enim inuenimus præter honorẽ cognominari domini diſcipulos, ſed ſemp aut apoſtoli, aut diſcipuli nominantur. Intelligit itaq; iſtud ille vel de iis qui ſimul nauigabant, vel quorum erat nauicula. Auditum eſt autem iam antehac ex Chryſoſtomo, ſolo cum domino diſcipulos nauigaſſe. Quanuis in hoc parũ ſitum eſt, ſiquidem facile dici poterit, plures dominum eſſe ſecutas nauiculas. ſed & ſtagnũ, quod ex Iudaici ſermõis idiomate mare cognominatur, non adeo latum eſt & amplũ, vt non in ipſo videre potuerit littore, tempeſtatem & periculum periclitantium

Hieron. *Origen.* *Chryſo.*

tantium in naui. Ad hęc conſiderarunt illi quoque ſubitam adeo ſerenitatem ex ventis & mari tam repente præter naturam exortam. alias enim compoſitis iam ventis fremitus non ſtatim ſedatur, & æſtus aquarum, vt iam nō temere admirati ſint illi: neq; parua iſta erat admirationis cauſa, quod videbant mare ex imo profundi cōcitatum, ipſóſque adeo ſedatos vētos: vnde & dicebant, Quis eſt hic? non quod ſic interrogarent, ſed quoniam confirmabant, veluti dicentes: Maior hic eſt quam Moyſes, potētior Elia: quorum ille vi mare diuiſit, virga illud feriēs, hic vero pallio Iordanem percuſsit & ſeparauit, vt ſic arida cum Eliſeo via pertranſiret, tandemq́ue igneo curru raperetur in cœlū. Horū tamē omniū magnum extitit diſcrimen. Moyſes enim illud fecit vt miniſter & ſeruus, Chriſtus vt potentiſsimus. non enim virgam, vt ille tetendit, nō manus in cœlū ſuſtulit, non precibus indiguit, verum vt dominus ancillæ imperans, & cōditor ſuæ creaturæ, ſic fluctus maris depreſsit, ſedauitq́ue quaſi freno, verbo ſolum atque præcepto. omnis confeſtim ſoluta eſt tempeſtas, nec veſtigiū fuit vllum turbationis relictum. Hinc factum eſt, vt merito demirati ſint homines. Dormit nanque in naui vt homo, & ventis mariq́; imperat vt deus. ſedensq́; in naui, creaturas omnes ſolo ſuo imperio deflectit ad volūtatē ſuam. Admiremur itaque & nos, quādo & benignitates & beneuolētias oſtēdit circa nos dominus, quādo nos de periculis ſaluare dignatur, quādo de tumultibus & tribulationibus multis nos liberat, quando ab inimicis inſequentibus nos eruit. Miremur, & mirātes gratias, agamus, & gratiæ obediamus, obaudientes timeamus, timentes diligamus, vt æternæ charitatis ab eodē hæredes efficiamur. ¶ Sed nunc iam piſcium quoque reliquias attētemus, ſenſum etiam ſpirituale deguſtare, primūq́ue ſtatim hiſtoriam hanc de Chriſto exponamus allegorice (cum facile ſit ire per ſymbola, vt ſuperius diximus) dicamusq́ue nauim ſignificare ſanctam crucem. nauis nāque, ſi ſubſtantiā ſpectes illius, lignū eſt: vſus eius eſt ad transfretādum. in hoc enim paratur, paruaq́ue eſt, non oneraria galea, aut caraca, aut triremis. Quæ omnia probe competunt cruci, quod hæc quoque in ſubſtantia ſua parua ſit, humilitatem præ ſe ferens magnam, in qua redēpti ſumus. vnde & Sapiens dixit, Vt non eſſent vacua ſapientiæ tuæ opera, propter hoc

Exod.1.

4. Reg.2.

Chryſo.

Origen.

Nauis Crux.

Sap.14.

etiã & exiguo ligno credunt homines animas ſuas, & tranſeuntes mare, per ratẽ liberati ſunt. Exiguum ſane iſtud lignum crux eſt, in qua dominus noſter Ieſus Chriſtus operatus eſt ſalutem vniuerſi orbis, per quam deinceps fideles omnes ad portum appellunt ſalutis æternæ. In hãc nauiculam aſcendit Chriſtus ipſa paraſceues die. & apte nauiculam interpretamur crucem, cum hæc nauis quoque figuram
Mat. 8. habuerit. ſuperius enim & inferius anguſtior fuit ſuperius quidem quod ibi optimus maximus ille generis humani redemptor, non habuerit vbi caput reclinaret ſuum: inferius vero, quoniã ibidem clauo confixus vterque pes fuerit. In medio autem lata fuit, vbi perfidi Iudæi ſanctiſsimũ Chriſti corpus vſqueadeo diſtenderunt, vt omnes illi in corpore
Pſal. 21. vires membraq; omnia contremuerint: impleta ſic in ipſo Dauidis prophetia, dicentis, Foderũt manus meas & pedes meos, & dinumerauerunt oĩa oſſa mea. (vide in paſsione.) Aſcendente itaq; Ieſu in nauiculam, ſecuti ſunt eum diſcipuli eius: ſecuti inquam Chriſtũ ſunt etiã apoſtoli per ſupplicia paſsionum, ſicut & ad filios Zebedæi dixit dominus,
Mat. 20. Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum? & reſponderunt, Poſſumus. Et apud Lucam, Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucẽ ſuam, & ſequatur
Luc. 9. me. vnde apoſtoli omnes martyrio coronati ſunt, vno excepto Ioanne, qui in feruẽtis olei doliũ miſſus, deinceps in exilium relegatus eſt. ¶ Ingreſſo autem in hanc nauiculam Chriſto, factus eſt motus in mari mũdi huius magnus. magna enim in elementis omnibus facta mutatio eſt, quãdo ſol
Mat. 27. & luna obſcurarẽtur, velum templi ſcinderetur, terra vni-
Luc. 13. uerſa caligine obfuſcaretur, ſcinderẽtur petræ, totaq; tre-
Mar. 14. meret terra, & ſepulchra mortuorũ aperirentur. En tibi maris hui⁹ motũ maximũ. Sed adhuc vndas & procellas aquarũ videre deſideras? ecce perſecutionẽ aſpice vehementẽ, quæ Chriſto etiã in cruce iam ſuffixo cõtigit, vbi primus ſtatim calumniator illius latro fuit à latere pendens, cum diceret, Si filius dei es, ſalua nos. Tranſeuntes quoque exprobrabãt illi, Vah, qui deſtruis tẽplũ dei, &c. Sed & principes ſacerdotũ & ſcribę improperabant ei, quoniã alios ſaluaſſet ipſe ſalutis inops & indigus. Aſtabãt hic, qui patrem ſuũ cœleſtem inuocanti inclamabãt, Eliam vocat iſte. Neque deerat iis omnibus inſolens quoque militũ eluſio, qui pro vino acetum

cetum offerebant ſitienti. Omnes iſtæ procellæ nauiculam Chriſti crucē ſanctā obruerūt,& infeſtarunt: quibus & luctus & fuga acceſsit diſcipulorū,compaſsio virginis matris. vnde factum eſt vt tota vndique nauis obtegeretur ſæuientiū vndarū tumultibus,maderetque iā ſanctiſsimo innoxij ſanguinis defluuio. Neque ſic in Chriſto deſiit hæc tempeſtas,durarunt venti iſti etiā apud Gentiles, quibus ſtultitia erat crux Chriſti: & Iudæos, quibus ſcādalum extitit. In iis igitur vndis,ecce obdormit dominus,dum in ara crucis tradito patri ſpiritu moritur.ſomnus enim illius mors eſt, teſtante id quoq; in pſalmis Dauide,Ego dormiui. &,In pace in idipſum dormiam & requieſcam, Et cum iam magno illius in ſomno & morte tenerentur deſiderio diſcipuli,reſuſcitatus die tertia reſurrexit, & eos increpauit de incredulitate:quam dum ſuſtulit,ventis imperauit & mari. & tunc deuicta morte, ſuperato diabolo,facta eſt ſerenitas magna, quando etiam viſo domino gauiſi ſunt diſcipuli. Id adeo iā nos quoque audimus,miramur & obſtupeſcimus, quoniam ſicut tunc venti & procellæ in nauiculā Chriſti ſæuierunt, ita deinceps continuo quoque in hæc tēpora vſq; aduerſus naues apoſtolorum & martyrum inſurrexerunt. ¶ Neque abſurde nauis hæc intelligi poteſt quælibet cuiuſuis Chriſtiani hominis anima,quæ in mare tunc adducitur, quando corpori vnitur. Inque eam deſcendit Chriſtus, cum illi gratia ſua aſsiſtit. ſtatimque venti perſecutionum concitantur, nunc diuitiis, nunc honoribus, potentia alias. viciſsim & carnalis concupiſcentiæ fluctus commouentur, quibus non raro obruta contegitur nauis. Quicquid enim in hominem præualet aduerſitatis,periculi,voluptatis,doloris,fortunæ, perſecutionis, aliud eſſe ne credas quam fluctus & vndas: quibus ſæuientibus, excitandus eſt dominus oratione ſedula & pia.ſtatimque adueniens ille,ſerenitatem facit & tranquillitatem magnam. ¶ Sed & ipſa catholica eccleſia nauis firmiſsima eſt & ſolida. in ea ſedet dominus,vt gubernator illius & rector,eumque ſequuntur diſcipuli, prælati eccleſiæ.Exurgunt autē venti, quia ineā ſubinde perſecutiones mouentur & minæ gentium, hæreticorū,Iudæorū,& nunc nouo quodā ſæuitiæ genere principum quorundam inſolentia,aduerſus eccleſiā & eccleſiæ libertatem pugnātiū, cōtra leges proprias nitentium forti-

1.Cor.1.
Pſal.3.4.
Mar.15.
Ioan.10.
Anima hominis nauis.
Eccleſia quoque nauis.

ter, adeo vt dormiret: iam credatur ab omnibus dominus. ¶ Quem cum prælati eccleſiæ orationibus ſuis excitant, vt ſurgens ventis imperet, perſecutiones compeſcat, hæreſes aboleat, eccleſiæ & illius miniſtris libertatem & omnia iura reddat, tunc demum fit iſta tranquillitas magna. O igitur domine Ieſu Chriſte, largire propitius, vt hanc pacem nos quoq; tandem reſtitutā videamus in fide noſtra catholica.

Nauicula pœnitētia. ¶ Ad extremum pœnitentiam quoque nauiculam eſſe, & vulgare eſt, & à doctiſsimo viro dño Keyſerſpergio latiſsime declaratum, & per nos quoque explicatum. Quæ quia in omnium paſsim ſunt manibus, miſſa nūc facio. Et vos deo & protectioni diuinæ commēdo. Oremus ad dominū, &c.

DOMINICA QVINTA POST EPIPHANIAM, EVANGELIVM, MATTH. II.

Luc.10.

IN ILLO *tempore reſpondens Ieſus, dixit. Cōfiteor tibi pater, domine cœli & terræ, quia abſcōdiſti hæc à ſapientibus & prudētibus, & reuelaſti ea paruulis. Ita pater, quoniā ſic fuit placitū ante te. Omnia mihi tradita ſunt à patre meo. Et nemo nouit filiū niſi pater, neque patrē quis nouit niſi filius, & cui voluerit filius reuelare, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiē animabus veſtris. Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue.*

Infr.28. Luc.10. Ioā.16.13

HOMILIA I.

DOMINVS noſter Ieſus Chriſtus in hoc euangelio cōfitetur & gratias agit patri ſuo cœleſti, quod corda illuminarit humilium, ad credendum & confitendum ea, quæ tum fidei tum ſalutis ſunt animarum, eaque omnia abſconderit à ſapientibus, ſuperbis nimirum & obſtinatis. Deinde remuneratorem ſemet fatetur omnium qui in terris hic duriter laborant, & dicit, Confiteor tibi pater, domine cœli & terræ. Eſt autem triplicem in ſcripturis confeſsionem reperire, peccatorum vnam, de qua Iacobus, Confitemini, inquit, alterutrū peccata veſtra. de hac Ioſue etiam ſic loquutus eſt ad Acham, Fili mi, da gloriam domino deo Iſraël, & confitere atque indica mihi quid feceris, & ne abſcondas. Secunda confeſsio prædicationis eſt, de qua Paulus ita ſcribit,

Iaco.5.

Ioſue 7.

Corde

Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem fit cõfeſſio ab ſalutem. ea neceſſaria erat tempore perſecutionis in ipſis adhuc eccleſiæ primordiis, vbi quam plurimi ſuppliciorum metu Chriſtũ ore negabant, & tamen corde cõfitebantur. De neutra harum confeſſionum hic dominus loquitur, ſed de illa tertia, quæ laudis eſt & gratiarũ actionis, cuius & Eſaias meminit, dicens, Domine, deus meus es tu, exultabo te & cõfitebor nomini tuo, quoniã feciſti mirabilia, cogitationes antiquas fideles, Amen. Huiuſmodi hic cõfeſſione confitetur hic Chriſtus deo patri, quomodo cõfeſſio frequenter etiam vſurpatur in Pſalmis. Et hæc ſane cõfeſſio, gratiarum actio eſt, qua quis agnoſcit ex quo beneficium acceperit. vt illum propter hoc laudet, quod ei cõtulit, bonum. Sic itaque dicit hic Chriſtus. Confitebor tibi pater, domine cœli & terræ. hic ille eſt, cui cõfiteri & quem laudare debemus, deus pater cœleſtis, qui dat omnibus affluenter, & non improperat. Et merito quidem confiteri huic debemus. aperit enim manum ſuam, & implet omne animal benedictione idem ille dominus omnium, qui & diues eſt in omnes qui inuocant eum. Audiant hic omnes qui Chriſtiani ſunt, quotquot fidẽ profitentur catholicã, & diſcant, quoniã deus creauit eos, Chriſtus ſanguine ſuo redemit, & ſpiritus ſanctus ſuper ipſos in baptiſmo & aliis ſacramentis effuſus eſt. Atque dum credũt omnia bona ſe recepiſſe à deo, tandẽmque vitam & fœlicitatem ſuſcepturos æternam, ex animo gratias agant illi, ſicut fideliter monuit Paulus, Semper gaudete, ſine intermiſſione orate, in omnibus gratias agite. hæc eſt enim voluntas dei in Chriſto Ieſu in omnibus vobis. Audiui voluntatẽ hanc eſſe dei, vt in omnibus illi gratiæ agantur, Ecce idẽ te docet beatus Auguſtinus, inquiens, Quid melius & animo geramus, & ore promamus, & calamo exprimamus, quã deo gratias? Hoc ne dici breuius, nec audiri lætius, nec intelligi gratius, nec agi fructuoſius poteſt. Vos ex corde intimo dicite, Deo gratias, iterũq; ore ingeminate idipſum, Deo gratias. Verbum hoc vulgo etiã notiſſimũ eſt, & in ore omniũ frequens, ſed nõ in ſuo illo ſucci pleno intellectu. Sic & Paulus cibum cum gratiarum actione præcepit percipiendum dicens, Siue manducatis, ſiue bibitis, vel aliud quid facitis, omnia in gloriam dei facite. Hęc eſt autem gloria dei, vt illi gratiæ agantur in omnibus. (Recita ſi vis totum caput trigeſimumpri-

Rom.10.
Eſa.25.
Pſal. 49. 106. & 108.
Iac. 1.
Pſal. 144
1.Theſ. 5.
Ad Aur. epiſto. 77.
Deo gratias.
1.Cor. 10.

Auguſti. mum ex ſeptimo de ciuitate dei Auguſtini.) 2 Quando itaque ex iis conſtat, verbum hoc, confiteor, non ad pœnitentiam hic referri & contritionem, ſuperuacuum fuerit de illa multum referre, quod veteres feciſſe videmus doctores, quorum temporibus & vulgus linguam Latinam, & eruditiores callebant Græcam. Vnum eſt quod ſubmoneam, ex

Origenes. Origene dicente, In hoc ipſo quod ſonuit cōfiteor, pectora tutudiſtis. Tundere autē pectus, quid eſt aliud quam arguere quod latet in pectore, & euidenti pulſu occultum caſtigare peccatum? Hoc vtinam animo reponeretis. tempore Origenis iam olim ante annos mille trecentos in vſu fuiſſe apud catholicos, vt nō occulta tantum & manifeſta confeſſione, verum etiā in ſermonibus publicis quandocūque confeſſionis audiretur vocabulum, tundebant pectora ſua, ſicut

Leuit. 18. & de illo publicano euangelico Lucas commemorat. Sed & de gratiarū actione ſatis dictum eſt, quanuis hic quoque plerique veſtrū ſatis culpabiles cōperiantur, cum dicitis, Quid

Quid agendum in templo. eſt quod agam in templo? O vocem impiam & Chriſtiano homine indignam quaſi tempus eſſe poſſit, quo nihil agere in templo queas, ſi ideo volens & lubens ſeruires. Ecce te Dauid docet quid reſpōdeas interroganti, quid agas in templo? Laudans, inquit ille, inuocabo dominum, & ab inimicis meis ſaluus ero. Aut quid obſecro agas in templo? Tam ne fœliciter tibi ſuccedunt omnia & ex voto tuo, vt ne pro tentationibus quidem tuis (de aduerſitatibus taceo) orandus tibi ſit deus? adhuc tamen ingredere templum, neque pro illis tantum donis tantis gratias ei age, verumetiam adhuc ora, vt

1. Reg. 15. quæ forte tibi incumbunt & imminent mala, auertat: roga in bono vt te cōſeruet, neque à gratia ſua ſicut Saul regē ſinas excidere. ora eum pro parentibus & maioribus tuis, pro benefactoribus, pro generali ſtatu totius Chriſtianiſmi. En

1. Pet. 2. tibi quod agas in templo. Ecce & ipſum hic tibi Chriſtum, qui nec peccauit vnquam, nec aliquid mali fecit, neque dolus inuentus eſt in ore ipſius, & tamen cōfitetur, laudat atque glorificat deum patrē ſuū, qui in cœlis eſt. Quod ſi ille fecit, an nos facere idē recuſabimus? quod etiā de bonis Da-

Pſal. 144 uid iam olim prædixerat, Quoniam magnificentiam gloriæ ſanctitatis tuæ loquentur, & mirabilia tua enarrabunt.

3 Nunc ſequitur & qua in re & quibus de cauſis patri ſuo Chriſtus tantopere hic gratias agat dicens, Cōfiteor tibi pater,

ter, domine cœli & terræ. Non illum dominũ vocat ſuum,
ne occaſionem Arrio daret & aliis, qua diuinitatẽ ſibi ſuam *Arrius.*
ſubtraherent. Per cœlum & terram omnes in vniuerſum in-
tellige creaturas, vel cœleſtes & terreſtres creaturas. Cur au
tem tibi ô pater cõfitetur Chriſtus? ideo nimirum, Quoniã
hęc abſcondiſti à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea
paruulis. Hæc inquam, myſteria, ſcilicet noui teſtamenti, &
omnia quę ad ſalutem faciunt animarum, hęc etiam quę in-
dies adhuc manifeſtat ex recluſis illis ſcientię ſuæ & ſapien-
tiæ diuitiis atque theſauris, ea omnia ſapientes celaſti. Quos *Coloſ.2.*
illos? inquit Chryſoſtomus, ſcribas puta & phariſæos, qui *Chryſoſto.*
apud ſemetipſos prudentes ſibi videbantur. Paruulos au-
tem apoſtolos intelligit, humiles illos. Et ſic ſapientes hic
non eos accipies, qui vere & cum laude atque ex gratia diui-
na ſapientes exiſtunt: ſed iſtos, qui (vt inquit Hieronymus) *Hierony.*
ſibi ſapientes videntur, & in cõſpectu ſuo prudentes. Atque
hic per omnia nos docet, flatum ſuperbiæ, teſtante idipſum
quoque Chryſoſtomo, omnino eſſe fugiendũ, ac ſimplici- *Chryſoſto.*
tatem admirãdam, quod Paulus amplioribus verbis ſcribit,
dicens, Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſeculo, *1.Cor.3.*
ſtultus fiat vt ſit ſapiens. Scriptũ eſt enim, Cõprehendam ſa- *Iob 5.*
pientes in aſtutia eorum. Et iterũ, Dominus nouit cogita-
tiones ſapientum, quoniã vanæ ſunt. Fruſtra laborat omnis *Pſal.95.*
mũdana verſutia, in iis quæ animæ ſunt & ſalutis, quod hæc
ſe recta in deum erigit: ideoq; & paruulis manifeſtauit deus
myſteria fidei: nõ magnis, hoc eſt, illis qui ſibi magni viden-
tur. iſti enim quid aliud ſunt, q̃ vel Melitide aut Corœbo
(quos nobilitarũt prouerbia) ſtultiore? Verũtamen, vt Pau-
lus ait, etiã qui ſe ſapientes dicebant, ſtulti facti ſunt. Quid *Rom.1.*
ita? quia, ſicut ibidem prius dixerat, obſcuratũ eſt inſipiens
cor eorũ. En cauſam tibi, quare qui ſapientiſſimi ſibi vide-
bantur, ſtulti facti ſunt, eo quod lumine carent, ideoq; ſunt
in tenebris. Et ſane ſi præſentẽ ſtatum mundi huius iam con
ſideres, videas pleroſq; iudicio mundi ſapientiſſimos habi-
tos, ſibique etiã viſos nõ imprudentes, velut marcida & pu-
tria poma decidere à cõmuni ordinatiõe eccleſiæ catholicę,
nouos ſibi ritus & ordinatiões cõdere ꝓprio ingenio & ca-
pite cõflictos. Quæres, cur illud fiat? quoniã dũ ſapiẽtiores
ſibi videãtur tota illa eccleſia, ſtulti facti ſunt, ſtupidi, cæci,
caudices, & quouis piſtillo retuſiores. Et id omne ex illo,

Ioan. 1. quia lumine iſto luciſſimo carent, quod illuminat totum hunc mundũ. Verum hoc ipſo, cur deo iſti ex multis deſtituuntur? bene quęris, & en tibi eius rei cauſam. Quia ipſi ſibi lucere cupiunt, ſuo lumini innitũtur, & coram ſemetipſis ſatis ſibi videntur ſapere: apud hos nihil imo nec quicq̃ valent Pōtifices, Imperatores, Cōcilia, Auguſtinus, Hieronymus, & quotquot ſunt patrum, nullũ iſti ex iis lumen recipiunt, ſed neq; deſiderant, ac oblatũ quoque reſpuũt, & omnino nullũ admittũt lumen, quod deus incendit ad illuſtrandas mentis noſtræ tenebras: verũ omnia pro ceruicoſo ſuo capite volunt agere & efficere, ideoq; venit ſuper eos ſententia illa iam olim à ſancto Paulo pronunciata, ac merito quidē, quoniã dum ſibi videntur lux mera, Cimmeriæ ſunt tenebræ: neque aliquã à deo petunt illuminationem, & ipſi adeo oculos claudunt ac obſtruunt, ne videant ab aliquo lumine quod deus accendit, nec cum Dauide clamãt ad deum,

Pſal. 17. Tu illumina lucernã meam domine deus meus, illumina tenebras meas. hic fit vt nō accendantur à lumine diuino. Io-

Ioan. 1. annes vero, quãuis lux eſſentialis non fuerit, lucerna tamen extitit ardens, Quis obſecro credat, hunc illud æternũ Chriſtum Ieſum (à quo tamen in ipſo adhuc matris vtero accenſus eſt Ioannes, qui tamē nihil ſcripſit) nō plures incendiſſe lucernas annis hactenus mille & quingentis, q̃ nunc demũ Lutherum, Zuingliũ, & huiuſmodi impuriſſimã ſordidorum hominũ fecem? Profecto quiſquis hoc credit, ꝙ omnes nunc neochriſtiani faciunt, & deum & diuinũ illud lumen blaſphemat, atq; in ſumma, nouã ſibi ipſe fingit eccleſiam, noua quædam cōpingit ſacramenta, miſſamque nouam. Et quid deniq; non? Deum nouũ etiã, quē ſi ex nomine cognoſcere vis, diabolus is eſt. Ah ne quid per deũ immortalē iſtorum mouearis inſania, neq; audias illos, ſed neque ſapientes eos eſſe credito, quoniã pater abſcōdit illa à ſapientibus, ab iis qui cũ lucē ſe credãt, nil ſunt niſi obſcuriſsimæ tenebræ. Id nōne luce meridiana clarius eſt & patet, ex iſta neochriſtianorũ tam inſtabili incōſtantia? ecce enim in vno iſto oppido Vuittenbergæ, vnde hæc peſtis orta, plus nonies miſſam variarũt. An hęc tibi lux videtur? q̃ ſi vtique habuiſſent veram, primũ ſtatim vidiſſent, quænã miſſæ rectiſsima eſſet forma & inſtitutũ: ſed quia in tenebris ambulãt, modo hoc, modo illud palpitant, ſemper putantes quod optimũ eſt ſe tenere:

tenere: tandémq; vident id quod elegerunt, nihil eſſe. Quid multa? Lutherana iſta inſtabilitas ita plane eſt, vt cum pueri, Andabatarum cõcertantiũ more, oculis clauſis circũcurſitantes ludũt, qui quicquid primũ obuenerit attrectãt, quécunq; attigerint, tenẽt, nulla eſt ibi lux, nulla ſtella. Iſti cæci, cæcorũ ſunt duces, qui vno omnes caſu in foueã labũtur præcipites. Iſti ſunt qui ſe ſapientes putent, de quibus Paulus loquitur, Iſti ſunt magiſtri nouelli, prurientes auribus, magiſtri mendaces, pſeudoprophetæ, qui introducũt ſectas perditionis. Has prohdolor ſectas nimiũ & heu nimium duriter experti ſumus, dum hucuſque videmus hic Lutheranos, illic Zuinglios, iſtic Catabaptiſtas, & in ſingulis iis plures adhuc diſſectiones, quibus ipſi ſe, multis modis ab eccleſia, ordinatione & vnitate catholica ſeparant. Primo ſtatim exordio cœpit deus eccleſiam ſuã inſtituere in paruulis, humilibus & ſimplicibus hominibus, apoſtolis, quorũ & poſteri & filij atque nepotes omnes pij ſunt Chriſtiani. Et rurſus diabolus Antichriſto ſuo ſynagogã extruere parat, primos illius fundamenti lapides è cõtrario ponens elatos & coram mundo prudentiſſimos. Verum boni ſubinde clamãt ad dominum, Lucerna pedibus meis verbum tuum & lumen ſemitis meis. Ad ipſo iam inde apoſtolorũ tempore tranſierũt tenebræ, & illuxit lux vera Chriſtus, non iſtam fuliginoſam & obſcurã expectauit lucernam Luther. Atque ideo omnes qui in vnitate ſunt eccleſiæ catholicæ, cum Chriſto dicunt, Confiteor tibi pater, domine cœli & terræ, quod myſteria maieſtatis tuæ, fideique noſtræ arcana abſcondiſti à ſuperbis iſtis & ſapientibus mũdi huius, atque nobis miſellis paſcuæ tuæ ouibus reuelaſti. Huius immenſæ gratiæ diuinitus vobis collatæ gratias deo refundentes, humili corde orate, Pater noſter, &c. 4 Sermonem ſuum Chriſtus paternæ cõfirmat iudicio voluntatis, dicens, Ita pater, quoniam ſic placitum fuit ante te. & ſane ſic viſum eſt diuinæ voluntati, vt ſanctæ legis noſtræ myſteria nõ paterent iſtis ſtulte ſapientibus, ſicut teſtatur ſanctus Paulus, cum ait, Quia in dei ſapientia nõ cognouit mundus per ſapientiam deum, placuit deo per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credentes. Et infra, quia quod ſtultum eſt dei, ſapientius eſt hominibus. Et iuſtum id quoque eſt, inquit Origenes, vt qui noluerint eſſe paruuli, ſtulti fierent in ipſorum ſapientia. Atque hic *Origenes.*

Chryſoſto. ſe explicandas nobis præbent, quæſtiones tres. Quarum pri ma eſt, cur tandem illa occultarit deus ſapientibus, qui inde ignorantiæ ſuæ fucum & excuſationem ſibi arripere potue rint. Secunda, an ideo gauiſus ſit Chriſtus, quoniam hæc ſapiẽtes ignorauerũt, vt ſic gratias propterea egerit patri. Tertia, quare pro hac reuelatione gratias egerit patri, cum tamẽ ipſe quoq; hæc omni operatus ſit filius. Ad primam illã reſpondent doctores, deum per ſe illis euangelium nõ celaſſe, verum eos ſibiipſis abſcondiſſe, dum illud aperte ſibi prędicatum recipere noluerunt. (Deus abſcondit, deus indurat, deus excæcat negatiue, id eſt, nolentibus nõ confert gratiã, lumen, &c.) Quomodo & ſol radios ſuos alicui non tranſmittit per occluſum cubiculum, eo quod feneſtras ipſe non aperit, vnde radij penetrarent. Sic etiam deus lumen eis non abſcondit, niſi inquantum ipſi intromittere noluerunt. Rationem reddit Paulus cum ait, Ignorantes iuſtitiam dei, & ſuã quærentes ſtatuere, iuſtitiæ dei non ſunt ſubiecti. Quãdo igitur hic audis, quod abſconderit deus illa ab eis, intelli ge iuxta Paulum, quia tradidit (hoc eſt reliquit & dimiſit) eos in reprobum ſenſum, & excæcauit intellectum eorum. Non ſic tamẽ quod hæc operatus ſit deus, ſed quoniam iſti ineptos ſemet effecerunt, indigni facti ſunt qui reciperent gratiam dei. Altera cauſa fuit velamen Moyſis, quod ipſos habuit ſemper contectos ſuper veteri teſtamẽto, quod cum legebant, corticem ipſius tantum intuebantur, nucleum ſpiritus nihil indagantes. Merito itaque Chriſtus qui ſub litera latet Moſaïca, eis manſit incognitus. Velamẽ iſtud Iudaicum iam quidem etiam Chriſtianorum ſibi vſurpant, velantes oculos ſuos & obtegentes pannis, hoc eſt denſitate literæ, vt videre porro nequeant ſplendidiſſimam illã eccleſiæ magnificentiam. Adiuua domine infidelitatem eorũ, vt ope & auxilio gratiæ tuæ velamen iſtud rurſus abiiciant. ¶ Ad quæſtionem ſecundam reſpondent itidem doctores, Chriſtus nihil minus q̃ gauiſum eſſe perditione illorũ, ſed quoniam hæc eſt via ſalutis optima, vt qui reſpuunt quæ dicuntur & nolunt ſuſcipere, nullo modo cogẽtur. Nõ ergo quia ſapientes non cognouerunt, gaudet: ſed quia paruuli illumi nati perceperunt, lætatur. Ad tertium quod ſupra quærebatur, dicit Hiero. quod ſicut pro nobis deum orat ardẽti cha ritate ſecũdum humanam naturam, ita ex magna dilectione noſtri

Quæſtiones tres.

Roma. 10.

Roma. 1.

2. Cor. 3.

Chryſoſto.

Hierony.

noſtri gratias agit deo patri: & vt ille cœpta confirmaret in apoſtolis beneficia, amorem ſuum in patré commemorat, dicés, Ita pater, quoniam ſic placitum fuit ante te, Magnum hoc & forteverbum eſt, quod quibuſdam myſteria aduétus ſui reuelauit, aliis celauit, inquit Origenes, cuius nõ aliã cau ſam refert, quã quod ſic viſum eſt deo patri. Quaſi diceret, Iniuſtũ eſſe nõ poteſt, quod iuſtiſsimo placuit deo. Alias licet hinc inde rationes colligere, vt cum Dauid ait, Intellectũ deus dat paruulis. & Iacobus, Superbis, inquit, reſiſtit, humi libus auté dat gratiã. Ideoq; & Beda clauẽ ſciẽtiæ vocat hu militaté, & quæ ſtulta ſunt mundi elegit deus, vt confundat ſapientes. Nos vero laudemus deũ, illiq; pro beneficiis ſuis omnibꝰ gratias agamus, quę partim exhibuit, partim adhuc, vt ſpes nobis eſt optima, exhibiturus eſt. Oremus eundé hu militer per ipſum ſanctiſsimum Chriſti Ieſu ſanguinem, vt ſic nos in reuelatione fidei cõſeruet, vt eos tamé, qui velamẽ ab oculis necdũ abiecerunt incognitam adhuc habentes lucé euangelicam, gratia quoq; ſua illuminet, ablato velo, recte & firmiter credere faciat. nosq; ſimul cum ipſis hac mortali vita tranſacta, deum contemplemur facie ad faciem: ita vt in diuina ſua maieſtate & ſubſtantia eſt in æterna felicitate. Id ipſe concedat ſalutis omnis author & dator, Amen.

Origenes. *Pſal.118.* *Iacob.4.* *Beda.* *1.Cor.1.* *2.Cor.13.* *1.Ioan.3.*

HOMILIA II.

CHRISTVS in hoc modo audiſtis, euangelio gratias agit patri ſuo cœleſti pro pauculis illis hominibus, quos ex piſcatoribus, telonariis & quibuſdam cognatis ſuis collegerat. iis tanquam humilibus myſteria reuelauit euangelij, cũ interim mundus, phariſæi cæteriq́ue Iudæi illa omnino ignorarint, quoniam ex deo gratiam humilitatis non habebant. Siquidé inter ſapientes vt quiſque eſt humilimus, ita doctiſsimus quoque eſt & habetur, ſicut ex ciſternis aut lacunis confluctium aquarum quæ infima eſt, ea aquis abundat maxime. Merito itaque pater ille luminis myſteria ſua paruulis reuelat, in quibus per tumorem & inanem mentis faſtum nullus veritati ponitur obex. Et ſequitur, Omnia mihi tradita ſunt à patre meo. Ne putes, inquit Chryſoſtomus, hac reuelandi poteſtate Chriſtum eſſe priuatũ, ac ideo gratias agere iam ſubdit, ſibi quoque innuens omnem eſſe traditã poteſtaté. nanq; per illã generationé æternã pater ei & ſubſtantiã ſuã & eſſentialẽ cõ- *Chryſo.*

municauit perfectioné, atq; ideo dicit ad illum, Mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt, & clarificatus ſum in eis. Et iterũ,
Ioan.16. Omnia quæ pater habet, mea ſunt. Et tamen hoc non adeo
& 17. craſſe & rudıter intelliges, patrem ſic omnia dediſſe filio, vt ipſe iam nihil habeat. Vere enim & eſſentialiter poteſtatem
Hierony. quam ipſe habet, & filio dedit, & ipſe ſibi reſeruauit. Cũ autem filio tradita ſint omnia, & ipſa vtique reuelatio illi data erit, ideoq́ue fideles reuelationem hanc patris habent per filium, cum filius medium perſonarum in diuinis locũ habet, & ſecũdum humanitatem mediator eſt dei & hominũ. quod
1.Timo.2. & Paulus teſtatur, dicés, Vnus deus & vnus mediator dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, qui dedit redéptionem ſemetipſum pro omnibus. Et ideo collectas ſuas omnes cócludit eccleſia hoc modo, Per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum, &c. Atq; in hoc etiã Chriſtus ait, Nemo venit ad patrem niſi per me. Qui quanuis verus eſt intellectus, ſunt tamen ex doctoribus qui verbũ hoc nolint intelligere de omni illa perfectione diuina, quã filius habeat à patre, ſed tantum (vt ſic ſecũdum materiã ſubiectã diſtributio) de fidelibus, de quibus ille hic loquitur, ſicut Origenes &
Hieron. Hieronymus exponũt, & ipſe etiã dominus ad patré dicit,
Ioan.17. Tui erãt, & mihi eos dediſti, & ſermoné meũ ſeruauerunt.

2 Propoſito iam illo, quod paruulis myſteria ſua reuelarit deus, & quod ſibi omnia tradita ſint à patre, ipſa etiã reuelatio, porro iam probat, fieri non poſſe vt quis cognoſcat
Ioan.14. deum niſi per filium. Nemo enim, inquit, nouit filium niſi pater, neq; patré quis nouit niſi filius, & cui voluerit filius reuelare. Vbi primum ſtatim obſerua, non excludi hic ſpiritum ſanctũ, quoniam hic quoq; & patré cognoſcit & filiũ. ſiquidem vna eſt trium perſonarum eſſentia, vna poteſtas, intellectus vnus & vna ſcientia. ille vero peculiariter etiam ſpiritus appellatur veritatis, ſicut interpretatur beat⁹ Augu-
De trinit. ſtinus. Deinde, quia verbum illud, & cui voluerit filius re-
lib.7. uelare, Chriſtus poſtremæ parti ſermonis huius, non priori adiungit, non eſt quod aliud inde colligas, niſi patré ſimul
Ioan.1. & filium per filium reuelari, eo quod filius verbum patris eſt æternum: verbum auté & ſui & eius à quo promanat, eſt declaratiuũ, vt ſi qué audias loquentem, intelligis primum verba, eaq́; Germanica ne ſint an Italica diiudicas, & præter hoc deinceps loquentis animum & affectum ſuper re quam narrat

narrat cognoſcis. Vide Aug. Sed & illud hoc loco Chryſoſtomus expendit, voluiſſe hic Chriſtum declarare, vnã ſibi eſſe cum deo patre eſſentiã, vnamq; voluntatem, cum ait, & cui voluerit filius reuelare. Quod ſi quomodo verum ſit quæris, quoniam nemo deum patrem niſi filius cognoſcat, reſpondeo, quia deum, qui infinitus eſt, nulla creatura poteſt perfecte cognoſcere, niſi intellectum habeat infinitum ſicut deus ipſe: vt ſi linea aliqua ſit in infinitum longa, nos eam non poſſemus oculis noſtris penitus totamque videre, ſiquidem oculus noſter finitus eſt. Et hoc modo nemo niſi ſolus deus, diuinam perfecte cognoſcere eſſentiam poteſt, quia ſic deus incomprehẽſibilis eſt, ſenſum omnẽ ſuperat & excellit, cogitationes quoq; ac intellectum hominis ſubterfugit, Vnde & Dionyſi⁹ deum nec dici nec intelligi aſſerit, ꝑfecto enim cũ iudicia dei incõprehẽſibilia ſcrutari nemo queat, ipſam illius eſſentiã cognoſcere quis poterit? Quis autem cognouit ſenſum domini? aut quis cõſiliarius eius fuit? Recte igitur clamat Eſaias, Vere tu es deus abſconditus. Et prudenter hic Hiero. hæreticum reiicit Eunomium, qui tãtæ erat temeritatis, vt auderet dicere ſe & deum patrem & filium ſic cognoſcere, vt ſi illi mutuo ſe inuicem noſſent.

Libr. 1. de quæſtio. Euang. cap. 1.

Diony. de myſt. theſ.

Rom. 11.

Eſa. 45.

¶ Quamuis autem deus in eſſentia ſua infinita non poſſit à creatura cognoſci, attamẽ radius aliquis eſſentiæ diuinæ cõmunicari poteſt creaturæ, ſicut & qui ſolẽ intueri totũ non poteſt, poteſt tamen radios illius aſpicere: ita hic quoq; fieri certum eſt. habemus enim cognitionem illam per filium, ipſo id atteſtante, cum ait, Deum nemo vidit vnquam. vnigenitus filius qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit. Quomodo & Sapiens dicebat, Fons ſapiẽtiæ verbum dei in excelſis. Verũ qui fiat, vt ſic deus, ab intellectu noſtro cognoſci nequeat, alias diceremus latius. nunc Sapientem audiamus pulchre enarrantem, quo pacto filius dei verbum æternum patrem ſuum declaret. ille enim ſic ait, Sapientia æterna (filius nimirum dei æternus) candor eſt lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula dei maieſtatis, & imago bonitatis illius. Infra, Per nationes in animas ſanctas ſe transfert, amicos dei & prophetas conſtituit. Quæ omnia huc tendunt, quomodo verbum æternum patrem ſuum manifeſtet & declaret.

Ioan. 1.

Eccle. 1.

Sapien. 7.

3 Ad hanc itaq; reuelationem omnes iam homines conuocans Chriſtus, ait, Venite ad me omnes qui laboratis. O vo

cationem gaudio & conſolatione pleniſsimam, quia non di
Chryſoſto. cit, inquit Chryſoſtomus, hic aut ille, ſed omnes qui curis, qui dolore, qui peccatis laboratis, venite ad me, non vt pœnas luatis, ſed vt dolores peccatáq; veſtra reſoluătur. Venite ad me, non quia glorificari me à vobis opus eſt mihi, ſed quia ſalutem veſtram maxime ſitio. reficiam enim ego vos. Et hoc ſane crediderim ad ampliſsimã illam Chriſti magnificentiam pertinere, quod in vniuerſum omnes vocauit deficientes in quibuſcunq;. quanuis ſanctus Hieronymus pecu-
Hierony. liariter ad peccatores refert. ſiquidẽ vere pondus graue peccatum eſt. vnde & Zacharias dixit, peccatũ inſidere talento
Zach.5. plumbi, & Dauid iniquitates ſuas grauatas ſuper ſe conque-
Pſal.37. ritur. Omnes igitur hic Chriſtus vocauit ſine dubio peccatores. Deinde ille hoc etiam de Iudæis exponit, pondere legis Moſaicæ grauiter oppreſsis, ſicut & Petrus atteſtatus eſt
Act.15. cum diceret, Quid tentatis deũ, imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorum, quod neq; nos, neq; patres noſtri portare potuimus? Hoc illud leuaturus iam erat Chriſtus, veluti dicens, Vos omnes qui in Iudaiſmo viuitis, qui tam diu onere legis grauiter preſsi eſtis, venite ad me. Ecce Meſsias ego
Ioan.1. ſum. faciliore illa lege euangelica refocillabo vos. per Moyſen data lex eſt, atqui per me Chriſtum gratia & reuelatio facta eſt, dũ facilia adeo ſeruatu inſtitui ſacramenta, loca tot
Theophy. ſacrificiorum, purgatorium, & ciborũ vitationũ, &c. Theophy. eodẽ fere modo intelligens, Omnes, inquit, vocat, non ſolum Iudæos & Gentiles. per laborãtes intellige Iudæos, vt facientes traditiones legis, & in operatione mãdatorum legis fatigatos: per oneratos autẽ, Gentiles onere peccatorũ oppreſſos, idololatria cæteriſq; immaniſsimis ſceleribus cõtaminatos, ſicut eorum vitia hinc inde ipſis Paulus comme-
Rom.1. morat. Conſimiliter æterna dei patris ſapientia Chriſtus Ie-
Eccl.24. ſus, vocat per Sapientem dicẽtem, Venite ad me omnes qui concupiſcitis me, & à generationibus meis adimplemini.

4 Poſtremò nunc modum recenſet, quo ad eum veniant omnes, tollentes nimirũ iugum illius ſuper ſe, & diſcẽtes ex illo, quoniã mitis ſit & humilis corde. Vbi facile quis cõtra Lutherum & neochriſtianos quoſcunq; ſuſtinere poterit, liberam nos habere liberéq; operãtem voluntatem, eo quod nos tollere iubet dominus iugum ſuum, non iuſſurus vtique nec tollere iugum, nec diſcere iſtud ex ipſo, niſi liberum arbitrium

bitrium noſtrum ope & auxilio gratiæ diuinæ quampluri-
mum valeret. Quæ ſane euangelij noſtri pars eſt locuple-
tiſsima, & illud licet breuia paucaque verba complectan-
tur, ſuccum tamen habet vberrimum & medullæ plurimũ
in intellectu atque expoſitione. Tãtum hic lubet verba ad-
ducere Origenis, cæteris enarrationibus poſthabitis. Ait *Origen.*
autem ſic, Mirum quibuſdam videtur, fratres chariſsimi,
cum audiunt dominum dicentem, Iugum meum ſuaue eſt,
& onus meum leue. Ait enim aliquis, Quomodo iugũ eius
eſt ſuaue & ſarcina leuis, cum omnes qui ſubierunt iugum
ipſum intrepida ceruice, tantis agitãtur & exercentur diffi-
cultatibus huius ſeculi, vt à quiete ad laborẽ vocati videan-
tur? ſicut & Paulꝰ dixit, Omnes qui pie volũt in Chriſto vi- *2.Tim.3.*
uere, perſecutionẽ patiuntur. Alibi quoque parabola docet
euangelica, quoniam paterfamilias noſter Chriſtus à quiete *Mat.20.*
& odio nos vocat ad laborẽ, dicens, Quid hic ſtatis tota die
ocioſi? Quin potius ite & vos in vineã meã, portare põdus
diei & æſtus. Diu multũq́ue ſuſtulit iugũ hoc ſanctus Pau-
lus, expertus vtiq; ſatis, quã ſuaue ſit & leue, vnde nos quo-
que in Corinthiis ſuis docuit, vt nos exhiberemus in omni- *2.Cor.6.*
bus ſicut dei miniſtros, in multa patiẽtia, in tribulationibꝰ,
in neceſsitatibus, in anguſtiis, in plagis, in carceribus, in ſe-
ditionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, &c. Et adhuc
plura libet audire, quæ in hoc iugo ferendo ſuſtinuit Pau- *2.Cor.12.*
lus? Ecce, ipſe inquit à Iudæis quinquies quadragenas vna
minus accepi, ter virgis cæſus ſum, ſemel lapidatus ſum, ter
naufragiũ feci, nocte & die in profundo maris fui: in itine-
ribus ſæpe, periculis fluminũ, periculis latronũ, periculis ex
genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis
in ſolitudine, periculis in mari, periculis in falſis fratribus:
in labore & ærumna, in vigiliis multis, in fame & ſiti, in ie-
iuniis multis, in frigore, &c. Hæc omnia hic à Paulo com-
memorata, grauia ſunt ſane, triſtia & acerba. Cur itaque
Chriſtus iugum ſuum ſuaue eſſe prædicat? Reſponderi ad
hoc poteſt, quãuis iſta iam enumerata duriſsima ſint, tamen
eũ qui patitur illa, gratia ſpiritus ſancti cõſolatur interius:
fouet etiã de die in diem, vt ſic dulcedinẽ maximã ſentiat in
animo ſuo, ſpe fultus atq; adiutus ſalutis æternæ, cuius iam
guſtũ ſenſit, ideoq́; aduerſitates omnes, vtut in ſe moleſtæ
fuerãt, & pene intolerabiles, dulceſcũt, fiuntq́; leuiſsimæ.

Quo exemplo ſanctus Laurentius creaticulę impoſitus, &
S. Lauren. igni admotus, ſibi videbatur inter roſas iacere & lilia. Qua vero fortitudine animique conſtantia tanta, tot ſubiiſſet Paulus labores, niſi gratia adiutus, ac ſubinde confirmatus diuina? Sic nos quoq; oremus dominum vt nobis quoque gratiam ſuam largiatur quatenus iugum ſuum nobis dulceſcat, & ita hic euangelicam legem teneamus, vt tandem vita potiamur æterna. Id adeo ipſe præſtare digneris, ô dulciſſime domine Ieſu Chriſte, Amen.

DOMINICA SEPTVAGESIMAE EVANGELIVM, Matthæi 20.

IN ILLO tempore, dixit Ieſus diſcipulis ſuis parabolam hanc, Simile eſt regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam ſuam. Conuentione autem facta cum operariis ex denario diurno, miſit eos in vineam ſuam. Et egreſſus circa horam tertiam, vidit alios ſtantes in foro ocioſos, & dixit illis, Ite & vos in vineam meam: & quod iuſtum fuerit, dabo vobis. Illi autem abierunt. Iterum autem exiit circa ſextam & nonam horam, & fecit ſimiliter. Circa vndecimam vero exiit, & inuenit alios ſtantes, & dicit illis, Quid hic ſtatis tota die ocioſi? Dicūt ei, Quia nemo nos conduxit. Dixit illis, Ite & vos in vineam meam. Cū ſero autem factum eſſet, dicit dominus vineæ procuratori ſuo, Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à nouiſſimis vſque ad primos. Cum veniſſent ergo qui circa vndecimam horam venerant, acceperunt ſingulos denarios. Venientes autem & primi, arbitrati ſunt quod plus eſſent accepturi, acceperunt autem & ipſi ſingulos denarios. Et accipientes murmurabant aduerſus patremfamilias, dicentes, Hi nouiſſimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis feciſti, qui portauimus pondus diei & æſtus. At ille reſpondens vni eorum, dixit,
Infra 22. *Amice, non facio tibi iniuriam, Nónne ex denario conueniſti*
& 26. *mecum? tolle quod tuum eſt & vade. Volo autem & huic nouiſ-*
Eccle. 31. *ſimo dare ſicut & tibi. Aut non licet mihi quod volo facere?*
Sup. 19. *An oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum? Sic erunt no-*
Mar. 10. *uiſſimi primi, & primi nouiſſimi. Multi enim ſunt vocati,*
Luc. 13. *pauci vero electi.*

HOMI-

HOMILIA PRIMA.

IN HOC euágelio Chriſtus poſtrema cõcluſio-
ne declarat, quomodo & primi nouiſsimi, &
nouiſsimi fiant primi. Quæ ſane parabola quã-
uis aperte ad prælatos eccleſiæ pertinet: nos ta-
men in ea explicãda communem ſequamur doctorum ex-
poſitionem. Simile, inquit dominus, eſt regnum cœlorum,
&c. Hoc quia ſæpe in ſcripturis eſt reperire, viſum eſt ſe- *Regnum*
mel hoc loco referre, quid iſta ſibi velit locutio. Et quãuis *cœlorum.*
varie in ſcripturis vſurpetur regnũ cœlorum, vt interdum
pro eccleſia triumphante, quomodo apud Matthæũ Chri- *Mat. 6.*
ſtus ait, Beati pauperes ſpiritu, quoniã ipſorũ eſt regnum
cœlorum: alibi quoque iam Chriſtus ipſe, iam euangelium
eius regnum vocat cœlorũ, ſicut apud Matthæum, Omnis *Mat. 12.*
ſcriba doctus in regno cœlorum, hoc eſt, in euangelio: hic *Mat. 13.*
tamen & in conſimilibus allegoris per regnum cœlorum
præſens deſignatur eccleſia, hic in terris cõgregata: alias eni
in ea non boni ſimul eſſent & mali piſces, prudentes virgi-
nes & fatuæ. Cumque dicit dominus, Qui ſoluerit vnum *Mat. 25.*
de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus
vocabitur in regno cœlorum, nõ ſane erit in cœlo qui ma-
le facit & peccat, aut minus recte docet: ſed hic, in terris, in
hac eccleſia militante, in qua bonos inuenire licet & malos
doctores, æquos & iniquos ibi nimirũ minimus vocabitur,
quãuis nunc (quæ & quem peruerſa eſt mundi iniquitas)
maximi quique iudicantur & doctiſsimi, qui peſsime docẽt
ac prædicant, cuiuſmodi ſunt Neochriſtianorũ prædicato-
res & ſeductores. Ratio autem cur eccleſia hæc, in miſerri-
ma vita, multis iactata fluctibus, regnũ tamen dicatur cœ-
lorum, reddi poteſt huiuſmodi, quoniam Chriſtus in ea per
fidem regnat. idque adeo eſſe verũ, teſtatur Paulus, de deo
patre ſic loquẽs, Qui nos eripuit de poteſtãte tenebrarum, *Coloſ. 1.*
& trãſtulit in regnum filij dilectionis ſuæ, in quo habemus
redemptionẽ & remiſsionem peccatorum, hoc eſt quod ex
Gentilitatis caligine tenebricoſa nos tranſtulit in eccleſiam
catholicã, quam hic regnum ſuum appellat. Sic ad Corin- *1. Cor. 15.*
thios dicit, Cũ tradiderit regnũ deo & patri. Regnũ inquã,
in quo nũc regnat per fidem, traditurus eſt deo patri in die *Aug. 38.*
nouiſsimo, vt qui eius regni fuerãt, eos remuneret in ęter- *q. 60.*
na beatitudine, ſicut Auguſtinꝰ pulcherrime exponit. Om-

Eccleſia regnum cœlorum. nes ij loci eo tantum faciunt, vt certum ſit, eccleſiam regnū appellari. Regnum autem cœlorū dicitur ratione originis, conuerſationis & finis. Et ratione quidem originis, quod
Apo. 21. hanc habet eccleſia de cœlo, teſtante idipſum Ioanne cum ait. Ecce ego Ioannes vidi ciuitatem ſanctam Hieruſalem nouam, deſcendētem de cœlo, à deo paratā, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo. & audiui vocem de throno dicentē mihi, Ecce tabernaculum dei cū hominibus. Etiam ob conuerſationem, quia omnes qui in eccleſia viuere, ſic vt deo placeant, volunt, vitam oportet viuāt diuinam & angelicam:
Philip. 3. ſicut & Paulus dicit, Noſtra conuerſatio in cœlis eſt. Simi-
Hebr. 13. liter & ratione finis, ſiquidē hæc militās in terris eccleſia ad illam tendit triumphantem, quoniam & iuxta Paulum, nullam habemus hic manentē ciuitatē, ſed futurā inquirimus.

2 Vbi iam regnum cœlorum, Chriſtus confert homini cuidam patrifamilias, certum eſt illum, qui vniuerſam regit
Hie. 23. & adminiſtrat eccleſiam, Chriſtum Ieſum eſſe, qui domū ſane habet ampliſsimam. cœlū enim & terram, inquit, ego adimplebo. Vinea illius, ait ſanctus Gregori⁹ in homilia habita ad tres fontes, vniuerſa eſt eccleſia, quæ ab Abel iuſto vſque ad vltimum electum, qui in fine mūdi naſciturus eſt, quot ſanctos protulit, quaſi tot palmites miſit. Hic ille paterfamilias primo ſtatim mane exiit vocare operarios in vineam ſuam, qui exitus non intelligitur ſecundum humanitatem. id enim vltima demū ætate contigit, cū filius dei ho-
1. Ioan. 2. mo factus eſt. nāque ſuo ſeculo Ioannes dixit, Scimus quod nouiſsima hora eſt. atque, ideo egreſſus ille ad vocationem,
Regula ſancti Auguſti. qui per opera factus eſt, venit accipiendus iuxta regulā Auguſtini, quādo paſsiones deo attribuūtur, intelligendæ ſunt in operibus illius tantum: vt cū dicimus gaudere deū, ſignificamus eum facere opus quod gaudium & lætitiā declarat.
Gen. 6. Rurſus etiam, pœnitet deum facti & creāti hominis, tantundem eſt ac ſi dicas operari eum quiddam, quod pœnitētiam deſignat. Et deus iraſcitur, hoc eſt, in operatione ſua ſe velut iratum exhibet. Sic hoc quoq; loco exitus ille, intelligendus eſt in opere, nō ſubſtantia diuina. Quanuis hoc etiā obſeruandum venit, quod in hac parabola vniuerſa mundi huius duratio vnius tantum dieculæ nomine ſignificatur. Tempus vtique longum ab ipſo mundi exordio & magnū,
Origen. quo ad nos, inquit Origenes: modicum autem quantum ad

die

die vitam. Et quod egreſsiones tot hic commemoranrur, argumētū euidens & diuinę miſericordiæ, quæ paternæ adeo proſpicit noſtræ neceſsitati, & id quidem aſsiduo. Nāque ad initio mundi vſque ad finem non deſinit deus prædicatores mittere ad eruditionem hominum. Quæ quidem inuicta ratio eſt aduerſus Neochriſtianos. qui eccleſiā ſanctam tam diuturni inſimulant erroris, donec iam Lutherus cum fece hominum inſanorum in lucem prodierit. Non ſic vtique, non ſic. paterfamilias enim noſter deus æternus tam ſemper fuit humano generi propicius, miſericors, donorumque adeo liberaliſsimus largitor, vt non dimiſerit homines, quin eius operarios mitteret in vineam ſuam, eccleſiam illam catholicam. atque ideo nemo pius animum inducat, vt credere velit deum optimū maximum & eundem munificentiſsimum, permiſiſſe eccleſiam ſuam labi & errare in ſanctiſsimo illo miſſæ ſacrificio, circa miſſas & vigilias pro demortuis, circa indulgentias, confeſsionem, &c. Aut ſi operarij quoque in vineam domini miſsi diiudicandi forent, nónne potius credendum fuerit eſſe eos, ſanctum Auguſtinum, ſanctum Cyprianum, S. Chryſoſtomum, ſanctum Hieronymum, ſanctum Ambroſium, ſanctum Leonem papam, ſanctum Gregorium papam, ſanctum Baſilium, ſanctum Hilarium, ſanctum Bernardum: quam Lutherum, Caroloſtadium, Bucerum, Zuinglium, & id genus alios apoſtatas, votifragos & ſeductores, ſibi quoque in propriis dogmatibus non conſtantes? Firmiter itaque quiſquis vere fidelis haberi cupis, crede nunquam committere deum, vt veris careamus prædicatoribus, ſicut & hactenus nunquam illis caruimus. Nos modo curemus, vt eos audiamus, & doctrinam eorundem ſuſcipiamus.

3 Quia parabola iſta egreſſum eſſe refert patremfamilias ad conſtituendos operarios hora prima, primum omniū ſcire hic operæpreciū eſt, horas illas non eo modo eſſe ſupputandas & more quem communiter per Germaniā obſeruamus ſed quoniam vt in aliis iuxta prouerbium, Lex & regio, ita in horarū quoque diuiſione ſuus cuiq; regioni mos fuit. Eſt enim vbi exordium horarum ſumi videas à principio noctis, vt cum iā obſcura nox eſt, hora ſignetur prima, hoc modo procedēdo per vigintiquatuor horas vſq; in diē ſequentē, qui mos in Italia obſeruatur. Aſtrologi vero ſuas

horas ordiũtur à meridie. Nos iam & fere vndique per eccleſiã numerare horas incipimus à noctis dieiq́; medio. Alij ſupputãt à ſolis ortu vſque ad occaſum eiuſdem, ſicuti nũc fit Nurembergæ & Ratiſponæ, quę etiã horæ dicuntur Iudæorum. itaq; horam hic primã intellige ab ortu ſolis. Sed age videamus quomodo exiuerit dominus conducere operarios hora prima, deinde tertia, mox ſexta, rurſus nona, & tandem vndecima. Verùm hæc omnia quia non eodẽ omnes modo exponũt, & quælibet tamẽ expoſitio ad ſpiritualem ædificationẽ animæ multũ facit, lubet eas breuiter omnes explicare. ¶ Principio Chryſoſto. parabolam hanc aſſerit, velut typũ eſſe vocationis omniũ hominum, qui vnquã conducti vocatiq́ue ſunt operarij in vinea domini, hoc eſt,

1. Tim. 2. animam propriã in lege diuina ad bonorũ fructuum operationem exercere. Et quãuis deus, qua eſt miſericordia & in genus humanũ benignitate, omnes homines à iuuẽtute etiam ſaluos fieri, ſicq́ue ab initio in vineã cõduxiſſe voluiſſet, tamen nõ omnes eodẽ tempore homines paruerunt. atque ita à volũtate vocatorũ hæc differentia reſultauit. Hac enim parabola ſignificare Chriſtus voluit, quoſdã in infantia, alios in pueritia, in iuuẽtute & virili rurſus ætate alios, alios etiã in extrema demũ ſenectute incipere ſeruire deo, & pie religioſeq́; viuere: ſicut de ſe quoque Paulus ſcripſit,

Gala. 1. Cum placuit ei qui me ſegregauit ex vtero matris meæ, & vocauit per gratiã ſuã, vt reuelaret filiũ ſuum in me. Quãdo igitur deo placuit Paulus? cum iam ei nihil reſiſteret: tãtiſper autẽ dum eccleſiam perſequebatur, nihil minus quã quod placuerit deo ꝓ operario vineæ ſuæ: ſed quãdo dice-

Act. 9. bat, Domine, quid me vis facere? ibi ſtatim eum conduxit, cõſtituitq́; operarium vineæ. Sic & latronẽ demum vocauit in cruce, quẽ ſi antea vocaſſet, nequaquã illi paruiſſet. Quo

Luc. 23. fit, vt omnino docere hic velit Chriſtus, quomodo quidam iuuenes, quidã etiã ſenes veniant ad colẽdũ deum: ne ſic, qui à iuuentute ſeruiunt deo, vel ſuperbiãt inflati, vel alios præ ſe contemnãt, & ne quis deſperet etiã in ætate ſenili cõſtitutus, modo ſe cõuertat ad deum. tunc enim perfectã ſalu-

Hieron. ſuper Naheum. tis recepturus eſt mercedẽ. Et hęc ſane ſentẽtia Chryſoſtomi eſt & Theophylacti, in quã Hieronymus quoque concedit, dicens, Mihi vidẽtur primæ horæ eſſe operarij Samuel & Hieremias, & Ioannes Baptiſta, qui poſſunt cum

Pſal-

Pſalmiſta dicere, Ex vtero matris meæ deus meus es tu. Tertiæ horę operarij ſunt, qui à pubertate ſeruire deo cœperũt *Pſal. 21.*
Sextæ horæ, qui matura ætate ſuſceperũt iugũ Chriſti. Nonæ, qui declinãt ad ſeniũ. Porro vndecimę, qui vltima ſenectute. & tamẽ omnes pariter accipiũt præmium, licet diuerſus labor ſit. Et hic apud ſe quiſq; cogitet, quomodo dominus Ieſus à patre ſuo egreſſus ſit in hunc mundũ, deſcendẽs in vterum matris in Bethleem, venerit in deſertũ, in Hieruſalem, tandémque in crucem, vndiq; te tantum quærens & conducturus operariũ vineæ, à pueritia ſtatim pulſat fores cordis animíque tui, pacturus tecum ſicut & dicit in Apocaly. Ecce ego ſto ad oſtium, & pulſo. ſi quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuã, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum. Quid multa? Aliud ne cogites, ſi quãdo deus cogitationẽ bonam tibi immittit, vel faciendi boni, vel mali vitandi, niſi ipſum iam tum venire deum, cõducturus te operarium vineæ ſuæ, vt in ea labores & incumbas operibus bonis, conſeruans mandata illius, qui diu multumque ſolicite laboraueras in carduis & ſpinis diaboli. *Apoca. 3.*

¶ Diuus Gregorius in alium ſenſum exponit, cõductionem hanc nõ ad vnum hominem referens ſecundũ diuerſas illius ætates, ſed ad totius mundi ætates, dicens exiiſſe patrem illum familias, deum optimũ maximum, hora prima, tertia & ſexta, &c. hoc eſt, ab ipſo iam inde mundi exordio, ad hominum reformationẽ prædicatores cõſtituiſſe. Mane enim mundi, fuit ad Adam vſq; ad Noe: hora vero tertia, à Noe vſque ad Abrahã: ſexta quoque ab Abrahã vſque ad Moyſen: nona autẽ à Moyſe vſq; ad aduentũ domini: vndecima ab aduentu domini vſque ad finem mundi. In qua prædicatores ſancti apoſtoli miſſi ſunt, qui mercedem plenã etiam tarde venientes acceperunt. In horis omnibus illis ſemper miſit deus, qui mores hominũ doctrina ſua ſana corriperent & informarent, patres, patriarchas, legiſlatorẽ Moyſen, ꝓphetas & apoſtolos. Hoc modo prima, tertia, ſexta, & nona horis, antiquus ille Iudæorũ populus vocatus eſt: hora autẽ vndecima, Gentium populus, cui & dixit dominus, Quid hic ſtatis tota die ocioſi? profecto enim qui tam longo tempore boni nihil fecerant ad ſalutem animarũ ſuarum, ocioſi adhuc ſtabant. Verum illi reſpondent. Quoniam nemo nos cõducit. quaſi dicerent, Nemo ad nos, nec patriarcha venit, *Gregor.*

nec propheta, qui verã ſalutis viam nos edocuiſſet. ita ignorantes in idololatria perſtitimus. Scribit ſuper hoc Gregorius: Fratres, quid nos à bono opere ceſſantes in excuſatione noſtra dicturi ſumus qui pene à matris vtero ad fidem venimus? quæ verba vitæ ab ipſis cunabulis audiuimus, qui ab vberius ſanctæ matris eccleſiæ potum ſanctæ prædicationis ſumpſimus, cum lacte carnis, qui pignus æternæ vitæ accepimus ſacramenta. Obſecro vos fratres chariſſimi, quando in die nouiſſima iudicio nos ſiſtet dominus, dicetque nobis, Quid ita totũ diem ocioſi ſtetiſtis? Quid tũc dicemus? quomodo nos excuſabimus? Non poterimus vtique dicere cum Ethnicis, Quia nemo nos cõduxit. omnes enim nos cõſtituti ſumus operarij in vinea domini, ſub ipſum iam olim baptiſmum, vbi & diabolo renũciauimus & iurauimus ſimul atq; ſtatuimus adhærere Chriſto. ibi tum cõductio noſtra primũ cœpit, ſuper eam deinceps ſpiritum ſanctum nobis contulit Chriſtus, ſuoq́ue nos ſanguine mundauit à labe peccati originalis. De ignorantia nos excuſare omnino non poſſumus, cum tantũ habeamus ſcripturarũ. totidem prædicatores, vt nullum prętexere queamus excuſationis fucum, ſed in ignauis ingratisq; nobis implebitur illa ſententia Chriſti: Seruus qui cognouit voluntatem domini ſui, & non ſe præparauit, & nõ fecit ſecundum voluntatem eius, vapulabit multis. Vt igitur intellexerimus hunc patrisfamilias exitum, iuxta tempora mundi, ſiue ſecundũ diuerſas cuiuſlibet hominis ætates, vtrinque ſane videbimus nos cõductos eſſe, nos inquam cognitioné dei recepiſſe, nos habere ſacramenta, ſanctamq; euangelij legem, nobis cõſtare myſteria incarnationis, paſſionis & mortis domini noſtri Ieſu Chriſti: ac proinde ſi irã effugere volumᵘ diuinã, laboremus oportet in vinea domini. Qui enim, vt ait S. Iacobus, ſcit bonum facere & non facit, peccatum eſt illi. Et quo plures maioréſque gratiæ diuinæ donationes accepiſti à domino, vnde quod bonũ eſt, magis meliúſque intelligas, vt ſi donum ſcientiæ tibi contulit deus, vel prudentiam præ cæteris maiorem, & fortunã fœlicitatémque ſplendidiorem, eo magis teneris ad operandũ bonum. Quoniam ſic dixit Baruch propheta, Animæquior eſto populus dei, quia quæ, &c. Siquidem illud ipſum quoque reuelare magna dei gratia eſt, cõfitente id Dauide, Qui annunciat verbum ſuum Iacob, & iudicia ſua Iſraël. Non fecit

Gregor. — Pſal. 118. — Luc. 12. — Iaco. 4. — Baruc. 4. — Pſal. 147

fecit taliter omni nationi, & iudicia ſua nō manifeſtauit eis. Ex multis autem præcipue in vinea domini conſtituti operarij, prædicatores ſunt & animarum curatores, peculiares quidam ſerui in hoc à deo conducti, vt operentur, in vinea, non priuatum quærant tum cōmodum, tum honorem, homines falſis ſeducant doctrinis. ipſiſque interim in vinea nihil laborantes, alios quoque ab operando dehortātur & deterrent. ij ſunt qui neceſſariū non eſſe docent, feſtos dies pie & ſancte tranſigere, orare, ieiunare, cōfiteri, ſacramenta ſuſcipere, &c. ij inquam iſti ſunt, de quibus dicit Hieremias, Paſtores multi demoliti ſunt vineā meam. iſti nimirū pſeudoprophetæ & prædicatores peruerſi, de quibus hinc inde Paulus & ad Corinthios præcipue, pſeudoapoſtoli, inquit, operarij ſubdoli, trāsfigurantes ſe in apoſtolos Chriſti, cum intrinſecus ſint lupi rapaces. Væ væ nō iſtis tantū prædicatoribus, ſed omnibus etiā eorū ſequacibus, qui in fide Chriſti iam inde à lacte materno educati, eadem confeſſi ſunt, & docuerūt alios: iam vero paruo exorto ventulo tentationis, reſiliunt & decidunt. Audite quid Petrus princeps apoſtolorum dicat, Melius erat illis non cognoſcere viam iuſtitiæ, quam poſt agnitionem retrorſum conuerti ab eo, quod illis traditum eſt ſancto mandato. Cauete vobis & proſpicite in Chriſto dilectiſſimi, neq; iſtos audite ſeductores, qui tātum perſuadere vobis conātur, vt in foro ſemper ſtetis ocioſi, dehortātes vos ab omni bono. Quin eos potius ſequimini: qui vos voce hac euāgelica Chriſti ablegāt & mittūt in vineam dominicā, vt ibidem operemini nō viuatis ſecundū concupiſcentiam veſtrā malam: ſed laboretis in ieiunio, orationibus, viſitandis templis, cōfeſſione & pœnitentia, cęteriſque operibus bonis. iuxta obſeruatiōnē & mortem Chriſtianorum, vt ipſi quoque denarium diurni tandem laboris ſuſcipiatis à domino deo, qui eſt in ſecula benedictus, Amen.

Hiere.12. *1.Cor.11.* *Matt.7.* *2.Pet.2.*

HOMILIA SECVNDA.

PATET in hoc euangelio, patrem illum familias, deum eſſe omnipotentem: vineā vero, eccleſiam catholicā: operarios, prædicatores, magiſtratúſque & ſpirituales & ſeculares: atque in ſumma, Chriſtianos omnes. ij laborare tenentur diem in quem conducti ſunt, hoc eſt omni tempore vitæ ſuæ operibus bonis ſtudere dum licet. uāque cum adueſperaſſet, actū erit. neque

enim nocte in hac vinea laborari ſolet. Atque hic quidem colligere licet, quod omnia merita noſtra nobis ſint in hac vita præſenti cõparanda, nec aliquod eorum in futurũ tempus differre, dum quod alicubi impie & hæretice docuit Lutherus, nunc quoque nõ paulò factus deterior, purgatorium penitus negat. Verum tantũ hic in hac vita fieri poſſe, vt aliquid mereamur, conſtat ex apertiſſimo textu euangelij, vbi

Ioan. 9. apud Ioannem dominus ſic ait, Operamini dum tempus eſt, veniet nox, quãdo nemo poteſt operari. Ergo operari tantum poſſumus in die, hoc eſt, vita præſenti. Et hunc eſſe intellectũ verum, ſequentia etiã verba manifeſte ſatis arguũt. Quã diu ſum in mũdo, lux ſum mũdi. oſtenditur enim hoc modo quid antea per diẽ ſignificatũ fuerit, præſens nimirũ

Chryſoſto. hæc vita. Ita hoc etiam Chryſoſtomus exponit, cum ait, Me oportet operari donec dies eſt, hoc eſt, dum licet hominib⁹ in me credere, dum hæc durat vita, laborandum eſt. Venit nox, hoc eſt, futurum tempus, quãdo nemo poterit operari. Non dixit, quando non potero operari, ſed nemo poteſt operari, id eſt, quando nõ amplius eſt fides, neque labor. neq; pœnitentia. Id adeo hic etiã liquet in euangelio, cum facto

Matt. 20. iam veſpere vocantur operarij, dataq; illis mercede, finis im

Pſal. 103. ponitur labori. Vnde & Dauid dixit, Exibit homo ad opus ſuum, & ad operationẽ ſuam vſque ad veſperã. Ecce interdiu tantum in hac præſenti vita operari & mereri licet, poſt mortem nullus meritis locus. Vos itaq; chariſſimi, in vineã cum ſitis vocati dominicã, hic in vita operamini, dum dies eſt: nihil cum impio Luthero, poſt mortẽ differre. tunc etenim nemo laborare poterit, iuxta teſtimonium domini, ip-

Galat. 6. ſamq; adeo exhortationẽ Pauli, dicentis, Dum tempus eſt, operemur bonũ ad omnes, hunc ita fideliter vos ad monentẽ ſequimini, & iſtud prudentiſſimũ Sapientis cõſiliũ, Quod-

Eccle. 9. cunq; manus tua poteſt inſtanter operare. profecto enim ef-

Galat. 6. fectu ipſo verum cõperietis eſſe illud Pauli, Quod quiſque ſeminauerit, idẽ & metet. Tẽpus ſementis, inquit S. Hiero.

Hierony. tempus eſt præſens & vita quã currimus. In hac licet nobis, quod volumus ſeminare. Cum iſta vita tranſierit, operandi tempus aufertur. Hoc idẽ ex Pauli verbis intelligitur, cum ait, Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque ꝓpria corporis, prout geſſit, ſiue bonũ ſiue malũ. Vides recepturũ vnũquẽque ſecundũ quod operatus

ratus eſt in vita præſenti,nō poſt mortem, vt turpiter & vane ſomniat Lutherus. Sed & diuus Auguſtinus hoc idem cō- *Auguſti.* format, dicens, Nemo ſe ſperet quod hic neglexit,cū obierit,apud deum promereri. nam hic omne meritum comparatur, quo poſſit poſt hanc vitam releuari quiſpiam vel grauari. Quo fit vt admonendi hic mihi ſitis,quatenus caueatis vobis ab iſto peſtilentiſſimo dogmate, quo diabolus decepturus vos inani futurorum ſpe lactat, perſuadere conās,vt opera bona nunc intermittatis, confidentes multum apud deum vos in futura vita merituros. Nihil minus profecto, nihil minus, nequaq̄ differte: nocebit iſta vobis mora,nihil agetis. Patiuntur quidē in purgatorio animæ, ſed nihil merentur:omniſq; earū paſſio,quædā ſolūmodo ſatisfactio eſt pro peccatis. quæ quanuis contrito corde fuerant confeſſi, plena tamen ſatisfactione nō deleuerant. Quid itaq; multa? hic operandum eſt in vinea domini, non poſt hanc vitam.

2 Nunc porro ex ſanctis patribus inquiramus, quænam iſta merces,& quis ſit denarius diurnus, quem ille promiſit operariis. & hunc inuenio vitam eſſe æternam iuxta Gre- *Gregor.* gorij & aliorum expoſitionem, quomodo facile eſt intelligere, qui factum ſit quod operarij, qui & prima hora diei & poſtrema venerant,æqualem mercedem receperunt,hoc eſt, eandem beatitudinem. eſt enim eadem beatitudo obiectiua omnino beatorum,deus ipſe benedictus,licet inæqualiter illa participetur,diſtin.4.ſiquidem vera illa beatitudo qua angeli & ſancti omnes beati exiſtunt,ipſa eſt eſſentia diuina; quæ ſane immenſa eſt, tum angelorum, tum animarū nobiliſſimaque dignitas, quod beati niſi in eſſentia diuina non poſſunt.quapropter & Dauid dixit, Satiabor, cum ap- *Pſal. 16.* paruerit gloria tua. Denarius igitur pro quo laboramus, deus ipſe eſt, beatitudo eſſentialis, qua tamen pro ſuo quiſque merito magis minúſque gaudebit. Videte & conſiderate hic mihi in Chriſto dilectiſſimi, quæ & quam ſplendida nobis propoſita ſit laborum noſtrorū merces, in hac vinea dominica.O denarium diurnum vere maximum,maximíque valoris,ô tamen nos torpentes& ignauos,qui parum commouemur, nihilque fere incitamur illa mercedis magnitudine,quam & dilecto amico ſuo Abrahæ olim reuelauit dominus, dicens, Ego protector tuus ſum & merces tua *Gene. 15.* magna nimis.O domine Ieſu Chriſte, mercedem hanc tan-

tam, te ipſum ſcilicet, nobis quoque communicare digneris.
¶ Si autẽ quæras cur beatitudo denarius appelletur, reſpõdeo id & merito hic à Chriſto fieri: & quidem non abſque cauſa exprimit numiſmatis genus, non in cõmuni, ſed ſpecialiter denariũ. Denarius enĩ à decem deducitur, & quodOrigenes. dam ſalutis nomen eſſe denarium olim dixit Origenes. denario autẽ illo, decem præceptorum ſeruatorũ merces deſignatur. Denarius impreſſam ſibi habet Cæſaris imaginẽ. ſicut apud Matthæũ legis, quando denariũ exhibebant Chriſto Iudæi, illeq́ue rogaret, cuius iſta eſſet Inſcriptio? ipſiq́ue reſpõderent, Cæſaris. Neque aliud quicquã ſignificat, quam perfectã dei in ſanctis ſuis imaginem, quando Chriſtus, vera vtique dei patris ſui imago: cõſignaturus eſt beatos ꝓprio ſuo ſigillo, quo remunerãtur illi in perpetuum, quod & Ioannes agnouit, dicens, Scimus quoniã cum apparuerit, ſimiles ei erimus (ecce imaginem) videmus enim eum ita vt eſt. de qua ſimilitudine & Paulus loquitur, quos præſciuit & prædeſtinauit cõformes fieri imaginis filij ſui. Sed & hic in terris ſimilitudinem quandam & imaginem habemus dei ad quam cõditi ſumus, ſed eam imperfectam, tenebris & caliginе obductam in quibuſdã, in aliquot etiam ex peccato penitus extinctam atque deletam, ſicut ait Dauid, Imaginem eorum ad nihilum rediges. Expreſſa autem imago dei, erit in beatis & electis, qui denariũ æternæ recipient beatitudinis.

Matt. 22. *1. Ioan. 2.* *Rom. 8.* *Gene. 1.* *Pſal. 72.*

3 Deinceps vero ſequitur in parabola. Conuentione facta cum operariis ex denario diurno. Vbi notãda ſunt duo. Alterum, æquum & iuſtum eſſe, vt deus operariis ſuis hic in terris denarium præbeat ſalutis æternæ, ex præſcripto benigniſſime maximéque miſericordiæ & propitiæ iuſtitiæ ſuæ, quando promiſit atque recepit ſe nobis vitam daturum immortalem, ſi cuſtodierimus præcepta ſua. Vbi licebit cernere, quomodo ille beatitudinem det nobis & ex gratia & operibus, ex iuſtitia & miſericordia ſua quidem, non operibus in ſe, cum iuxta ſententiam Pauli, non ſint cõdignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Verum gratia dei ea eſt, quæ opera noſtra, cum per ſe nihil ſint, facit ita accepta deo, vt ea velit vita remunerare æterna: illaq́ue gratia eſt ex qua ſaluamur. Hinc falſitas patet Lutheranæ hæreſis, quæ impia dogmate opera noſtra omnino reiicit, vbi Lutherus tanquam diaboli apoſtolus,

Rom. 8.

ſtolus, homines ab operibus bonis auocare conatur, maliſq́; aſtringere. nam iſta interim ſex hominum à malis non abſtinet, vt ſic iuſte tandem condemnetur. Aut vbi minus diuini cultus, minus ceremoniarum, minus ieiuniorum orationũq́; inuenies, quam ſi aliquam Lutheranorum aut aliorum neochriſtianorum ciuitatem ingreſſus fueris? Omnia hæc defecerunt apud eos, ſed luſus, voracitas temulentia, perpetua conuiuia, blaſphemiæ, mendacia, aſtus, doli & fraudes, vſuræ, exactiones miſerorum & pauperum oppreſsiones, impudicitia, adulteria, ſuperbia, & id gen⁹ mala innumera in ſummo precio habentur, nihil horum minuitur. Sed & Chriſtianus quicunque, qui rationem modo habet, nec cæcus omnino eſt & inſanus, quomodo tandem operibus bonis aduerſari poteſt & repugnare, vel etiam reiicientem ea audire, cum tamen ſi nullus nobis alius eſſet ſcripturæ locus, vel vnum hoc euangelium poſſet hæreſim hanc refellere validiſsime? Ecce enim hic paterfamilias operarios conducit in vineam ſuam, non ocioſos & torpentes, cuiuſmodi ſunt iſti neochriſtiani, qui nihil laborant. Mittit in vineam, non vt ibi ſtent ocioſi, nihilq́ue agentes. eos enim reprehendit, ad omnes neochriſtianos dicẽs, Quid hic ſtatis tota die ocioſi? Non poſſunt autem iſti dicere, quod nemo ipſos conduxerit, quia Papa, Imperator, & tot catholici principes, epiſcopi Germanicæ nationis omnes eos conduxerunt, vt laborarent in vinea, iuxta ordinationem & conſuetudinem Chriſtianam viuerent, vt iam nullo pacto queant ſe excuſare. Et eſſe quidem hanc doctrinam falſiſsimam, deoq́; & ſpiritui ſancto aduerſam, quanuis ad probandum (vt diximus) ſufficiens hoc eſſet euangelium, libet tamen plures in eam rem afferre ſcripturæ ſanctæ locos. Quo pertinent illi quos ſupra ex Sapiẽte & Paulo locos citauimus, quoniã ipſi quoq; ad opera bona ſectanda nos exhortantur. ad Petrum venio, qui ſic ait, Fratres, ſatagite vt per bona opera veſtra certam vocationem veſtram & electionem faciatis. Audi mihi hic Petrum, qui quantum operibus bonis tribuit, tãtum eiſdem Lutherus adimit, tum reiicit illa, eoſq́ue qui opera bona faciunt, phariſæos cognominat. Et ea nobis cæcitas eſt, tam cęca caligo, vt plus cupiamus credere octenni hæretico, quam Chriſto & Petro? Paulus quoque nos ante tribunal Chriſti accepturos cõmemorat, prout geſsim⁹, ſiue bona, ſiue mala.

Eccl. 9. *Galat. 6.* *2. Pet. 1.*

Nihil igitur recipient ibi omnes Lutherani, quia nihil operantur. Ad Hebræos etiam idẽ dicit, Non iniuſtus eſt deus, vt obliuiſcatur operis veſtri & dilectionis, quam oſtendiſtis in nomine ipſius. Gaudete quotquot eſtis catholici & Chriſtiani homines, non vult obliuiſci dominus operũ bonorum veſtrorum, en eius rei ſponſorẽ & vadem vobis Paulum. ne itaque deterreamini neq; auocemini ab operibus veſtris bonis, quanuis vos rideant omnes neochriſtiani. operũ inquam veſtrorum non obliuiſcitur deus, cum interim operum bonorum ipſorum neochriſtianorũ non meminerit, eo quod nulla faciũt. Alibi adhuc Paulus, Deus, inquit, vnicuiq; reddit ſecũdum opera eius. Neq; auditores legis iuſti ſunt apud deum, ſed factores legis iuſtificabuntur. Non ſunt itaq; opera bona reiicienda aut contemnenda, quia iuxta illa omnis erit à deo remuneratio: operemur modo nos opera bona quãplurima, & abundanter recipiemus à deo mercedem, ſiquidẽ gloria & pax omni operanti bonum. Quid quod Ioãnes dicit, Opera eorum (ſcilicet mortuorũ) ſequuntur illos? quæ ſane Chriſtianorum omnium & ſumma & fortiſsima conſolatio eſt, quoniam tunc cum amici nulli, opes & diuitiæ nullæ, nulli honores, nihilq́; etiam maximarum poteſtatum, morientẽ iam ſequũtur hominẽ, ſola illum comitãtur opera, neq; eũ deſtituũt, ſed cum ipſo vſq; ad iuſtiſsimũ progrediuntur iudicẽ, coram eo hominẽ, cuius ſunt, defenſura.

Heb. 6. *Rom. 2.* *Apo. 14.*

¶ Hoc ipſo ſolatio tanto neochriſtiani iſti priuare conãtur omnes pios, dum eos ab operibus ad ſolam fidẽ reuocare ſtudent, contra expreſſam ſcripturam, vbi Iacobus dicit, Quid proderit fratres mei, ſi fidẽ quis dicat ſe habere, opera autẽ non habeat? nunquid poterit fides ſaluare eum? Quaſi diceret, non. fides enim ſine operibus per ſe iam mortua eſt. Sed adhuc fortius probari tibi cupis, quoniã fides ſine operibus vana eſt? en tibi Chriſtum dicentẽ, Non omnis qui dicit mihi, domine domine, intrabit in regnum cœlorum, ſed qui fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis eſt. Hæc ad lõgum inducere nunc viſum eſt, quanuis prolixius omnia & iis plura referri poterant, ne animum ab operibus bonis veſtrum auertatis, ſed in iis voſmet exerceatis diligẽter, vt & hic gratiam à deo, & illic denarium diurni operis recipiatis.

Iac. 2. *Mat. 7.*

¶ Vt autem finis ſermonis noſtri ſuperioribus verbis cõſentiat, dico ex iis verbis, quando paterfamilias conueniſſe legitur

gitur cum operariis, notanda duo me propoſuiſſe: alterum
quod deus ex promiſsione illa ſua benigniſsima, operibus
hominum vitam debet æternam iuxta miſericordiam ſuam
ſummam: alterum vero, quoniam opera noſtra meritoria
ſunt non ex ſeipſis, aut eorum eſſentia genuina, neque ex
nobis, ſed ex propitia & optima illa voluntate dei, qui ope-
ra noſtra & operatus eſt ipſe, & tam miſericorditer ſuſci-
pere dignatur, vt etiã hauſtum aquæ frigidæ irremuneratũ
nolit abire. & quãuis ex mera gratia & miſericordia felici- *Mat.10.*
tas illa nobis tribuatur, tamen Paulus quoque iuſtitiam vo- *1.Tim.4.*
cat, ſibi repoſitam inquiens eſſe coronam iuſtitię, quam ipſi
redditurus ſit dominus in illum diem iuſtus iudex. Ecce hic *Mat.20.*
& iuſtitiæ coronam, & qui eandem dat, iuſtum iudicem, &
in hoc euangelio eundẽ quod iuſtum fuerit dare ſe promit-
tentem, quomodo Dauid quoque dicit, Retribuet mihi ſe- *Pſal.17.*
cundum iuſtitiam meam. Sunt tamen omnia hæc, nõ de iſta
rigida iuſtitia æqualitatis intelligenda, quam deprecatus eſt
& ipſe Dauid cum oraret, Non intres in iudicium cum ſer- *Pſal.142.*
uo tuo, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis vi-
uens. Accipienda itaque veniunt omnia iſta de benigna illa
miſericordi iuſtitia, de qua magnus ille miſericordiæ diui-
næ admirator Dauid ait, Miſericordia & pax oſculatę ſunt. *Pſal.84.*
Vos igitur in domino chariſsimi, cum à deo conſtituti ſitis
atque vocati operarij vineæ ſuæ, cum pactus ille ſit vobiſcũ
de mercede denarij, quem daturus eſt vobis pro laboribꝰ &
operibus veſtris bonis, agite accingimini fortiter, maturate
nauiter, neq; hæſitate quicquam, vt cum veſper aduenerit,
occaſuro tam ſub mortis veſtræ tempus ſole, mercedem il-
lam immẽſam vitæ recipiatis æternæ, quam vobis vna me-
cum largiatur dominus noſter Ieſus Chriſtus, Amen.

HOMILIA III.

EVANGELIVM illud hodiernũ ſolicite obſer-
uare nos admonet, quomodo in vineam domi-
ni omnes nos operarij conducti ſimus, propoſi-
ta nobis pro laboribꝰ noſtris diurni denarij mer
cede. Vbi obiicere quiſpiam nobis poſſet, Si in vinea domi-
nica laboro, charitate carens, fruſtra laboro: quia & Paulus
dicit, Si diſtribuero in cibos pauperũ omnes facultates meas *1.Cor.13.*
& ſi tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatẽ autem
non habuero, nihil mihi prodeſt, Cum igitur operarius iſte

charitatē dei habet, nihil quærit de mercede, nec denarium deſiderat, nec pactione indiget, vltro enim & voluntarie quiſquis charitatem habet facit quod ſuarum eſt virium ſine omni mercede. ſiquidem & Paulus dixit, charitatem nō quærere quæ ſua ſunt. & Bernard. Seruiamus, inquit, deo in charitate, quæ foras mittit timorem, quæ laborem alleuiat, præmiū non quærit. quippe quæ non quærit quæ ſua ſunt: & quia gratuita eſt, meritum non reſpicit. Hæc inuoluta ſane videntur, & qua tandem nobis elabi dabitur? Propoſuimus autem illa vobis eo maxime, vt diſcatis non mala tantum fugere, ſed & bona quæ agitis, cum magna cautela timere, quod nimirum illud eſt vulgare,

1. Cor. 13. Bernar. lib. de dil. deum.

Quicquid agunt homines, intentio iudicat omnes.

¶ Et hic quidem reſpondeo primum, quando merces multiplex eſt, poſſe homines quod bonum eſt facere propter mercedem illam infinitam deum ipſum, qui vtique merces vera eſt omnibus timentibus eum, merces magna nimis, merces quædam increata. Ille enim eſt qui ad Abraham dixit, Ego protector tuus ſum & merces tua magna nimis, & apud Ioānem, Merces mea mecū eſt. Quo modo boni omnes operarij dei ſunt, laborantes pro denario, qui deus ipſe eſt vita æterna & ſalus atq; felicitas beatorū, & ſic omnis vita noſtra, vita eſt operariorū, & vt Iob inquit, militia quædam. ſed & ſicut dies mercenarij, dies hominis ſunt. atq; ſicut ceruus deſiderat vmbrā, & mercenarius præſtolatur finē operis ſui, &c.

Gen. 15. Apo. 2. Iob 7. Iob 14.

2 Poteſt etiam mercenarius præcipue reſpicere præmium temporale & retributionem, magis quam eum, cui ſeruit, dominum. Cuiuſmodi ſane mercenarij qui non ex charitate, ſed ſola mercedis ſpe ducti laborant, mali ſunt & deo contemptibiles. ſiquidem præmia diurna talia, quia contra charitatem ſunt, ipſum deum qui quidem charitas eſt, offendunt. in hac charitate quiſquis manet, in deo ſe ſciat manere, idéoque & Chriſtus mercenarios apud Ioannem vituperat, dicens eos vel lupo vel quacunque tribulatione irruente mox aufugere, quoniam mercenarij tantum erant. Huiuſmodi quoque ſunt omnes iſti, qui aliquid boni faciunt propter temporale quiddam hic in terris, qui ſanctos dei ob res caducas & carnales venerantur, quæ æterna ſunt nec videntes, nec meditantes. Audi igitur de phariſæis quid dixerit Chriſtus, Receperunt mercedem ſuam.

1. Ioan. 4. Ioan. 10. Mat. 6.

Quid

Quid ſic? mercenarij erant.

5 Sunt qui bonum faciunt pręcipue propter deum, qui ſummum bonum, & tamen ſiniſtro oculo nonnulli attendunt ad remunerationem concurrentem. quanuis enim aliquis deo ſeruit tantum propter bonitaté ſuam, adeo tamen & mitis & liberalis eſt deus, vt ex promiſſo etiã nolit opus iſtud bonum irremuneratum. Ideoq́; & diligit aliquis deũ amore amicitiæ, & tamé cupit eũ intueri, habere, ipſoque perfrui amore cõcupiſcentiæ, dicẽs cũ Paulo, Cupio diſſolui & eſſe cũ Chriſto. Quod cũ petierit Paulus, quilibet etiã poteſt ſanctus à deo petere. & qui hoc modo etiã ob mercedem ſeruit deo, nõ præcipue, nec peccat, nec male in hoc facit. de huiuſmodi enim mercenario locutus fuerat filius prodigus, Quanuis mercenarij abundãt in domo patris mei panibus? Ecce ij mercenarij cũ ſint in domo tamen ſunt patris, & ibi quidem abundant panibus, hoc eſt, remuneratione, delectatiõe, & gaudiis. Hoc idem teſtatur ſanctus Ambroſius, Multi, inquiẽs, ſunt, qui in ſpe æternorũ bonorum deo ſeruiunt, qui abundant panibus fidei, ſpei, & charitatis. Eodé modo & Dauid ait, Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas propter retributioné. intellige tamé minus principaliter, conſecutiue, &c. ſic quoq; in omnibꝰ ſcripturæ locis intelligendũ eſt, quicquid de mercede & remuneratione ibi habetur, vt cum Sapiens dicit, Seminanti iuſtitiã merces fidelis. & cum de iuſtis loquitur, dicit, Apud dominum eſt merces eorum. Item, Reddet dominus mercedem laborum ſanctorum ſuorum. & alibi, Quoniã merces domini manet in æternum. In hoc etiam Chriſtus apoſtolos ſuos gaudere & exultare iuſſit, quod merces eorum copioſa eſſet in cœlis. & apud Lucam, Omnis mercenarius dignus eſt mercede ſua. Rurſus quoq;, Qui metit, mercedé accipit, & congregat fructum in vitam ęternam. Similiter & Paulus dicit, Si volens hoc ago, mercedem habeo. & Ioannes nos omnes admonet, cum ait, Videte voſmetipſos, ne perdatis quæ operati eſtis, ſed vt mercedem plenã accipiatis. Sed & Sapiẽs inquit, Qui timetis dominũ, credite illi, & non euacuabitur merces veſtra. Et iterum, Omnis miſericordia faciet locũ vnicuiq; ſecundũ meritum operũ ſuorũ. Hos ita locos libuit adducere copioſius, vt hinc quilibet videat quã variis multisq́; modis certo ſibi promiſſa

Philip. 1. *Luc. 15.* *Ambro.* *Pſal. 118.* *Prou. 11.* *Sapien. 5.* 10 *Eccle. 18.* *Mat. 5.* *Luc. 10.* *Ioan. 4.* *1. Cor. 9.* *Ioan. 2.* *Eccl. 12.*

ſit per ſpiritum ſanctum in literis ſacris merces illa & remuneratio æterna: cognoſcat inſuper iniuſtum non eſſe, ſeruire deo principaliter quidem propter ſuam bonitatem, deinceps vero, & ob beneficia & retributionem. vnde ſequitur arguméto fortiſsimo, opera noſtra meritoria eſſe vitæ ęternæ, cótra neochriſtianos, qui illa omnino reſpuunt & reiiciunt, contra manifeſtas & apertiſsimas ſcripturas, qui ideo merita quoque noſtra negant. Qui ſane error ſuperioribus illis ſcripturarum locis infringitur validiſsime, hoc tamen adiuncto, quoniam qui ſeruire intenderet deo propter hoc tantum, vt ab eo ſaluaretur, & à malis omnibus liberaretur, maioris ſic faciens ſalutem ſuam & voluptatem quam deũm ipſum, is vtique & peccaret, & peſsime in hoc faceret, mercenarium ſemet exhibens contemptum & abiectiſsimum, dum abuteretur deo, quæ ſumma peruerſitas eſt, vt ſcilicet

Auguſt. fruendis, & frui vtendis, ait Auguſtinus.

Mat. 20. ¶ Porro iam poſt hæc ſequitur in contextu euãgelico, cum ſero factũ eſſet, dixit dominus vineæ procuratori ſuo. Hic iam explicandùm eſt, quis ſit ille veſper & quis iſte ſit dominicæ vineæ procurator. Prius illud geminum habet intellectum, ſiquidem & ſuus cuique homini eſt veſper, mors ip-

Hebr. 9. ſa, in qua omnes iudicabimur, quandoquidé iuxta Pauli ſententiam, conſtitutum eſt omnibus hominibus ſemel mori, poſt hoc autem iudicium. Si ergo fertur iudicium, ſequetur illud etiam merces & præmium, quando proprium hoc eſt iudicij, expendere quid quiſque meruerit, & an fideliter laborauerit. Deinde etiam totius mũdi veſpero intelligi idem hoc poteſt. mundi enim cum iam imminebit conſummatio, omnes homines ad iudicium conuocabuntur hac voce. Sur-

Gregor. gite mortui, venite ad iudicium. Qua de re multa à nobis di-

Hierony. cta ſunt in homilia de extremo iudicio. Diuiſo hæc ad duplicem iſtum iam ſupra datum intellectum refertur, ita vt ſi per horas vocationis in vineam, accipiamus variam mundi ætatem, & hic veſper de mundi conſummatione veniet intelligendus: ſin vero horæ iſtæ referantur ad alias aliasq́; vnius hominis ætates: veſper hic quoque pro morte cuiuſlibet hominis erit accipiendus. Simile plane & de procuratore iudiciũ eſt, quem tamen nonnulli angelos ipſos interpretantur, qui animas aut ipſos etiam quorum cuſtodiæ traditi, fuerant homines, deo iudicandos offerent: iuxta illud Chri-

ſti

ſti verbum, Mittet angelos ſuos cum tuba & voce magna, *Mat. 24.*
qui congregabunt electos à quatuor ventis, à ſummis cœlorum vſque ad terminos eorũ. Quod ipſum Marcus quoque teſtatur. *Mar. 13.* Verùm quia nõ angeli mercedem dabunt hominibus, qui fieri poſſet, vt hic per procuratorem qui denarios mercenariis diſtribuit, deſignarentur? Ideoq́; vt propoſuimus, procuratorẽ quoq; duplici ſenſu, quis ſit, intelligere poſſumus. *Origen.* vel enim horariã conductionem computamus ſecundum hominis ætatẽ, veſperum ſic quoque intelligentes hominis mortẽ, & ſic procurator iſte S. Michael erit archãgelus, *Sanctus Michael.* cui data poteſtas eſt à deo, ſuſcipere animas hominũ ſub mortis horã, & ſingulorũ ponderare ad iuſtũ lancis examen merita, ad declarandum quinam denario diurno ſint digni. Vt neque male neque immerito pingatur ille ob oculos vulgi cum bilance ſeu trutina, *Eccleſia.* quando & eccleſia de eodem canit, Archãgele Michael, cõſtitui te principem ſuper omnes animas ſuſcipiendas. Idẽ quoque animas electorũ iudici Chriſto & æterno lumini repræſentat: ſicut iterũ de eo canit eccleſia, Signifer S. Michael repræſentet eas in lucem ſanctam. Sũt deinceps qui procuratorẽ vineæ Chriſtum ipſum accipiant, qui licet paterfamilias eſt ſecundũ diuinitatem, procurator tamen nõ male intelligitur ſecundũ humanitatem & ſicut ianua ſimul eſt & ianuæ cuſtos, ita & paterfamilias & procurator. Dicit ergo paterfamilias procuratori, *Ioan.10.* Voca operarios & redde illis mercedẽ. Ita & deus pater Chriſto ſuo cõmittit, qui homines oẽs conuocaturus eſt in diẽ nouiſsimum, vt ſinguli eorũ recipiant iuxta merita ſua. Omne enim iudicium pater dedit filio. *Ioan.5.* Qui iam ſecundum traditam ſibi prouinciam iudicabit in ea tum forma, tum natura, in qua iudicatus eſt ipſe. 3 Sed nunc tandem ad huius homiliæ cõcluſionem de hac dominica ſubiũgamus paucula. quã communi Chriſtianorũ more Septuageſimã dicimus. *Septuageſima.* qua & Alleluia intermittitur ſiue abiicitur. Vnde autẽ ſeptuageſimæ appellatio huic data ſit diei. memini quoſdã eius eſſe ſententiæ, vt dicant, id ideo factũ, quod ſeptuaginta ſunt dies ab hinc vſq; ab ſabbatum illud, quod quondam in albis dicebatur, quoniã in eo baptizati, albis induebantur. Iſti iã 70. dies ſignificarent vtiq; exilium noſtrũ, quo iam in hoc mũdo peregrinamur à dño, ſicut Iudæi ſeptuaginta annis fuerũt in Babylonica captiuitate. Ita

1.Cor.5. enim hic recolit eccleſia, quomodo pulſo ex paradiſo Adã
Hiere.25. in hoc exiliũ miſerrimũ, ipſa in eodẽ adhuc luctetur & la-
Gene.15. boret tantiſper, dum Chriſti expectet redẽptionem. in quẽ
ſenſum plerique illi omnes miſſæ hodiernæ cantus tendũt.
Atque ideo ſicut Iudæi veniã redeundi ſeptuaginta demũ
exactis annis impetrarunt, qui eis reditus vix tandẽ vltimo
ex omnibus illis anno contigit, ita nos quoque die ſexageſi-
matertia, quę vigilia eſt Paſchæ, rurſus incipimus cum gau-
dio exultãtes canere Alleluia, annũciata nobis iam tũ Chri-
ſti glorioſiſſima reſurrectione, neq; dũ tamẽ pleno & per-
fecto gaudio, niſi & albis veſtiamur à deo in æterna feli-
citate, quod proximo poſt Paſcha ſabbato deſignatur. Et
hoc nimirum eſt quod tunc Alleluia in omnibus miſsis vſq;
poſt Pentecoſten geminatur. neque hinc abludit quod in
matutinis tunc liber Geneſis legitur, vbi parentum noſtro-
rum lapſus, vita & mors deſcribuntur. Atque hæc cõmu-
nis ſanctorum patrum ſententia eſt, cui licebit acquieſcere.
¶ Non deſunt tamen qui altius rem hãc contẽplantur, vo-
lentes dominicam illam ſeptuageſimã dici, non ob captiui-
tatẽ Babylonicã, neq; propter ſeptuaginta dies vſque poſt
Paſcha numeratos, ſed ſecundũ hebdomadas, quod hæ iã
ex ordine ſequẽtes maximis ſint in officio ſuo myſteriis in-
Auguſt. ſignes, ſignificantes adeo ſeptẽ ætates mundi, primã ab A-
dam, ſecundam à Noe, tertiam ab Abraham, quartã à Da-
uide, quintam à Babylonica captiuitate, ſextam & vltimam
ex Chriſto vſque ad mũdi conſummationem, ſeptimã vero
requiem illam in quam quotidie ſanctæ cõmigrant animæ.
Recte igitur hodie in perſona hominis ſancta inclamat ma-
ter eccleſia, hominis inquam, qui iam expulſus erat ex fœli-
Gene.3. citate paradiſi & à facie domini reiectus, Circũdederunt
me gemitus mortis, dolores inferni circundederunt me. Et
rurſus vltima huius ordinis & numeri dominica, quæ qua-
drageſimæ media eſt, in qua & deſignatur myſtice, quomo-
do læti ex hac tum peregrinatione, tum valle miſeriæ & la-
chrymarum ad vitam reuertamur æternam, tunc nimirum
gaudiis plena, illud propheticũ audit & canit eccleſia, Læ-
Eſa.66. tare Hieruſalem, & feſtum facite omnes qui diligitis eam.
¶ Ratio autem iſtarũ ſeptimanarum, cur tandẽ ab hac do-
Gregor. minica incipiãt, reddi poteſt huiuſmodi, quia S. Gregorius
& diligens & fidelis in officiis diuinis digerẽdis, ex illo, quẽ
à ſpiritu

à ſpiritu ſancto habebat, ſenſu, intellexit venerandã Chriſti paſsionem ab omnibus ſanctis exigere teſtimoniũ, quotquot etiam fuiſſent ab origine mundi. Cum itaque videret illo iam ab anni initio ſacra officia Incarnationi, Circũciſioni & Epiphaniæ eſſe deputata dominicæ, tum ſacris regibus tum iis qui Hieroſolymis erant doctis Iudæis, & omnibus denique populis tam doctrina ſua quam miraculis, & poſt hæc commemoratio ſequi deberet paſsionis & mortis domini, facto regreſſu ad ipſum mundi exordium per omnes ætates, ſingulas ſanctorum voces ſingulis accommodauit diebus dominicis, eo quod ſanctorum omnium à cõdito vſque ad eundem conſummatum mundum & ſalus & expectatio vna fuerit, paſsio ſimul ac mors amariſsima Chriſti. Et hæc iam cauſa ſubeſt, quamobrem dominicæ illæ ſeptem in hunc venerunt ordinem, ab hinc vſque ad dominicam paſsionis, quæ dies à die ſancto paſchæ decimuſquartus eſt. Ex iis hodierna hæc prima eſt, qua primæ ætatis ſancti, Adam, Abel, Seth & Enoch inducuntur.

¶ His itaque præmiſsis, quis vel cæcus nõ videat illam quæ vltro ex iis ſequitur cauſam, cur Alleluia quod gaudij & lætitiæ canticum eſt, in hac dominica intermittitur. cum enim illi ſeptuaginta dies vitam vniuerſam hanc noſtrã, quę per captiuitatem Babylonicam ſeptuaginta annorũ ſignificatur, definent, recte nunc definimus illud glorioſum Alleluia canere. Hoc iã olim in ſpiritu præuidit Dauid, inquiens, Super flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus, dũ recordaremur tui Sion. & infra, Interrogauerũt nos qui captiuos nos duxerunt, verba cantionum. Et qui abduxerunt nos, hymnũ cantate nobis de canticis Sion. Quomodo cantabimus canticũ domini in terra aliena? Sed nũc de illo quoque cantico Alleluia, paucula ſubdamus, quia & vox in eccleſia plane vſitatiſsima & Hebræa eſt, vt etiã teſtatur Origenes, quaſdã voculas nõ temere affirmans permanſiſſe in vſu eccleſiaſtico nihilo immutatas, puta Sabbaoth, Oſanna, quæ in aliam linguam verſę gratiam ſimul cũ natiuo vigore amiſſuræ videbãtur. Sunt autem hic vocabula ſeu verba duo, Allelu laudate, & ia deum. eſt enim hoc vnũ ex ſeptuaginta nominibus dei. tantũdemque eſt omnino, Alleluia, ac ſi dicas, laudate deum. Dices autem, Qui fit, quod iã à laude dei ceſſat eccleſia, cum & laudare maximę & gratias

Pſal. 136.

Origen.

Pſal. 148.

agere deberet eo tempore, quo omnes deum laudāt & benedicunt creaturæ? Hic ego reſpondeo, illud Alleluia, nec quāuis, nec vulgarem ſignificare dei laudē: ſed illā, quā nos deo patri per Chriſtum. vnicum filium ſuum offerimus. ſiquidem vera dei cithara humanitas eſt Chriſti, de qua deus pater ait, Exurge gloria mea, exurge Pſalterium & cithara.

Pſal. 56. Aut quæ alia gloria dei patris, quā vnicus filius ſuus Chriſtus Ieſus, vera illa vtique tum laus, tum muſica dei? Is enim citharā noſtræ ſuſcepit naturæ, quam pueri & ſtulti cōfregerunt, cū ad eam ſaltare debebant, verum ipſe illam per

Luc. 7. reſurrectionem ſuam deinceps reparauit. Hæc itaq; cithara, hoc illud pſalteriū, noſtrū eſt Alleluia. & quicquid dominus noſter Ieſus Chriſtus de cœleſtib⁹ gaudiis dixit diſcipulis ſuis, id omne canticum quoddam fuit nouūm, & laus dei, Alleluia noſtrum, id iā intermittitur, non ſic vt ab omni laude dei ceſſetur, ſed quādo patres ſancti citharæ huius non audierunt modulationem ſuauiſsimā, teſtante id quo-

Mat. 13. que Chriſto, Multi reges & prophetæ cupierūt videre quę videtis, & nō viderunt, & audire quæ auditis, & nō audierunt. Quando igitur in eccleſia iā recolimus antiquæ illius eccleſiæ antequā redimeretur lapſum, ad animum reuocamus miſerandam hanc noſtram peregrinationem in terris: merito os noſtrum aliquandiu ceſſat ab illo cātico. ſiquidē ad illos nondū venerat, à nobis vero iam ablatus eſt, ſicut ipſe ad diſcipulos Ioānis dixit, Venient dies, cum auferetur

Mat. 9. ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt. Hæc nimirū ſubeſt cauſa, quamobrem Alleluia ab hinc vſque ad dominicam Lætare intermittitur. & quia deinceps vſq; ad reſurrectionis diē eccleſia paſsionē Chriſti contēplatur, cithara hæc male quidē tractata, & chordæ eius fortiter ſunt extenſæ in ara crucis, vbi ſeptē illa verba ſalutaria reſonauit, verum contuſa interim eſt & attrita flagellis, virgis, ſpinis, alapis, clauis, lancea, vſq; in diem Paſchæ, quo redintegrata eſt & reparata, ideoq; etiā in vigilia paſchæ Alleluia canitur, non ratione eius diei, ſed inſequētis noctis, ſicut & totū illud cāticum, Exultet iam angelica, teſtatur, & præfatio noctē exprimens, declarat. Ad hūc modū dum Alleluia deponit eccleſia, recolit infœlicem parentū noſtrorū lapſum, per quē omnes nos homines in tot miſerias, calamitates, ærumnas, labores, anguſtias & dolores peruenimus, in peccata, ignorantiam,

rantiam concupiſcentias, infirmitates, ipſamque adeo ineuitabilem mortis incidimus neceſſitatem. quæ mala tanta cum vnum iſtud ſecuta ſint peccatum, quid futurum de tot milibus peccatorum? Id adeo tu quoque tecum recogita, quantum receſſeris à deo, quantum à vitæ æternæ via deuiaris, & cum Abel clama ad deum illud quod in officio miſſæ hodie legitur, Circundederunt me gemitus mortis, & in tribulatione mea inuocaui dominum, & exaudiet vocem meam de templo ſancto ſuo. Id adeo tu facere dignare domine Ieſu Chriſte, & omnibus miſerere, Amen. *Pſal. 17.*

HOMILIA QVARTA.

EVANGELIVM hodiernum quãuis primo videatur aſpectu facile & apertũ, ſi tamẽ ſecundũ omnes ſuas cõtempleris circunſtãtias, occurrẽt multa pulcherrima & difficilima. inuenies enĩ ſic & videbis, quomodo æterna dei ſapientia intellectũ noſtrum ligauit captiuum, facile eſt, quod in vineã ſuam Chriſtus operarios cõduxit, vbi omnes nos ab eo cõſtituti ſumus mercenarij, adeoque iurati in ſacramento baptiſmi, recepto in hoc denario, & gratia ſpiritus ſancti nobis communicata. quo modò omni tempore exit Chriſtus cõducens operarios in vineam. Neque vero aliquis hic eſt in Chriſto defectus. nos modo curemus, ne nobis quid deſit in labore. facile eſt videre quomodo cõuenerit ille nobiſcum, & vitam promiſerit æternam, diurni laboris mercedem. Neque etiam difficile eſt, quod qui vltimi venerunt apoſtoli, æqualem omnibus acceperint beatitudinem, etiam prioribus ſe patriarchis & prophetis. Hæc omnia in prõptu ſunt ac obuia, cuiuis aperta intellectui. atqui illud intellectũ & cogitationem alicuius remorari & exercere poſſet, quod, cũ omnes æqualem ſuſceperint beatitudinẽ, quotquot in vinea domini laborarunt, qui eorũ venerant primi, murmurarunt aduerſus poſtremos. & tamen cõſtat neque odium, neque inuidiam, nec murmurationem aliquam eſſe inter beatos: certum eſt quoque, ſingulos eorũ de ſalute etiã gaudere ꝓximi. ſiquidem iuxta dictũ Sapientis, Vir prudens & diſciplinatus non murmurabit, multo minus beatus. Verum iſti de quibus hic in euangelio, non murmurarũt tantum, ſed grauiter ob id à patrefamilias ſunt obiurgati. dixit enim ille, An oculus tuus nequam eſt? hoc ſane nonnihil difficultatis addit euangelio.

& ſecundo adhuc loco quæritur: Cum tanta ſit tum rerum tum perſonarum omnium hic in mundo æqualitas, qui ſit quod æqualis omnibus merces datur in æterna beatitudine?

¶ Ad priorem illam quæſtionem, ſunt qui reſpõdeant, fucum facientes huic murmurationi, dubitationem, eam intelligentes. verum id textus nõ patitur, eo quod ob admirationem ſolam reprehenſi nõ fuiſſent à domino de oculi nequitia. relinquamus igitur iſtud quicquid eſt, ſiue prætextus, ſiue diuerticuli, & ſanctorũ patrum à ſpiritu ſancto illuminatorum ſententiam tantum proponamus. Vbi primum ſtatim ſe mihi Chryſoſto. offert, qui dicit Chriſtum hic parabolam dixiſſe, & in parabolis nõ oportere nimia in ſingulis verbis cura perangi: ſed cum quid per parabolam intendat didicerimus, inde vtilitate collecta, nihil vlterius anxiore conatu inueſtigandum. Quæ ſane in explicandis intelligendiſque allegoriis regula notatu digniſſima eſt, parabolas etiam à Chriſto traditas non per omnia & ſingula verba nobis cõferre, ſed in finem tantum in quem adducuntur. id iam libet exemplis duobus cõmonſtrare: altero villici iſtius, quẽ dominus ex iniquitate commendat, cum prudenter feciſſet. vbi ſententia Origenis & Auguſtini eſt, ne quis hinc diſcat inique agere, ſicut hic villicus fecit, ex eo quod parabolis nõ vti debeamus ex omni parte, ſed iis tantum articulis, propter quos finaliter illas induxit Chriſtus, hoc eſt, vt diſceremus inde faciendos nobis eſſe amicos de mammona iniquitatis. Ecce quomodo parabola iſta non in omnibus hæret in hoc villico imitandis. Alterius parabolæ exemplum in ſcripturis frequentiſſimum eſt de fœneratoribus, quorum ille duos habuit debitores, apud Lucã & Matthæũ, rurſus apud Lucam, vbi dominus ſeruum ſuum duriter corripuit de neglecta talenti vſura, quod poterat vſurario tradere, vt cum lucro ille ab eo recepiſſet. Vbi ſane omnes boni norunt, vſuram ideo admiſſam nõ eſſe, quoniam omnibus fœneratoribus dixit deus illud, Mutuum date, nihil inde ſperantes, quanto minus licet recipere quicquã cum fœnore? Non ergo hinc vſuram diſcemus, ſed potius dona à deo in nos collata bene collocare: non ociari cum illis, ſed crebro exercere & vti. dum enim augentur dona, rationes etiã creſcunt donorum, inquit S. Gregorius. Super hanc regulã Chryſoſtomus expoſitionem ſuam ædificat, dicens, Cur hæc parabola

Chryſoſto. *Regula ſuper parabolis.* *Luc. 16.* *Origenes.* *Auguſti.* *Luc. 7.* *Matt. 25.* *Luc. 19.* *Luc. 6.* *Gregorius.* *Chryſoſto.*

compoſita eſt? & quid intendens iis verbis vſus eſt? Auidiores enim eos facere voluit, qui decrepita ætate primum deo ſeruire incipiunt. nam nō patitur eos putare ob id minus ſe habituros. Eius rei aliud adhuc nobis apud Lucam eſt exemplum, vbi maius cōuiuium inſtruxit pater filio ꝓdigo ad ſe reuerſo, quam alteri ſeniori: qui tamen & apud patrem ſemper manſerat, & mandata eius prætergreſſus nunquā fuerat. *Luc. 15.*

2 Porro hic dicit Chryſoſtomus, Alios introduxit Chriſtus moleſte felicitatem eorum ſerentes, nō vt inuidiæ tabo morderi oſtenderet, ſed vt tanto illos honore frui oſtenderet, quantus ad inuidiam alios cōpellere poſſet. vult ideo nō hanc eſſe parabolæ cōcluſionem, quoniā nouiſſimi primi, & primi nouiſſimi: ſed ipſam parabolam ſic induci, quomodo admiratione dignum erat illud, quod nemo credidiſſet, inæquales operarios æqualem eſſe recepturos mercedem: ita hoc non minus admirandum, quod nouiſſimi facti ſunt primi, &c. ſanctus Gregorius hic in homilia ſua murmurationem iſtam ad patres antiquos refert. ait enim, Illi vſque ad aduentum domini, quantumlibet iuſte vixerint, ducti ad regnum nō ſunt, niſi ille deſcenderet, qui paradiſi clauſtra hominibus interpoſitione ſuæ mortis aperiret. Eorum ergo hoc ipſum murmuraſſe eſt, quod & recte pro percipiendo regno vixerunt, & ducti ad regnū non ſunt. quos enim poſt peractam iuſtitiam inferni loca, quanuis tranquilla ſuſceperunt: eis profecto & laboraſſe fuit in vinea & murmuraſſe. quaſi ergo poſt murmurationē denarium accipiūt, qui poſt longa inferni tempora ad gaudia regni peruenerūt. Verum qui poſt Chriſti natiuitatem in vinea domini laborant, non murmurant: quoniam ſtatim à morte percipiunt, quod illi patres antiqui vix poſt longam expectationem receperunt. *Chryſoſto.* *Gregor.*

¶ Tertio, alia adhuc inuenio expoſitionem, eámque literæ fere propiorem. huiuſmodi eſt autem, Conſtat ex innumeris ſacræ ſcripturæ locis, Iudæos primum vocatos eſſe in vineam, & poſtremo gentes. & mane quidem ſummo inceperunt laborare Iudęi. ſiquidem tunc & in ſola notus erat Iudæa deus: & nō erat alius in vniuerſa terra popul⁹, qui tam propitiū haberet deum, quam Iſraēl. Quando igitur placuit deo etiam gentes cōuocare ad ſuum cultum, quæ totū diem ocioſę ſteterant, nihil boni operatæ, murmurare cœperunt Iudæi. rati Gentiles, qui poſtremum iam ad cognitionem *Pſal. 75.* *Deut. 4.*

Chriſti veniebant, non debere integram accipere diurni laboris mercedem, hoc eſt, gratiã & dona ſpiritus ſancti, quibus eos indignos plane repugnabant, adeo vt ſanctus Petrus quoque eos & immũdos & indigniſſimos, qui gratiã euangelicam ſuſciperent, iudicaret, oblata ſibi propterea viſione diuinitus, qua ille linteum vidit animalibus immundis plenum. quo viſo, vocem audiuit dicentẽ ſibi, Occide & man-

Actu. 10. duca. id cum recuſaret, rurſus audiuit, Quod deus purificauit, tu cõmune dixeris. Quod nimirũ illud etiam eſt Cornelio dictum à Petro; Vos ſcitis, quomodo abhominatum ſit viro Iudæo, cõiungi aut accedere ad alienigenam. Hæc iſta ſunt Iudæorum murmura aduerſus gentes in principio iam olim naſcentis eccleſiæ, vſqueadeo vt canes quoque eos appellarint. quæ ſane murmuratio cauſa magna aut etiam ſola

Actu. 11. fuit, ſcriptæ à Paulo ad Romanos epiſtolæ. vnde & cõmoti ſunt aduerſus Petrũ Iudæi, quoniam Corneliũ baptizaſſet, dicentes, Quare introiſti ad viros præputium habentes, & manducaſti cum illis? Defendit autẽ & purgauit ſe Petrus,

Actu. 15. ſicut hic procurator rationẽ reddit eius quod fecerit. Eadẽ hæc quoque extitit cauſa, cur murmurarint Græci, eo ꝙ viduæ ſuæ cõtemnerentur. Neque ſi deſiit iſta Iudæorum ſimultas, erupit etiã amplius, voluerunt q́; gentes, ſi baptiſmũ appeterent, cogere ad circũciſionem & vniuerſam legẽ Moſaicam: id q́; tanto feruore, vt apoſtoli impulſi ſint cõcilium generale vocare, & ibidem cõcludere, non eſſe neceſſarium illis, legem totã ſeruare. Quo ſenſu denarius hic nõ tantum illam æternã gloriam, ſed hanc gratiã quoque ſignificat, per

Zach. 4. quam ad gloriam venitur, ſicut Zacharias dixit: Exæquabit gratiam gratiæ & ſic Iudęi probi qui primũ gentibus, fortiter reſtiterant, cognita voluntate diuina, murmurare deſierunt, cuiuſmodi fuerunt, quibus Petrus enarrauit quæ ſibi cum Cornelio cõtigerant. tunc enim & tacuerunt, & deum magnificarũt, qui etiã gentibus pœnitentiã dediſſet ad vitã. ¶ Porro patres & doctores noſtri nihil omnino intentatum reliquerunt, quod etiam non penitus eruerint, nihil minus quam Lutherũ expectantes, aut Zuinglium, aut quemlibet alium ex neochriſtianis. Alium quoq; hic ſenſum adducũt, quãdo de Iudæis eorum q́; murmuratione intelligi hæc de-

Regula beant & dicũt. ¶ Scripturæ mos eſt, vt ſæpe aliquid generi

Ticonij. tribuat ꝓpter ſpeciem (vide Auguſtinũ libro tertio de doctrina

ctrina Chriſtiana capite triceſimo quarto) vt cũ ait Dauid, Eduxit eos cum argento & auro, eduxit populum ſuum in exultatione, & electos ſuos in lætitia, & dedit illis regiones gentium, & labores populorum poſſederunt. Certũ eſt autem, ex tam imméſa hominũ multitudine (plura enim quem ſexcenta erant hominum milia) duos tantum in terram veniſſe promiſsionis, Caleph & Ioſue, iuxta illud quod domi nº dixerat ad Moyſen. Similiter & in alio loco dicit Dauid, Induxit eos in montem ſanctificationis ſuæ, montem quem acquiſiuit dextera eius. Atqui ex omnibus qui AEgyptum exierant, duos tantum introduxit. Sed idem clarius adhuc videre deſideras? en tibi in eodem Pſalmo Dauidé ſic dicenté. Cum occideret eos, quærebant eum. vbi quis dubitet, alios fuiſſe quos occiderit, ab iis qui eum quæſierunt, ſed quia vnius fuerunt multitudinis & nationis, velut de iiſdé ſit ſermo. Ad eundé plane ſenſum dicunt hic quoq; non eoſdem fuiſſe qui denarium receperint, quiq; murmurarint, ſed qui denarium ſuſceperũt, eos & bonos fuiſſe, & eos ſaluatos iudicant, eo quod nemo beatus remurmurat, inquit Gregor. iſtos vero qui murmurarunt aduerſus Gentiles, nec denariũ recepiſſe, neq; bonos fuiſſe contendunt: de quibus tamé hic Chriſtus loquitur, ſicut de prioribus illis bonis, quoniã & ipſi eius populi fuerunt, qui per Moyſen & legem vocatus erat, qui præſumptione ſibi vana propoſita, ſe plus gẽtibus habere putauit. Et hunc ego intellectum non euangelico iſti tantum contextui, ſed & modo loquendi ſcripturæ ſacræ conformem eſſe crediderim atque conſentaneum.

Pſal. 104 · *Numer.* 1. 14. & 26. · *Pſal.* 77.

¶ Ad quæſtionem alteram auté, qua propoſitum fuit, quomodo ſalua fieri poſsit iuſtitia, vt æqualis merces inæqualiter laborantibus detur, reſpondent doctores, iſtam denariorum æqualitatem non ſignificare æqualem vitæ æternæ beatitudiné: cuius diſcretas eſſe & quidem multas mãſiones certos nimirũ illius gradus, teſtimonio Chriſti certiſsimum eſt, adeoq; voce & ſcripto Pauli. Alia claritas ſolis eſt, alia lunæ. & ſicut ſtella à ſtella differt in claritate, ita & reſurrectio mortuorum. Aut nónne ſanctior beatiorque ſit Maria quauis alia virgine? alius igitur ſenſus hic in æqualitate denariorum inquirendus eſt. ¶ Et principio quidé omnium ſanctorum æqualis eſt beatitudo, quoniã æque omnes ſunt contenti nulluſque eorum plus appetit felicitatis quam habet:

Ioan. 14. · 1. *Cor.* 15.

ſicut & ſi habeas vaſa aliquot inæqualis capacitatis ſeu magnitudinis,ęque tamen omnia plena,nullum,vtique eorum plenius eſt altero,& tamen aliud alio plus capit:ita quilibet beatus gloria plenus eſt & beatitudine,pro modo ſuæ comprehenſibilitatis,ſicut in perſona cuiuſdam beati dixit Da-
Pſal.16. uid,Satiabor,cum apparuerit gloria tua.¶Secundo,In hoc quoque non æquales ſunt ſancti dei,quoniam vnam omnes obiectiuam habent beatitudinē,eſſentiam dei.Deus enim ille denarius eſt,quem iuxta intuebūtur omnes minimi & maximi.ſiquidem præſenter deum intueri,ipſa vita eſt ęterna, ſicut Chriſtus apud Ioannem ait,Hæc eſt vita æterna,vt co-
Ioan.17. gnoſcāt te ſolum verū deum, & quē miſiſti Ieſum Chriſtū. ¶Tertio æquales etiam ſunt beati ratione durationis, quoniam nullius ſancti beatitudo minus diuturna eſt quam alterius:ſiquidē omnibus æque infinita eſt & perpetua.nāque minimus ex infantulis innocentibus non minus in perpetuū eſſentiam videbit diuinam, quam vel ſanctus Stephanus vel Ioannes,quoniam de omnibus verum eſt illud Sapientis di-
Sapien.5. ctum, Iuſti in perpetuum viuent, & apud deum eſt merces eorum. Ex iis omnibus palam eſt, qua ratione beatitudines omnium æquales ſint & inæquales. nam de accidentali dubium nō eſt quin ſit inæqualis. Verū hæc alias. ¶Et ne cuiquam ſuper iis aliquod in animo reſideat dubium verba Au-
Super Ioan.14. guſtini conſultum hic viſum eſt apponere, quibus ſententia illa fortiſſime confirmatur, Et ſi alius alio eſt iuſtior, alius vero ſanctior, in domo patris mei manſiones multæ ſunt, nullus eorum alienabitur ab illa domo, vbi manſionem pro
Matt.20. ſuo quiſque accepturus eſt merito. Denarius quidem ille æqualis eſt omnibus, quem paterfamilias eis qui operati ſunt in vinea,iubet dari omnibus, nō in eo diſcernens,qui minus & qui amplius laborarunt. quo vtique denario vita ſignificatur æterna,vbi amplius alio nemo viuit, quoniam viuendi nō eſt diuerſa in æternitate menſura, ſed multæ manſio-
1.Cor.15. nes diuerſas meritorum in vna vita æterna ſignificāt dignitates. Alia eſt enim gloria ſolis, alia gloria lunæ, alia gloria ſtellarum, ſtella enim à ſtella differt in gloria, ſic & reſurrectio mortuorum. tanquam ſtellæ,ſancti diuerſas manſiones,diuerſas charitates tanquā in cœlo ſortiuntur in regno: ſed propter vnū denariū nullus ſeparatur à regno, atque ita deus erit omnia in omnibus,vt quoniā deus charitas eſt,per

charitate m

charitatem fiat: vt quod habent ſinguli, commune ſit omnibus. ſic enim quiſque etiam ipſe habet, cum amat in altero, quod ipſe non habet. Non erit itaque aliqua inuidia imparis charitatis, quoniam regnabit in omnib' vnitas charitatis. Hæc hactenus Auguſtinus. ¶ Ad extremum, per ſe iam patet vltimum illud Chriſti verbũ, quomodo nouiſsimi primi. primiq; fiant nouiſsimi. Iudæi enim & primi fuerũt, & omnino populus electus: gentes autem, quæ contemptæ tũc habebantur: vix poſtremo venerunt: & tamẽ factæ ſunt ſancta, electa & regalis gens, vt inquit Petrus, ſed & Paulus, gẽtes inquit, quæ non ſectabantur iuſtitiam, apprehẽderunt iuſtitiam, Iſraël vero ſectando legẽ iuſtitiæ, in legem iuſtitię non peruenit. aut nõnne Petrus vocatus eſt cito? & tamẽ latro ante eum in cœlũ peruenit. Aut quot ſunt, qui à iuuentute & primis ſtatim annis incipiũt ſeruire deo, atq; deinde reſiliunt ſubito ſicut Saul? Et viciſsim plurimi, qui cum ſint in cultu diuino amplectendo poſtremi, vix tandẽ incipiunt vltima ętate ad deum redire, & ſeipſos, fiunt ſic primi in timore & obſeruatione dei. Sæpe enim multæ & magnæ contingunt rerum humanarum viciſsitudines, inquit Chryſoſt. At nos iam inuocemus deum & oremus, vt nos quoq; non vocati tantum ſimus, ſed etiam electi adoptemur in vitam æternam. id tu nobis præſta ô domine Ieſu Chriſte, Amen.

Deute. 19. 1. Pet. 2. Rom. 9. Ioan. 1. 1. Reg. 15. Chryſoſt.

DOMINICA SEXAGESIMAE
EVANGELIVM, LVCAE 8.

IN illo tempore, Cum turba plurima conueniret, & de ciuitatibus properarẽt ad Ieſum, dixit per ſimilitudinem, Exiit qui ſeminat, ſeminare ſemen ſuum: & dũ ſeminat, aliud cecidit ſecus viã, & cõculcatum eſt, & volucres cœli comederunt illud. Et aliud cecidit ſupra petram, & natum aruit, quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter ſpinas, & ſimul exortæ ſpinæ ſuffocauerunt illud. Et aliud cecidit in terram bonam, & ortum fecit fructum centuplum. Hæc dicens, clamabat, Qui habet aures audiendi, audiat. Interrogabant autem eum diſcipuli eius, quæ eſſet hæc parabola. Quibus ipſe dixit, Vobis datum eſt noſſe myſterium regni dei, cæteris autem in parabolis: vt videntes non videant, & audientes non intelligant. Eſt autem hæc parabola. Semen eſt verbum dei. Qui autem ſecus

Mat. 13. Mar. 4. Mat. 13. Mar. 4. Eſaie 6. Act. 18.

Ioan.12. *viam.hi ſunt, qui audiũt, deinde venit diabolus, & tollit verbũ*
Mat. 13. *de corde eorum, ne credentes ſalui fiant. Nam qui ſupra petram*
Marc.14. *iȷ ſunt qui cum audierint, cum gaudio ſuſcipiunt verbum, & hi radices non habent, quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Quod autem in ſpinas cecidit, hi ſunt, qui audierunt, & à ſolicitudinibus & diuitiis & voluptatibus vitæ euntes ſuffocantur, & non referunt fructum. Quod autem in bonam terram, hi ſunt, qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.*

HOMILIA PRIMA.

DOCEMVR hoc euangelio chariſsimi à Chriſto, quam bonum, quam vtile, quamq́; omnino neceſſarium ſit audire verbum dei: quo nos erudiamur, quibus modis debeamus in vinea domini laborare, vt tandem denarium mereamur æternæ beatitudinis. Illo enim verbo diuino inſtruimur, quid facere nos deceat, quid referat vitare, quid amare, quid fugere oporteat: & quid denique non? penitus enim in verbo dei diſcimus, quid ſit beneplacitum deo, quid nobis noſtræq́; ſaluti commodum. quáuis idipſum per ſe quoq; opus eſt meritorium, libenter audire verbum dei, quod ſane argumento eſſe poteſt, hominem aliquem eſſe à deo electum ad vitã ęternam, ſicut infra dominica 5. quadrageſimæ latius dicetur. Siquidem in concionibus ſacris deus nobiſcum loquitur, nos erudit & docet: iuxta illud Dauidicum,
Pſal.31. Intellectũ tibi dabo & inſtruam te in via hac, qua gradieris, firmabo ſuper te ocu-
Pſal. 118. los meos. Atque ideo ad eum clamat Dauid, Doce me iuſtificationes tuas. viam iuſtificationũ tuarum inſtrue me, & exercebor in mirabilibus tuis. Plurimum vero hinc nobis accedit commodi, quod ipſe cui propoſuit parabolam, explicare etiam dignatus eſt dominus, neque iam alia re vlla niſi admonitione indiget, vt ſecundum eam viuamus. Quia ſi
Gregor. inquit ſanctus Gregorius, vobis ſemen verbum, agrum mũdum, volucres dæmonia, ſpinas diuitias ſignificare diceremus, ad credendum nobis mens forſitã veſtra dubitaret. vnde & idem dominus per ſemetipſum dignatus eſt exponere quod dicebat, vt ſciatis ſignificationes quærere in iis etiam quę per ſemetipſum noluit explanare. Quis enim mihi vnquam crederet, ſi ſpinas diuitias interpretari voluiſſem, maxime cum illę pungant, iſtæ delectent? & tamen ſpinæ ſunt,

quia

quia cogitationum ſuarum punctionibus mentem lacerant? & eum vſq; ad peccatum pertrahunt, quaſi inflicto vulnere cruentát. Ideo dominus fallaces appellauit diuitias. fallaces enim ſunt, quæ mentis noſtræ inopiam non expellunt. ſiqui dem illę demũ vere ſunt diuitiæ, quæ nos virtutibus ditant.

2 Euangeliſta ſic ait, Cum turba plurima conueniret, & de ciuitatibus properarent ad Ieſum, ſicut Matthæus teſtatur, dixit per ſimilitudinem, è naui prædicans ad populum in littore ſtantem. vbi Hieronymus dicit, Non poterat populus domũ Ieſu intrare, nec eſſe ibi, vbi apoſtoli audiebant myſteria. Ideo miſerator & miſericors dominus egreditur de domo ſua, & ſedet iuxta ſeculi huius mare. Vbi populi etiam videre licet pietatem & deuotionem, qui turmatim ſubinde ad dominum confluxit, quanuis non eadem cauſa. alij enim accurrebant vt ſanarentur, alij ex præſumptione & temeritate, alij ex inuidia, vt eũ caperent in ſermone, alij vt magis ſaturi fierent panibus & piſcibus, alij affectu quodam pietatis. atque non temere turbam vocat euangeliſta, eo quod & multitudo erat è variis hominibus coacta & congregata. ita alius aliis affectus, ſenſus alius aliaque erat voluntas, neq; vno omnes erant animo méteque præditi, vt ait Beda, ideoque cum eis locutus eſt per varias parabolas, vt ſi qui non vna ſtatim, alia tamen ſimilitudine mouerentur. Apud Matthæum eadem hæc cócio non pauló longior eſt, vbi & oſtẽdit Euangeliſta, quomodo & qua de re Chriſtus per parabolas loquutus ſit, vt nimirum impleretur ſcriptura illa Dauidis, Aperiam in parabolis os meũ, loquar propoſitiones ab initio. Hoc autem fecit dominus, cum iam turba plurima conueniſſet. profecto enim veriſſimũ eſt quod dicit Chryſoſtomus, Quilibet bonus doctor incitatur ad docendum, cum plures habuerit auditores, intelligẽdo hoc de doctoribus huiuſmodi, qui ſalutem ardent & ſitiunt audientium. Nã vbi eo quis animo eſt, vt cócurſum amplectatur & optet hominũ, in hoc vt honorẽ & famam ſibi arroget & cócionibus ſuis, ibi certum eſt diabolum magiſtrum & doctorem eſſe, qui ſtatim ludos fucumq; facit, hæreſes attentat. & quamprimũ prædicatorẽ hac capitis parte captauit, vt ipſe ſibi placeat, audax fit & temerarius, ſicut nũc prohdolor fieri videmus in prędicatoribus neochriſtianorum, qui quãuis ſint parum docti, videri tamẽ volunt apud ſuos irruũt quo-

Luc. 8. Mat. 13. Hierony. Beda. Pſal. 77. Chryſoſto.

uis modo, & placentia dicunt audientibus, nō ignari etiam plerunque ſe procul à vero deuiare. Hic ille faſtus, hæc iſta
Eſa.30. turgida & inflata eſt ſuperbia, ſicut inquit Eſaias, Clamaui ſuper hoc ſuperbia tantum eſt. Sed quæris, quæ ſit huius ſuperbiæ cauſa, quis author. iſti ſcilicet, qui prædicatorem ad hoc ortātur & dicunt, Age domine prædicator, hoc placet,
Eſa.30. ſic viſum eſt omnino. ſicut Eſaias ait, Qui dicunt videntibus, nolite videre: & aſpicientibus, nolite aſpicere nobis ea quæ recta ſunt, loquimini nobis placentia, videte nobis errores, auferte à me viam, declinate à me ſemitam, ceſſet à facie noſtra ſanctus Iſraël. Hæc ſunt etiam in propria forma verba, quæ Lutherani ſenatores & cęteri quoq; homines ex vulgo ad ſuos prædicatores loquūtur. Væ autem & iterum væ ſacerdotibus iſtis, qui tam miſere ſeduci ſe patiuntur, falſique, tantum ob temporalia iſta bona & caducos honores. ſed hæc alias, nunc ad propoſitum redeamus. Quid mirum, ſi quis multitudine audientium ad dicēdum magis commouetur, modo ille ob hoc tantum gaudeat, vt ibi laudetur & magnificetur deus? ſicut apud Ioannem feciſſe Chriſtum le-
Ioan.12. gimus, cum iam plurimi ad eum concurrerent, & Gentiles quoque approperarent, dixit ille, Venit hora, vt clarificetur filius hominis. pater, clarifica nomen tuum. Id itaq; ſi in gloriam & honorem dei redundat, bene eſt: neque peccat in hoc, qui multitudine audientium gaudet, modo apud ſe cogitet, quiſquis magnam hominum turbam circumcirca aſtare apud ſe videt, & apud ſe expendat illud quod Chri-
Ioan.4. ſtus dixit ad diſcipulos ſuos, Videte regiones, quia albę ſunt iam ad meſſem. fit hoc, quum corda & pectora auditorū parata ſunt obſequi & credere iis quæ prædicantur.

2 Properante iam populo ad dominum, loquutus ille eſt
Chryſoſto. per parabolas, idque eo, vt inquit Chryſoſtomus, maxime, exorſus etiam ab huiuſmodi parabola, qua auditores redderet attentos. neq; id adeo tantum, ſed etiam vt ſermonibus huiuſmodi abſtruſioribus fortius pectora eorum & animos commoueret: deinde vt dicta illa tenacius eorum mentibus inhærerent. Præterea voluit ſermonem ſuum eiuſmodi parabolis & apertiorem & captui audientium magis eſſe obuium. Vnde iam patet, quantopere neochriſtiani errent in hoc, quod nullam picturam ſeu imaginem volūt ſuſtinere, ſed intellectum quoque vulgi immediate omnino in deum dirigere,

dirigere, & poſt habitis omnibus externis imaginibus atque figuris. Neq; hic rationem aliquam habet viuētium ſanctorum, neque fragilitatem conſiderant humanam, neque egeſtatem vident inquam miſere deiecti ſumus omnes per peccatum Adæ, neque dicunt illud cum Iob, Memento quæſo domine quod ſicut lutum feceris me, & in puluerem reduces me. Neq; etiā cogitant, quantum nobis theſaurum perdiderit Adam ſcientiæ & cognitionis in omnibus, adeo vt omnis noſtra cognitio ex infimis iam conſurgat, nihilq́ue ſit in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu, cognatuq́; nobiliſsimus hic animus noſter ex ſenſibus & ancilla ſenſationis exterioris omnia emēdicare. neq; enim proximū intelligere tuum potes, neque animam aut corpus eius, ſed per externa tantum accidentia, coloris, formæ, veſtitus, &c. Similiter ſi iuſto ſuccederetur ordine, ſubſtātias ſeparatas, deum & angelos, ipſumq́ue adeo cœlum abſolute & in ſe ex noſtro cognoſceremus intellectu. Iam vero ex viſibilibus nos mendicare omnia oportet, vt etiam Paulus teſtatur, inquiens, Inuiſibilia per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoq; eius virtus & diuinitas. Et cur iſti quicquam externarum imaginum habere nolunt, ſed eas quoq; ab intellectu noſtro arcere, quem Paulus ad viſibilia aſtringit, quem Chriſtus imaginibus aliquot & rerum ſimilitudinibus ad veram cognitionem ſubinde reuocare ſtuduit, adeo vt Marcus dicat, Multis parabolis loquebatur eis verbum, pro eis poterāt audire, & ſine parabola nō loquebatur eis.

Iob 10. *Rom.* 1. *Mar.* 4.

3 Nūc parabolam nobis proponit Chriſtus, Exiit qui ſeminat, ſeminare ſemen ſuum. Seminator hic dominus Ieſus eſt qui ex ſinu patris, quo creatura nulla peruenerat, exiit in hunc mundum, ſicut ipſe apud Ioannem dicit, Exij à patre & veni in hunc mundum. ideo autem exiit ille, vt hominibus ſeminaret ſermonem patris ſui. Vbi ſi dicis filium dei, quia & ipſe ſit deus, & vbique eſſe, & exire non potuiſſe, ſcias ipſum non exiuiſſe ſecundum locum, multo minus ſecundum eſſentiam ſuam, ſed tantum ratione aſſumptæ humanitatis, quomodo exiit ille ſeminare, non perdere, neque iudicare, ſicut exiturus eſt in die iudicij. Exiit inquam ſeminare ſemen, non alienum, ſed ſuum, ſuum illud ſemen bonum, exempla bona in operibus bonis, ſemen piæ orationis & ſalutaris prędicationis. Cuius exēplo exire ad ſeminandū

Hieron. *Beda.* *Ioan.* 10. *Chryſoſto.*

debent omnes prædicatores,ſemen inquam bonorũ operũ:
Prou.11. iuxta illud Sapientis,Seminãti iuſtitiam merces fidelis. Imo
& vniuerſi homines ſemen hoc ſeminare debent bonorum
operũ,vnde tandẽ habeãt quod metant:ſicut dicit Iacobus,
Iacob.3. Fructus iuſtitiæ in pacẽ ſeminatur. Deinde ſeminare quoq;
debent ſemen pię & deuotæ orationis:iuxta iſtud Dauidis,
Euntes ibant & flebant,mittentes ſemina ſua. Præterea ſeminare eos oportet ſemen ſalutaris prędicationis, ſicut in
hac parabola commemoratur. Proſpiciat tamen ſibi huiuſ-
Leuit. 19. modi prædicator, vt illud pceptũ Leuitici obſeruet, A grũ
tuum non ſeres diuerſo ſemine,quod tamen faciant prædicatores hæretici, qui ſemine Chriſti verbo illi ſancto dei,
commiſcent ſemen diaboli,erroribus ſcilicet & hæreſibus
multis inſperſis. Quod quis non videat facere neochriſtianorum prędicatores,qui euangelium quidẽ & cum eo nonnihil boni prædicant,verum ſubinde ex ſacco etiam diaboli
aliquid extrahunt ſeminis,,quod intellectum falſum & tãtum lolium zizaniam & felices pariat. Ab eiuſmodi ſedulo
tibi caue ſeminatore,ne mali ſeminis,quod fere fit,plus capias quam boni. ¶ Cum domino ſciat quilibet prædicator
ſeminandum ſibi eſſe ſemen bonum,ſemen inquam Chriſti:quod etiamſi non ſtatim excreſcat & exurgat, vt nunc
prohdolor videmus paſsim fieri,cum hoc ſeculo prædicare operoſum ſit,& ſane difficilimum,non curet id prædicator bonus,cum audiat hic in euangelio,tres eius etiam quod
Chriſtus ſeminauerat,ſeminis partes perire. Et tu itaq; cum
vides ſermonẽ tuum non vbique iuxta ædificare,id deo cõmittito. tãtũ cura ne hoc tua culpa fiat & vitio, ſi huiuſmo-
Eſaie 5. di quid tibi cõtingat,quale prædixit Eſaias,Triginta modij
Act.17. ſementis faciunt modios tres. fuit autem & Paulus ſemina-
Act. 13. tor,vnde ſeminiuerbiũ eum vocabant Athenienſes. Atqui
ſæpius tamẽ ſeminauit in vanum,quapropter & ipſe ad Iudæos dixit,Vobis oportebat primum loqui verbũ dei , ſed
quoniam repellitis illud , & indignos vos iudicatis æternæ
vitæ,ecce conuertimur ad gentes. Ad hunc modum quamplurimi etiã alij ſeminauerũt,qui ex ſemente nihil fructus
Eccle. 11. retulerint. quamobrẽ dixit Sapiẽs, Mane ſemina ſemẽ tuũ,
& veſpere ne ceſſet manus tua,quia neſcis quid magis oriatur,hoc aut illud: & ſi vtrunq; ſimul,melius erit. Sit omnis
bonus prędicator non debet intermittere , quin pro virili
ſua

ſua ſemper ſeminet. quis enim ſcit, vbi gratiam ſuam effundat & largiatur deus? quod etiã ſi ſemen pereat in audientibus, in ſeminãte tamen ſuo fructu non carebit, quando tũc dicere poterit cum Dauide, Oratio mea in ſinum meũ conuertetur, ita etiam labor & omnis opera eorum apud deum non perierit, quoniã non obliuiſcitur noſtri deus. Age age vero, quanuis zizaniæ & corrupti ſeminis multum iam eſt in terra, deus tamen gratiam nobis tribuere ſuam dignetur, cordáq; veſtra velut agros fertiles & fœcũ dos à perditiſſimo ſemine cuſtodiat, vt tandem poſt hanc vitam, vitam conſequamur æternam, quam nobis concedat dominus noſter Ieſus Chriſtus in ſecula benedictus, Amen. *Pſal.* 34. *Eſa.* 49. *Mat.* 1.

HOMILIA II.

PROVOCAMVR, inquit S. Hieronymus, ad dictorum intelligẽtiam, quoties iis ſermonibus cõmonemur, ideoq́ue & nos huic expoſitioni, quam Chriſtus dedit, firmiter ſtare intẽdimus, adductis tantum aliis quoque in eũdem ſenſum ſcripturis. *Hieron.* Exiit, qui ſeminat, ſeminare ſemen ſuum: & dum ſeminat, aliud cecidit ſecus viam, & cõculcatum eſt, & volucres cœli comederunt illud. Non dixit, & proiecit aliud ſecus viã, ſed, aliud cecidit ſecus viam, & aliud cecidit ſuper petram, aliud inter ſpinas, aliud vero in terrã bonam & ortum fecit fructum centuplum. Hæc omnia vno ſic contextu induximus, quoniã expoſitionem ſuper iis à domino audire voluimus, iuxta diui Hieronymi ſententiam ſuperius iam inductam, Quis enim vel melius vel fœlicius parabolam iſtam vniuerſam explicaret, quã æterna illa ſapientia Chriſtus, in quo ſapientiæ diuinæ theſauri ſunt reconditi. *Coloſ.* 2. Hæc dicens, inquit euangeliſta, clamabat, Qui habet aures audiendi, audiat. Clamauit hic Chriſtus, vt corda & animos audientium ad ſpirituale & ſublimiorem quandã intelligentiã citaret. quoties enim teſte Beda, hæc admonitiuncula vel in euãgelio, vel in Apocalypſi Ioannis interponitur, myſticum eſſe quod dicitur, quærendũq́ue à nobis intentius oſtenditur. *Beda.* Ah quotidie adhuc clamat dominus, modo nos auſcultaremus & audiremus illum, & ſequeremur. ſemper enim clamat, verbis, factis & omnibus operibus, cum omnis Chriſti actio noſtra ſit inſtructio. Ad peccatores clamat vt pœnitentiam agãt, ad errabundos vt reuertantur, ad ignauos vt *Gregor.*

excitentur. ait enim, Surge qui dormis. clamat ad nos ſeruus
Ephe.5. Chriſti Paulus. Audite igitur omnes & obſeruate quid fructus ſit in audiendo verbo dei, omnes quotquot aures habetis audiendi audite. Vbi ſi quæris, an non & illi audierunt, aut non aures habuerunt? reſpondeo, omnes illos aures quidē habuiſſe extrinſecus audiendi, verum aures intellectus eorũ apertæ non erãt, multo minus aures obedientiæ, quibus obſequi parati fuiſſent. *Triplices aures.* Triplices nãque nos aures oportet habere, extrinſecus audiendo, intrinſecus intelligendo, & opere tandē perficiendo. Quomodo ad fidelē *Pſal. 44.* animam dicit dominus per prophetam, Audi filia & vide, & inclina aurem tuam, per obedientiam ſcilicet. Verũ ſicuti tunc, ita nunc quoque multi nõ audiunt, quãuis aures externas habeant, quãdo cor eorũ malitiæ repagulis & nequitiæ clauſtris eſt obſeratum, ſicut per Eſaiam dicit dominus, *Eſa.6.* Audite audiẽtes, & nolite intelligere: & videte viſionē, & nolite cognoſcere. excæca cor populi huius, & aures eiꝰ aggraua, & oculos eius claude, ne forte videat oculis ſuis, & auribus ſuis audiat, & corde ſuo intelligat & conuertatur, & ſanem eũ. Cur obſecro hæc tanta? Prohdolor, diabolus aures eis præcidit per iſtam peccatricem voluptatem, ſicut *Eze.23.* Ezechiel dicit. Et quot tandē veſtrum hic aſtant, nunquid omnes corporis aures apertas habetis? verũ animi & mentis aures vt ſe habeant, quis norit? forte ita eſt vt Eſais ait, qui *Eſa. 42.* apertas habes aures, nõne audies? Plerique etiã cũ aures habeant, eas ipſi ſibi obſtruunt inſtar ſerpentis, ij nimirũ om- *Pſal.57.* nes, qui verbũ dei nolunt audire, neque ad conciones venire, ſubueriti ſemper, ne quod nolint audiãt, ſicut iam faciũt Neochriſtiani, nolẽtes audire catholicos prædicatores. Sunt *Pſal.113.* alij qui & ipſi aures quidē habent, ſed idolorum aures, de quibus Dauid, Aures, inquit, habẽt & non audient. Neque *Eccle.3.* de ſunt tamen qui internas etiam animi aures habeãt ſaluas & incorruptas, de quibus Sapiens, Auris bona audiet cum omni concupiſcentia ſapientiam. neque id immerito, nam audiens ſapiens ſapientior erit, & intelligens gubernacula poſſidebit. Qui itaque habet aures audiendi, audiat. Audierunt hæc apoſtoli, & ideo dominũ interrogauerũt, qualiſnam hæc eſſet parabola. quoniã auditorum eſt, vt inquit *Chryſo.* Chryſoſto. qui magna diſcendi cupiditate ardent, multum *Mar.4.* & ſæpe quærere. Et hoc tamen fecerunt apoſtoli, quando

ſoli

ſoli cũ Chriſto erant. ita enim Marcus ait, Cũ eſſet ſingularis, interrogauerunt eũ. (Interrogatio eſt clauis ſcientiæ.)

3 Interrogantibus ergo diſcipulis reſpondit dominus, Vobis datum eſt noſſe myſteriũ regni dei. cæteris autem in parabolis. Matthæus reſponſionem hanc & pluribus & magis cõſolatoriis verbis expreſsit, nos tamẽ à Luca nõ diſcedemus. Intellectũ parabolæ à Chriſto petierunt apoſtoli. dixerat autem ille, & iam ante eis promiſerat, Qui petit, accipit. petentes ergo acceperunt verũ intellectũ. quos imitari debẽt, quotquot diſcere cupiũt & euoluere ſcripturas ſacras, atque voluntatem cognoſcere diuinam, vt orent ſedulo diligenter, ſicut de S. Thoma Aquinate legimus, quẽ oratione magis pia, quam lectione aſsidua edoctũ teſtantur hiſtoriæ. Nũc plane Chriſti ſequitur reſponſio, Vobis datũ eſt, vobis inquam, qui ardenter pro intellectu oraſtis, datũ eſt diuinitus cognoſcere regnũ cœlorum. Quærendi rogãdique modũ iſtũ intellige in obſcuris, occultis, & antea non explicatis. vbi enim res per ſe ſatis tũ manifeſta eſt, tum ab aliis declarata, non tantũ non gratia dei impetratur quęrẽdo, ſed ipſe etiam deus commouetur ad iram. Hoc ideo hic cõmemoro, quoniam ſunt iam ex Neochriſtianis nonnulli, qui verbis gloriari ſolẽt magnificis, quomodo orent ſedudo deũ, vt eis intellectum & oculos cordis aperiat ad vidẽdum an errent, & à via veritatis declinarint. Vbi licet ego tãti faciam orationem vere piã, vt ſi ex animo bono promanat & volũtate perfecta, nihil minus facturus ſit deus quam vt eadem reiiciat: verum hic nihil neque radicis eſt bonæ, neque fundamenti firmi, vbi per amicos ſuos deus, per patres ſanctos, & per eccleſiam catholicã articulos illos iam olim robuſtiſsime explanauit, ſuper quibus modo cõtenditur, ideo nihil impetrant eorũ orationes. Audiunt potius & ſubinde reportant iſtud, quod diuiti dãnato datum eſt reſponſum, Habent Moyſen & prophetas, audiãt illos. Vel, habent eccleſiam catholicam, habent cõcilia, habent patres & doctores, omnes hos audiant. Interrogauit Chriſtum etiã Philippus, petiitq́ue oſtẽdi ſibi patrẽ. ſed qnid audiuit? Tanto tẽpore vobiſcũ ſum, & non me cognouiſtis? Philippe, qui videt me, videt & patrẽ meum. & quomodo tu dicis, oſtende nobis patrem? Ecce hic dominus increpauit Philippum minus recte rogantem, obiecit eidem pro magno tempore an-

Mat. 4. *Thoma de Aquino.* *Luc. 16.* *Ioan. 14.*

noſtres cum dimidio, quibus cũ eo fuerat. Et non putatis chariſsimi fratres grauius multo cõmoueri illum atq; iraſcĩ ſup iſtis Neochriſtianis, qui qua ſunt tũ peruicacia, tum cæcitate, cognoſcere adhuc nolũt, quæ Chriſtus reuelauit per
Mat.23. eccleſiam, cũ qua annis iam poſt mille quingẽtis continue fuit, ſicut promiſerat aſcenſurus in cœlum, manſurũ ſe nobiſcum vſque ad ſeculi conſummationẽ. pro cuius fide rogauit ne quando deficeret. Nũc itaq; Chriſti verba audite,
Luc. 22. Vobis datũ eſt cognoſcere regnũ cœlorũ, vobis inquam fidelibus, vobis humilibus datũ eſt noſſe myſteria regni cœlorũ, hoc eſt, eccleſię, in qua deus per fidẽ ſuã regnat & gratiã. vos enim regnũ illud ædificare & extruere me adiuuabitis, cæteris autẽ in parabolis tantũ, neque id tantũ domini, ſed audientiũ vitio. ſiquidẽ ille pro ſuo captu cuique prædicauit. & ſic quicunque per fidẽ parati ſunt, bonaque voluntate firmati, clamant cũ Samuele, Loquere domine, quia
1. Reg. 5. audit ſeruus tuus. illiſque myſteria ſimul cũ intellectu re-
Pro. 21. uelat deus. vnde & Sapiens dixit, Inclina aures tuas, & audi verba ſapientiæ. Quotquot autẽ infideles ſunt falſi beluini & impij, ex ſola parabola pendent. Corticẽ tantũ arrodunt & mordent, de nucleo nihil guſtãt, quoniã in maleuolã ani-
Sap. 11. mam nõ introibit ſpiritus ſapiẽtiæ, neque habitabit in corpore ſubdito peccatis. Et eſſe quidẽ hanc nõ dei, ſed ipſorũ culpam, rationẽ porro oſtendit, dicens eos qui ſigna videãt externa, non videre oculis cordis per fidem, quæ ſane apud
Mat. 13. Matthæũ adhuc latius explicatur cauſa, adducto in hoc Eſaiæ loco. verũ nos vt antea diximus, à Luca breuitatis gratia nõ recedemus. Vidẽtes igitur, hoc eſt, qui ſibi vel maxi-
Ioan. 9. me videre vidẽtur, nihil vident, ſicut apud Ioannẽ etiã dominus dixit, In iudiciũ in hunc mundũ veni, vt qui nõ vidẽt (Gẽtiles) videãt: & qui vident, cæci fiant, Iudæi ſcilicet. idque ita eſſe, ex ſequẽtibus patet. ſequitur enĩ, Audierunt quidã ex phariſæis, qui cũ ipſo erãt, dixerũt ei, Nunquid & nos cæci ſumus? Dixit eis Ieſus, Si cæci eſſetis, nõ haberetis peccatũ. Nunc vero dicitis, quia videmus, peccatũ veſtrum manet. ¶ Ad eũdem quoq; modũ fiet tẽporibus Antichriſti, & præcurſorũ ſuorum, quando impij iuxta prophetiam
Dan. 12. Danielis oẽs nihil intelligẽt, verũ docti intelligẽt. Quod ſi igitur docti quibus datũ eſt deſuper, intelligũt myſteria regni dei, vtiq; malitia & peruerſitas hominum in cauſa eſt, quo

quo minus myſteria dei intelligant, ſicut nunc Neochriſtiani proprios ſuos errores, quos tamen etiã cæcus quilibet videat, nõ intelligunt. Et audi tu hic mihi quid Sapiens dicat, Non recipit fatuus verba prudentię, niſi ea dixeris quę verſantur in corde eius. *Prou.18.* quanuis autẽ expreſſe Chriſtus hic contra malos loquitur & infideles, tamen ita res vtique habet, ſicque vſu quotidiano experimur ipſi, quod ſimpliciores & facilime docentur, & efficaciſſime mouentur exemplis. iiſdem quoque myſteria magna dei, ne contẽnantur ab eis, celantur. vnde etiam in eccleſia canonis lectio & quorundam aliorum in miſſa cœpit haberi tacita, verbaque cõſecrationis non niſi ſub ſilentio efferri. cuius ſane rei euidens illud erat in veteri teſtamento exemplũ, vbi præcepit dominus, vt Aaron filijque ſui vaſa cõſecrata omnia inuoluerent, arcam quoque, altare, menſas panum propoſitionis dicatas, *Num.4.* thuribula, phialas item & lapides, atque id genus alia omnia, quibus ſic cõuolutis, ſi quando exercitus eſſet accinctus itineri, ingrederentur filij Caath, ſanctúmq; illum ornatum hoc modo velamine opertum efferrent, & nõ tangerent vaſa ſanctuarij, ne moriantur. En hic fortiſſimũ vobis exemplum, quo videtis quoniã filij Aaron ſacerdotes nudis manibus vaſa tangebant ſanctuarij, quod tamen filij Caath non licebat. Væ væ igitur Neochriſtianis omnibus, qui non tantum temere vaſa deo diuinoq; cultui dicata contrectant, ſed etiam laïci venerabile ſacramentum (proh pudor & ſcelus) profane tractant. & ij ſane, quanuis non ſubito moriantur ſicut filij Caath, ſicut Oza, qui arcam domini, iamiam tamẽ collapſuram fulciri volens, tetigit, tamen nihil minus ſua ipſis manet ſupplicia. *2.Reg.16.* Verũ nos iam vnde digreſſi ſumus, paulatim ad illud redeamus. ¶ Qui præ cæteris ſunt intellectu illuminati, ſicut filij Aaron, myſteria dei nuda & aperta ſuſcipiunt: ſimplices autẽ filij Caath, per inuolucra, per parabolas, per ænigmata. quãuis ſi proprie & vere de hac re loqui velim, omnis noſtra de deo cognitio, obſcura eſt & inuoluta, non aperta, teſtante id etiã Paulo cum ait, Videmus nunc per ſpeculũ in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Quid multa? omnis illa noſtra quæ in hoc mũdo haberi poteſt notitia, ſcientia & qualiſcũque cognitio, nõ tantum rebus cõparata diuinis, ſed naturalibus quoque, mera vanitas eſt, vſqueadeo, vt infantulus iam primum baptizatus & à *1.Cor.13.*

baptiſmo ſtatim mortuus plus intelligat & ſciat, quā omnes quotquot in mundo ſunt philoſophi. Melius autē res quondam ſeſe ante Adæ lapſum habebant. De qua re alias plura.

¶ Nemo tamen ideo cogitet, in hoc Chriſtum locutum eſſe obſcurius, vt à nemine intelligeretur, quod ſane nō parum foret iniquum, ita docere quēpiam, vt ſe nolit ab aliquo intelligi, ſicut inuidi quidam doctores & magiſtri in ſcholis faciunt, ſibi magiſtralis induſtriæ myſteriū reſeruantes, docent infideliter. Non hoc etiā de Chriſto ſuſpicandum eſt, qui myſteria hæc illis noluit, niſi iuxta captus & intellectus ipſorum diſpoſitionē velata proponere: quoniā hoc eis non paulò & vtilius, & ad intelligendū futurum erat cōducibilius. Atque omnino fecit hoc Chriſtus etiam (ex Theophylacti ſententia) in illorū bonum. ne enim magis cōdemnentur, quod cognita myſteria ſpreuerint, ideo ab illis ea Chriſtus abſcōdit. Sed neque alte volandū eſt illi, qui vulgū ſibi docendum aſſumit. neque hoc proderit quicquam, ſiquis altius quā intelligat ipſe & capiat, ingenij ſui volatus docendo velit aſcendere. Itaq; qui proponendę doctrinæ modum ſcire cupit, Paulū audiat, ad Hebræos de ſacerdotio Chriſti ſic dicentem, De quo nobis grandis ſermo & interpretabilis ad dicendum, quoniam imbecilles facti eſtis ad audiendum. Etenim cum deberetis magiſtri eſſe propter tēpus, rurſum indigetis vt vos doceamini quæ ſint elemēta exordij ſermonum dei: & facti eſtis quibus lacte opus ſit, nō ſolido cibo. omnis enim qui lactis eſt particeps, expers eſt ſermonis iuſtitiæ. paruulus enim eſt. perfectorū autem eſt ſolidus cibus, eorum qui pro cōſuetudine exercitatos habent ſenſus ad diſcretionem boni ac mali. ¶ An nō luculenter ſatis hic Paulus docuit, quomodo diuerſos exhibere oporteat cibos incipientibus, paruulis adhuc & ſimplicib⁹, rurſus quoque, iam grandibus & exercitatis? Paruuli autē & nondum ſatis exercitati erant Corinthij, quibus datū adhuc non erat noſſe myſteria regni dei. eis enim Paulus ait, Fratres, nō potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus. tanquam paruulis in Chriſto lac vobis potum dedi non eſcam. nondum enim poteratis, ſed nec nunc quidē poteſtis, adhuc enim carnales eſtis. Quod ſi conquereris difficile eſſe in magna hominū multitudine diſcrimen noſſe, quando quibúſque cibus ſit dandus ſolidus aut lac, id nos quoq; tecum fatemur eſſe difficile verum hic tu

Theophy. *Hebr. 5.* *1. Cor. 3.*

tu cum ipſis omnibus deũ & fideliter & ſedulo inuoca, qui mos in concionibus à catholicis merito obſeruatur, vt deus aperiat nobis oſtium ſermonis ad loquendum myſterium Chriſti, & ille linguam tuam pro tuo tuorúmque auditorum commodo diriget, vt hic gratiam, & in futurum æternam conſequamini gloriam, Amen. *Coloſ.4.*

HOMILIA III.

DOMINVS noſter Ieſus Chriſtus in hoc euãgelio oſtendit, quomodo verbũ dei prædicatũ, fructum aliquando copioſum afferat, alias nullum, *Luc. 8.* per modũ parabolę quatuor genera ſeminis proponens. eadẽ poſthac explica, id nũc audire lubet. Primũ ſemen eſt, quod cadens ſecus viam, cõculcatur. quo ſignificantur, qui cum audiãt verbum dei, tamen irruente diabolo illud ſibi eripi facile ſinũt, ſuggeſtionéſque diaboli ſuſcipiũt. vnde fit vt nec credant, neque ex fide ſaluentur. Nãque verbum dei tunc ſecus viam cadere dicitur, quando eſt homo qui audiens quidem verbũ diuinum, cogitationes tamẽ multas habet vanas & leuiſſimas, cor etiam affectibus inutilibus velut via quadam aſſidua tritum. hæc iſta nimirum via mala eſt, via (vt inquit Dauid) polluta, quãdo cor aliquod plenum eſt cogitationibus immũdis & vanitatibus mũdi, quod *1.Reg.11.* vbi primum induruerit obducto callo, nõ recipi ſemen, ſed hoc vix in ſumma diſperſum ſuperficie iacet. vnde crediderim Chriſtũ hic per viam pigros intelligere & ignauos, iuxta ipſam quoq; Chryſoſtomi ſententiam, quoniã ſicut ſemen in via ſparſum, nullum fert fructũ, ita iſti cum torpeãt *Chryſoſt.* toti, nullam afferunt boni operis frugem. ſed & ſiquãdo bonæ cogitationis piįque affectus ſeminariũ aliquod in eorum animis exurgit, id totum ſuggeſtionibus diaboli & cogitatibus leuiſſimis ſuffocatur, iuxta illud verbũ Moyſis, deuorabũt eos aues morſu amariſſimo. *Deut.31.* ¶ Eſt & illud hoc loco obſeruatu digniſſimũ, quod ſicut hic ſemen cõculcatum, auibus deinde vorandũ relinquitur: ita homo locũ præbet primum immũdis cogitationibus, ſicq; liberum offert diabolo ingrediendi aditum, quod diligenter illa Tobię Sara prę cauit, vnde & dixit, Nunquam cum ludentibus miſcui me: neque cum iis qui in leuitate ambulant, participem me præbui. *Tob. 8.* Vbi videãt qui ſtulte nimis ſibi perſuadent innocentes ſe eſſe, cum nec auari ſint neque luxurioſi, & ſubinde tum

geſtibus ſunt impudentibus, verbis & animo nimium licenter laſciuiunt: dum nihil in ipſis agit verbum dei, ſed ſolo ore Chriſtiani ſunt, opere bono nihil minus quã Chriſtianiſmum profitentes: quoniam in auribus tantum eorum verbum dei perſiſtit, ad animum nõ peruenit, neque cor cõmouet. Quiſquis autẽ ad opus perducit. quod auditu percipit, verbum ſanctum dei, is & obicem ponit diabolo, & eum totũ expellit, facítq; vt quod cõcepit, ſibi nõ auferatur ſemen.

2 Eſt & ſemen aliquod, quod in petram incidit, natúmq; ſtatim aruit, quia non habebat humorem. Id exponit Chriſtus ipſe, ſignificare eos, qui cum gaudio quidẽ audiunt verbum dei, verum hoc radices in eis nullas agit, vnde ad tempus tantum credunt, atque vbi primum perſecutio ingruat, recedunt: ij nimirum, qui tum inſtabilitate tum animi ſui tarditate non perſeuerant in bono propoſito, quod ex prædicatione hauſerant, quoniam radicem perſeuerantiæ non habent: cum multi ſint vtique, qui cum audiunt verbũ dei, multa bona ſibi proponunt, è quibus tamen primo ſtatim aduerſitatis tempore excidunt, & inchoata etiam derelinquunt. Vt ſi qui ſunt, qui audiunt vehementer à prędicatore differi, contra fœditatem luxuriæ, proponũt ſibi eam vitare perpetuo, pudore ducti eius quam commiſerunt, impudicitiæ: verum quamprimum oculi eorum aliquid viderint quod concupiſcant, animus quoque ſtatim neſcio qua carnali voluptate ſubito velut rapitur, idem plane exercens quod paulò antè iniquiſſimũ iudicauerat. fitque ſic eis idem quod Balaamo, qui inſpectis tentoriis populi Iſraël, dixit, Moriatur anima mea morte iuſtorũ, & fiant nouiſſima mea horum ſimilia. Sed deum immortalem quam ſubito hic ei periit affectus, cum ex rege Balach de muneribus & donis nonnihil audiret. ſtatim enim tunc de cæde populi Iſraël cõſultare cœpit, iam oblitus quãta illi paulò antè precatus fuerat bona. ¶ Hoc illud alterum eſt ſemen quod cadit in petram, per quod tamen ſunt qui ſuperbos velint intelligere, qui ſæpe magna vitia odio ꝓſequuntur, ſed ex ſuperbia tantum, ſine humore omni cum deuotionis, tum humilitatis. & quid igitur aliud eſſe credas, niſi illud plane frumentum, de quo dixit Oſeas, Culmus ſtans nõ eſt in eis, germen non faciet farinam. quod & ſi fecerit, alieni comedent eam? Hoc modo hypocritæ omnes inſtructi ſunt eoque animo prędite

Chryſoſto. *Gregor.* *Num.23.* *Num.24.* *Oſea 8.*

ad verbum dei, de quibus Paulus, ſpeciem, inquit, pietatis ha- *2. Tim. 3.*
bentes, virtutem eius abnegant. Id nāque genus hominū bo-
na quidem multa facit, ſed id totum exareſcit, quoniam hu-
more caret dilectionis dei. in imo iamdudū obduruit: nihil
niſi petra eſt ſuopte vitio indurata, nec quicquid etiam ex-
creſcit fructuum, nec matureſcit, nec meritum habet. ſed ſi-
cut fœnum tecti, priuſquā euellatur exareſcit. Hoc itaque *Pſal. 128.*
ariditatis vitium eſt. non ſic autem fructus iuſtorum, quem
perhibet Hieremias eſſe velut lignum quod tranſplantatur *Hiere. 17.*
ſuper aquas, & ad humorē mittit radices ſuas. Vel iuxta can-
ticum Dauidis de viro beato tanquā lignū quod plantatum *Pſal. 1.*
eſt ſecus decurſus aquarū, & fructum ſuum dat in tempore
ſuo. Et breuiter ſecundū Bedam, hoc eſt humor ad radicem *Beda.*
ſeminis, quod iuxta aliam parabolam oleum ad lampadas
virginum nutriendas, id eſt amor & perſeuerantia virtutis.
¶ Tertium ſemen cecidit inter ſpinas, & ſimul exortæ ſpi- *Matt. 25.*
næ ſuffocauerūt illud. Hoc exponens dominus, ait, eos eſſe
qui audierūt, & à ſolicitudinibus & diuitiis & voluptatibus
vitæ euntes ſuffocantur, & non referunt fructum. En hic tri
plices domino teſtante ſpinas, ſolicitudines, diuitias & vo-
luptates, quæ ſingulæ ſemen verbi diuini ſuffocant, eo cum
primis vt inquit Gregorius, quia importunis ſuis cogitatio- *Gregor.*
nibus guttur mentis ſtrangulant: & dum bonū deſideriū in-
trare ad cor nō ſinunt, quaſi aditum vitalis flatus vetant. Sed
& ſimilitudinē ſeu cōparationem hanc ita inſimulat Chry-
ſoſtomus, vt quoniam vbicunque ſpinæ creſcunt, ibi terra
vt plurimum frigida, caliginoſa ſeu obſcura eſt & amara:
ideoque in locis eiuſmodi ſpinoſis nō eſt habitatio niſi ſer-
pentum. Ita & vbi ſpinæ ſolicitudinū ſunt, ſeu diuitiarum *Contra a-*
aut voluptatis, ibi refrigeſcit animus in amore dei & proxi- *uaritiam.*
mi, cum nemini vtique ſit amicus, quiſquis auarus eſt, quem
non pudet exigui lucelli ſpe vtrūque in ſe cōmouere paren
tem, fratres ſimul & ſorores. Quid quod deum ipſum quo-
que poſt habet pecuniæ, & omnino vbi auaritia eſt, ibi nec
amor nec fides eſt? Præterea, in ſpinis quod ſemper opaca ca
ligo eſt, quodq; omnibus auaris nunq̄ ſol ſplendet, neq; lu-
na lucet, nec quicquā niſi aurū amatur & argentū, id vtrun-
que mauult quam omnes totius mundi creaturas. Tacere nō
poſſunt quam amaræ & acerbæ ſint diuitiæ, earúmq; cupi-
ditas auaritia, adeo vt diuitiis vti non audeant, quando inſa-

tiabilis & habendi voluptas, & in rebus poſsidendis libido, auari hominis præcordia obſederunt: adeo vt non ſit cõmodior habitandi locus diabolo, quam ſub eiuſmodi frigido, amarulento & auaro pectore. ſiquidem verum eſt illud Pau-
1. Timo. 6. li, quod malorum omnium radix ſit auaritia. & quamuis vana omnium vitiorum concupiſcentia animum hominis pũgit, eo quod non eſt aliquod peccatum tantopere voluptatis plenum, quin annexam ſibi penam iunctamq́; habeat ſpinam quæ pungit. ſuper qua re pulcherrimum eſt illud Au-
Aug. lib. 1. de cõfeſ. guſt. verbum, Iuſsiſti domine & ita eſt, vt ſit ſibi pœna omnis inordinatus animus. Magis tamen Chriſtus ſpinas auaritię comparat, quam cuiquam aliorum peccatorum. fit enim neſcio quomodo, vt præ omnibus aliis vitiis magis animum hominis auaritia diſtineat, torqueat, excruciet. Sed iam dudum obmurmurantem aliquem audio dicentẽ, cur voluptatem & ſolicitudinẽ cum diuitiis iñxerit hic dominus, Huic ſane pulchre reſpondet S. Greg. dicens, Quoniã diuitiæ & per curam mentem opprimunt, & per affluẽtia reſoluunt. profecto enim diuitiæ vix tandem maximis laboribus & miſeriis acquiſitæ, auaritiam tandem pariũt, quia opum, vt in-
Auguſti. quit Auguſt. infirmitas eſt ſuperbia, & vere magnum ac generoſum oportet eſſe animum, qui ab infirmitate in diuitiis non afficitur, cum difficilimum ſit diuitem nõ efferri & ſuperbire. Quod ſi autem verum eſt illud poëtæ, non omnino temere eſſe quicquid vulgo dicunt mortales, prouerbium illud vulgare mihi videtur eſſe veriſsimũ. Diuitię neminem faciunt humilẽ, & diuitiæ delicias quærunt: ſicut videmus iam in aſsiduis conuiuiis debitũ. Quo facit illud Ber-
Bernar. nardi in meditationibus miſeriæ vitæ humanæ: O homo, cõtemne omnia, & habebis omnia. periclitatur caſtitas in delitiis, humilitas in diuitiis, pietas in negociis, veritas in multiloquiis, charitas in hoc nequam ſeculo. Vt recte omnino di-
Cregor. xerit etiã beatus Greg. Quia voluptas conuenire nõ poteſt cum afflictione, alio quidẽ tempore per cuſtodiæ ſuæ ſolicitudinem affligunt, atq; alio per abundantiam ad voluptates
Eccle. 1. emolliunt. quamobrem & Sapiẽs ait, Diues es? nõ eris abſq;
Hieron. peccato. Et beatus Hieronymus, Diues aut iniquus, aut iniqui hæres, quãuis non raro vtrunq; verum ſit in eodẽ, ita vt quicquid vetulus inique & contra deum aſsiduo quæſtu lucratus eſt, id omne temere & perinde impie iuuenes prodi-

gi exponant, ſicq́; maxima ſæpe bona inſtar niuis dilabantur. Micheas inquit, Diuites eorum impleti ſunt iniquitate. *Mich. 6.*
quando enim quis, cum ſit diues, malam inſuper habet voluptaté, poteſt intendere ſuperbiæ, vnoq́; peccato multos homines inuoluére. Tollit enim animos opulentia: ad quam ſi cũ imperitia accedat poteſtas, iã res ad inſaniã vſq; procedit.
¶ Iam ne videtis ſpinas eſſe diuitias, malas ſaltem, quibus ſemper adiunctæ ſunt ſpinæ, vel curarum vel voluptatum. quæ verbum dei ſuffocant? idq́; ea de cauſa, quoniam ſpinæ naturaliter è terra ſuccreſcunt, ſed ſemen illud à terra alienum eſt. ideoq́; ſpina inde feliciusvegetiusq́; enaſcitur, quã bonum ſemẽ, ſicut ipſi in lolio, filice & zizania videtis. Accedit huc quod & in nobis ſpina eſt prauæ concupiſcentiæ ad diuitias & voluptatem, creſcens ex iſta innata nobis maledicta terra, quando omnis ſenſus & cogitatio noſtra etiam adoleſcentia nititur in malum. Et interim quicquid illud eſt *Gene. 8.*
ſeminis ex verbo dei, alienum eſt nobis & aduerſum, neque ita feliciter radices agit in pectore noſtro. verum filices vltro creſcũt, quod de ſe quoq; cõqueſtus eſt ſanctus Paulus. *Rom. 7.*
Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mẽtis meę, & captiuantẽ me in lege peccati. & ſupra, Scio quia nõ habitat in me, hoc eſt, in carne mea, bonũ. nã velle quidẽ adiacet mihi, perficere autẽ bonũ non inuenio. Ita præualẽs in nobis concupiſcentia, ſuffocat ſemen dei: cuius ſi apertum exemplum requiris, en ibi in euangelio Chriſtũ ſemẽ ſuum in agrum principis inſerentẽ, cum diceret, Adhuc vnum tibi deeſt, omnia quęcunq; habes, vende, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & veni & ſequere me. Verum quid ſequitur? His ille auditis cõtriſtatus eſt, quia diues erat valde. Et adhuc dubitatis diuitias eſſe ſpinas, quæ verbũ dei ſupprimunt? vnde & deinceps dixit dominus, Quam difficile, qui pecunias habent, in regnum dei intrabunt. *Luce 18.*
¶ Quartum ſemen cecidit in terram bonam, & ortum, fecit fructum cẽtuplum. Ablato iam illo, quod in viam ceciderat, ſemine à diabolis, & quod in petram, ariditate corrupto, quod amoris diuini humore careret, aliud à pungentibus diuitiarum ſpinis ſuffocatũ eſt, vere quidẽ ſpinis. ſiquidem illæ ſunt quæ maximis laboribus acquiſitæ, pariq́ue timore poſſeſſæ, miſerrime tandem amittuntur & pereunt. Nunc demum ſe offert ſemẽ, quod cum cecidiſſet in terram

bonam,ortum fecit fructum centuplum: eosq; deſignantur illi,qui in corde bono & optimo audiétes, verbum retinét, & fructum afferunt in patientia. Hoc nimirum illud eſt ſe-
Gene.26. men Iſaac, quod ille proiecit in terram, & inuenit eo anno centuplum. Sed tu hic mihi ſolerter obſerua,quod dominus
Theoph. (iuxta diligenté Theophy. annotationé)ſemen hoc bonum tribus deſcripſit ꝓprietatibus,quibus ſuperiora ſemina tria caruerant. Quarũ prima eſt,quod dixit dominus, quoniam ſemen bonum ij ſunt, qui in corde bono & optimo audiũt verbum dei & retinent, quod ſane non fecerant primi. vbi
Beda. ſemen cecidit ſecus viã: & non multo poſt,ab quibus eſt erep tum: ij vtiq; non retinent verbũ dei, ſed ſimul ac egrediuntur tẽplum, verbi obliuiſcuntur diuini. fitq́; eis illud quod
Iacob.1. Iacobus dixit, Si quis auditor eſt verbi & non factor, hic cõparabitur viro conſideráti vultũ natiuitatis ſuæ in ſpeculo. cõſiderauit enim ſe, & abiit, & ſtatí oblitꝰ eſt qualis fuerat.

2 Subiungit, quod ſemen illud bonæ terræ ortũ, facit fructum centuplũ. hoc ſane ſemen tertiũ nõ fecerat, ꝙ licet mã ſerit, ſuffocatum tñ eſt ſub ſpinis, & ſic ſine fructu deperiit.

3 Ait dominus, quod fructum illi afferant in patientia, id non facit ſemen quod in petras incidit: quoniam iſti ſuſtinere nihil poſſunt, ſed vbi primum irrueris tempeſtas perſecutionis ſeu aduerſitatis, nõ ſufferunt nec patiuntur quicquam, verum à propoſito bono ſtatim reſiliunt.

¶ Quod ſi dicas, videre te iam & tecũ poſſe colligere, quoniam hic diſcipuli docebantur, ne dolerent, videntes ſe non ſemper ex prædicationibꝰ ſuis debitos fructus referre, quãdo hoc idé Chriſto acciderit: verum hoc adhuc mirari, qui fiat, vt prudens agricola ſemen ſuum, vel in terram non bonam, vel petram vel etiam in ſpinas iniiciat, non ignarus vtique nihil ſe inde fructus reportaturum, vt iam nequeat ille ſubterfugere, quin malitiæ ſaltem inſimuletur hoc modo
Chryſoſto. ſeminare volens. Idem etiam Chryſoſtomus ſentit, perhibens verum hoc eſſe in corporali ſeméte, vbi abſq; crimine futurus non erit agricola. qui hoc faceret, in animis auté hominũ non item. ibi enim recte & laudabiliter fit hoc, quando poſsibile eſt, vt petra ſpiritualis, cor & pectus durum, conuertatur in terram fertilem, conſeruet ſemen, fructum ferat quam plurimum, vbi ſemen nec conculcetur, nec exareſcat, neć ſuffocatum quoq; pereat. nanq; niſi hoc poſsibile

eſſet,

eſſet, ſemen ibi iniectum non eſſet. Et quãuis cor durũ dum induratum manet, fructum nullum fert, ſicut de malis dixit Hieremias, Indurauerũt facies ſuas ſupra petram, & noluerunt reuerti. Et Iob, Cor eius indurabitur tanquam lapis, & ſtringetur quaſi malleatoris incus. Tamẽ quiſquis vtiq; gratię diuinę nec reſiſtit, nec aliquem ponit obicem, ei ſane cor ſuum non poterit non emolliri, iuxta illam Ezechielis prophetiam, Auferã cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor carneũ. Ita emolliuit deus ipſum Iob, vt diceret etiã, Deus molliuit cor meum. Ita molliuit duriſsimum iſtud cor Pauli, vt non dubitaret clamare, Domine, quid me vis facere? Hoc ſcilicet illud eſt ſemen, quod & ideo ſeritur, vt corda dura, immũdos animos & infirma pectora emolliat, purget & confirmet, eo quod viuus ille eſt dei ſermo, quolibet gladio ancipiti magis penetrans. Verum vbicunq; verbũ dei nihil operatur, nulla plane neque ſeminis nec ſeminãtis eſt culpa, ſed terræ malę, quæ deum reſpuit, eiusq; verbum ſanctum nõ admittit, ſicut per prophetam dicitur. Perditio tua ex te Iſraël, tantummodo in me auxilium tuum, Ita fiet, vt omnibus ſemet hominibus vltro gratiæ voluntatiq; diuinæ committẽtibus nulla futura ſit in cordibus noſtris petra ſpina nulla, nullaq; viæ durities, ſed omnia in nobis verbũ dei operabitur & purgabit. Beatus homo qui non ſine fruge audit verbum dei. tunc autẽ audiet cum fructu, quando etiam opere ſeruabit quod audit: ſicut Chriſtus teſtatur, inquiẽs, Beati qui audiũt verbum dei & cuſtodiunt illud. De huiuſmodi ſiue purgatione, ſiue ſanatione Dauid loquitur, Miſit verbum ſuum & ſanauit eos, & eripuit eos de interitionib9 eorum. Poſtremo ſimpliciter admodũ oſtendit Lucas, quomodo ſemen quod in terram bonam cecidit, fructum fecit centuplum. Matthæus hæc omnia planius, & inter reliqua etiam refert, quomodo aliud ſemen fructum retulerit centeſimum, aliud ſexageſimum, aliud triceſimum, quod fere ſolent exponere de triplici ſtatu, coniugũ, viduarum & virginum. Ego id omne hic miſſum facio. tãtum hoc ex eo infero, quod ſicut inęquales ſunt mali, qui tamen omnes audiũt verbum dei: ita etiã boni in quibus nõ æqualiter illud operatur, ſed tamen multitudo fructuũ in patientia inuenitur, vt ait Gre. Tertia bona fructũ reddit per patiẽtiã, quia nulla ſunt bona quæ agimus, ſi nõ ęquanimiter etiã proximorũ

Hiere. 5. *Iob 41.* *Eze. 36.* *Act. 9.* *Heb. 4.* *Oſee 13.* *Luca 11.* *Pſal. 109.* *Mat. 13.* *Gregor.*

malatoleramus, quanto enim quiſquis altius profecerit, tãto in hoc mundo inuenit quod durius portet: quia cũ à præſenti ſeculo mentis noſtræ delectatio deficit, eiuſdem ſeculi aduerſitas creſcit. Ideoq; & dominus ad apoſtolos dixit, In
Luca 21. patientia veſtra poſsidebitis animas veſtras. ſiquidẽ patiẽtia
Iaco. 1. iuxta verbum Iacobi, opus perfectum habet. Quomodo omnis ſcriptura patientiã nos docet, ita Dauid quoq;, dicẽs,
Pſal. 61. Patientia pauperũ nou peribit in finẽ. Et Paulus quoq; teſta
2. *Co*. 65. tur tribulationem parere in nobis patientiã, & hanc rurſus probationẽ, &c. Et iterum, In omnibus exhibeamus nos ſicut dei miniſtros in multa patientia, in tribulationibus, in neceſsitatibus, in anguſtiis, in plagis, in carcerib⁹, in ſeditio-
1. *Timo*. 2. nibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, &c. Alibi quoq;, Labora ſicut bonus miles Chriſti Ieſu. nam & qui certat in agone, nõ coronatur niſi legitime certauerit. laborãtẽ agricolã oportet primũ de fructibus percipere. Sed quo prouehimur, cum tota vndiq; ſcriptura patientiæ laudib⁹ abũdet?
Gregor. ¶ Sanctus Gregor. tres hic affert ſimilitudines, inquiens, Sic vua calcibus tunditur, & in vini ſaporem liquatur: ſic oliua contuſionibus expreſſa, amurcã ſuam deſerit, & in olei liquore pingueſcit: ſic & per trituram areæ à paleis grana ſeparãtur, & ad horreum purgata perueniunt. Quiſquis ergo appetit plene vitia vincere, ſtudeat humiliter purgationis ſuæ flagella tolerare, vt tanto poſt ad iudicem mundior veniat, quanto nunc eius rubiginem ignis tribulationis purgat. Affert deinde hiſtoriam de quodam ſeruulo, qui cũ per omnem vitam ſuam decubuiſſet paralyticus, omnia tamen mala tanta ſuſtinuit patientia, vt eam mirabiliter tandem in morte eius hominibus declararit, hominibuſque commendarit deus. Moriente enim illo, tantus circa eum vndiq; diffuſus eſt odor, vt eius ſuauitatem admirati ſint omnes homines. idque factum eſt viuo adhuc Gregorio. Neque vero aliud eſt hoc quam quod dominus hic ait, ſemen tunc in terram bonam cadere, quãdo ſunt qui audiunt verbum dei, & illud ſeruantes, fructum afferunt in patientia. Quid reſtat igitur, niſi nobis quoque expectandum eſſe, non minus quã agricola, vbi iam terram proſciderit, & eam ſeminibus compleuerit, fructum tamen ſuum expectat, ſuſtinet firmiter, pluuiã matutinã ſimul & ſerotinã in tẽpore ſuo ſubinde recipiens? Et vos itaq; in Chriſto dilectiſsimi, patiẽtiã habete,

que

quæ nobis ſummopere neceſſaria eſt, vt ſic volūtatē dei adimplētes, mercedē etiā promiſſam recipiamus, ſicut Paulus inquit, Semper vos ad operū bonorum ſedulitatem excitate, agrumq́; cordis veſtri probe curātes, facite vt ſit ille pinguis in deuotione, bene irrigatus lachrymis, neq; minus cōplutus doctrinis ſanctorū, irrorat⁹ etiā rore gratiæ, proſciſſus ligone diſciplinæ, euulſis tamen ex eo ſpinis & zizaniis omnibus per pœnitentiā & cōfeſsionem, ſtercoratus deinde ſtercoribus dolentiſsimæ cōtemplationis præteritorum peccatorū, totus plane fertilis factus meditatione amariſsimæ paſsionis domini noſtri Ieſu Chriſti, vt ſic ager veſter fructus bonos, & vos laboris veſtri condigna præmia ſuſcipiatis in æterna felicitate, Amen. *Iacob.2.* *Hebr.10.*

HOMILIA III.

PARABOLA hæc euāgelica de cuiuſmodi ſemine narret, ipſum nobis explicat euāgeliū, vt iā facile ſit illā intelligere, quā optimus maxim⁹ magiſter dignatus eſt interpretari: nec eſt qđ aliam inquiramus expoſitionē. Verum hoc inde diſcimus, quoniā varia in ſcripturis ſemina inueniūtur, ſicut in ipſa Chriſti ſchola, quū iam legeretur euangeliū, audiuimus de ſemine verbi dei, cætera quoq; ſeminū genera in ſacris literis ſimiliter explicare: cui rei homiliā hanc dicare lubet, ſymbolicā plane, vnde quiſq; ſemet & intellectū ſuum probās, videat quomodo ſe in ſimilibus exerceat ſymbolicis. ¶ Et principio quidē inuenio ſemē nobile, quod deus pater ſeminauit, dominū noſtrum Ieſum Chriſtū, verū illum filiū dei. Id ita eſſe docemur in Geneſi, vbi dictum eſt Abrahæ, In ſemine tuo benedicentur omnes gentes terræ. *Gene.22.* Et ex Paulo, Abrahę dictę ſunt promiſsiones & ſemini eius. *Galat.3.* Nō dicit, & ſeminibus, quaſi in multis, ſed quaſi in vno. Semē illud purgatiſsimum fuit, & ab omni palea mūdiſsimū, cū adhuc in ſinu eſſet ſeminatoris, proiectū autē in terram, cutem ſuſcepit, & nonnihil de palea humanitatis, quā admirati ſunt etiam angeli, dicentes, Quis eſt hic qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra? *Eſaiæ 63.* Hoc ipſum ſemen ter ſeminatū eſt, primū ſtatim in optimam ſimul & purgatiſsimā terram virginis Mariæ, terram illam de qua cecinit Dauid, Dominus dabit benignitatē, & terra noſtra dabit fructum ſuum. *Pſal. 44.* Caſtiſsimus virginis matris vterus fructū nobis protulit Chriſtū Ieſum.

Ioan. 12. 2 In agrum ſepulchri.nanq; oportebat granū illud frumenti & in terram cadere & emori,ne ſolum maneret,ſed vt fructū multū afferret. Tunc enim plurima corpora ſanctorum,qui dormierant,reſurrexerunt,& deinde cum domino in cœlum aſcenderunt,vt impleretur prophetia quæ habebat,Et fructus terræ ſublimis. Sublimatus eſt vtique ille fructus terræ ex Maria virgine ſumptus, quando ſuper
Mat. 27.
Eſaia 4. omnes choros angelorum exaltatus,ad dexteram patris ſui eſt conſtitutus. 3 Seminatum eſt idē hoc ſemen per vniuerſum orbem à ſanctis apoſtolis in ipſis hominum intimis præcordiis,quando impletum eſt illud Eſaiæ, Ingredientur impetu à Iacob,, efflorebit & germinabit Iſraël,& implebunt faciem orbis ſemine.
Eſa,27. 2 Aliud adhuc quoddā eſt ſemen dei,noſtræ animæ innatum ſeu increatum,id vero triplex eſt,poſſe,cognoſcere & velle. poſſe ſeminat in agrum noſtrum deus pater cognoſcere filius,velle ſpiritus ſanctus. Semen illud poteſtatis in prælatis eſt, quibus magna facultas eſt, quā plurima & bona facere & mala præcauere. ſuffocatur autem per curas ſeculares. quando enim prælato alicui dicitur, hoc aut aliud mandandi agendique ius penes ipſum eſſe, concedit quidem,verum dictu citius obiicit tātis ſe curis diſtineri & diſtringi rerum ſecularium ſuæ eccleſiæ,vt nequeat illud efficere. En tibi hic curarum & ſolicitudinum ſpinas,quibus bonū ſemen ſuffocatur. Semen vero cognitiōis ſiue ſciētiæ,ſeminatur in animos & pectora doctorū,magiſtrorum & cæterorū presbyterorum: ſemen & illud quidem bonum,ſed cito exareſcens dum creſcit, quādo humore gratiæ pietatisque non irrigatur, eo nimirum, quoniam in terram petroſam cadit ſuperbiæ & inſolentiæ eorum,qui videri in hos tantum volunt: quorumque radix nō bono animo inheret domino Ieſu. Agnouit hic Paulus,
*1.Cor.*8. dicens, Scientia inflat,charitas vero ædificat. Semen quoque tertium volūtatis inſerit ſpiritus ſanctus pectoribus omniū hominū,vt vndique coaleſcens exurgat,enaſcatur per multa opera bona,quæ ſubinde ſibi homines etiam non omnino optimi proponūt. Atqui illud volucres deuorant & abripiunt, cum diabolus funditus ex animis hominum euellit. Ita videtis,quomodo nobiliſsimum hoc ſemen poteſtatis quidem,in prælatis ſuffocatum eſt: ſciētiæ vero, exaruit in doctis: & voluntatis bonæ,in omnibus pene hominibus

deuora

deuoratum eſt à dæmonibus & ſpiritibus immundis. vſque-
adeo ex multo ſemine, quod in agros cordium hominum
ſparſit & iniecit deus, tam exiguam meſſem refert, dũ ſit il-
lud quod dixerat Haggeus, Seminaſtis multum, & intuliſtis *Hag. 1.*
parum. Tantum virtutum donorumq́; ſuorũ nobis inſerit
deus, ſicut ipſe apud Matthæum dicit, Regnum cœlorũ ſi-
mile eſt homini ſeminanti bonum ſemen in agro ſuo. Quã-
tum gratiarum homini cuipiam confert deus, tantũ ſeminis
ſeminat. Vbi ſi bona ſit terra, fructũ refert cẽtuplũ. & is ſa-
ne habet quod gratias agat deo, qui firmũ ſolidum & habet
cordis animiq́; ſui fundũ, ſicut habetur in Deuteronomio, *Deut. 8.*
Benedicas domino deo tuo pro terra optima quam dedit ti-
bi. Hoc modo bonũ etiam tẽporale alicui à deo collatũ, ſe-
mẽ dici poteſt, quod diſſeminare quiſq; debet inter paupe-
res, vt ex illo immẽſus ei fructus creſcat in vitam æternam. *2. Cor. 9.*
Et ſic Paulus ait, Qui adminiſtrat ſemen ſeminãti, & panem
ad manducandũ præſtabit, & multiplicabit ſemẽ veſtrũ, &
augebit incremẽta frugũ iuſtitiæ veſtræ. Eodẽ enim capite
multa ille de eleemoſyna loquitur, vt ibi, Qui parce ſemi-
nat, parce & metet. Et, Qui ſeminat in benedictionibus, de
benedictionibus & metet. ô fœlicẽ, ô beatũ hominem, qui
ſemen gratię diuinę in ſe creſcere facit, vnde rurſus cũ fru-
ctibus quamplurimis à deo in vitã ſuſcipiatur æternã: ſicut
dicit Oſeas, Seminate vobis in iuſtitia, & metite in ore mi- *Oſee 10.*
ſericordiæ. 3 Eſt & videre in ſcripturis quoſdã, qui, ſemẽ
malũ ſeminant, ſemẽ inutile & nociuũ. id ſane facit diabo-
lus, inſerẽs pectoribus noſtris ſemẽ peſsimũ, quomodo ſer-
ui illi dixerunt ad dominũ, Domine, nónne bonum ſemen *Mat. 13.*
ſeminaſti in agro tuo? Vnde ergo habet zizania? Et ait illis,
Inimicus homo hoc fecit. Hoc nimirũ iſtud eſt quod diabo-
lus ſeminat vitia, ſuggerit mala, nec vnquã à tentationibus
quieſcit. ſemen hoc peſsimũ eſt quod diabolus per vniuer-
ſum hunc mũdum diſpergit, quãdo per ſe facilime adeo & *Eſa. 5.*
vltro pœnitus loliũ iſtud enaſcitur, quoniam, vt inquit Sa-
piens, Qui ſeminat iniquitatẽ, metet mala. Vnde & ſator *Prou. 22.*
malorũ, diabolus appellatur. Plures adhuc mali & inutiles
ſeminatores in literis ſacris hinc inde cõmemorãtur. è qui-
bus ſunt qui in ventũ ſeminant, prædicantes vel aliud quid
boni operis agẽtes captãdi nominis & arrogandæ gloriolæ
gratia, vt videantur ab hominibus: quod plerunque in ſuis

Oſeæ 8. concionibus faciunt, hæretici, quorũ omniũ ſemen ventus & aura vehit. de quibus propheta, Ventum, inquit, ſeminabunt, & turbinem metent. Sic faciebat & Ephraim, vt ibidẽ
Oſeæ 12. habetur, Ephraim paſcit ventũ, & ſequitur æſtum. Tota die mendaciũ & vaſtitatẽ multiplicat. Hoc vtique faciunt prędicatores hæretici, aliud ex alio cõmiſcentes mendacium in fide noſtra catholica. Et hic animus iſtius ſeminatoris peſſimus eſt, totum ſimul opus perdens, quando gloriã ſolum temporalẽ reſpicit, vnde ſuper eum vergit maledictio iſta
Mich. 6. prophetica, Tu ſeminabis, & nõ metes: tu calcabis oliuam, & non vngeris oleo: & muſtum, & non bibes vinum. Qui ſic? inquies, quoniam ſemen illud per ſe quidem bonũ erat, ſed phariſæi iſti inuentum tantummodo vanæ gloriæ ſe-
Hier. 12. minant, vnde etiam fit eis ſecundum illud verbum Hieremiæ, Seminauerunt triticum, & ſpinas meſſuerunt. Triticum opera bona ſignificat, ſed perſuaſa illa humanæ laudis opinio, inſtar venti auehit ſemen, pro quo ſpinæ peccatorum enaſcuntur.

¶ Sunt etiam qui in carne ſeminent, adeo vt quicquid vel faciunt vel omittunt, totũ ex voluptate carnis pendeat, vbi
Gala. 6. ſemẽ illud in mala terra perinde perit, De iis dicit Paulus, Quæ ſeminauerit homo, hæc metet, quoniam qui ſeminat in carne ſua, de carne & metet corruptionem.

¶ Hoc quicquid eſt, aliud certe non eſt, niſi lolium & filices, herbáſq; nociuas ſeminare in æternam dãnationẽ, ſiue id verbis fiat, ſiue operibus malis, ſiue peruerſis dogmatib9, ſiue offendiculo proximi, ſiue ſeditionibus, aduerſitatibus, odio & inuidia, quibus malis omnibus tota iam prohdolor vndiq; abundat Germania, in qua quotquot huiuſmodi ſemen malum ſeminant, mala itidem metẽt: tandemq́ue deus & ſeminatorem & meſſem totam abiici faciet in gehennam ignis, vbi erit fletus & ſtridor dentium.

¶ Seminatores autem boni in ſpiritu ſeminant & veritate, ideoque in benedictione metent, de quibus iam ſupra di-
Pſal. 125. ctum eſt ex Dauide, Euntes ibant & flebant, mittentes ſemina ſua. venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos ſuos in æternam fœlicitatem.

¶ Ad extremũ iam velut auctarij loco dominicæ huius rationẽ aperiamus, cur nã ſexageſima dicitur. Vbi principio nobis ordo ipſe occurrit, quoniã enim proxima dominica

ſeptua-

ſeptuageſima dicebatur, cur non hæc merito ſexageſima appelletur? Iam vero ſecundam mẽdi ætatem contẽplatur eccleſia, quæ cœpit in Noe. vnde matutinæ quoque lectiones hoc idem inſinuant. Eſt & dominica ſexta ante Iudica. Cuiuſmodi rationes de hac quoq; dominica ſicut de ſuperiori poſſent afferri, quibus omnibus breuitatis ſtudio ſuperſedẽdum puto. Nos iam deũ oremus pro vera & cõſtanti pace, vt ille à nobis omnia bella auertat, omnes hæreſes & errores è fide catholica radicit⁹ euellat, peccatorib⁹ omnibus pœnitentiam ſuorum criminũ concedat & contritionem veram, afflictos conſolari dignetur, iis quoque omnibus miſereatur & propitius ſit pro quibus orare tenemur. Oremus & pro parẽtibus & amicis, benefactoribus & fautoribus noſtris, pro iis etiam, quibus nos non parua fuimus peccandi cauſa, & pro omnibus fidelibus defunctis. Hæc vt impetretis omnia, pia mente dicatis orationẽ dominicã. Sed ego quoque vna ſalutatione angelica interceſſores vos mihi cupio eſſe pro omnib⁹ illis, pro quibus orare debeo, &c. *Generalis formula cõcludendi homilias.*

DOMINICA QVINQVAGESIMAE, EVANGELIVM LVCAE 18.

IN ILLO *tempore, Aſſumpſit Ieſus duodecim diſcipulos ſuos & ait illis, Ecce aſcendimus Hieroſolymã, & conſummabuntur omnia quæ ſcripta ſunt per prophetas de filio hominis. Tradetur enim gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & cõſpuetur, & poſtquã flagellauerint, occident eum, & die tertia reſurget. Et ipſi nihil horum intellexerunt, & erat verbum iſtud abſconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur. Factum eſt autem cum appropinquaret Hierico, cæcus quidam ſedebat ſecus viam mẽdicans. Et cum audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc eſſet. Dixerunt autem ei, quod Ieſus Nazarenus tranſiret. Et clamauit dicens, Ieſu fili Dauid, miſerere mei, Et qui præibant, increpabant eũ vt taceret: ipſe vero multo magis clamabat, Fili Dauid, miſerere mei. Stãs autem Ieſus, iuſſit illum adduci ad ſe. Et cum appropinquaſſet, interrogauit illũ, dicens, Quid tibi vis faciã? At ille dixit, Domine, vt videã. Et Ieſus dixit ei, Reſpice fides tua ſaluum te fecit. Et cõfeſtim vidit, & ſequebatur illum, magnificans deum. Et omnis plebs vt vidit, dedit laudem deo.* *Mat. 20. Mar. 10. Mat. 20. Mar. 10. Mat. 9. Mat. 5.*

HOMILIA PRIMA.

PRINCIPIO euangeliũ hoc narrat, quomodo Chriſtus diſcipulis ſuis & amaram paſſioné & glorioſam prædixerit reſurrectioné. Deindemi raculũ habet, quo cæco viſum reſtituit. Quoad primũ attinet, Chriſtus paſſioné ſuã & morté hic diſcipulis in via, idque multis de cauſis aperuit. Antea enim turbis quoq; manifeſtarat, ſed obſcure, ita vt intelligere non poſſent, ſicut apud Ioanné, Soluite téplũ hoc, & ego in triduo reædificabo illud. loquebatur enim hoc de téplo corporis ſui. & in Matthæo, Signũ petit generatio nequã & adultera, & ſignũ nõ dabitur ei, niſi ſignũ Ionæ prophetæ. Rurſus quoque apud Ioanné, Adhuc modicũ temporis vobiſcum ſum, & vado ad eũ qui me miſit, & quęretis me, ſed nõ inuenietis. Omnia hæc de paſſione ſua & morte dixit, ſed latenter tantũ, neq; intelligebat ea vulgus. Verùm diſcipulis ſuis tanquã electis iã palã & aperte paſſioné ſuam manifeſtat, non tacens etiam flagellandum ſe & crucifigendũ, &c. ¶ Quod ſi dicis, quid tandé profuerit populo nec intelligenti neq; intellecturo, tã occulte inſinuatã prædicere paſſionem, an non retulerat tacuiſſe? Chryſoſto. reſpõdet hæc Chriſtũ ideo dixiſſe, quod iſti ex imperito vulgo homines, quanuis ante mortem eius quæ dicta eſſent ab ipſo, non cognouerunt: tamen poſt mortem, eorũ quę aliquando audierant, tandem recordabantur, qua recordatione facilius perſuaderentur, ſecumq; cogitarét ipſi, Chriſtum & paſſioné & morté vltro ſubiiſſe. Quid qđ nec Chriſtiani etiamnũ hodie in fide noſtra non paulò fortius confirmamur, audiétes Chriſtũ adeo multis modis morté ſuam prædixiſſe? Vbi notatu quoque nõ indignũ eſt, prophetias in genere priuſquam intelligantur, non impleri, quãuis tunc temporis aliquot milia Iudæorũ erãt, qui prophetias de Chriſti ſupplicio & morte legebant quotidie, tamen pauci adeo erant qui intelligerent, tantiſper dum omnibus iam conſummatis tãdem multi Petro prædicanti crederent & baptizarétur. Et quid mirum, ſi eodé planę modo nunc nobiſcũ Antichriſto quoque fiat, de quo cuiuſque præcurſoribus, vtut apertiſſimæ ſint ſcripturæ & prophetiæ omnes, quotuſquiſq; tamen eſt ex vulgo, qui vel intelligere vel corde velit cõcipere? Verũ id ſi fieret, nõ ita Lutheranis, Zuinglianis (& quibus

Chriſtus paſſionem ſuam prædixit.

Ioan. 2.

Mat. 12.

Ioan. 6.

Chryſoſto. ſuper Matth.

Act. 2.

buſdenique non hæreticis?) pertinax iſtud vulgus blandiretur, faueret & acquieſceret. Aut quid apertius, quam ex illa lucidiſſima, & vel hoc ſole clariore Danielis prophetia, *Dan.12.*
Lutherum omnéſque alios quotquot cultum dei in canticis & ſacroſancto miſſę ſacrificio abrogare nituntur, Antichriſti eſſe præambulones agnoſcere? Hæc alias. Diſcipulis autem, inquit Chryſoſtomus homilia ſexageſimaſexta, clarius *Chryſoſto.*
prædixit ignominiam mortis ſuæ, vt expectatione exercitati, facilius paſſionem doloris perferrent. Nam ſi præmeditati non fuiſſent, vehementi turbatione quaſſati iacuiſſent. Hac de cauſa de morte ſolum primũ faciebat mentionem; cum autem corroborati fuerant, cætera quoque adiecit, ſcilicet quod tradent eum gentibus & cætera. Sed & ideo hoc *Matt.16.*
eis declarauit, vt cum hæc à Chriſto prædicta triſtitia viderent ſopita, certam tunc ſibi ſpem cõciperent, fore vt lætiſſima illo reſurrectionis ſuæ myſteria adimplerentur, & vt magis pati ſe voluntario oſtenderet, vltro ad locum ſupplicij pergebat, Ecce, inquiens, aſcẽdimus Hieroſolymã. Prædicit ergo diſcipulis ſuis paſſionem propter duo. Vnum, vt *Theophy.*
oſtendat, quod non inuitus, neque vt purus homo mortem ignorãs, crucifigatur, ſed & pręuideat & volũtario patiatur. Secundum, vt doceat eos leuiter ferre, quæ euentura erant.

2 Aſſumpſit, inquit euangeliſta, Ieſus duodecim apoſtolos, nimirum amicos illos ſuos, ſicut ipſe ait, Vos ego dixi amicos, quia omnia quæ audiui à patre meo, nota feci vobis: quæ ſcilicet toti populo manifeſtare nõ licuiſſet ſine ſcãdalo, quando fieri nõ potuit, quin iiſdem auditis offenderentur. Petrus dicens, Abſit à te domine, nõ erit tibi hoc. Quãuis ideo etiã hoc feciſſe creditur, vt ſuo nos quoque exẽplo diſceremus, ſermones noſtros nõ omnibus manifeſtare, videntes illum perfectis tantum cõditione ſaltem & ſtatu ape ruiſſe. (ſecundũ perſonã enim Iudas iam diabolus erat.) Aſſumpſit ergo Ieſus duodecim, & duxit eos in locũ paſſionis ſuæ, vt eiuſdem idoneos ſic illos teſtes efficeret, quomodo Abrahæ quoq; manifeſtauit deus excidiũ & interitũ Sodomæ & Gomorrhæ, &c. eo quod ſciret ipſe, illum generi ſuo totiq; poſteritati mãdaturũ, vt timerent nomẽ domini. Eodem nãque penitꝰ exẽplo hic quoq; apoſtolos ſuos Chriſtꝰ ducit in locũ paſſionis mortiſq; ſuæ, vt ſic poſſent vniuerſæ plebi Chriſtianæ per totũ mundum teſtimoniũ dare illius.

Ioan.15.
Matt.16.
Ioan.6.
Gene.18.

¶Et ait illis, Ecce aſcendimus Hieroſolymã. Vides in mortem ſuam properare dominum, ſuámque paſſionem aſcenſum quendam dicere, quo quid aliud, te quęſo voluit quam quod res ipſa exigit? Vere enim paſſione ſua exaltatus eſt ille per virtutem redẽptionis, per glorioſum illum victoriæ ſuæ triumphum, cõtra diabolum, infernum & mortẽ. Quibus omnibus tota vndique ſcriptura abundat. Siquidẽ Iob

Iob 7. dicit, Elegit ſuſpendium anima mea, & mortem oſſa mea.

Ioan. 5. Eam tamen mortem exaltationẽ tantum vocat Chriſtus etiã

Nume. 21. cum Nicodemo ſic loquens, Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filiũ hominis. Et rurſus,

Ioan. 12. Quum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum. & ſic implebũtur omnia quæ ſcripta ſunt de filio hominis. Quid quod & ſcopus quidam Chriſtus eſt principalis om-

2. Pet. 1. nium prophetarũ? ita enim Petrus, Non voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed ſpiritu ſancto inſpirati, locuti ſunt ſancti dei homines oportuit igitur prophetias illas omnes in Chriſto demũ conſummari. Ideo ad diſcipulos

Luc. 24. ſuos poſt reſurrectionem dixit, Hæc ſunt verba quæ locutus ſum ad vos, cum adhuc eſſem vobiſcũ, quoniam neceſſe eſt impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi & ꝓphetis & pſalmis de me. Sed & Petrus ait, Huic omnes prophetæ teſtimonium perhibent, ſuſcipere remiſſionem peccato-

Actu. 7. rum per nomen illius. Hinc tu quoque diſce nõ ignauus eſſe & tardus ad cõfidendum, pœnitentiamq́ue agendam, &c. quãdo tantopere domin⁹ feſtinauit ad amariſſimæ paſſionis & mortis ſuæ locum. plane enim hinc dicere debemus, non eſſe negligentes circa animarũ noſtrarum ſalutẽ, iuxta dictũ

Eccle. 5. Sapientis, Non tardes cõuerti ad dominum, & ne differas de die in diem. (hoc tu, ſi voles, extende.) Cum igitur nũc ſalutare aduenia t tempus cõfeſſionis, admonitos vos volo, ne illam differatis vſque in vltimã ſeptimanam, quando non erit aliquod vlterius ꝓrogandi tempus. Quin potius tẽpeſtiuiter quod facto opus eſt facite. cogitare Chriſtũ nõ diſtuliſſe paſſionẽ ſuam etiam amariſsimã aggredi, vt ſic ſanguine te ſuo redimeret, tibíque à deo patre remiſſionẽ peccatroum impetraret. Et tu temet negligis, tuæq́ue animæ ſalutem nõ curabis? Sed quid ago? Iam oblitus eram Bacchanalia adhuc eſſe, vnde fit vt putetis hæc ad vos nihil adhuc pertinere.

¶Diſces hinc quoque vitam tuam ad ſacræ ſcripturæ regulam

lam accommodare, ſicut hic dominus fecit. Aſcendimus, Inquiens, Hieroſolymã, cauſam mox aperit, vt impleatur ſcriptura. Et nos igitur iuxta ſcripturarũ dictamẽ decet viuere, admonente hoc etiã Paulo, Quæcunque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinã ſcripta ſunt, vt per patientiam & cõſolationem ſcripturarũ ſpem habeamus. Præterea quoque hinc ſequitur vetus teſtamentũ & bonum eſſe & ab ipſo deo cõtra Manichæos, qui illud reiecerũt, dicentes diabolum illud dediſſe. quos cum in multis locis refutauit Auguſtin⁹, tum vero præcipue cõtra Fauſtum & cõtra aduerſariũ legis & prophetarum. facit idem hoc cõtra quoſdã neochriſtianos, qui quorũdam ꝓphetarũ ſcripta nolũt eſſe biblica & canonica. *Roma.15.* *Auguſti.*

3 Quinque iam porro paſſionis ſuæ articulos Christus oſtendit, dicens, Tradetur gentibus. & illudetur, & flagellabitur, & cõſpuetur, & poſtq̃ flagellauerint occident eum. Primum, inquit, tradetur gentibus. Id adeo ex euãgeliſtis ſatis conſtat. dum enim Iudæi poteſtatẽ non haberent occidere quenquam, Chriſtum obtulerũt Romano præſidi Pilato, qui & ideo dixit ad Ieſum, Nunquid Iudæus ego ſum? quaſi diceret, Nihil minus, quoniam gens tua & põtifices tui tradiderunt te mihi. Verũ hic variã Chriſti traditionem ſancti patres contẽplantur. nanque & à deo patre traditus eſt, ſed diſpenſatiue tãtum pro ſalute noſtra, ſicut Paulus teſtatur, Proprio filio ſuo non pepercit deus, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Deinde ipſe quoq; ſemet tradidit Chriſtus, ſicut de eo prædixit Eſaias propheta, eo quod ille animam ſuã tradidit in mortem, deputatus cũ impiis, abſtulit peccata multorũ, orauit etiam pro perſecutoribus ſuis ne perirent. Præterea eũ tradiderunt & Iudæi in falſo iſto cõcilio, quod cõgregauerant aduerſus dominũ: tradiderunt eundẽ & pecunia: quã proditori Iudæ dederũt: de accuſationibus item, quas innocẽtiſſimo domino impie intenderũt. Poſtremo ipſum prodidit infeliciſſimus Iudas ex animo quodam deſperabũdo & auãritiæ dedito, ſicuti magnus & ſatis nobis teſtis eſt Ioannes, dicens, Cœna factã, eum diabolus iam miſiſſet in cor, vt traderet eum Iudas Simonis Iſcariotis. Quibus ille verbis etiam ad Iudæos venit clamitans, Quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam? Hoc modo ſuis etiã Chriſt⁹ prædixit deridendũ ſe & flagellandũ, ſicut deinceps ea omnia cõtigerunt: quæ quorſum opus eſt latius explicare, cum *Ioan.18.* *Matt.17.* *Ioan.18.* *Roma.8.* *Eſa.53.* *Ioan.13.*

ea & res ipſa indicet, & à nobis ad longum ſint in paſſione pertractanda. ¶ Vnum eſt quod hic obſerues, Patrũ ſententia eſt, Chriſtum bis flagellatũ à Pilato, ſemel pœnæ loco, alterum ex cõſuetudine Romanorũ priuſquam crucifigeretur. Quod & ipſa verba Chriſti hic inſinuare vidẽtur, quibus ille bis flagellationis meminit. Verum triſtiſſima hęc læ tum ſequitur euangelium, quãdo dicit ſe die tertia reſurrecturum, qua re tum admonitos tum cõfirmatos voluit illos, ne paſſione mortéque ſua offenderentur: ne fidem in illum amitterent, ſubinde memores diei tertiæ ſuæ reſurrectionis. Sicut enim in omnibus rebus finis lætus leuia facit etiã grauiſſima media, ita hic quoque. Moleſtũ erat apoſtolis audire paſſionẽ Chriſti, & ſupplicia tanta, neq; minus graue fuit audire occidendũ eſſe illum. verum in iis omnibus recreabãtur cogitantes eum die tertia reſurrecturum. Hoc eis deinceps grauiter prædixit Chriſtus adhuc in cœna,
Ioan.16. Amen amẽ dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autẽ gaudebit, vos autẽ contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium. & infra, Vos nunc quidem triſtitiam habetis, iterum autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrũ nemo tollet à vobis.
4 Sequitur, Et ipſi nihil horũ intellexerũt, & erat verbũ iſtud abſcõditum ab eis, & non intellıgebãt quæ dicebantur. Vbi ſi miraris, quomodo apoſtoli tam apertiſſima Chriſti verba illudere, flagellare, occidere, nõ intellexerint, cum tamen Iudæi quæ occulte
Ioan.12. eis Chriſtus dixerat, acceperint, Si exaltatus fuero à terra, omnia trahã ad meipſum. Hæc nãque dicenti verba reſpõdit turba. Nos audiuimus ex lege, quia Chriſtus manet in æternum: & quomodo tu dicis, Oportet exaltari filiũ hominis?
Beda. Repõdet ad hæc Beda, Quia, inquiẽs, diſcipuli vitã eius maxime videre deſiderabant, ideo eius mortẽ audire nõ potuerunt: quẽ non ſolũ hominẽ innocentẽ, ſed & deũ verũ ſcie-
Matt.16. bant, hũc nullatenus mori vel poſſe putabãt. Quod & Petrus ſuo exẽplo ſatisdocet, dicens ad dominũ, Abſit à te domine, nõ erit tibi hoc. Et ij quidẽ iſta ex amore faciebãt omnia. Iudæi autẽ illi inuidebant cogitãtes quotidie eũ interficere, ac proinde facile verba eius de morte intelligebant. Carnales quoque adhuc erãt diſcipuli, neq; ſacramenta dei cognoſcebant & myſteria eorũdem, quamobrẽ illos Chriſtus increpa-
Luc.24. uit. O ſtulti & tardi corde ad credendũ in omnibus iis quæ locuti

locuti ſunt prophetæ. Solent hic quidã ex doctoribus allegorice explicare, quinam ſint qui Chriſtũ tradunt, derident, flagellant, cõſpuunt, occidunt, quæ cum ad paſſionem proprie pertineant, nunc intermitto. Rogemus dominum, &c.

HOMILIA POSTERIOR.

EVANGELIVM hodiernũ, priore ſui parte manifeſtum eſt, & ſatis expreſſe aperit paſſionẽ & mortem Chriſti. Vbi tamen nõ immerito fortaſſis quærat aliquis, qui fiat quod eccleſia triſte hoc & luctuoſum mœroribúſq; plenum iam hodie vſurpet euangelium, cum tamen hodie per vniuerſum pene orbem homines incipiant non dico gaudere & lætari, ſed furere & inſanire: neque aliquẽ facere modũ crapulæ, ebrietati, choreis, luſibus, ſuperbiæ, luxuriæ, & omnib⁹ denique vnitatibus, ita vt vix vnquã toto anno largius diabolo cenſus pendatur, atque hoc vno triduo. Vnde quis colligere nõ inepte poſſet, eccleſiam euangelium hoc de paſſione, in dominicam Lætare vſque differre, & nunc aliud euangeliũ vel de quinque panibus, vel de verſo ex aqua vino ꝓponere debuiſſe. Ad hæc reſpondeo, Ideo omnino, quia nunc in omne genus flagitiorum & ſcelerũ prouoluuntur homines, eccleſia euãgeliũ hoc ordinauit in iſtam dominicã, vt ſic illa filios ſuos admoneat ſibi ab huiuſmodi tum vitiis tum leuitatibus temperare. Quanuis enim honeſta & amica gaudia ꝓhibita nemini ſunt hoc maxime tempore, exceſſus tamen iſte vertitur in vitium. Et ſunt tamẽ iſti longe peiores, qui hoc triduo nõ cõtenti, die demum cinerũ neſcio quas nõ furias mouent, in contumeliã dei noſtri & fidei ſanctæ, principiũ quadrageſimalis obſeruãtię omnis generis ſceleribus & flagitiis palã in magna, imo tota hominũ cõgregatione, quo magis deum cõtemnant, auſpicantes. Diẽ illũ in hoc eccleſia inſtituit, vt homines cineres capitib⁹ ſuis inſperſos ſuſcipiãt, ſolẽnibus iſtis verbis adiunctis, Meméto homo quod cinis es, & in cinerẽ reuerteris. Id cum more ſancto & conſuetudine laudata faciendũ eſſet, noua tandẽ incipiuntur conuiuia: & quaſi pridiana non ſufficiat crapula, luſus, potationes, & neſcio quæ vitiorum genera denuo iam redeũt. Quod quid obſecro eſt aliud, quã dei, ſpirit⁹ ſancti & eccleſiæ cõtemptus? Et quod ſunt tandẽ, qui vere & cõſtanter ſibi proponũt tanta flagitia in alterum annum nõ repetere ac proinde nec de præteritis

Bacchanalia feſta quondam etiã gẽtilibus inuiſa & prohibita.

veram cõtritionem. neque de futuro efficax in bono propo ſitum habent: quare ſi quo parent iſti iter, quæris? Ad infernum. A tanta animarũ iactura ſuos filios dehortatura eccleſia, euangeliũ iam hodie nobis ꝓponit de paſſione & morte Chriſti, quod toto alias anno in nulla facit dominica, excepta ea quæ eſt in Palmis. quaſi diceret, filioli, videte, ꝓpter peccata veſtra filius dei flagellis cæſus, cõſputus, & in cruce mortuus eſt. Cauete vobis per hos dies à peccatis, neq; rem maximam nihili adeo facite. quod ſi enim nõ damnum immenſum & maxime pernicioſum eſſet peccatum, cur ideo

Bernar. filius dei moreretur? Dum itaq; cogitat homo ſe flagelli, clauorũ ſpineæ coronæ, lanceæ, ipſiusq; adeo crucis dominicæ auctoré eſſe & cauſam peccatis ſuis, merito cõtinebit ſe, vt ne temerarius adeo & leuis ſit hoc cum primis tépore. Aut nõne per tota Bacchanalia abũde ſatis téporis eſt, quo inter ſe conuiuia agant quilibet cerdones & manuarij opifices, vt die prohibito abſtineant, quãdo certum eſt, circũſtantias téporum peccatũ ſæpe facere, quod alias tanti non haberetur, ſicut hic videtis fieri. hodie enim & deinceps die cinerũ omnes preces ſuas eccleſia dirigit in remiſſioné peccatorum. & qua tandé veſania nos peccare nunc demũ incipiemus? Chri

Luc.21. ſtus inquit, Attendite vobis ne forte grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate & curis huius vitæ, & ſuperueniat in

Ecce.37. vos repentina dies illa. Sapiens quoque dicit, Propter crapu

Ro.13.14. lam multi obierunt. qui auté abſtinens eſt, adiiciet vitã. Pau

1. Cor.8. lus quoque, Iam ambulemus, nõ in comeſſationibꝰ & ebrie-

& 6. tatibus. Et iterum, Regnum cœlorum non eſt eſca & potus, ſed iuſtitia, pax & gaudiũ in ſpiritu ſancto. Ad Corinthios etiam, Cibus non cõmendat nos deo. Rurſus, Eſca ventri &

Luc.19. & venter eſcis, deus auté & hunc & has deſtruet. Et ecce diues iſte qui epulabatur quotidie ſplendide, iam torquetur & laſciuiæ ſuæ pœnas luit in flãma ignis, & tot annis emendicatam toties aquæ guttulam nõ impetrauit. Profecto vero verius eſt illud Senecæ oraculum magis quã apophthegma. Plures crapula pereunt quã gladio. Et adhuc ſcire deſi-

O infelicẽ deratis, quidnam proueniat ex huiuſmodi crapula mali? En

ebrietatẽ. tibi, Noe inebriatum, denudatum, detectum, deriſumq́ue à

Geneſ.9. proprio filio, quam ille deinceps maledicere coactus eſt ip-

Gene.19. ſe. Ecce & Loth ebrium, cum vtraque filia ſua cõgreſſum.

Exo.32. Ecce populũ Iſraël in deſerto quoq; Bacchanalia peragentem,

tem, laſciuientem, notantem, ludentem, aureumq; vitulum adorantem. quo euētu, dicere iam prohibet dolor, vetat mi ſerandus exitus. Ecce Hela quoq; inebriatus occidit Zābri. 3. *Reg.* 16.
Amon filius Dauid in temulētia interfectus eſt à fratre. Ho 2. *Re.* 13.
loferni ebrio Iudith caput amputauit. Simō Machabæus cū *Iudith* 13.
duobus filiis ſuis in ebrietate occiſi ſunt. Et pene iam præ- 2. *Ma.* 16.
terieram ſanctum Ioannem, qui capite ſuo pœnas rependit Bacchanalium Herodis. Dies mihi totus non ſufficeret explicandis tantum ebrietatis incommodis. hinc enim blaſphemiæ, cædes, iurgia, & vt ille inquit, reditura per iugulū verba. Quæ omnia ſic breuiter in admonitionem veſtram volui allata, vt vos meditatione paſsionis & morti domini Ieſu Chriſti non nimium crapula vos grauetis & ebrietate, ſed cōuiuia agatis & honeſta & modeſta. id adeo vobis corpore, anima, & oculis veſtris plus proderit. ¶ Ad hæc cæcū nobis hodie proponit eccleſia, cui Chriſtus viſum reſtituit, qui ſane iuxta hiſtoriam quiſnam fuerit, inquit Greg. igno- *Gregor.*
ramus: ſed tamen quid per myſterium ſignificet, nouimus. *Beda.*
Cæcus quippe eſt genus humanum, quod in parente primo à paradiſi gaudiis expulſum, claritatem ſupernæ lucis ignorans, dānationis ſuæ tenebras patitur. ſed tamen per redemptoris ſui præſentiam illuminatur. Hæc nobis contēplāda ob oculos ponit eccleſia, quomodo ſaluator noſter oculorum cęcitatē nobis abſtulit, ne diebus iſtis licētioſis, quibus mundana gaudia peraguntur, in peccata recidamus, ſecundū concupiſcentiā malā, ſicut gentes faciunt, quę deū nō nouerunt. Hęc iam pro eruditione veſtra & ſalubri admonitione
obedientiū, & excuſatione mea ſufficiant. ¶ Ad euāgelium 1. *Theſ.* 4.
propero, vbi videmus non intelligentibus apoſtolis ea quę de paſsione ſua illis prędixerat Chriſtus, admiraculū ille cōuertitur, & ante oculos illorū cęcus lumē recipit, vt qui cœleſtis myſterij verba non caperēt, eos ad fidē cœleſtia facta ſolidarēt. Porro quando hic dicitur, Chriſtū appropinquaſſe Hiericho, quęrat aliquis qui id fieri potuerit, quādo prę
cepit Ioſue, ne vnquam ciuitas hæc rurſus ędificaretur? Ad *Ioſue* 6.
hoc ſane reſpondet Hiero. & dicit, Ioſue vrbē iſtā diruiſſe, *Hieron.*
concremaſſe, maledixiſſe quoq; & dixiſſe, Maledictus vir corā domino, qui ſuſcitauerit & ędificauerit ciuitatem in Hiericho, In primogenito ſuo fundamēta illius iaceat, & in nouiſsimo liberorū ponat portas eius. Deinde vero tpib⁹ regis 3. *Reg.* 16.

Acha, Achiel ex Bethel ex Ephraim, ciuitatē Hiericho iterum extruxit, ſtructuraq́ue illa & primogenito ſuo Abirā, & vltimo filio priuat⁹ eſt Sebug: iuxta verba Ioſue. Semper quoq; ciuitas iſta infamis fuit latrocinio, quādo iſthic in ſylua aſcendentes in Hieruſalem deſpoliabantur, quamobrem
*Luc.*17. Chriſtus parabolam quoque de eo qui incidit in latrones, eo retulit. ciuitatem ergo latrocinio inſigniter notatam, miſerator & miſericors dominus clementer viſitare dignatus
*2.Tim.*2. eſt, qui vult omnes homines ſaluos fieri ibidē: ouē illam Za-
*Luc.*10. chæū publicanū lucrifecit. Tanta autē exercitata ibi ſunt latrocinia, vt Romani ciuitatē eā funditus euerterint, quæ tamen iterum eſt ædificata, teſte Hiero. Quomodo etiā Hiericho lunam interpretentur nōnulli, vltro hic ſuperſedeo.

2 Sedit cæcus hic ſecus viam mendicans. Cæcus peccatorem ſignificat, qui iuxta viam iuſtitiæ in barathrum cecidit tenebrarum. & quiſquis talis eſt, mendicare vtiq; debet, hoc eſt, ſanctos dei inuocare, vt illi orēt pro ipſo. glorioſa enim virgo Maria, ſanctiq́; apoſtoli diuites admodum ſunt, Sācta Barbara quoq;, Anna & omnes ſancti. Verum hunc cæcum neochriſtiani in vrbibus ſuis non paterentur, quando nemo audet inter eos mendicare. Atqui euangelicus etiam fuit cæcus, cum eū dominus ſanarit. audiuit enim ille prætereuntis ſtrepitum turbæ, & interrogauit quis eſſet, dixeruntq́ue ei quod Ieſus eſſet Nazarenus. Sanè hæc turba erat, quia cōfuſa, ex bonis malisq́; mixta, quādo alius hic accurrebat ex præſumptione, ex inuidia alius, alius ex egeſtate, quidam etiam amore & animo bono adducti. Audiens huius vulgi ſtrepitū cæcus, quæſiuit cōmode quidem & opportune quæſiuit ille, quoniam ſaluatorem ſuum inquiſiuit, quærēdo inuenit.
*Matt.*20. Apud Matthęū duo cæci, quib⁹ viſum reſtituerit Chriſtus, commemorantur: vbi quidam volunt idē à Matthęo illic & hic à Luca narrari: vero quod vnius tātum meminit Lucas, dicūt notiorē hunc altero fuiſſe, quod & in multis aliis euan-
Augu. in geliorū locis fieri conſtat. Auguſtinus autem vult non idem
q. Euan. hoc fuiſſe miraculum, eo quod à Luca deſcriptum, factum
li.2.c.28. ſit Chriſto Hiericho eunte, & iam ciuitati appropinquāte. Verum iſtud à Matthæo, tum demum ſit factum, cum Chriſtus egreſſus Iericho, rediret Hieroſolymam. Pie tamē credendum eſt, ſanato hoc cęco à domino tantam in ea regione eſſe famam ſubortam, vt illi duo, de quibus Matthæus, itidem

dem ad Chriſtum veniẽtes, ſanitatem receperint & viſum.
¶ Magis credibile apparet, quoniam miraculum idẽ fuerit, de quo Matthæus & Marcus ſcribunt, nam hic cęcum etiam nomine exprimit, dicens appellatum eum fuiſſe Bartimæũ, Timæi filium, quẽ oportet ſane è maxima felicitate decidiſſe, vnde ſic notus factus fuerit omnibus ſua paupertate. mẽdicus enim & ipſe fuit & cæcus ideoq; nomen eius Marcus expreſsit, quod per ipſum tanta fama Chriſto ſuccreuit. Et hoc forſitan eſt quod Marcus vnum tantũ, Matthæus vero duos nominauit. ¶ Beatus Auguſt. ſpirituale & myſticum quendã intellectum hic veſtigat illius, quod Chriſtus in itinere verſus Hiericho, cæcum ſanauit: & egrediens rurſus, duos. Cum enim Hiericho idẽ ſit quod luna, luna autem ob mutationis ſuæ viciſsitudines mortalitatẽ ſignificet. hic iam inſinuatur quod Chriſtus morti ſuæ appropinquans, vnum tantum cæcum curauit, hoc eſt ſolis Iudęis lumen euangelij prædicari præcepit gentibus: quicquam prædicare grauiter prohibẽs apoſtolis, In vias gentiũ ne abieritis. Porro idẽ dominꝰ exiẽs iterũ à Hiericho, id eſt, à morte, cũ gaudio reſurgens, cæcos duos ſanauit, dũ vtriq; populo Iudæorũ & Gẽtium, lumẽ fidei accẽdere præcepit, nec viam porro nec ciuitatem apoſtolis ſuis aliquã prohibẽs, quin potius dicens, Ite in orbẽ vniuerſum, & prædicate euangeliũ omni creaturæ.

Marc.10. *Auguſti.* *Mat.10.* *Mar.vlti.*

3 Orauit ergo cæcus & dixit, Ieſu fili Dauid, Miſerere mei. Ieſu, inquit, diuinitatem confitens: fili Dauid, humanitatem. Magna quidem & miſera res, & cæcum eſſe & mendicum. aufert enim cæcitas decorem naturæ, lumen vitæ, & pulchritudinem omnium creaturarum. Qui autem ex vulgo præcedebant, increpabant eum, verum ille magis clamabat, Ieſu fili Dauid, miſerere mei. Quid nam hic deſignant. qui Ieſum venientẽ præcedunt, niſi deſideriorum carnaliũ turbas tumultusq; vitiorum, qui priuſquam Ieſus ad cor noſtrum veniat, tentationibus ſuis cogitationẽ noſtrã diſsipãt, & voces cordis in oratione perturbant? Sæpe nãq; dum cõuerti ad dominum poſt perpetrata vitia volumus, dum contra hæc eadẽ exorare vitia quæ perpetrauimus conamur: occurrunt cordi phantaſmata peccatorum quæ fecimus, mentis noſtræ aciem reuerberant, confundunt animum, & vocẽ noſtræ deprecationis premunt. Verum hac titillatione nos nihil omnino permoti perſeuerare debemus orando, vt vt

Cæcitas. *Gregor.*

cogitationibus carnis premamur: & inſtar cæci huius tantiſper clamemus, dum veniat dominus in corda noſtra, iubens nos ſibi adduci. Talis conſtantia orabat Dauid, Deus meus, clamabo per diem, & non exaudies, & nocte & non ad inſipientiam mihi? Sane enim ſapientia hæc eſt non exigua, fortiter in orando perſiſtere, donec exaudiaris.

Pſal.21.

¶ Ad literam tamen hoc quotidie experimur ipſi, quod qui cum potentioribus viuunt hinc pauperes fere opprimūtur. & eſt quod Iudæis ſimul ac tyrannis inuocationem nominis Chriſti prohibere conantibus, felicius longe fides Chriſti ſuccreuit & aucta eſt: cum ea ſit natura fidei, quanto magis vetatur, tanto magis accenditur. propter quod & ſerui dei in perſecutionibus non vincuntur. Quod ſi clamites idem in hæreticis quoque & barabaptiſtis euenire, ego ſane id pernego. quanuis enim iuxta Hieronymi ſententiā, hæreticorum initia feruent, adeo vt nullus etiam poſsit hæreſim ſtruere, niſi qui ſit ardentis ingenij, habeatq́ue dona naturæ quæ à deo artifice ſunt creata, nihil tamen horū eſt diuturnum & cōſtans. & ſi veterum hæreſes omnes deſierunt, certum eſt has quoque noſtrates fine non cariturας.

Chryſoſto. *Hieron.*

4 Iuſsit tandem adduci ſibi cæcum Chriſtus, quod veriſimile eſt feciſſe apoſtolos, cum in ſimili caſu talia quædam præceperit illis dominus: & nunc quoque per miniſtros huiuſmodi recipi ſoleant ſancta illa ſacramenta, per quæ gratiam ſuam Chriſtianis communicat deus. poterat autē hoc ductu cogitare ſecum cæcus huiuſmodi quiddam, quale dixit Dauid, Accedite ad eum, & illuminamini, & facies veſtræ non confundentur. Venienti ergo ait dominus, Quid vis vt faciam tibi? Non interrogat, an credat, ſicut alios infirmos quærere ſolebat. ipſo enim clamore pene ad importunitatem vſque protenſo, ſatis declarabat omnibus pium mentis ſuæ affectum, ſimulq́ue dignum ſe exhibebat, cui dominus viſum reſtitueret. Dixit ergo, Domine, vt videam. At Ieſus dixit illi, Reſpice, fides tua te ſaluum fecit. & confeſtim vidit. Tria ſunt breuia in hoc facto: nam vno illo verbo, cum dicit Chriſtus, Reſpice, miraculum hoc totum operatus eſt. Deinde fides hæc cōſideranda eſt tanta, quę & obſtaculum gratiæ ademit, vnde effectus miraculi ſecutus eſt. Tertium vero eſt laus. vidit enim, & ſequebantur illum magnificans deum. Et omnis plebs vt vidit, dedit laudem deo,

Pſal.33. *Chryſoſto.*

quod

quod nos quoq; facere debem⁹, ſicut Dauid ait, Magnificate dominum mecum, & exaltemus nomen eius in idipſum. & ſicut Ioannes inquit, Laudem dicite deo noſtro omnes ſancti eius, & qui timetis eum puſilli & magni. Vere nanque vitium magnum & ſcelus imméſum eſt, ingratum eſſe deo, quo etiam homo deum erga ſe grauiter commouet, vt ei etiá data antehac bona eripiat, & quæ daturus illi fuerat, ſubtrahat. Vos itaq; deo dignus quoque dicite gratias, laudate eum & magnificate cum hoc cæco, quem ille illuminauit, vt ſic nos omnes etiam illuminare dignetur, quatenus in lumine ſuo lumen videre mereamur felicitatis æternæ, Id adeo nobis cócedat, qui eſt benedictus in æuum, Amen. Pſal. 33. Ioan. 19.

DOMINICA PRIMA QVADRAGESIMAE, QVAE DOMINICA INVOcauit dicitur, Euangelium Matthæi 4.

IN ILLO tempore, Ductus eſt Ieſus in deſertũ à ſpiritu, vt tentaretur à diabolo. Et cum ieiunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit. & accedens tentator, dixit ei, Si filius dei es, dic vt lapides iſti panes fiant. Qui reſpondens dixit, Scriptum eſt, Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore dei. Tunc aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem, & ſtatuit eum ſuper pinnaculum templi, & dixit ei, Si filius dei es, mitte te deorſum. ſcriptum eſt enim, quia angelis ſuis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Ait illi Ieſus rurſum, Scriptum eſt, Non tentabis dominum deum tuum. Iterum aſſumpſit eum diabolus in montem excelſum valde, & oſtendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum, & dixit ei, Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me. Tunc dicit ei Ieſus, Vade ſathana. ſcriptum eſt enim, Dominum deum tuum adorabis. & illi ſoli ſeruies. Tunc reliquit eum diabolus, & ecce angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei. Mat. 4. Luca 4. Exo. 34. Deut. 8. Luca 4. Pſal. 90. Deut. 6. Deu. 6. 10

HOMILIA PRIMA.

ETSI communi & recepto quodam more pleriq; omnes totius quadrageſimæ ſermones, ad pœnitentiam, contritionem & confeſsionem referri ſoleant, nos tamen (quia huic rei totiq; adeo ſacramentorũ omnium materiæ peculiares homiliæ

Proteſtatio. dicantur)euangeliorum tãtum inſiſtemus expoſitioni:iuxta veterum doctorum ſentẽtias pariter & ſcripta, à quibus ita me Chriſtus ſeruet,totius vitæ meę tempore nullatenus recedam. ¶Principio ductum Ieſum in deſertum Matthæus *Matt.3.* commemorat,idq́; tunc cum iam à Ioanne baptizatus eſſet, apparuiſſetq́; ſuper eum ſpiritus ſanctus in ſpecie colũbæ: vnde ille eodem plenus ſpiritu,egreſſus eſt Iordanẽ ab ipſo ſubinde ductus in deſertum, vt ſicut iam baptizatus eſſet in *Luc.4.* Iordanis flumine, ita deinceps in deſerto baptizaretur igni *Gregor.* tentationum. Dubitari autem(inquit hic Gregorius)à quibuſdam ſolet,à quo ſpiritu ductus ſit Ieſus in deſertum. palam enim eſt ex ſequentibus, tẽtatum ipſum eſſe à diabolo, atque adeo ductum iam in pinnaculum templi,iam in mon*Hieron.* tem excelſum. In deſertũ vero ſine dubio Hieronymus ductum eum refert à ſpiritu ſancto. vbi obſeruandum eſt, quã *Marc.3.* ſignificanter hoc totum narrent euãgeliſtę. Marcus inquit, Spiritus expulit eum in deſertum.ecce potentiam, quæ tribuitur patri. Matthæus ait, Ductus eſt à ſpiritu. ecce ſapien*Luc.4.* tiam filij. Lucas autem, Agebatur ſpiritu.ecce bonitatẽ ſpiritus ſancti. Expulſus, ductus,agitabatur. Ductũ ergo à ſpiritu ſancto dominum in deſertum inuenit ibidem tentator, & adortus eſt. Ductus vero ille,virtute factus eſt diuina,ita vt ſic immediate humanitas Chriſti fuerit in deſerto, quomodo nunc quoq; ſacratiſsimum Chriſti corpus incipit eſſe in altari,non tamen per cœlos & aërem deſcendẽs. Sed neque inuitus hic in deſertum venit Chriſtus,ſed bona voluntate cum hoſte ſuo decertaturus. Vbi ſi dicis,Cur tandem à ſpiritu in deſertum duci voluerit Chriſtus, & quare nõ potius ipſe ſemet iſthuc contulerit,cum vtiq; & deus eſſet, & propria poſthac virtute reſurrexerit, & aſcẽderit in cœlum, quæ ſane multo maiora fuerunt opera, quam duci in deſer*Chryſoſto.* tum. At hæc reſpondet Chryſoſtomus,idq́ue factum dicit iuxta quandam diſpenſationis rationem, vt nos videlicet apertiſsime ſignatum eſſe videamus,quia non ſponte nos ipſos in tentationes oporteat inſilire: ſed ſi attracti fuerimus, viriliter repugnare. Factũ id itaque eſt ad doctrinam & eruditionem noſtram, ne noſmet à ſpiritu noſtro duci ſinam⁹. *Mat.6.* quin potius oremus. Ne nos inducas in tentationem,ſed libera nos à malo.Ideoq́ue & diſcipulos ſuos orare iuſsit, ne intrent in tentationem. Duxit ergo ſic ſpiritus Chriſtum in

in deſertum, ſicut & in ſpiritu vidēs Eſaias dixit, Deſcendens ſpiritus domini, ductor eius fuit. 2 Iam porro & quo & qua de cauſa Chriſtum duxerit ſpiritus, euangeliſta inſinuat, principio dicens in deſertū ductū eum eſſe: quod ſane iuxta literam iſtud eſt, quod inter Hieroſolymam & Hiericho ſitum eſt, latrociniis multis in ſigne, quod & parabola apud Lucam teſtari poterit. fuit autem in altiſsimo monte, qui etiā in hodiernum diem vſque, peregrinātibus iſthuc vix eſt peruius. mons quoque fluuio plane ſupra poſitus eſt, qui in Hiericho profluit, qui aquas habuit amaras. Verùm Eliſeus illas vaſe nouo cum ſale in originem miſſo, edulcorauit, ſicut Regum narrat hiſtoria. Sed & Ioſephus fluuium eundem refert adeo fuiſſe infrugiferū, vt mulieres quoque ſi ex eo bibiſſent, ſteriles efficerentur & infœcundæ. ¶ Et conſidera, inquit hic Chryſoſtomus, quoniam illum aſſumēs ſpiritus duxerit non in vrbem, neque in forū, ſed in eremū. quia enim diabolum ad tentandū volebat inducere, nō de eſurie ſolum, verum etiā de loco occaſionem tentationis illi ingeſsit. Tunc quippe maxime aliquos diabolus aggreditur, cum ſolos viderit, atque ab aliis ſegregatos. Hoc modo Euam quoque in paradiſo ſolam inuentam tentare cœpit, & ſuperauit. ideoque & Sapiēs dixit, Væ homini ſoli, quia cū ceciderit, non habebit ſubleuātē ſe. Diabolus vero ſi quos ſimul videt congregatos, non item adoriri audet & aggredi. Atque ad iſtam occaſionem, & velut anſam præcidendā, retulerit ſæpius conuenire, ne ſic in laqueos diaboli incidamus. Qua etiā de cauſa nullus nō ſatis antea in certamine ſpiritali exercitatus, vitam ſubire debet eremiticā. tūc enim facilime in conflictu cū diabolo victus proſtratúſque iaceret. De quo ampliter Ioannes Gerſon.

3 Ratio iam oſtenditur, cur tandem ille à ſpiritu ductus ſit in deſertum, vbi Marcus eum fuiſſe dicit cum beſtiis. ratio autem eſt huiuſmodi, vt ſic tētaretur à diabolo, ſuóque nos doceret exēplo poſt baptiſmum cōſtāter diabolo reluctari in quauis tentatione. in quem finē eccleſia quoque inſtituit, vt prius quā baptizaretur infans, exorciſmus ſuper eundē legatur, quo adiuratur diabolus, ne queat baptiſmū pueri impedire. Et quamuis nullus vltro cupere debeat, vt à diabolo tētetur, in ſuggeſtionib⁹ maxime illicitis, quia ſemper tunc ſaltem venialis exurgit in homine inordinatio, &

Luc. 22. Eſa. 63. Luc. 10. 4. Reg. 2. Li. 5. c. 6. Chryſo. Gene. 3. Eccle. 4. Gerſon. Mar. 1.

Iob 40. ea eſt diaboli poteſtas, vt ſi ille ad tentãdum facile adeo ad-
mitteretur, vix vnquam aliquis homo ab eo victor abiret,
quando non eſt poteſtas ſuper terrã quæ cõparetur ei, ta-
men ita miſericors erga nos deus eſt, vt illi nõ relinquat ha-
benas, neque ſuo modo & more nos ſinat tẽtare. retinetur
enim & cohibetur ab ipſo deo, qui illi etiam tentãdi facul-
tatem maiorẽ in Iob dare noluit, niſi quantum ipſe vellet.
Iob 1. Ideoque & cũ deus laudaret Iob ex probitate & virtute vl-
tra omnes homines, reſpondit ſathan, nõ fruſtra id ita fieri,
vt & pius eſſet & deum timeret Iob, quẽ deus tantopere &
domo & vniuerſis bonis circumuallaſſet. Ecce quomodo
diabolus erga deũ conqueritur, quod ipſum Iob ſic cuſto-
dierit, vt eũ pro lubitu ſuo tẽtare nõ poſſet. Id nõ minus a-
1.Cor. 10. perte Paulus nos quoq; in ſuis Corinthiis docet, Fidelis, in-
quiens, eſt deus qui nõ ſinit vos tentari vltra id quod pote-
ſtis, ſed facit cum tentatione etiam prouentũ, vt poſſitis ſu-
ſtinere. Quid quod per angelũ quoque illum tuũ deus non
parum diabolicæ fraudis impedit aſtutias? qui angelũ illum
Pſal. 90. tibi in ſalutẽ tuã addicauit, iuxta illud Pſalmi, Angelis ſuis
mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus viis tuis. Sed
Hieron. de iis plura in materia de angelis. 4 Quid in deſerto fe-
cerit Chriſtus, porro euangeliſta inſinuat, nimirum quod
quadraginta diebus & noctibus ieiunarit. Quo numero
Exo. 24. quadrageſimæ nobis oſtenditur ſacramentum, in quo &
3.Re. 10. Moyſes ieiunauit in mõte Sina, & Elias iuxta montẽ Oreb.
ideo enim Chriſtus quoque legiſlator euangelicus tanto
Modus pertinet ad ſcholas. tempore voluit ieiunare, eo ipſo declarans, quoniam ſicut
ſe ieiunio iis duobus parem fecit, ita eadem plane eſt legis,
prophetarum & euangelij ſimilitudo.

¶ Vbi hoc quoque ponderandum non abs re eſt, quod du-
plex illud ieiuniũ magni ſit diſcriminis, propria enim vir-
Exod. 33. tute Chriſtus tam diu ieiunauit, cæteri duo non item, ſed
3.Re. 10. virtute diuina. alter enim colloquio dei (quo fruebatur)
diuturno ſuſtentatus eſt, alter vero per panem ſubcineritiũ
& hauſtum aquæ. in fortitudine enim cibi illius ambulauit
vſque ad montem dei Oreb. ¶ Ratio quoque cur omnino
poſt baptiſmum ieiunare voluerit dominus, aſsignari varia
poteſt. primum, ad deſignandum quod homo per baptiſmũ
aſſumitur in militiã Chriſti, vt ſic bella gerat cũ hoſte dia-
bolo, cui iam ipſe quoque in baptiſmo hoſtis factus ſit ad-
iuratus.

iuratus. Aut quid aliud vniuerſa hominis ſuper hanc terram vita eſt, niſi militia? Primum igitur hic hoſtem aggreſſus eſt Chriſtus, nobis in exemplum, & vicit. idq; neceſſariũ ſane erat, quia ſicut portauimus imaginẽ Adæ terreni, qui ſuperatus eſt iam olim in paradiſo: ita portare quoque debemus imaginẽ illius, qui eſt in cœlis, Chriſti. Et nos iam quomodo imaginẽ iſtam inueteratã deponere poſſemus, niſi Chriſtus diabolũ in cõflictu eo modo ſuperaſſet, quo antiquus iſte victus ab ipſo fuit? ¶ Alia cauſa dari poteſt quare Chriſtus ſtatim poſt baptiſmũ ieiunarit, antequã adhuc vel prædicaret, vel miraculorum quicquã exerceret, vt nos ſic doceret, quaten⁹ & ipſi prius in operib⁹ bonis exercitati, diabolũ quoque ſuperemus, quã nos alicui officiorũ diuinorum ſubmittamus, cuiuſmodi ſunt diœceſes & parochias adminiſtrare, prædicare, & ſimilia. ¶ Poſtrema eſt, quam Chryſoſtomus affert, inquiens docere hic voluiſſe Chriſtum poſt baptiſmum, non crapulæ & ebrietati, ſed ieiunio ſtudere atque abſtinentiæ, quæ arma vincendo diabolum aptiſsima ſunt. Ieiunauit igitur nihil ipſe ieiunij indigus, ſed nos hoc modo edocturus, quicquid hoc eſt quod habemus mali, è ventris vitio contraximus. Quomodo peritus quoque & prudens medicus, vbi ægrotum ſemel curauit, omnia illi prohibet, è quib⁹ ægritudo iſta prouenerat. Eodẽ plane exẽplo hic Chriſtus poſt baptiſmũ ieiunauit contra vitiũ gulæ, propter quod & Adamum paradiſo exturbauerat, & totũ diluuio orbem ignibúſque Sodomã perdiderat. quãuis enim Sodomitarũ quoque arguitur libido, huius tamen radix iſta fuit, vel hac Ezechielis prophetia ſatis fortiter atteſtante, Ecce hæc fuit iniquitas Sodomę, ſuperbia, ſaturitas panis, & abũdantia, & ociũ ipſius. Ad hũc modũ Iudæi innumera vitia ex crapula & ebrietate perpetrarũt. ¶ Quod ſi quæris, cur nõ longius diutiúſque Moyſe & Elia ieiunarit Chriſtus, en hoc tibi reſpõſum. Neque ante ieiunare deſiit dominus, ne occaſionẽ hæreticis daret purum hominem eum eſſe calumniaturis, quod ſic quoque Cherinthus & Hebion fecere. Neq; vltra quadraginta dies ieiunauit, ne eum homine ſublimiorem ſuſpicari potuiſſet diabolus, ſicque eũ reliquiſſet intentatũ. Manichæi quoque anſam hinc arripuiſſent opinionis ſibi pſuadendæ, Chriſtũ deũ eſſe tantum, ſine vera carne. Tranſactis autem conti-

Iob 7.
1. Cor. 15.
Chryſo.
Gen. 3. 7. & 19.
Ezec. 16

nuo ieiunio diebus quadraginta.eſuriit tandē. Tam diu Elias quoque & Moyſes ieiunauerāt,verū poſt ieiuniū eſurire,humanæ erat euidens ſignum miſeriæ. Acceſsit itaq; id videns tentator,periculū facturus,eſſet ne ille deus & Meſſias in lege promiſſus,an nō. Atque hinc ſane patet,doctiorem longe diabolū eſſe noſtratibus induratis Iudæis. cōſtat enim ex hoc loco,nō ignoraſſe diabolum,quod Meſsias ille futurus erat filius dei,quod in diē hodiernū Iudæi perſuaderi non poſſunt vt credant.quorum omnis iſta ſentētia ex falſa eſt opinione cōcepta,cū putant Meſsiam ſuum, quandocunque venturus ſit ille,deū tamen non fore. Nos autem quotquot Chriſti tum fidem profitemur,tū nominis ſancti profeſsione gloriamur,credimus filiū dei naturam humanā ſuſcepiſſe,eundémque eſſe Meſsiam,neminem quoque aliū vel Meſsiam vel ſaluatorem eſſe poſſe,niſi deum: eumque adeo deum tum credendum eſſe,tū dicendum,ex Hieremia

Hie. 23. docemur,Suſcitabo,inquiente, Dauid germen iuſtū, & regnabit rex, & ſapiens erit. & faciet iudiciū & iuſtitiā in ter-

Oſeæ 13. ra. In diebus illis erit ſalus Iuda, & Iſraēl habitabit confidē-

Hier. 22. ter. Et hoc eſt nomen quod vocabunt eum, dominus iuſtus noſter.(vbi enim in noſtra tranſlatione ponitur dominus, in Hebræo nomen habetur tetragrammaton.) Meſsiam illum verum deum, & hominem inuocemus omnes, illique animas noſtras & corpora commendemus: illū oremus humiliter, quatenus gratiā nobis donare dignetur, qua adiuti, hoc tam ſancto quadrageſimali tempore, opera illi exhibere queamus beneplacita, vt ſic veram contritionem, confeſſionem integram, & ſatisfactionem perfectam acquirentes, vita per hæc tandem perfrui mœreamur æterna, Amen.

HOMILIA II.

Mat. 4. INDICAT nobis hic Matthæus euangeliſta Chriſtū poſt baptiſmū à ſpiritu ſancto ductū eſſe in deſertū, vt tentaretur à diabolo, & vt dia-

Hieron. bolus ad illudēdum ſibi moueretur, cœpit ieiunare quadraginta diebus & quadraginta noctibus, & poſtea eſuriit. vt ſic diabolo optata daretur cauſa tentandi ipſum. Atque hoc Chriſtus ex propria & perfecta virtute

Ioan. 10. fecit. Dicit enim, Habeo poteſtatem ponēdi animā meam, & iterum ſumendi eam. Et ſicut poteſtatē habuit ipſe animæ ſuæ. vt eam moriturus deponeret, eamque rurſus aſſumeret

Dei. nam quum ſuperbit homo huiuſmodi, ſtatim excuſat, nolens haberi pro eo, qui tale quid committat. Sic Bernard. ait, Quum ſuperbo imputatur culpa, creſcit, nõ amputatur: quia quũ argutus fuerit, cor eius declinat ad excuſanda peccata. Quilibet enim dicit ſe non feciſſe, aut feciſſe affirmat, ſed iniquum non eſſe aſſerit: aut certe intentionem excuſat, qua via ſi nihil proficit, in alios culpam transfert. Hinc iam patet quod ratione radicis excuſatio iſta peccati, peccatum eſt: atque vt ouum nidi refert fœtorem, ita excuſatio ſecum vitium trahit ſuperbiæ, vt quum quis peccati ſui noxam in Deum cõiicere nititur aut aliam creaturam, peccat iam denuo: vel quum aliquis vitiorum ſuorum cauſam in Deũ conditorem, ſeu influxum cœleſtem transferre conatur. Iniquum eſt autẽ huiuſmodi ſibi quærere prætextum, quod & Dauid prohibuit, dicens, Nolite extollere in altũ cornu veſtrum, nolite loqui aduerſus Deũ iniquitatẽ. Sic Caſſiodorus quoque, Hoc, inquit, maximum vitium eſt, quo laborant homines, vt quod poſt peccatũ ſuum maxime ad excuſationis confugium, quaſi pœnitudinis ſe cõfeſſione proſternat: quod peccatum inter ſumma peccata conſtat numeratũ eſſe, quia inde naſcitur, vnde ad pœnitentiam reus tardius venit. *Pſal. 74.* *Caſſio.*

¶ Quid quod geminatur peccatũ, ſi peccatũ excuſetur: iuxta illud Grego. Peccatũ peccato addit, qui culpæ quã facit, patrocinia defenſionis adiũxit? Cuiuſmodi erant, de quibus hic dominus loquitur in euãgelio, aliiq́; omnes, qui per hos deſignãtur. quæſierũt enim ſibi folia ficus, ſicut Adã & Eua, vt tegerent ignominiã peccati ſui. ſic enim textus habet, Cœperũt omnes ſimul ſe excuſare. Omnes ſe excuſarũt, cõmunis illa loquutio eſt, quum plures ſignificare volumus, vt quãdo Matthæus dixit vniuerſam Iudæam & regionẽ circa Iordanem exiuiſſe ad Ioannem, quũ vtique plures domi remanſerint. Sic Hieremias, Omnes à minimo vſque ad maximũ intentos eſſe ait in auaritiã. quanuis enim liceat reperire nõnullos qui auari nõ ſint, magna tamẽ turba & immẽſa cohors eſt eorũ, qui per auaritiæ ſtudiũ præcipites ruũt ad inferos. Et vt maxime de omnibus hominibus loquatur hic Chriſtus, omnes etiã ſub peccati iugo detinentur: eoq́; ipſo quod peccatores ſunt. ad cœnam non veniunt, dicente Pſalmiſta, Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt. cui cõſonat & Paulus, cum ait, Omnes peccauerunt & egent gloria Dei. *Lib. 21. moralium.* *Gene. 3.* *Matt. 3.* *Hiere. 8.* *Pſal. 13.* *Roma. 3.*

3 Iam porro cōmemorat dominus,quæ cuiuſq; fuerit excuſatio. Primus enim dixit,Villā emi,eam eſt quod inuiſam, rogo te,habe me excuſatum . Excuſationē hanc ad ſuperbiæ
Auguſti. reprehenſionē refert Auguſti. quoniam in villa empta dominatio notatur,ideoq́; & hic ſuperbia caſtigatur,cum fere in dominum & potentiā ſuperbia ſe quoq; ingerat, teſte Sapiente,Dominator homo homini,ſed ſibi tantū in detrimē-
Eccle.8. tum. Villam hanc olim licitatus eſt & emit Lucifer, primus
Eſa.14. illæ ſuperbiæ filius. qui dum affectat dominiū, regnū amiſit
Geneſ.1. cœlorum. Emit eandē & primus homo in paradiſo,& quanuis ante potentiſſimus eſſet rerum omniū dominus tamen cū nollet eſſe Deo ſubiectus , ſed illi æquulis, eo profunditatis demerſus eſt , vt & dominiū omne amitteret, & à pulicibus
Eccle.10. pediculisq́; impeteretur . Et bene hic orditur dominus à ſuperbia , quod ea initiū eſt deficiendi à Deo, & qua homines grauiſſime peccāt . Vt recte filiū ſuum admonuerit Tobias,
Tob.14. ne vnquā ſineret ſuperbiam dominari in animo ſuo quoniā in illa exordiū ſumpſit omnis perditio . Hieronymus, Ambroſius , & Gregorius hic auaritiam intelligunt. ſunt enim qui vllas emant ex auaritia , vt inde cenſus & redditus magnos colligant . ſunt etiam qui dominationis maioris gratia emant . & quāuis ſuperbia maior grauiorq́ue ſit q̄ auaritia, tamen hęc neſcio quomodo magis irretit animum hominis,
1.Tim.6. peccataq́; & plura & maiora parit: ſiquidē malorū omnium
Ambroſ. radix eſt auaritia.Hinc illud Ambro. Neque ille qui ſtudiis intētus inferioribus, poſſeſſiones ſibi terrenas coemit,regnū cœli poteſt adipiſci, cū dominus dicat,Vende omnia tua, & ſequere me . ¶ Quàm proprie autē mores hic depingit ſuperborū & auarorum. Ait enim,Neceſſe habeo exire, & videre illam. Neceſſe, inquit, habeo, quaſi neceſſarium ratus ſe in ſuperbia & auaritia ſua permanere debere : iuxta illud
Sap.14. Sapientis, Exiſtimauerunt luſum eſſe vitam noſtram,& conuerſationem vitæ cōpoſitam ad lucrum , & oportere vndecunque etiam ex malo acquirere . Deinde ait, neceſſe habeo
Gregorius. exire. Ecce quia ſuperbi & auari exeunt . Exit autem, quiſquis ſola exteriora cogitat propter ſubſtantiā.faſtidiunt nāque ſpiritualia omnia, & quæcūque animæ ſaluti cōducunt, inſipida videntur & ingrata. gratum autē nihil credunt, niſi ſordidū iſtud mundi huius lutum & quæſtum. Ad hæc temeritatem & præſumptionē hominis vide. ait enim, neceſſe habeo

ſanctus Hieronymus, Duobus contrariis teneris diabole, ſi *Hierony.*
ad imperium eius poſſunt lapides panes fieri, ergo fruſtra tentas eum, quid tãtæ eſt potentiæ: ſi autẽ non poteſt facere, fruſtra filiũ dei ſuſpicaris. Fortius tamen adhuc diabolũ vrget Chryſoſtomus, dicens, Quoniam ſicut ille omnes homines conatur excæcare, ita hic excæcatus eſt à Chriſto. nãque ſi ſenſiſſet illum poſt dies quadraginta eſurire, cur non intellexit eum per quadraginta illos dies non eſuriſſe? ex eo enim diſcere debebat verum ipſum eſſe deum, ſicut è fame verum cognouerat hominem. ¶ Obiicies autẽ, Quænã hæc tentatio? profecto nãque famelicum veſci pane, neceſsitatis eſt, nõ gulæ. & quomodo igitur ſibi cõſtat expoſitio patrũ, referentiũ hanc diaboli tentationẽ ad peccatum gulæ? Reſpondetur hic, gulam nec ſemper in voluptate, neque in affluentia eſſe, ſiquidẽ qui & nõ iuſto ordine neceſsitati tantũ ſatisfacit peccat. Erat igitur hic iſta diaboli ſententia, quando tantopore eſurit Chriſtus, eo ipſum adducere nitebatur, vt cõcupiſcentia carnis quæ cibũ appetebat, ſpiritũ anteuerteret, prauo vtique & peruerſo ordine, ſi quando ſpiritui dominatrix imperet caro. Caro enim (vt inquit Paulus) cõcupiſcit aduerſus ſpiritũ, & ſpiritus aduerſus carnem, quoniam hæc ſibi inuicem aduerſantur, vt non quæcunque vultis, illa faciatis. Et hoc ipſum eſt quod Sapiens ait, fili, poſt concupiſcentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere. Si præſtes animæ tuæ cõcupiſcentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis. Molitur itaque diabolus facere, vt ne ſpiritus dux ſit & rector operũ, ſed concupiſcentia carnis. quod vbi obtinuerit, iamiam triumphat, quãuis illud ſub neceſsitatis prætextu, vt hic, effectum reddat. Domine deus quã miſere tentamur in iis quæ neceſſaria ſunt nobis? & quãto vehemẽtius in illis quæ abũdant? Quãuis hoc quoque in diabolo ineptum ſatis erat quod dicebat ad eũ, vt miraculoſe ex lapidibus panes faceret, quos aliũde poterat habere. Quia cõmuni regula miraculũ nullũ ponẽdũ eſt ſiue quærẽdũ in aliquo, quod via naturæ ſuſtineri ſeu acquiri poteſt. Spiritali ſenſu tamen lapides panes faciũt mali prædicatores, qui duras ſcipturæ ac dei increpationes & grauiſsimas minas mitigãt: ſicut nunc neochriſtiani, omnia facilima proponentes plebi, iuxta illud Iob, In ſtipulã verſi ſunt lapides fundæ. Extende *Iob* 4.
hæc iuxta ſcripturas, in prædicantes ſolum carni placentia, *Deut.* 18.

Galat. 5.
Eccle. 18.

3 Ad hæc reſpondet Chriſtus, Scriptum eſt. Non in ſolo
pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore
Leo. dei. Hic Leo papa dicit, Aduerſariũ vicit Chriſtus teſtimo-
nio legis, vt poteſtate virtutis. Inde enim diſcimus nos, vt
quoties à prauis hominibus aliquid patimur, ad doctrinam
excitemur potius quam ad vindictam, ſicut & Paulus dicit,
Gregor. Vt per patientiam & cõſolationem ſcripturarum ſpem ha-
Rom.15. beamus. Notabile eſt, quod quidam venerabilis pater putat,
Kempis. poſt paſsionem Chriſti cõmemorandã nihil eſſe conſolato-
riũ magis in omni tribulatione aduerſa, refugiũ ad lectionẽ
Hierony. ſacræ ſcripturæ. Hieronymus quoq; ait, ideo ſic reſpõdiſſe
dominum, quia propoſitũ erat ei humilitate diabolum vin-
cere, nõ potentia, eo quod nõ latebat ipſum diaboli aduen-
tus, ſicut & omnes tentat, qui deo incipiũt ſeruire, ſicut illud
Eccle.2. Sapientis, Fili accedens, ad ſeruitutẽ dei, ſta in iuſtitia & in
timore, & præpara animã tuam ad tentationẽ. Ita hic Chri-
ſtus ſcriptura ſacra ſe pręmuniuit cõtra diaboli inſultus. ne-
que enim ex illo adhuc ſciebat diabolus, filius ne dei & Meſ
ſias eſſet Chriſtus, an non. Cõtra linguam maledicã, cuiuſ-
modi & hæc erat diabolica, alio telorum armorũmq; gene-
Pſal.119. re vtendum non eſt, ſicut & Dauid admonet, dicens, Quid
detur tibi aut quid apponatur tibi ad linguam doloſam? Sa-
gittæ potentis acutæ, hoc eſt, ſermones veritatis acumen ha-
bent, illi, quos è pharetra ſcripturæ depromimus. Aut nõne
validus ille locus eſt, quo hic vtitur Chriſtus pro ſe, Non in
ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit de
ore dei. Dixit hoc Moyſes ad Iudæos quoque, oſtẽdens deũ
Deut.8. non ſolo cibo ab hominibus apparato vitam noſtram ſuſten
tare poſſe, quoniã & ipſos pane cœli iam ante ſaturauerat:
quẽmq; ille ſolo verbo crearat, recte verbum etiã dici intel-
Sapien.6. ligerent. Hoc autẽ quod etiam Sapiens ait, Non natiuitatis
fructꝰ paſcũt homines, ſed ſermo tuus qui in te crediderint,
conſeruat. Quod autẽ verba hæc ad manna retulit Moyſes,
indubie recte fecit, cũ tamen ex aduerſo nihil omnino iiſce
verbis hic dominꝰ ad manna reſpexit, vnde doctrina illa col-
Regula. ligi poteſt, pulcherrima ſane & quæ ad multa accommodari
poteſt, quod vnus & idẽ ſacræ ſcripturę locus, ex plenitudi-
ne ſpiritus ſancti, variis modis poteſt intelligi, ſine omni ve
De doct. ritatis detrimento. ſicut hic Moyſes & Chriſtus fecerũt. Et
Chriſt. hanc regulam beatus Auguſtinus ex multa aſsiduæ lectionis
ſacrarum

ſacrarum literarum tum conſuetudine, tum experientia col legit. Hæc eo lubentius cõmemoro, quod recentiores nitun tur interdũ ſenſum ſcripturæ aliquẽ corã ſimplicibus reiice re, videntes ab aliis doctoribus textum aliter intelligi. neq; hoc faciunt in honorem patrum, ſed in ſuæ ſiue malitiæ, ſiue hæreſis velamẽtum & prætextum. Ecce verba hæc Moyſes intellexit de manna: vnde quam ridicule, imo quam inepte ſequitur, ideo Chriſti ſenſum hunc eſſe erroneum?

¶ Quis ſit autẽ verborum intellectus ille Chriſti, & multo felicior eo, quẽ Moyſes ſuper iiſdẽ verbis habuit, variis itidem modis poteſt intelligi. primũ enim, quoniã verbum dei eos quibus cũ ille loquitur paſcit, cõſtat ex ipſo Moyſis exẽplo, qui verbo dei quadraginta diebus ſuſtẽtatus eſt ſine omni cibo & potu. fuerunt præter hunc alij pleriq; homines ſancti, qui vitã continue viuentes contẽplatiuam, multo tẽpore ſine omni cibo perdurarunt, ſpiritu ſimul & corpore ſolo dei verbo paſti & enutriti. Senſus hic literæ conuenit, verum tamen ſublimiori adhuc intellectu explicari & euolui poteſt de verbo dei æterno Chriſto Ieſu, per quod ita facta ſunt omnia, vt ſine ipſo factum ſit nihil. & quod factum eſt, in ipſo vitã habeat. Omnis igitur tum ſubſtantia, tũ vita omnium creaturarũ, à verbo illo eſt filio dei, qui prodit ſiue egreditur ex ore intellectus dei patris. (nimis ſubtile eſt de verbo ideali, quia panis realis non paſceret, niſi virtus verbi ſui, vis idealis eſſet diffuſa in ipſo.) Quid multa? verbum dei nos corpore ſimul & anima fouet, nutrit, ſuſtentat. neq; refert quis illud loquatur, dum modo nõ deprauetur. ſemper vtiq; procedit de ore dei, ſicut per Hieremiã dicit dominus. Si ſeparaueris precioſum à vili, velut os meum eris. Poſſet hic de verbo dei iuſtus quidã ſermo contexi, ſed materia illa ſe offert quotidie & vltro ingerit. Mitto igitur, & verba aſſumo Eſaiæ, quibus ille mutuã dignitatem, vſumq; verbi diuini maximũ explicat, dicens, Quomodo deſcẽdit imber & nix de cœlo, & illuc vltra non reuertitur, ſed inebriat terrã, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat ſemen ſerẽti, & panem comedenti, ſic erit verbum meum quod egredietur de ore meo: non reuertetur ad me vacuum, ſed faciet quęcunq; volui, & proſperabitur in iis ad quę miſi illud.

¶ Poſtremo, & ſi quis dixerit, quoniã debuit Chriſtus hoc quod petebatur oſtendere, reſpondebo, Cuius rei gratia?

Exo. 24.

Magdaleni AEgyptiaca.

Ioan. 1.

Hiere. 15.

Eſa. 55.

Chryſoſto.

quáve id exigente ratione? Nō enim, vt crederet, hoc ille dī-
1. Cor.2. cebat, ſed quantū opinabatur, vt ipſum de infidelitate con-
uinceret, & vt hoc modo deitas Chriſti diabolum lateret.
nanque ſi id cognouiſſent, nunquā dominū gloriæ crucifi-
Matt.7. xiſſent. Sed & hinc docemur, opera bona ab iis penes quos
fructū nullum afferunt, eſſe occultanda, quando margaritæ
nō ſunt proiiciendæ ante porcos. Tertia quoq; hic à Chry-
ſoſtomo colligitur illa, ne vnq̄ diabolo credamus quicquā,
etiā ſi magna neceſsitate vrgere videatur. Etenim quod ei
Gene. 3. credidit Eua in paradiſo dicenti, quoniā eritis ſicut dij, nec
aliquo modo moriemini: & deū offendit, & legē eius tranſ-
greſſa eſt. Præterea docemur hic diabolo non credendum,
legis etiam tranſgreſſionem nō docenti: ſed & vtile quid ſi-
ue ſuadentē ſiue diſſuadentem, ſumma prouidentia & cau-
tione vitare debemus. Ideo enim Chriſtꝰ quoque ſpiritibus
immundis prohibuit etiā loqui, profitentibus iam ipſum fi-
lium eſſe dei, ita vt clamarent etiam, Sine, quid nobis & tibi
Luc. 4. Ieſu Nazarene? veniſti perdere nos ſcio te qui ſis, ſanctus
Actu.16. dei. Increpauit autē illum Ieſus, dicens, Obmuteſce, & exi
ab eo. Nulla itaq; in neceſſitate, vel omniū etiam maxima,
cōſidere quicquā debemus diabolo: cōtra impios iſtos, con-
tempta deo cōſilia ex dæmonibus quærentes, putantes eum
vbi ſemel vere dixerit, id ita ſemper facturū. Nugæ ſunt &
vanitas mera. Aut qua veſania plus diabolo credere vis quā
Ioan.8. domino, deo, redēptori tuo Chriſto? Bene ſane ille de dia-
bolo locutus eſt ſic apud Ioannem, quoniā homicida erat ab
initio, & in veritate nō ſtetit, quia non eſt veritas in eo: cum
loquitur mendacium, ex proprio loquitur. quia mendax eſt
& pater eius. Cauete itaque vobis ab ariolis iſtis, maleficis
& vaniſſimis futurorum prædicatoribus, diaboli tantū mi-
niſtris: qui cum ſemel atque iterum verum quid dicunt, eo
tantum faciunt, vt parata ſic ſibi fide, facilius homines deci-
pere queant. Multis nanque locis compertum eſt eueniſſe,
quod huiuſmodi arioli, mota etiam de bonis viris ſuſpicio-
ne, eoſdem inquietarunt, famámque illorum & nomen bo-
num cōtamine voluerūt. Quanuis hic quoque in iſta herba
latitat anguis, quod diabolus etiamſi iſtis nonnunquam ve-
rum edicat (non facit autem hoc vnquam ſine admiſtione
falſi) quicquid hinc lucrum colligitur, diabolo accedit: qui
hoc modo homines in peccata, & per ea in irā dei adducit,
vnitates

vnitates huiuſmodi multis modis grauiſsime prohibentis in Leuitico. ait enim, Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini, vt polluamini per eos. ego dominus deus veſter. Et rurſus alibi, Quādo ingreſſus fueris terram, quā dominus deus tuus dabit tibi, caue ne imitari velis abhominationes illarū gentiū, nec inueniatur in te qui luſtret filium ſuum aut filiā, ducens per ignē, aut qui ariolos ſciſcitetur, & obſeruet ſomnia, ne ſit maleficus, neq; incātator, nec quærat à mortuis veritatem. quod faciunt necromantici. Iterumq́; in Leuitico, Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meā contra eam, & interficiā illam de medio populi ſui. Hoc modo Saul maleficos & ariolos occidit, quos proprie Septuaginta ventriloquos dixere. Eodē exemplo eos rex Ioſias expulit è gente. necvnquā feliciter ceſsit cuiquam, qui cum eiuſmodi hominibus maleficis rem habuit ait enim dominus, Vir ſiue mulier in quibus phitonicus vel diuinationis fuerit ſpiritus, morte moriantur. lapidibus obruent eos. Quid quod leges comburere vel capitibus plectere illos imperant? Artes autem iſtæ impuriſsimæ, ante Chriſti quoq; natiuitatē apud ethnicos aſſeruntur ab Auguſto fuiſſe prohibitæ, vt recte deinceps canones etiam eas variæ prohibuerint. Quiſq; igitur vere pius Chriſtianus ſibi ab huiuſmodi impoſtoribus. blateronibus, & diabolorum conſortibus proſpiciat: neque filios & liberos ſuos illis communicet, inſpecturos ſpecula vitra, cryſtalos, ſuper quernis tripodibus in cauernis, in biuiis facile enim hinc & ipſi mala contrahent, ſibi perpetuo adhæſura. Quin potius cū Chriſto dicite, Abi maligne ſpiritus in locum ſupplicij tibi deputatum infernalem. A quo nos Chriſtus cuſtodiat & conſeruet in æuum, Amen.

Leuiti.19. *Deute.18.* *Leui.20.* *2. Re.28.* *4 Re. 23.* *Leui.20.* *l. nullus. l. nemo. l. culpam. C. de mal. libro 7. de ciuit. dei. cap. 25. et 26. q. 5.*

HOMILIA III.

Auguſti.

DOMINVS noſter Ieſus Chriſtus, collata vi regeneratiua aquis in baptiſmo, idq́; adeo tactu ſuæ mūdiſsimæ carnis, ſtatim à ſpiritu ſancto ductus eſt in deſertum, vt tētaretur à diabolo, vt ſic ſuo nos exemplo moneret, quantum nobis vixdum baptizatis inſidietur diabolus, veſtem innocentiæ quocunque modo nobis detracturus. Venit itaque diabolus ad Chriſtum dicens, Si filius dei es, dic vt lapides iſti panes fiant. verum Chriſtus diabolicæ fraudis & aſtutiæ non ignarus, id

quicquid erat tẽtationis, fortiſsime ſacræ ſcripturæ ariete
Mat. 4. retruſit, inquiens, Scriptum eſt, quia non in ſolo pane viuit
Deut. 8. homo, ſed in omni verbo quod ꝓcedit de ore dei. Hoc reſponſo accepto, aliũ ſibi diabolus cõminiſci dolũ cœpit, duxitq; illum aſſumptum ſecum in ciuitatem ſanctã, & ſtatuit
Pſal. 90. eum ſupra pinnaculum tẽpli, dicens, Si filius dei es, mitte te
Hieron. deorſum. Scriptum eſt enim, Angelis ſuis mãdauit de te, vt
Ioſephus lib. 5. de bello Iu. cuſtodiãt te in omnibus viis tuis. Ductus hic Chriſti ex deſerto Hiericho vſq; in ciuitatẽ ſanctã, octodecim miliariũ, non factus vtiq; eſt ex impotentia domini ſiue imbecillitate, inquit Hiero. ſed de inimici ſuperbia, qui voluntatẽ ſaluatoris, neceſsitatẽ putabat. ¶ Dicas autem, Quando tentationem hãc Lucas poſtremo ſiue tertio loco numerat, quomodo Matthæus hic eam ſecundã facit? Reſpondetur hic, euangeliſtas nõ tam ordinẽ curaſſe quam hiſtoriam. vt fit, in-
Auguſti. quit Augu. vt ſæpe quod alius euangeliſta præponit, alius poſtponat, maxime ſecundum illas duas claues anticipationis & repetitionis: quanuis hic quæ prima aut proxima ab illa fuerit tentatio, ſcire non poſſumus. ¶ Si tamen facta hæc
Luca 4. cum tentatione Euæ cõtulerimus, cõſiſtit vtiq; hic, quẽ Mat
Mat. 4. thæus ſeruauit, ordo. Alij autẽ putãt diabolum ſtatim à deſerto in montẽ duxiſſe Chriſtum, neq; in ea re poſitum eſt quicquam, ſicut & hęc ignoratur, an hac omnia vno pluribúsve ſint facta dieb⁹. Et ſic, cũ ait Euãgeliſta, diabolũ aſſumpſiſſe Chriſtũ ſecum, dubiũ eſt, an ita corporaliter duxerit eum, vt etiã velut innixum ſibi geſtarit, vel ſic quod Chri-
Chryſoſto. ſtus eum ſecutus ſit tantũ in via, quod putat Chryſo. Quicquid autẽ id omne ſit, conſtat vtiq; exhibitã hic eſſe admirãdam Chriſti patientiam, qui dedignatus non ſit duci & aſſumi à diabolo, tantum ex amore & affectu illo erga genus humanum immenſo. Nec eſt quod exhorreſcas hic, quiſquis es pius & ſyncerus Chriſtianus, dum audis Chriſtum à diabolo ductum eſſe. ſcimus enim quod iniquorum omnium caput eſt diabolus, & huius capitis mẽbra ſunt omnes iniqui. An non diaboli mẽbrum fuit Pilatus? An non diaboli membra Iudæi perſequentes, & milites crucifigentes Chriſtum
Gregor. fuerunt? Quid ergo mirum, ſi ſe ab illo permiſit in mõtem duci, qui ſe permiſit à membris illius crucifigi? Non eſt ergo indignum redemptori noſtro, quod tentari voluit, qui venerat occidi, inquit vere & eleganter Gregorius.

2 Innuit

2 Innuit Euangeliſta diabolum aſſumpſiſſe Chriſtum ſecum in ſanctã ciuitatem Hieruſalẽ: ſanctam ſcilicet illã propter templum & cultum legis in eo ſeruari ſolitũ, & quoniã ſacramenta Iudæorum ibidẽ in vſu erant: iuxta illud Eſaię, Induere veſtimentis gloriæ tuæ Hieruſalẽ ciuitas ſancta. & iterum, Deſerta facta eſt Hieruſalẽ, deſolata eſt domus ſanctificationis noſtræ & gloriæ noſtræ, vbi laudauerunt te patres noſtri, facta eſt in exuſtionẽ ignis. & de Hieruſalem in oratione ſua Daniel ſic ait, Auertatur obſecro ira tua & furor tuus à ciuitate tua Hieruſalem, & à monte ſancto tuo. Quanuis nos Chriſtiani rationem validiorem ſanctitatis ipſius Hieruſalem afferre poſſumus, quoniam ibi ſanctiſsimus ſanguinis ſancti ſanctorũ Chriſti Ieſu effuſus eſt, quoniam hic ſacratiſsimũ in crucis ara ſacrificium conſummatum eſt. ¶ Videant hic & cõfundantur neochriſtiani, quotquot temere affirmant locos omnes ſanctos eſſe. Ecce enim hic peculiariter Hieruſalem ciuitas ſancta dicitur, ſicut & à Matthæo in fine ſui euãgelij. Quod ſi illi teſtes certiſsimi adeo Hieruſalem ciuitatem ſanctã eo tantum dicunt, quod ibi tẽplum fuerit, ſacrificiis boum, vitulorum, ouium, columbarum, ſimile & id genus aliis dicatum, quanto ſanctiora nos templa noſtra habebimus, in quibus ſacratiſsimum Chriſti corpus & conficitur, & die noctuq; aſſeruatur? vbi ſanctorũ reliquiæ habentur, vbi ſacramẽta (quæ quicquid habẽt virtutis, ex amariſsima Chriſti paſsione & morte habent) fidelibus Chriſtianis adminiſtrantur? Conſtituit itaq; diabolus Chriſtum in ſummo templi pinnaculo, non ita quod in culmine eum ſtatuerit templi, ſed in ambitu templi exitus quidam inſtar alarum extabant, ibi poſuit eum, ex ſentẽtia quidem Theophy. Rabanus tamen & alij quidam tectum templi intelligunt. ſiquidem tecta in Palæſtina & Iudæa, nõ in huiuſmodi aciem fuerunt erecta, ſicut apud nos fieri ſolet: ſed in ſummitate plana extiterunt, ita vt vndiq; circumire liceat, & conuiuia in eis agitare: ſicut Iudæi, quãdo legitur in Regum hiſtoria, Samuelem & Saul in triclinio ſediſſe, exponunt more ſuo in ſolario ſuper tectum. Quicquid tamen hoc ſit, ſummitatẽ aliquam fuiſſe conſtat, in quam conſtitutus à diabolo eſt dominus, atque ab eodem tentatus, vt vanæ gloriolæ ambitione ſeſe præcipitaret. Sũt qui opinentur fuiſſe hoc quiddam in parietibus templi inſtar cathedræ

Eſaie 52. & 64. *Dan. 9.* *Matt. 27.* *Theoph.* *Rabanus.* *1. Reg. 9.*

erectum, vnde quicquid operæprecium & neceſſariũ erat, ſacerdotes denunciabant. Ideo & Gloſſa quędã dicit, quod in cathedra doctorũ & Chriſtũ tẽtarit diabolus, in qua multos iam ante deceperat. profecto enim multos vana gloria ad præcipitium trahit, vt iam in prædicatoribus noſtratibus experimur ipſi, qui prius fiunt magiſtri quam efficiantur diſcipuli. ¶ Dices autẽ, ſi hoc modo Chriſtũ diabolus in locũ ſublimem adduxit, ridiculum fuiſſe in tam populoſa ciuitate diabolũ omnibus conſpicuũ apparuiſſe, Chriſtũ eo ducẽtem, & ſic quo tandẽ modo in corpore conſtitutũ vidẽtibus omnibus ſtatuerit ſupra tẽplum. Reſpondet Chryſo. dicẽs, quod forſitã diabolus ſic eum aſſumebat, vt ab omnibus videretur: ipſe autẽ neſciẽte diabolo inuiſibiliter ſic agebat, vt à nemine videretur. Præterea eſt hic nobis ſolicite obſeruandum, quod Chriſtus in ciuitate ſancta ipſoq; adeo ſummo tẽpli cacumine tẽtatur à diabolo, vt diſceremus nullũ locum, quantũlibet ſanctũ, nos à diaboli tẽtatione tueri, quin in tẽplo quoq;, in choro, in ipſo ſancto altari dei, nõ ceſſat ſpiritus iſte nequam tentare nos quanuis in locis ſanctis non ita fortiter, quin eius ſuggeſtiones impediantur in multis.

Gloſſa. *Chryſoſto.*

3 Dicit ergo ad Ieſum, iam in pinnaculũ tẽpli aſſumptum, Si filius dei es, mitte te deorſum. In omnib⁹ (inquit Hiero.) tentationibus hoc agit diabolus, vt intelligat ſi filius dei ſit: ſed dominus ſic reſponſionem temperat, vt eum relinquat ambiguum Chryſoſtomus dicit, Quemadmodum ſerpens Euę in paradiſo perſuaſit, ſimulãs eos quaſi à deo deceptos: inquiẽs, ſcit ille quoniã ſi mãducaueritis, eritis ſicut dij, &c. ita hic quoq; diabolus ait, Si filius dei es. quaſi diceret, fruſtra ille te in baptiſmo filium ſuum dixit tam honeſto titulo decepit te. Sin minus, eoque admodum tu adhuc fidis, age virtutis nominisq; huius ſpecimen de te aliquod nobis præbe, mitte te deorſum. En hanc tibi vocem diaboli, qua iſte ſemper omnes deorſum cadere deſiderat. Maior vtique fuerat diuinæ virtutis comprobatio, ſi dixiſſet, Filius ne es dei? age aſcende in cœlum. Verum infelix iſte diabolus hoc modo in hominis torquetur cruciaturque exaltatione, vt illi etiam inter tentandum ſuggerere non poſſit aſcenſum in cœlum, nihil magis optans quam ruinam & lapſum hominum omniũ, vt ſic ipſe eis dominaretur. Chryſoſtomus hic quędam inducit, quomodo diabolus ſtultitiam ipſe ſuam exhibuerit,

Matt. 4. *Hieron.* *Chryſo.* *Hieron.* *Chryſoſto.*

buerit. ea nos breuitatis ſtudio miſſa facimus. Tantum hoc obſeruemus, quod ſuo more hic diabolus loquitur, nil niſi de lapſu & ruina, ſicut & ipſe præceps decidit è cœlo. aliter lõge nos Paulus adhortatur ad ſuperna, Ea quę ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in gloria dei ſedens.

4 Videns diabolus prima tentatione Chriſtum ſcripturæ armis ſe defendiſſe, ſimili nunc exemplo ipſe quoq; videri ſe velut ſimiã cupiens, prętextum ſuggeſtioni ſuæ quęrit & fucum, adducitq; hunc Pſalmi verſiculum, Angelis ſuis mãdauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus viis tuis. Quaſi diceret, nihil tibi in hac re periculi eſt. angeli enim tui in manibus te ferẽt, ne qua vel pedẽ impingas. Multa hic diligenter ponderant doctores, præcipueq; Hiero. hoc contra hæreticos adducit, qui vt plurimum de allegatione euangelij gloriantur, quãdo etiam hic diabolus ſcripturarum teſtimonio vtens, nihilo plus apud Chriſtũ fauoris & gratiæ emeruit. *Pſal. 90.* *Hieron.*

2 Deinde Chriſtiani ſcripturis vtuntur ad prouocationẽ operum & incitamenta virtutum, diabolus autem ad ſeducendum tantum & ſeminandos errores: idque ipſum poſtea membra illius faciunt omnes hæretici, ſcripturis vtentes nõ ad hominum ædificationẽ in moribus bonis & vita deo digna, ſed ad fidei deſtructionem, ad honeſtatis omniſque ordinationis bonæ impedimentum ac euerſionem.

3 Boni itidem cum ſcripturas allegant, id faciũt iuxta ſenſum & intellectum illum verum, quem etiam ſpiritus ſanctus intendit, ſcientes vtique ſecundum magiſterium iſtud, quid literæ adimant, quid addant. Hæretici vero ſcripturas inducunt pro ſomnio ſuo quiſque, in erroneo & corruptiſſimo ſenſu, ex arbitrio proprio flectentes, imo & laniantes ſcripturam ſacram, ſicut & caput eorum diabolus hic fecit. Cum enim Dauid dixiſſet, Angelis ſuis mandauit de te, diabolus intellexit de te, Chriſto capite noſtro. Verum id praue & peruerſe, quoniam Chriſtus angelorum & rex & dominus, nullũ habuit ſuo miniſterio angelum deputatũ, quapropter & Dauid illud dixerat de quolibet homine, de Chriſti membris, non de capite eorundẽ, quia membra illius homines omnes ſuũ quiſq; habet angelũ in cuſtodiã ſibi datũ, quod de pueris etiã Chriſtus teſtatur, Angeli eorum vident faciem patris mei qui eſt in cœlis. Et hunc ſcripturæ ſenſum nos iam olim docuit Auguſtinus. Expẽdat catholicus, an nõ *Regula Ticony.* *Pſal. 90.* *Auguſti.*

neochriſtiani ſimilib⁹ dolis & præſtigiis torqueāt ſacras li-
teras. 4 Sed & hoc in eadē re intereſt, quoniā Chri-
ſtiani ſcripturas totas citāt & plane integras, nō curtatas, ſi-
cut hæretici, cum quæ ſuæ cauſæ aduerſantur, reticent vl-
tro, aut certe reiiciunt omnino, ſi aperte nimis repugnent:
ſicut nunc Lutherus ſuíque commercij hæretici reiecerunt
Baruch, Machabæos, Tobiam, ſancti Iacobi epiſtolā, alte-
ram Petri, Ioannis vtrāq;, illam ad Hebræos, & totā Apo-
calypſim. Eadē hic verſutia diabolus quoque vſus eſt. Cer-
Hieron. te enim ſi, inquit Hieronymus, vere de ſaluatore ſcriptum
Pſal. 90. nouerat, debuerat & illud dícere quod in eodem pſalmo
contra ſe ſequitur, Super aſpidem & baſilicū ambulabis, &
conculcabis leonem & draconem. Callide & aſtute nimis
de angelorū auxilio, quaſi ad infirmum loquitur. de ſua cō-
culcatione, quaſi tergiuerſator, tacet. ¶ Poſtremo ſapiētiſ-
ſimum Chriſti hic habemus reſponſum, dicētis, Scriptū eſt,
Deut. 5. non tentabis dominum deum tuum. Poſſent quidē hæc de
Chriſto verba intelligi, veruntamen ne à cōmuni ſenſu re-
cedamus, tentare deū eſt experiri velle ſeu quærere experi-
mentū virtutis & potentiæ diuinę ſine cauſa ineuitabili. Si-
quidē ſi quis habeat vitādi periculi mediū naturale, nō de-
Tentare bet hoc omiſſo, virtutem velle experiri diuinam. Quod ſa-
deum quid ne fundamentum eſt, quamobrē legibus cautum ſit, candēs
ſit. geſtare ferrum, monomachia item ſeu temerarius duorū in
lucta congreſſus cur ſit inhibitus, Vide igitur hic mihi &
contēplare ſapientiam dei patris Chriſtū Ieſum, quā ſubti-
liter reſpōdet diabolo, adeo vt nequeat is ex reſpōſo quod
ex. de quæſierat, colligere, ſed neque in eo quo tētabat illū, per-
purg. ſuadere. Ait enim, Scriptum eſt. Nō tentabis deū tuū. quaſi
vulg. dicturus, Quid hanc mihi ſuades ineptam ſtoliditatem, de
templo me vt dē præcipitem? An non paratus eſt mihi gra-
dibus deſcenſus opportunus? Odit deus eos qui tentant ip-
1. Co. 10. ſum: vnde & Paulus inquit, Non tentemus Chriſtū, ſicut
quidā eorū tentauerunt, & à ſerpentibus perierunt. Verùm
ſane hoc eſt, ſi deus exigat à quopiā volēs hoc modo mira-
Eſaiæ 7. culū habere, tenetur ille id facere. Vnde & reprehenditur
& peccauit Achaz. qui dicenti iubentiq; per prophetā dño,
vt peteret ſignū, inepte reſpōdit, Nō petā neq; tētabo do-
minū. Peccauit ille, dum volēti reſtitit deo. alias firma ma-
net regula Sapientis, Ne ſimus ex iis qui tētant deū. Hiero-
nymus

nymus quoque non fruſtra factũ eſſe affirmat, quod Chri- *Eccl.18.*
ſtus ad triplicem hanc diaboli tentatioẽ declinandã, vſus *Hierony.*
ſit teſtimonio ſacrarũ literarũ ex Deuteromonio, qui quã-
uis liber ſit Moyſi, nomen tamen tantundẽ ſignificat ac lex
ſecunda. Teſtimonia igitur hic Chriſtus neceſſaria de Deu-
teronomio tantum protulit, vt ſecundæ legis ſacramenta
monſtraret. Et hoc modo Chriſtus tela diaboli ſcuto ſcri-
pturæ ſacræ infregit, ipſumq́ue diabolum ſuperauit. Vos
iam deũ orate, vt & nobis gratiam ſuam conferre dignetur,
quatenus malignas diaboli tentationes vincere poſsimus: &
maxime mortis tempore victoriam & triumphum aduer-
ſus illum nobis confer domine Ieſu Chriſte per nomen tuũ
ſanctiſsimum, qui viuis & regnas cum deo patre in vnitate
ſpiritus ſancti deus per ſecula, Amen.

HOMILIA IIII.

EVANGELIVM hoc Matthæi, eccleſia nobis
in hũc diẽ dominicũ proponit duplici de cau-
ſa: primũ, vt hoc quadrageſimale ieiuniũ ab ip-
ſis apoſtolorũ tẽporibus in hæc vſq; ſecula de-
riuatũ obediẽter ſeruemus, quãdo Chriſtus etiam quadra-
ginta dies ieiunare voluit non ſua vtique cauſa, quoniã ie-
iunio non indigebat, ſed nobis tantum in exemplũ iuxta il-
lam ſancti Gregorij regulam, Omnis Chriſti actio, noſtra *Gregor.*
eſt introductio. Deinde quoque vt quandoquidẽ toto ha-
ctenus anno ſępenumero victi prohdolor ſumus & ſupera-
ti à diabolo, vel nunc tandẽ nos quoque Chriſti videamus
exemplũ triũphatoris, eóque moueamur. fortiter enim ille
primũ diaboli inſultũ gulæ, in ſuũ ipſius caput retruſit. neq;
paulò validiꝰ ſecũdario eũ in ambitione ſe tẽtantẽ repulit,
telíſq; ſacrę ſcripturæ abegit. De tertia tẽtatione iã quæ in
auaritia facta eſt, Euangelium ſic habet, Iterũ aſſumpſit eũ
diabolus in montẽ excelſum valde, & oſtẽdit ei omnia re- *Mat.24.*
gna mũdi & gloriam eorũ. Tertiũ hoc eſt rete, quod domi-
no tendit diabolus, hincinde curſitans, inſtar eius qui adem-
ptis ſibi iam armis quibuſdã, ad alia ꝓperat. Vnde docto-
res ſancti regulã colligunt huiuſmodi, qđ diabolus ſiquan-
do hominẽ quempiã in peccato aliquo tentat, ſuperatus ab
eodẽ in illo, nõ amplius ipſum tẽtat in eo, ſed aliud peccati
genus aggreditur. proſtratus ecce hic diabolus in gulæ &
ambitionis cõflictu, Chriſtũ abducit in montem excelſum

valde. Eum doctores quidam fuiſſe illum dicunt, qui inter Hieruſalē & Hiericho poſitus erat; vbi iā antea in deſerto Chriſtum lapidū conuerſione diabolus tentauerat, qui ibidem ſæpius malitiæ & ſcelerum ſuorū miniſtros ſtrenuos habuerat latrones & prædones. eo illum vbi primū adduxit oſtendit ei omnia regna, non quod poteſtatem dederit illi diabolus in tantam mundi latitudinē aſpiciendi, vt ſic corporeis oculis proprie omnia mundi regna aſpexiſſet, ſed quia ſitum eorum oſtendit illi, velut inquiens, hic imperium Romanorum poſitum eſt, illic AEgyptus, iſthic Perſia ſita, &c. horum omnium gloriam, potentiam & maieſtatem ei recēſebat. Vbi quiſque ſibi proſpiciat ſedulo, ne huiuſmodi montem malum ſuperbiæ creſcere ſinat in pectore ſuo, vnde latiſsime circunquaque proſpiciat, quomodo honores acquirat. Mons hic nimirum ille eſt, de quo Hie-

Hiere. 51. remias ait; Ecce ego ad te mons peſtifer, dicit dominus, qui corrumpis vniuerſam terram. in montem itaque diabolus duxit dominum, an aliquo modo ad ruinam ipſum adducere poſſet, quomodo & ipſe iam ante de cœlo ceciderat.

2 Sed iam ſuperbiam dæmonis & arrogantē audite gloriæ captationem. ait enim, Hæc omnia dabo tibi. In tribus hic diabolus falſus. 1. Primo, quod offert ſe omnia hæc, quæ

Chryſo. iam Chriſto oſtenderat, ipſi quoque daturū, velut ſe rerum omnium & creatorem ſimulans & poſſeſſorem. quia enim iam in patrem peccauerat nequiſsimus ille omnia quæ illius ſunt ſua eſſe dicendo, ſeque eorum dominum ſacrilege profitendo, quaſi cunctorum eſſet creator. Quam diaboli arrogantiam ſequaces illius imitati ſunt Manichæi, ex hoc loco probare conati, diabolū viſibilem hunc mūdum creaſſe. O cæcitatem, ô ſtuporem, ô veſaniam hominum, verbis diaboli tantum approbare volentium, cuius mendacia po-

Ioan. 8. terant vtique videre apud Ioannem à Chriſto reiecta. Hæc iſta fuit in deū patrem blaſphemia, dum diabolus plurimū ex iis quorum nihil omnino ſuum erat, ſe Chriſto daturum promiſit. domini etenim, vt inquid Dauid, eſt terra & plenitudo eius. Verùm arrogās & ſuperbus iſte, ait Hierony-

Hieron. mus, etiam hoc de iactantia loquitur, nō quod in toto mundo habeat poteſtatem diabolus, aut poſſit omnia regna dare, cum ſciamus pleróſque ſanctos viros à deo reges factos.

2. Deinde metas exceſsit diabolus, dum à Chriſto petit,

vt

ille longanimis & patiens diu ſuſtinet pœnitētiam eorum, venientes etiam placidus aſſumit, conuerſos ad ſe paterno fouet affectu. ſic ꝓpheta inquit, Benign⁹ eſt & miſericors, patiens & multū miſericors, præſtabilis ſuper malitia (præſtabilis hic placabilem ſignificat conſolatorem, planeque eū qui indulget & miſericors eſt, nachā hebraice) Hic etiā immenſa Chriſti pietas cognoſcitur. quāuis enim phariſæi exoſum habebāt Chriſtū, eandem tamē ille eis quoque quā publicanis exhibere paratus eſt miſericordiam. neque duriter adhortitur eos, ſed mitiſsime docet vt ſanarentur, propoſita in hoc parabola, qua declarat, quonam modo ille vellet peccatorē ſeruare hic in terra. 3 Eadem quoque parabola docere eos voluit non murmurare aduerſus peccatores pœnitentes. ſi enim ſuper oue perdita, rurſúſque inuēta, animali vtique bruto & ad imaginem Dei non creato, gaudiū tantum concipitur, quanto magis ex homine pœnitentiā agente, creatura rationali, & qui ad imaginem Dei conditus eſt, per peccatū tamen ſubſequens deperditus, iuxta illud, Erraui ſicut ouis que periit, require ſeruū tuū, quia mandata tua nō ſum oblitus. Miraris aūt quid ſibi domin⁹ cū iis cētū ouibus, & ex illis vna deperdita velit? Audi, quando cētenarius numerus eſt perfectionis, oues centum recte habuiſſe dicitur Deus, qui angelos & homines poſsedit: ex quo grege ouis vna tunc periit, quādo homo per peccatum paſtuis excidit æternæ ſalutis. & eſſe quidem homines oues, teſtatur Pſal. cum ait, Nos populus eius, & oues paſcuæ eius, ſic Deus per prophetam inquit, Vos eſtis oues mei gregis, vos homines dicit dominus. Ex iis ouibus electis nimirum Dei creaturis, deperiit vna primum ſtatim in paradiſo, Adam cum vniuerſa poſteritate ſua, ſicut Eſaias omnes nos errare dicit inſtar ouiū, & quēlibet declinare in viam ſuā. Angeli quidē permanſerunt in perfectione ſua, miſer autem homo excidit numero illorum. Et tamen vide hunc quoque adhuc eſſe in numero, dicit enim dominus, Quum amiſerit vnā ex illis. Ecce quod & homo adhuc in numero cētenario eſt, & inueniri poteſt, quanuis ſit perditus, atque ad gregem reduci. non ſic autem diabolus, qui plane iam hoc numero excidit, & irreuocabiliter deperiit. filius autē Dei, ideo deſcēdit de cœlo, vt ouem perditā quæ iam erat extra numerū, quæreret, hominē ſcilicet, non autem diabolum: quem, vt ſemel

Oſee.2. *Theoph.* *Gene.1.* *Pſal. 118.* *Pſal. 74.* *Hier. 34.* *Eſa.53.*

Heb.2. periit, ita deperditum finit cum omni conſortio ſuo. ſic Paulus ait, Angelos non apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit. filius enim Dei homo factus eſt, vt homines redimeret, non vt angelos lapſos reſtitueret. ¶ Quantam itaque habeat charitatem erga ouem deperditam, oſtendit, quũ ſubdit, Nónne relinquit nonagintanouẽ oues id deſerto? Oues illæ nonagintanouem, nouem ſunt chori angelorum, quos in cœlo reliquit. Quęris autem cur hic dominus cœlum deſertum vocitet, in quo tãta eſt angelorum multitudo, vt dixerit Propheta, Mille milia miniſtrabant ei, & decies centena milia aſsiſtebãt ei. Reſpondetur verum quidẽ eſſe, quod hic in terra locus aliquis cum deſeritur, deſertus iacet & corruit: non tamẽ hoc modo Chriſtus deſeruit cœlum, in quo Deus verus ſemper erat. ſed ideo etiam cœlum locus deſertus appellatur, quod homo, cum peccaſſet, ipſum deſeruit: vel etiam ſolitudo dicitur, quod procul ab omni mundana turbatione longe ſegregatum eſt, non ſecus ac cœnobium, licet à ſexcentis (vt olim res erant) fratribus inhabitetur, eremus tamen dicitur. Quando itaque cœlum pace & tranquillitate plenum eſt, recte deſerti nomine intelligitur. Sunt qui antiqua conſuetudine cœlum hic deſertum dici putẽt, quouiã olim veteres in nemoribus & deſertis magnis pauerint oues, vt filiis Iacob cum pecoribus ſuis ex ſylua in ſyluam commigrabant, quando Ioſeph eos quærebat in Hebrõ & Dothaim: ſicut & Moyſes oues ſoceri ſui in vaſtitatem deſerti agebat, vbi & paſcua ſunt meliora, & lupi deſunt ac fures. Quum ergo in cœlo paſcua ſint optima diuinę amœnitatis, ſicut teſtatur Chriſtus, cum ait eum, qui per ipſum ingrediatur, beatum fore, intraturum quoque & egreſſurum, atque paſcua inuẽturum, recte cœlum deſerto comparatur: de quo & Dauid, Pingueſcent, inquit, ſpecioſa deſerti, & colles vbertate. Poſſent conſimiles rationes plurimæ cõgeri, verum ego iis ſuperſedeo, quoniam & Chriſtus in deſerto quinq; milia, & iterum quatuor milia hominum pauit, qui beatos omnes paſcit in æterna patria. 4 Relictis itaq; nonaginta nouem, vadit quæſitum vnicam illam ouẽ, quæ perierat. Ita nimium dominus noſter Ieſus Chriſtus per incarnationem ſuam venit in hunc mundum quærere ouem perditam, ſicut ipſe dixit ad apoſtolos, Exiui à patre & veni in mundum. Et apud Matthæum, Tantum ego miſſus ſum ad oues

Marginal notes: *Theoph.* *Grego.* (beside "ret, non vt angelos…"); *Dan.7.* *Grego.* (beside "xerit Propheta…"); *Gene.27.* *Exod.3.* (beside "oues, vt filiis Iacob…"); *Ioan.10.* (beside "res. Quum ergo…"); *Pſal.64.* (beside "de quo & Dauid…"); *Ioan.6.* *Matt.15.* (beside "ri, verum ego…").

& peccat, feret infortunium & malum cōdignum. Hoc modo ipſi ſibi fucum quærunt, & propriæ malitiæ prętextum, inſtar Adam & Euæ, perizomata ſibi ex folijs ficulnis contexentium. Non ſic autem, non ſic. an neſcis quid ores quotidie? Sanctificetur nomen tuum. Aut quæ hæc tua futura oratio eſt, dum audis Chriſtū indies in ſacramentis ſuis dehoneſtari, nec tu quicquam, cum queas & debeas, aut obſtas aut impedis? Quam vero præpropperi ſunt, qui magiſtratu funguntur, ad puniendos qui honorem illis non habuerint, qui quanuis leue cōmodum neglexerint, qui officio ſatis nō fecerint, qui vtilitatem in omnibus procurarint? ſtatim vtique tunc clamabitur, Ita ne deceat his nos occupari? ita maieſtatem principis lædere liceat impune? Iſte nos adeo calumnietur? Ah non dabitur? Hoc modo quicunque faciunt, quanuis ore quidem orent, Sanctificetur nomē tuum, corde tamen & opere orant, Sanctificetur nomen meum. Quod nónne malum maximum eſt? non peruerſa & peſſima ordinatio, quenquam hominem malle nominis ſui ſanctificationem & hominem quam diuini? Inuenias ſane in prouincijs & oppidis magiſtratus, quorum inſignia tantum ſi quis cœno aſperſiſſet, protinus carnificem & lictores habiturus eſſet comites. Verum ſi quis ſanctam crucifixi aut virginis matris imaginem, non luto tantum aſpergat, ſed & confringat aut exurat totam more Turcico, adridebūt etiam magiſtratus, ſi modo nō laudabunt. Væh tibi dæmō maledicte, adeóne tibi liceat dominari in mundo? S. Hieronymus hic declarat, quam differenter Chriſtus Petrum, & hic diabolū corripuerit. Petro enim aſſumenti Chriſtum, & increpanti illum atque dicenti, Abſit à te domine, non erit hoc tibi reſpondit ille, Vade poſt me ſathana, ſcandalum es mihi, quia non ſapis ea quæ dei ſunt, ſed ea quæ hominum. Verum hic nō ait diabolo, Vade poſt me, ſed, abi ſathana. quaſi dictur[9], Abi in ignem æternū, qui paratus eſt tibi & angelis tuis. Tamen de illis verbis Chriſti dic, vt in primatu Petri diximus.

Matth. 6. *Matt. 16.* *Li. 1. c. 14*

4 Iam ſcripturæ affert Chriſtus contra ſathanā teſtimonium, Quoniam ſcriptum eſt, Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. Deus ſolus honore vult adorari latriæ, quem illi exhibemus tanquam rerum omnium conditori & ſummo bono. vnde & de ſe dicit per prophetam. Ego dominus, hoc eſt nomen meum. Gloriam meam alteri non dabo, &

Eſa. 42. *Deut. 17.*

laudem meam ſculptilibus. vnde & in veteri teſtamento lapidibus obrui pręcepit eos, qui deos vellent adorare alienos vel ſtellas cœli. Summũ enim illum honorẽ ſoli deberi deo tota vndique pleniſſima eſt ſcriptura, eſtq́ue idem in prima

Exo.20. ſtatim lege Moyſi fundatum, quapropter Dauid dicit, Ipſe

Pſal.44. eſt dominus deus tuus, & adorabunt eum. Et in Deuteronomio habetur, Audi Iſraël, dominus deus tuus, deus vnus eſt. Nõ tamen ſic ſunt hæc Chriſti verba intelligenda, quaſi præcipere voluerit diabolo, vt adoraret deum neque enim id facit, cum ſemper & perpetuo obduratus permanebit in calumnia & blaſphemia dei: ſed ita, quia iam diabolus ipſum purum hominem tantum credebat, adorari inſuper cupiens ab eo, ideo oſtendit & declarat hominibus præceptum eſſe, non diabolum, ſed deum ſolum adorare. ¶ Neſcio quid nõ hic Neochriſtiani deblaterent ſuper veneratione ſanctorũ, inſimulantes nos velut idololatras, & deorum plurimorum cultores. De qua materia alias differemus, nunc perſtringere, tantum eſt animus quædam pauciſſimis. Nos ſane fatemur omnes, vnum tantum eſſe deum, conditorem cœli & terræ, eumq́ue ſolum adorandũ ſummo illo honore & cul-

Auguſti. de ciuitate dei. tu latriæ. Teſtatur id Auguſtin⁹, inquiẽs nos in latino idiomate nullum habere vocabulum, quo vno honorem exprimamus diuinũ hinc in vſum venit vox illa Græca latria qua ſemper intelligendus venit ſummus ille cultus ſoli deo debitus. Verum per hæc neque honor nec ſeruitus adimitur, ſiue obſeruatio parentũ, magiſtratuum, ſanctorũ omnium, quorum venerationem Dauid in ſpiritu pręuidiſſe videtur,

Exo.20. cum caneret illud, Nimis honorati ſunt amici tui deus, ni-

Rom.10. mis cõfortatus eſt principatus eorum. Quando itaque debi-

Pſal.44. tum è nobis tum ſanctorũ tum parentum noſtrorum honorem exigit deus, pudeat te homo inſaniſſime velle reuerentiam & honorẽ adimere ſanctorum, quos quando deus ipſe honorat in æternũ, quod piaculũ erit, te puluiſculum terræ (quantulũ tamen) eos dehoneſtare? Vis autẽ ſcire quoniam deus ſuos honorat in cœlo? En ipſa tibi Chriſti verba, Si

Ioan. 12. quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eũ pater meus qui eſt in cœlis. Audi hæc impie & maledice, deus pater honorificat ſanctos ſuos in cœlis, ipſosq́; adeo Chriſti filij ſui miniſtros magno dignatur honore. Et tu belua ipſos honorare recuſas? Dicis autẽ ſolum adorandũ eſſe deum, illi ſeruiendum ſoli.

ſoli. Non ſane imus inficias, ſed modo ante prædicto: quoniam adorãdus eſt deus ſolus, vt ſummũ bonum. quo nõ obſtante, adorare tamẽ poſſumus etiam ſanctos, ſed vt amicos dei tantum, nõ eo quod colimus honore, ſed huiuſmodi quadam adoratione, quæ aliud nil ſit quã inuocatio pro interceſſione, quam honor quidã & illius reuerentiæ exhibitio, quo vtique poſt deũ proxime digni ſunt ſancti omnes. Hæc iam ſufficiant, plura ſuper hac eadem re alias dicemus. Nunc progrediamur. 3 Ad extremũ, cum iam Chriſtus diabolum confuſum fortiter adeo à ſe abegiſſet ſequitur, quoniã dimiſit eum, vtique ob immenſam illam efficaciam verborũ Chriſti, Abi ſathana, authore Chryſoſtomo, An autem omnino dimiſerit eum, ſunt ex doctoribus, qui putãt quod deſeruerit vſque paſſionis tempus ſolũmodo: & tũc reuerſum eſſe eum tentaturum, ſi quomodo in deſperationis laqueos adduceret Chriſtum, qua de re infra in paſſione. Sunt alij, qui opinantur Chriſtũ hoc tam valido verborũ ſuorum velut impetu, ipſum deieciſſe, deturbaſſeq́; ad inferos & ibidẽ eum conſtrinxiſſe catenis vſque ad tempora Antichriſti. Ita enim Ioannes ait, Et vidi angelum (angelum autẽ magni cõſilij Chriſtum Eſaias quoque appellat) deſcendentẽ de cœlo, habentẽ clauem abyſſi, & catenam magnã in manu ſua. Et apprehendit draconem ſerpentẽ antiquũ, qui eſt diabolus & ſathanas, & ligauit eũ per annos mille, & miſit eum in abyſſum, & clauſit, & ſignauit ſuper illũ, vt nõ ſeducat amplius gentes, donec cõſummentur mille anni, & poſt hoc oportet illum ſolui modico tẽpore. Per iſtos mille annos tẽpus euãgelij intelligendũ eſt: quod infelici hoc noſtro ſeculo, quiſquis vere expẽdit, agnoſcit vtiq; furorẽ Luciferi, illumq́; catenas iam ſuas mouere & ſolutioni ſe parere ſentit. ¶ Abeunte diabolo, ecce adueniunt angeli, vt illi quidem nunc demũ deſcendentes de cœlo: quia ſemper ad miniſterium domini, inquit Chryſoſtomus, erant in terris, ſed tunc præcipiente domino receſſerant ab eo, vt locus diabolo aduerſus Chriſtũ daretur, ne forte videns angelos circa eum, non appropinquaret ad eum. Tentatione itaq; peracta, redeũt angeli ad miniſteriũ ſolitum: quare tamen illi exhibitũ textus nõ indicat: an etiam miniſtrauerint ei ad curationem infirmorum an ad emendationem correptionémq; animarum, an vero ad immundorũ ſpirituum eiectionẽ: quoniam

Chryſoſto. *Apoc. 20* *Eſa. 9.* *Chryſoſto.*

huiuſmodi quædam ſolet deus per angelorũ miniſteria facere, iuxta illud Pauli, Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritꝰ, in miniſteriũ miſſi ꝓpter eos, qui hæreditatem capient ſalutis. Quicquid tamen id ſit, cõſtat vtiq; angelos Chriſto miniſtraſſe, nõ ex neceſſitate, quaſi illorũ opera opꝰ ei fuiſſet, ſed tantũ quia hoc illi exhibuerũt in honorẽ & reuerentiã. Neq; id nũc maxime immerito. decebat enim vt poſt conflictum domini aduenientes ſerui eius, illi tanquã triumphanti ex victoria miniſtrarent, qui quod hic Chriſto fecerũt ad honorẽ, quotidie adhuc nobis faciunt in neceſſitatem, etiam nõ ſentientibus illud, ſicut in die ſancti Michaëlis dicemus. Nunc coniunctis omnes precibus oremus deum pro, &c.

HOMILIA QVINTA.

Iob 7. QVANDO omnis noſtra vita militia eſt ſuper terrã, omnes nos viriliter & fortiter in agone cer-
2. Tim. 4. tare debemus, vt tandẽ cum Paulo mercedem cõſequamur felicitatis æternæ. Magis enim certamus quã pro corona, verbere aut vulnere, quod athletæ ſolent. vita nobis ęterna ꝓpoſita eſt, pro hac certamus omnes. huiuſmodi agoniſta fuit Paulus, cuius vtinã illud verbum à nobis aliquãdo omnibus dici poſſit, Bonũ certamen certaui, curſum cõſummaui, fidẽ ſeruaui, de cætero repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ. Hoc illud precioſum eſt & nobile coimilion, pro quo aſſequendo vno curſu cõtendimus omnes. Et quanuis fortiter decertare & pugnare nos deceat quotidie contra vitia & peccata, tamen omniũ maxime hoc quadrageſimali ieiuniorũ tempore idem nos facere addecet, iu-
2. Cor. 6. xta illud Pauli, Adiuuantes vos exhortamur, ne in vacuum
Eſa. 49. gratiam dei recipiatis. Ait enim, Tempore accepto exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te. Ecce nunc tẽpus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis. Et infra, In omnibus exhibeamus nos ſicut dei miniſtros. in multa patientia, in ieiuniis, in charitate nõ ficta. Hoc modo ſancta ieiuniorũ tranſigenda ſunt tẽpora, nõ in peccatis, ſceleribus omni leuitate, crapula, & ebrietate, quod ſolent neochriſtiani facere. longe enim alia ſunt illa Pauli ieiunia, quam vel Lutheri vel Zuinglij. Ad hunc noſtrum agonem, quem ſubire debemus, eccleſia nobis iam hodie veluti certaminis principẽ proponit Chriſtũ, exempliq; loco ob oculos ſubiicit. ille enim vt cum hoſte cõmuni omnium noſtrũ diabolo decertauit fortiter, ita eundem

dem potẽter ſuperauit. vnde & ſequi eum in hoc agonè debemus, qui nobis certantibus etiam ſpectator adeſt, de cœlo reſpiciẽs & cõſiderans, quales ſimus in certamine, vt ſic vincenti coronã det meritam. Quid quod auxiliares quoque & adiutrices manus ille porrigit certãtibus gratiámqne ex ipſo petentibus tantum? Hinc itaque ſumpta occaſione diſſerere hoc loco libet de tentatione, quãdo ea ſit peccatũ, & præcipue de tentatione Chriſti, quomodo tentationibus noſtris reſpõdeat. 1 Et principio quidẽ Chriſtum in tribus tentatum eſſe conſtat à diabolo, gula, ſuperbia, & auaritia: iiſdẽ nos quoq; tentat. iuxta illud Ioãnis, Omne quod eſt in mundo cõcupiſcentia carnis eſt, & cõcupiſcentia oculorũ, & ſuperbia vitæ. Hæc tria vitia, velut retia, extẽdit diabolus per vniuerſum mundũ: vt qui retia gulæ effugerit, in plagas incidat auaritię: qui vitarit vtrũque, tamen illaqueetur ſuperbia. Singula hæc vitia adhuc laqueos plurimos habent, quos cum videret S. Antonius in ſpiritu, dixit, Ecquis effugere poterit tot funes & laqueos? Et audita eſt vox de cœlo, dicẽs, Humilitas. Aliud autẽ ex alio rete tendere diabolum teſtatur Eſaias, cum ait, Et erit qui fugerit à facie formidinis, cadet in foueam: & qui ſe explicauerit de fouea, tenebitur laqueo. His autẽ reſiſtere fortiter debemus, gulæ quidem & crapulę per abſtinentiã & ieiunium, ſuperbię vero per orationes, & auaritiæ per eleemoſynas. Iis nãque ſingulis exemplum nobis ſuũ propoſuit Chriſtus: ieiunij quidem, ſicut in hoc euangelio cõmemoratur: orationis autem, vt Lucas refert, ipſum in montẽ abiiſſe oratũ, adeóque in orationibus pernoctaſſe: eleemoſynæ quoq; quoniã in hoc Iudam habebat loculis præfectum, qui quicquid haberet reliquũ ſeu ſuperfluũ, pauperibus erogaret. Quapropter diligenter adeo vbiq; eleemoſynã nobis cõmendauit. Hic autẽ tentationum iſtarũ inſultus ſacræ ſcripturæ telis cohibuit, oſtendens vel ſolas literas ſacras efficaces ſatis eſſe quaſuis arcendas tentationes. Nũc in genere materiã tentationis aggrediamur. Modum de tentatione loquendi geminũ inuenio. Primũ enim tentare (in ſcripturis) eſt periculũ in homine aliquo facere, qualis ſit. ſic deus hominẽ quoq; tentat, ſicut tentauit Abraham an immolatur^9 eſſet filiũ ſuum Iſaac. Eodẽ quoq; modo dixit Moyſes, Tentat vos domin^9 deus veſter. Ita & Sapiens de ſanctis, Deus, inquit tẽtauit eos, & inuenit eos dignos ſe.

1. Ioan. 2. *S. Anto.* *Eſa. 24.* *Matt. 4.* *Luc. 6.* *Luc. 18.* *Mar. 19.* *Gene. 22.* *Deut. 13.* *Sapien. 3.*

Ioan.9. Sic Ioannes quoq; de Chriſto loquitur, dicente ad apoſtolos, Vnde ememus panes vt manducent ij? & hoc dixit tentans eos. Id genus tentationis à deo fit in bonum, non eo tamē vt hinc ille aliquid diſcat omniſcius ipſe, ſicut & omnipotens: ſed hoc modo per tētationem ſuam facit deus opus aliquod bonum, cæteris quoq; innoteſcere. Niſi enim tentaſſet Abrahā, eius fidē tantā totus adhuc mūdus ignoraret: obedientiā quoq; illius, quam nunc non ſine ſtupore admiramur, omnes neſciremus. Verum eiuſmodi tentationē non eſt quod metuat quiſquam, cum & bona ſit & vtilis. & hoc modo quicquid tentat deus, tanquā dignum approbat, idq́; in bonis tantum & amicis ſuis. ¶ Alterum genus tentationis eſt, quo homo ad peccandū prouocatur, quomodo tres ſunt qui nos tentant, diabolus, caro & mundus, neminem autem hoc pacto tentat deus, quando neminē ad peccandum pro-
Iaco.1. uocat, vel Iacobo teſtante, Nemo cum tentatur, dicat quoniam à deo tentatur. deus enim intentator malorū eſt. Tentatio hæc quia periculo nō caret, ideo ſuper ea orare iubemur à domino, Et ne nos inducas in tentationem. Diabolus
Mat.6. nāq; quāuis ad omne peccati genus nos prouocet, præcipue tamē ad peccata ſpiritus, cuiuſmodi ſunt, ſuperbia, inuidia, odiū, hæreſis, deſperatio, blaſphemia. Caro ad cibū & potū, ad luxuriā nos inuitat & ignauiā: mūdus ad laſciuiā omnem & proteruiā, ad choreas aſpirat, nosq́; incitat ad magnificentiam quoque & honores. Duo hæc incitamenta ſeu tentationes geminæ, radicē & originē trahūt à diabolo, qui ideo
1.Theſſ.3. etiam proprie tentator dicitur à Paulo quoq; cū ait, Ne forte tentauerit vos is qui tentat, & inanis fiat labor noſter.

2 Gratiam hanc nobis contulit, quod tentari nos nō ſinit pro voto & arbitrio diaboli: quod ſi fieret, quam pauci obſecro illi reſiſtere poſſent, ſi pro tota facultate ſua ſineretur
Iob 41. à deo & angelis nos tentare? Vnde colligitur tentationē carnis & acerbiorem eſſe grauioremq́ue, & illi difficilius reſiſti poſſe: quoniam corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, Sunt autem iſtæ reliquiæ adhuc ex Adæ peccato reſi-
Sap.9. duæ, adhuc reliquus eſt priſtinus iſte fomes peccati. Eſt itaque tentatio carnis iſta, quando affectio quædam in anima noſtra exoritur à carne, ſiue ad luxuriam, ſiue ebrietatem, gulam, acediam & ſimilia. ¶ Hinc ſequitur, aliud eſſe tentationem & aliud eſſe peccatum: quoniam tentatio plerunq;

& naturaliter & præter voluntatem noſtram nobis occurrit, peccatum vero ſine conſenſu noſtro (vt inquit Augu.) non eſt quoniam peccatum adeo eſt voluntarium, vt ſi voluntarium non eſt, peccatum quoq; non ſit. Obſeruent hoc qui puſillanimes ſunt, qui plerunq; exhorreſcunt ſuper primo ſtatim motu aduerſo, & ſurrepente cogitatione ſtatim paueſcunt, dum eorũ conſcientias, vbi etiam peccatum nullum eſt grauiter onerat diabolus. Nõ ſic ſane fieri oportet, neq; adeo id decet, quin potius quiſquis es, qui vere Chriſtiani nomine gaudes & titulo, ſiue vt adueniãt tibi tẽtationes & ſuggeſtiones malæ, dummodo locum tu illis ne præbeas, ne tibi in iis cõplaceas, ſed quãtum potes, & exclude, & ad ſolidam illam petrã Chriſtum allide: iuxta illud Pſalmi, Beatus qui tenebit & allidet paruulos ſuos ad petrã. Qui autem alij ſunt paruuli iſti, niſi primi cogitationũ motus, quis ne magni fiant, ſumma cura cuiq; prouidẽdum eſt. id autem ſit, ſi vel cõſciẽtias, vel tibi in illis bene complaceas. Id adeo ſanctus Iacobus quoq; docuit, dicẽs, Vnuſquiſq; tentatur à concupiſcẽtia ſua abſtractus & illectus: deinde cõcupiſcẽtia cum cõceperit, parit peccatum: peccatũ vero cum cõſummatum fuerit, generat mortẽ. Hic mihi gradus illos obſerua, Primum enim ſtatim ſua queq; tẽtat carnalis cõcupiſcentia, quæ vbi cõcepit, veluti grauida ex cõſenſu & volũtate parit peccatum: ad opus autem cum iam deuenit peccatum, ſit manifeſte mortale. Nõ eſt itaque quod cogitationes malas metuas, muſcas Aegyptiacas, tãtum cõſenſum vide vt effugias. ex primo cogitationis impetu nõ eſt quod vereare peccatũ, quoniam motus iſti primo primi, in arbitrij noſtri libertate non cõſiſtunt: ſed neque fieri poteſt, inquit Auguſt. quin viſis tãgamur. Huiuſmodi quidam ſtimulus datus eſt Paulo, qui eo tẽtatus eſt tam grauiter quidem, ſed tamẽ non peccauit. orauit etiam deum, ſed nihil aliud audiuit, niſi iſtud, Sufficit tibi gratia mea. Ne horreas ergo tẽtationem, tãtum ne cõſciẽtias. quãdo autem cõfitẽdæ ſint tẽtationes, & quando nõ, mox dicturi ſumus. 3 Obſeruãdum hic quoque venit, tentationem quinque modis roborari firmarique.

Auguſti. *Pſal. 136.* *Iacobi 1.* *Auguſti.* *2. Cor. 12.*

1 Si eam velut contemnas, nec diligentius attendas. tunc enim facilime receptis viribus euincit, quapropter prudenter monuit Sapiens, Omnia cuſtodia ſerua cor tuum. *Prou. 4.*

2 Si illi inualide parumque ſerio reſiſtas. vnde & Grego. *Gregor.*

dicit, Quando diabolo fortiter reſiſtitur in tentatione, efficitur vt formica, ſed ſi parum ei ceſſerimus, efficitur vt leo.

3 Si quis paulò diutius cogitationi ſemel conceptæ immoretur. tunc enim fit, vt confirmata quoque tentatione, periculoſum plane ſit diu inſiſtere, quando talis cogitatio ſemel concepta, quanuis peccatum non ſit, diutius tamen in animo retenta & quibuſdam veluti fomentis nutrita, necdum tamen ſiue conſenſui ſiue operi deſtinata, ſuccreſcente ſic paulatim concupiſcentię ardore, exardeſcenteque voluptate, tandem vertitur in peccatum, teſte etiam Sapiente,

Prou. 15. Abhominatio domini, cogitationes malæ.

4 Nondum enata voluptate, neque cõcupiſcentia beneplacita exardeſcente, ſi tu tamẽ temet obſeruans, diutius cogitationi inſiſtas, nec eam ſubinde excludas, ægre ſine peccato euades. quid enim aliud facis, quam teipſum periculis exponendo, quod aues faciunt tantiſper circum retia & plagas volitando, dum capiantur? vnde eueniet illi quod de ſimilibus dicit Sapiens, Qui amat periculum, peribit in illo.

Eccl. 3.

5 Et vltimo, Si quis à cogitatione mala ſæpius vincatur, cum eo fortiter permanet diabolus. ideoq; quiſquis nõ diligenter ſibi cauet, facile locũ præbens cogitationibus huiuſmodi, peccat vtiq;, dum modo ſe norit ipſe moresque ſuos perſpectos habeat: quia quicunq; ſe exponit periculo peccati mortalis, peccat mortaliter, iuxta theoricam patrũ. Ex iis omnibus colligere facilimum eſt, quando cogitationes huiuſmodi malę peccata ſint, ac proinde confitendæ, & quãdo non. Quandocunq; enim quis vltro ſe tentationi offert, vel ad mulieres forma præcellentes ingrediẽdo, vel ad choreas & conuiuia eundo, vbi ſciat ſe in concupiſcentia mala exarſurum, ſimiliter & ſi quis norit ludendo importunum ſe fieri, nimisq; præcipitem, nec tamen abſtineat, huiuſmodi omnes confiteri tenentur, quomodo ipſi peccandi ſibi dederint

Iob 31. occaſionẽ. Rectius aliquãto Iob, Pepigi, inquit, fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidẽ de virgine. Simile de cęteris quoq; peccatorũ circunſtantiis eſt iudiciũ. Verum quicunq; tã deprauatæ ſunt (inquit Aug.) voluntatis, qui tentationẽ, non expectantes dum veniat, præueniunt, animo peccãt obſtinato & mera quadã malitia, vt deliri ſenes ad amorem iuuenilem conuerſi, cum iam nullam carnis etiã titillationem ſentiunt ipſi ſe prouocant, nihil non cogitantes donec

nec vel ex malitia peccent indurati. Notabile eſt etenim, quod triplici motu peccare quis poteſt. interdum ex nimia tentatione, alias ex imprudétia & ignorátia, nõnunquã ſciés aliquis & volés abſq; omni tétatione ex ſola malitia peccat: qui gradus vt ſummus, ita omniũ peſsimus eſt. Sed hęc alias.

6 Quilibet in ſe ipſe experitur, quib⁹ modis per omnem vitam tenetur, mundo etiam & carne interdũ conquieſcentibus, Diabolus enim (vt ait Bernardus) ex propoſito perpetuus eſt inimicus noſter, nec vnquã ceſſat, quin nobis quoq; non ſentientibus, tum ille nos perdere maxime cupit, ex iſto natiuo odio, quod iam olim in paradiſo deus inter mulieré conſtituit & ſerpentem, ac ſemen vtriuſq;. Quid multa? vidit, vt teſtatur etiam Bernardus, & inuidit: vidit hominem in locum ſuum venturum cœleſtem, & deinceps capitaliter totum hactenus exoſum habet genus humanum, quod & Sapiés intellexiſſe videtur, cum ait, Deus creauit hominé inexterminabilem, & ad imaginé ſimilitudinis ſuæ fecit illum. Inuidia autem diaboli mors introiuit in orbem terrarum. *Bernar.* *Gene. 5.* *Bernard.* *Sapien. 2.*

¶ Verum cur adeo grauiter nos deus tentationibus immergi, tantumq́; continue ſuffocari ſinat, cũ plurimas ſancti patres referant cauſas, tum vero non omnino poſtremæ ſunt.

1 Vt ſaltem hac tétationis amaritudine diſcamus contemnere mundum. Ita & Gregorius, Mundus, inquit, dum tot amaritudinibus cruciat, dũ tot calamitates ingeminat, quid aliud, niſi vt nõ ametur clamat? Mala enim quæ nos hic premunt, ad deum ire compellunt. 2 Vt nonnibil experiantur homines. ſic Sapiens ait, Qui non eſt tentatus, quid ſcit? In eius rei gratiam deus quoque in terra adoptionis gentes quaſdã reliquit, vt ab iis aſsidue vexati exercerentur. Iudæi, ſicut ſcriptum eſt, Hę ſunt gentes quas dominus reliquit, vt erudiret in eis Hieruſalem, vt diſcerent filij eorum certare cum hoſtibus. Et infra, Dimiſit eos vt in ipſis experiretur Iſraẽlem, verum audirent mandata domini quæ præceperat patribus eorum per manum Moyſi, an non. Ita inter nos quoq; habitat adhuc Iebuſæus & Amorrheus, concupiſcentia ſcilicet iſta innata, quam videns & conſiderans Paulus, clamabat, O infelix homo ego, quis me liberabit de corpore mortis huius? 3 Vt vel hoc modo vrgeremur ad orandum inuocandumq́ue deum, ſicut & oramus quotidie, ſic edocti à Chriſto, Ne nos inducas in tétationé. Sic & beatus *Greg0r.* *Eccl. 34.* *Iudic. 3.* *Rom. 7.* *Mat. 6.*

Gregor. Gregorius dicit, Dum vitia nos tentant, proficientes in nobis virtutes humiliant. Iebuſeum Iſraël tolerat, vt humana mens de ſe humilia ſentiat, dum minima non ſuperat.

1.Cor. 12. 4 Ne in bono ſuperbiamus elati, ſic de ſeipſo Paulus, Ne magnitudo, inquit, reuelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis. 5 Vt ſic vobis negligentia depelleretur, quomodo & Gloſſa ſuper illud Pſalmi, Domine proba me & tenta me, dicit, Tenta & proba me, ne quid delicti remaneat. aliter enim negligentes eſſemus. *Pſal. 25.* *Gloſſa.* *Gregor.*

9 Quia tentatio & probat & auget in nobis virtutem, ſecundum illud Gregorij, Proſpera eſt aduerſitas, quæ mentem ab elatione cuſtodit: quandoquidem minus cadit, qui ſæpe tentatus, viriliter reſtitit. Vnde & quidam ex patribus dicit, Homo inſtar lateris eſt, qui dum igni coctus non eſt, vbi primum in aquam merſus fuerit, diſſoluitur: coctus autem, permanet. Ita neceſsitatem nullam ſenſit, quam primum illi quippiam obtingit vnde tentatur, non ſuſtinet, nec patitur, ſed in impatientiam præceps prolabitur. *Deute.13.*

7 Ignotam antea, innoteſcere facit hominis virtutem tentatio. ſic Moyſes dicebat, Tentat vos dominus deus veſter, vt palam fiat, vtrum diligatis eum an non. Et rurſus, Vt probaret vos, venit deus, & vt terror illius eſſet in vobis, non peccaretis. Sic & Tobias tentatus eſt, cum cæcus fieret, idque eo factum eſt, vt poſteris in illo euidens eſſet exemplum patientiæ. *Exo.20.* *Tobiæ 2.*

8 Tentari quoque ſinit homines deus, ad maiorem illorum honorem & remunerationem: quomodo ſancto Antonio grauiter aliquando à diabolo tentato & percuſſo apparuit dominus, dicens, Antoni, iam inde ab initio affui ſpectator tui certaminis, & quia decertaſti viriliter, faciam nomen tuum præclarum & illuſtre per vniuerſam terram. Et quid ſit hoc tibi mirum, quando & Paulus dicit, neminem coronatum iri, niſi qui legitime certauerit? Sed & Sara dixit, Hoc pro certo habet omnis qui te colit, quod vita eius ſi in probatione fuerit, coronabitur. Quo pertinet & Illud Iacobi, beatum appellatis quiſquis ſuffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronã, quam repromiſit deus iis qui diligunt illum. Ille itaq; nobis etiam gratiam ſuam hic concedat, vt ſuperatis mũdi, carnis & diaboli inſultibus, vita tandem perfruamur æterna, Amen. *Antoni.* *1.Timo.2.* *Tobiæ 3.* *Iacobi 1.*

HOMI

HOMILIA VI.

QVANDO omnis vita noſtra militia eſt ſuper terrã, ſecundũ vnam literã, noſq́ue ideo dominus iugiter orare docuit illud, Ne nos inducas in tentationem, plura adhuc nobis de tentatione diaboli dicenda ſuperſunt, quibus moneantur ſimplices ad euitandos laqueos diaboli, cuius omnis in hoc labor cõſiſtit & diligentia, vt miſeros nos tentet, ſeducat, perdat, ſecumq́; condemnet. Aliud enim ille nõ agit, nec manducat, nec dormitat, neque honoribus, gaudiis, aliisq́ue rebus (vt nos) incũbit. tantũ omnem in hoc mouet lapidem, vt nos in irã dei & condẽnationẽ adducat æternã. Vnde & ſanctus Petrus vigilare nos ſedulo monet, quoniã aduerſarius noſter diabolus circuit, quærens quẽ deuoret. ei etiã reſiſtere nos iubet fortes in fide: neq; enim vnquã ille tentare deſinit nos vel faſtidio iã & moleſto reſiſtendi tædio preſſos, authore Gregorio. Neq; aliter inſtat, quam miniſtri iſti regis non ceſſabant incendere fornacem, ad pueros tres igni perdendos. Nulli parcit iſte ſæuiſsimus hoſtis, nec ætatem cõſiderat, ſenes ita tẽtat ac iuuenes, pauperes ſimul & diuites, ægrotos, ſanos, ſpirituales, mundanos, intẽtatum plane neminem relinquit, qui ne Chriſto quidem pepercit, vt recte de eo dixerit propheta, Totum in hamo ſubleuauit, traxit illud in ſagena ſua. Vas iſtud piſcatoriũ longe omnium capaciſsimum eſt, quo illi quicquid pene in vno fluminis loco eſt piſcium, vno iactu extrahũt. Ita ſagena tentationis vniuerſo mundo extẽſa eſt per diabolum, quod idem propheta pauló pòſt inſinuat, dicens, Propter hoc expandit ſagenam ſuam, & ſemper interficere gentes non ceſſat. Quanuis ſunt qui non ita multũ negocij faceſſunt diabolo. ſed hoc peſſimum eſt iudiciũ, ſicut & Gregorius in dialogis inquit, Illos pulſare negligit, quos in re quieta poſsidere ſe ſentit. Quo exẽplo eremita ille vidit in ſpiritu vnũ tantũ diabolũ ſedere ad portam totius ciuitatis, & extra ciuitatem in vno monaſterio diabolos plures occupatiſsimos. admirabundus itaq; ſuper ea re, audiuit angelum ſibi dicentem, Toti huic ciuitati vnus ſatis eſt diabolus, quãdo iam antea voluntatẽ ſuam adimplet: ad multos autem illos pios & ſanctos, qui in cœnobio ſunt monachos ſeducendos, tot etiam vix aliquid poſt multos tentationum labores ex hauſtos, proficiunt

Iob 7. *Mat. 6.* *1. Pet. 1.* *Gregor.* *Dani. 3.* *Mat. 4.* *Abac. 1.* *Gregor.*

diabolis. ¶ Poſſum nō incommode idem de vobis quoque pronunciare. Per tota bacchanalia vnicus etiam ſimpliciſsimus ſufficiebat vobis diabolus, quādo tunc veſtra ſpōte inſaniebatur, nec opus erat vos, quo currebatis ipſi præcipites, multis tētare laboribus. At nunc nō ceſſabit, cū viderit vos tam ſancti tēporis occaſione rebus occupari diuinis, & & omnibus viribus eniti, vt manus ſuas effugiatis. Iamiam neruos fraudis ſuæ omnes intendet, vt à Chriſtiana ordinatione vos abſtrahat: quod ſi præſtare non poterit, conabitur tamen, vt hoc quoq; quod facitis, vitio non careat, cuius rei exempla hic de pœnitentia, confeſsione & ſimilibus adduci poſſent. Quotquot igitur regreſſum paratis ad deū, præmonitos vos ſcitote, vt vigiletis, & callidiſsimi hoſtis inſidias
Eccl. 2. attēdatis diligētius, iuxta illud Sapientis, Præpara animam tuā ad tentationē. nā vbi primum ſalus appropinquat, tentatio quoq; accedit. quod accidiſſe videmus etiā apoſtolis, quibus accedente iā paſsionis & mortis Chriſti tēpore, tentatio quoq; irruit acerrima, adeo vt diceret Chriſtus, Om-
Luc. 22. nes vos ſcādalū in me patiemini. Anima hominis pij, qui iā
Pſalm. 2. velit cōuerti ad dominum, clamare poterit ad deū cū Dauide, Domine, quid multiplicati ſunt qui tribulāt me? multi
Pſal. 117. inſurgunt aduerſum me. Circūdederunt me, ſicut apes, & exarſerunt ſicut ignis in ſpinis. Nec eſt quod dubites, quin magis attentiúſque multo te diabolus obſeruet confitenti, quā choreas ducentē: quoniā diaboli cū peccatore negociū, capitulo detētoſi milimū eſt, quem quiſquis turri adhuc habet incluſum, ad ſeruandū eū vno contentus eſt cuſtode, vel oſcitantē etiā & non ita multū vigili. Verùm vbi ille ſemel fugiēdi occaſione arrepta. conſimilis aui elapſæ, effugerit, omnes ſtatim lictores & apparitores properāt, currūt, feſtināt, inſectantur. Nanq; eodē plane modo diabolus hominē captiuū tenet ſecurus, effugere & ex carceribus elabi paran-
Eccl. 9. tem ſequitur, detinet & moratur, quod Sapiens ille quoque vidit cū diceret, Extruxit munitiones per gyrū. In ei⁹ quoq; rei figurā Pharao filios Iſraël, fugā iam ex AEgypto meditātes, grauius multo afflixit, laboribusq́ue moleſtiſsimis excruciauit luti & lateris, quā antea. Sic homini quoque vſu venit, qui ſe iā vult cōuertere ad dominū. profecto enī vbi primum de cōuerſione cogitarit, grauiores ſentiret tētationū inſultus. Verū iis ne moueamini vos, quin potius reſiſti-

te etiã tũc fortius, vt inde non detrimentũ, ſed animæ veſtrę ſaluté reportetis: quando fieri nõ poteſt, vt hæc tẽtandi alea à vobis auferatur quin ſubeatis. Tantũ corde & ore ſubinde clamate ad dominum, Ne nos inducas in tentationem.

2 Hoc quoq; diligenter quiſquis vere pius es, conſidera, quod non oras, ne tenteris, ſed iuxta formulam orandi tibi à domino præſcriptã, ne ille te inducat in tẽtationem, quoniam admittere tentationem, poteſtatis eſt dei: qui, quia iuſtus eſt & bonus, pro illa orandus nõ eſt, eo quod aliud longe eſt tentari, & in tẽtationem induci. quilibet enĩ tentatur, vt probetur. in tentationẽ autẽ inducitur, inquit Auguſtinus, quẽ deus deſeruerit auxilio ſuo. Petere à deo nemo debet, vt tentationibus careat, quando & illa mala eſt tentatio, nullã habere tẽtationẽ, vt ait Auguſtinus, eo quod in tentationibus eſſe non raro vtile eſt & ſalutare, ſicut fuit illud apprime vtile Paulo, ſicut & Tobiæ ait angelus Raphael. Quia acceptus eras deo, neceſſe fuit vt tentatiõ probaret te. Sic Iacobus quoque, Omne gaudiũ, inquit, exiſtimate fratres mei cũ in tẽtationes varias incideritis, ſcientes quod probatio fidei veſtræ patientiã operatur. ſed & cum tentatione dabit quoque deus prouentũ. Veruntamen confidenter & fortiſsime ſperandũ hic eſt in deo, dicẽdumq́ue cum Dauide, In te eripiat à tentatione, & in deo meo trãſgrediar murum. Quomodo autẽ tentatio cõmodet in ſingulis caſibus, nimis longũ foret hic recenſere. Sed tamen in generali caſu tribulationis referũt hoc doctores, quod nobis quoque hoc loco viſum eſt apponere. ¶ Dici nõ poteſt quã amara ſit herba, quanq; ingrati ſaporis, tribulatio, quæ ideo quoque in tentatione aquæ comparatur amaræ & ſalſæ.

Auguſti. *Auguſti.* *2. Cor. 12.* *Tob. 12.* *Iacob. 1.* *1. Cor. 10.* *Pſal. 17.* *Tribulatio.*

1 Principio ſicut aqua ſalſa ſcabiẽ curat, ita tribulatio impudicitiã, quæ ſcabies animæ longe impuriſsima eſt, ac proinde purulẽtam illam facit. Sane id etiã Sapiens docuit, dicens, Malitia horæ, obliuiorem facit luxuriæ magnæ. *Eccle. 11.*

2 Piſces quoque in aquis ſalſis magis pingueſcũt eodem nanque modo tribulatio altrix eſt omnium fidelium, virtutibus enim paſcit eos. Et illic quãuis ſalſa & amara ſit aqua, piſces tamẽ dulces ſunt & ſapidiſsimi: ita hic quoq; qui tribulationibus exercentur, patientes fiunt, ſuaues, probi & deo beneplacitis, iuxta illud Sapientis, Nõ tanget eos tormẽtum malitiæ. *Sapien. 3.* 3 Aqua etiã ſalſa carnes conſeruat à pu-

Ioel.3. tredine,ſicut Ioel dicit.Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo.iuméta,hoc eſt,homines beluini. 4 Arces quas vndique aquæ circunfluunt,expugnatu difficilimæ ſunt: & qui aſsidua circundati ſunt tribulatione,eos non ita ſuperare poteſt diabolus,neque voluptatibus carnalibus velut titillare, & gaudiis afficere. Nã & qui tribulati ſunt & anxij, facile ſinũtur,nec ad gaudia accerſuntur,ſicut & de Iob legitur,cui nemo loquebatur vel verbum,quoniam videbant dolorem eſſe vehementem. Sic Eliſeus quoq; dicebat puero ſuo de muliere, Dimitte illam,anima enim eius in amaritudine eſt. Verũ quæ in planitie campi poſitæ ſunt arces, potiſsimum impugnãtur. Et ſic qui in lætitia vitam agunt, in delitiis & voluptate,in diuitiis, forma præclara præditi, in iuuẽtute & nobilitate,velut in aquis ſuauiſsime, plerunque labuntur. Sunt qui ægrotãtes ſaluantur,ſi ſani ſint,perituri multi,pauperes cum ſint,beantur,ſedem certam habituri apud inferos,ſi diuites eſſent. Nemo itaque oret, ne tentetur,ſed potius,ne in tentationem inducatur.

Iob 1.

4.Re.4.

Ne nos inducas in tẽtationẽ. 2 Quæres autem,quid hoc ſibi velit,quod oramus, Ne nos inducas in tentationem. En reſponſum tibi, tria ſunt quæ breuiſsima illa petitio complectitur. primum enim hic petimus,ne nos conſentire ſinat deus in tẽtationes,cui quãprimum voluntatem noſtram dederimus,iamiam in tentationem ſumus inducti. Nam hoc tibi cogitandum ſemper propone,ſi quando tentaris, crede diabolum tibi extruere pontem, quem conſcendas foueam aliquam ſuperaturus. Pons hic è ſeptem lignis eſt compactus,ſuggeſtione,cogitatione,voluptate,mora diuturna cogitandi,conſenſu,volũtate perfecta,facto præcipi, & operis conſummatione.

2 Deinde cum petimus ne in tentationem inducamur, nihil aliud oramus,quam ne gratia & auxilio ſuo destituamur,vnde confirmemur ad reſiſtendum tentationibus,gratia nanque diuina non animas tantum noſtras & opera deo reddit accepta, ſed concupiſcentias quoque malas gubernat,& eaſdem penitus extinguit. vnde & in ſcriptura aquæ appellationem mœretur habere. non eo tantum quod per deuotionem irrigat animam hominis, ſed quia feruorem quoque concupiſcentiæ delet.

Ioan. 4.7

¶ Quando itaque gratiã ſuam nobis deus non confert, inducere nos dicitur in tentationem,quanuis ille hoc ipſe nõ

faciat

faciat vnquam ,tamen hoc ei tribui ſolet,cum gratiam non confert:ſicut in ſacris literis hoc fieri videmus ,diciq́; ſimiliter,quoniam indurauit cor hominis,nunc Pharaonis, nũc AEgyptiorum.Et ſicut Eſaias refert,atque de Iudæis Ioãnes,ita hic quoque cum gratiam ſuam nobis non dat deus, dicimus illum nos in tentationem induxiſſe. 3 Oramus hic quoque,cũ dicimus,Ne nos inducas in tentationem, vt adiutor nobis ſit ille aduerſus carnẽ,quæ deglutire nos conatur per voluptatẽ,contra tentationes mundi,quæ auaritiæ tenacitate nititur nos peruertere,& contra diabolũ, ne ille nos omnis generis malitia ſeducat. 4 Cum dictum ſit ſupra,multam magnáq́ue eſſe tentationis virtutẽ, vtilitatẽ & efficaciam,cogitare iam quis poſſet,an liceret etiam deũ pro tentatione orare eo quo Dauid modo orauit, Proba me dñe & tenta me.qui etiã ſic dixit ad dominum, Vide an via iniquitatis ſit in me.Et huic ſane reſpõdetur ,neminẽ vltro cupere debere tentationẽ carnis,à qua cũ liberari tã ardẽter petierit Paulus,quis noſtrum ſubire audebit, quod vas electionis horruit Paulus? 2 Illa quoq; quæ à mundo & diabolo ꝓficiſcitur,multũ fugienda tentatio eſt. periculoſum enim eſt quo euadat. Ad hęc magna quoq; eſt humana fragilitas.Quid quod hoſtis iſte vterque robuſtiſsimus eſt & inſtãter pugnax?ambiguus itaq; Mars ille , quẽ ſatius eſt intermittere. 3 Quod ad externã tribulationũ attinet tentationẽ,poſſunt ſane qui perfecti ſunt orare pro ea , vt de⁹ omnipotẽs hic puniat in hac vita,vrat,ſcindat,neq; differat in futurã vitã.Nõ autẽ hoc idẽ facere debẽt imbecilles,qñ confirmati non ſunt ad huiuſmodi tentationũ victoriã.Sicut enĩ dicit B.Auguſtin⁹,quemadmodũ ignis paruulus à vento facile extinguitur,magnus vero etiã magis incẽditur,ita & ignis exiguus charitatis diuinæ à vẽto tentationis validæ,docto citius deletur,vbi autẽ ignis charitatis ardẽtius feruet,tẽtationis tento afflatus ardet.(Propterea ſacerdotes fragiles nõ dicãt illam orationẽ ante miſſam, Domine Ieſu Chriſte,rogo corde toto,vt omnia peccata mea dimittãs in præſenti vita,&c. cũ tamen ob paruitatẽ gratię neſciãt,an paſsiones peccatis debitas ſufferre patiẽter poſſint in hac vita.)Dauid itaque tanquã ꝑfectus orare potuit & dicere,Proba me dñe & tenta me,vre renes meos & cor meũ.totum nanque hoc ex innocentia ſua feci t, ſiquidẽ &

Exo. 10. & 14. Eſa. 63. Ioan.12. Pſal.25. Pſal. 138. 2.Co.12. Orare pro tẽtatione. Iob 41. Au. 9.de ciuitate dei ca.9. Pro ſacerdotibus. Pſal.25.

antea dixerat, Iudica me domine, quoniam ego in innocētia
Iac.1. mea ingreſſus ſum. ſic etiā ad perfectos Iacob⁹ ait, Pro gaudio ducite fratres mei, ſi in tentationes varias incideritis.
Pſal.38. Sic Dauid ad dominū, Vide, inquit, ſi via iniquitatis in me eſt. Hoc modo ſancti dei nonnunquā pro tentationibus dominum rogauerūt, vt in hac attētione in bona perducerent cuſtodia collatæ ſibi virtutis, ſicut S. Brigitta, vt caſtitatem virginalem melius ſeruaret, rogauit deū pro aduerſitate, & crepuit ei pupilla oculi, oculúſque fluere cœpit. Eodē quoque exēplo S. Alexius vltro ſe in ærumnas, egeſtatē & miſeriā dedit, aliíque cōpluret. ad quod tamē faciendum non omnes ęqualē habent animi fortitudinē & conſtantiā. quare nullus leuiter in hāc tentationē debet ſe pcipitare. Pulchre hic induci poſſet quā variis modis diabolus hominem tentet, nunc malis, nunc bonis, niſi id nimis longum foret.

Verùm hic tu miraris forſitan, quod diximus hominem à
Tentare etiam in bono. diabolo tentari etiā in bono, adeo vt certū videas, en caſum hūc tibi. Videt diabolus forſitan hominē ad luxuriā, impudicitiam ſeu incontinentiā pronū. ſtatim itaq; angelus iſte
2.Cor.11. noctis & tenebrarū, in angelū lucis ſe trāsformans, illū tentet, vt duriſſimum ſubeat Carthuſianorū vel alium conſimilē ordinem, quando quicquid in mūdo eſt, nil niſi vanitas eſt. Hominem hunc vbi iam tentator in cucullā perduxerit, tunc demū vere eum tētare incipit, ſua det exuere illam, aſfugere monet, eóq; deſperationis ipſum adducit, vt omnem tum pudorē tum honeſtatē vna cum cuculla abiiciens, aufugiat. Idem in ſimilibus quoque fieri poteſt, dum ille homines tentat ſub ſpecie & prætextu boni vt grauia & difficilima quæque ſibi ſumāt, eligant, voueāt: nō ignarus, forte vt deinceps, cum ſeruare ea neueant, reſilientes ab inſtituto peccent. ¶ Ob maiorem tamen informationē puncta hæc ſanctorum patrū obſeruate, quæ nos hic breuitatis ſtudio non ſine ſcripturarum teſtimoniis recenſebimus.

1 Non quilibet diabolus in quouis peccati genere tentat, ſed alius in alio: ita vt hic iam velut defeſſus tentando, officij ſui partes velut lampada, quod aiunt, curſu tradat alteri
Eſa.14. ſic Lucifer diabolus eſt ſuperbiæ. Māmon auaritiæ, Aſmo-
Matt. 6. dæus luxuriæ. Leuiathan inuidiæ, gulę & veneficij Beelze-
Tobiæ 3. bub, Belphegor acediæ. 2 Sed neq; diaboli omnes ęqua-
Iob 46. lis ſunt furoris & prauæ cōcupiſcētiæ, vt ait Caſſianus, ſi-

cuti

cuti nec ſapientiæ paris ſunt & roboris. Ideoq́ue deus etiam ſimplicioribus nō ſinit immitti diabolos callidos adeo & aſtutos, vt prudentioribus. Cuiuſmodi etiā dæmones ſunt ludicri, qui in vitiis eludūt homines, qui in ædibus etiā circuncurſitant, qui mulieribus accubāt. (Incubi. Nō eſt bonum, quod multū dicas de hoc vitio in publico coram ſimplicibus mulierculis, quę ſunt curioſę, & ita poſſent aſſentire diabolo vt experirentur hanc malitiā, ſed ſolum deteſtādo enormitatem criminis) quod tēporibus Noe factū legimus, quādo dæmones tantū generabant in terra gigantes, tantúmque fiebat in orbe mali, vt grauiter ob id iratus deus, totum diluuio perdiderit orbem, præter eos qui in arca aſſeruabantur cum Noe, ſicut in Geneſi & Gloſſa ibidem aperte cōmemoratur. Multa hic lubens prætereo propter ſimplices, ne hic offendantur. Tantum hoc admoneo, quanuis omnis incōtinentia ſit cōtra deum, nullo tamen eius generis vitio cōmouetur grauius deus, quam horribili iſto quod cum dæmone perpetratur. quoniam cum in cæteris eius peccati ſpeciebus pœnitere liceat, in hoc tamen rariſſimum eſt, vt quis ab illo redeat cōuerſus. ſiquidem miſeros homines diabolus valide adeo hic irretitos inuoluit, vt cum ipſo damnentur in æternum. Igitur quanuis iſti ſimplices appareant dæmones, ecce tamen quantum damni & incommodi pariant in anima. *Oſe.9.* *Dæmonū varia genera.*

3 Sunt etiam diaboli quidam furibundi plane & horribiles, qui & obſeſſos nō tantum offendunt homines, audituq́; & voce & viſu priuant, quod in euāgelio ſæpe legitur, ſed præter illos aliis quoq; nocēt, ſicut apud Lucā, cum ſpiritus immundus miſerum hominē torquebat, ita vt ſpumaret, ſicut & filia mulieris Chananeæ, quæ grauiter à dæmone excruciabatur, ſicut & Geraſeni illi obſeſſi, qui tāto furore erant perciti, vt nemo ibidē viam illam pertranſire poterat. *Mat.8.11.*

4 Sunt quidā ſpiritus admodū ſubtiles, in ipſum animum hominis ſeſe ingerētes inſenſibiliter, & cogitationib⁹ humanis in vi imaginatiua ſe immiſcentes, vbi & varios cōcitant affectus, vnde multa admirāda ſępe loquūtur homines. Cuiuſmodi ſpiritus erat ille in libris Regū, qui decepturus Achab, dicebat ad dominū, Egrediar, & ero ſpirit⁹ mendax in ore omnium prophetarū eius. Sic quoq; cum iis qui futura prædicere conantur, agit, ad quos cum ventū eſt ſpe cognoſcendi futura, diabolus ſtatim in phātaſiam ſe auguriis iſtius *3.Reg.22.*

Dæmō dominatur homini. obſeſſus. inſinuat, in ſpirās illi quid dicat. ¶ Hinc iam patet, quomodo hominibus dominetur diabolus, nōnunquā in anima tantū, interdū in ſolo corpore, alias corpore & animo. Itaq; & ſiquādo hominē vides obſeſſum, caue illum iudices temere, quādo poteſt id alicui cōtingere ſine omni peccato, ſicut ſancto abbati Moyſi cuenit. qui cum paulò durius increpaſſet reprehendiſſetque dictum Machari), obſeſſus eſt à diabolo. *3. Reg. 1.* Neq; enim raro permittit deus bonos & ſanctos viros corpore grauiter affligi ex leui aliqua cauſa. ſicut ille ꝓpheta, qui ad Ieroboam mittebatur, cui & præceperat deus ne comederet panem, néve biberet vinum in via. Venit autem ad eum alius ꝓpheta, dicens, Et ego propheta ſum ſimilis tui, & angelus locutus eſt mihi in ſermone domini, dicens, Reduc eum tecum in domū tuam, vt comedat panem & bibat aquam. Ille nimium credulus, fide data deceptus, non multo poſt à leone iuxta verbū domini dilaniatus eſt. Quid quod *Lib. 21. c. 14. de ciuita. dei.* ſanctus Auguſtinus refert innocentes quoque pueros, id ita permittente deo, à dæmonibus vexari? Vtique non aliam ob cauſam, niſi vt ſic nobis deus miſerrimam vitæ huius calamitatem declaret, in quam per lapſum Adæ incidimus.

¶ Et hæc de materia tētationis dicta ſufficiāt, in qua aſſiduo omnis vita noſtra nobis terenda eſt aduerſus carnē, mundū & diabolū, qui nos ſeducere conātur malis cōcupiſcentiis in hoc mundo, in quo præter cōcupiſcentiā carnis & oculorū, *1. Ioan. 2.* ipſamq; adeo ſuperbiā vitæ, nihil eſt. His nos reſiſtamus fortiter, nūc ſancti precib9, nūc eleemoſyna, alias cōtēplatione ſacræ ſcripturæ, & reliquo dei cultu, humilitate: & ſicut caput noſtrū Chriſtus, diabolū vicit, ita nos quoque deprecemur dominū, vt hoc ſacro ieiuniorū tēpore recōciliari deo, ab omnibus peccatorū vinculis liberemur, hic per gratiam & miſericordiā, illic vero in gloria & fœlicitate perpetua, quam nobis concedat, qui eſt benedictus in æuum, Amen.

DOMINICA SECVNDA QVADRAGESIMAE, SVPER EVANG. MATTH. 15.

Mar. 7. *IN illo tempore, Egreſſus Ieſus ſeceßit in partes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Chananea à finibus illis egreſſa, clamauit, dicens ei, Miſerere mei Domine fili Dauid, filia mea male à dæmonio vexatur. Qui non reſpondit ei verbum. Et*

accedentes

accedentes diſcipuli eius, rogabant eum, dicentes, Dimitte eam, quia clamat poſt nos. Ipſe autem reſpondens, ait, Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt domus Iſrael. At illa venit & adorauit eum, dicens, Domine, adiuua me. Qui reſpondens, ait, Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus. At illa dixit, Etiam domine, nam & catelli edunt de micis quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum. Tunc reſpondens Ieſus, ait illi, O mulier, magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut vis. Et ſanata eſt filia eius ex illa hora. *Mar.7.*

HOMILIA PRIMA.

PAVLÒ antè hoc euangeliũ Matthęus refert, quo modo Chriſt' phariſæos increpauit de hypocriſi, ipſorumq́; vanis inſtitutis aduerſus præcepta diuina. Hinc ſtatim ſequitur hiſtoria euangelica. Scribis nanque ſic & phariſæis calumniatoribus derelictis trãſgreditur in partes Tyri & Sidonis, vt Tyrios Sidoniósque curaret. Vbi tu ſi attenderis diligentius, videbis myſtico quodam intellectu hic Chriſtũ præfiguraſſe, quod ſic quoq; apoſtoli ſui ſancti induratos relicturi eſſent Iudæos, & gentibus prædicaturi euangelium. Id inde colliges, quoniam hic antea iam ſuſtulerat Chriſtus ceremonias & obſeruationes ciborum Iudæis in lege prohibitorũ, porcorũ, leporum, cãmelorũ, anguillarum, ciconiarũ & ſimilium, quæ omnia vno hoc verbo infregit, cum dixit, Non quod intrat in os, coinquinat hominem, ſed quod procedit inde, id coinquinat hominem. Statim poſt hæc ſeceſsit ad Gentes. Eodem plane modo vſuuenit & contigit Petro, qui edoctus primum eſt legem illam de animalibus immundis eſſe abrogatam, cum videret linteum & in eo omnis generis animalia, audirétque vocem dicentem ſibi, Surge Petre, occide & manduca. poſt hæc tandem Cæſaream miſſus eſt ad Cornelium. Ita hic quoque prius docuit Chriſtus, deinde ſeceſſit veluti clam & latenter propter obſtinatos Iudæos. Igitur & Marcus dicit, Surgens abiit in fines Tyri & Sidonis, & ingreſſus domum, neminem voluit ſcire, & nõ potuit latere. Mulier enim ſtatim vt audiuit, &c. ¶ Verũ hic iam quæſtio emergit, quoniam Chriſtus iam ante præceperat apoſtolis, ne ad gentes & in Samaritanorum ingrederentur ciuitates, cur ipſe eis ſuo aliud declarauit exemplo, quam docuerat? Ad hoc reſponſurus Chryſoſtomus, Primum, inquit, illud

Hierony. Matth. 11. *Leuit. 11.* *Matt. 15.* *Actu. 10.* *Mar. 7.* *Chryſoſto.*

adducemus, quia non tenebatur ipſe quæ diſcipulis ſeruãda præcepit, omnino cõſeruare. Verum id quidẽ eſt, nam ipſe legiſlator, deus erat, legibus nõ ſubiectus, ſed ſolutus ab illis. & tamen, vt inquit Imperator, vox eſt principe digna, vt ſe quoque fateatur velut vinctũ legibus. Sed & Lucas de Chriſto dicit, quod inceperit facere & docere. Dat igitur præter hanc Chryſoſtomus adhuc aliam ſolutionem, dicens, quod Chriſtus prohibuit diſcipulis, ad prædicationem ſpectaſſe. ſiquidem ille tunc eos ablegabat ad apoſtolici muneris functionem peragendã, & tunc noluit eos quicquam prędicare gentibus antequã aſcenderet in cœlum. Verum hic Chriſtus nõ vt prædicaturus venit in fines gentium, ſed vt per fidem mulieris huius Chananeæ filiam illius curaret, per hoc quoque impietatem phariſæorum declaraturus, qui eum credere recuſabant: & hic quanuis nondum prędicabat, excludere tamen noluit qui ſua ſponte veniebant ad ipſum.

L. digna vox. ff. de leg.

Chriſt⁹ contra præceptum ſuũ.

2 Cum iam in finibus gentium eſſet dominus, venit ad eum mulier Chananea, clamitans, Miſerere mei domine filĩ Dauid, filia mea male à dæmonio vexatur. Mulier hæc ad Chriſtum venire vel ex eo mota eſt, quod fama & nomen Chriſti iam diuulgabatur vndique, & miracula ipſius vbiq; inclareſcebant. vnde & ipſa credebat illum poſſe filiam ſanare. Et ſicut ipſa exiuit de finibus. ita quilibet ad Chriſtum venturus, exeat oportet è finibus infidelium & peccatorum: ſeq; recõciliet deo: cum primis iam hoc quadrageſimali tempore. Neq; aduerſatur hic Marcus Matthæo, dũ ille mulierem ſcribit ad Chriſtũ veniſſe in ipſis ædibus, hic autẽ ſecutam eam refert dominũ in via. fieri nãque potuit, vt cũ iam dominũ in domo cõueniſſet, eundẽ tameu egredientem & ipſa ſit inſecuta. Sed nos iam textũ explicemus, & deinceps mulierculæ huius fidem prædicem⁹ & virtutẽ clariſſimam. Principio itaque dilectiſſimi verba ipſius expendite, fidem ponderate. Non ad ſuæ gentis cucurrit idola, ſed ad Chriſtum dominũ, quo ipſam fides tanta impulit, quãuis alienigenam, quanuis ſcripturarum ignaram. Fidem autẽ illius ex duobus colligere licet: primum, quod nõ ſecum filiam adduxit, ægrotantem, quod Iudæi facere conſueuerant, non credentes Chriſtum etiam abſentem curare aliquem poſſe. ſic adduxerunt cæcum apud Marcum, varióſque infirmos in Matthæo, paralyticum quoque apud Lucam, quem & per tectum

Fides Chananeæ.

Mar. 8. 2.
Matth. 4.
Luc. 5.

tectum immiſerunt ante faciem domini: qui Iudęorum mos adeo præualuit, vt electæ quoque ſorores duæ Magdalena & Martha, mortuo ſibi fratre, dicerent ad dominũ, Si fuiſſes hic, frater meus nõ fuiſſet mortuus. Aliter autem hæc muliercula, quæ nõ adduxit filiam ſuam ſecum, imo nec orauit Chriſtũ vti ad ſe veniret, coram filiam ſuã ſanaturus quod regulus ille fecit. Vnde cõſtat fidem illam habuiſſe tantam, vt crederet ipſum ſolo verbo vel imperio curare poſſe filiã. ideo nõ petiit corporalem illius præſentiam, ſed magna fortique fide tantũ clamauit ad dominũ, Miſerere mei domine fili Dauid. nil niſi miſericordiã orat, petitq́ue, vt dominus reſpiciat miſeriam & calamitatem ipſius, velut inclamitans illud Sapientis, Miſerere noſtri deus omniũ, & reſpice nos, & oſtende nobis lucem miſerationũ tuarum. ¶ Hic quoque diligenter attende inſignem mulierculæ huius in filiã ſuam amorem. illius nãque malum, ſuum reputat. Diſcant ab illa parentes dilectionem filiorum ſuorum. ſicut enim liberi honorare parentes tenentur ex lege, ita viciſſim parentes amare debent filios ſuos: ſicut & Eſaias dicit, Nũquid obliuiſci poteſt mulier infantẽ ſuum, vt nõ miſereatur filio vteri ſui? Huiuſmodi compaſſionem omnes quotquot vere perfecti ſunt homines, habẽt erga quoſlibet Chriſtianos, iuxta illud Pauli. Quis inter vos infirmatur, & ego nõ infirmor? Ita ſibi mulier hęc Chananea dolorem & miſeriam vſurpauit filiæ ſuæ, quaſi diceret, Miſerere nõ filiæ meæ, ſed mei miſerere. Nam illa inſenſata iacet: ego vero quã ſenſus morbi nõ fugit, quæ ſentiens atque intelligens inſanio, mille vexor ærumnis. Miſerere igitur mei domine. ego enim infelix ſum & mœſtiſſima mater. Beda putat, mulierem hanc credidiſſe Chriſtum verum deum & hominem. dum enim dominũ vocat, deum fatetur: filium Dauidis appellans, hominẽ agnoſcit. Habebat autem hoc à Iudæis, vnde cognoſcere potuit Meſſiam ex genere & ſtirpe Dauid naſciturum. hinc erat quod & filium Dauid eum appellabat, quãuis & Samaritani Pentateuchum Moyſi receperunt. Qua de re alias plura.

Ioan. 11. *Ioan. 3.* *Eccle. 36.* *Exo. 20.* *Eſa. 49.* *2. Cor. 11.* *Chryſoſto.* *Beda.*

3 Ad hanc tum efficaciſſimã fidem, tum orationem piam, nihil tamen reſpõdit dominus, ſiquidem tria hæc duriſſima illi exhibuit dominus, diſſimulauit, negauit, exprobrauit. Non tamen hæc omnia phariſaica aliqua ſuperbia, neq; duritia, ſed nec de ſcribarũ ſupercilio, vt inquit Hieronymus,

Chriſtus durus mulieri. *Hierony.*

qui & rationem hanc reddit, ne ipſæ ſententiæ ſuæ videretur eſſe contrarius, per quam iuſſerat, In viam gentium ne abieritis. Nolebat enim occaſionem calumniatoribus dare. perfectámque ſalutem gentium paſsionis & reſurrectionis

Beda. tempori reſeruabat. Beda rationes alias duas refert: alteram hanc, quod reſpondere ei diſtulerit dominus, non quia miſericors medicus miſerorum preces deſpicit, de quo veraciſ-

Pſal. 9. ſime ſcriptum eſt. Deſiderium pauperum exaudiuit dominus: ſed vt perſeuerantiam mulieris nobis ſemper imitabilem demõſtret, quæ quo magis contempta videbatur à domino, eo ardentius cœptis inſtabat in precibus. Altera cauſa eſt, quod reſpondere differt vt diſcipulorũ quoque ſuorum miſericordes animos, ad poſtulandum ſimul cum ea prouocaret. Tertio reſpondere diſtulit, ne daretur occaſio Iudæis calumniandi, quod Gentiles in docendo vel ſanando prætulerit: quanuis Iudæi affectum erga Chriſtũ habebant plane impium, deum eum contemnebant & calumniabantur, ille tamen nihil eo motus de ciuitate vna in aliam perambulabat, curans ægrotos & infirmos ipſorũ. Hanc autẽ mulierem, quæ dominũ adeo miſerabiliter & humiliter depreca-

Chryſoſto. batur, nõ exaudiuit, & multi forſan, ait hic Chryſoſtomus, eorum qui audierũt, ſcandalum paſſi ſunt, ipſa autẽ ne com

Gloſſa. mota quidẽ fuit. Eſt hic Gloſſa quæ dicit, ideo etiã eum non reſpondiſſe, vt diſcipuli pro ea rogarent, oſtendens per hoc neceſſarias eſſe preces ſanctorum ad aliquid impetrandum.

4 Videntes itaque fidem mulieris tantam diſcipuli, affectumq́ue pium, audientes quoque miſeriam illius & calamitatem, miſericordia moti ſunt, & acceſſerunt ad dominũ dicentes, Domine, dimitte eam, adiuua, quia clamat poſt nos,

Eſa. 62. nec aliquem clamãdi finem facit, iuxta illud Eſaiæ, Qui reminiſcimini domini, ne taceatis, & ne detis ſilentiũ ei, donec ſtabiliat. latebat etiam diſcipulos, quid ſibi hac mora, tan-

Hierony. toq́ue ſilentio vellet dominus, vel etiã ex ſententia Hieronymi, importunitate eius carere cupientes, interpellabant

Auguſti. pro ipſa. Ex illis etiã verbis colligi dicit B. Auguſtinus, eos iam in itinere fuiſſe, & mulierem ſecutam ſemper clamaſſe. Reſpondens dominus diſcipulis, dicit, Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt domus Iſraël. Non hoc intelligendũ eſt more Lutherano ſecundum literam, cum vtique venerit Chriſtus in redemptionem mundi, ſicut vetus nouúmque

teſta-

teſtamentum vndiq; ſatis teſtãtur. Non eſt itaq; verborum cortex accipiendus hic, ſed medulla eruenda. Verum iis eſt ſenſus verborum, quoniam dominus ſolus ipſe Iudæis prædicauit, ſed deinceps per apoſtolos ſuos vniuerſo terrarum orbi, ad deſignandum Chriſtum ipſum in propria perſona apoſtolum eſſe Iudæorum: ideoq́; & vt plurimum Iudæis tantum prędicauit, inter Iudęos miracula operatus eſt, cum Iudæis conuerſatus eſt: gentibus omnia hæc non item, niſi perſonis pauculis, vel ex aduentitia & accidenti cauſa, vt oſtenderet eccleſiam ſuam in gentibus quoq; fide extruendã, quod aperte etiam Paulus teſtatur, dicens, Dico Chriſtũ Ieſum miniſtrum fuiſſe circuncißionis propter veritatem dei, ad confirmandas promißiones patrum, gentes autem ſuper miſericordia honorare deum. quod & Iudæis ipſe corã edixit Paulus, quomodo eis primum loqui oportuiſſet verbum dei. & quoniam ad Chriſtum gentes quoq; pertineant, ipſe apud Ioãnem teſtatur, cum ait, Alias adhuc oues habeo, quę non ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocẽ meam audient, & erit vnũ ouile & vnus paſtor. Sed tu inter cætera manſuetudinem Chriſti hic mihi conſidera, qui mordacißimos iſtos canes, luposq́; rapacißimos Iudæos, oues tamen appellare nõ dedignatur, quos proprio veroq́; ſuo nomine expreßit vouitq́; Dauid, in perſona Chriſti loquẽs & dicens, Circundederunt me vituli multi, tauri pingues obſederunt me. aperuerunt ſuper me os ſuum, ſicut leo rapiẽs & rugiens. Et infra, Canes multi crediderunt me, conſiliũ malignantium obſedit me. Hæc nimirum vera fuiſſent eorum nomina, vituli, tauri, leones & canes. Verum mitißimus dominus ſuper hæc omnia mala, ipſorũ, oues eos vocat. Et forte idipſum ille fecit propter bonos de quibus Petrus, Eratis, inquit, quondam ſicut oues errantes, nunc autem conuerſi eſtis ad paſtorem & epiſcopum animarum veſtrarum: ij ſcilicet, qui confitebantur peccata ſua, dicẽtes cum propheta, Omnes nos quaſi oues errauimus, vnuſquiſque in viã ſuam declinauit. Ita excludente domino etiam interpellationem interceßionemq́ue diſcipulorum, exterrita vtique grauiter eſt muliercula, quam tamen fides illa fortißima adhuc vrgebat conſtantius pertinaciusq́ue inſtare, ſalutem quoque ſuam quærere. Cuius exemplum nos quoque conuenit imitari, & ſubinde deum inuocare, nec aliquando ab oratione

Roma.15. *Act.13.* *Beda.* *Ioan.10.* *Pſal.21.* *Iudaiones* *1. Pet.2.* *Eſa.53.* *Luce 18.*

deficere. Rogari enim vult deus, ideoque & Chriſtus dixit,
Ioel 2. Quoniã oportet ſemper orare & nunquam deficere. Nam
quis ſcit, ſi conuertatur & ignoſcat & relinquat poſt ſe benedictionẽ? ſicut iam quotidie precamur pro vniuerſo Chriſtianiſmo. Siquidem qui orando perſeuerat, nec deficit, hic ſaluus erit: hic per gratiam, iſthic perpetua beatus gloria, quam nobis donet, qui eſt benedictus in ſecula, Amen.

¶ Ex ſermonibus generalibus applica ſemper particulam ex materia confeſsionis vel ieiunij, aut de aliquo vitio principali, aut ex vno de decem præceptis.

HOMILIA POSTERIOR.

PERAMBVLANTE domino fines Gentium & Chananeorũ, venit ad eum mulier, & ardentiſsime deprecata eſt illũ, vt ſui miſereatur. Verum ipſe præter morẽ ſuum, ne reſpondit quidem verbum vllum: & interpellantibus quoq; pro ea diſcipulis, non tamen exaudiuit. At hæc nondum deterrita illa, ipſum acceſsit dominum eius opem implorans, & dicẽs, Domine, adiuua me. & quod ante verbis ipſum verum cõfeſſa fuerat deum, nunc facto quoq; exprimit, accurrans & adorãs dominum, Domine, inquit, adiuua me. Quam pauci in tota erant Iudæa, qui verum illam confitebantur, aut etiam credebant deum? Et ecce gentes eum adorant deum viuũ & verum. Et obſtinata etiamnum hodie gens Iudæorum credere recuſat Meſsiam, quem etiam venturum adhuc anxie, ſed fruſtra tamen expectat, deum eſſe. Vides iam quomodo multo plus de Meſsia hæc mulier crediderit, quã quotquot nunc viuunt Iudæi. Verum tu hic mihi verba illius mulierculæ confer cum iis, quæ dicebat alius iſte ad dominum, Si
Mar. 9. quid potes adiuua nos, miſertus noſtri. Quantula erat hæc fides, cum diceret, Si quid potes? dubitabat enim an id poſſet præſtare. Non ſic autem mulier hæc quæ poteſtatẽ domini in nulla poſuit dubitatione, tantum implorata ope, miſericordiam petiit & adorauit eum. Poſſem hic clamare aduerſus neochriſtianos. Mulierem hanc nõ tantum maiorem ha-
Fides Chananeæ maior Lutheranis. buiſſe fidem, quam Iudæi, ſed etiam quam noſtrates iſti hæretici Lutherani: ſiquidem illa adorauit dominum etiã corporaliter credens in illo etiam latere, quam nõ videbat oculis carnis deitatem. Iſti autem venerabile ſacramẽtum, corpus Chriſti & ſanguinem, nec venerari volũt, nec adorare,

dicere non reueriti, Chriſtum nõ ideo hic eſſe vt adoretur. O ſtuporem, ô cæcitatem, ô veſaniam. Tranſeundi regi aut principi tuo non exhiberes honorem, etiam ea de cauſa non præſenti? Quacunq; enim cauſa adſit, ſemper locum habet iſta regula Pauli, Cui honorem, honorem. Et tamen fateri coguntur, etiam inuiti, homines iſti maledici, Chriſtum hic in ſacramento eſſe præſentẽ noſtri gratia aut propter nos. Aut ideo ne ille præſens ſalutis noſtræ cauſa minus honoraretur, quam ob quiduis aliud? Bene autem eis deus intellectum ſuũ ademit, excæcauit eos, & ſimiles facti ſunt iumentis. Neq; tamen inficias ibunt vtiq;, ſacramentũ hoc à Chriſto eſſe inſtitutum, vt eo vteremur in ſuam cõmemorationem: iuxta verbum ipſius, Hoc facite in meã cõmemorationem. Cum itaq; ipſe dominus ſuo te proprio corpore ſubinde voluit admonitũ, vt recordatis illius, laudaretis eum, coleres, adorares, gratias ageres, quid ita inſaniſsime decipis, vt nec laudes, nec magnifices illum, neq; adores, etiam admonentem & dicentem, Ecce adſum, adſum, inquã, ego, qui te redemi, qui ſanguine meo proprio eripui de poteſtate diaboli. Et tu factus es, ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus: tranſis tacitus, nec honore dignaris, nec gloria debita, quem cœli contremiſcunt, quem trepida terra, quẽ genua flexa horrent cœleſtiũ, terreſtrium & infernorum. Sed audi quid Dauid dicat, Exaltate dominum deũ noſtrum, & adorate ſcabellum pedũ eius, quoniam ſanctum eſt, Dic age tu mihi, quodnã ſcabellum dei & ſanctũ & adorandum putas, niſi illud venerabile corpus Chriſti? ſcabellum enim dei terra eſt: iuxta illud propheticum, Cœlum mihi ſedes eſt, terra autẽ ſcabellum pedum meorum. Præcipit itaq; illico nobis Dauid adorari terrã. Terrã vero quã obſecro adorabimus aliã niſi ſanctiſsimã carnẽ Chriſti, carnem illã, quam ipſe de mundiſsimo agro ſancti corporis Mariæ aſſumpſit, in qua cum hominibus in terra conuerſatus eſt, quam nobis etiam manducandam in ſui memoriã dereliquit? Nemo autem, inquit Auguſtinus, illam carnem manducat, niſi prius adorauerit, Vnde quid aliud te quæſo, colligas quã neochriſtianos iſtos, dum corpus Chriſti adorare nolunt, Chriſtianos non eſſe, ſed ſchiſmaticos, blaſphemos, hæreticos.

Roma. 13. *Euchariſtia adoranda.* *Pſal. 48.* *Luc. 22.* *Pſal. 30.* *Philip. 3.* *Pſal. 98.* *Eſa. 66.* *Auguſti.*

¶ Rectiorem longe fidem mulier hæc habuit Chananæa, vt quæ corporaliter etiam dominum adorarit, deũ ipſum eſſe

Deut.4. non dubitans. Deum enim ex lege quoq; adorare, & illi ſoli ſeruire iubemur. & quia humanitas inſeparabiliter à filio dei eſt aſſumpta, ita vt ipſe eã dimiſſurus nũquam ſit in perpetuum, vna plane adoratio eſt, quo deus ſimul cum humanitate Chriſti adoratur: vbi quanuis quælibet pro ſe natura in ſua permanet ſubſtantia, vtraque tamen in vna eſt perſo-
Adoratio Christi. na. Neque adhuc à priori verbo mulier diſcedit, nec filiæ ſuæ, ſed ſibi miſericordiam & auxilium quærit, ob rationes iam ſupra ex Chryſoſtomo adductas.

Chryſoſto. 2 Sed nos iam quid ad hanc anxiam adeo & ſolicitam petitionem dominus reſponderit, audiamus, Non eſt bonum, inquit, ſumere panem filiorum, & dare canibus. O ſermonem Chriſti durum & acerbum, quo ille Iudæos filios, gentes canes appellat, ſecundum illud vtiq; quod & dixerat in
Exo. 19. lege de Iudæis, Si audieritis vocem meã, & cuſtodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cũctis populis. Mea eſt enim omnis terra, & vos eritis mihi in regnum ſacerdotale, & gẽs ſancta. Itaq; quos iam ante ad apoſtolos loquẽs, oues dixerat, nunc cum muliere verba faciens, etiã filios vocat. Per panem autem verbum dei intelligit, miracula quoque & quicquid in vniuerſum ſaluti noſtræ commodũ eſt.
Hieron. Sed interim canes ethnicos, propter idololatriam appellat, quoniam ij eſui ſanguinis dediti, cadaueribus mortuorũ feruntur in rabiem, quorũ exẽplo ethnici quoq; multo ſanguine in ſacrificiis vtebantur. Poſſet ad longum induci, quomodo Gẽtiles, hæretici, breuiter impij omnes canes ſint: iuxta varias canum proprietates. ſiquidem canes voraces ſunt, libidinoſi, cõtentioſi, æqualem non ferunt, lambunt ſeipſos: quicquid vomuerint, deuorant rurſus, in rabiẽ facile aguntur. hæc tu ſi voles, applica vt lubet. Ideo nanq; ſicut hic eis panem prohibet, ita alibi ne ſanctum canibus detur, grauiter vetuit. Paulus quoque pſeudoapoſtoſos & doctores prauos, canes vocat, qui ſectas faciunt, & Chriſtianam ſcindunt vnitatem. ita enim ad Philippẽſes, Videte, inquit, canes, videte malos operarios, videte circunciſionem. Et vere vtiq; canes ij ſunt allatrantes tãtum euãgelium Chriſti, honeſtam omnem ordinationem perturbãtes, ventilantes, & blandientes cauda, interimq́; mordentes dentibus, hæreſes ſuas & vaniſsimos errores blandiſsimis ingerunt adulationibus, prætextu ac fuco boni ſimulq́; aſsiduis corpus & animam morſibus

Symbola ſunt facilima.
Hæretici canes.
Mat.7.
Philip.3.

ſibus impetunt, atq; in rabiē aguntur quam ocyſsime. quod
nūc in noſtratibus neochriſtianis prohdolor nimium vide-
mus & experimur, quos etiam ideo angelus expellit, dicēs,
Foris canes & venefici & impudici & homicidæ, quo nomi- *Apo. 12.*
ne maxima queque vitia per canes in ſacris literis deſignan- *Iudæi ca-*
tur, ſicut dicit Eſaias propheta, Canes impuriſsimi neſcie- *nes.*
runt ſaturitatē. Sed hic tu quiſquis vere pius es, cōtemplare *Eſa. 56.*
diligēter, quantū gratię tibi nobiſque adeo omnibus qui ex
gentibus ſumus conuocati, fecerit deus per magnā miſeri- *Hieron.*
cordiā ſuā. Ecce Iudæi oues erāt & filij dei, imo & primo- *Exod. 4.*
genitus Iſraël. & facti iam ſunt canes, furiunt atrociter ad-
uerſum euangeliū, latrant, mordent contra Chriſtū, fameli-
ci in gratia & donis cœleſtibus: iuxta illud Pſalmi, Cōuer- *Pſal. 58.*
tentur ad veſperā, & famem patientur vt canes, & circui-
būt ciuitatē. Viciſsim maiores noſtri Gētiles erāt & ethni-
ci, canes ideo appellari hic à Chriſto: nos tamē per gratiam
& miſericordiam diuinam cum maioribus & parētibus no- *Ioan. 1.*
ſtris facti ſumus filij dei, ſicut & verbum illud caro factum,
poteſtatem dedit omnibus hominibus filios dei fieri, iis qui
credunt in nomine eius. vt iam nos quoque poſsimus dice-
re cū Dauide, Hæc illa eſt mutatio dextræ excelſi. Quia qđ *Pſal. 76.*
quærebat Iſraël, hoc non eſt conſecutus: electio autē conſe- *Rom. 11.*
cuta eſt. Tantum caueamus diligenter, ne rurſus efficiamur
canes per hæreſim aut aliā impietatem, ſicut iam ante com-
memorauimus. Vere enim pro diuerſitate fidei ordo nomi-
num commutatur, vt inquit Hieronymus. 3 Reſpon- *Hieron.*
dente ſic domino mulieri tam duriter, illa non tantum to-
lerauit hoc patienter in ipſo tanquam Iudæo, ſed ipſa quo-
que illud magna quadam humilitate confeſſa eſt, dicens, E-
tiam domine, nam & catelli edunt de micis quæ cadunt de
menſa dominorum ſuorum. Etiam domine, canem me con-
fiteor, & quidem pane diuino indignam, Gētilis ſum, ſed tu
tamē, qua es erga omnes pietate, paululum mihi gratiæ do-
na, vt ſanetur filia mea. Mira hic ait Hieronymus, ſub per- *Hieron.*
ſona mulieris Chananitidis eccleſiæ fides, patientia & hu-
militas prædicatur. Fides, qua credidit ſanari poſſe filiam
ſuam: patientia, qua toties contempta, in precibus perſeue-
rat. humilitas, qua ſe non canibus, ſed catulis cōparat. Indi-
gnam ſemet fatetur pane, indignam cū patre gratiarū om-
nium accumbat: tātum micas cupit ſibi contingere cum ca-

tulis,tantiſper dum per gratiam panes quoq; poſsit aſſequi, confirmans in hoc domini verbum, quomodo ipſe quoque canem eam appellauerat. Et hæc, inquit Chryſoſto. ſubeſt ratio, cur dominus nec illi reſponderit ante, nec apoſtolos pro ea interpellantes exaudierit. cur etiam ipſam adeo in oratione perſeuerantem & pertinacē non audierit, nō quod ei parum propitius & miſericors eſſet, non ignarus vtiq; ſe ipſam tandē exauditurum, filiamq; eius ſanaturum. Verum theſaurum illum tantū fidei, patiētiæ & humilitatis ſciebat in pectore illius clam latentē, eum voluit manifeſtari, noſq; adeo ex ipſa diſcere patientiam ſimilem & humilitatē. Quo modo & cum Cēturione egit, qui promittebat vēturum ſe, puerumque illius ſanaturum. Chriſtus Iudæos laudat, filios vocat neq; eo mulier mouetur, eoſdem quoq; dominos appellat, ſe vero catulum. Contra Iudæi ſuperbiunt, dicētes, Semē Abrahæ ſumus, & nemini ſeruiuimus vnquā. hinc factum eſt illud quod Iacobus dixit, Quoniam reſiſtēs ſuperbis Iudæis deus, Gentibus humilibus dedit gratiam ſuam.

Chryſoſto. *Mat.8.* *Ioan.8.* *Iaco.4.*

4 Nunc tandem poſt pietatem tantam, tantæque humilitatis, patientiæ & conſtantiæ inſignem declarationem dominus noſter Ieſus Chriſtus miſericordiæ ſuæ radiū & ſplēdorem fulgentiſsimum mulieri permiſit illuſcere, dicēs, O mulier, magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut vis. Nunc manifeſtat Ieſus cauſam propter quam ſanationem primum diſtulerit. nempe vt fides & prudentia mulieris clareſcat. propterea non ſtatim ab initio annuit Chriſtus, ſed magis illam à ſe amandauit. nunc vt fides & prudentia eius manifeſtetur, laudat eam, Magna, inquiens, eſt fides tua. ob eam itaq; fiat tibi ſicut vis. ¶ Theophylactus hic admonet, fieri nonnunquam vt ſanctis pro nobis intercedentibus nō exaudiamur: ipſi autem pro nobis orantes, deinceps exaudiamur. Eius rei cauſam hanc refert Gloſſa, quod deus in orationibus noſtris conſtanter nos vult perſeuerare, ne torpeamus ſimul & tepeſcamus, dum omnia orantibus pro nobis ſancti dei reciperemus. Chryſoſtomus hic dicit, Quemadmodum pro ſe ipſa mulier orauit, ita & dominus reſpondens non dixit, filia tua ſanetur, ſed fiat tibi ſicut vis, fides etenim tua maiora quam petis poſſet impetrare, ſicut & Sapiens dicit, Deſiderium ſuum iuſtis dabitur. Fides autem quantum habeat meriti, virtutis & efficaciæ, Paulus ad Hebræos ſcribens, ſatis

Theophyl. *Gloſſa.* *Chryſoſto.* *Prou.10.* *Heb.11.*

tis teſtatur. Tu vide homilias de fide. Hic tamen aperte ſatis patet, quo tanta fuerit fidei huius virtus, vt dæmonium expulerit à mulieribus huius filia, etiã abſente, vt iam non mireris fidem eccleſiæ ſanctæ, quæ cõmunis eſt parens omnium noſtrum, poſſe efficaciter eiicere dæmoniũ ex infantulo, dum exorcizatur ante baptiſmum quãdo ſimile factũ hic eſt in fide mulieris, quia iis verbis datur nobis exẽplum catechizandi & baptizandi pueros, quoniam hæc mulier nõ ait, domine, ſalua filiã meã, ſed, miſerere mei & adiuua me. Hinc etenim deſcendit cõſuetudo in eccleſia, vt fideles pro ſuis paruulis fidem deo promittãt, quando ipſi non ſunt tãtæ ætatis & rationis, vt per ſe fidem promittere deo valeãt: quatenus ſicut fide iſtiꝰ mulieris ſanata eſt filia eius, ita & fide virorum catholicorũ peccata paruulis relaxentur. Porro hac particula, fiat, Chriſtus deitatem ſuam declarare voluit: quo verbo quicquid vſpiam eſt in mundo, omnipotenti ſua virtute creauit deus, ſicut prima ſtatim Geneſis teſtatur hiſtoria. Hæc quoq; hiſtoria quãuis re vera ita vt legitur, creditur eſſe facta, doctorum tamen ſententia myſticũ aliquid & ſpiritale deſignat, ad eruditionem noſtrã, quod quando cuique ſuæ gratiæ dono cõtẽplari facile eſt, breuiter tamẽ idipſum libet ex ſententia Bedę explicare Chriſtus reprehenſis phariſæis, in fines ſeceſsit Gentiliũ. Eodẽmq; modo deinde poſt paſsionem ſuam apoſtoli dura & obſtinata Iudæorũ pectora derelicturi erant, & gentibus prædicaturi. Atque ideo, Mulier Chananea à finibus illis egreſſa. Egredi ſiquidem oportebat Gẽtiles & de finibus ſuis, & errores priſtinos deſerere, ſi modo gratiã nouæ fidei erant recepturi. Quomodo & Paulus conuerſus iam ad dominum, & Chriſtianus factus, ꝓficiebat ſupra multos coætaneos ſuos. Mulier itaque hæc totam ex gentibus congregatã deſignat eccleſiam: illius filia ægrota, quælibet eſt anima peccatrix. Gentes autem idololatria male vexabantur à diabolo, qui pro ſuo arbitrio tunc cũ hominibus agebat omnia. pro ſuis igitur membris orat eccleſia, vt illuminentur intrinſecus à deo: qui quanuis errantes nõ ſtatim illuſtrat gratia ſua, perſeuerandum tamen eſt conſtãter, clamandumq́ue ad dominum, & vſque adeo etiam interceſsio ſanctorum in Letaniis implorãda (vbi obſerua vſum Letaniarũ etiã tempore Bedæ fuiſſe, contra Neochriſtianos) vt ipſi pro illis de cœlo

Exorciſmus. *Remigius* *Fiat.* *Gene. 1.* *Beda.* *Act. 13.* *Galat. 1.* *Letaniæ.*

clament ad dominum, tandémq; ſic vel alienis ſaltem precibus eccleſia exaudiatur. Neque vero aliter quilibet homo agnoſcens animam ſuam peccatis infectam, currens ad dominum, clamet, Domine, miſerere mei, quia filia mea, anima illa mea, miſere torquetur à dæmonio. Idque adeo nobis, hoc præcipue tempore faciendum eſt, cum noſmetipſos reconciliare debemus deo, & adeo mundi eſſe ac iam recens ex baptiſmo eſſemus egreſsi. Profecto enim ſi modo
2. *Ioan.* 1. nos in oratione conſtanter perſeuerauimus, nec aberit, nec diſcedet à nobis gratia dei, quæ omnia cõmiſſa & peccata noſtra emendet, immunda ſanctificet, turbulenta omnia ſerenet, quoniam fidelis eſt & iuſtus deus, vt peccata nobis noſtra dimittat, nóſque ab omni malitia expurget, dummodo ſedula voce clamauerimus ad eũ, qui viuit & regnat de vnitate ſpiritus ſancti, per ſecula, Ameu.

¶ Adde huc articulum de confeſsione, pœnitentia aut oratione ſiue ieiunio.

DOMINICA TERTIA QVADRAGESIMAE, EVANGELIVM LVCAE 9.

Matth. 9. IN ILLO *tempore, Erat Ieſus eiiciens dæmonium, & illud erat mutum. & cum eieciſſet dæmonium, locutus eſt mutus, & admiratæ ſunt turbæ. Quidam autem ex eis dixerũt, In Beelzebub prin-*
Mat. 11. *cipe dæmoniorum eiicit dæmonia. Et alij tentantes, ſignum de*
Marc. 3. *cœlo quærebant ab eo. Ipſe autem vt vidit cogitationes eorum, dixit eis. Omne regnum in ſe diuiſum, deſolabitur, & domus ſu-*
Mat. 12. *pra domum cadet. Si autem & ſathanas in ſeipſum diuiſus eſt.*
Marc. 3. *quomodo ſtabit regnum eius, quia dicitis? in Beelzebub me eiicere dæmonia? Si autem ego in Beelzebub eiicio dæmonia, filij veſtri in quo eiiciunt? Ideo ipſi iudices veſtri erunt. Porro ſi in digito dei eiicio dæmonia, profecto peruenit in vos regnum dei. Cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt*
Mat. 12. *omnia quæ poßidet. ſi autem fortior eo ſuperueniens vicerit eũ, vniuerſa arma eius auferet in quibus confidebat, & ſpolia eius diſtribuet. Qui non eſt mecum, contra me eſt, & qui non colligit mecum diſpergit. Cum immundus ſpiritus exierit de homine, ambulat per loca inaquoſa, quærens requiem, & non inueniens, dicit, Reuertar in domum meam vnde exiui. Et cũ venerit, inuenit eam ſcopis mundatam. Tunc vadit & aſſumit*

mit ſeptem alios ſpiritus ſecum, nequiores ſe, & ingreſſi habitāt ibi. Et fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus. Factum eſt autem cum hæc diceret, extollens vocem quædam mulier de turba, dixit illi, Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti. At ille dixit, Quinimo, beati qui audiunt verbum dei, & cuſtodiunt illud.

HOMILIA PRIMA.

PLVRIMVM iam negocij diabolo incumbit, chariſsimi. ſiquidem quo ſanctiora ſunt magiſque ad pietatem nos monent tempora, eo plus laboris ipſi imminet. Videns itaque nunc quoque peccatorem ſibi rimam, qua elabatur, quærere per pœnitentiæ ſacramentum, nullum omnino relinquit lapidem intentatum quin moueat, ad impediendum illum. Peculiariter vero conatur os ei obſtruere, ne confiteatur, vel non ſatis integre, ſed & volens ſciénſque aliquid omittat, & ſic in poteſtate ſua permaneat. Id autem nos cauere ac proſpicere admonens eccleſia, proponit hoc euangelio hominem iſtum obſeſſum, & eundem quoque mutum, à quo quamprimum expulit Chriſtus dæmonium, cœpit homo hic loqui, in exemplum omnibus nobis, ne nos nimium ab hoc muto dæmonio obſideri ſinamus, ſed expulſo illo, loquamur in confeſsione peccatorum noſtrorum, vt ſic gratiam dei in poteſtate clauium ſacerdotis aſſequamur, filij dei effecti, filij tanquam iuſtitiæ, filij ſalutis æternæ. Verùm nos iam ipſum euangelij contextum aſſumentes, excutiamus ſicut ſancti doctores interpretati ſunt. Nam qui de ſuo aliquid aſſuentes, noua comminiſcuntur, & populo proponunt, plerunque capitoſo ſuo cerebro aguntur à diabolo, vt ſomnia propria iactantes, facilius imponant ſimplicioribus. Vnde admonentur omnes non recedere vel vnguem latum à patribus illis, cum quibus ſi ſentiant, ſciant ſe non aberraturos. *Eccleſia.*

¶ Conſiderāda hic principio nobis eſt regula beati Auguſtini, Aut nō ſimile quiddam ſcriptum alicubi in euangelio contineatur. Ingreſſi itaq; canones Euſebij, canone quinto videmus Matthæum quoque idē hoc miraculū deſcripſiſſe. ex vtroque igitur euāgeliſta medullam veri intellectus conſideremus. Obſeruandū autem primū ſtatim eſt, quod Matthæus dicit, oblatum Chriſto fuiſſe hominē dæmoniū ha- *Auguſt. regula.* *Mat.12.*

bentem, in quo fides & pietas offerẽtium illum deſignatur, ſicut in Luca cum paralytico. Quæ fortiter euincunt (cõtra Neochriſtianos) & bonum eſſe & ſalutare, vt quis mediatores pro ſe habeat & interceſſores apud omnipotentem deũ. Væ enim homini qui ſemet ſolatio tãto auxilij mutui priuat. Qua de re plura in homilia de interceſsione ſanctorum. 2 Matthæus quoque dæmonio obſeſſum illũ fuiſſe refert mutum ſimul & cæcum, hinc eſt quod Hieronymus ait tria ſigna ſimul in vno homine eſſe perpetrata, quando & cæcus vidit, & qui mutus erat locutus eſt, & obſeſſus à dęmone liberatus. Eius rei rationẽ Chryſoſtomus referẽs, inquit, O peſtiferã dęmonis aſtutiã. vtranq; viã occupauit atque obſtruxit, quibus ille erat crediturus, viſum ſcilicet & auditũ, quas tamen ambas vias Chriſtus reſerauit. Et qđ ibidẽ corporaliter factum eſt, idem etiam hodie Beda ſpiritualiter fieri refert in conuerſione fidelium, vt expulſo ſtatim diabolo, qui cæc⁹ ante fuerat, lumẽ videat fidei, mutaq; ipſius aperiãtur labia ad laudẽ dei & confeſsionem peccati. Hinc autẽ poteſtas apparet diaboli, ſi modo illi permittatur à deo, vt animum quoque hominis, ſi velit, inſanũ reddat & furibundum, ipſumq́ue hominem cæcum, mutum, & ſurdum faciat. quod non latuit & Iob, dicentem, Quoniam non eſt poteſtas ſuper terram quæ comparetur ei.

Luca 5. *Hieron.* *Chryſo.* *Beda.* *Iob 41.*

2 Lucas tantum eieciſſe refert dominũ dæmoniũ quoddam, & illud mutum, mutum ab effectu, quod hominem quem poſsidebat, reddiderat mutum. Neque hoc rarũ erat in veteri teſtamento, vt homines à dæmoniis obſiderẽtur, quando tunc longe plus poteſtatis habebat diabolus in hominem, quã nunc in nouo teſtamento tempore gratiæ, quo Chriſtus illi ſuperato, poteſtatem quoque ademit plurimã. Eiecto itaque iam dæmonio, & loquutus eſt mutus, & admiratæ ſunt turbæ. Vbique hoc ex vniuerſo euangelij contextu liquet, quã valide & potenter Chryſtus ſpiritus eiecerit immũdos, ſicut & Ioannes teſtatur, In hoc apparuit filius dei, vt diſſoluat opera diaboli. Quod in Geneſi quoque figuratũ erat, quod Sara dicebat ad Abraham. Eiice ancillã & filium eius, hoc eſt, eiice laſciuiam & concupiſcentiam malã, eiúſque filiũ diabolũ. Expulſo iam dæmonio, locutus eſt mutus, in ſignum & teſtimoniũ veri miraculi, non phantaſmatis ſuſpicionem. ſed iuxta euangelium Matthæi, vidit

Obſeſſi plurimi. *1. Ioan. 3.* *Gene. 21.*

vidit ille quoque. Vnde infœlices & nimium duri colligere debebāt phariſęi, & Meſſiam ipſum eſſe, & hęc iam aduenisſe tempora, de quibus Eſaias dudū prædixerat, Tūc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorū patebunt. Tunc ſaliet ſicut ceruus, claudus, & aperta erit lingua mutorū. Diligenter hic expendunt doctores, linguæ vſum datum homini ad tria, ad laudem dei, ædificationem proximi, & cōfeſſionem ſui. Et quandocūque diabolus hominē peccatis obruerit ita, vt hæc tria non operetur in lingua ſua, dici poteſt, poſſideri eum à diabolo, mutúmque effectum. id autē omne fit per cōcupiſcētiam, auaritiam & ſuperbiam. ſiquidē & illud quod aliquis peccata nōnulla in confeſſione celat, ex ſuperbia ꝓuenit, dum videri ſe non vult coram ſacerdote peccatorem tantum. Hoc modo quiſquis à diabolo poſſideri ſe ſentit, eiicere illum à ſe cōmodius non poteſt, niſi oratione ſedula, ſicut Dauid arcebat ſpiritū huiuſmodi à Saule per citharam ſuam. cithara autem hæc beneplacita eſt deo, vt extenſis animi tui fidibus pſalmis corā deo, orans cum omni fiducia. *Eſa. 35.* *Lingua vſus.* *1. Reg. 10.*

¶ Super hoc iam miraculo admiratę ſunt turbæ. Admiratio autem, vt inquit Chryſoſtomus, via eſt ad credendum, quoniam qui miraculum ex ipſa dei omnipotentia conſiderat, animo ſuo eleuatur, & ſic dum illam inuentus expendit, ædificatur in fide. Id plerunque turbæ fecerūt ſimpliciores, verum maligni & in malitia ſua excæcati phariſæi, hoc in ſiniſtram partem ſemper rapuerunt. Matthæus quoque turbas dixiſſe refert, Nō eſt hic filius Dauid? quibꝰ verbis ſignificare voluerunt vtique, Meſsiam ipſum eſſe in lege ꝓmiſſum. *Chryſoſt.* *Mar. 7.* *Matt. 12.* *Ioan. 6.*

3 Mentionem eorum quoq; facit euāgeliſta, qui hanc admirationē turbę in calūniam rapuerunt, conati miraculū illud tantū reprehendere ſimul & cōtemnere. Non tamē hoc iuxta ſententiā Bedæ fecerūt ſimplices, ſed ſcribæ tantum & phariſæi, qui nitebantur etiā negare miracula Chriſti: & ſicubi negare nō poterāt, nitebātur aliis viis ſupprimere. idq; in hoc iam quoq; euangelio duobus modis. fuerūt enim qui factum hoc magnū quidem ducerent & admirandū, ſed tamen Chriſto nō attribuebant quaſi ipſe id propria tum virtute fecerit tum poteſtate, ſed in Beelzebub, veluti miniſterio ſpiritus cuiuſdā familiaris, ſicut & apud Matthæū feciſſe leguntur & dixiſſe, In Beelzebub principe dæmoniorū eiicit dęmonia. quando enim miraculum culpare nō poterant, *Mar. 12.* *Beda.* *Mat. 9. 12*

cauſam illius conati ſunt reprehendere. Beelzebub autẽ, in- quit Hieronymus, idolũ eſt Accaron, quod vocatur in Regum volumine idolum muſcæ. Beel ipſe eſt Bel ſiue Baal, zebub autẽ muſca dicitur. Principem ergo dæmoniorum ex ſpurciſſimi diaboli appellabant vocabulo, quod muſca dicitur propter immunditiã, quæ exterminat olei ſuauitatem.

Hierony.
4. Reg. 1.

¶ Gloſſa quædam apertius inſinuat, referens quoniã Ninus patri ſuo Belo ſtatuã erexerit, quo velut ad aſyllum concurrerint omnes, qui ſibi criminis alicuius erant conſcij. vnde factum eſt hominum ſuperſtitione, vt honores illi cœperint exhibere diuinos, quod videns diabolus, ſeſe ſtatuæ inſinuauit, indeque reſponſa dedit: quæ prima fuerit idololatria ibidem orta, deinceps per vniuerſum mundum diſperſa. Tamen quod hic Gloſſa de patre narrat, de filio refert Sapiens, qui conſimile quiddam de idololatriæ origine ſcriptum reliquit, dicens, Neque erant ab initio, neque erunt in perpetuum. Vbi notabile hoc eſt, quod quemadmodum nulla fuit ante diluuium idololatria, ita aliquando deſitura eſt tota: quanuis nunc quoque ex bona parte ceſſauit, quando iam nec Turcæ, nec perſæ ſunt idololatriæ. ſiquidẽ AEthiopes & Turcæ non adorant Mahometum ſuum pro deo, ſed magno amico & propheta dei. Sequitur hinc in Sapiente, Acerbo luctu dolens pater, rapti cito ſibi filij fecit imaginem: & illum qui tunc quaſi homo mortuus fuerat, nunc tanquam deum colere cœpit, & cõſtituit inter ſeruos ſuos ſacra & ſacrificia. Deinde interueniente tempore, conualeſcente antiqua conſuetudine, hic error tanquã lex conſtitutus eſt, & tyrannorũ imperio colebantur figmenta. Habes hic idololatriæ originem ex ſacris literis. nos autem ad Gloſſam, vnde digreſſi ſum⁹, reuertamur. A Belo iſtud multis deinceps in locis idola Bel & Baal appellari cœperũt. Iudæi autẽ velut illudentes idolum, Beelzebub vocarũt, principem muſcarum, quoniã muſcę plurimę circum illud volitabant. Hieronymus quoq; ſuper Abacuc, teſtatur ſerpentem iſtum à Iudæis Reſeph dictũ, qui primos noſtros parentes tentauit in paradiſo, tentaſſe etiam in deſerto Chriſtum.

Sap. 14.
Idololatriæ origo.
Hierony.
Abac. 3.

4 Expende etiã hic, quanta iſta fuerit blaſphemia, Chriſtum ſummi dei filium, inſimulare communis cum diabolo conſortij, imo ex ipſo deo diabolum velle facere. neque enim aliud erat quod apud Marcum dicebant, inſanum eum

eſſe

eſſe & habere in ſe Beelzebub, atque adeo in principe dæmoniorum eiicere dæmonia. quod tamen quomodo declinet dominus, ſtatim audiemus. Magi nanque etſi impediunt ne dæmoniorum extrinſecus hominē offendat, illud tamen ex anima hominis non eiiciunt, quod potenter feciſſe dominum videmus, qui homines corpore ſimul & anima curauit, cum eos à morbo & ægritudine naturali ſanauit. vnde & dicebat, Totum hominem ſanaui in ſabbato. Nunc *Ioan.* 7.
quoque aliorum mihi malitiā conſidera, qui miracula Chriſti depreſſuri, pro nihilo illa reputare volebant, petentes ſignum de cœlo. Signorū, inquit Beda, aliquod è cœlo quærebant, cuiuſmodi aliquando facta fuerant à prophetis, ſicut Moyſes columnam igneam cœlitus exhibuit populo ex *Beda.*
AEgypto proficiſcenti, ſicut Samuel mugire fecit tonitrua *Exo.* 19.
meſſis tempore, in ea regione qua id ſolitum fieri non erat, 1. *Reg.* 7.
ſicut Elias è cœlo euocauit ignē ſuper ſacrificium: & alibi, 3. *Reg.* 18.
quando ignis de cœlo deſcendens, conſumpſit duos quin- 4. *Reg.* 1.
quagenarios. Similiter cum canentibus Ionatha & ſacerdotibus, ignis de cœlo incendit ſacrificium. Et quando ſol pu- 1. *Mac.* 1.
gnante Ioſue ſtetit, vel ægrotante Ezechia retroceſſit. Ve- *Ioſue* 7.
rum in hoc iſti tantum tentabāt dominū, qui ſi tale aliquod *Eſa.* 38.
miraculum maxime exhibuiſſet, culpatum tamen ab eis fuiſſet, tantum abſuit vt crederent, ſed vel variæ operationi ipſius naturæ vel diabolo attribuiſſent. ¶ Quod ſi hic quęris, an dæmones quoque operari poſſint miracula, quando hic miraculorum effectum principi dæmoniorū attribuunt, reſpondeo id fieri poſſe non minus, quā Antichriſtus quoque multa miracula facturus eſt: ſed miracula, teſte Paulo, men- 2. *Theſ.* 2.
daciorum tantum. Et tamen quia poteſtas diaboli qualibet *Iob* 41.
alia ſuper terrā maior eſt, fit vt multa poſſit ille ſuper communem naturę curſum operari. ideoq́ue & Auguſtinus ait, *Auguſti.*
per magiam ſæpe facta eſſe miracula æqualia iis quæ miniſtri dei faciunt, ſicut in Exodo habes de maleficis Pharaonis, *Auguſti.*
Iānes & Mambres. Cæterū quādo dicit ille pſeudoprophe- *lib.* 83. *q.*
tas multa ſigna & ꝓdigia facturos, admonet vtique vt intelligamꝰ quædā miracula etiā ſceleratos homines facere, qualia ſancti facere nō poſſunt, nec tamen ideo potioris loci apud deum eſſe arbitrandi ſunt: & ita vult plus commendari ſanitas ab operibus iuſtitiæ, quam à miraculis. Verū omnia hæc iſtorum ſigna ſunt mendacia, quando non in honorem

& gloriam dei diriguntur, ſed plerũque velut præſtigia exhibentur oculis hominum imponentes: vt ea quis magnum quid eſſe putet, cum nihil ſint: aut ſi quid etiam eſſe conſtat ex efficaci dęmonis poteſtate, non tamen cedunt in commodum hominis, cuiuſmodi ridiculum hoc eſt quod Apollonius Tyaneus arbores ambulare faciebat & ſtatuas loqui. *Philoſtratus.* ¶ Tale eſt, cum diabolus tempeſtates aëris concitat, non ignarus naturæ & operationis elementorum, neque inſcius quomodo materiam pluuiæ grandini faciendæ attemperet. *Lactant.* Eius generis eſt, quod & potuit diabolꝰ homines variis morborum generibus debilitare, quos deinceps ad idola currentes, ſola nocumenti ablatione curaſſe viſus eſt. Quæ omnia non vera ſunt miracula, quoniam non fiunt poteſtate aliqua ſupernaturali. vel enim diabolus hoc quod agit, per deceptionem & vanam impoſturam facit, vel ex naturalibus cauſis: deus autem etiam naturæ moderator & dominꝰ eſt, adeo vt creaturæ omnes omnipotenti ſuo verbo parere cogantur, ſine vlla vlteriori ordinatione. quo modo verum eſt illud prophetæ, Qui facis mirabilia ſolus. *Pſal. 71.* Hæc eo libuit explicare diffuſius, quod plerũque homines ſiue adeo ſimplices, ſiue nimium ſtolidi admirari ſolent maleficos, qui faciũt vt equum ſimul cum quadrigis quis deuoret, atque inſtar Antichriſti, homines quoque armatos ex aquis proferat. Impoſturæ & vanitates meræ ſunt ad decipiendos Chriſtianos, quoniam miracula iſta (ſi modo ſunt hac appellatione digna) nec ad gloriam dei, neque ad hominum faciunt ædificationem & ſalutem. Quid quod ij etiã qui has nugas tractant, plerunque pauperrimi ſunt? & vbique habitantes, nuſquã habitant omnia perluſtrantes, omnes alios decipientes ipſi pene fame miſere depereunt. Hoc autem certum habe, ſi quem dominus hoc iam tempore ad pœnitentiam, confeſſionem & emendationẽ vitæ vocat, vt murum ab eo dæmonium eiiciatur, opus maius eſt omnibus omnium maleficorum præſtigiis: imo non minus eſt impium iuſtificare, q̃ creare cœlum & terram. *Auguſti.* Hæc vobis conſideranda ſunt chariſſimi, vt qui nondũ gratiam dei impetrarunt, adhuc deum orent pro expulſione dęmonij muti, pro cõpunctione cordis: qui vero iam cõfeſſi gratiam dei habent, loquantur cum hoc muto, benedicant & laudent dominum, gratias agant illi qui eſt benedictus in ſecula, Amen.

HO-

HOMILIA II.

DOMINVS noſter Ieſus Chriſtus eiecit dęmoniũ mutum, admiratæ ſunt turbæ, calumniati ſtatim ſunt phariſæi, dicentes illũ ex diaboli facere poteſtate. Quem affectum cognouiſſe Chriſtũ cum audis, duo obſerua: alterũ, quod quia imprudẽtiſsima erat talis cogitatio, iſti etiã timore multorũ perterriti, nõ auſi fuerunt in publicum efferre, ſed mente ſecũ aſsidue verſabant, alterum, quod occulta cognitione cogitatuum Chriſtus eui dens ſuæ demonſtrauit diuinitatis argumentum, quoniã prauũ, inquit Hieremias, eſt cor hominis & inſcruptabile. quis cognoſcet illud? ego dominus ſcrutans cor & probãs renes. ſic Dauid quoq; dicit, dominus probat renes & corda. dominus etiam ipſe ad Samuelem, Homo videt ea quæ patẽt, dominus autem intuetu r cor. Reſpõdit autem dominus (vt ait Hieronymus) cogitationi, non ſermoni illorũ, ſi qua ratione mouere eos poſſet ad credendum omnipotentiam & virtutem ſuam, quoniam ipſe & occulta cogitationum cognoſceret, quod opus eſt ſoli deo proprium, ſicut & Dauid ad Salomonẽ dicebat, Omnia corda perſcrutatur dominus, & vniuerſas mentiũ cogitationes intelligit. Cogitationes cordium ipſorum rationabilibus cauſis dominus refutauit, non tamen exprobrans, neq; dicens, Huiuſmodi quiddam cogitatis in cordibus veſtris, quod alibi apud Matthæum ipſum feciſſe legimus, cum diceret, Quid cogitatis mala in cordibus veſtris? ſimiliter in Marco & Luca. Vnde diſcendum eſt prædicatori, ne temere aduerſus magiſtratus & potentiores dicat, quod hinc plerunque mala emergunt, in quo peccare nunc grauiter vulgus neochriſtianorum videmus, dum ardenter plebẽ aduerſus vtriuſque ordinis ſeu conditionis magiſtratum accẽdunt, inique ſatis & improbe, quoniam eius rei nullã habẽt in ſacris literis cõmiſsionem. Vitia quędã & odiſſe, vt ille ait, & aduerſus ea inuehi debet prædicator: eo tamẽ modo, taliq; moderatione, vt quicquid dicit, ad hominũ faciat emendationem. Ecce enim cum ſoli pene cum Chriſto eſſent phariſæi abſente populo, duriter adoritur eos dominus, & de mala cogitatione increpat: hic vero præſente plebe, ne meminit quidem alicuius mala cogitantis, quo minus animos vulgi concitaret aduerſus ipſos.

¶ Ita Paulus ſuum quoque docuit Timotheum, Seniorem,

Chryſoſto. *Hiere.17.* *Pſal. 7.* *1. Reg.16.* *Hieron.* *1. Par. 18.* *Mat. 9.* *Mar. 2.* *Luc. 5.* *Mat. 23.* *2. Ti. 5.*

Anno 1525. inquiens, ne increpaueris, ſed obſecra vt patrem. Regulam hanc ſi ſecuti Lutherani fuiſſent, reliquos & ſuperſtites adhuc iam haberem⁹ multos bonos viros, quorũ plurima milia ſic miſere in tumultu ruſtico perierunt, culpa & vitio prędicatorũ peruerſorũ & deprauatæ doctrinæ. verũ illi quando corpora perdiderunt, animam tamen ſaluam faciat deus in diem iudicij. Admirari etiã quis hic poſſet, quãdo Chriſtus in ſua tentatione diabolũ ſacræ ſcripturæ telis à ſe abegit, cur non idem hic quoq; cum phariſæis fecerit, quorum cogitationes rationibus firmis fortiter infregit. Huic ſane *Cyrillus.* reſpondeat Cyrillus, dicens nõ attendiſſe ipſos, falſo eas exponentes, ideoque ex iis reſpondit quæ communiter accidunt. *Joan. 5.* Plerũque alias antehac ſcripturas ei propoſuerat, quas & ſcrutari eos ſerio iuſsit, ſed fruſtra hæc omnia. nãque dũ illas ad ſiniſtrum ſenſum torquere ſemper conabãtur, quod nunc quoque faciunt Iudæi in declinandis ſcripturis, quæ de Meſsia aperte ſunt ſcriptæ, ſi quomodo fucum prætexerent, quaſi alio referantur. Ideo nunc maxime ſapientia dei patris omiſſo ſacrarum literarũ teſtimonio probabilibus rationibus, & eiuſmodi quibuſdam, quę in rebus humanis accidunt quotidie, cogitationes eorũ refutauit: ipſe enim ſcit cogitationes hominum, quoniam vanæ ſunt. 2 Primam nunc mihi cognoſcite cauſam, quamobrem vana fuerit iſto- *Pſal. 93.* rum cogitatio. Omne, inquit, dominus, regnum in ſe diuiſum, deſolabitur. Quoniam & Hieronymus hic poſt Salluſtium dicit, concordia res paruas creſcere, diſcordia etiã maximas quaſque dilabi. Verum eſt etenim & certum, bonis legibus & ordinatione ſana reſpublicas & politias ciuitatũ retineri: vbi quamprimum diſcordiæ ſeminarium aliquod pullularit, ſtatim omnis quæ bona fuerat, perit ordinatio, vnde quomodo non ſequeretur deſtructio & deſolatio miſeranda? Poſſet hoc hiſtoriis veterum innumeris dilatari.

Turca. Quis Turcam hoſtem, imo canem ſæuiſſimũ trans mare adduxit? nõnne duorum imperatorum Conſtantinopolitanorum diſſidium, quando alter ex Turca quærebat auxilium? (Anno 1380.) Quis pręterea tributariam Turcę Cyprum effecit? regum diſcordia. Quis inſuper Turcam Rhodũ adduxit? nunquid non cancellarij iſtius ambitio, qui magnum non aſſequutus erat magiſtratum? Ita nobis faueat Chriſtus, vt nõ hæc quoque diſſenſio in Vngaria aliquid mõſtri alat,

magnum

magnum det aliquando malum. Sic dicit Eſaias, Tumultuabitur puer contra ſenem, & ignobilis cõtra nobilem. Et ſequitur, Ruit Hieruſalem & Iudas cõcidit. En hic diſſenſionem Iudæorum, totius regni miſerandum ſequitur excidiũ. tanta autem ſemper fuit inter Iudæos diſcordia, vt obſidentibus iam Hieroſolymam Veſpaſiano & Tito, Diſſenſiones inter ſe mutuas ſint meditati authore Ioſepho. Eodẽ plane modo nobis quoq; eueniet: quia ante imperij Chriſtiani excidium, tantum diſcordiarũ & bellorũ erit inter Chriſtianos, vt vniuerſum tandem noſtrum corruat pereatq́ue regnum, id prædicente etiam Chriſto, Surget gens cõtra gẽtem, & regnum cõtra regnum, bella quoq; erunt & ſeditiones. An non hæc vobis iam appropinquare tempora videntur, de quibus vaticinatus eſt Chriſtus? Aut quis vnquã vel vidit vel audiuit, in quo tot nationes, proceres, principes, reges, breuiter innumeræ omnis generis hominum congregationes fuerunt conuolutæ & implicitæ, ſicut in hoc bello quod per vniuerſam annis iam aliquot graſſatur Italiam? Sic vtiq; etiam filij Ammon & Moab, quum inter ſeipſos ſeditionem concitarent, corruentes, mutuis quoque trucidati periere vulneribus. Quid igitur obſtat, quin rectiſsime dixerit hic dominus, Omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur, & domus ſupra domum cadet? hoc eſt, vnius diſſenſionis ſecta & pars ſuper aliam. Ita Eſaias quoq; de Hieruſalem, Vidебitis, inquit, in die illa ſciſſuras ciuitatis Dauid, quia multiplicatæ ſunt. Si autem & ſathanas in ſeipſum diuiſus eſt, quomodo ſtabit regnum eius, quia dicitis in Beelzebub me eiicere dæmonia? ſic Oſeas etiam ait, Diuiſum eſt cor eorũ, nunc interibunt. Verum ſathanas ſibi ipſi aduerſarius non eſt, quando alius alium in malignitate etiam fortiter adiuuat. non conſiſtit itaq; quod vos cogitatis, me in Beelzebub eiicere dæmonia, Agnoſcite itaq; & conſiderate latentẽ in me diuinam virtutem, in vno illo & indiuiſo regno dei.

Eſaiæ 3.

Lib. 6. c. 1. & 3.

Mat. 24.
Luc. 21.

Bellũ Mediolanen.

2. Pa. 20.

Eſa. 22.

Oſeæ 10.

3 Alio iam argumento contra Iudæos vtitur Chriſtus, dicens, Filij veſtri dæmonia eiiciunt, non tamẽ in virtute Beelzebub, & ego igitur idem hoc nulla diaboli facio poteſtate. Sunt qui putẽt hic Chriſtũ intellexiſſe exorciſtas templi in Hieruſalem, qui per nomen dei dæmonia eiiciebant, quod hic Hieronymus & Beda commemorãt. Multa etiam fabuloſa extãt de exorciſmis & adiurationibus regis Salomonis.

Hiero.
Beda.
Exorciſtæ.

Ego vero declarationem iſtam miſſam hic facio quando & mihi nec veriſimile videtur, nec fidem magnã facit, potuiſſe tunc Iudæorum miniſtros in templis ſuis eiicere dæmonia. profecto enim ſi id feciſſent, quid opus erat turbas adeo mirari, quod Chriſtus iam velut nouo miraculo cum ſuis dæmonia eiiciebat? Quid quod ipſum etiam Iudæi exprobraſſent domino, quod nõ ideo filius Dauid eſſet ſiue Meſsias, quoniam alij quoq; Iudæi idẽ hoc poſſent? Sed & tam obdurata erant ceruice, imo & cæcitate tanta, vt prohibuiſſent quoq;, ne quempiam hominem obſeſſum Chriſto adducerent. Hinc omnino fit, vt perſuadeat magis accedere alteri

Chryſoſto. ſententiæ Chryſoſtomi, Cyrilli, Hieronymi & Bedæ, dice

Cyrillus. req; Chriſtum hic per filios apoſtolos ſuos intellexiſſe, &

Mat.10. eos qui in nomine ſuo eiiciebant dæmonia. Iã etenim Chriſtus diſcipulos ſuos ablegarat, data illis poteſtate eiiciẽdi dęmonia. vnde & ad ipſum deinceps reuerſi, dæmonia iam ſi

Luc. 10. bi obedire dicebant. Quanuis & alij quoq;, qui nec Chriſti erant diſcipuli, nec ipſum ſequebantur, dæmonia eiiciebãt,

Luc.9. ſicut & Ioannes ad Chriſtum dicebat, Præceptor, vidimus quẽdam in nomine tuo eiicientẽ dæmonia, & prohibuimus eum, quia non ſequitur nobiſcum. & ait ad illum Ieſus, Nolite ꝓhibere, qui enim non eſt aduerſum nos, pro nobis eſt. De iis iam nunc quoq; loquens Chriſtus, dicit, Filij veſtri in

Chryſoſto. cuius poteſtate eiiciũt dæmonia? Perſpicis hic, inquit Chryſoſtomus, quã mitis ſit ſermo. nõ dixit, diſcipuli mei aut apoſtoli, ſed filij veſtri: vt ſi quidem ad eandem cum illis animi nobilitatem venire velint, magnã hinc opportunitatẽ atq; occaſionem nanciſcantur: ſin vero id facere recuſarent, ecce quã ſtatim pœna ſequitur, ipſi iudices veſtri erunt: ij inquã quos noſtis, qui è vobis nati ſunt, ſub vobis educati dæmonia eiiciũt in nomine meo, non in Beelzebub. Deſinite itaq; mala hæc cogitare in cordibus veſtris. aut quomodo ſuſpicamini me in Beelzebub pellere dęmonia, cum idem hoc non cõgitetis de diſcipulis meis, qui & ipſi in nomine meo eii

Luc.12. ciunt? Tantum abeſt ergo vt euadatis ſupplicium, vt cruciatu etiam maiori torquendi ſitis diſcipulorũ meorũ iudicio.

4 Ecce in tergo ſtatim peccati pœnam. Ipſi iudices veſtri erunt, quia enim è vobis nati mihi obediunt, iudices veſtri

Mat.12. erunt in die nouiſsimo. Non tãtum ſicut Niniuitæ & regina Saba, ſed vt aſſeſſores magnifici, iudicabũt & ipſi vniuer-

ſum

ſum mūdum: iuxta illud domini promiſſum, Amen dico vobis, quod vos qui ſecuti eſtis me, in regeneratione cū ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſraël. Certum eſt, apoſtolos quoq; teſtimonium daturos domino aduerſus malignitatem Iudæorum, quoniam ſic de eis ſcribit Eſaias propheta, Vere vos teſtes mei, dicit dominus. & ſicubi illos tanquam ſimplices ex vulgo homines & imperitos contemnere voluiſſent Iudæi, ecce hic magnificentiam, ampliſsimā dignitatem, & ſplendidiſsimum honorem eorundem dominus aperit, dum iudices eos futuros oſtēdit: quod & Paulus declarauit iis verbis, dicens, Iudicabit id quod ex natura eſt præputium, legem conſummans, te qui per literā & circuncisionem præuaricator legis es. ¶Refutata iam ratione validā aduerſantium Iudæorū cogitatione, ex altera porro parte concludens dominus ait, Si in digito dei eiicio dæmonia, profecto peruenit in vos regnum dei: per dei digitum non eſt quod aliud intelligas, quam ſignificationem virtutis & ſpiritus dei, quomodo & malefici Pharaonis dicebāt, eſſe hic digitum dei, hoc eſt, tum potentiæ, tum ſpiritus diuini manifeſtationem. Hinc Matthęus quoq; clarius dicit, Si in ſpiritu dei eiicio dæmonia, quoniam ſpiritus ſanctus in dęmoniorū expulſione arguitur magnæ eſſe & virtutis & gratiæ. Atq; omnino ſicut digito rem aliquā demōſtrare ſolemus, ita virtutem & omnipotentiam dei miracula monſtrāt atq; arguunt. Habent igitur hæc verba, & continent in ſe grauē quandam non inſtructionē tantum, ſed & correptionem Iudæorum, quaſi diceret dominus, Quid cogitatis iniquiſsimi in cordibus veſtris, quod in Beelzebub eiiciā dæmonia? digitus hic dei eſt, virtutis diuinæ magna & inſignis manifeſtatio, quam & malefici Pharaonis cognouerunt, & vos cognoſcere erubeſcitis, ſiue contēnitis? Beda concludit hic, magnū & brachium dei, filiū eſſe: digitum vero illius, ſpiritum ſanctum: quoniā ſicut digitis noſtris dona expēdimus, ita & ſpiritus ſanctæ gratiæ ſuæ munera fidelibus impartitur, vt iam rectiſsime digitus ille dei vocetur, teſte etiā Paulo ad Corinthios. ¶Poſtremo, manifeſte Iudæis declarat dominus, quid illis cōmodi, quid fructus prouenturum eſſe, ſi vera conſtantiq; fide crederent Chriſtum in digito dei, ipſoq; adeo ſpiritu ſancto eiicere dæmonia, cum ait, Quia peruenit in vos

Matt. 19. *Eſa. 43.* *Rom. 2.* *Luca 11.* *Exo. 8.* *Mat. 12.* *Beda.* *Luca 1.* *Augu. de q. euang.* *1 Cor. 12.*

regnum dei. Regnũ illud, vtiq; gratiæ, regnum fidei, regnũ, inquã, euangelicũ, imo Chriſtus ipſe regnum hoc ſcilicet in
Luca 17. vos peruenit, regnum illud quod & intra vos eſt. Cumq́ue diabolus tanto hactenus tẽpore regnarit in mundo poſt lapſum Adæ, vſqueadeo etiam vt homines totos obſideret, nunc demum, demonia me eiiciente, peruenit vtique in vos regnum dei, dum ille iam per me regnat in bonis, pulſo diabolo. peruenit, inquam in vos regnum fidei, vnde regnum acquiratis ſalutis æternæ. ¶ Vel etiã hoc illo cœlorũ regno
Hieron. ſeipſum iuxta Hieronymi ſentẽtiã ſignificat, de quo in alio loco ſcriptum eſt, Regnum dei intra vos eſt. Vel certe illud
Matt. 3. regnum, quod & Ioannes & ipſe dominus prædicauerant, pœnitentiã agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Eſt & tertiũ regnum ſcripturæ ſanctæ, quod auferetur à Iu
Mat. 11. dæis, & tradetur genti facienti fructus eius. Hic iam videre licet immenſam ſpiritus ſancti & ineffabilẽ maieſtatẽ, cum quo ſimul in nos peruenit regnũ dei. Vbi conſideranda nobis proponitur mitiſsima Chriſti benignitas, qui quã ſalutaribꝰ monitis Iudęos perducere conatus eſt ad fidẽ, & ne tãta
Chryſo. miracula diabolo ferrẽt accepta. quaſi dicere vellet, Cur in beatitudine veſtra tãto mœrore turbamini? cur aduerſus veſtram ſalutẽ arma confertis? Cur miracula quæ in veſtrũ cõmodum facio, contẽnitis? Ecce ſi in digito dei eiicio dæmonia, in vos peruenit regnum dei, iam præſto adeſt gratia illa dei, quã tantopere tot retro ſeculis maiores veſtri & vos ſummis votis exoptaſtis. Itaq; contra cõmodum, ſalutem & honorẽ veſtrum nolite contendere, nolite malignari, ne ſitis ipſi cõtrarij vobis, iam in vos peruenit regnum dei. Id adeo nobis concedat dominus noſter Ieſus Chriſtus, Amen.

HOMILIA III.

Eiecit dominus dæmonium ex homine, admiratæ ſunt turbæ, phariſæi autem non ſine contemptu in ſiniſtrã partem rapuerunt, ſuſpicantes in Beelzebub eum hoc facere. Suſpicationẽ hanc & malignam cogitationem dominus refutauit, rationibusq́ue firmiſsimis reiecit. Primum, cum dixit, Quoniam omne regnũ in ſe diuiſum, deſolabitur. ideoq́; dæmonium vnum alterum non expellit, alias diſpergeret ſeipſum.

¶ Deinde ait, Filij quoq; veſtri dæmonia eiiciunt, non autẽ in Beelzebub. iniquum eſt igitur id mihi tribuere. Poſtremo

mo iam idem hoc tali ſimilitudine refellit, Cum fortis arma tus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt ea quæ poſsidet. Ecce vt radicitus conceptam iſtam perſuaſionem ex animis Iudæorum euelleret dominus, & apertiſsima & aptiſsima vtitur ſimilitudine. Breuiter, fortem hunc armatum diabolum intelligit, cuius arma omnium ſunt genera peccatorum, in quibus iſte confidit. Atrium ſuum mundus eſt vniuerſus, qui in maligno poſitus eſt totus. hunc iſte in pace poſſedit, ſed tyrannorum tantum more, à prima paradiſi irruptione vſque ad aduentum Chriſti, totus enim tunc mundus idololatriæ deditus erat, dempto vnico iſto, ſed exiguo tamen Iudææ angulo, Idololatria cæteraq́ue innumera quædã vitia, quæ per longũ Paulus ad Romanos ſcribens, recenſet, graſſabantur in mundo continue, donec fortior veniret, qui & diabolum ex idolis expulit, & illius poteſtatem confregit adeo, vt ſimulacra quoq; Gentilium coram Chriſtianis obmuteſcerent, corruerentq́ue, ſicut in Vitis apoſtolorum ſanctorũ hinc inde legitur. ¶ Quis itaq; tam cæcus eſt, qui non iam videat Chriſtum hic, per fortem, intelligere diabolum, per fortiorem autem, ſeipſum? de diaboli fortitudine cõmunis eſt ille locus Iob, quod non ſit poteſtas ſuper terrã quæ comparetur ei. & alibi, Terra data eſt in manus impij, vultũ iudicium eius operit. Quid multa? vere veriſsimũ eſt quod Abacuc dicit, Totum in hamo ſubleuauit. ¶ Dices autem, Si per fortem hũc intellexit dominus diabolum, quomodo conſiſtit quod ſequitur, in pace eſſe omnia quæ poſsidet? ſi quidem verum eſt illud Eſaiæ, dicentis, Non eſt pax impiis, dicit dominus. Reſpondeo, pacem non eſſe impiis, verũ eſt de pace quæ intrinſecus pacatam reddit conſcientiam, cuiuſmodi in homine malo non eſt: ſed intelligendo de afflictione extrema, certum eſt, plerunque in maxima pace viuere homines etiam peſsimos, dum non eſt qui vel eis aduerſetur, vel malitiam ipſorum impediat, ſicut & Eſaias dicit, Ecce in pace amaritudo mea amariſsima. Et iterum, vniuerſam terram ego cõgregaui, & non fuit qui moueret pẽnam.

1. Ioan. 4. *Rom. 3.* *Iob 41. 9.* *Abac. 1.* *Eſa. 40.* *Eſa. 38.*

2 Fortior autẽ qui ſuperuenit, dominus noſter Ieſus Chriſtus eſt, ſicut & nos iam diximus, & teſtatur idem Ioannes, cũ ait, Data eſt ei corona, & exiuit vincens vt vinceret. Nãque cũ filius dei factus eſt homo dominus, ille exercituum, tunc ſtatim diabolum ſuperauit, arma ei ademit, ipſumq́ue

Apoca. 6. *Hieron.*

adeo inferno alligauit & aſtruxit,limbum confregit,patres inde eripuit:& qui iam pauló antè captiui fuerant, tunc in cœlo diuiſi ſunt per choros angelorum. Vide iam hic, quã validæ cogitationes Iudæorum infringat atque refutet dominus.illi cogitabant Chriſtũ in Beelzebub eiicere dæmonia,Chriſtus viciſsim probat ſe,vt potentiorẽ dæmonum, principẽ quoq; ſuperare & ſpoliare,vnde poteſtatẽ diabolicã nullo modo iſti tribuere domino debebant. Quando certum hoc ſignum eſt,Meſsiam ipſum eſſe,ex eo qđ Matthæus commemorat,ipſum etiam ligare fortem,Luciferum puta,quãuis ille modico tandem adhuc tempore ſub Antichriſto ſolutus liberabitur. ¶ Arma porro fortis iſtius mali doli & innumera ſunt peccatorum genera,à quibus cauere nobis nos prudẽter monuit Paulus. Non regnet,inquiẽs, peccatum in veſtro mortali corpore,vt obediatis concupiſcentiis eius ſed neque exhibeatis membra veſtra armã, iniquitatis peccato. Arma hæc dominus illi ademit per gratiã ſuam,quam nobis in ſacramentis communicat,quorum ope & auxilio omnibus inſultibus & doloſis tentationib⁹ diaboli queamus reſiſtere:iuxta illud Ioannis, In hoc apparuit filius dei,vt deſtruat opera diaboli. Nõ debemus itaque,inquit beatus Hieronymus, eſſe ſecuri. Aduerſarius noſter fortis,victoris quoque vocibus,cõprobatur. Viciſsim tamẽ hoc quoque ſolatio eſſe nobis poterat,quod iſtis iſte quantumcunque fortis,vincere tamen neminẽ poteſt niſi volentem. 3 Arma quoque fortis inſuper aufert fortior,in quibus confidebat, & ſpolia eius diſtribuit. Id ſupra quoque memoratũ eſt de patribus veteris teſtamẽti,de quibus Paulus ait,quod Chriſtus aſcendens in altum, captiuam duxit captiuitatem,dedit dona hominibus. Hoc illud eſt quod in eccleſia catholica ſpolia diſtribuit,diabolum profligauit & ſtrauit. & in eccleſia quoſdã dedit apoſtolos,alios prophetas,euangeliſtas nonnullos,quoſdam etiam paſtores & doctores. Quid multa? Hoc ipſo Iudæos à falſa ſuſpicione adducere voluit dominus,ꝓbans ſe miracula nõ in diaboli facere poteſtate,quando iis eſſet viribus,vt ipſum etiã diabolum vinceret ac ſuperaret,tãtũ abeſſet,vt vlla eius ope indigeret & auxilio. ¶ Aliã iam rurſus ratione falſitatẽ cogitationum,quas Iudæi habebant,euincit,dicens. Qui nõ eſt mecum,contra me eſt. Nihil hic medij vel deo quis ſit coniunctus

Chryſo.

Apo. 20.

Rom. 6.

1. Ioan. 3.

Hieron.

Ephe. 4.

iunctus oportet, vel contra ipſum. Itaq; cũ diabolus & mẽbra ſua cũ deo non erant, contra eũ fuiſſe certum eſt: quando & ipſa diaboli opera operibus dei cõtraria ſunt. diabol⁹ condemnationẽ vult animarum, Chriſtus ſalutẽ & liberationẽ: ille prædicat idola, hic vnius dei notitiã: ille trahit ad vitia, hic ad virtutes reuocat. quomodo ergo poſſunt inter ſe habere cõcordiã, quorũ opera diuerſa ſunt? Congregat Chriſtus animas in fœlicitatẽ æternam, diabolus diſpergit in cõdemnationẽ. Quid itaq; ſuſpicamini me in Beelzebub eiicere dæmonia, cũ iſte mihi in omnibus contrarius, opera quoque mea diſpergat. Omnia hæc eo propoſuit Chriſtus, vt oſtẽderet inimicitias quę ſibi eſſent cũ diabolo. ¶ Chryſoſtomus, vt alij quoq; hæc de diabolo intelligit, & inſuper tamẽ ad Iudæos, refert qui Chriſto ſemper aduerſabantur: qui quicquid ille cõgregabat, diſpergere conabãtur. Senſus hic in ſacrarũ ſcripturarũ regula ſolide firmatus eſt, quoniã illæ interdũ de capite, nõnunquã de mẽbris, alias de vtriſq; ſimul loquũtur: atque ideo quãuis hęc verba dominus contra diabolum præcipue dixerit, poſſunt eadẽ tamẽ recte intelligi de mẽbris ipſius, hęreticis & ſchiſmaticis, qui quãdo cum Chriſto nõ ſunt, contra eum eſſe agnoſcuntur, in omni ſemper diſcordia diſpergentes, iurgia miſcentes, ſeminãtes mala, quia nulla omnino hæreſis ſine diſſenſione concitatur & ſeditione & bello, quod ipſi quoque hoc infœlici hoc noſtro ſeculo non ſine magno dãno experti ſumus. Verũ hinc quoq; redargui poſſunt, qui neutrales eſſe cupiũt, & nec pro antiqua ſanctæ eccleſiæ, eaq; indubitata fide ſtare, nec Lutheri partibus fauere volunt: qđ quã fieri nõ poſſit, hic aperte Chriſtus docuit, cũ ait, Qui nõ eſt mecũ, contra me eſt. De congregatione Chriſti, qui pacẽ & vnitatẽ ſemper quęrit, tota vndiq; plena eſt ſcriptura. Ecce enĩ Dauid dicit, Saluos nos fac dñe, & congrega nos de nationibus, vt laudemus nomẽ ſanctũ tuũ. Sed & dominus quaſi dolenter ait, Quoties volui filios tuos cõgregare, ſicut gallina cõgregat pullos ſub alis ſuis, & noluiſti? & in aliis multis locis. Vnde luce clarius cognoſci poteſt, & velut certo quodã argumẽto diſcerni, quod hæc illa ſit eccleſia catholica, quæ & vnica eſt & in vnitate viuit. Contra quoque id certiſsimum eſt, eccleſias hæreticorũ diſperſas eſſe, ſciſſas, ſibiq; ipſis cõtrarias, & in partes ac ſectas innumeras diuiſas, quamobrem

Hieron. *Chryſo.* *Hæretici* *Neutrales.* *Pſal. 105.* *Mat. 23.* *Can. 1.* *Ephe. 5.*

& ſectæ appellati ſolent, vt hodie ex Lutheranis prodierũt Capharnaitæ, Parabaptiſtę, pneumatici.

¶ Aſtutiam diaboli nunc eis proponit dominus, quod nõnulli in vniuerſum ſic intelligi volunt, quod hic dominus homines omnes ſubmonitos voluerit, vt ſibi à dolis & aſtu diaboli proſpicerent, & expulſo illo ſemel ex cordibus habitaculo, quod iam hoc tẽpore ſacro in multis factum ſperamus, ne amplius illi daretur per victoriam tentationum regreſſus. Sunt rurſus, qui putant hoc eum peculiariter cõ-

Ambro. Cyrillus tra Iudęos eſſe locutũ, inter quos beat⁹ Ambroſius, In vno, inquit, homine notius Iudaici populi comparatio eſt, à quo per legem ſpiritus immundus exierat, ſed quia in nationibus & gentibus per fidem Chriſti requiem reperire nõ potuit, regreſſus eſt ad gentem Iudæorum, factaque ſunt poſteriora illius prioribus peiora. Factum enim eſt deinceps,

Dan. 9. vt iuxta prophetiã Danielis, non fuerit eius populus, qui eũ abnegauerat. Vtrúmque hunc intellectum verum iudicamus, itaque & ſub breuitate libet percurrere.

¶ Beda de quolibet hæretico vel ſchiſmatico, vel etiã malo catholico hoc idẽ accipit, ẽ quibus in baptiſmo ſpiritus immũdus eiicitur, per paſsionem diuini nominis & abrenunciationẽ diaboli & pomparum ſuarum omnium. verũ pulſus ille, quærit ſtatim & pulſat vbique, ſicubi cõſciẽtias inueniat lubricas, & ſi requiem nullam habere poteſt, ſeptem ſibi ſpiritus adiungit ſe longe nequiores, hoc eſt, tẽtationes

Infideliũ peccata. ſeptem peccatorum mortalium, qua fraude ſi quẽ cœperit, fiunt poſteriora illius peiora primis. Vnde colligũt quidã, Chriſtianorum peccata grauiora eſſe quam eorũ qui Chriſti nomen & fidẽ non agnouerunt, quod in ſpecialibus peccatis facile concedo, in generalibus nõ perinde admitto. Do etiam hoc tibi, adulteriũ Chriſtiani fidelis grauius eſſe peccatum quã Turcæ adulterantis, cæteris ſaltem paribus. Verùm ſi Turca non agnoſcens nec confitens nomẽ dei viui & veri, blaſphemans cõtemnet & Chriſtum dominũ, & omnes ritus Chriſtianæ fidei, eũ ego ſane magis ſceleratũ aſſero quam Chriſtianum adulterum, raptorem & potatorem, niſi ſic quoque à Chriſti fide deficiat, & abneget illam, cui melius longe futurum erat, Chriſtianum nunquam fuiſ-

1. Petr. 2 ſe, quomodo intelligi debet illud Petri, Melius erat illis nõ cognoſcere viam iuſtitiæ, quam poſt agnitionem retrorſum

ſum conuerti ab eo, quod illis traditum eſt ſancto mandato. Contigit enim eis illud veri prouerbij, Canis reuerſus ad ſuum vomitum, & ſus lota, in volutabro luti.

¶ Egreſſus ergo, imo expulſus ab homine ſpiritus immundus non ociatur, ſed abit per inaquoſa & arida loca, vndiq; circumiens & quærens quem deuoret, ſicut Petrus ait, cui reſiſtere nos oportet fortes in fide. Sed & apud Iob ſic inquit ſathan ad dominum, Circuiui terram, & perambulaui eam. Inueniens autē loca arida, corda inaquoſa, in quibus aqua nulla eſt, nullus malæ concupiſcentiæ humor & peccatorum affluxus. ſic enim Iudæi quoque per aridam ambulantes euaſerunt, A Egyptij in mediis aquis ſubmerſi perierunt. Neque vllam inueniens requiem, non conſentientibus ſcilicet animabus bonorum hominum in ſuggeſtiones & tentationes diaboli. quia eius habitationem Iob deſcribit in hunc modum, Sub vmbra dormit, in ſecreto calami, in locis humentibus. Sub vmbra, inquam, hoc eſt, in conſciētiis tenebricoſis: in ſecreto calam, in hypocriſi, vbi præter fucum externum nihil eſt quod lateat intrinſecus, & in locis humētibus impudicitiæ. Horum trium ſi nullum omnino in piis & ſanctis hominibus inuenit diabolus, ita ſecum loquitur ipſe, Reuertar in domum vnde exiui. *Pro. 16.* *1. Petr. 5.* *Iob 1.* *Exo. 14.* *Iob 40.*

5 Eo veniens, ſtatim hominem illum rurſus tentat. Qui verſiculus, vt ait Beda, timendus eſt nobis, non exponēdus, ne culpa quam in nobis extinctam credebamus, per incuriā nos vacantes opprimat. Domum illam autem ſcopis purgatam inuenit, quod nonnulli ad externam tantum boni ſpeciem referunt, quam hypocritæ prætexūt, vnde eos dominus quoque ſepulchris comparauit dealbatis, & intus fœtentibus. ſic Beda & Ambroſius exponūt. Verū alio adhuc ſenſu purgatio quæ fit ſcopis, in ſcriptura plerūque pœnitētiam ſignificat, ſicut Dauid ait, Exercebar & ſcopebā ſpiritū meum. Et Eſaias, Scopabo eam in ſcopa. ideoq; textum hunc nō arbitror eſſe de hypocritis intelligēdum, quorum corda aperta ſemper & patētia diaboli ſunt habitacula, qui etiam non aliorum plurium indiget auxilio dæmoniorum. Sed accipiēdum vtique hoc totum eſt de quolibet peccatore, qui cum pœnitētiam egit de peccatis ſuis, & ſic animam ſuā expurgauit ſcopis ſacramenti ipſius pœnitentiæ, diabolus tamē à feſtis paſchalibus non ceſſans, rediit, ſed animam *Beda.* *Matth. 13.* *Beda.* *Ambro.* *Pſal. 76.* *Eſa. 14.*

inueniens expurgatam, iterum alios ſibi adiungit dæmones ſeptem ſe nequiores, hoc eſt, affectiones ſeptem peccatorũ capitalium, & ingrediuntur in animam per illius ad peccata cõſenſum, ſicut & phariſæis accidit, qui hic temere adeo dominum & iudicabant, & inique perſequebantur. atque deinceps fiunt poſtrema hominis illius, prioribus multo peiora. Hic firmiter fundatũ eſt, peccata hominis alicuius poſt pœnitẽtiam grauiora eſſe quam ante eam: idque ob ingratitudinem, quæ peccati põdus grauat. Qua de re plura in ſermonibus de pœnitentia. Tu adde aliqua de confeſsione.

¶ Poſtremam huius euangelij partem de muliere, quæ vocem ſuam extulit & eleuauit in laudem domini, quære in homiliis de feſtiuitatibus Mariæ.

DOMINICA QVARTA QVADRAGESIMAE, EVANGELIVM IOAN. 6.

Matth. 4. Marc. 3. Luce 4. *IN ILLO tempore, Abiit Ieſus trans mare Galileæ, quod eſt Tiberiadis, & ſequebatur eũ multitudo magna, quia videbãt ſigna quæ faciebat ſuper iis qui infirmabantur. Subiit ergo in montẽ Ieſus, & ibi ſedebat cũ diſcipulis ſuis.*

Mat. 14. Luc. 9. *Erat autẽ proximũ Paſcha, dies feſtus Iudæorum. Cum ſubleuaſſet ergo oculos Ieſus, & vidiſſet quia multitudo maxima*

Matt. 14. Marc. 6. Luca 9. *venit ad eũ, dicit ad Philippũ, Vnde ememus panes vt manducent hi? Hoc autẽ dicebat, tẽtans eũ. Ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus. Reſpondit ei Philippus, Ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, vt vnuſquiſque modicum quid accipiat.*

Mat. 14. Marc. 6. Luc. 9. *Dicit ei vnus ex diſcipulis eius Andreas, frater Simonis Petri, eſt puer vnus hic, qui habet quinque panes hordeaceos & duos piſces, ſed hæc quid ſunt inter tãtos? Dicit ergo Ieſus, Facite homines diſcumbere. Erat autem fœnum multum in loco. Diſcubuerunt ergo viri numero quaſi quinque milia. Accepit ergo*

Mat. 14. Marc. 15. Mar. 6. 8. *Ieſus panes, & cũ gratias egiſſet, diſtribuit diſcũbentibus. Similiter & ex piſcibus quantum volebant. Vt autẽ impleti ſunt, dixit diſcipulis ſuis. Colligite quæ ſuperauerunt fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis & duobus piſcibus, quæ ſuperfuerunt his qui manducauerant. Illi ergo homines,*

Supra 4. Luc. 7. *cum vidiſſent quod Ieſus fecerat ſignum, dicebant, Quia hic eſt vere propheta, qui venturus eſt in mundum.*

HOMI-

HOMILIA PRIMA.

MANIFESTATVRVS iam dominus noſter Ieſus Chriſtus venerabile ſacramentũ altaris corporis & ſanguinis ſui ſanctiſſimi, quæ nobis in ſui memoriã relicturus erat perpetuã, magnũ & ſtupendum prius exhibuit miraculũ in ſpecie panis, quoniã in eadẽ ſacramentũ illud erat inſtituturus, vt animos audiẽtium permoueret ad credendã ſublimem huius ſacramenti altitudinem, ſimúlque non veterum tantum Iudæorum, ſed noſtratium quoque Neochriſtianorum corda pœna & correptione digna argueret. Cũ enim veteres Capharnaitæ & nouelli dicunt hæretici, Quomodo poteſt hic carnem ſuam nobis dare ad manducandũ, poſſe hoc ſe facere, ipſe adeo dominus docet vel hoc admirando miraculo, quando quinque milia hominum quinque ſatiauit panibus & duobus piſcibus, quod ſi naturam ſolam cõſideres, vtrunque eſt impoſſibile. Verum apud deum nõ eſt impoſſibile omne verbum. *Ioan. 6.* *Luce 1.*

¶ Sed vt ad euangelij textum veniamus, transfretatio hæc domini facta eſt, cum iam Ioannes decollatus eſſet ab Herode. tunc enim dicit dominus diſcipulis ſuis, Venite ſeorſum in deſertũ locum, & requieſcite puſillum. Aſcendentes ibi itaque in nauim, abierũt. Hic ſancti patres cõſiderare & expendere ſolent, quid ſibi hoc ipſo dominus voluerit, quod apoſtoli, ſi perſecutionẽ ſentirent, fugere deberent de vna ciuitate in aliam: id nimirum, quoniã nos quoq; interdum venenata liuoris & inuidiæ tela declinare debeamus. ſicut & dominus fecit, eo quod maledicos & feros, repugnando magis exaſperamus, cedendo autẽ mitigamus facile, & eorum mollimus inſaniam. Ita nãque Chriſtus quoque, vt Iudæorũ, inuidiã & Herodis effugeret furorẽ, transfretauit mare Galilææ. Mare inquã, non illud magnum Oceani, ſed iuxta cõſuetudinem loquendi Iudæorum cõgregationem quandam aquarum, quia ſtagnũ hoc in longitudine paſſus habebat vicies mille, in latitudine quinquies mille. An autẽ idẽ fuerit cum ſtagno iſto Geneſar, ſcholis relinquimus. Ptolemæus vnius meminit, ſimiliter & Plinius. ſed Solinus duos ponit lacus (adde Numę. caput trigeſimumquartũ, & primi Machabæorum vndecimũ) Geneſar lacus apparet ſuperior, ſed minor: Tiberiadis inferior, & maior, Tiberiadis nomẽ accepit ab vrbe Tiberiade adiacente, quã Herodes in honorem *Mar. 6.* *Matt. 10.* *Chryſoſt.* *Ptolem.* *Plinius.* *Solinus.*

Li.18.c.2. Tiberij extruxerat, authore Ioſepho. Adiacebat & in proximia Bethſaida, quod ex Luca colligitur. ſed à regione, in qua erat lacus, dicebatur mare Galilæ, & myſtice ſignificat turbidum & fluctuoſum mare huius mundi. 2 Euangeliſta porro cõmemorat turbam plurimã ſecutam eſſe dominum, puta recipiendã gratiam ſanitatis & eſcam ſpiritalem,
Beda. doctrinam quoq; & refectioné cœleſtem, ſumma (vt Beda inquit) munera. Siquidem etiam ex Matthæo conſtat, quod audientes turbæ Chriſtũ ſeceſſiſſe in deſertum, ſecutæ ſunt eum ex ciuitatibus. Marcus vero ex omnibus ciuitatibꝰ tur-
Luc. 4. bas accurriſſe, & ante Chriſtũ trans mare refert veniſſe. Tan
Ioan. 6. to tenebantur ardore & deſiderio ſalutarem Chriſti doctrinam audiendi, quanuis nõ idem omnibus erat in illum affectus, quod alij ipſum ex charitate ſequebantur, alij ob neceſſitatem vt infirmi, alij ex præſumptione quadam temeraria,
Matt. 22. nonnulli ex inuidia & cupiditate capiendi eum in ſermone atque tradendi. Quod nunc quoque in hodiernum diem fieri certum eſt, vt non omnes ex pietate audiant verbũ dei.
Ioan. 6. ¶Ecce auté ipſe quoq; euágeliſta rationé cur ſecutæ domi-
Rom. 12. num ſint turbæ, oſtendit, quia videbãt ſigna quæ faciebat ſuper iis qui infirmabãtur. Vnde duo colligunt: alterum, quod
2. Cor. 12. quanuis fides donũ dei eſt, eſſe tamen poſſunt cauſæ aliquæ externæ, quæ nos ad credendũ moueant, ſicut hic videmus miracula Chriſti tantam in hominibus fidem cauſaſſe, vt cupidiſsime dominum ſequerentur. Sed dicitur cur miracula hęc non æqualiter mouerunt omnes, ſed alios fortiter, alios minus, alios nihil omnino? Reſpondeo, quod nõ ſola miracula in cauſa fuerũt, vt crederent homines, ſed ipſa quoq; videntiũ voluntas: quam cum quidã adeo habebant deprauatam, vt ipſa quoq; miracula domini calũniarentur, ſicut de
Luc. 11. phariſæis die abhinc octauo audiuimus in euangelio, ideo neque crediderunt. (Hoc eſt, fides non caret ſuo medio, illud tamen non eſt ſufficiens abſque imperio voluntatis.)
¶Poſterius quod ex ſecutis dominũ propter miracula tur-
Ioan. 4. 5 bis colligitur, eſt, quoniã (cum Ioãnes duo tantum totius huius anni miracula deſcripſerit de reguli filio & paralytico)
Ioan. vlt. verum ſit illud, quo Ioãnes euangelium ſuum cõcludit, multa etiam alia ſigna feciſſe dominum. quæ ſcripta non ſunt in hoc libro. ea nempe vidit populus, & ſecutus eſt ipſum.
3 Narrat euangeliſta aſcendiſſe Chriſtum cum diſcipulis

ſuis

ſuis in mõtem, vt doceret eos quoque, venienté ad ſe populum inſpicere, quoniã ſic quoque venturi & feſtinaturi eſſent homines ad prædicationẽ illorum. ¶ Erat autẽ proximum paſcha dies feſtus Iudæorum. Vbi quæret forſitã aliquis, quare iam hoc tẽpore à Hieruſalẽ ſeceſſerit dominus, quo Iudæis omnibus venire præceptũ erat in lege. Reſpondetur, mandatũ id quidem fuiſſe, ſed tamen à lege exceptos *Matt. 5.* tum infirmos, tum eos qui inimicitias haberent capitales: *Actu. 15.* ideoque dominũ excuſatum fuiſſe, cui iam mortẽ minabantur & quotidie intentabant phariſæi. 2 Deinde quoque, quanuis dominus venerat legẽ ſpiritualiter implere, tamen eam ad literam ſoluebat, ſicut deinceps & apoſtoli fecerunt in primo ſtatim generali concilio Hieroſolymitano paulatim *Chryſoſto.* ergo legẽ dominus ſoluit, cum Iudęorũ malitia occaſionem acceperit. ſeruans autẽ legem, hominẽ ſe monſtrat: ſoluens, aliquod vltra hominẽ, deũ verũ: quãuis & hoc animaduertentibus oſtenderet voluit, ceſſaſſe figurã vt aduenit veritas. *Theoph.* Fuit autẽ hoc paſchale tempus miraculo illi aptiſſimũ, quia cõuiuium hoc panarium, typum gerebat ſacroſancti ſacramenti altaris, quod nos adhuc tempore paſchali ſuſcipimus, ſicut eodem Chriſtus inſtituit, authore euangeliſta per hoc totum caput, vbi grauiſſime refert Chriſtum de ſacramento loquentem. ¶ Eleuatis iam hic oculis, dominus videt multitudinem ad ſe venientem, quæ & deſignabat magnam illam hominũ copiam, qui ad cõfeſsionem fidei & nominis Chriſti venturi eſſent, atque euangelicã veritatem ſuſcepturi. Docere voluit hoc etiam dominus, prælatos ſolicitos & anxie curioſos eſſe debere de neceſsitate ſubditorũ, ſicut & veteres epiſcopos feciſſe, & ipſum quoque Paulũ, certũ eſt, *1. Cor. 16.* qui ſolicitus ſubinde fuit de collectis pauperum. Tu quoque hinc diſce, quomodo miſericors dominus oculos ſuos attollit, ſi modo velles ad eum accedere. Cunctis enim ad ſe venire *Beda.* cupientibus gratia miſericordiæ cœleſtis accurrere con *1. Tim. 2.* ſueuit, omnes clementiſsima volũtate vult ſaluos fieri, dummodo nullum in nobis vitium, nullus maneat defectus. Ecce enim hic dominus in mõte docens diſcipulos, arcana vtique fidei noſtræ myſteria, non tamen turbæ obliuiſcitur, quam erat admirabili paſcendi modo ſatiaturus. 4 Dicit Philippo, Vnde ememus panes vt manducent ij? Matthæus, *Mar. 9.* Marcus & Lucas ſcribũt diſcipulos veſperi domino dixiſſe, *Luc. 6.*

vt ſineret homines abire in proximas quaſque villas, vbi cibum emerent. Variant quidē hic doctores, an idem ſit hoc miraculū cum illo apud Lucā. Chryſoſtomus enim duo, Auguſtinus vnum tantum eſſe contendit. Ad ſcholas pertinent hæc, quanuis nō ita magni ſunt momenti. Cur autē præ omnibus interrogarit dominus Philippum, cauſa aſſignari ſolet huiuſmodi, quod ille in finibus iſtis natus erat, & hominibus præ cęteris notus, ideoq; magis etiam quam alij diſcipuli, miſericordia erga turbas mouebatur. Sed quia Andreas quoque & Petrus ibidem erant progeniti, alia adhuc cauſa redditur, cur Philippū interrogarit dominus, quod hic nōdum cōfirmatus erat animo & intellectu & in rebus diuinis eruditione itaque adhuc indigebat, ſicut & ex ipſius petitione patet poſt cœnam, Domine oſtende nobis patrem, ſcilicet quo ad perſonā ſuam. In vniuerſum autem cōſtat, dominum interrogaſſe prius Philippum, quam miraculū hoc tantum exhiberet, vt illud eo magis clareſceret & innoteſceret, ſi per Philippi reſpōſum defectus argueretur panis: ſicut & vini penuriam in nuptiis prius permiſit innoteſcere pluribus, quam ex aqua vinum faceret. Verum hæc ipſa Chriſti interrogatio arguit, quam ægre hic naturaliter licebat panem aliunde habere. Ait enim, Vnde ememus panes? quaſi diceret, ea ſumus rerum & pecuniæ egeſtate, vt emendis etiā non ſufficiat panibus. Ideoque & Marcus refert eos dixiſſe, Ducentis denariis ememus panes. Sunt tamen qui interrogationem hanc ad locum referūt, qui deſertus erat totus, ad hæc à villis & oppidulis, vbi cōparari panes poterant paulo remotior. Vtrūque non male conuenit, & pecunię hic fuiſſe & panis defectum. 5 Euangeliſta quo animo hæc dominus dixerit Philippo, inſinuat, quia tentans eum. Neque enim interrogauit, vt ignarus quid reſponderet ille, cum & omniſcius eſſet ipſe, & theſauros ſcientiæ ac ſapientiæ omnes in ſe haberet abſconditos. Sed quicquid hoc fuit quod quæſiuit dominus, in cōmodum Philippi & aliorū factum eſt, vt ſic attentius conſiderarent miraculum. Quomodo & Moyſen interrogauit de⁹, quid geſtaret in manu, nō inſcius vtique virgā eſſe: ita hic cum Philippo ſimiliter egit dominus, quē interrogauit eo maxime dominus, vt tarditatē ipſe fidei ſuæ cognoſceret, & per miraculū emendaret & caſtigaret, prouida id totū diſpenſatione agens, quoniā ille nullo modo

Margin notes: *Chryſoſto.* *Auguſti.* — *Ioan. 14.* — *Coloſſ. 2.* — *Exod. 4.* — *Beda.*

modo dubitare debeat, conſiderans coram hic adeſſe rerum omnium conditorem, qui & panē educit de terra, multo facilius pauculis panibus multa hominum milia eundem eſſe ſatiaturum. Sic Philippum Chriſtus tentauit ¶ Sed quia ſuſpectum eſt illud tentationis vocabulum, quod plerûque & diabolo tribuitur, & ipſi nos in quotidiana oratione auerſari & deprecari ſolemus, dicentes, Ne nos inducas in tentationem: ſciendū eſt, tali tentatione quę prouocat ad malum, deum neminem tentare, ſicut Iacobus dicit; Nemo cum tentatur, dicat, quoniam à deo tentatur. Adhuc tamen alia tentatio eſt. velut probatio quædam, qua periculum & experimentū de aliquo ſumitur. ſic deus tentauit Abraham, an filium ſuū ſibi immolaturus eſſet. ſic Dauid precatus eſt dominum, Proba me domine, & tenta me. Tentationē huiuſmodi ſiue probationē, deus facit nō propter ſe, ſed vel in ipſius hominis vel aliorū commodū. Niſi enim durū & graue adeo mandatū Abrahæ dediſſet deus, adhuc nos & fidem illius tātam & ardentiſsimā erga deum charitatē neſciremus. Philippus quoq; hic reſponſione ſua iſta, fidei ſuæ cognouit infirmitatem, quā deinceps miraculi tam excellentis virtute poſſet cōfirmare. Quoniā vero tentauit eum dominus, non quod ex eo quicquā ſcire cuperet, verba ipſa teſtantur apertiſsime: quia ſciebat ille quid eſſet facturus ex ſua virtute diuina. Philippus autē potentiam hanc nō agnoſcens, dicebat, Ducentorum denariorū panes nō ſufficient. vbi Auguſtin⁹ dicit, Quod hic Philippo Ioānes tribuit, idē hoc alios euangeliſtas in cōmuni de apoſtolis referre, iuxta morē ſcripturę, quę loquitur de vno in plurali numero illius multitudinis, cuius eſt pars. Philippus igitur ratus emēdos eſſe panes, ducentos cōmemorat denarios, quod tantum forte pecuniæ habebant, quā Iudas vt diſpenſator ferebat. Nihil omnino omnipotentiam Chriſti attendebat. Chriſtus autem nō diſpenſatorem ipſum Iudam in hic interrogauit, quia interrogatio hæc in bonū cedebat diſcipulorum: verum Iudas iam reprobatus erat totus nec aliqua in eo ſpes emendationis reliqua erat, iuxta illud verbū Chriſti, Nónne duodecim vos elegi, & vnus vobis diabolus eſt? Philippus itaq; nō cognoſcens potentiam Chriſti, interrogauit dominum: qui ſtatim poſtea miraculū exhibuit, vt fides in eo cōfirmaretur. Deus nobis quoque fidem noſtrā tum augeat, tum confirmet con-

Pſal. 103. *Matth. 6.* *Iaco. 1.* *Gene. 22.* *Pſal. 25.* *Auguſti.* *Ioan. 6.*

tra diaboli & hæreticorum omnium inſultus,nunc & in hō ra mortis noſtrę,vt ad ſatietatem peruenire mereamur ęternam,vbi edamus & bibamus in regno dei,Amen.

HOMILIA II.

DIGRESSVS dominus trans mare in deſertum, ſedebat in monte,docēs diſcipulos,ſubleuatisq́; oculis miſericordiæ ſuę,vidit populū ad ſe ex ciuitatibus vndiq; properantē:veſperi tandem miſertus eſt ſuper illū tāto ardore ſe ſequentē, vt cibi quoque iam eū cepiſſet obliuio, & volens inſuper fidē diſcipulorū erigere ad agnitionē diuinæ omnipotētiæ. Interrogauit Philippum,vnde emendi eſſent panes, qui putauit etiam ducentis denariis coemptos panes nō ſufficere. Andreas autem dixit,Eſt puer vnus hic,qui habet quinq; panes hordeaceos &
Chryſo. duos piſces. ſed hæc quid ſunt inter tantos? Vbi Chryſoſtomus,Prudentior,inquit, quam Philippus Andreas nō tamē penitus rē intellexit. nanq; credidit ille tantum poſſe domi-
4. Reg. 4. nū panes iſtos multiplicare, ſicut Eliſeus viginti panes hordeaceos viris tantum multiplicauerat. Verū in tot hominum milia tam exiguo pane paſcere poſſe, fidem quoq; ſuam lōge ſuperabat, quanuis ſunt qui putant Andream tātundem crediſiſſe ac Philippum. neſciebant enim etiam omnes apoſtoli credentis populi, cibum non eſſe venalē, ſed gratuito
Ambro. deo donatum, ait Ambroſius. ¶ Quicquid tamen ſit hoc, conſtat vtrunq; illud reſponſum,plurimū feciſſe ad magnitudinem miraculi, quod aliter reſpondit ducentorum denariorum non ſufficere panes: alter quinq; illos in tanta hominum multitudine panes quoq; nihil profecturos,quos puer habebat, & ipſe vtiq; vel diſcipulus vel diſcipulorū comes.
Mat. 10. ¶ Dices hic Chriſtum illis prohibuiſſe, ne quicquā ſecum portarent, neq; ſacculū neq; perā in via. cur itaq; hic panes ſecum acceperat? Reſpōdetur,hoc illis dominū præcepiſſe, ad prædicandū proficiſcentibus & per hoc ex ſentētia Gre-
Gregor. gorij declaraſſe,quod prædicatoribus omnia ſint danda neceſſaria. Verū hic à prædicatione redibant iam apoſtoli, & rurſus ſecuturi dominum,ex conſuetudine aliquid ſecū acceperant, ſicut alio in loco commemoratur,eos fuiſſe panes
Mat. 16. oblitos. ¶ Hinc,inquit Chryſoſt. deliciis dediti intelligāt,
Chryſoſto. quid magni illi viri & admirabiles comederint, quam vilis & modica eorum mēſa fuerit. Intueātur in omnibus eorum abſtinen

abſtinentiam. Tantum panes habebát hordeaceos, cibum vtique pauperum, & piſces duos. hic totus erat apparatus. Super hac fidei, quam habebant diſcipuli, paruitate induci poteſt infidelitas Iudæorum, clamantium in deſerto, Quis poterit nobis dare carné ad veſcendum? & apud Dauidé, Male locuti ſunt de deo. dixerunt, Nunquid & panem poterit dare, aut parare menſam populo ſuo? *Num. 11.* *Pſal. 77.*
2 Iuſsit deinde dominus diſcipulis, vt facerent homines diſcumbere. Innata, ait Cyrillus, ſibi manſuetudine nec increpat dominus, nec vllo modo reprehendit diſcipulos tãta puſillanimitate affectos, ſed rebus ipſis ad fidem inducit. Facite, inquiens, homines diſcumbere, & cognoſcetis omnipotentiam meam in panis iſtius multiplicatione. Vbi tu conſidera, quonã pacto ex omnibus mentes erigit, & differentiam demonſtrat. ſiquidem nondũ viſis panibus, vt intelligas quæ non ſunt, ſicut ea quę ſunt, ei ſubdita eſſe, vt Paulus teſtatur vocans ea quæ non ſunt, ſicut ea quæ ſunt. Vide etiã quam ſubito apoſtoli in fide creuerint, quoniam iubente domino vt homines facerét diſcumbere, non iam amplius interrogarunt, quid inde futurum eſſet, quando quod oderetur non aderat, ſed ſtatim domino paruerunt. Et dum audis quod apoſtoli fecerunt homines diſcumbere, cognoſce prælatorũ & eorum qui in magiſtratu poſiti ſunt, eſſe officiũ, ordinationes in eccleſia conſtituere, leges ſancire. neq; id laïcorum eſt, vt & Paulus Corinthiis præcepit, debita ordinatione inter ipſos omnia fieri debere. ¶ Commoditaté quoq; ſedenti in hoc loco, euangeliſta inſinuat, cum ait, fœnum multum fuiſſe ibidé, idq́ue ex magno regionis illius calore, quo celerius omnia matureſcunt. neq; enim mirum eſt, fœnum ibi iam fuiſſe tépore paſchali, quo frumenta noua offerre etiã in lege præceperat dominus. Theophyl. tamen hic gramen intelligit. Cogitabant vtiq; ipſi apud ſe diſcipuli, quomodo Elias viduæ iſti vrceolum olei & vaſculũ farinæ benedixiſſet, vt nil deſideraret in victu, donec dominus iterum pluuiã daret ſuper terram: & ſicut Eliſeus plurima illa vaſa viduæ ipſius prophetæ impleuit, vt debita exſolueret, ſimiliter vt ex viginti panibus homines centum ſatiaſſet, remanentibus etiam adhuc reliquiis. Hinc omnino credebát apoſtoli ſimile quid miraculi operaturũ eſſe Chriſtũ, cũ homines iuberet diſcũbere. *Cyrillus.* *Chryſoſto.* *Rom. 4.* *1. Cor. 14.* *Leui. 23.* *Theophy.* *3. Reg. 17.* *4. Reg. 4.*
3 Diſcubuerunt itaque, vt in euangelio ſequitur, viri nu-

mero quaſi quinq; milia. Ita Marcus quoq; & Lucas teſtan-
Matt.14. tur. Sed Matthæus ait, Manducantiũ fuit numerus quinque milia virorum, exceptis mulieribus & paruulis. Quoties
Hieron. enim, inquit Hieronymus, ſacerdotes atq; Leuitæ & exercitus vel turbæ pugnantium deſcribuntur, ſerui & mulieres & paruuli & vulgus ignobile abſq; numero prætermittitur. ¶ Accepto autẽ dominus pane, gratias egit. Primum, quod panes in manus ſuas accepit, & cum iis miraculum tantum exhibuit, hæreſim infregit Manichæorũ. Hinc & Hie-
Hieron. ronymus dicit, Audi Marcion, audi Manichee, quinque panes & duos piſciculos ad ſe afferri iubet Ieſus, vt eos ſanctificet atq; multiplicet. Quod ſi à diabolo fuiſſent creaturæ illæ corporales, nunquã iis dominus in miraculis ſuis vſus eſſet. Accepit autẽ in ſuas venerabiles manus, vt per hunc contactum virtus operaretur diuina. Matthæus inſuper refert
Theoph. eum ſuſpexiſſe in cœlũ, vt maior ei fides paretur, quod non
Hieron. ſit contrarius deo, ſed cœlitus & à patre venerit. Aſpicit in cœlum, inquit Hierony. vt illuc oculos dirigendos doceat. ¶ Sed quid tandẽ? cum ſanaturus eſſet paralyticum, cũ reſuſcitaturus mortuum, cum maris ſedaturus tempeſtatẽ, non agit gratias, hic agit, & ita in minori miraculo gratias agit.
Chryſoſto. Reſpondet ad hæc Chryſoſt. vt oſtendat ante cibum gratias deo agẽdas, more & pio & laudato, quod veteres quondam Chriſtiani arctiſsime obſeruarunt, authore & teſte homine
Plinius. ethnico Plinio: qui idem hoc in quadam ad Traianũ refert
lib.39. epiſtola: à quo cõmiſſum ille habebat de Chriſtianis punien-
epi.96. dis & vel extremo ſupplicio afficiendis. & reſcripſit Imperatori deinceps, ſolitos illos conuenire, carmenq; deo ſuo dicere, & ſe ſacramẽto obſtringere, ſimiliter quoq; ad cibum
1.Tim.4. capiendum conuenire innoxium. Sic Paulus etiam ad Timotheũ, Omnis, inquit, creatura dei bona eſt, & nihil reiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. ſanctificatur enim per verbum dei & orationẽ. Quanuis prohdolor mos ille, vt maxime pius erat & Chriſtianis hominibus digniſsimus, ita minime nunc obſeruatur, non in vulgo tantum, ſed & in ipſis principum aulis, ſicut & aliæ cõſuetudines bonę, pleræq; iam ſunt intermortuæ: contra, mores (vt ille ait) mali quaſi herba irrigua ſuccreuerunt vberrime, eorũ licet iam meſſem metere maximam. Nec deſunt tamen ex plebe homines, qui ante cibum vel pauculis verbis affectum declarãt

& animum deo gratum, dicentes, Benedicat nobis dominus noſter quicquid appoſitum eſt aut apponetur cibi & potus. ſimiliter poſt cibum, Gratias tibi agimus omnipotens ęterne deus, tu quoq; animas defunctorum omnium paſcere dignare. Ah quantum eſſet, tantulum ſaltem præſtare hominem, neq; omnino impiũ Turcam effici aut Ethnicũ? Quam præclare vero huiuſmodi quid principum quoq; deceret aulas. vbi nunc aulicos inuenias, qui ſi tale quiddam mediteris pium & ſanctũ, te ſubſannent & explodant. O ſecula, ô mores. ¶ Aliam adhuc cauſam Cyrillus reddens, Gratias, inquit, agit, partim vt exẽplo ſe nobis præbeat, partim vt naturæ deitatis, virtutem miraculi ſicut homo attribuat. Orauit enim vt homo, non vt deus. Et fuit iſte modus ſibi conueniens, vt more humano ante paſsionis tempora, dignitatem ſuæ deitatis occultaret, & ſimul ſeculi huius principem omnia iſta laterent. Satis hoc erat Chriſto, fidem hanc populo perſuadere: ſe verum eſſe Meſsiam à deo miſſum, ſicut & in reſuſcitatione Lazari dicebat, Propter populum qui circunſtat dixi, vt credant quia tu me miſiſti. ¶ Tertiam rationem Chryſoſtomus addit huiuſmodi, Quoniam multitudo magna aderat, quam perſuaderi oportebat, diuina id fieri volũtate, ſuſpexit itaq; in cœlum, gratias egit, panem benedixit, vt ſic omnis tolleretur ſuſpicio phariſæorum, miracula tanta authori diabolo attribuentium, ipſumq́; adeo dominum inſimulantium velut deo patri contrarium. Verum ſi quando Chriſtus miraculum ſolus exercebat, non tãtum orationis nec gratiarum actionis faciebat, nobis in exemplum, vt nos hinc diſcamus coram hominibus ſancte exhibere, & nullum inde quærere illicitum & arrogantem honorem, inſtar phariſæorum, qui videri tantum cupiebant coram hominibus: ſed ad proximi ædificationem, qui deum immortalem quam facile offenditur, ſi ex te boni nil videat, ſicq́; te cæteris, non viuere conformẽ in moribus totoq́; conuictu aſpiciat. Sic, inquit dominus, luceat lux veſtra coram hominib⁹, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrẽ veſtrum qui eſt in cœlis. ¶ Quarta etiam hæc cauſa eſſe poteſt, quia ſi ſemper & in omnibus ſuis miraculis oraſſet Chriſtus, cogitare quis poſſet, eũ illa non propria feciſſe virtute: ideoq́; maxima quęq́; miracula ſine gratiarum actione fecit, in minoribus tantum orauit & gratias egit, hoc modo declarans

Cyrillus.
Ioan. 11.
Chryſoſto.
Luc. 11.
Io. 5. & 7.
Mat. 6.
Mat. 5.

ſe non neceſsitate orare: quia ſi neceſſario oratione opus ha buiſſet in paruis miraculis, multo magis in magnis. Et mino ra itaque & maxima miracula ille propria ſua fecit virtute.

4 Euangeliſta Chriſtum diſtribuiſſe panes refert, ſed apertius Matthæus dediſſe eum illos iam fractos ait diſcipulis, qui eos deinceps propoſuerint turbis. *Hieron.* Hieronymus miraculum hoc in ipſa factum putat fractione, ita vt panis ille *Chryſoſto.* quem fregit dominus, fuerit ſeminariũ eſcæ. Et idcirco ex ſubiecta quoq; materia operatus eſt, ne imaginatio quædam exiſtimaretur, contra Iudæos. Atq; vt intelligatur eum materia vſum non propter neceſsitatem, nec quod ea pro fundamento indigeret, ſed vt hæreticis ſilentium imponeret, quamobrem reliquias quoq; voluit eſſe ſuperfluas quæ colligerentur. Omnium horum ſenſum & intellectum myſticum in iuſtam homiliam differemus. ¶ Similiter, inquit, & ex piſcibus quantũ volebant ſcilicet turbæ, vt ſic pro deſiderio ſuo ſatis haberent piſciũ, ea enim eſt cœleſtis ſibi natura, vt cuiq; pro ſui palati diſpoſitione ſapiat. ſic ait Dauid, *Pſal. 77.* Deſiderium eorum attulit eis, nõ fraudati à deſiderio ſuo. ſicut de manna referunt doctores, quod magis voluntati cre *Sap. 16.* dentis, quam quiſquã alius cibus inſeruiat. vnde & Sapiens de eo loquens, ſic inquit, Angelorum eſca nutriuiſti populum tuum, & paratum panem de cœlo præſtitiſti illis ſine labore, omne delectamentum in ſe habentem & omnẽ ſuauitatem. & paulò pòſt, Deſeruiebat vniuſcuiuſq; voluntati, ad quod quiſq; volebat conuertebatur. Ideoq; qui voluntatis erant peruerſæ, illis inſipidũ erat manna. dicebant enim, Anima noſtra nauſeat ſuper cibo iſto leuiſsimo, bonis autẽ *Num. 21.* cibus grauiſsimus erat: iuxta illud Dauidis, Paraſti cibum il *Pſal. 64.* lorum, quoniam ita eſt præparatio eius. Verum ſuper hac re alias plura in materia ſacramenti. ¶ Quæſtio tamen hic oritur, Cum auditum ſit à principio huius euangelij, panes tantũ hordeaceos hic affuiſſe, cur non ex illis triticeũ quoq; panem fecerit dominus, ſicut in nuptiis ex aqua vinum fecit *Ioan. 2.* nobiliſsimũ. Sane ad hoc reſponderi poteſt, quod in nuptiis aquam in vinum conuertit optimum, factum id eſſe ad lætitiam & recreationem conuiuantium: ideoq́ue merito vinum illic à Chriſto ex aqua factum nobile, quo diſcumbentes alacriores redderentur. Verum hic neceſſariam tantum turbæ egeſtatem iuuare voluit, quæ contenta erat ſatisq́ue omni-

no

no habebat in panibus hordeaceis, quos quiſquis edere non poterat, famelicus vtiq; non erat. Panis quoque formam in nihilo immutauit, ne vtiq; gulæ deſeruire videretur.

¶ Poſtremo, quàdo dictum iam eſt, miraculum hoc eſſe factum inter manus domini in ipſa panis factione, cogitare poſſes, quomodo id acciderit. Auguſtinus inquit, Ille in manibus ſuis multiplicauit quinq; panes, qui de paucis granis multiplicat ſegetes. Panes iſti quinque vt ſemina fuere, non tamen in terram proiecta, ſed ex iis quæ terra produxerat, multiplicata. Verùm vnde Chriſtus materiam tantæ multitudinis panis crearit ille qui ex ſua omnipotentia hoc mirabile magnũ fecit, dominus omniũ nouit vtiq; in altiſſima ſua ſapientia. Legimus in Geneſi, deum ex dormiẽtis Adæ latere coſtã deſumptã in mulieris formã pręparaſſe, locũq; coſtæ carnib⁹ impleuiſſe. Qui itaq; coſtã in totã muliebris corporis potuit conformare imaginẽ, viuumq; adeo & iuſtæ magnitudinis habitũ pducere, multo facili⁹ hic potuit ex quinq; panibus tantã ſatiare hominũ multitudinem, vt etiam fragmenta manerent reliqua. Aut nónne maius eſt multo, quod ex nihilo creauit cœlũ & terrã, quam quod ex quiq; panibus aliquod mille panes faceret? Sed quid hic vel miremur vel longius immoremur? eius potius omnipotentem laudemus miſericordiã, qui ſanctos ſuos in æterna felicitate ſine omni cibo ſuſtentat in gaudio & exultatione, in lætitia & ſuauitate: quibus ille nos quoque coniungere & aſſociare dignetur, qui eſt in ſecula benedictus, Amen.

Chryſo. *Auguſt.* *Gene. 2.* *Gene. 1.*

HOMILIA III.

QVOD alibi in euangelio legitur, dominum dixiſſe Iudæis, gaudium eſſe in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, magis quã ſuper nonagintanouẽ iuſtis, qui nõ indigẽt pœnitẽtia, hodie quoq; cõperitur eſſe longe veriſsimũ. ſi enim tantopere gaudẽt angeli in cœlis ſuper vno peccatore pœnitente, quãta erit eorũ tum lętitia tum exultatio ſuper tot conuerſis & cõfeſsis? qui cũ paulò antè peccatores fuerint, luto vitiorũ demerſi profundiſsimo, pœnitẽtia nunc acta, tam ſancto ieiuniorum tempore vitã cœperũt viuere ſanctam & piam, de quorum conuerſione tota hodie exultat, & velut triumphat eccleſia cũ filiis ſuis: quib⁹, nimirũ deo reconciliatis, gratulatur, proponens nobis in matutinali

Luc. 18. *Exod. 1.*

ſtatim officio liberationem Iudæorũ ex captiuitate AEgypti non auté aliud deſignat AEgyptus, quam tenebras, in quibus captiuati omnes ſeruiunt peccatores duriſsimā ſane & acerbiſsimā ſeruitutem. verum ab ea per pœnitētiam & confeſsionem liberemur. Ideoq́; ſupremus eccleſiæ prælatus pontifex maximus, hodie roſas benedicit: vnde & dominica hæc roſarum appellatur, à gratiſsimo vtique odore iis ſaltem, quorum mentes & animæ odoré bonum conceperunt omnium gratiarum & virtutum. Tanta fuit maiorũ noſtrorum pietas, vt nefas ducerent & piaculum, ante hanc dominicam non confiteri: quod ſi vos quoq; faceretis, gaudij tanti tamq́; immenſæ lætitiæ fieretis vtique participes. Vere enim animũ habet liberum, quiſquis pondus & ſarcinam peccatorum per ſynceram confeſsioné depoſuit. Atq; in huius lætitiæ ſignum eccleſia hodie miſſam auſpicatur illo prophetico, Lætare Hieruſalem, eccleſia ſancta vel anima fidelis & pia, & conuentũ facite omnes qui diligitis eā: gaudete cũ ea gaudio vniuerſi, qui lugetis ſuper eá, vt fugatis & repleamini ab vbere cõſolationis eius. Hinc ſequitur Pſalmus, Lætatus ſum in iis quæ dicta ſunt mihi, in domum dñi ibimus. Gaudio hoc priuantur quotquot indurati ſunt & obſtinati, neque dum à peccatis auertũtur, nec confiteri volunt, qui etiam ſcienter aliquid in confeſsione tacent. & ideo eccleſia ordinauit ſtatuitq́ue euãgelium hodie legi de quinque panibus, quibus dominus ſatiauit turbam, & exhilarauit, eodem nanque modo ſpiritualiter ille quoque animam tuam paſcit, dum cõuerteris ad eum per pœnitentiā, cuius gratia claues etiã poſt ſe reliquit in eccleſia, vt ſic certum in hoc ſacramento ſignum habeas, per abſolutioné ſacerdotis peccata tibi remitti. ¶ Cum igitur quinque tantũ panes, & duo piſces hic adeſſent, accepit illos domin⁹, bene dixit, fregit, dedit diſcipulis, vt ipſi diſtribuerãt turbæ: qua ſaturata, iuſsit rurſus fragmēta colligi, ne perirent. Vbi miraculum manifeſtatũ eſſe euangeliſta inſinuat, dũ eos ait eſſe ſatiatos: quia inde colligitur, plus panis dominum dediſſe turbis, quam Philippus ducentis denariis empturus erat, vt etiam quiſque modicum acciperet. Atq; hic liberalitas nobis commendatur, & quaſi magna voce dicitur, Quãto plura dabis liberaliter atque miſericorditer, tanto tibi largius plura cõfluent. Nã & diſcipulis dominus pro panibus hordea-

Eſaiæ 66. *Pſal. 121.* *Ioan. 6.* *Ioan. 20.* *Ioan. 6.* *Cyrillus.*

deaceis copioſiſsimam fragmentorum multitudinẽ largitus eſt. Ita docemur propter minima quæ ad gloriam dei cõſumimus, ditiſsimã nobis à Chriſto gratiã eſſe præparatã. piſciũ enim reliquiæ nullæ ſuper fuerunt, inquit Chryſoſto. *Chryſo.*

¶ Quæſtio hinc emergit, ſi ad hominum neceſsitatem hoc factum à domino eſt miraculum, cur tantum fuit reliquum? Reſpondet Chryſoſtomus, ſuperaſſe quidẽ fragmẽta, verum ea non fuiſſe ſuperflua: ſed & ideo factũ, ne imaginatio vel phantaſma eſſe videretur. Ratio etiam aſsignari alia poteſt, quoniam hæc panis multitudo nõ vitioſa fuerit, ſed euidens maximæ virtutis declaratio, quando quod mãſit reliquum, pauperibus erogatur, iuxta illud Nehemiæ, Comedite pinguia & bibite mulſum, & mittite partes iis qui nõ præparauerunt ſibi, quia ſanctus dies dñi eſt. Apud ſe quiſque cogitet, ſi multa bona ipſi donet deus, id eo fieri, vt ex iis quę ſibi ſunt reliqua, bene faciat pauperibus, ad remiſsionẽ peccatorũ ſuorũ, iuxta illud domini, Quod ſuper eſt date eleemoſynã, & omnia munda erunt vobis. Ex illis etiam aſſeruatis præcipiẽte domino reliquiis, diſcãt patresfamilias prouidẽtiam. quantum enim ſæpe perit in neglecta domo, quod nemini cedit in bonũ? quod ſi ad aſſeruatũ daretur pauperi, iuuaret illũ plurimum, eſſetque beneplacitũ deo, ſicut Dauid ait, Diſperſit, dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi. Quiſquis es itaque familię tuæ ſtudioſus, & de illa ſolicit⁹, impera idẽ quod hic dominus, Colligite fragmẽta ne pereant, & date pauperibus. Sed quanã, inquit Chryſoſto. gratia non dedit turbæ, vt ferẽt, ſed diſcipulis? Quod ſcilicet hos magis erudiri volebat, qui totius orbis erant futuri magiſtri, & vt ij omnipotentię illius non obliuiſcerentur, voluit eos ſubinde corbium iſtorum meminiſſe, quamobrẽ apud Matthæũ quoque exprobrauit eis, dicens, Quid cogitatis inter vos modicę fidei, quia panes nõ habetis? Nondũ intelligitis, neq; recordamini quinque panũ & quinque milia hominũ, & quot cophinos ſumpſiſtis? Quanuis myſtico etiam nõ caret intellectu, ſicuti alibi explicabimus. 2 Collegerunt, inquit porro euangeliſta, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis, & duobus piſcibus. vnde colligi poteſt piſcium quoque aliquid reliquũ manſiſſe, quãuis non refert. Chryſoſtomus tamẽ putat de piſci-

Margin notes: *Chryſo.* (beside "Reſpondet Chryſoſtomus"); *Nehe.8.*; *Mat.12.*; *Pſal.112.*; *Chryſo.* (beside "quanã, inquit Chryſoſto."); *Mat.18.*

bus nihil ſperaſſe, ſed plus mihi apparet hoc dignitatẽ Chriſti magnificare, ſi de piſcibus etiã aliquid ſuper fuerit. Grecus quidem contextus hic de piſcium reliquiis nihil, habet, neque Vaticanũ, quod & permouit forſitã Chryſoſtomũ. Cophinos itaque duodecim reliquiis plenos ſeruarũt apoſtoli, arguẽtes, quatenus nos quoque libenter, ſępe & multã dare debeamus eleemoſynam, vt viciſsim deus nobis hic

1.Cor. 9. & in futuro retribuat abundanter, iuxta illud Pauli, Qui adminiſtrat ſemen ſeminanti & panẽ ad manducandũ præſtabit, & multiplicabit ſemen veſtrũ, & augebit incremẽta

Pſal. 40. frugum iuſtitiæ veſtræ. Tu ſi largiter diſtribuas pauperibꝰ, & reddet tibi deus abundãter, quia beatus qui intelligit ſu-

Prou. 28. per egenũ & pauperẽ, ſiquidẽ in die mala liberabit eũ dominus. ſed & qui dat pauperi, nõ indigebit. Paulus quoque

Galat. 2. Hieroſolymã profectus ad apoſtolos, diſceſsionis ſuæ mãdatum Galatis refert, tãtũ, vt pauperum memor eſſet, quod etiam ſolicitus fuit hoc ipſum facere. Et quanuis toto anno eleemoſynas dare opus piũ eſt & ſalutare, hoc tamẽ tẽpore præcipue, quiſquis vel mediocriter per facultates ſuas poteſt, debet quotidie aliquid erogare pauperi, miſſas audire, diligẽtius ieiunare, & abſtinere etiã ab iis quæ alias li-

Tob.12. cẽt. Bona enim eſt oratio cum ieiunio & eleemoſyna, magis quam theſauros auri recondere, quoniam eleemoſynona à morte liberat, & ipſa eſt quæ purgat peccata, & facit inue-

Chryſo. nire vitam æternam. ¶ Admiratur hic Chryſoſtomus immenſam domini ſapientiam, quod tãtum omnino reliquiarum ſuperfuit, vt cophini adimplerentur duodecim, quod

Theoph. ſane mirari oportet non tãtum quoniam ſuperfuerunt panes, ſed etiam quia nec plures, neque pauciores, quam qui numero pares eſſent apoſtolis cophini reliquiarum, vt omnes geſtent, & neque Iudas ipſe expers relinquatur. Ideo merito ex hoc miraculo debebat didiciſſe, magiſtrum ſuum eſſe deum, & ex hoc profeciſſe, quanuis etiam hoc propter malitiam eius in condemnationem ipſius ceſſerit. eũ enim qui tãtas reliquias fecerat, de quibus & ipſe cophinũ portauit, prodidit. Aut certe myſtice ſaltẽ hoc deſignare voluit dominus in cophinis, vbi licet miniſterium ſuum non peregerit Iudas, locũ tamen ipſius Matthias ſuppleuit, ſicut &

Pſal.108. Dauid iam olim in ſpiritu prouiderat, dicens, Epiſcopatum eius accipiet alter. 3 Miraculum illud tantum, quomodo

do non velut attonitæ admirentur turbæ? dixerunt enim, Hic eſt vere propheta, qui ventus eſt in mundum. O gulæ (inclamat Chryſoſtomus) incredibilem auiditatem. Maiora iis miracula & quidē innumera operatus eſt Ieſus, neq; hoc vnquam confeſsi ſunt, niſi nunc exſaturati. Non iā cogitabant ipſum tranſgredi legem ſabbati, obliti erant eum Moyſi aduerſari, nihil horum curabant iam ſaturi: propheta ipſis habebatur, imo & regē illum iamiā erant creaturi. O inſtabilitatē, ô incōſtātiam gulæ. Veruntamen verborū illorū primo aſpectu ſenſus facilis eſt, illos iam hoc miraculo cōfirmatos, plus tribuere Chriſto quam cuius alteri ex plebe homini. ſed & prophetam vocabant eū, quanuis plus quam propheta fuerit. ſi enim ipſe dominus Ioannem plus quam prophetam appellauit, quanto magis & dignius hoc de Chriſto prophetarum omnium domino dici debebit? Pulchre hoc idem Auguſtinus explicat, Sicut angelus, inquiens, ab Eſaia vocatur dominus, Et vocabitur nomē eius angelus magni conſilij, ſecundum Septuaginta, rex tamen angelorum exiſtit, & hic in prophetia angelus dictus, quod præſentem nobis annunciauit ſalutem, ita etiam, quia futura prædixit nobis infallibili veritate, propheta appellatur. quomodo dixit etiam, Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt. Chriſtus autem in quantum filius erat & verbum patris cœleſtis, dominus quoque erat angelorum & prophetarū. Et ſic intelliges quomodo propheta ſit Chriſtus futurorum omnium conſcius, ſimulque prophetarum dominus. nanque & ſecundum animam ſuā contemplator erat eſſentiæ diuinæ, vnde & omniſcius fuit, non ex viſione vel inſpiratione, ſicut cęteri prophetæ. prophętam tamen eum appellarunt diſcipuli quoque illi duo, potentem in verbo & opere coram deo omniq́ue populo.

Mat. 11.
Auguſti.
Eſaia 9.
Mat. 24.

¶ Attentius tamen paulò turbę huius verba cōſidera. habent enim aliquid in ſe energiæ, dum non ſimpliciter prophetam, ſed eum qui venturus erat in mundū, inſinuant. eo enim hoc declarare volebant, quanuis ante hunc prophetæ plurimi fuerant, officiū tamen tantum habebant, prophetā illum annunciandi, qui venturus erat in ſalutē & redēptionem hominum, hic cū iam veniſſet, vtiq; merito prophetarum omniū propheta ſummus & erat & dicebatur Meſſias ille iā olim in lege promiſſus. dixerat enim de illo deus

Luc. 24.
Deut. 18.

ad Moyſen in lege, Suſcitabo illis prophetã de medio *fratrum* ſuorum, ſimilẽ tui. Sicut ergo legiſlator antiquę fuit Moyſes, ita ſuccedere illi oportebat prophetã alium nouæ legis authorem. huiuſmodi nimirum prophetã hic dominũ turbæ confeſſæ ſunt, hunc enim expectabãt, in Chriſto iam vtique videntes omnem de Meſsia prophetiã impletã. Atq;

Mat. 16. ideo alibi diſcipulos ſuos domin⁹ interrogauit, Quẽ dicũt homines eſſe filiũ hominis? Qui reſpõderunt, Alij Ioannẽ

Theop. Baptiſtam, alij Eliam: nõnulli alium prophetarum, vt teſtatiſsimum ſit, plebem eum habuiſſe pro propheta. Poſtremo pro altera cõcluſionis parte, dicẽdum quoque hic nobis eſt ex euangelio, ne puſillanimes ſimus in anguſtiis & paupertate, neque timidiſsimus in hoſpitali ate & cõmunione, ſed credamus, quod & ſi vnum habeamus panem, illum multiplicaturus ſit, nec vnquam nos in neceſsitate deſtituturus. quapropter ſolicitudinem etiam nimiam prohibuit apud

Matth. 6. Matthęũ, quando & ſuperflua appetere nõ raro incommodat magis, quam quod proſit. Vt recte omnino duo hæc ſi-

Prou. 30. bi dari petierit à domino Sapiens, cum diceret, Vanitatẽ & verba mendacij longe fac à me, mendacitatem & diuitias ne dederis mihi, tribue tãtũ victui meo neceſſaria. Id vos quoque petatis à domino deo, quem nunc oremus omnes, &c.

HOMILIA IIII.

Beda. QVI ſigna, inquit Beda, & miracula domini ac ſaluatoris recte cũ legunt vel audiunt, accipiũt: non tã in iis quid foris ſtupeant attendunt, quã quid horũ exemplo intus agere, quid in iis myſticum perpendere debeant, inſpiciunt. Eandẽ regulam B.

Auguſti. Auguſt. quoque refert, Chriſtũ verbo ſimul & opere docuiſſe, atque ideo quicquid euãgeliſtæ operum ſuorum deſcripſere, nobis accipiendum eſſe vt certiſsime factum ſit, & tamen inſuper facti illius ſignificationem myſticam, ad eruditionem & inſtructionem noſtram eſſe conſiderandã. Quis itaque iam dubitet, euangelium hodiernum ad literã

Ioan. 6. ita vt lectum eſt eſſe factum, quod concorditer adeo vnani-

Mat. 14. mes omnes deſcripſerunt euangeliſtæ, quando etiam intel-

Marc. 6. lectu non ita difficile eſt, quinque panibus hordeaceis &

Luca 9. duobus piſcibus ſatiaſſe dominum quinque milia hominũ, pueris & mulieribus exceptis? Verùm quid hæc ſibi hiſtoria myſtice velit, quidq́ue ex ea nobis ſit colligendum, hoc

ſane

ſane nõ ita apertũ eſt omnibus,ſed ex aliis aliter deducitur.
Nos non noſtro capiti,verum ꝓbatiſsimis ſanctorũ patrum
ſententiis & authoritati innixi,afferemus huius rei explana-
tionẽ. neque immerito ſic illorũ ſequemur authoritatẽ,qui
& diuinitus illuminati, & ab eccleſia deinceps accepi, quæ-
cunq; ſcripſerunt, ſacrarum ſcripturarũ collatione illuſtra-
runt,vt Auguſti. Ambroſ. Beda,&c. ¶ Principio quod Iu- *Theophy.*
dæã egreſſus eſt dominꝰ. ſignificare poteſt hoc,quod Iudęos
dereliquit & deſeruit,ꝓfectus in Galilæã gentiũ,quas ſcili-
cet in eccleſiam ſuã aſſumpſit & elegit, cum idololatriã ſuã
dimitterent,& dominũ ſequerentur in fide virtutũ optima-
rum operatrice. Nõ hic referre animus eſt,quomodo mare
ſit hic mũdus, vbi trãsfretauit dominꝰ in ligno ſeu nauicula
ſanctæ crucis in vitã æternam. cõtenti ſumus explicare tan-
tum, mare Galilææ deſignare mundũ hunc miſeriis & cala- *Beda.*
mitatibus vndiq; plenũ, in quo quicũque grauiter peccãdo
offendũt,velut in ꝓfundo natant piſces,nõ attollũt animos
ſuos in altitudinẽ cœleſtiũ gaudiorũ. Quo etiã vox ipſa Ga
lilęę deſeruit,quę rotã ſignificat,aut quicquid volubile eſt:
ſic enim mũdus homines voluptatibus inuolutos & immer-
ſos,velut vertiginoſos efficit,vt nequeãt iam amplius medi-
tari cœleſtia.ſic Dauid quoq; dicit, In circuitu impij ambu- *Pſal. 11.*
lant. Cũ vero iam trãsfretaret per mare hoc dominus,& flu
ctus voluptatũ mundi huius infringeret, tribulationẽ ſimul
vinceret & mortẽ, tunc nimirũ ſecutæ ſunt eum turbæ plu-
rimæ,ex vniuerſo terrarũ orbe collectæ, euangelicã doctri-
nam amplexæ ſunt,& dixerunt, Domine ad te cõfugi, doce *Pſal. 14.*
me facere voluntatẽ tuam. Quia poſt paſsionẽ Chriſti, cum
iam apoſtoli & miracula operarẽtur tanta,& tam ſalutarem
vndique diſſeminarent doctrinã,ſecutæ ſunt illos turbæ ma *Actu. 5.*
gnæ,& crediderũt in dominum. ¶ Quod itaq; ſedit in mõ-
te dominus,hoc deſignabat,quoniã intelligentibus plurima
& immenſa reuelat myſteria, verum infirmos iam ante cu-
rat inferius ad radices mõtis, quod ij cũ variis vitiis & pec-
catis lãguidi ad altitudinẽ mõtis pertingere nõ poſſunt eo,
quo innocẽtes manibus & qui mũdo ſunt corde, tantũ per- *Pſal. 23.*
ueniunt. Deinde quod ſublatis oculis dominus uenientẽ ad
ſe vidit turbã, argumentũ eſt immenſæ miſericordiæ illius,
qua paratus eſt occurrere omnibꝰ venientibus ad ſe: quoniã *Luc. 15.*
ſicut pater ille filio occurrebat perdito, ita peccatori obuiã

venit deus per gratiã & innumera dona ſua, modo peccator ſecum recogitet in corde ſuo, dicátq; cum filio prodigo, Ibo ad patrem meũ & dicam, Pater, peccaui in cœlũ & corá te.

2 Panes hordeacei quinque, libros quinque Moyſi deſignant: puer qui panes ſecum fert, Moyſes ipſe eſt. Rectè autem hordeacei ſunt illi, quia & iſti libri veteris ſunt teſtamenti: & ſicut hordeũ ægre ab inuoluulo ſeu palea qua continetur, diuelli poteſt, ita veteris quoq; teſtamenti litera cruda & craſſa eſt, operta ſacramentis carnalibus, quæ ſpiritalis intellectus granum cõtegebant. Quanuis referri idem hoe quoque poteſt ad duritiem legis & mãdatorũ veterum, quã Petrus quoque fatebatur, inquiẽs, Quid tentatis imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorum, quod neque nos, neque parentes noſtri portare potuimus? ¶ Granum illud legis intimum apud Iudæos ſub velamine corticis latuiſſe, Paulus quoque teſtatur, cum ait, Vſque in hodiernũ diem cum legitur Moyſes, velamen poſitũ eſt ſuper cor eorum. Quando itaq; ignorãtia turbæ ſub lege erat, eo faciebat, quod dominus Philippum interrogauit, ignorãtem adhuc myſteriũ illud magnum, quod facturus erat ipſe. Veniens autẽ dominus, velamen ademit iis qui conuertebantur: in cuius rei ſignum, velum templi quoque ſciſſum eſt in morte Chriſti.

Auguſti. *Hierony.* *Actu.15.* *2.Cor.5.* *Matt.26.*

¶ Porro piſces duo, ex ſententia beati Auguſtini videntur nobis ſignificare duas illas in veteri teſtamẽto ſublimes perſonas, quæ vngebantur ad populum ſanctificandum & regendum, ſacerdotes & reges. Sacerdos autem & pontifex Chriſtus quoque eſt, vt qui ſemetipſum obtulerit deo patri ſacrificium & hoſtiam viuam: rex etiam quoniam ab ipſo omnes gubernamur in regno fidei. Beda per piſces duos, geminam intelligit ſcripturam, pſalmorum & prophetarum: quoniam illi canendo, hi loquendo futura prædixerunt.

Auguſti. *Hebr.7.*

¶ Panes quinq; fregit & diſtribuit dominus. Quãdiu puer, hoc eſt, populus Iudæorum panes quinque, quinque libros Moyſi apud ſe geſtauit, non diſtribuebãtur illi populis gentium, ſed nõ intellectos etiam iſtos penes ſe ſeruabãt Iudæi. Verum quamprimum natus eſt dominus noſter Ieſus Chriſtus, panémque accepit ſimul & fregit, hoc eſt, intellectum aperuit latentẽ, quomodo diſcipulis duob⁹ in Emaus abeuntibus panem fregiſſe dicitur, cum inciperet loqui de Moyſi & ꝓphetis, explicans quæ in iis de ſe ſcripta eſſent, tũc ſane mul-

Luce 24.

multiplicati ſunt libri Moyſi:quia per vniuerſum terrarum orbem diffuſe explicati, atque ideo apoſtolis dati, qui deinceps gentibus proponerent: hoc eſt, quod poteſtatem dedit apoſtolis poſteriſque eorũ. librorũ Moyſi interpretationẽ toti mũdo prædicare. Quãuis enim Chriſtus docere incepit euangelium, tamen ij qui illud ex ipſo audiebant, profecti prædicauerũt vbique, domino cooperante & ſermonẽ confirmante ſequentibus ſignis. Quod autẽ fœno ſeu gramini inſederunt turbæ, ad homines referendum eſt, qui carnales ſunt: ſiquidẽ omnis caro fœnum, inquit Eſaias. huiuſmodi hominibus panis ſcripturarũ & verbi dei proponendus eſt, vt aliquãdo carnalem tum intelligentiã tum concupiſcentiã omittentes, voluptates quoque mundi huius velut herbam quæ iam exaruit fugientes, corpus iam redigãt ſub obſequiũ ſpiritus. Id fit, cum quinquageni diſcũbunt, ſecundum Lucam, hoc eſt, cum pœnitentiã agũt, inquit Hieronymus. Et hoc cõtra eos facit, qui bonis tantũ prædicare volunt euãgelium, quo multo magis indigent qui mali ſunt, vt cõuertantur: boni vero, vt in boni cœpto perſeuerant, & de virtute in virtutem progrediãtur. Neque à prædicationis officio & diligentia ſedulus deterreatur prædicator, ſi videat multos malos ſibi eſſe auditores, apud quos nihil promoueat: quoniam ſi vnam ſaltem animã lucretur prædicatione ſua, plus iam lucri habet, quã quotquot in mundo ſunt mercatores. Atque hoc illud eſt quod Chriſtus dixit, ſanos nõ indigere medico, ſed male habentes: ideoq; tantũ ſubinde peccatores veniunt ad dominum. ſed & per prophetam idem hoc ipſe de ſe teſtatur, dicens, Vt mederer cõtritos corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, & clauſis apertionem. Neque ſemper Chriſtus bonos tantũ habuit prædicationis ſuæ auditores, imo & in magno illo mirac lo, decem curatis leproſis vnus tantum rediit ad Chriſtum, qui gratias egit.

Matt. 16. *Hierony.* *Eſa. 40.* *Luc. 9.* *Hierony.* *Mat. 9.* *Eſa. 61.* *Luc. 17.*

3 Satiatis iam turbis, præcepit dominus apoſtolis colligere fragmẽta, ne perirent. Quæ ſunt autẽ, ait Auguſtinus, illa fragmenta, quæ populus non potuit manducare? intelligantur ergo quædam ſecretiora intelligentiæ, quæ multitudo non poteſt capere, ea ad ſeruanda ſunt vtique & collecta iis tradẽda, qui alios etiã queant docere, cuiuſmodi ſunt prælati & doctores. penes illos remaneant pleni cophini fragmentis. quia pleraque ſunt arcana diuinorũ eloquiorũ, *Auguſti.*

quæ vulgi ſenſus nō capit:nonnulla quæ per ſe quidem minus docti aſſequi nequeunt, ſed à doctoribus expoſita mox
Beda. intelligere queūt. Audiant hoc neochriſtiani, audiant rudes ex plebe indoctiſsimo vulgo homines, audiant vetulæ quoque garrulę, & diſcant nō ita temere ſacras tractare ſcripturas, ex quarū lectione, arrogantia tantum & inani faſtu inflati, in abyſſos errorum cadunt præcipites. Ecce non præcepit hic dominus turbis ſecum auferre reliquias panis, ſed apoſtolis colligere: ex horum cophinis, quod tibi difficilius & grauius eſt, tu collige. Diſcant hinc quoque prælati commiſſum ſibi eſſe verbum dei diſtribuendū ex cophinis plenis, nō iura ciuilia, non poëtarū illecebras: ſed quicquid pa-
Eccl.24. nis euāgelici reliquū eſt, turbæ enucleare, explicare. (& quo ſibi vitam cōparent æternā) elucidare. Impleuerūt apoſtoli
Hierony. cophinos duodecim, & vnuſquiſq; eorum de reliquiis ſaluatoris implet cophinū ſuum, vt habeat vnde poſtea genti-
Beda. bus cibos præbeat. Omnis itaq; hic ſpiritualiū doctorū chorus exprimitur: qui obſcura ſcripturarum, quæ per ſe turbæ nequeūt meditando colligere, & meditata & mādata literis,
Galat. 4. ſuo pariter & turbarum vſui cōſeruare iubentur. Hoc ipſi
Hebr. 7. fecere apoſtoli & euāgeliſtæ, hoc ſequaces eorum eccleſiæ
8. & 9. toto orbe magiſtri, etiam integros vtriuſq; teſtamenti libros diligentiori explanatione diſcutiendo. Diſce hinc errare omnes iſtos, quotquot ne credere iam neque tenere quicquā volunt, niſi quod in ſcripturis Biblicis habetur expreſſum. Aliter nos hic docemur, panem quidem euangelicū à Chriſto fractum, nos quoque ꝓponere debere turbis, ſed inſuper etiam eorū quæ difficiliora ſunt fragmenta, ex cophinis illorum qui diuinitus ſunt edocti, nō contemnere cuiuſmodi ſunt Auguſtinꝰ, Dionyſius, Cyprianus, Hieronymꝰ, Chryſoſtomus & alij nōnulli. Ex iis fragmenta ſcripturarum nos ſumere oportet, non ab Arrio, Heluidio, Vuicleff, Luthero, Zuinglio, quibus non commiſit dominus colligere fragmenta, quando nec apoſtolorū ſunt ſucceſſores, vel ab iis ad
Ioan. 10. hoc munus miſſi, vt ſic ſcripturam ſanctam lanient, lacerent & reiiciant: vltro enim ſe ingerunt, vt fures & latrones, neque vera ianua ingrediūtur, quo ſic vocarētur ab iis, qui ius vocationis & huiuſmodi officia miſſionis debitæ haberent.

Facias hic ſermonem vt placuerit.

4 Quanuis hic doctores multū variant ſuper expoſitione quinque panum & duorū piſcium, tamen ex multis ſunt qui

qui referant ad quinq; partes pœnitentiæ, oſtendẽtes etiam quomodo ſinguli ſint frangendi, ſicut facit Robertus Anglicus. Nec deſunt qui panes illos exponant potiſſima iſta quæ ad vitam Chriſtianã pertinent. S. Bernardus ad ſtatum religioſorũ pertrahit. Rurſus ſunt alij, qui panes quinq; interpretantur quinq; rationes ſiue cauſas, quibus ad pœnitentiam ꝓmouemur. Alij referũt ad quinque illa, quibus anima noſtra paſcitur. Poſtremo ſunt qui anagogice panes iſtos exponunt quinq; illa, quibus animę ſiue ſpiritus ſanctorum ſatiantur in æterna beatitudine. Ea omnia miſſa hic facio, tantum quæ Ambro. habet, breuiter percenſebo. Ex multis circũſtantiis cõſtat, hic & Matth. 15. non vnam atq; eandem eſſe hiſtoriam: quoniã hic quinque panes, illic ſunt ſeptem: hic ſupra fœnum, illic in terrã ſedent: hic quinq; milia, illic quatuor tantũ milia ſatiantur: hic duodecim cophini, iſthic ſeptem ſolũmodo implentur: vt iam operæpreciũ ſit, omnino nõ vnã hanc eſſe hiſtoriã. Ambro. quoq; exactius adhuc ſignificationẽ illius explicans, ait, Vidẽtur illa quinq; milia quaſi quinque corporis ſenſus, adhuc corporalibus proxima accepiſſe alimenta de Chriſto: quatuor vero milia, & ſi adhuc in corpore ſint, & in hoc mũdo, qui ex quatuor conſtat elementis nõ ocioſe tamen ferũtur myſtice accepiſſe eſcam quietis. Numerus enim hic quaternarius, vt ait Hiero. ſemper in laude ponitur: & quadrangulus lapis nõ fluctuat, & nõ eſt inſtabilis: atq; ob hanc cauſam etiã euangelia in eo numero cõſecrata ſunt. Quatuor hæc milia ſatiantur panibus ſeptem, cibo nimirũ ſancto quietis: quia ſic dies ſeptim⁹ requietioni datus eſt, & omnis hæc vita noſtra viciſsitudine & cõtinua ſeptem dierũ reuolutione peragitur. Quiſquis igitur hic viuit deo beneplacitus, & panes illos ſeptẽ quietus & in omni ſanctimonia vitę hic manducat, panem tandẽ octauum in illa quoq; cœna mãducabit, quando æterna fruetur beatitudine, poſt reſurrectionẽ. Atque ideo Matthæus ait. Chriſtũ teſtimoniũ illis dediſſe, quod triduo ſecũ ſuſtinuerint, ſicut olim Iudæi ꝑfectionẽ triduanã (quæ pœnitentiã deſignabat perfectam) domino volebant offerre in deſerto. ¶ Id adeo ſubtiliter quoq; ſanct⁹ Ioãnes inſinuauit, dũ iſtorum quinque miliũ panẽ hordeaceũ deſcribit, panẽ vtique horridum, ſicut & homines iſti duri adhuc erant & minus perfecti. Verum perfectioribus illis quatuor milibus, panis

Bernar. *Ambroſ.* *Ioan. 6.* *Matt. 16.* *Ambr. ſu per Lucam lib. 6.* *Hierony.* *Geneſ. 2.* *Luc. 14.* *Matt. 15.* *Exo. 5. 8.*

datur mundiſſimus. Carnales quoque iſti fœno inſident, vt qui nondũ penitus voluptates carnis reliquerũt: quatuor milia autem hominũ ſedent in terra, quæ frumenta vinum & oleum producit, vt inde plus gratiæ diuinæ acquirãt, qui ad regnum cœlorum ex quatuor mũdi partibus perueniũt,

Matt.8. iuxta illam Chriſti vocẽ. Multi ab oriente & occidente venient, & recumbent cum Abraham, Iſaac & Iacob in regnũ cœlorum. Et ſicut hic apoſtoli panem diuiſerunt turbis, ita deinceps corpus quoq; & ſanguinẽ domini diſtribuerũt. Ad extremum Chriſtus quoque fregit vetus teſtamentũ, & reliquias illius atque fragmenta apoſtolis propoſuit, quod in multis locis apud Matthęum oſtenditur, de libello repudij, & apud Paulum de duobus filiis Abrahæ. De perfectione porro numeri ſeptenarij plurima ſunt in ſacris literis argumenta manifeſta, quia ſeptem ſunt dona ſpiritus ſancti, ſeptem gradibus aſcenditur in templum, ſeptem quoque ſigillis obmunitus eſt liber dei: quibus omnibus conſortium adi-

Eſa.11. piſci poſſumus ſpirituũ ſeptem, qui ſunt ante faciem throni

Apoc.5. dei: vbi tandem cum omnibus ſanctis angelis & electis dei, deum laudemus in ſecula benedictum, Amen.

DOMINICA QVINTA QVADRAGESIMAE, QVAE EADEM ET DOMINICA in Paſſione dicitur, Euangelium IOAN. 8.

IN illo tempore, Dixit Ieſus turbæ Iudæorum & principibus ſacerdotũ, Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico vobis quare nõ creditis mihi? Qui ex deo eſt, verba dei audit. Pro-

2.Ioan. 4 *pterea vos non auditis, quia ex deo non eſtis. Reſponderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei, Nónne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Reſpondit Ieſus,*

Supra 7. *Ego dæmonium non habeo, ſed honorifico patrem meum, & vos inhonoraſtis me. Ego autem non quæro gloriam meam. eſt qui quærat & iudicet. Amen amen dico vobis, ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem nõ videbit in æternum. Dixerunt ergo Iudæi, Nunc cognouimus quia dæmoniũ habes, Abraham mortuus eſt & prophetæ, & tu dicis, ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, non guſtabit mortem in æternum Nunquid tu maior es patre noſtro Abraham, qui mortuus eſt? & prophetæ mortui ſunt. quem te ipſum facis? Reſpondit Ieſus, Si ego glorifico meipſum gloria*

gloria mea nihil eſt. Eſt pater meus qui glorificat me, quem vos dicitis quia deus noſter eſt, & non cognouiſtis eum. Ego autem noui eum. Et ſi dixero quia non ſcio eum, ero ſimilis vobis mendax. Supra 7. *ſed ſcio eum, & ſermonẽ eius ſeruo. Abraham pater veſter exultauit vt videret diem meum. vidit, & gauiſus eſt. Dixerũt ergo Iudæi ad eũ. Quinquaginta annos nondũ habes, & Abraham vidiſti? Dixit eis Ieſus, Amen amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego ſum. Tulerunt ergo lapides vt iacerent in eum. Ieſus autem abſcondit ſe, & exiuit de templo.*

HOMILIA PRIMA.

SI quod eſt euangelium nobis ab eccleſia propoſitum, quo domini noſtri Ieſu Chriſti immẽſa benignitas innocentia & ſumma manſuetudo declaratur ac viciſsim Iudæorum inuidia & malitia extrema oſtenditur: hoc vtiq; eſt præſens hoc noſtrum, atque ideo ab eccleſia ſancta per ſpiritum dei ſanctum quoque inſtitutum eſt, vt illud hodie legatur in dominica, quæ à paſsione domini nomen ſumpſit. Et in hoc animũ Iudæorum tum inuidia tum odio & maleuolentia exacerbatũ nobis demõſtrat, vnde colligamus, quomodo à verbis ad opera, à calumniis & opprobriis ad verbera, flagella & crucem denique deuenerint. Sed quæres hic initio ſtatim, vnde hæc dominica in paſsione dicatur, quando die ab hinc decimatertia demum quæ eſt ipſa paraſceues, paſſus eſt dominus.

¶Reſponſionem ad hoc ipſe nobis offert euangelij Ioannis contextus. Lazarũ enim à morte ſuſcitauit dominus prima die Neomeniæ: deinceps die quartadecima à noua luna manducabant agnum ex præſcripto legis: & ea ſtatim nocte captus in monte Oliueti dominus, ſequenti die, quæ erat pa- *Ioan. 11.*
raſceues, menſis illius decimaquinta, crucifixus eſt. ferias au- *Exod. 12.*
tem agebant ex lege Iudæi in neomeniis, ideoque multi homines ibidem aderant, quando reſuſcitauit dominus Lazarum. Quæ etiam ratio eſt, cur proxime tranſacta feria ſexta *Num. 28.*
inſtituit eccleſia legi in miſſa debere euangelium iſtud de *Ioan. 11.*
Lazaro, quoniam totidem diebus eum ante diem paraſceues reſuſcitauit dominus. Narrat autem euangeliſta multos ibidem interfuiſſe Iudæos, & quoſdã abiiſſe ad phariſæos, eiſque denunciaſſe quæ feciſſet Ieſus. Hinc ſequitur, collegerunt principes & phariſæi concilium, in quo quid concluſum ſit, tandem euangeliſta indicat cum ait, Ab illo die co-

gitauerunt vt interficerent eum. Atq; ideo iam nō amplius palam ambulabat dominus apud Iudæos,ſed abiit in regionem iuxta deſertum,in ciuitatem quæ dicitur Ephrē. Quando itaq; prima die neomeniæ reſuſcitatus eſt à domino Lazarus,qua die phariſæi quoq; & ſummi ſacerdotes,vt ſe ſanctificarent ad imminens feſtum paſchæ,vndique proficiſcebantur Hieroſolymam, ſicut in Exodo præceptum erat, & de cæteris etiam Iudæis euangeliſta commemorat: ea quoq; ipſa die fama peruenit Hieroſolymam,quoniam inde duobus tantum miliaribus diſtabat Bethania: ſtatim illo ſabbato inito concilio,conſultarunt de morte Chriſti. Quo nomine heri quoque in veſperis erecto crucis vexillo, eccleſia cœpit paſsionem Chriſti meditari. Eoque magis euangelium hoc hodie proponit,quo declaratur,quam atrociter, odioſe & impie dominum tractarent Iudæi. Nos itaque nunc textum illius in manus aſſumamus & explicemus.

Exo. 40. *Ioan.*11.

1 Primum omnium dixit ille Iudæis, Quis ex vobis arguet me de peccato? Penſate, inquit Gregorius, chariſsimi immenſam Chriſti benignitatem: peccata venerat relaxare, & tamen dicit, Quis ex vobis arguet me de peccato? Nō dedignatur ex ratione oſtendere ſe peccatorem non eſſe qui ex virtute diuinitatis poterat peccatores iuſtificare. Ad hoc autem dicendum quid mouerit dominum, aſsignari principio poteſt,quoniam quærentibus iam Iudæis ipſum interficere, ſicut ipſe eis in eodem hoc capite exprobrauit, verbis illis oſtendere voluerit, quicquid molirentur & pararent iſti,id omne facere eos nec amore nec zelo iuſtitiæ, ſed mera quadam malignitate, quando ne inſimulare quidem ipſum alicuius poſſent peccati, Alia ratio huic non diſsimilis dari poteſt, Iactantibus Iudæis filios ſe eſſe Abrahæ, cū dominus illis diceret, Vos ex patre diabolo eſtis,iam nunc declarare vult iis verbis, eos de ipſo dicere ſimiliter nō poſſe, vt ſic immerito eum odio proſequerentur. quaſi diceret, Si dei eſtis filij,vtique peccantem debetis odio habere. Me vero quando odio proſequimini, nec tamen de peccato arguere poteſtis,non vtique eſtis filij dei,vt iactatis. Itaque ob veritatem tantum me odio habetis. Recogita autem hic tu peccator,imo nos omnes homines,dempta Maria, quod nemo in veritate dicere poteſt, Quis me arguet de peccato? quoniam omnes peccauimus & egemus gloria dei. Atque adeo natura

Gregor. *Ioan.*8. *Theoph.* *Rom.* 5. *Eph.*2. 1. *Ioan.*1.

natura eramus filij iræ, ſicut & alij, vt ſi diceremꝰ nos pecca
tum non habere, ſeduceremus nos ipſos, & veritas in nobis
non eſſet. Solus hic dominus noſter Ieſus Chriſtus eſt, qui *1. Pet.2.*
peccatum non fecit, nec inuētus eſt dolus in ore eius, ideoq́;
ſerio dicere potuit Iudæis, Quis ex vobis arguet me de pec- *Origen.*
cato? Et ſi de peccato nullo accuſare poteſtis, quomodo mi-
hi mortem intentabitis? Quando peccati nullius ſcitis con-
ſcium, & ego tamen veritatem dico vobis, quare non credi-
ſtis mihi? Veritatem autem annūciaſſe Chriſtum Malachias *Malac. 2.*
quoque teſtatur, cum ait, Lex veritatis fuit in ore eius, & ini
quitas non eſt inuenta in labiis eius. In pace & in æquitate
ambulauit mecum, & multos auertit ab iniquitate.

2 Quam pulchre iam ex illo quod non crederent ipſi, cō-
cludit dominus aduerſus Iudæos, inquiens. Qui ex deo eſt,
verba dei audit. propterea vos non auditis, quia ex deo non
eſtis. Terribile valde eſt, ait Gregorius, quod ſequitur: ideo *Gregor.*
vos non auditis. Penſet ergo apud ſe vnuſquiſque veſtrum,
ſi hæc vos dei in cordis eius ore conualuit, & quia iā ex deo
ſit agnoſcit. Ecquid in ſe verba dei continent, appeti vitam
æternā, concupiſcentias malas conteri debere, honores mun
di contemni & reſpui, aliena non cōcupiſci, ſed & propria
bona cum gaudio & hilaritate diſtribui? Hæc in cuiuſcunq;
animo & corde firmiter hærent: & qui de iis libenter audit
dici, agnoſcit quia ex deo eſt, dummodo opere quoq; & fa-
cto illa adimpleat: quoniam multi ſunt qui libenter & cum
lachrymis ſuſcipiunt verbū dei, ſed ſtatim rurſus ad vomi-
tum redeunt peccatorū. Iſti autem verbum dei non audiūt,
qui illud opere exercere differunt, ſicut in euāgelio auditis
ſemen non in vnā terrā cadere, ſed partim in ſpinas, partim *Luce 8.*
in petram, partim ad viam & ſemitam. Dicit itaque Grego. *Gregor.*
Reuocate fratres vitam veſtrā ad oculos mentis, & alta con-
ſideratione verba diuinæ veritatis timete. Ideo vos non au- *Ezech.3.*
ditis, quia ex deo non eſtis. Sic ad Ezechielē quoq; dixit do-
minus, Domus Iſraël noluit audire te, quia nolūt audire me.
Ecce contumeliā quoq; ſuam reputat deus, ſi tu prædicato-
res ipſius audire contēnis, ſi verbum illius non amas. Vt nūc
miſere res agitur circa verbi dei prædicationē, neochriſtiani
iam multum gloriantur, & ſuos nobis iactant prædicatores,
multis modis eos commēdant: qui tamen calumniantur ma-
gis, & vituperent ceremonias omnes, pias ordinationes, ſa-

cramēta, opera bona, imo & ipſos ſanctos dei in cœlo. Neque immerito eos laudant ipſi, cum & ipſi ſint huiuſmodi,

Eſaiæ 30. quales in Eſaia leguntur eſſe qui dicunt, Nolite nobis aſpicere quæ recta ſunt loquimini nobis placentia, videte nobis errores, auferte à me vitam, declinate à me ſemitam, ceſſet à facie noſtra ſanctus Iſraël. Diligentius attende & conſidera loca, in quibus non ſuſtinere iam volunt viam ſibi prædicari ſalutis æternæ, an non ita agantur omnia, an non ita ſequiant iſti, qui ſanctos è cœlo, ſacramenta & imagines ea templis deturbare conantur. Sed hæc alias. ¶ Qui ex deo eſt, inquit dominus, ſcilicet natus per fidem, bonorum operum operatricem, qui à deo prædeſtinatus eſt ad vitam ęternam, is ſane verbum dei ſanctum audit: neque ſonū illius tantum & vocem, ſed cum conſenſu etiam & obedientia, ſicut alibi beatos quoq; dominus pronunciat, audiunt verbum dei, &

Iaco. 1. cuſtodiunt illud. Sic Iacobus, Eſtote, inquit, factores verbi, & non auditores tantum, fallentes voſmetipſos. Atque hoc dictum Chriſti diligenter attendentes doctores ſancti, collegerunt inde, verbum dei, audire libenter, certum eſſe prędeſtinationis argumentum ad vitam æternam. Contra etiam quicunque verbum dei nec curant, neque audire magni faciunt, ſed vel ad conciones ſacras non veniunt, vel inde ſine graui cauſa ſtatim abeūt, eos à deo reiectos eſſe in perpetuū.

3 Dixerunt Iudæi, Nónne benedicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Quando nullum iam pec-

Iob 25. catum Iudæi poterāt obiicere Chriſto, quia vt Iob ait, Non poteſt iuſtificari homo comparatus deo: atque ideo quanuis deus in veteri quoque teſtamēto ius dixit homini, ſicut per

Eſaiæ 5. Eſaiam dicit, Habitatores Hieruſalem iudicate inter me &

Eſa. 45. vineam meam. Et vniuerſum ad peccatorem ait, Reduc me in memoriam & iuſtificemur ſimul, narra ſi quid habes vt iuſtificeris, ſemper tamen penes deum tanquam ſummū bo-

Pſal. 50. num ſententia eſt: iuxta illud Dauidis, Tibi ſoli peccaui, & malum corā te feci, vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cū iudicaris. Non deſinunt tamen furere & inſanire hic Iudæi, ſed blaſphemias moliūtur, dum peccatū nullū expro-

Iob 21. brare domino poſſunt. Quis enim arguet corā eo vias eius? ¶ Ecce doctoris eſt vitam viuere inculpatam: proximum doctrinam quoque habere ſine vitio. ex vtroque illo Chriſtus hic optimū ſe profitetur magiſtrum, de vita nanque ſua ait,

Quis

Quis ex vobis arguet me de peccato? Quo ad alterũ, ſi veritatem dico vobis, quare vos non creditis mihi? Cõtra vtrũque quando afferre nihil poterant Iudęi, calumnias tantum intendunt: aduerſus vitę ſanctimoniam. Samaritanũ ipſum vocant: contra veritatem doctrinæ, clamitát eum dęmoniũ habere. Primum Samaritanum nominant, hominem impurum, neque fidei rectæ, cuiuſmodi nunc quoq; temporibus noſtris cõperiũtur, quoniam Samaritani tantũ libros quinque Moyſi & prophetas recipiebant, cæteros nequaquam. Et ij ſunt quos Cuthæos vocat Ioſephus, eratq́; perpetuum odium inter eos aliosq́; Iudæos. Rationes autẽ tres aſsignãt doctores, cur eum Samaritanum appellarint, & recte quidẽ hic Chryſoſtom⁹ ex hoc loco intelligi dicit, Iudæos etiã ſæpi⁹ eo in Ieſum vſos vocabulo, quãuis nõ meminerit adhuc euãgeliſta Samaritanũ Ieſum ab ipſis vocatũ. nanque cum dicunt, Nõne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, inſinuant ſe vtiq; & ſæpius & merito dominum Samaritanũ dicere. Ex rationibus vero, prima hæc eſt, quod apud Samaritanos fuerat, illosq́ue docuerat. Secunda, quia in parabola Samaritanũ laudauerat magis, quam vel ſacerdotem vel Leuitam. Tertia, quoniam Samaritanum illum ſolũ gratum commendarat præ cæteris nouem leproſis, quorum nullus ad dñm redierat gratias acturus. Præcipue quoque eo Samaritanũ vocabant, quod dominus ex eorũ ſententia & iudicio legẽ nec totã nec conſtãter ſatis ſeruaret, ſicut Samaritani. Quamobrẽ toties Moyſen adducebãt cõtra eum, apud Ioannẽ etiã clamabant, Nõ eſt hic homo à deo, qui ſabbatũ nõ cuſtodit. Poſtremo dñm calumniãtur, quaſi qui dęmoniũ habeat. Ecce qui ipſi erant dęmoniis pleni, ex patre etiã diabolo nati, benedictũ in ſecula dominũ noſtrum inſimulabant dæmoniũ habere. Qui diabolo potẽter imperat, ipſumq́; adeo ex hominibus expellit, pro dæmoniaco accuſãtur. An nõ hæc Iudæorũ inſignis tũ impietas eſt tũ malitia? Dęmones ipſi Ieſum dñm ſuũ eſſe fatentur, & Iudæi negãt, dęmoniũ ipſum habere clamãtes. Geraſeni iſti duo clamabant ad dñm. Quid nobis & tibi Ieſu fili Dauid? quid veniſti ante tẽp⁹ torquere nos? Similiter & dæmoniac⁹ ille apud Lucã dicebat, Sine, quid nobis & tibi Ieſu Nazarene? veniſti pdere nos? Scio te qui ſis, ſanct⁹ dei. Vſq; adeo dæmonio magis impij lõgeq́; ſceleratiores erãt Iudæi. Et quia dæmo-

Ioan. 8.

Samaritani dicti Cuthei à Ioſepho. Lib. 9. antiqu. cap. 11.

Chryſo.

Ioan. 8.

Ioan. 4.

Luc. 10.

Luc. 17.

Ioã. 5. 6. 7

Ioan. 9.

Matth. 8.

Marc. 5.

Luce 4.

nium habere dominum inſimulabant, faciebant duplici de cauſa: primum, ob ſublimitatem ſuæ doctrinæ, quoniã multa eis referebat de deo patre occulta illis & latentia, intellectumque eorum longe ſuperantia, & quod de cœlo deſcendiſſet, quod carnem ſuam eis daturus eſſet ad manducandã.

Ioan. 6. Deinde, quia videbant tanta ipſum operari miracula, facilius fiebat vt dæmonium ipſum habere dicerent, ſicut alibi

Mat. 12. expellente eo dæmonium, dicebãt in Beelzebub hoc ipſum facere. Theophylactus quoque refert Iudæos cum viderẽt Chriſtum cogitationes ſibi ſuas toties manifeſtare, id tribuere dæmonio, quod tamen opus eſt ſoli deo proprium.

Luc. 11. Et hic Auguſtinus ſolicite conſiderare nos admonet, vt ipſi

Mat. 9. quoque patientes ſimus, vidẽtes nos Chriſtum habere vir-

Marc. 2. tutem & maieſtatem dei immenſam, & quando quilibet ho-

Luc. 11. mo potens eſſe cupit, nos quoque imitari debemus ante omnia patientiam Chriſti, ſi potentiæ illius volumus eſſe participes. An quis noſtrum ſuſtineat patienter, ſi ſibi dicatur, quod dæmonium habeat? quod tamen eis dictum eſt, qui & homines ſaluat, & dæmoniis imperat. Dominus noſter Ieſus Chriſtus per meritum amariſsimæ ſuę paſsionis & mortis, nobis gratiam ſuam concedere dignetur, qua ſuffragante, in proſperitate non efferamur, & in aduerſis ſimus patientes: atque in ea ipſa patientia poſsidẽtes animas noſtras, vita tandem perfruamur æterna, Amen.

HOMILIA II.

Eccleſia. DOMINICA ſeptuageſimæ, qua ex more eccleſię ſanctæ interceptum fuit Alleluia, audiſtis dilectiſsimi in Chriſto, quomodo eccleſia ordinauit dominicas ſeptem continuas ante hanc hodiernum, de paſsione & morte domini. Priores illas quibus & Bacchanalia feſta peregiſtis, volens prætermitto, quoniam iis carnis operibus magis quam ſpiritui vacaſtis, quæ deinceps ſecutæ ſunt, eas paucis ad animum reuocare lubet. Pri-

Mat. 4. ma enim quadrageſimæ dominica eccleſia nobis Chriſti ob oculos poſuit ieiunium, vt illius exemplo nos quoque ieiu-

Mat. 15. nare moneret. Secunda, exemplum nobis ſtatuit mulierem iſtam Chananæam, quæ nos doceat ſedulo, conſtanter & perſeueranter ſimul atque humiliter pro nobis noſtriſque orare deum. Tertia vero dominica euangelij lectione declaratum eſt, quomodo Chriſtus dæmonium eiecerit mutum,

quo

quo obſeſſus qui prius mutus erat loqui cœpit, Vnde docẽtur ignaui & tardi, vt cõfiteantur peccata ſua, & dæmoniũ mutũ quo occupantur, eiiciant per pœnitẽtiam: & ſic loqui incipiant, cõfitentes peccata ſua. Dominica porro quæ media eſt in Quadrageſima, cõſolatur eccleſia filios ſuos iam confeſſos, vt lætentur, eo quod deus eos paſcere velit gratia ſua & virtute diuina. Et ne qui iã tunc bene cœperunt, ſubito nunc à bono propoſito reſiliãt, vexilla paſsionis dominicæ erigit, velut exclamans iã eccleſia cũ ſancto Bernardo, Si Chriſt us tanta patitur pro alienis peccatis, quãta nos patiemur pro propriis? Deinde vt gratiæ quoq; diuinæ efficiamur participes: quoniã opera noſtra, ieiunia, eleemoſynæ pœnitẽtia & cõfeſsio, nihil omnino ꝓfutura ſunt, niſi virtutẽ & efficaciã omnẽ haberent ex paſsione Chriſti, qui dixit, Sine me nihil poteſtis facere. Imo & ſacramẽta omnia, ipſumque adeo ſanctũ miſſæ ſacrificiũ, omne meritũ ſuũ & virtutẽ omnẽ, habẽt à Chriſto. Proponit etiã eccleſia hic in euãgelio nobis, qũo Iudæi perſequuti ſunt & contempſere dominũ, quẽ & Samaritanũ appellarũt, & dæmoniũ habere dixerunt. Sed ad hæc omnia mitiſsimã Chriſti audite & manſuetiſsimã reſponſionem. Ego enim, inquit, dæmoniũ nõ habeo, ſed honorifico patrem meum. Ecce hic dominus, quãuis duo ſibi à Iudæis obiecta erant, altem tantum refutat, ad primũ nihil reſpõdet, neque id vtique fruſtra. Nanque & Auguſtinus idipſum obſeruam, dicit, Samaritanum ſe non negauit Chriſtus nõ temere hoc fratres. Samaritanus enim interpretatur cuſtos, ſicut & Chriſt⁹ vniuerſæ eccleſię eſt cuſtos, iuxta illud Dauidis, Nõ dormitabit neq; dormiet qui cuſtodit Iſraël. & in alio loco, Niſi dominus cuſtodierit ciuitatẽ, fruſtra vigilat qui cuſtodit eã. Chriſtus itaq; deus, noſter cõditor, redemptor, cuſtos etiam eſt & Samaritanus. Quid in illa parabola euãgelica idem ille dominus docuit, quando Adam à Hieruſalem deſcendit in Hierico, & in via in latrones ꝓlapſus diabolos, ſpoliatus eſt ab ipſis & priuatus gratia ſancta dei, vulnerat⁹ inſuper in donis naturalib⁹. Quẽ nec ſacerdos Moſaïcus iuuare poterat neque prophetæ, donec Samaritanus ille veniret Chriſt⁹ dominus, qui illum deniq; impoſuit iumento ſuo, gratiæ ſuæ diuinæ, vel ſu per crucẽ paſsionis ſuæ, & in eccleſiam ſanctam detulit. atque ideo Samaritanũ appellari ſe paſſus eſt. Quanuis & ra-

Luc. 11. *Bernar.* *Ioan. 15.* *Auguſt.* *Pſal. 120.* *Pſal. 126.*

Pſal. 117. tio illa reddi poteſt, quod Chriſtus, cũ lapis ille eſſe angu-
laris, qui faceret vtraque vnum, qui Iudæos ſimul & Gẽtes
in vnam adduceret fidei atq; eccleſiæ communionẽ, exclu-
dere ſe noluit à Samaritanis. ¶ Cauſam nonnulli tertiam
aſsignant huiuſmodi, qm̃ Iudæis omnibus conſtabat, Chri-
ſtum natum eſſe Iudæum, ideóque opus non erat, apertũ a-
deo & manifeſtũ mendaciũ refutare, c. nónne de præſum-
ption. ¶ Calumnia altera, quod dicebant dæmonium eum
habere perinde erat iniqua, atq; ideo & paucis & mitiſsi-
Gregor. mis verbis ad ipſam reſpondit dominus, inquiens. Ego dæ-
moniũ non habeo. Quibus verbis ait Gregorius, quid aliud
niſi ſuperbia noſtra cõfunditur, quæ ſi exagitata vel leuiter
fuerit, atrociores iniurias reddit quã acceperit? Hic quãuis
dicere poterat dominus. Vos ipſi dæmoniũ habetis, id tamẽ
noluit facere, vt nos ſic doceret, ſi quando cõtemptũ & ca-
lumnias ſuſtinemus, pro neceſsitate noſtra tantũ vti reſpõ-
deamus, famam noſtram & nomẽ bonũ defenſuri: iuxta il-
Eccle. 41 lud Sapientis. Curã habe de bono nomine. hoc enim magis
permanebit tibi quã mille theſauri p̃cioſi & magni. Quã-
Prou. 22. uis etiã bona nobis ſufficeret conſcientia, tamẽ & fama bo-
na neceſſaria eſt propter p̃ximũ. Hinc liquet, famæ noſtræ
integritatẽ tueri nos poſſe, nunquã vero licere contra ca-
lumniari: quod quam nũc eſt in vſu, tam iniquũ eſt & im-
pium, ſiue iuſtam tu habeas cauſam, ſiue iniuſtam: niſi forte
Gregor. id facias amore & cauſa reipublicæ. An quid aliud hic nobis
innuitur, niſi vt eo tẽpore quo à proximis ex falſitate con-
tumelias accipimus, eorum etiã vera mala taceamus, ne mi-
niſteriũ iuſtæ correptionis in arma vertamus furoris? ne ita-
que tu ab alio etiam fur increpatus, illũ rurſus increpa cõ-
tumelioſe latronem, ſiquidem id ciuilibus etiam cautum eſt
legibus, l. eum qui nocentem. ff. de iniur. & lib. fa.

2 Pulchre hic expendit beatus Chryſoſtomus, q̃d Chri-
Chryſo. ſtus cũ habere dæmoniũ inſimulatur, leniſsimũ ſe exhibet,
Ioan. 8. & manſuetudine vtitur. Et paulò antè in eodem capite re-
prehendit eos acriter adeo & plurimis verbis, quando filios
Matth. 4. nunc Abrahæ ſe eſſe iactarent. Hinc diſcendum nobis pro-
ponitur, vt & ipſi ſi quando res noſtra agitur, ſimus mode-
ſtiores, ſin vero honor & gloria dei vertatur, ibi vero vel
Ioan. 8. maxime ſerio agamus. Simili exemplo quomodo & qualem
in tentatione diaboli ſe geſſerit dominus, require in domi-
nica

nica prima quadrageſimæ. Rationem iam porro ſubiungit dominus,dicens,Quoniam ego honorifico patrem, & vos inhonoraſtis me. quaſi diceret,Nō magni iſtas veſtras facio calumnias. tantum gloriam dei quæro, atque ideo fruſtra me inſimulatis, quaſi contrarius ſim & repugnem deo patri. Atque interim vos adeo reſiſtitis, & eundem patrem veſtrum affirmare non dubitatis. Deo autem in hoc repugnatis, quod me inhonoratis. Quiſquis enim apoſtolos & miniſtros dei contemnit, deum ipſum contemnit ſicut ipſe diſcipulis dixit dominus, Qui vos ſpernit, me ſpernit, & *Luc.* 10.
qui vos audit me audi'. Sed & in die nouiſsimo dicturus *Mat.* 15.
eſt, Quicquid minimo ex meis illis feciſtis, mihi feciſtis. Hic iam dominus excuſationis ſuæ cauſam eſſe docet, non mundanæ gloriæ cupiditatem,dū ſuam ſe gloriam nō quærere inſinuat', nec honoris appetentem ſe eſſe confirmat, ſicut ſuperbi & arrogantes facere ſolebant Iudæi, de quibus euangeliſta dixit,Dilexerunt gloriam hominum magis *Ioan.* 12.
quam gloriam dei. Non autem ſic honorem priuatum quærebat dominus,cuius etiam exemplum ille,nō malus vtique optimi magiſtri diſcipulus,Paulus imitatus, Mihi, inquit, *Galat.* 6.
abſit gloriari,niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti. Multa hic dici poſſent de faſtu,ſuperbia & ambitione quorundam,quibus nunc totus pene abundat mundus,quorum ini- *Prou.* 2.
quitas eo vſque peruenit', vt in peſsimis etiam rebus glorientur,atq; adeo exultent cum male fecerint. Chriſtus non honorem ſuū,ſed gloriā quærit dei,cui ſoli honor & gloria,vt ait Paulus. Contra autem faciant homines,qui omiſ- 1.*Tim.* 1.
ſa gloria diuina,ſuam tantū quærunt,opere vtique diabolico,quoniam tentator iſte ſicubi alias,hic ſane diligentiſsimus eſt,vt quacunque via gloriā dei imminuat,ſuā vero aſtruat,quod in idolis Gentiliū feciſſe cernitur,& nunc rurſus attētare idē incipit in Neochriſtianis iſtis, qui cultū dei omnem neglectui & contemptui habēt,qui authorē & ſuaſorem ſequentes diabolum, Miſſæ ſacrificium, horas ſeptē, proceſsiones, Letanias & quicquid canticorū eſt & pietatis,tollunt, & pro omnibus illis furibūda Bacchanalia, omne genus inſaniæ,conuiuia,ebrietates & pompas exercent, idque diligentius, quam omnibus retro ſit factum ſeculis.

3 Dices, An ne gloriam Chriſtus nullā habet,dum nullam quærit? Id refutans & ſibi quoque gloriam eſſe demō-

Ioan.8. ſtrans,cõſequẽter dicit,Eſt qui quærat & iudicet. Vox hæc electorum omnium eſt,qui gloriam nullã quærũt ſed deus tamen eorum loco quęrit.Ecce,Petrum tibi piſcatorẽ propone & Paulum apoſtolum. quid vnquam mũdanæ gloriæ quæſierunt?nónne cum Chriſto illud ſemper dixerunt ,Eſt qui quærat & iudicet, deus ille pater cœleſtis? Et ecce in maiori adhuc hodie illi ſunt honore, quã omnes iſti quotquot tũc glorioſi hominib⁹ vixerũt,& maximi habiti ſunt. Aut quid potuit inuenire imperator, quod non potuit inuenire piſcator?Imperatorũ, conſulum,& virorũ fortium, qui orbẽ armis domuerunt & ſubiugauerũt,ſepulchra ſunt Romę. At quanto plures Romam profecti ſunt,qui ſepulchra Petri & Pauli inuiſerẽt,quam qui pulueres & cineres Iulij, Auguſti aut Neronis viderent, eorumq́ue marmora & corroſa vetuſtate epitaphia? Qui ſic? quoniam Iulius vt
Iulius. erat arrogantiſsimus,ita primas vbique tenere voluit, nulliq́ue cedere. Vnde & cũ oppidũ quoddã aliquãdo pertranſiret,interrogatus à quodã ex ſuo comitatu,an in eo quoq; de principatu eſſent diſsidia,reſpondit,malle ſe hic primũ, quam Romæ eſſe ſecundum. Itaque cũ priuatæ gloriæ fuerit appetentiſsimus,quicquid omnino habuit tum honoris, tũ maieſtatis,præteriit vt vmbra. Id Chriſtus quoq; notauit,dicẽs Iudæis,Quomodo vos poteſtis credere qui gloriã
Ioan.5. ab inuicem accipitis, & gloriã quæ à ſolo deo eſt non quæritis? Iulius ergo quãdo infidelis fuit, in eadem ſua infidelitate periit,& nunc flãmas ſuſtinet gehẽnæ. Cõtra autẽ Petrus & Paulus,quãdo nullã quæſierunt ſibi gloriã,à deo in tantũ honoris & veræ gloriæ euecti ſunt apicẽ,vt nunc per vniuerſum celebrentur orbem, ſintq́; beati in perpetuum. Huiuſcemodi quædã apud ſe recogitẽt,qui ſuperbiæ faſtu inflati ſunt & turgidi,atq; deinceps omnẽ ambitionẽ & arrogantiã omittant. Nanq; & pro mẽbris ſuis hoc dixit dominus,eſt qui gloriã meam quærat,deus ille pater cœleſtis, ſimul ac iudicet, qui vnicuique gloriã & coronã meriti ſui
1.Ti.4. retribuat. Cuius certũ ſe Paulus profitebatur , quoniã redditurus eſſet deus ſibi coronã iuſtitiæ,ſicut & Chriſto tri-
Ioan.12. buerat,quãdo audiebatur vox de cœlo, Et clarificaui, & adhuc clarificabo. Quod ipſe etiam peracta cœna , dominus
Ioan.17. coram diſcipulis teſtatus eſt. Sed iã hic quæſtio incidit,quo-
Ioan 15. modo hoc loco patrẽ iudicare dicat, quẽ paulò antè nemi-

nem

nem iudicare,ſed omne iudiciū filio dediſſe aſſeruit? Vbi luce clarius videant oportet, quantumuis cæci homines iſti & Neochriſtiani noſtrates, quomodo opus ſit diſtinctionibus in literis ſacris, quod ipſum quã nolebant primū nobis permittere,tam nūc multis noſtris rationibus impulſi fateri coguntur, & eo tamen multum abutuntur ad dilaniationes ſacrarum ſcripturarū. Multas hic ambages facit & per lōgum procedit B. Auguſtinus, & tamen in eo tandem illius conſiſtit ſententia,quod Chriſtum cum diceret patrem neminem iudicare,aſſerit locutū eſſe de extremo iudicio. vbi impij iudicati & cōdemnati ſuppliciis deputabuntur æternis, idque Chriſto ita iudicante. Aliud adhuc autem iudicium eſt diſcretionis,quo boni ſecernuntur à malis, atque hoc deus pater ſubinde exercet ab ipſo iam inde mūdi initio, vſq; ad finem eiuſdē. Et illud à deo expetēs Dauid,inquit,Iudica me deus & diſcerne cauſam meã de gente nō ſancta, ab homine iniquo & doloſo erue me. Eodemq; hic modo Chriſt⁹ dicit eſſe,qui gloriã ſuam, & quærat & iudicet, vt hinc appareat quantū iſla ad reliquorū hominū vana & inani gloria diſter. Diſtare enim eã multíſq; modis ab iſta differre, iã olim Dauid quoque in ſpiritu præuiderat,dicens, Vnxit te dn̄s deus oleo lætitiæ præ cōſortib⁹tuis. Teſtatur idē Hieremias etiã, cum ait, Tu domine Sabaoth, qui iudicas iuſte, & ꝓbas renes & corda,videã vltionē tuã ex eis,tibi enim reuelaui cauſam meam. Hoc itaque illud eſt,quod māſuetiſſimus dominus noſter Ieſus Chriſtus calumniãtibus & cōtemnentibus ipſum Iudæis omne iudiciū patri ſuo cœleſti relinquit, nec quicquã ſibi vel iudicij vel vindictæ reſeruat. Quo exēplo nos etiam docuit patientiam obſeruare, non vltionem quærere, ſed eam omnem deo tanquã propriam & peculiarem dimittere. Quod alias nos Paulus quoq; monuit diligenter, dicens, Non malum pro malo reddentes, non voſmetipſos defendentes,ſed dare locum iræ.ſcriptū eſt enim, Mihi vindictam, ego retribuam, dicit dominus. Id etiam ipſum eſt, quod legimus ſecundū tranſlationē noſtram in Deuteronomio, Mea eſt vltio, & ego retribuam in tempore ſuo. Nos quoque iam cōiunctis omnes precib⁹ ſupplices deprecemur deum,vt ille gratiam nobis ſuam cōcedat benignus: qua ſuffulti, nec odium neque rancorem aliquē radices agere ſinamus in cordibus noſtris:ſed vt munda & libera mente orare

Auguſti. *Pſal. 42.* *Pſal. 44.* *Hiere. 1.* *Gregor.* *Rom. 12.* *1. Petr. 3.* *Deut. 31.*

Matt.6. poſſimus omnipotentiam dei, quatenus debita noſtra nobis dimittat, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: nec alicuius efficiamur vindictæ cupidi, ſed vltionem omnẽ & vero & ſummo atque adeo vnico iudici relinquamus deo: *Sapien.11.* qui vt cõſtituit, ita omnia quoque in menſura, pondere & numero certo cognoſcit. Deinceps vt eiuſdem etiam gratiæ diuinæ præſidiis adiuti, noſmet quoque exerceamus iugiter in operibus bonis, in humilitate, in rerum mundanarum cõtemptu, quatenus tandem deus pater noſtram etiam quærat gloriam cum omnibus ſanctis in vita æterna. Id adeo nobis tribuat clementiſſimus ille gratiæ bonorúmque omniũ dator, qui & benedictus eſt in æuum, Amen.

HOMILIA TERTIA.

SIGNA ſua toto anni circulo volare per omne vitij flagitijq; genus ſinit diabolus, quib⁹ proh dolor innumeros homines militiæ ſuæ adiũgit. Decet itaque, & id ſane nimium decorum tum æquũ eſt, quod hodie eccleſia ſancta dei vexillũ erigit Chriſti Ieſu, vexillum ſanctæ crucis, vexillũ illud nobile precioſo Chriſti ſanguine aſperſum & rubricatũ: idq́ue non ſine acclamatione gratulabunda fidelium omnium. Statim enim cõſpectis ſignis illis, concinũt pij homines, Vexilla regis ꝓdeunt, fulget crucis myſteriũ. Et deinceps erumpẽte affectu proſtratiſq; in terra genub⁹, ac clamatur ab omnib⁹, O crux aue ſpes vnica, hoc paſsionis tempore auge piis iuſtitiã, reiſque dona veniam. Et hoc Chriſtiana requirit diſciplina, vt quoties per hoc tempus paſsionis dominicæ verſus hic canitur, genu flectãtur. Legit præterea eccleſia iam hodie epiſto- *Hebr.9.* lam illam Pauli, qua Apoſtolus Hebræis enarrat, quomodo Chriſtus per ſanguinẽ ſuum propriũ ingreſſus ſit in ſancta ſanctorũ, vt ſi aliquo modo pia mater & benigna filios ſuos ad crucem Chriſti adduceret. Quid quod omnes verſus, antiphonæ, reſpõſoria & cantica omnia, tam in matutinis quã cæteris diuinis officiis eo tendunt, vt paſsionem Chriſti nobis inculcent? de cuius fructibus & commodis multa dici ſolent in die paraſceues. Verum hic iam vel tandẽ omnis deſinat leuitas, ceſſet & fugiat omnis vanitas, à peccatis & malis omnibus ſibi caueant omnes homines, offenſiones etiã proximorũ & ſpeciem quamlibet horreant peccati. Quis enim ſuperbiat, videns Chriſtum regem gloriæ miſere adeo contemptum?

temptum? Quo ore etiam impudentiſſimus quiſque gulam ſectabitur, cõſiderant ſaltem felle & aceto dominũ potatũ? Et ſic de ſimilibus quoque vitiis dici poteſt. Quanuis autem toto hoc quadrageſimali tẽpore deceat nos honeſtatem ſanctioremque vitã viuere, tamen & hoc poſtremũ tempus diligentius adhuc reliquo eſt obſeruandũ, ieiuniis, eleemoſynis, orationibꝰ & reliquo cultu diuino, atq; piis exercitationibus, quatenus ſic nos quoque meriti amariſſimæ paſsionis Chriſti efficiamur participes. Quo nomine legere nũc eccleſia incipit prophetã Hieremiam, qui plurimis & ſignis & argumentis paſſionẽ Chriſti prędixit. Eo quoque hodiernum totũ vergit euangeliũ, quo audiuimus Chriſtũ à Iudæis extremæ cõtemptum, & pro Samaritano habitum, qui & dæmoniũ habeat. Verũ ad hæc opprobria omnia mitiſſimꝰ dominus tantũ, & id quoque ſimpliciter, negat, Ego, inquiens, dæmoniũ non habeo, neq; gloriam quæro meam. Deus ille pater eſt qui non quærat tantum, ſed & iudicet. Nos iam porro reliqua euangelij huius verba breuiter excutiamus.

1 Dicit dominus, Amen amen dico vobis, ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem nõ videbit in æternum. *Ioan. 8.* Attende & vide hic mirabilia. Iudæi Chriſtum cõtempſerant, vt qui maxime: contra iam dominus doctrinam eis proponit ſalutarem. Vnde diſcendũ nobis eſt, quod cum malorũ peruerſitas creſcit, non ſolum prædicando frangi nõ debet concionator, ſed & augeri, id enim ſuo nos hic exẽplo dominus admonet, qui poſtquã habere dæmonium dictus eſt prædicationis ſuæ beneficia largius impendit. *Gregorius* Quæſtionẽ de gloria ſua remittit ad patrem, ipſeque ad prædicandũ accingitur, quaſi dicturus, Vos me Iudæi dæmoniũ habere dixiſtis, *Auguſti.* ſed ego interim ad vitam vos voco æternã. Sermonẽ itaque *Theophy.* meum ſeruate, & non moriemini in æternũ. Hic iam Samaritanũ ſe eſſe verũmq; adeo cuſtodẽ declarat, qui ſolo verbo ſeruare eos queat, ne moriantur vnquã. Si quis, inquit, ſermonem meum ſeruauerit, mortem nõ videbit in æternum. Vbi Chryſoſtomus dicit, nõ modo intelligendã eſſe fidem, *Chryſoſto.* ſed vitæ etiam puritatem. Audite hæc, audite inquã neochriſtiani, & diſcite fidẽ iſtam nudã non ſufficere, quos vos ſubinde clamatis, & ſimplicẽ crudelamq; plebẽ ſeducitis. Ecce *Iaco. 2.* & vitæ puritas neceſſaria eſt, porci, nõ homines, hirci ſqualidi & fœtidi, aſini ignauiſſimi. Ecce fides ſola vobis nil pro-

derit, quia ſine operibus mortua eſt tota. Quia tūc quiſque doctrinam ſeruat Chriſtianam, cum tandē operibus implet.

Theophy. ¶Theophylactus hic quoque nos cōſiderare admonet, quo modo omne Iudæorum propoſitū infringat dominus. Illi enim diu noctuque aliud ne cogitabāt quidē, niſi vt aliquo modo Chriſtū perderent & occiderent. Viciſsim dominus oſtendit eos fruſtra cōtra ſe furere & inſanire, veluti dicēs, Quid me paratis occidere, quando qui ſermones meos ſeruant, nō morientur? multo minus ego moriar, qui vitā præbeo ſeruantibus verba mea. Aut quæ vos agitant intēperiæ, quod nolenti mihi eripere vitam cogitatis? ¶Verum hic tu quæres quis horū ſic verborū ſenſus, Mortem non videbit. Quis enim etiam moriens eſt, qui mortem videat, quando iamiam morituris oculos ipſa mors claudit, vt amplius videre nil queant? Deinde quomodo Chriſtus adhuc mortalis adeoq; cum mortalibus hic cōuerſatus & locutus, dicere potuit eum, qui ſermones ſuos ſeruaret nō moriturū, quando & ipſe domini exitus per mortē factus fuerit, iuxta antiquū

Pſal. 67. illud Dauidis oraculū? Præterea electi quoque, æternā iſtam

Eſa. 66. viſuri ſunt mortē damnatorū, teſte Eſaia qui dicit, Egrediētur & videbūt cadauera virorū, qui præuaricati ſunt in me.

Auguſti. ¶Auguſtinus ad hæc reſpondens, Videte, inquit, locutiones ſcripturarum. mortem nō videbit, id eſt, guſtabit & experietur. Quo vno verbo prima ſimul & tertia ſoluitur obiectio. nam vt maxime quis mortē videt ſuam, tamē experitur vtique: ſed ſancti mortem non experientur damnatorum, quanuis eandem ad beatitudinis ſuæ augmentum ſint

Pſal. 57. viſuri: ſic Dauid, Lætabitur, inquit iuſtus, cum viderit vindictam. Deinceps mors quoque gemina eſt: altera temporalis, de qua hic Chriſtus non loquitur, quando ea diſſolutio, tantum corporis & animæ eſt, abiectio & depoſitio corporis huius nos grauantis. Hęc etiam cuique peccatorū onere & ſarcina carenti, via eſt ac mediū ad vitam æternā. Mors altera animæ eſt in æterna dānatione, mors perpetua, mors inferni: mors à qua vt redimeret nos, venit dominus, hanc non viſurus eſt in æternum, quiſquis verbum dei non memoria tantū, ſed per charitatem & operum bonorū adim-

Eccle. 8. pletionem ſeruat. quoniā etiam Sapientis teſtimonio, Qui cuſtodit præceptum, non experietur quicquā mali, eo quòd conſeruatio legis incorruptionis perfecta conſummatio eſt: & quandiu

& quandiu lumẽ ſecum ardens retinet quiſpiã, tandiu ei tenebræ non ſuperuenient, vt ait Origenes. Inde quoque reſponſio patet ad verba prophetæ, quis eſt homo qui viuit, & non videbit mortem? Ille nimirum qui verba dei ſeruat. *Origen.*

2 Sed iam ad tam ſalutarẽ Chriſti doctrinam, inuidẽtium audite calumniam Iudæorum. Nunc enim, inquiũt, cognouimus, quia dæmonium habes: Abrahã mortuus eſt & prophetæ, & tu dicis, Si quis ſermonẽ meum ſeruauerit, non guſtabit mortem in æternum. Vbi Greg. dicit, quod ſicut bonis neceſſe eſt, vt meliores etiam per contumelias exiſtãt, ita ſemper reprobi de beneficio peiores fiunt. Et hic quoq; cõſiderandum venit diligentius, quã omnino veraciſsimus hiſtoriæ euangelicæ ſcriptor ſit Ioannes: quem etiam non pudet tantas deſcribere contumelias, quas de Chriſto Iudæi cogitarunt & protulerunt. Deinde faſtum quoque Iudæorum expẽde & ſupercilium. ita enim inquiunt, Nunc cognouimus quia dæmonium habes. id antea certo neſciebamus, nũc vere ſcimus. Vbi & ſtupiditatem eorum vide, eo ꝙ dum ſibi videntur certiſsimi, turpiſsime labuntur & errant. nõ intelligentes dominum de morte loqui damnationis æternæ, quod ipſi, qua erant in cognoſcendo vero tarditate, ad mortem corporis referebant. Siquidẽ & tunc quanuis iam mortuus erat Abraham corpore, gratia tamẽ dei viuebat adhuc, ſicut alio in loco euãgelij domin⁹ aduerſus Sadducæos probat, cum ait, Non legiſtis quod dictum eſt à deo dicente vobis, Ego ſum deus Abrahã & deus Iſaac, & deus Iacob? Nõ eſt deus mortuorũ, ſed viuentiũ. En Abrahamum tibi etiam tunc maxime viuentem, cum corpore iam mortuus erat: & viciſsim (vt hic de vita & morte dominus loquitur) Iudæos tum, cum ſibi maxime viuere videbantur, omnino demortuos. Sic ergo, ait Auguſtinus, morte iſta, quã dominus vult intelligi, nec Abraham mortuus eſt, nec prophetæ. illi enim mortui ſunt, & viuunt Iudæi autem viuebant, & mortui erant, neque mortem illam tamen videbãt, in qua iam ſepulti iacebant, ſed potius: dum ſuæ mentis præ furore nõ erãt, maioris etiam ſe ſtultitiæ reos profitentur: quia ſi dominus dæmoniũ, vt inſimulabant iſti, habuiſſet, quomodo nõ ſtolidi & fatui omnino fuiſſent, qui illũ diligenter adeo obſeruabant? ita Chryſoſt. Verum id omne ex germana ſua malitia faciebãt, quod ex multis adeo Abrahã domino obiiciũt:

Ioan. 8. *Gregor.* *Auguſt.* *Matt. 22.* *Exo. 3.* *Auguſti.* *Chryſoſto.*

ideo nimirum, vt vel ſic eum vulgo magis redderent odio-
ſum, ſi ille ſe maioré Abraham aſſereret, quem Iudæorum
gẽs tota maximi faciebat, vt erat ſane honore magno digniſ-
Geneſ.17. ſimus, quãuis Chriſto multis modis inferior. Quoniã Abra
22.& 12. hæ circuncíſio data eſt, Abrahæ Chriſtus promiſſus eſt, in
cuius ſemine quoq; futurũ vt benedicerentur omnes tribus
terræ. Abrahæ terra illa ꝓmiſſionis primũ oblata eſt. Odio-
Ioan. 8. ſe ergo domino exprobrabant Iudæi, Quẽ teipſum facis? &
ſic tanquã arrogantẽ atq; ſuperbum reprehendebant, qui ſe
Origenes. etiã Abrahę anteponeret & ꝓphetis, ſed male in hoc loque-
Ioan.17. bantur. quod dicebant Chriſtũ ſeſe tantum facere, atque ſic
cæcutientiũ fuit hæc prolatio: quoniam non ſe fecit Ieſus id
quod eſt, ſed à patre recepit, iam inde ab æterno, ſicut & di-
cebat ipſe, Nunc clarifica me tu pater apud temetipſum cla
ritate, quam habui. priuſquã mundus eſſet, apud te. Magnus
itaque fuit, nõ quod ipſe ſemet fecerit magnũ, ſed quia ta-
lem eum ab æterno genuit pater: quãuis & ipſe cum tantus
erat ſemet humiliauit, & in forma dei exiſtens, non rapinam
arbitratus eſt eſſe æqualem deo, ſed ſemetipſum exinaniuit,
Philip.2. formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus,
& habitu inuentus vt homo, humiliauit ſemetipſum, &c.

3 Quando in poſtrema ſermonis ſui parte Iudæi ambi-
tionem domino exprobrauerant, illam prius hic à ſe decli-
nat, deinde ad argumentũ de Abraham reſpõdet, Primúm-
que dicit, Si ego glorifico meipſum, gloria mea nihil eſt.
Ioan. 8. Quibus ille verbis non hoc voluit, authore Chryſoſtomo,
Chryſoſto. quaſi non ipſe quoque ſemet glorificet: ſed tantũ falſis ip-
ſorum reſpondere voluit cogitationibus & ſuſpicionibus,
ſicut & alibi in Ioanne negat ſe de ſeipſo dare teſtimonium
eo nimirum, quo Iudæi modo putabant. Oſtendit ergo, vt
Beda. inquit Beda, iis verbis nihil eſſe gloriam vitæ præſentis, cu-
iuſmodi ille ſane honorẽ nec habebat, nec appetebat: verũ
omnis ſua gloria vna & eadẽ erat cum illa, quã habet pater
ſuus cœleſtis, gloria æterna & immortalis. Omnis autẽ glo-
1.Ma.2. ria mũdi inſtar fumi eſt, qui ex igne aſcẽdit, ſicut Matathias
iamiam moriturꝰ dicebat filiis ſuis, A verbis viri peccatoris
ne timueritis, quia gloria eius ſtercꝰ & vermis eſt. Hodie ex-
tollitur, & cras nõ inuenietur, quia conuerſus eſt in terram
ſuam, & cognitio eius periit. Ecce quã proprie & expedite
ſenex ille iam morti proximus, filiis ſuis depinxit veram ſu-

perbi

perbi hominis naturam & proprietatē, omnemq́; eius euentum. Paucis hoc idem dominus inſinuat, dicens gloriā ſuam nullam, imò nihil omnino futurā, ſi ſemetipſum glorificet.

¶ Verum vt omnem impiorum etiam ſuſpicionem euerterēt, nec vllam amplius illi ignorātiæ ſuæ poſſent excuſationē prætexere, audire quid ſequatur, Eſt pater meus qui glorificat me, quē vos dicitis, quia deus noſter eſt. Ecce hic aduerſus impios, & in malitia ſua induratos adhuc ſeſe aperit dominus, & clare diuinam ſuam maieſtatem oſtendit, docēs eum ſibi patrem eſſe, quem illi ſuum profitētur & affirmāt deum. Hic iam locum nullum iſtorum amplius habet ignorantia. Quomodo ab æterno deus pater filium ſuum ſecundum diuinam naturam honorauerit, ſecundum humanam quidem ipſum in ſuo ſtatim baptiſmo clarificauit, voce dela pſa & audita cœlitus, Hic eſt filius meus dilectus, in quo mi hi complacui. Similiter quoque clarificauit eum in illa glorioſa transfiguratione ſuper montem excelſum, ibi etiam ex nube audita voce, Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene cōplacui, ipſum audite. Inſigni inſuper claritate & gloria illuſtrauit eum Hieroſolymis paulò antè paſsionē ſuam quando vox de cœlo lapſa dicebat, Et clarificaui, & adhuc clarificabo. An non ſunt hæc teſtimonia magnifica dei de Chriſto Ieſu? quomodo adhuc non paulò manifeſtius ſplendidiusq́; clarificauit in ſua paſsione, cum moueretur terra, ſol & luna obfuſcarentur, & caligine ſua condolerent creatori, petræ ſcinderentur, aperirenturq́ue ſepulchra. Et deinceps in glorioſiſsima illius reſurrectione gloria hæc manifeſtior adhuc & illuſtrior apparuit, quādo rurſus mouebatur terra, quando inſtar fulguris deſcendens de cœlo angelus, remouebat ab oſtio monumenti lapidem, aliiq́ue angeli apparebant mulieribus, & Chriſtus ipſe diſcipulis ſuis, dicens omnem ſibi traditam eſſe poteſtatem in cœlo & in terra. Ecce quomodo clarificauit deus filium ſuum in ipſa quoque aſcenſione glorioſa & magnifica, quam & Lucas deſcripſit, & in ſpiritu vidit Ioannes, dicens in Apocalypſi, Habet in veſtimēto & in femore ſuo ſcriptum, Rex regum & dominus dominantium. Chryſo. ait, Non peregrinū pro ſe teſtimoniū aliunde adducit dominus, ſed cōtentus eſt illo paterno, quādo & pater ille ſuus quo fretus eſt, deus erat Iudæorum, ne iſti ſuſpicarentur alienū deū ipſum inducere velle.

Ioan. 8. *Matt. 3.* *Mat. 17.* *Ioan. 12.* *Matt. 27.* *Mat. 28.* *Act. 1.* *Apoc. 19.* *Chryſoſto.*

4 Defectum tãdem proprium es indicat, cum ait, Et non cognouiſtis eum, ego autem noui eum. Dices & Iudæos a-
Pſal.75. gnouiſſe deum: iuxta illud Pſalmi, Notus in Iudæa deus, in Iſraël magnũ nomen eius. Ad hoc reſpondetur, cognouiſſe quidem Iudæos deum, ſed vt conditoré tantum & adminiſtratorem mundi, non vt eum qui per vnigenitũ filiũ ſuum Ieſum Chriſtum miracula operaretur. Et in hoc quidem du
Chryſoſto. bium nullum eſt, quanuis ex ſententia Chryſo. & Theoph.
Theoph. voluiſſe dominum mihi videtur, quod nõ cognouerint dominum Iudæi, vt patré ſuum, quia ſic filium ipſius non crucifixiſſent: idq́; tamen intelligẽdum eſt more ſcripturarum, vbi impij agnoſcuntur & appellantur quaſi qui nõ noſcant deum: hoc eſt, ita viuũt, ita agunt omnia: vt qui deũ nõ agnoſcunt: ſicut noſtrates nunc faciunt neochriſtiani, de quibus dici merito poteſt, quoniã non cognoſcunt deum: ſic Eſaias
Eſaia 1. dicit, Iſraël me non cognouit, & populus meus non intellexit. In vniuerſum autem, quiſquis viã dei non ingreditur, in ſacris literis perinde habetur, ac ſi neque deum cognoſcat, neq; viciſsim noſcatur ab illo. Cuius rei ſi è ſacris literis te-
1.Reg.2. ſtimonium requiris, en hic tibi quod in hiſtoria Regum ſcriptum legitur, filij Heli, filij Belial neſcientes dominum, neque officium ſacerdotum ad populum. vnde ſatis liquet, eo filios Heli ignoraſſe dominum, quod male vixerint, ſicut ibidem clare patet in textu. Sed & hoc ipſum eſt quod Pau-
Titi 1. lus de eis refert qui cum affirment ſe noſſe deum, factis ta-
1.Ioan.2. men negant. Huc pertinet etiam illud Ioannis, Qui dicit ſe noſſe deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt, & in eo veritas nõ eſt. Recte itaq; de Iudæis deum factis ſuis negantibus, ait dominus quod non cognoſcant deum, quem ta
Mat.11. men vere cognoſcebat ipſe, ſicut apud Matthæũ quoq; ait, Nemo cognoſcit patré niſi filius, & nemo filium niſi pater. Et vt quod dixerat veriſimile & credibile reddat, adiungit inſuper, Sed ſcio eum & ſermoné eius ſeruo. Ecce ſigillum erga deũ, & optimum & tutiſsimũ eſt, ſeruare mãdata illius.

¶ Ne tamen hic quoq; prætereas illud, quod deinceps ait, Si dixero quia non ſcio eũ, ero ſimilis vobis mendax. Vbi Au-
Auguſti. guſtinus dicit, Arrogantia non ita caueatur, vt veritas relinquatur. & certum eſt, neminem celare debere veritatem vbi res expoſtulat, quia huiuſmodi ſilentium apud deum pro mẽdacio cõputabitur. Sed quem hoc eſt turpe & vitioſum.

tam

tam frequens nunc eſt, adeo vt in deſcribendo illo iuſtū inſumi poſſet volumē. in aulis autē principum nihil vſitatius, nihil eo cōmunius eſt, ſi modo eius exēplum aliquod requiris. Deus optimus maximus verā nobis in bona & ſancta fide cognitionem dei donet, atq; in omnibus virtutibus: quatenus à caliginoſa & obſcura iſta dei, quam in hac vita habemus, cognitione, perueniamus ad clariſsimum illum diuinæ eſſentiæ aſpectum & intuitum in æterna patria, Amen.

HOMILIA IIII.

Ex multis & immenſis operibus dei illud longe maximum eſt quod filiū vnicum ſuum miſit in hunc mundum, factum ex muliere, factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erāt redimeret. Magnū & pulchrū ſane illud erat, quod ille qui viuit in ſecula, creauit omnia, cœlum ſimul & terrā. Sed quāto maius eſt, quod filius dei exinaniuit ſemetipſum factus homo? Quoniam & hæc charitas multo maxima fuit, vel Chriſto id aſſerēte, Maiorem charitatē nemo habet, niſi vt animā ſuam quis ponat pro amicis ſuis. Et hoc ipſe fecit in ara crucis iuxta promiſſum ſuum, quando dixerat animā ſuam ponere ſe pro ouibus ſuis. Eiuſmodi dilectionē dei immēſam & ineffabile beneficium nobis ob oculos hodie ponit, & in memoriā reuocat eccleſia, admonens ne illius vnquā obliuiſcamur, ſicut & Paulus nos exhortatur, dicens, Recogitate eum qui talē ſuſtinuit à peccatoribus aduerſus ſemetipſum contradictionem, ne fatigemini animis veſtris deficientes. Et ne obiter ſaltem & oſcitanter hæc omnia animo cogitemus, ſed ſerio concipientes gratias agamus deo, eccleſia ſancta primo ſtatim mane vexillum crucis erigens, nobis illud oſtentat: mōſtrat lanceam, qua vulneratus ſaluator mūdi, ſanguinis & aquæ fluēta ex pectore ſuo effudit: docet impletum iam eſſe illud Dauidis, In nationibus regnauit à ligno deus. In omnibus capitulis vtitur variis de paſsione & morte Chriſti ſcripturis, & locis epiſtolæ Pauli ad Hebræos: quomodo nos ille redemerit in ſanguine ſuo, & dederit ſemetipſum holocauſtū pro vniuerſo mundo, quoniam ipſe eſt agnus ille, quem Ioannes vidit occiſum. Et nos itaq; totis animi noſtri viribus paſſionem Chriſti recogitemus, & quanta ille pro nobis peccatisq; noſtris ſuſtinuerit à vaniſsimis Iudæis, qui & Samaritanum eum appellarunt, & dæmoniū habere dixerunt, calum-

Galat. 4. *Eccle. 18.* *Philip. 2.* *Ioan. 15.* *Ioan. 10.* *Hebr. 11.* *Ioan. 19.* *Hebr. 9.* *Apoca. 5. & 13.*

niati ſunt inſuper eum tanquam arrogantē & ambitioſum? quod ille refutans, gloriam ſe propriam non quærere affirmauit, quando alius eſſet qui quærat & iudicet. Verum quia Abrahamū ei obiecerunt, qui mortuus iam fuerat, & tamen maior ipſo extitiſſet, in hac etiam parte reſpondens, inquit.

Theophy. 1 Abraham pater veſter exultauit vt videret diem meum, vidit, & gauiſus eſt. Hoc loco ait Theophy. docet quod maior ſit Abrahamo. quia enim illi dicebant ei, Num tu es maior patre noſtro Abraham? dicit hic, Et iam, maior ſum. etenim ille exultauit vt videret diem meū, hoc eſt, deſideratum & optatum habuit illū, & gaudij authorē ſcilicet, eo quod in beneficium cederet non parui alicuius cōmodi, neq; vulgaris eſſet dies, ſed magni. Sed ipſa etiā verba hic altius paulò conſidera. Abraham, inquit, pater veſter. appoſite enim

Chryſo. & vrbane hic eos taxat, quaſi diceret, ex ſententia Chryſo. Iactatis vos filios eſſe Abrahæ. quam male igitur vos decet triſtari & dolere ſuper me, cū tamē pater veſter exultarit vt videret diem meum? Ne itaq; me adeo vilipendatis, vt ſoletis

Luca 4. ſubinde dicere me & clamare fabri filium: nec videntes nec conſiderantes patrē meum qui in cœlis eſt. Abrahā qui-

Matt. 13. dem pater veſter eſt ſecundum carnē & promiſsionem, ſed vos ipſos indignos facitis, dū operibus eius non participatis.

¶ Quæri etiam ſolet, de quonā hic die dominus loquatur, ſuper quo exultauit Abraham. Nam quod ait, diem meum.

Auguſti. inquit Aug. incertum eſſe poteſt, vnde dixerit, vtrum diem domini temporalem, quo erat venturus in carne, an diē domini qui neſcit ortum, neſcit occaſum. ſed ego non dubito patrem Abraham totum ſciſſe, quoniam & ad ſeruū ſuum

Gen. 24. quem ablegaturus erat, dixit, Pone manum tuā ſuper femur meum, vt adiurē te per dominū deum cœli & terræ. Quod aliud vtiq; iuramentum non fuit, niſi quia eo ipſo deſignatum eſt, ex ſtirpe Abrahæ venturum in carne deum cœli.

Gregor. Greg. vero ait tunc Abraham diem domini vidiſſe, cum in figura ſummæ trinitatis tres angelos hoſpicio recepit: quib⁹

Gen. 18. profecto ſuſceptis, ſic tribus quaſi vni locutus eſt, dicēs, Do

Chryſo. mine, ſi inueni gratiā corā oculis tuis. Porro Chryſo. diem meum, inquit, hoc loco crucē mihi ſignificare videtur, quē in arietis oblatione Iſaac præfigurauit. Conſtat autē, Chriſtum hic dicere voluiſſe Iudæos, quod voluntarie pateretur, quando in hoc laudauit Abrahamum, quoniā exultarit

videns

vidēs Chriſti paſsionem. Et ſic cōmuniter doctores tranſeunt cū iſto intellectu, volentes Chriſtū hic loqui & velle Abrahā in ſpiritu præuidiſſe, Chriſtū de genere ſuo naſciturū, & ex hac viſione magnam ſibi lętitiā concepiſſe, ſicut & de Eſaia inquit Sapiens, Spiritu magno vidit vltima, & cōſolatus eſt lugentes in Sion vſq; in ſempiternū. Oſtendit futura & abſcondita, antequā euenirent. Verū adhuc inuenio quoſdā intelligere verba hæc Chriſti nō de illuminatione, qua Abrahā in ſpiritu dei viderit Chriſtū venturū, quādo & idipſum omnes à tēporibus Abrahæ ſancti crediderunt, & in ſua quiſque illorū vita ardēter deſiderauit naſci Chriſtū: ſed tamen nō viderunt iuxta illud verbū Chriſti, Multi reges & prophetæ voluerūt videre quæ vos videtis, & nō viderunt. Adducuntur itaq; & perſuadētur illi, vt credāt Abrahā non tantū in ſpiritu aduentū domini præuidiſſe, ſed & animā eius in limbo certificatā fuiſſe, iā natum eſſe Chriſtum, iamq́ue futurum iuxta promiſsionem olim ſibi datam, vt in ſemine ſuo benedicantur omnes gētes terrę. Certum autem ſuper iis Abraham factum putant vel per reuelationem angelicam, vel per Simeonem, vel certe per Ioannē qui Abrahæ annunciarit ſeſe iam digito demōſtraſſe, ſe baptizaſſe eum, quem omnes omnibus retro ſeculis patres expectarent. Et inde gaudium atque exultationem Abrahæ proueniſſe, ſicut Eſaias ait, Videbis & afflues, mirabitur & dilatabitur cor tuum. 2 Carnales, inquit Gregorius, Iudæi, oculos à carne non ſubleuant: quia in eo ſolam carnis ætatem penſant, dicunt. Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti? Quanuis hic Chryſoſtomus quadraginta tantum annos legit, tamen Vaticanum quoque exēplar in Gręco quinquaginta habet.) Corpus ſolummodo conſiderabant & faciem domini, atque dicebant, Annos (vt plurimum) habes quinquaginta, & quomodo Abraham videre potuiſti, qui ante annos iam pene bis mille mortuus eſt? Nō deſunt etiā qui arbitrantur Chriſtū cōtinuis ieiuniis, multis vigiliis, & perpetuis laboribus emaceratum, facie viſum magis ſenili quā pro ætate. ſed benigne redemptor noſter eos à carnis ſuæ intuitu ſubmouet, & ad diuinitatis contēplationem trahit, dicēs, Amē amen dico vobis, antequā Abraham fieret, ego ſum. Appēde verba & agnoſce myſteriū: quia creatura erat Abraham

Gen.22. Eccle. 43 Luc.10. Gene.22. Ioan.1. Eſa. 60. Gregor. Chryſo. Gregor. Ioan.8. Auguſt.

xerat, Antequã Abraham fieret, ego ſum. Multo durius & acerbius ſæpe alias eos increpauerat, quã nunc, ſicut in eodẽ hoc euãgelij huius capite legitur dixiſſe, Moriemini in peccatis veſtris, hoc eſt, perpetuo cõdẽnati eritis. Itẽ, Nũc quęritis me interficere, hominẽ qui veritatẽ vobis locutus ſum, quã audiui à deo. hoc Abrahã nõ fecit. Rurſus, Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere. ille homicida erat ab initio. Admirabitur itaq; aliquis non immerito, quomodo Iudęi verbis iſtis duriſsimis nihil cõmoti, nũc demũ in irã conuerſi, lapides arripuerit, vim & impetũ facturi in dominũ. Verũ quiſquis ille fuerit, mirari ſane deſinet, vbi cognorit verba hæc quanuis in noſtra lingua Romana ſimul & Græca appareant leuiſsima, in idiomate tamẽ Hebræo. quo Chriſtus cum Iudæis loquẽs vſus eſt, eſſe grauiſsima. Eſt enĩ in iis verbis verũ dei nomẽ expreſſum, ſicut & Chryſo. illud vidit: & qui hoc audierũt Iudæi linguæ ſuę periti, ſatis intelligere potuerũt, ipſum ſe hic deum appellaſſe, quandoquidẽ in Exodo legimus Moyſen dixiſſe ad dñm, Si dixerint mihi, Quod eſt nomẽ eius, q̃d dicã eis? & dixit domin⁹ ad Moyſen, Ego ſum qui ſum. ſic dices filiis Iſraël, Qui eſt, miſit me ad vos. Ibi ſane in Hebręo habetur vocabulũ Eheie, nomen illud ſanctiſsimũ dei & ineffabile habitũ, ſicut & Hieronymus in quadã epiſtola ad Marcellũ ſcribit de decẽ ſanctis nominibus dei, ex quibus illud quoq; Eheie vnũ eſt. Hoc nomẽ, ait dominus, mihi eſt in æternũ, & hoc memoriale meũ in generatione & generationẽ. Cæterũ Rhabini quoque nomẽ illud Eheie caput & velut coronã faciunt omniũ nominũ dei, eo q̃d ex eſſentia dei pronanat & fluit, rerum aliarũ omniũ eſſe, nõ ſec⁹ atq; ex quodã perpetuo fonte. Nomine hoc ſancto vſi etiã ſunt Iudęi, quotieſcunq; in aduerſitatibus aut vinculis eſſent detenti. Nimis acutũ & ſubtile foret, hic diutius declarare, q̃uo in hoc nomine omnes tẽporũ cõtinentur differẽtiæ, quæ ſane ipſiſsima (vt ſic dicã) eſt æternitas. Ad ſcholas hæc relegãda ſunt. ¶ Et quando hic Chriſtus ſemetipſum appellauit Eheie, hoc eſt, ego ſum, audiẽtes hoc Iudæi, indignati ſunt, cũ viderẽt illũ ſibi nomẽ vſurpare diuinũ. Iudicarũt itaque eũ quaſi blaſphemũ, & iam in nullo reſiſtere valẽtes ſapiẽtię loquẽti ex Chriſto, cõuerſi ſunt & cõfugerunt ad lapides, ipſum lapidaturi, iuxta p̃ceptũ dei in Leuitico de blaſ-

Ioan. 8.
Chryſo.
Exod. 3.
Hieron.
Leui. 24.

phemātibus. Tanto aūt agebātur furore, vt neq; tēplo ſanɑ
ɑ̃o parcere vellē, ipſi potius ex blaſphemiis ſuis digniſsimi
qui lapidibus obruerētur. nō enim attēdebāt illud Micheę,
Mich. 5. Egreſſus eius ab initio, à diebus æternitatis. neq; iſtud pſal-
mi cōſiderabāt, Hodie genui te. vbi hodie, ſignificat æter-
nitatē. ¶ Abſcōdit autē hic ſe Chriſtus ab eis, ita vt videre
ſorte ipſum nō poſſent apertis oculis vel alio modo, & exi-
uit de tēplo. Quod fugit lapides, ex natura fecit humana:
Gregor. quod ſeſe abſcondit, virtute factū eſt diuina, quā noluit hic
ad iudiciū vſurpare & impēdere. quia ſi diuinitatis ſuæ po-
tentiam exercere voluiſſet, tacito nutu mētis in ſuis eos icti-
bus ligaret, aut pœna ſubitæ mortis obrueret. ſed qui pati
Luce 4. venerat, iudiciū exercere nolebat, maluitq; ſapientia quā
potētia vti, abſcōdit ſe, quādo tempus paſsionis ſuæ nondū
verat. Simili modo cum ex ſublimi monte ipſum præcipitē
daturi eſſent, noluit in lapidibus, ſed in cruce mori, vt ex
ligno rurſus vita nobis reſurgeret, vnde mors orta fuerat.
Sic itaq; diſpenſatiue à Iudæis Chriſtus receſsit. Ipſe nobis
clemēs, pius quoque ſit & propitius p̄ amariſsimā ſuā paſ-
ſionē & mortē, nec à nobis recedat in perpetuum, Amen.

DOMINICA PALMARVM EVANGELIVM REQVIRE SVPRA IN DOMInica prima. Aduentus, vbi quando tribus homiliis breuiter explicatis, quædam de induſtria huic tempori reſeruauimus de paſsione Chriſti, nunc illud quoque alia via expediamus.

HOMILIA PRIMA.

EVANGELIVM hoc, clariſsimi, in ipſa quoque dominica Aduētus prima, lectum eſt, ſed tantum quo ad contemplandum Chriſti aduentum in hunc mundum. Verùm hodie eodem illo vtitur eccleſia, ad recogitādum quo-
Matth. 2. modo dominus noſter Ieſus Chriſtus mitis & manſuetus
ingreſſus eſt aſello inſidens Hieruſalem, imminente iā paſ-
Luce 4. ſionis ſuæ tempore. Qui antea ſub perſequutione Herodis
fugerat in AEgyptum, qui præcipitaturis ipſum Iudæis in
Naza-

Nazareth de monte, tranſiens per medium eorum ibat: qui conuerſis iis quoque in templo ad lapides ſe abſcondit ab eis: qui conſultantibus iiſdem de nece ipſius, aufugit in Ephrem, neque amplius ambulauit apud eos palam. Sed & alias iram & furorem eorum effugit, quãuis etiam tum, cum minime fugeres, nemo vim in illum facere audebat, eo quod nondum venerat hora illius. Nunc vero ſciens quoniam veniſſet hora ſua, vt tranſiret ex hoc mundo ad patrem, vltro aſcẽdit Hieroſolymam. neque id clam, ſed tanto comitatu, tanto clamore, quanto alias nunquam: adeo vt tota iam commoueretur ciuitas, quo oſtendere voluit ille ſe volentẽ & nec inuitum, neque coactum pati, implendo cũ hoc iſtud Eſaiæ, Oblatus eſt, quoniam ipſe voluit. *Ioan.8. Ioan.11. Ioan.7.8. Ioan.13. Mat.21. Eſa.53.*

¶ Et vt ingreſſus ille ſiue aduentus domini Hieroſolymitis admirationem & ſtuporem incuteret, aſcendit aſinam, & ea vectus intrauit, vt impleretur quod prædixerat propheta Zacharias, atque vt ſic illi non doctrina tantum, ſed & factis operibúſque ipſius admonerentur, illum eum eſſe, qui per prophetas toties promiſſus fuerat, & vt inquit Chryſoſtomus, Cum illud Zachariæ veluti ſcriptum eſt expleſſet, alterius ipſe prophetiæ dabat initium, quæ futura erant, ipſis factis ſignificando, quia per aſinam Iudæos deſignabat, euangelium Chriſti ſuſcepturos, per pullum aſinæ figurabat Gentes, quæ nullum adhuc cultus diuini iugum portauerant. Et quanuis ſunt qui conantur affirmare, Chriſtum pullo primum inſediſſe, qui cum ſeſſorem pati nollet, tandem ſuper aſinam eum ſediſſe: tamen contrarium illius potius eſt credendum, dicendumque nullam omnino creaturam deo conditori ſuo aduerſatam, in hac præſertim tam magna ſignificatione. Deinde tres euangeliſtæ, qui Chriſtianis ex gentibus conuerſis ſcripſerunt euangelium, ſolius meminerunt pulli. Matthæus qui Chriſtianis ex Iudaiſmo credentibus euangelium natiua lingua deſcripſit, aſinam quoque commemorat, quæ Iudæos hic figurabat. Pie igitur credendum eſt, ſicut euangelium prius Iudæis deinceps prædicatum eſt Gentibus, ita ablegatos hic à Chriſto diſcipulos, qui aſinam eum pullo adducerent, ad deſignandũ per illorum prædicationem venturos ad Chriſti fidẽ Iudæos cum gentibus. Vnde diſcendum etiam magiſtratibus propo- *Zach.9. Chryſo. Hieron. Hieron. Act.13.*

nitur, ad prędicandi munus mittere non ignotos, non vndecunque illotis tum manibus tum pedibus, ex proximo rure accurrentes, ſed probe & exacte cognitos, quorum perſpecta ſit & probitas & doctrina. Vnde hic Hiero. per diſcipulos duos, cognitionem & operationem boni intelligi putat.

Hierony.

Beda. 2 Hoc itaque modo ingreſſus eſt Hieroſolymam, idque in dominica palmarum, quæ dies erat quinta ante paſsionē domini, qua re monſtratur nobis ipſum non prophetiā tantum Zachariæ, ſed & veteris legis impleuiſſe figurā de agno Paſchali, vt ſic vere oſtenderet ſe hunc ipſum eſſe agnum, qui peccata mundi tolleret. Præceperat autem Moyſes Iudæis, vt decima die menſis primi agnum tollerēt, & decimaquarta ad veſperam demum occiderent atque manducarēt, in memoriam liberationis ſuæ ex AEgyptiis tenebris. Eodem quippe modo agnus noſter Chriſtus, decima mēſis primi, hodie ſcilicet, ingreſſus eſt Hieroſolymam, vbi deinceps tranſactis iis quæ ad agnum legalem pertinebant, nouoque iam alterius agni eſu inſtituto, ſemet obtulit deo patri in ara crucis, in redemptionem hominum ex captiuitate & vinculis diaboli. Quod Eſaias in ſpiritu præuidens, dixit, Sicut ouis ad occiſionem ducetur, & ſicut agnus coram tondente obmuteſcet. Hæc itaque de tempore paſsionis congruo, cui ingreſſus ille domini conuenerit, dicta ſufficiant.

Ioan.1. *Exo.12.* *Eſa.53.*

¶ Adductis ergo ad dominū aſina & pullo, ſtatim diſcipuli veſtes ſuas ſuper impoſuerunt, quod temere vtique factum non eſt, & quanuis iuxta literam ad honorem & gloriā dei factū id eſſe conſtat, myſterio tamen non caret, quia (ſecundum Hieronymū) veſtis apoſtolica, vel doctrina virtutum vel ediſſertio ſcripturarū intelligi poteſt, ſiue eccleſiaſticorum dogmatum varietates, quibus niſi anima inſtructa fuerit & ornata, ſeſſorem habere dominum non mœretur. Sic apoſtoli nudam quidem aſinam cum pullo inuenerunt, quia gentes nudæ erant, & omni virtutum operumq; bonorum tegumento deſtitutæ, atque ideo veſtiri adhuc opus habebant ab apoſtolis & prædicatoribus virtutum & bonorum operum habitu. neque enim vel aſinæ vel pullo inſidere voluit dominus, niſi prius tegerentur, eo ꝙ ſiue Ethnicus quis ſit, ſiue Iudæus, Chriſtum ſeſſorem recipere tantiſper non poteſt, dum ſanctorum & virtutibus & exemplis nō fuerit ornatus, ſicut Cornelius tum demū cum ieiuniis & orationibus

Hierony.

nibus eſſet intentus,dignus habitus& inuentus eſt,cui à deo Petrus mitteretur apoſtolus. Omnes itaq; Chriſtiani veſtes habeãt apoſtolicas, hoc eſt apoſtolorũ doctrinã diſciplinam & vniuerſum eorũ conuictũ. Quod cũ non faciãt Neochriſtiani,etiã Chriſtianorũ indigni ſunt vocabulo, quoniã nec ieiunia,nec orationes tolerãt,ſed quicquid ab ipſis iam inde Chriſti & apoſtolorũ temporibus in hæc vſq; ſecula ꝓfectũ eſt,ſiue diſciplinæ,ſiue pietatis,id omne impugnãt, & radicitus euulſum cupiũt. Rectius dicit in ſua Apocalypſi Ioannes,Beat⁹qui vigilat & cuſtodit veſtiméta ſua,ne nudus ambulet. & Sapiens ſimiliter curã veſtimenti ſolicite habendã docens, Omni tempore,inquit, ſint veſtiméta tua candida. ¶ Videmus etiã veſtiméta apte & appoſite formari ad proportioné corporis humani, ideoq; cum veſtimentũ homini effero & pene beluino imponitur velut aſino, is quoq; mitigetur fiatq; manſuetior, iuxta illud Petri,non configurati prioribus ignorãtiæ veſtræ deſideriis,ſed ſecundũ eũ qui vocauit vos ſanctũ ¶ Impoſuerũt itaq; diſcipuli dominũ ſuper aſinã,vnde nobis diſcendũ,ꝓponitur,apoſtolos & prędicatores imponere & velut inſinuare dominũ animab⁹antea feris & parũ manſuetis,vt ſic miteſcãt in diſciplina fidei. Quo nomine Paulus etiã ait,Dei ſum⁹ adiutores. deinceps, Hortamur vos ne in vanũ gratiã dei recipiatis. Vbi nũc Lutherus cum ſuis latet,qui qua ſunt temeritate, affirmare nõ verentur nos,nihil cooperari deo? Cur itaq; hic apoſtoli dominũ impoſuerũt ſuper aſinam? 3 Nõ defuit huic labori honeſtiſſimo,turbæ etiã comitatus,Chriſtũ à Hiericho ſecutę huc uſq;. nãque & illa in quatuor præcipue rebus honoré domini ꝓmouit,veſtes ſuas ſubtrahit,decerptos ex arborib⁹ramos in viã proiecit,ante & poſt dominũ per modũ ꝓceſſionis ingrediẽtes clamauerũt, Oſanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine domini. Primũ,quod veſtes ꝓprias ſubiecerũt,Beda refert ad multitudiné martyrũ,qui veſtes ſuas (corpora nimirũ, induméta & veſtes ſanctarũ animarũ) tradiderũt ꝓpter deũ vt ſic plana omnibus pateret veniendi ad Chriſtũ via, & ne quis horreret viã hanc ingredi,in qua tot cerneret ſanctiſſimorũ martyrum impreſſa veſtigia,quomodo ipſi ſe quoque muto exhortati ſunt martyres in hac via paſſionis & ſuppliciorum cõſtanter ingredi,nec in aliquo à cœpta fidei cõfeſſione deficere. Ita factum eſt,vt viam hanc

Actu.10. *Apoc.16.* *Eccle.9.* *1.Petr.1.* *1.Cor.4.* *2.Cor.6.* *Beda.*

ingredi potuerit aſinę pullus, hoc eſt, ſtulta antehac & rudis gentilitas, dum exempla, miracula, & patientiam conſtantiámque martyrum cõſiderauit. Ita ſi quando tyranni videbantur ſibi probe vindicaſſe ſe in vno aliquo homine Chriſtiano, innumeri ſubinde alij ex gentibus cõuerſi ſunt ad dominum, ſicut in ſupplicio Barbaræ, Catharinę, Sebaſtiani & aliorum ſanctorum clare cõſpicimus. ¶ Sanctus Hieronymus prudenter hic expendit nihil eſſe temere ſcriptũ: ideóque nos admonet differentiam conſiderare debere vniuſcuiuſque perſonæ. Apoſtoli enim veſtiméta ſua ſuper aſinum ponũt: turba quæ vilior eſt, ſubſternit pedibus aſini. Quod ipſum diuerſam habeat ſignificationẽ oportet: quoniã apoſtoli dominum ſuper veſtes ſuas aſino ſuperſtratas ſedere fecerunt, eo quod doctrina & exemplis ſuis immites alioquin & peccatores homines vſque adeo manſuetos reddiderunt, vt in eorum mentibus dominus ſederet. Gratia enim dei ſe habet ad animam, ſicut ſeſſor ad equũ, inquit Auguſtinus. ¶ Veſtimenta porro turbæ, externũ ſignificant Chriſtianorum cõuictum & bona eorundem temporalia. ſiquando enim homo aliquis immitis extitit ferus, beluinus ſicut equus & mulus in multitudine peccatorum, & ille tamen per pœnitentiam ac contritionem rurſus ad deum reuertitur: ei cæteri homines nequáquã dent occaſionem Chriſtum vixdum ſuſceptum reiiciendi, nec peccata illa ſua exprobrent: ſed ſi opus fuerit iuxta Gregorium, etiam veſtibus ſuis nõ parcentes, eas ſubſternant, hoc eſt, bona ſua temporalia eis cõmunicent, & eleemoſynas largiter tribuant. Nam quid aliud terrena & mũdanana hæc noſtra bona omnia ſunt, quã quædam velut corporis noſtri indumenta? Domino itaque ſubſternere veſtes, eſt bona téporalia proximis noſtris propter deum elargiri. ¶ Facit hoc aduerſus quoſdã rudes & moribus incultos Chriſtianos, ea præditos ruſticitate & inhumanitate, vt Iudæos vel ex Gentibus cõuerſos Chriſtianos & baptizatos tractent inhumaniſsime, Iudæos adhuc autẽ infideles increpent. Id enim fieri nec Chriſtianæ diſciplinæ neque humanioris eſt ciuilitatis, quod habendi illi quoq; ſunt & tractandi cum omni mãſuetudine, nec cõtumaciter ſpernendi, ſicut Paulus quoq; Iudæos docuit, quomodo Gétiles ad fidẽ cõuerſos tractare deberẽt. Ea ſiquidẽ erat etiam Iudæorum peruerſitas, vt Gentiles gratia euangelij putarent indignos.

Hierony. *Auguſti. lib. 3. hypogno.* *Pſal. 31.* *Gregor.* *Rom. 1.*

indignos. Verũ hoc eſt ſeſe in poteſtatem diuinam ingerere. eamq́; ſibi temere arrogare: quoniam deus eſt qui conuertit corda hominũ, cui nota ſunt omnia priuſquã eſſent cõdita. Diabolus prouerbia cõmentus eſt huiuſmodi, & ea temerariis hominibus inculcauit, Iudæus iam ſenio cõfectus, etiam ſi baptizetur, Chriſtianus bonus nunquam efficitur. Et huic ſimilia, impia ſunt hæc. Quis enim impediat conuerſionem ſiue Iudæorum ſiue Gentium? Verum quidem eſt non omnes Iudæi baptizati perſeuerant, & in fide fortes perſiſtunt. Sed interim tamẽ Chriſtiani quoque nõ omnes probi ſunt. Quicunque autẽ animo bono & pio affectu ad fidẽ noſtram perueniunt, eos ſuſcipere debemus pie, fouere humaniter, & candide tractare: atq; ſicubi egeant, bona etiam temporalia illis largiter impartiri: quoniã magna eſt miſericordia domini, & ꝓpitiatio illius cõuertentibus ad ſe. Sed & alienigenas quoque tractare debemus humaniter, iuxta illud præceptũ domini in lege, Si habitauerit aduena in terra veſtra, & morat⁹ fuerit inter vos, nõ exprobretis ei. Quin potius gratiæ agendæ ſunt deo, illeq́; à nobis eſt laudãdus propter magnam miſericordiã ſuam, quam etiam aduenis nõ negat. Et inſuper veſtes proprias illis nos conuenit ſubſternere, quo facilius quæ fidei noſtræ ſunt ſeruare queãt: nec in aliquam cadant impatientiam, ſi cõtemnantur, derideantur & ex eo ſpernãtur, quod inter nos egeſtati ſubiecti ſunt & miſeriæ.

Dan.3. *Actu.1.* *Iudæi cõuerſi.* *Eccle.17.* *Leuit.19.*

¶Neque minus illis culpabiles ſunt craſſi quidã & mundi homines, qui cũ vidẽt aliquẽ ex imprudẽtia alicubi lapſum, ſed iam rurſus emendatũ & inter bonos bene cõuerſantem, ſtatim improperant, ſtatim priſtinã ei vitam exprobrãt, inique ſane & male: quia pœnitẽtibus adiutores nos eſſe cõuenit & prõptos auxiliatores, imo nos quoque cõfirmare illos decet, vt in bono cœpto perſeuerent, tantũ abeſt vt horrorem eis incutiamus, quo iamiam admiſſum ſeſſorem Chriſtum rurſus abiiciãt. Similiter quoque redarguendi veniũt, qui alios in propoſitis operibus bonis ſiue impediũt, ſiue ab iis deterrent. Quíque vbi primum ſibi quis propoſuerit vel cõfiteri, vel templa ſanctius inuiſere, vel aliud quoddã pietatis opus perficere. ſtatim accurrunt velut moloſſi diaboli, hæc omnia deridentes, clamitãtes nihil ius opus eſſe. Quod dum faciunt, quid obſecro faciũt aliud, niſi quod veſtes ſuas non protendunt nec ſubiiciunt, vt ſuper iis leuius ingre-

diens aſellus vehat dominũ?ſed horroré potius mouet & of fendicula ponunt, quibus motus ille, alicubi impingat & of fendat. Væ auté iſtis animicidis. Nos quoque iis iam dictis cõteuti, ſuperſedebimus. Alias plura, Rogem⁹ dominũ, &c.

HOMILIA POSTERIOR.

PIo ſane & Chriſtiano more proceſſionem hodie celebrauimus, eámq; in ipſo euangelio fundatam: quia ſicut glorioſe dominus ingreſſus eſt Hieroſolymã, comitantibus eum ante & retro turbis, laudéſq; deo cantantibus, ita hoc ipſum hodie quoq; repræſentat eccleſia, quãuis obiter nõnulla de paſſione domini ingerit, ſicut & paſſioné in miſſæ officio ex cõſuetudine legit, Atq; hinc nos poſt illam ſpiritalé deſignationé, noſtram quoq; accipimus inſtructionem. Et principio quidem quod nõnulli veſtimenta ſua proiecerunt in viam, eos ſignificat, qui bonæ vitæ exempla aliis oſtendunt: qui vero ex arboribus decerptos ramos ſubſternunt, eos notant, qui ſacræ ſcripturæ locis & teſtimoniis alios erudiunt: in comitatu autem reliquo ante & poſt curſitantes, patres ſignabant veteris teſtamenti: qui & ipſi Chriſtum celebrarunt laudibus, & cõtinuis eundem plauſibus proſecuti, in ipſam vſque cœleſtem Hieroſolymã comitati ſunt aſcendentem, Veſtes ſuas ſubſternunt, qui exemplo bona aliis relinquunt, ſicut Elias
4. *Reg*. 2. pallium ſuũ Eliſeo reliquit, hoc eſt, argumentũ & exemplũ
2. *Mac*. 6. charitatis: ſicut Eleazarus quoq; fecit, ne cõpulſus quidé volens, mori potius paratus quam vt maiorum inſtituta tranſgrederetur. dicebat enim fortiter vitã excedendo, ſenectute quidem dignus apparebo, adoleſcentibus auté exemplũ for-
1. *Tim*. 4. te relinquã. Hoc modo & Paulus Timotheo ſuo præcepit, Exemplum eſto fideliũ in verbo, in conuerſatione, in charitate. Sic omnes alij ſancti exépla nobis probatiſſima reliquerunt honeſtatis & pietatis ac fortitudinis. Fuerũt rurſus qui ramos ex arboribus diripientes ſubiiciebant, vt quicquid nõ ſatis planum in via eſſet, planum redderent. Myſtice tamen per illos ij deſignantur, qui corda fidelium parant, vt Chriſtus victor ſimul & triumphator tum vitiorum, tum dæmonum omnium, in iis habitare queat. Illud auté faciunt, qui ſanctæ ſcripturæ teſtimonia, ſcripta patrum, & ſanctorum exépla fidelibus ꝓponunt, vt & ipſi in via dei ædificentur. Arbor enim quædam ſcriptura ſacra eſt, cuius fructus cibus animæ,

animæ, folia autem illius remedia ſunt, ſicut idipſum Ezechiel, & Ioannes in Apocalypſi cõmemorant, Quoniam lignum vitæ fructus affert duodecim, & folia ligni ad ſanitatem gentium. Neq; hic miretur quiſquã, quomodo in mentem venerit turbæ, ramos ex arboribus ſciſſos in viam proieciſſe Chriſto ad honorẽ & gloriam. Siquidẽ quanuis ſine dubio ad id diuinitus ſancti ſpiritus mouebantur inſtinctu, tamen id quoque moris fuit apud Iudæos, in illa ſolenni & ſplendida feſtiuitate Tabernaculorũ in Octobri iuxta præceptum domini in lege, Sumetis vobis fructus arboris, pulcherrimæ, ſpatuláſq; palmarũ & ramos ligni denſarũ frondium, & ſalices de torrente, & lætabimini corã domino deo veſtro. Huiuſmodi lætitiam hic quoq; exhibere domino volebant, quo & mouebantur ſtupendo illo miraculo, quod iam quatriduanũ & fœtidum Lazarum reſuſcitaſſet. Multa igitur turba quę propter imminens feſtum iam Hieroſolymam venerat, & ante ſe purificarent, audito & inuulgato illo tanto Chriſti miraculo, obuiam ei ꝓcurrit venienti. Qui vtique occurſus, phariſæorum & aliorum Chriſto inuidentium animos cõcitauit & exacerbauit, magíſque ad intentandam illi necem cõmouit. 2 Quod autẽ alij præceſſerunt, alij etiam ſecuti ſunt, ad eos pertinet, qui partim ante Chriſtum in mundo vixerunt patres, partim poſt eum venerunt. Quoniam quotquot vel ſaluati vel ſaluandi adhuc ſunt, ſalutem oportet cõſecrati ſint, ſiue cõſequãtur in vnius illius mediatoris fide Ieſu Chriſti, ſecundũ illud Pauli, Vnus mediator dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus, neq; eſt aliud nomen datum ſub cœlo, in quo nos oporteat ſaluari, vt ait Petrus. quanuis hæc ipſa mediatoris fides tempore creuit, clariorq́; ſubinde & illuſtrior facta eſt, ſicut & Auguſtinus in epiſtola ad optatum teſtatur, cum ait, Illa fides ſaluat qua credimus nullum hominum, ſiue maioris ſiue paruulæ quãlibet & recentis ætatis, liberari à contagione mortis antiquę & obligatione peccati, quam prima natiuitate contraxit, niſi per vnum mediatorem dei & hominum Ieſum Chriſtũ. In cuius ſalutari fide quoq; ſeruati ij ſunt, qui eum antequam homo fieret naſciturum hominem credebant. Vna enim & eadem fides eſt illorum ſimul ac noſtra. S. Gregorius quoque ſuper Ezechielem ſcribens, cum mentionẽ facit huius euãgelij dicit, Et qui præibant & qui ſequebãtur,

Eze. 47. *Apo. vlt.* *Leui. 23.* *Ioan. 11.* *Hierony.* *Chryſoſto.* *1. Tim. 2.* *Actu. 4.* *Auguſti.* *Auguſti. de nupt. & cõcu. lib. 2. Homil. 27.*

clamabant, dicentes, Oſanna filio Dauid: quia omnes electi qui in Iudæa eſſe poterant, ſiue qui nunc in eccleſia ſunt, in mediatorem dei & hominum crediderunt & credunt, quia ab ipſo ſalutẽ quæſierunt antiqui & præſentes, cum vna ſit tum fides, tum ſpes & præcedentium hominum & ſequentium. Tantum hoc ibi eſt diuerſum, quod cum illi in vniuerſum ceciderunt Meſsiam venturum, nos iam proprie & expreſſe credimus eundẽ eſſe dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ex Maria virgine natum, ſub Pontio Pilato paſſum & mortuum: ita vt quãuis vna & eadem ſit fides implicita, nos tamen iam ſub lege gratiæ teneamur ad plura credendũ explicite quã patres. Et ecce, quomodo operarij, diuerſis quidem horis in vineam vocati, vnam tamen fidei ſuæ mercedẽ acceperunt. 3 Docemur hinc quoq; proceſsiones, quas ſolennes certis quibuſdã ſplendidis ceremoniis obſeruat eccleſia, deo placere & nõ ingratas eſſe, quoniam ſigna quędam & teſtimonia ſunt externa internæ noſtræ fidei. Illas autem non eſt quod dubites inſtituiſſe eccleſiam inſtinctu ſpiritus ſancti, quando hæc errare nequit, fides eius deficere nõ poteſt, eo quod cum ea manſurus dominus eſt vſq; ad conſummationem ſeculi. Et cum arbor illa ſit bona, non poteſt non ferre fructus optimos. Vt iam turpiter ſe in maximis erroribus fluctuantes iniiciant noſtrates neochriſtiani, qui proceſsiones atq; id genus alias ceremonias, pias ſane & ſanctas contemnunt, ſolam requirentes deuotionem internam: quæ bona quidem per ſe eſt, ſed non adeo, vt præ hac omnia illa externa ſint reiicienda, quandoquidem anima hominis pro hoc præſenti ſtatu alligata eſt ſenſibus, & ei quæ ex illis eſt cognitioni aſtricta. Hinc fit vt rebus ſenſibilibus ſubinde erudiamur, & in euangelio quoq; videamus dominum frequẽter rerum corporalium vti ſimilitudinibus, & ab iis animos noſtros ad ſublimia & cœleſtia auocare, adeo vt nihil plerunque niſi parabolas loqueretur. Cum itaque nec angeli ſumus, neque intellectus noſter adeo eſt eleuatus, vt in paradiſo aliquando fuit: mouemur iam per ea quæ tum videmus, tũ audimus, vt diſcamus in intellectu, ſeruemus in memoria, ardenter amemus in charitate per hęc ipſa ſigna exteriora, ſicut hodie tam ſolenni & amplo comitatu Chriſtus proceſsit & ingreſſus eſt Hieroſolymam. Apoſtoli quoque proceſsionem habuerunt honorificam in diem dominicæ

Matt. 20. *Proceſſ.* *Luc. 22.* *Mat. 28.* *Mat. 2.* *Mar. 4.* *Auguſti.*

aſcenſionis,cum ad eos dixiſſet dominus, Vos ſedete in ciuitate quoadusq; induamini virtute ex alto. Et ſequitur, Eduxit eos foras in Bethaniam, & eleuatis manibus ſuis, benedixit eis. Omnia hæc per modum proceſsionis: quę & ideo die illo ſolenniter in eccleſia obſeruatur: ad ſignificãdum, vt & nos ordine compoſito Chriſtum in ſua ſequamur aſcenſione. Vnde & in quibuſdã locis mos obtinuit, vt ſacerdos miſſæ officium cãtaturus, in proceſsione primus eat, ſicut Chriſtus ante nos primus omniũ cœlos aſcendit, Vado, inquiens, vobis parare locum. ¶ Verũ quod ſingulis diebus dominicis proceſsiones huiuſmodi obſeruãtur, ab ipſo ſanctiſsimo die paſchæ profectũ eſt, ſicut & dignitas & omnis ſanctitas diei dominicæ eſt à Paſchali ſolẽnitate, loco ſabbati Iudæorum. Atq; ideo proceſsiones diebus dominicis fieri ſolitę ſunt cũ triumphali ſigno crucis, cũ vexillis: quia ipſa dominica glorioſæ reſurrectionis die, dominus triumphauit de morte. Hinc etiam cum gaudio cantando egredimur chorum, profitẽtes in nobis Chriſtianis impletum eſſe quod dixit Eſaias, In lætitia egrediemini, & in pace deducemini. Mõtes & colles cantabunt corã vobis laudẽ, & omnia ligna regionis plaudent manu. Sed & illa ipſa paſchalis diei proceſsio, ex euangelica authoritate eſt deſumpta, eo quod angelus dixit mulieribus, Ite, renunciate diſcipulis eius & Petro, quia præcedet vos in Galilæam. Deinde quoque quia redeũtibus à ſepulchro mulieribus obuiam venit dominus, dicens, Ite, nunciate fratribus meis, vt eant in Galilæam. ibi me videbunt. Quod ſane primum extitit præceptum à domino datũ poſt reſurrectionem ſuam, vbi mercedẽ illam magnam diſcipulis promiſit, viſionem ſui. Vbi & rationem ſubeſſe oportet, quare Chriſtus in Galilæam illos venire iuſſerit, non Hieroſolymam vbi tamen eodem quoque die illis apparuit, pedes ſuos & manus oſtendit, & deinceps etiam poſt octiduũ. Vt iam neceſſarium ſit, illam apparitionem in Galilæa, aliquid myſterij præ ſe ferre: idque eſt huiuſmodi ſanctorũ patrum ſententia: quia Galilæa trãſmigrationem ſonat, & dominus iamiam à Iudæis ablaturus erat templum ſacerdotium, ſacrificium, & id genus alia quædam inſignia, diuinæ maieſtatis myſteria, communicaturus ea vniuerſis hominibus. Tãtę huius gratiæ commiſſum ac præceptũ apoſtolis ſuis dare voluit in Galilæa, vt iam porro baptizarent omnes in nomine

Luc. vlt. *Ioan.* 14. *Mar.* 16. *Eſa.* 55. *Mar.* 16. *Mat.* 28. *Ioan.* 17.

patris & filij & ſpiritus ſancti. Hoc itaq; innuere voluit & inſinuare illo præcepto dominus, apoſtolos quoq; à Iudæis tranſituros, & Gentibus euangelium prædicaturos ſalutis. Atq; ideo de tanto beneficio grata deo exiſtens eccleſia, illũ honorat proceſsione, quod & gentibus reſurrectionis ſuæ gloriam cõmunicarit, quã hoc præcepto dominus deſignare voluit, cum apoſtolos iuberet ad ſe videndũ venire in Galilæam, quod etiã per modũ proceſsionis fecerunt. Et nos igitur ſpiritualiter cũ apoſtolis egrediamur in Galilæã ad Chri-
Ioſue 6. ſtum, renouati per gratiã illius. ¶ Neq; aliter etiã ſacerdotes & populus ſepties circũierunt vrbẽ Hiericho cũ arca & tubis. Sic quoq; Dauid cum ſeptẽ choris, cum citharis & tubis ſolenni proceſsione arcã dei deduxit ex ædibus Obede-
2. Reg. 6. dum in ciuitatẽ Dauid. Cum proceſsione quoque apoſtoli virginem matrẽ ſepelierũt, qui mos in funeribus adhuc obſeruatur. Ordine quodã procedẽtes mulieres cum paucis viris, ſepelierunt Chriſtum. Hinc fluxit conſuetudo eccleſiæ
Matt. 27. in proceſsione hodierna cũ palmis, in qua gratias agere debemus deo & domino noſtro Ieſu Chriſto, mentis noſtræ affectum erigere in deum, & cum filiis Iudæorũ clamare, Oſan-
1. Cor. 10. na filio Dauid. Quando enim ex præcepto Pauli facere nos omnia decet in gloriã dei, cur non in proceſsionibus quoq; glorificabimus & laudabimus deum? Cæterum geſtatio palmarum vſitata fuit Iudæis, ob argumentum & ſignum læti-
1. Mac. 13. tiæ. Quomodo Simon Machabæus ingreſſus eſt Hieroſolymam, cũ hymnis, ramis palmarũ & citharis. Romani quoq;
lib. 3. c. 6. & Græci palmis vtebãtur, in ſignum triumphi & victoriæ,
lib. 13. c. 4 Plinio & Gellio authoribus: quo nomine hic quoq; palmæ agnoſcũtur quædã veluti vexilla fuiſſe victoriæ Chriſti &
Apoc. 7. ſigna triũphi. Et deinceps per vniuerſum Chriſtianiſmum hodie palmæ circunferuntur, ad deſignandã victoriã Chriſti triumphalẽ. Sic Ioannes quoq; in ſpiritu vidit ſanctos ſtare ante faciem agni, veſtitos ſtolis albis & ramos palmarum in manibus eorum: vnde forte conſuetudo fluxit, martyres ſanctos ita pingere, vt palmã ferant in manibus. Atque ideo quiſquis hodie palmã manu geſtare erubeſcat, nec particeps erit victoriæ Chriſti, nec Chriſtum tali dignatur honore.

4 Clamauerunt autem turbæ. Oſanna filio Dauid. Iubilatio hęc facta eſt vtiq; diuinitus, ſpiritu ſancto ita diſponẽte & linguas eorũ mouente in laudẽ dei, ſicut olim linguam

Saulis

Saulis cõmouerat ad prophetandum, & aſinam Balaã ad loquendum. Quid igitur clamabant? Oſanna. Vox hæc penes *1. Reg. 10.* nos remanſit in eccleſia tam Latina quã Græca, ex fonte He *Nu. 22.* bræo deriuata, valida plurimum ad concitandum animum. tantundẽ autẽ ſonat, ac ſi dicas, Eia, age, ſalua nos. Vel, Obſecro, ſalua nos: (quia oſa eſt Ziuui in hiffil, à verbo ihaſa, vnde venit Ieſus, & interpretatur ſaluifica. Nã autẽ particula eſt obſecrandi. Quotquot autẽ annotarunt corrupte dici Oſanna, & debere dici Oſianna, vt Stapulen. Eraſmus, Ca- *Oſanna.* pnion, Clichtouæus, Bebelius, &c. errarunt per imperitiam Hebraici ſermonis, cũ vtrunq; dici poſsit, & Oſanna & O- *Moſe.* ſianna, vt in Kimhi de defectiuis liquet, vbi agit de quieſcẽ- *Kimhi.* te Iod in pepoal. & pro vſu eccleſiæ adduco Pſal. 86. hoſa af *Pſal. 86.* decha. Hiere. 31. hoſa adonai emecha, & Eſa. 93. hoſa liſerogi, *Hier. 31.* Saluifica ſeruum tuum. Saluifica domine populũ tuum. *Eſa. 63.* Saluifica mihi brachium meum. Et mirũ eſt de Hiero. quod *Hieron.* ad hoc non penetrauit, & putauerit in eccleſia corrupte dici Oſanna in epiſtola ad Damaſum, cum eccleſia recte & ex arte dicat Oſanna, Eia, vel age, vel obſecro ſaluifica. Verum *Hilarius.* quod Hilarius ſuper Matthæum, & Ambroſ. ſuper Lucã c. *Ambro.* 19. non recte interpretantur hanc voculam ſecundũ idioma linguæ Hebrææ. Oſanna itaq; clamabant Iudæi, Chriſtum in hoc verum confitẽtes Meſsiã, qui ſaluum faceret Iſraelẽ, ſicut angelus dixerat ad Ioſeph, quoniã ipſe ſaluũ faciet po- *Matt. 1.* pulum ſuum. Vocant inſuper & filium Dauid, eius etiam fatentes humanitatẽ, ſecundum quã natus ille eſt ex ſtirpe Dauid, ſicut legimus in Pſalmo, Iurauit dominus Dauid, & nõ *Pſal. 131.* fruſtrabitur eum, de fructu ventris tui ponã ſuper ſedẽ tuã. Addunt quoque, Benedictus qui venit in nomine domini, quod Hiero. deducere conatur ex illo Dauidico, O domine *Hieron.* ſaluum me fac, benedictus &c. Quicquid autem id eſt, con- *Pſal. 117.* ſtat illos eo ipſo diuinam Chriſti naturam eſſe confeſſos. *Ioan. 7.*

¶ Et obſerua notanter eos clamare & dicere, quoniã in nomine domini veniat ille: & ſic conformem faciat ſe voluntati diuinæ, non ſicut phariſæi inique & iniuſte calumniabantur Chriſtũ velut contrarium deo, in Beelzebub eiicere dæ- *Luca 11.* monia. Multo rectius hic ſentiens turba, ait eum in nomine domini venire, ſicut & ipſe dixerat ſe in nomine patris ſui veniſſe. Bene itaq; benedictum vocant, quoniam e diuerſo *Ioan. 5.* maledictus eſt qui venturus eſt Antichriſtus, Meſsias ille fi-

ctus Iudæorum.ſiquidem nō in nomine patris veniet: iuxta
Hierony. illud Chriſti. Veniet alius in nomine ſuo, hunc accipietis.
¶ Sed quod denuo iam reperitur Oſanna, & additur, in ex-
Philip. 2. celſis, perſpicue oſtenditur quod aduentus Chriſti non tan
tum hominum ſalus, ſed totius mundi ſit, terrena iūgens cœ
leſtibus, vt omne genu ei flectatur, cœleſtium, terreſtriū &
Beda. infernorum. Idipſum quoque Beda inſinuat, perſpicue in-
quiens hic doceri aduentum domini in carne, non ſolum hu
mani generis in terra, ſed & angelorum in cœlis eſſe ſalutē:
quia dum nos redempti ad ſuperna perducimur, eorū pro-
fecto numerus, qui ſathana cadente erat minoratus, imple-
Pſal. 109. tur: iuxta dictum Pſalmi, Iudicabit in nationibus, implebit
Ephe. 1. ruinas & iuxta Paulinum illud, quoniam deus inſtaurat o-
mnia in Chriſto quæ in cœlis & in terra ſunt, in ipſo. Ioan-
Ioan. 12. nes inſuper addit, quomodo illi regem quoque appellarint
Mar. 11. Chriſtum. Marcus vero ait eos dixiſſe, benedictum quod ve
nit regnū patris noſtri Dauid. Eſt enim credibile, alios alias
laudes attuliſſe. Cæterum quam honorifice hic dominū am
pliſsimis laudibus acceperunt, tam impie & turpiter eū die
ab hinc ſexto tractarūt, ſicut infra in paſsione ſingula ſingu-
lis opponemus & cōparabimus. ¶ Poſtremo iā hic in Chri-
ſto dilectiſsimi fratres admonitos vos volo, vt quando ma-
iorē ſancti huius quadrageſimalis temporis partē tranſegi-
mus, vtinam hoc modo vt placuerimus & reconciliati ſimus
deo, ſanctæq; eccleſiæ vos in omnibus obedieritis, ne à bo-
nis operib⁹ & cœpto propoſito deficiatis. Vere enim quod
adhuc iam inſtat tempus, omnium ſanctiſsimum eſt, in quo
væ illi quiſquis concupiſcētiis, appetiui & cupiditatib⁹ ſuis
non frenum imponit, ſuumque ipſe geniū nonnihil defrau-
dat in omni continentia, ad honorem paſsionis & mortis do
minicæ. Redigite itaque aſinum, hoc eſt corpus veſtrū indo
mitum, ad obſequium Chriſti: veſtes veſtras bonorū exem-
plorum & ſanctarum virtutum Chriſto ſubſternite, & per
abſtinentiam carnis ex arboribus ramos decerpite. ad animi
cogitationes reuocate, quam ſerio, quam pie, quā ſancte &
religioſe maiores noſtri tempus hoc ſanctiſsimum tranſege
rint. Mementote quibus quantiſque ieiuniis, vigiliis, preci-
bus & eleemoſynis, corporis quoque proprij macerationi-
bus in flagellis & virgis, in omni cultu diuino, in virtutibus
ſanctis, in operib⁹ bonis ſeſe aſsiduo exercuerint ſancti dei.

Et vos igitur clamate ad dominum, Benedictus qui venit ad nos in glorioſiſſimo corporis & ſanguinis ſui ſacramento, Oſanna. Salua nos domine: quia ad te clamamus, ſalua nos in ſublimibus & excelſis patriæ cœleſtis, Amen.

SVPER EVANGELIVM IOANNIS XIII. IN DIE COEnæ dominicæ.

IN ILLO *tempore, Ante diem feſtum paſchæ, ſciens Ieſus quia venit hora eius, vt tranſeat ex hoc mundo ad patrē, cum dilexiſſet ſuos qui erāt in mundo, in finem dilexit eos. Et cœna facta cū diabolus iam miſiſſet in cor vt traderet eum Iudas Simonis Iſcariotis, ſciens quia omnia dedit ei pater in manus, & quia à deo exiuit & ad deū vadit, ſurgit à cœna, & ponit veſtimēta ſua. & cum accepiſſet linteum, præcinxit ſe. Deinde miſit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes diſcipulorū, & extergere linteo quo erat præcinctus. Venit ergo ad Simonē Petrum. Et dicit ei Petrus, Domine, tu mihi lauas pedes? Reſpōdit Ieſus & dixit ei, Quod ego facio, tu neſcis modo; ſcies autem poſtea. Dicit ei Petrus, Non lauabis mihi pedes in æternū. Reſpōdit Ieſus, Si non lauero te, non habebis partem mecū. Dicit ei Simon Petrus, Domine, non tantū pedes meos, ſed & manus & caput. Dicit ei Ieſus. Qui locutus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus. Et vos mundi eſtis, ſed nō omnes. Sciebat enim quiſnam eſſet qui traderet eum. propter ea dixit, non eſtis mundi omnes. Poſtquam ergo lauit pedes eorū accepit veſtimenta ſua. & cum recubuiſſet iterum, dixit eis, Scitis quid fecerim vobis? Vos vocatis me, magiſter & domine, & bene dicitis ſum etenim. Si ergo ego laui pedes veſtros dominus & magiſter, & vos debetis alter alterius lauare pedes. Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.*

Lucæ 22. *Mat. 11.* *Luc. 10.* *Supra 6.*

HOMILIA PRIMA.

EVANGELIVM hoc ſanctū eo in eccleſia catholica hodie legitur, q̄d hiſtoria illa eodē hic die contigerit, & quia hodie Chriſtus corporis & ſanguinis ſui inſtituit ſacramentum: multique adeo illud laudato ſane & Chriſtiano more ſolent accipere, vt id ipſum dignius aliquanto magiſque pie face-

rent, in hoc eodem euangelio docentur. Docentur enim hic lauare pedes animarum ſuarum, ne illud in iudicium ſuſcipiant & condemnationem, ſed potius in ſalutem animarũ. Ideoque textum euangelicum breuiter placeat ad literã declarare, & deinceps de felici ſumptione tanti ſacraměti paulò copioſius diſſerere. ¶ Principio hic dicit Ioannes, Ante

Ioan. 13. diem feſtũ paſchæ, ſciens Ieſus quia venit hora eius, vt tranſeat ex hoc mũdo ad patrem, nõ quod antea ignorarit, ſemper enim & hoc ſciuit quẽ nihil latet. Ideoque omnes euã-

Cyrillus. geliſtæ, inquit Cyrillus, velut ex induſtria ſæpi⁹ deſcripſerunt, quod mortem paſsionemque ſuam præſciuerit Chriſtus, ne quis hæreticus exurgens, illum calumnietur tanquã ex infirmitate non vltro demortuũ, ſed Iudæorum laqueis irreticum, crucis patibulum non ſponte ſuſtinuiſſe. Deinde vide quam ciuiliter hic euangeliſta Chriſti mortem tranſitum vocat, vt tranſiret, inquiens, ex hoc mundo. ita enim conueniebat etiam tempori paſchali ipſique adeo nomini, quod Hebræis tranſitum (authore etiam Chryſoſtomo) ſonat. ¶ Porro euangeliſta ſic ait, cũ dilexiſſet ſuos qui erãt in mundo, in finẽ dilexit eos. Suos vocat apoſtolos, quos ex vniuerſo mundo elegerat: eoſque dilexit in finẽ, quoniam propter ipſos totiusque etiam mundi homines mortuus eſt.

Auguſt. Auguſtinus hoc ad altiorẽ reuocat intellectũ, putãs exiguũ illum eſſe amorem, qui cum morte moritur & deſinit, cum tamẽ Chriſtus ſuos ſemper & ſine fine diligat: ideo intelli-

Rom. 10. git Chriſtũ dilexiſſe ſuos in finẽ, hoc in ſeipſum, cum Chriſtus finis eſt legis ad iuſtitiã vnicuique credẽti ipſe paſcha, noſtrũ eſt, ipſe noſter finis eſt, in eo ſunt omnes greſſus noſtri, cogitationes quoq; omnes & ſenſus. 2 Facta cœna, non illa corporis & ſanguinis Chriſti Ieſu, ſed paſchalis agni ſecundũ conſuetudinẽ Iudæorũ in lege poſitam. Tunc poſtquã lauit diſcipulis ſuis pedes, demũ altaris ſacramẽtum inſtituit. Figuratus enĩ ille paſchalis agnus, nõ tanta indigebat præparatione & munditie, quãta noſtrũ hoc ſacramentum. Hinc aduerte. Cum Iudæi tã diligenter ſe præparauerint ad paſchalis agni eſum, vt Ioannes ait, Proximum erat

Ioan. 11. paſcha Iudęorum, & aſcenderũt multi Hieroſolymã de regione ante paſcha, vt ſanctificarent ſeipſos. Cũ etiam Chriſtus ante inſtitutionem ſacramẽti prius pedes lauerit, quo ſatis aperte indicauit, quã multo maiori præparatione nos debea-

debeamus ſacramentū ſuſcipere. Quid itaque noſtri faciūt Neochriſtiani, qui tam turpiter imparati, inconfeſsi, à foro redeūtes, accedunt ſine deuotione, & ore polluto ſacramētum ſumunt, ſicut Nume. Non mirū ſi terra dehiſcens, illos deglutiret, vt Core, Dathan & Abiron. Neq; tamē im- *Num. 16.*
punes euadent, ſed de hoc alias. Ioannes inquit, Cœna facta *Ioan. 12.*
nō intellige finitā eſſe prorſus. Nā vt Auguſtinus recte colligit, Chriſtus interim diſcubuit à pedū lotione, intinctum *Auguſt.*
quoq; panem Iudæ dedit. Aduerte hinc cœnā non omnino *Ioan. 13.*
peractā eſſe, ſed ſolum agnum Paſchalem comeſtum, quem ſecūdum legē feſtināter & propere edere oportebat. Cum *Exod. 12*
diabolus immiſiſſet in cor Iudæ, vt proderet eū. Intellige diabolū cōmouiſſe ſenſualitatē Iudæ per impreſſam imaginem, qua deinde ad malū eius volūtas eſt prouocata. Ipſe enim non poteſt ſine medio operari in noſtram voluntatē, niſi in ſenſum noſtrum, ſicut Auguſtinus dicit, Ideo nobis *Auguſt.*
ſcientia boni & mali datur, quia ſunt ſpiritus mali & boni. Hic vero plurimū refert cui ſe voluntas hominis applicet, quod Dauid ait, Immiſsionē per angelos malos. Sed malitiā *Pſal. 77.*
Iudæ vide, inquit Chryſoſtomus, à qua eū non conuiuium, *Chryſo.*
non cōmunio menſæ potuit reuocare. Mouere tamē poterat, quod omnia à patre Chriſto tradita erāt. Vnde etiā Iudas in Chriſti poteſtatē à patre erat traditus, vt diuus Au- *Auguſti.*
guſtinus ait. ſed piſcatoris hic artificium conſidera, qui magnā Chriſti humilitatē deſcripturus, prius magnā eius maieſtatē indicat, omnia in poteſtatē ſibi ſuam à patre eſſe data inquiens: ſed vide, hic, qui ex altiſsimis à patre egreſſus eſt, *Cyrillus*
ſeſe humiliat: qui vero à diabolo, ſe ſupra dei filiū extollit, inquit Theophylactus. Chriſtus ſurrexit à cœna, & poſuit *Theop.*
veſtimenta ſua. Quater veſtes ſuas depoſuit Ieſus, iā in lotione pedū, flagellādus, illudendus, crucifigēdus. Significat hoc quatuor hominum genera, Nonnulli homines facile ad *Hieron.*
deū cōuertūtur, alij difficulter, alij vix in fine vitæ, alij nūquam, vt dānati. Euāgeliſta quinque deſcribit maximæ humilitatis in Chriſto indicia. Depoſuit veſtimēta ſua, intellige ſuperiora illa, nā ſeipſum exinaniuit in forma dei exiſtēs. Deinde linteo ſe præcinxit. formā enim ſerui induit, quia humanitas linteū fuit. Tertio aquā in peluim fudit. Effudit enim in cruce ſuū ſanguinē ſuper terrā in peccatorū remiſſionem. Poſtremo pedes lauit, & linteo extersit. Quid ſibi

hæc velint, mox audiemus. Dubitãt doctores in quo apo-
Origen. ſtolo cœperit lauare. Origenes eũ à minimo cœpiſſe ſentit,
Mat.20. ſicut in parabola paterfamilias ab vltimis incipiebat, ſic
quoq; Chriſtus omnes lauerit & poſtremo ad Petrũ perue-
Chryſo. nerit, qui amoris ardore ſolito renuit. Chryſoſt. exiſtimat
Iudã primũ lotum eſſe, qui id hominis ſtulti & ſtolidi mo-
re perpeſſus eſt. Chriſtũ nãque nihil reuerebatur. Auguſt.
Auguſt. vult eũ in Petro apoſtolorũ principe cœpiſſe. Qui vt Cy-
Cyrillus. rillus ait, ſolita reuerentia renuit, qđ ille quẽ confeſſus erat
dei viui filium, ſibi lauaret pedes. quaſi diceret, Tu domine
mihi lauabis pedes manibus iiſdem, quibus cœlos condidi-
ſti, leproſos mundaſti, mortuos reſuſcitaſti? Nõ lauabis mi-
hi pedes in ęternũ. ſed modeſte hunc Chriſtus reprehẽdit,
neſcire dicens eum iam quid faciat, ſciturum autẽ poſtea, cũ
ad humilitatem eos iam admoneret, ſiue cũ ſacramentũ in-
ſtitueret. Minatus quoque huic eſt, Si non lauero te, nõ ha-
Cyrillus. bebis partẽ mecum. Cyrillus inquit, Niſi admirabilẽ meam
de humilitate doctrinã accipias, nihil mihi tecum cõmune
erit: & ſi non gratia mea ſordes peccatorũ tuorũ lauero, nõ
eris cœleſtis regni particeps. 4 Audiens ſententiã domi-
Theoph. ni Petrus, hinc amore, iſthinc metu diſtinebatur, maluit ta-
men Chriſtũ corã ſuis pedibus humiliari, quam ſua ſe por-
tione carere: dicebat ergo, Domine, non tantũ pedes, ſed &
caput. hoc eſt, omnia mẽbra mea. vnde docemur magiſtra-
tuũ mãdatis non reſiſtere, ſed obediẽter eis parere, tũc etiã,
cum putamus nos illos iniqua imperare, cogitare debemus
potius eos melius nobis rẽ intelligere, atq; ſic in optimam
Chryſo. partẽ aliquot faciendũ mandare. Pertinax ſatis erat primum
Petrus in recuſando quod offerebatur, ſed feriã audiẽs do-
mini ſententiã, facile admiſit, vtrunq; adeo illud ex chari-
tate fiebat, quomodo ſapientis eſſe agnoſcitur, ex rationa-
Ioan.13. bili cauſa mutare propoſitũ. Qui lotus eſt, inquit Chriſtus,
non indiget niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus. Sermo
hic obſcurus eſt & ſatis inuolutus. Doctores hinc colligunt
apoſtolos eſſe baptizatos, non tantũ à Ioãne, qui baptiſmo
ſuo etiã ipſius teſtimonio nõ mundabat, ſed etiam à Chri-
ſto priuſquã commiſſionem baptizandi ab eo acciperẽt, &
quanuis ipſe per ſe Chriſtus turbas nõ baptizabat, vndecũ-
Auguſt. que ad ipſum confugientes, apoſtolos tamẽ creditur bapti-
zaſſe, ſicut hic innuit. Sed hic mouetur fortaſſe, quis & di-
cit.

cit. Imo ſi mundus eſt totus, quid ei opus eſt vel pedes lauare? Aut non pedes etiam mundat baptiſmus? Ad hoc ſane reſpondetur, Quia tres ſunt in hominis anima partes, ſuprema illa mens ſeu ratio, & eiuſdem rationis pars inferior, atque corporea iſta ſenſualitas. Quanuis igitur hominem emundat baptiſmus, tamen quādiu ille in hoc mundo viuit, tantum ſibi cauere non poteſt, quin aliquādo peccet vel cōcupiſcentia ſaltem in hoc mortali & peccatis obnoxio corpore, ſubinde affectibus malis veluti fumis ex incendio carnis exurgentibus. Quapropter & Ioannes dicit, Si dixerimus quia peccatum nō habemus, ſeducimus noſipſos, quod & Paulus non ſemel conqueritur. Pedes itaque illo lauare debemus ſemper ſine quibus in terra viuere non poſſumus, atque hoc eſt quod ſponſa ait, Laui pedes meos, quomodo coinquinabo illos? Hoc etiam illud eſt, quod de palmitibus in euangelio narrat dominus, dicens eos continua purgatione indigere, in hoc vt fructus afferāt. Sic ergo diſcipuli mundi iam ante erant capite, quo vniti deo inhęrebant per fidem & charitatem. Mūdas quoque manus habebant per opera ſua bona. Verùm pedes eorum ipſius ſenſualitatis, quando vitio non carebant, iugi & aſsidua emundatione opus habebant. 5 Lotione pedum iam peracta, reſidet dominus, reſumptis, quas antea depoſuerat, veſtibus. Sedens ergo ad doctrinam ait, Scitis quid fecerim vobis, hoc eſt, magnum illud humilitatis opus perpendite. Dominum deinde ſe & magiſtrum vocat, non vtique ex ſuperbia aut ambitione, ſed in beneficium & doctrinam noſtram: vt ſciamus cum ſit neceſſarium, cōditionem, dignitatemq́ue officij non celare, ſed indicare, modo ne id fiat per arrogantiam, ſed vt inde alij, quid facere debeant, admoneantur. Sic Paulus inquit, Si voluero gloriari, non ero inſipiens. veritatem enim dicam. Dauid ait, In domino lætabitur anima mea. quod ſi igitur anima ſerui lætatur in domino, quanto potius anima domini? vt iam nec male, nec immerito coram diſcipulis ſuis ſe Chriſtus & dominum profiteatur & magiſtrum, quin magis videant illi exemplum humilitatis, quod ipſe dominus & magiſter eorum lauerit pedes: vt ſic illi exemplum hoc imitantes, eandē humilitatem facto & opere exprimat: quoniam ſcire bonum, omnium eſt: facere autem, non omniū, ait Chryſoſtomus,

1. Ioan. 2. *Rom. 7.* *Cant. 7.* *Ioan. 15.* *2. Cor. 11.* *Pſal. 33.* *Chryſo.*

Lauare, inquit dominus,etiã vos debetis alter alterius pedes.per quod intelligi vult,quodlibet opus bonũ proximo noſtro exhibendũ. Quotieſcunque enim proximo homini remittimus,quæ aduerſus nos cõmiſit, pedes ei abluimus. Quandocunq; pro peccatis aliorũ deũ deprecamur, pedes eorũ lauamus:cui etiã abſolutionẽ peccatorũ à deo deprecatur & petit ſacerdos,e idẽ pedes abluit. Ad literã quoque ſeruarũt hoc ſancti homines primitiuæ eccleſiæ,lauantes a-
1. *Tim.* 5. liis pedes humilitate atque exẽplo Chriſti. vnde & Apoſtolus cum viduam bene meritam commendaret, ſi hoſpi-
August. tio,inquit,recipit,ſi ſanctorũ pedes lauit.Idcirco B. Auguſti.admonet etiã,& hortatur ad corporeampedũ lotionem, quãuis præſtet ſpiritualiter implere,& ſubinde pedes affectuũ & concupiſcentiarũ abluere, vt ſic penitus emũdati in hac vita,mundi,ſine ruga,omnique labe & macula ingredi poſsimus in vitam æternam. Quod nobis donare dignetur dominus noſter Ieſus Chriſtus per meritum ſuæ amariſsimæ paſsionis & mortis. Qui eſt in ſecula benedictus,Amẽ.

DE VERA PRAEPARATIONE AD SVSCIPIENDVM VENERABILE CORporis Chriſti ſacramentum, in die ſancto cœnæ dominicæ.

NOtandum hic eſt prædicatori,vt ſi forte de ſuſceptione ſacramenti dicturus ſit alia die, quam hac ipſa cœnæ domini,vt fere ſit feria quarta proxime præcedenti, euangelium accipiat de tempore vel aliud de corpore Chri-
Part. 3. ſti. ¶Deinde plura ſuper huius ſacramenti materia & de veneratione eiuſdem, require in ordinario illo feſto corporis Chriſti. ¶Similiter contra hæreſim de vtraque ſpecie, & de errore quo aſſeritur remanere hic panem & vinum, vide homilias in parte de ſacramẽtis, & in alia multa inuenies in locis iam citatis.

HOMILIA I.

TRANSITVRVS dominus noſter Ieſus Chriſtus ex hoc mundo, & corpus ſuum illaturus ſideribus,in memoriam ſui, dilectiſsimis diſcipu-
August. lis & chariſsimæ ſponſæ vniuerſæ eccleſiæ hoc venerabile inſtituit ſacramentum ſacratiſsimi corporis & ſanguinis ſui, vt ſic quotidie offerretur in myſterio, quod ſemel

ſemel oblatum eſt in precium, & vt quemadmodum ſemel omnes homines redemerat dominus, quæ etiã perpetua futura eſſet redemptio, ita illius ſacrificium quoddam iuge fo ret & perpetuum. Atque vt amici boni ſi quãdo diſcedunt ab inuicem, memoriã ſui prius mutuo inter ſe firmant, firmatámque relinquũt, & muneribus vltro citróq; datis ſtabiliunt: ita Chriſtus quoque in ſui cõmendationẽ & memoriam cum diſcipulis ſuis mãducauit hanc cœnam, quod ipſe etiam non reticuit, dicens, Deſiderio deſideraui hoc paſcha mãducare vobiſcum antequã patiar. Dedit inſuper illis corpus & ſanguinẽ ſuum in cõmemorationem & memoriã ſui, ſub ſpeciebus panis & vini, Hoc facite in meã cõmemorationem. qua voce teſtatus eſt ſe præſentem perpetuo fore apud nos in hoc venerabili ſacramento, ſicut & poſt reſurrectionem promiſit, dicens, Ecce ego vobiſcũ ſum omnibus diebus vſque ad cõſummationẽ ſeculi. ¶ Sacramentum hoc ſæpius accipere debent Chriſtiani, ſicut in primitiua eccleſia fiebat, iuxta illud Lucæ, Quotidie perdurabãt vnanimiter in templo frangentes circa domos panes, quãuis hæc deinceps communicandi frequentia non parum refrigeſcentibus paulatim animis hominum, cœpit intermitti, quando ſolis diebus feſtis communio obſeruabatur, & id quoque non diu. dehinc enim, quando iam ſolẽnibus feſtis vix paucis ad cõmunionem veniebant, ſtatuit eccleſia, ter in anno ſuſcipi debere hoc ſacramentũ, ſicut ex Agathenſi & Elibertano cõ ſiliis ſatis liquet: adeo, vt quiſquis hoc nõ faciebat, pro Chriſtiano nõ haberetur. Poſtremo extincta iã omni pietate, & vix ſcintilla aliqua priſtinæ diſciplinæ remanente, per vniuerſum Chriſtianũ imperiũ in ampliſſimo quodam cõcilio ex vniuerſa tam Græca, quã Latina eccleſia cõgregato, decreuit catholica eccleſia, vt quilibet Chriſtianus tẽpore Paſchali ſacerdoti ꝓprio cõfiteatur, confeſſusq; venerabile ſacramentũ Euchariſtiæ ſuſcipiat. Idque adeo omnes pij & catholici homines hactenus in hæc vſq; noſtra tempora ſancte & religioſe obſeruarũt, tantumq; factioſi & ſchiſmatici iſti Neochriſtiani illud iam violare attentant. Quãuis non pauci adhuc inter Chriſtianos ſuperſunt, qui vltro ſæpiꝰ in anno ſe ad hoc ſacramentũ religioſe parant, & pie ſuſcipiunt illud, vt die ſancto Pentecoſtes, feſto aſſumptionis Mariæ, Omnium ſanctorum, Natalis domini, & quandocũque pio

Luc. 22. *Matt. 28.* *Actu. 2.* *De conſe. diſt. 2. ca. Omnis homo. c. ſeculares.* *C. omnis vtriuſq;, de pœnitent. & remiſſ.*

aliquo ad illud mouentur affectu. ¶Sed nos iam dicere aggrediamur, quo quiſque modo præparare ſe debeat ad hoc glorioſiſſimũ Euchariſtiæ ſacramentũ digne ſuſcipiendum.

1 Et principio quidẽ obſerua ſacramentũ hoc quadrifariam conſiderari poſſe.1. vt ſacramentũ ſiue ſignũ externum & ſenſibile, ſub quo verũ Chriſti corpus verúſq; ſanguis cõtinetur, quomodo vſurpatur in ſolẽni illa feſtiuitate corporis Chriſti, quãdo magnifice circũfertur.2. cõſideratur etiã in quantũ ſacrificium: vt ſic vtitur eo ſacerdos in officio miſſæ, poſt conſecrationem offerens illud pro viuis & defunctis.3. vt cibus & cõmunio, quo pacto nunc & aliis quibuſdam tẽporibus vſurpatur. quarto & vltimo, pro viatico, & ſic dari ſolet morituris, & iamiam ex hoc exilio migraturis.

2 Quiſquis hoc venerabile ſacramentum ſuſcepturus eſt, cauſas prius expendat ſecum & ponderet diligenter, cur illud velit intendátque ſuſcipere. Et ſunt quidem cauſæ potiſſimum quatuor. quarum prima eſt, vt id faciat non tantum in commemorationem, ſed etiam gratiarum actionem paſsionis & mortis Chriſti: quoniam hoc ipſum cõmiſſum eſt à Chriſto, cum diceret, Hoc facite in meam commemorationem. In cuius rei figuram agnus quoq; ille typicus non niſi aſſus manducabatur, ad deſignãdum ignem deuotionis. Et ſi deuote ſuſcipiendum eſt hoc tantum ſacramentum, nõ poteſt vtique hoc fieri commodius, quam cum cõmemoratione paſsionis dominicæ. Quamobrem cõſultum eſſe exiſtimauit eccleſia eodem tempore ſacramẽtum ſumi debere, quo paſſio Chriſti recolitur. id enim ſignificatũ quoque iam olim eſt in figura, quando Moyſes virga percuſſit petram, & fluxerunt aquæ: ſic etiam tu petram cordis tui durã percute virga crucis Chriſti, & effluet inde aqua deuotionis, quando ex omnibus rebus non eſt quod magis efficaciúſque nos cõmoueat, affectúmq; excitet & erigat in deum, quam paſsionis dominicæ freques meditatio. Quod & Bernardus ille magnus paſsionis Chriſti cõtemplator agnouit, ideoq; & dixit, O piiſſime domine Ieſu, ſuper omnia te mihi reddit amabilem calix quẽ bibiſti, opus redemptionis noſtræ. ¶Neq; vero paſſionẽ Chriſti tantũ recolere debet quilibet homo pius verũ etiã beneficia omnia ſibi diuinitus collata, creationem tum noſtri, tum vniuerſi mundi propter nos, illam potentem rerum omnium gubernationẽ, charitatem quoque

Exo.17.

Bernar.

quoque ſupereminentem, qua vſque adeo feruenti proſecutus eſt nos, vt filio etiam vnigenito ſuo nō parceret. Huc accedat diligens paſſionis Chriſti per omnes partes cōtemplatio: & quomodo ille ſemper & vbique, ſiue prædicarit, ſiue ieiunarit, ſiue orarit, quid multa? in omni vita cōuictūque ſuo noſtri meminerit, & recordatus ſubinde fuerit in optimam partem: ſed tacito adhuc inſtinctu loquitur in cordibus noſtris, quæ quantaq; nobis exhibuerit beneficia. Secunda ratio, quæ ad tam precioſam tanti ſacramenti theſaurum ſuſcipiendum mouere debet, hæc eſt, Vt memineris ſuſcepturum te pignus tum charitatis, tum miſericordiæ dei. reliquit enim nobis ſacramentum illud Chriſtus in memoriale ſui perpetuū, & in pignus ſummæ ſuæ erga nos charitatis, vt iam nos dicere queamus cū Dauide, Quā magna eſt domine multitudo dulcedinis tuæ? Et meminiſſe itaque & non ingratos nos eſſe oportet de tanta charitate Chriſti, quā erga nos habuit, vt corpus quoque propriū & ſanguinē nobis relinqueret abiturus, iuxta quod promiſerat, Panis quē ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Aut quod tandē nobis vel precioſius vel ſanctius amoris ſui pignus relinquere potuiſſet deus, quā corpus proprium? ¶ Tertia porro cauſa eſt, vt recorderis te remedium accepturū animæ tuæ, quando verus ille medicus noſter eſt Chriſtus, vel ſuo ipſius teſtimonio, dum Samaritano ſe cōparat, vinum & oleū infundenti vulneribus illius, nāque ſimili etiam modo ille animabus noſtris mederi volens, hoc ſacroſanctum inſtituit ſacramentum. Vnde & eccleſia beneficium iſtud agnoſcens orat, Purificent nos quæſumus domine ſacramenta tua quæ ſumpſimus, ſint ablutio ſcelerū, fortitudo fragilium, cōtra omnia mūdi pericula firmamentū. Poſtremo ratio quarta aſſignatur ipſa ſancta obedientia, vt ſic cogites ſuſcipiendo ſacramentū te facturū quod obedientē ſanctæ matris eccleſiæ filiū decet, quæ illud tibi ad hoc tēpus facere mandauit. Atque hoc modo ſequaris illud Sapientis cōſilium, nec dimittas legem matris tuæ: quia melior eſt obedientia, inquit Samuel, quam ſacrificium. Quid multa? ſit hæc cōſtans apud te ſententia, quod hoc ſacramētū ſuſcepturus ſis in gloriā quidem dei, ſed ſimul quoq; in animæ tuæ cōmodū & ſalutem.

Ioan. 3. *Pſal. 30.* *Ioan. 6.* *Matt. 9.* *Luc. 10.* *Eccleſia.* *Prou. 6.* *1. Reg. 15.*

3 Quandoquidem ſacramentū hoc ſumunt boni & mali, quantumuis inæquali ſorte, vt ille cecinit vitæ vel interitus:

quilibet apud ſe prius conſideret & expendat diligenter, vt
vt illud ſibi in vitam ſuſcipiat, & nõ ad mortem, ſedulo ob-
1.Cor.11. ſeruans illud Pauli, Probet ſeipſum homo, & ſic de pane il-
lo edat, & de calice bibat. quiſquis enim manducat & bibit
indigne, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans
corpus domini. Caueat itaque & ſummopere ſibi proſpi-
ciat quilibet Chriſtianus, ne hic ſibi iudicium manducet. id
autem fiet, cum ſe pro viribus præparare ſtudebit, vt nõ tan
tum deuote illud ſuſcipiat, ſed deinceps quoque à peccatis
Hebr.11. abſtineat. Et quia fides, teſte Paulo, rerum ſperandarum eſt
ſubſtantia atque argumentum non apparentium, omnis illa
præparatio à fide incipere debet & proficiſci tanquam fun-
Matt.7. damento. Quomodo Chriſtus etiam virum ſapientem ędi-
ficare docuit ſuper fundamentum illud, non ſuper arenam.

¶ Quid autẽ ſit circa hoc ſacramentum Chriſtiano homini
credendum, quanuis ampla ſit materia propter neochriſtia-
norum ſimul & veterum hæreticorum innumeros errores:
cum vero vos ſtabiles & firmi ſitis catholici, iis omiſſis, nos
breuiter ea vobis explicata dabimus, quæ multis retro ſecu-
lis de hoc ſacramento per vniuerſum Chriſtianiſmũ credita
ſunt & obſeruata, eáque conſiſtunt in iis quatuor membris.

1 Primum omnium firmiter credere te oportet, ſub illa
quam cernis ſpecie panis, verum eſſe corpus Chriſti, totum
inquã illum Chriſtũ, vt eſt ex virgine matre natus, cũ homi-
nibus in terra conuerſatus, flagris cæſus, in crucem ſuffixus,
mortuus & ſepultus, vt deinde reſurrexit, aſcenditq́; in cœ-
lum, & nũc ſedet ad dexterã patris. Eius rei quod habere cu
pis teſtimoniũ certius, quam veriſſimũ illum veritatis ipſius
Ioan.6. ſermonem, quando dixit iam Iudæis, Caro mea vere eſt ci-
Matt.26. bus, & ſanguis meus vere eſt potus. nec multo poſt diſcipu-
lis quoque, Hoc eſt corpus meũ. Quod ſi incredulus adhuc
clamas, quid fieri poſſit, vt ſub tantula panis forma totũ la-
teat corpꝰ Chriſti, quod qua eſt magnitudine, pedes & manꝰ
habet: ad hoc ſane reſpondetur, naturaliter id fieri non poſ-
ſe: verũ ſi rurſus omnipotentiã conſideremus dei, apud quẽ
Luc.1. non eſſe impoſſibile omne verbũ Gabriel teſtatus eſt, cedit
omne iudiciũ rationis humanæ verbo dei: captiuatur etiam
2.Cor.10 intellectus noſter in obſequium fidei, quæ vtique meritum
Gregorius nõ habet, vbicũque humana ratio prębet experimentũ. quã-
uis hic quoque nõ deſunt ſigna & indicia quædã naturalia,
de

de quibus alias. Ecce enim anima tua nihilo nunc eſt maior
ſub illa quãtitate & magnitudine, quã olim, cum puer eras.
2 Deinde crede totum Chriſti corpus eſſe ſub hoſtia &
qualibet etiam illius parte, ſicut iam vnum idemq́; Chriſti
corpus ſub multis hoſtiis eſt, quantũuis nihil interim minus
illud totum in cœlo manet ad dexterã patris. Idq́; totũ præ-
ſtat omnipotentia diuina, quæ etiã facere poteſt, vt corpus
vnum in multis locis ſimul exiſtat totũ, queadmodũ & ani-
ma in qualibet manu eſt tota: quãuis etiam id nobis eſt incõ-
prehenſibile, vtut ſit naturale, atq; ideo Ariſtotelẽ etiam nõ *2. de ani.*
latuerit. Nec multo aliter deus accepit de ſpiritu Moyſi, & *Auguſti.*
dedit viris illis ſeptuaginta, neque tamen ſpiritũ Moyſi vel *6. de trin.*
ademit vel imminuit. Similiter quoque Eliſeus & domi ſuæ *Nume. 11.*
erat, & apud Giezi, quando munera accipiebat à Naaman. *4. Reg. 5.*
Sic Ambroſius mediolani exiſtens in cathedra ſua, Turone *Ambroſ.*
quoque fuit in funere ſancti Martini. Sequitur ergo, laicos
non minus ſub parua accipere hoſtia, quã ſacrificus ſuſcipit
ſub magna, quãdo ſub vtraque Chriſtus eſt totus. Præterea
colligitur ex illo, fracta iam à ſacerdote in tres partes hoſtia
ſub ſacrificiũ miſſæ, ſub qualibet illa particula nõ minus to-
tum eſſe Chriſti corpus q̃ antea ſub vnica iſta magna fuerat,
eo quod totum illud corpus ſub quacũque data hoſtiæ par-
te eſt tota, quanuis fractio quoque ſuo nõ carcat myſterio.
3 Firmiter item crede ſubſtantiam panis per verba ſacer-
dotis ad hoc à Chriſto inſtituta trãſmutari in corpus Chri-
ſti per omnipotentiam dei, remanentibus tamen deinceps
adhuc omnibus accidentibus panis, cuiuſmodi ſunt albedo, *Gen. 2. 19.*
ſuauitas, figura, durities, & ſimilia plura. Si ení potuit deus *Exo. 4. 7*
ex Adæ coſta iuſtum cõficere corpus mulieris: ſi ex muliere:
vxore ſcilicet Loth, ſtatuã ſalis facere potuit: ex virga Moy- *Ioan. 2.*
ſi ſerpentem, ipſosq́; adeo AEgypti fluuios in ſanguinẽ ver
tere, ſi diuinæ nõ reſtitit poteſtati, ſicut ex aqua vinum fa-
cere: quis iam terminos & limites certos omnipotẽtiæ diui-
næ cõſtituere volens, nõ permittet etiam illi hoc, vt ex pa-
ne corpus Chriſti poſſit facere? Quam vero impie credere
hoc nolunt hæretici, quod credidit iam olim diabolus, di-
cens Chriſto, Si filius dei es, dic vt lapides iſti panes fiant? *Matt. 4.*
Ecce diabolus nõ ignorauit filium dei verbo nõ poſſe ex la-
pidibus panes facere, & neochriſtiani credere nolunt illum
poſſe panem in corpus ſuum tranſmutare. quanuis autẽ na-

turaliter non fiant ex lapidibus panes, quotidie tamen & na turaliter quidẽ panis,licet temporis ſucceſſu in corpore noſtrum cõuertitur. Sequitur etiam inde,quomodo in confirmationem fidei noſtræ,deus naturales actiones omnes relinquit hic ſimul cũ accidentibus panis,quæ alias in pane fiunt. paſcit enim hoſtia,& ni conſeruetur,putreſcit:aut bene aut male ſapit, cadit,&c. ſimile quoque de ſpecie & actionibus

Rom. 6. vini iudicium eſt. 4 Cõſtanter crede, quando & corpus Chriſti præcipue ſub hoſtia latet, & Chriſtus cum reſurrexit ſemel,iam amplius non moritur,corpus Chriſti hic non eſſe ſine anima velut mortuũ. & cõſequenter illud exangue nõ eſſe,ſi modo verũ eſt, vt eſt ſane veriſſimũ, quod dicitur ſanguinẽ ſedem eſſe animæ.Deinde non abeſſe crede ipſam

Damaſ. quoque deitatẽ Chriſti:quia iuxta regulã Damaſceni,quicquid deus ſemel aſſumpſit,nunq̃ dimiſit. Alias quoq; regnũ

Luc. 1. illius nõ eſſet ſempiternũ,ſicut annunciauit Gabriel. Quatuor itaque ſuſcipis,dum ſacramentum hoc ſuſcipis,corpus Chriſti,animã,ſanguinem,& deitatẽ Chriſti. Deinde laicus quilibet minus nõ ſuſcipit ſub parua panis hoſtia, quam ſacerdos vel ſub magna,vel vtraque etiam ſpecie. Vt iam turpiter errent neochriſtiani omnes, dum ſacramentũ hoc ſub vtraq; tantum ſpecie habere & ſuſcipere volunt, quãuis ſacerdos tenetur ſic tantum ſub vtraque celebrare. Qua de re alias. Præterea cum calicem tibi poſt ſumptũ ſacramentum porrigit ſacerdos, non eſt quod putes ſanguinẽ ibi te bibere Chriſti, ſicut in miſſa ſacerdos, ſed purũ id noris eſſe vinum:nõ eſt itaque cur reuerentiã aliquam aut honorẽ exhibeas calici,ne putent ſimpliciores huiuſmodi cultu ſe venerari ſanguinẽ Chriſti. 5 Ex iis iam vltro ſequitur, quam precioſum, magnũ atque adeo nobiliſſimũ ſuſcipias in hoc ſacramento theſaurum, quanuis enim ſacramenta omnia vt ſunt precioſiſſima, ita efficaciã quoque ſuam habeãt ex paſſione Chriſti,è cuius etiam latere velut viuo quodam latice promanarũt ſicut Auguſtinus ſuper Ioannẽ declarat:hoc ta

Ioan. 19. men reliqua omnia longe ſuperat,quę ſigna tantũ ſunt gratiæ diuinæ,cum interim hic ipſe ſit Chriſtus corpore,anima quoq; & ſanguine. In hoc ſacramento potiſſimã donat deus gratiam,quamobrẽ & illi ſolito magis gratias agimus: vnde veteres etiã eucharıſtiã appellarũt, ac ſi tu dicas,bonitatem, gratiam ſeu gratiarũ actionẽ. Tu itaq; quiſquis Chriſtianam fidem

fidem profiteris & religionem, ardēti animi tui affectu propera ad theſaurum hunc tantū digne ſuſcipiendum. dic cum Dauide, Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te deus. Sitiuit anima mea ad deum fontē viuum, quando veniam & apparebo ante faciem dei? Nam quiſquis ſacramentum hoc digne & reuerenter ſuſcipit, multis modis in eo augetur gratia dei, tandemq; copioſi' in æterna patria remuneratur, ſicut ait per prophetam dominus, Exæquabit gratiam gratiæ eius, gratiā ſcilicet huius vitæ in proportione, adæquabit iſti gratiæ beatitudinis & gloriæ æternæ. Deus & dominus noſter omnibus & ſingulis nobis miſericorditer donare dignetur, qua freti digne ſuſcipiamus hoc ſacramentum, & poſt hanc vitam læti appareamus ante faciem dei in æterna patria, Amen.

Pſal. 41. *Zach. 4.*

HOMILIA II. DE VENERABILI *ſacramento altaris.*

BONA magnaq; pars fidei noſtræ in articulo huius ſacramenti poſita eſt, quanuis articulus ille de vna trium perſonarum eſſentia potior eſt aliquanto & maior, quomodo genito ex patre filio, & procedente ab vtroq; ſpiritu ſancto, perſonæ illæ tamen tres coæternæ ſint & coæquales. Deinde ſi naturalem intellectum noſtrum & rationē quæramus, impoſsibile eſſe videbimus, hominem ante ſex mille annos demortuum, cuius putre cadauer non in terræ puluerem tātum, ſed herbas etiam & pecorum corpora verſum iam ſit, rurſus in ſingula membra coaleſcentem reuiuiſcere. hoc inquā natura ne tantillum quidem aſſequitur: verum quæ vltra naturam eleuata eſt fides, hæc intelligit. Omnia illa videre vtiq; nō potes oculis & lumine intellectus tui, ſed aliūde oportet petas, & vel ex mutuo ſumas, vel emas conſpicilla veluti quædā, ſiue oculos fidei: eoſque inuenies penes eccleſiam catholicā. inde quoque petito, quo hic maxime opus eſt, ſcutum fidei, dum proprio captu aſſequi hæc tanta myſteria non potes, eccleſiam ſequere, huic te adiunge: quod illa de iſto ſacramento credit, tu crede: quæ ſane & præſentanea & potiſsima eſt medicina, aduerſus omnes diaboli inquietationes & ſuggeſtiones. Atque ideo dominus quoque cæcis ad ſe venientibus dixit, Creditis quia hoc poſſum facere vobis? & dicentibus illis, Vtique domine, iniunxit ipſe, Secundum fidem

Ephe. 6. *Mat. 9.*

veſtram fiat vobis. Sic & Marthæ dixit dominus, Nónne dixi tibi, quoniam ſi credideris, videbis gloriam dei? Ad eundem modū dici potes cuilibet Chriſtiano, quia ſi crediderit videbit mirabilia dei. ſiquidē illud ipſum ſacramentū, cibus quidē eſt miraculorum & eſca: iuxta illud Dauidis, Miſericors & miſerator dominus eſcā dedit timētibus ſe, in memoriam ſuorum mirabilium. Vbicunq; firmum illud fidei fundamentum poſitū non eſt, omnia corruunt. Itaq; in fide aliquis iā bene eruditus & inſtitutus, quo pacto deinceps in tā arduo & ſerio negocio gerere ſe debeat, porro expediam⁹.

Ioan. 11.

Pſal. 110.

1 Principio ad menſam ſacratiſsimi illius conuiuij acceſſurus, ſe prius paret diligenter & probet, neque illotis (quod aiunt) pedibus irruat in rem ſanctā adeo & magnam, nihilo brutis exiſtens inferior. Quin potius antequā quis accedat ſacroſanctū illud ſuſcepturus ſacramentū, concepta iā recta fide, ſicut eandem habet catholica eccleſia, deinceps ſuam probationē ſic inſtituat. Et primum quidem, ciuiliter loquēdo, nullus ad magnorum virorum cōuiuia accedit, niſi probe purgatus & mundus, lotis etiam manibus, & purioribus indutus veſtimentis, ſolicitus omnino ne quid minus ciuile & vrbanum committat, quanto magis anxie diligentem eſſe decet, qui ad menſam hanc dominicam venire properat: in qua ſalutis ſuę ſumma cuíq; vertitur, ne pollutus accedat & immundus? prima itaq; præparationis huius pars in emūdatione cordis conſiſtit & purgatione, non tantū ab omni peccato, verumetiā peccandi voluntate. Ita enim deus per Hieremiam, Laua, inquit, à malitia cor tuum. & Sapiens ad eum qui ſacramentum hoc ſuſcipere cupit, ait, Ab omni peccato emunda cor tuum. ad idem cohortans nos Paulus, admonet mundare nos ab omni inquinamento carnis. Ea vero purificatio quomodo fieri debeat in ſacramento pœnitentiæ dici ſolet: quādoquidē quilibet homo apud ſemetipſum diligēs eſſe primū debet in recogitandis peccatis ſuis, in examinānda conſcientia, deinde in contritione & cōfeſsione deſuper inſtituendis, quia quiſquis non ex animi ſui affectu pœnitētia ducitur peccatorum, ita vt velit nullum ſe cōmiſiſſe vnquā, nec digne, neq; ad ſalutem ſibi māducat corpus Chriſti. Similiter quicunq; non omnia perfecte peccata cōfitetur, ſed aliqua ex iis reticet, vel ea lenitate oſcitabundus confitetur, vt facile aliquid omittat, itē ſacramentum hoc in peccatum

Purgatio cōſciētiæ.

Hiere. 4.
Eccle. 18.
2. *Cor.* 7.

ſumit

ſumit ſibi vt Iudas: Commonefacienda igitur hic præcipue eſt iuuentus,quæ tũ pudore & verecundia, tum metu perci ta atq; timore leuiter aliquod peccatũ celat,non cogitãs interim dãnũ iſtud immenſum & ſalutis animæ ſuæ detrimẽtum,inde ſibi enaſcens & prouenieñs,ex iſta indigna ſanctiſſimi ſacramenti ſumptione,vt integre confiteatur, nihil celet,nihil taceat:& ſic corpus Chriſti manducet ad vitã: alias ſibi futurũ eſt quod ſcabioſis cõtingere ſolet, qui cũ manus habeãt purulentas & ſanie madẽtes,perſuaderi etiã nõ poſſunt vt proferãt. Exhortetur inſuper & admoneat hic quoque pater liberos ſuos,paterfamilias familiã omnẽ,vt cũ exa ctæ vitæ ſumma pœnitentia confiteantur, quãdo fieri ſolet non raro,vt priuata huiuſmodi ſiue parentũ, ſiue patris aut matris familias admonitio plus proficiat apud ſubditos,quã magni prædicatoris grauis & valida in frequenti concione prædicatio: faciat hoc idem quilibet ludimagiſter inter pueros & iuuenes diſciplinæ fideiq́ue ſuæ commiſſos: faciat id quiſque etiam manuarij operis artifex cum pueris & ſeruis ſuis,vt ſic omnes illi expurgato,quod in ſe habebãt fermento veteri, in nouitate ſpiritus paulatim ambulare diſcant. *1. Cor. 5.*

2 Neq; ſic nuda illa ſatisfacit confeſsio, inſuper quoque diſpliceant cuilibet oportet peccata commiſſa & cõſtans bene obfirmato animo concipiatur propoſitum porro peccata vitare,& in bonis operibꝰ ſedulo ſe exercere,quia niſi à peccatis auerſi fuerimus & omnino peccati occaſionem quoq; & cauſam reiecerimus,nec confeſsio etiam integerrima,neque continua ieiunia,neq; in vniuerſum omnia nobis quicquam proderunt ſacramenta:iuxta illud Augu. Niſi pœniteat aliquẽ veteris vitæ,non poteſt nouã inchoari. Præterea score ocioſa quoq; blaterandi vanitas vitanda, & ridendi fugiẽda laſciuia eſt, quando in multiloquio raro deerit peccatum. Omnino itaq; talem quiſq; ſe hac ſeptimana præbeat,tã ſerio omnia agat, tanta præditus ſit in omnibus maturitate, quaſi rem habeat præ manibus(ita vt vere eſt)maximi põderis & præiudicij. faceſſat hinc omnis leuitas, cedat quicquid eſt vanitatum mundi,quia bonum eſt in ſilẽtio expectare ſalutare domini.¶ Et quẽadmodum à verboſa petulantia ſibi iam cauere debent omnes Chriſtiani, ita & à malis vaniſq; cogitationibus(in quibus multum ſane eſt periculi)tẽperare debent: quoniã ideo præcepit dominus,leuamini,mundi

Auguſt. *Prou. 10.* *Thre. 3.*

eſtote, auferte malũ cogitationum veſtrarum ab oculis meis. Declinandum itẽ eſt quicquid eſt conuictus externi, ad peccatum prouocantis, conuiuia non agenda, ſodalitates relinquendæ, vitandæ quoq; perſonę quibus cũ peccaris, aut vnde peccandi tibi cauſam ſumpſeris: quod hæc omnia eiuſmodi ſunt, quæ impedire poſſunt & ſolent cõſciẽtiæ puritatẽ. Quia quiſquis picem cõtractauerit, coinquinabitur. (Vide de omnibus illis in ſermonibus de ſacramento pœnitẽtiæ.)

¶ Tale propoſitum firmũ vtiq; & conſtãs habere decet peccata vitandi, idq; eſſe cõuenit adeo ſtabile & fixũ, vt vbi primum retroſpicere pergat ad priſtina peccata, inſtar vxoris
Gene.19. Loth, ſtatim immũdus efficiatur: quoniã quiſquis miſſa iam
Luca 9. ad aratrum manu, aſpexerit retro, aptus nõ eſt regno dei: vt iam ſit hæc certa & cõſtãs regula, quia omne peccati propoſitum, peccatum eſt. In hoc veluti ſpeculo ſe vitamq; ſuam contemplentur omnes cõcubinarij, omnes qui vel mẽſuras iniquas vel alia vaſa habuerint deprauata, quotquot clauib⁹ vtuntur adulterinis, & incãtationibus gaudẽt: oppida quoq; & ciuitates, quæ conſuetudinem aliquam prauam retinent, nec abrogant, vſurarij, luſores, & id genus reliqua ſex hominum. Quid multa? omnes qui cum ſint & viuant in peccatis, animum nullum habent deſiſtendi ab illis, aut deſinant, aut ſciãt ſe ſacramentũ nõ aliter ac Iudas ſumpſit, accipere.

3 Ad dignã huius ſacramenti ſumptionẽ pertinet, vt quilibet ſuſcepturus illud antea cõpoſitæ in omni quiete corporis & in bono ſe ordine gerat: adeo vt etiã abſtineat illicitis, vt cõiuges à thoro maritali: quando multi etiã à lecto quocunq; & ſomno ſibi tẽperant, plus vigilantes quã dormientes. Si enim Achimelech ſacerdos noluit panes propoſitio-
1.Reg.21. nis Dauidi, & pueris illius porrigere, etiã in neceſsitate mãducandos, niſi eſſent ſancti & mundi à mulieribus: quanto minus Chriſtiani accipere debẽt panẽ illum vinum, panem qui de cœlo deſcendit, niſi à mulierũ contactu liberi & im-
1.Cor.7. munes, quomodo & Paulus docet coniuges ad tẽpus ab opere coniugij & thori maritalis iure abſtinere, vt vaccent orationi. Itaq; hic etiam ad eſcã hanc ſpiritalẽ manducandam, committendum: non eſt vt caro dominetur: & quanuis opera illa coniugij ſine peccato fiant, iſta tamen innata concupiſcentia & congenita lex carnis ſiue membrorum, inſipidum reddit animum, carnalem, planeq; ineptum ad producenda

opera ſpiritus.¶ Quilibet igitur Chriſtianus hoc maxime tẽpore miſsis omnibus huius cõmerciis, in virtutibus tantũ & operib⁹ bonis ſeſe exerceat. Atque vt Auguſtinus ait, Vnuſquiſque cõſideret conſcientiã ſuã. & quãdo aliquo crimine vulneratũ ſe eſſe cognouerit, prius orationib⁹, ieiuniis & eleemoſynis ſtudeat mũdare conſcientiam ſuã, & ſic euchariſtiam præſumat accipere: quod niſi fecerit, dicturus eſt ad eum pa erfamilias, Amice, quomodo huc intraſti, nõ habens veſtem nuptialem? Et vt multa paucis cõplectar, quiſquis pius & Chriſtianus haberi vult, hoc iam in primis tẽpore, omni euitato vitio, virtutes ſequatur, animamq́ue ſuã exornare ſtudeat: vt ſit omni bonorũ genere redimita, nec aliqua labe infecta, quę faciat vt indignus ipſe tãtũ ſuſcipiat ſacramentũ, in ſui iudiciũ & condẽnationẽ. Vigila, & erigere in deũ anima ſancta & deuota. Exurge, exurge Sion, induere fortitudinem Hieruſalẽ ciuitas ſancta, hoc eſt, anima Chriſtiana, indue te veſtibus gloriæ tuæ, virtutibus nimirũ & operibus bonis, indue & veſtimentũ ſupremũ, quod reliquũ habitum omnẽ cõtegit, id eſt, charitatem, quæ operit multitudinẽ peccatorũ.¶ Recordare, quiſquis es homo diligenter & expẽde, quid ſis hic ſuſcepturus, recogita quantũ tibi in eo poſitũ ſit. audi clamantẽ Paulũ, Probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. quiſquis enim manducat & bibit indigne, iudiciũ ſibi mãducat & bibit. Ecce ſanctiſsimus ille & in ipſo etiã matris vtero ſanctificatus Ioannes trepidabat accedere dñm, & verticẽ capitis illius tãgere indignũ quoq; ſe iudicabat, cui vel corrigiã calceamenti ſoluere procũbens in terram. Euangeliſta ille S. Marcus adeo vſq; indignũ iudicauit myſteriorũ tantorum adminiſtratione, vt ipſe ſibi pollicẽ præſciderit, ne eſſet cẽlebrãdo miſſæ ſacrificio aptus. Vides vaſa, imo omnia quæcũq; vſui altaris deputata ſunt, purgata & mundiciſsima? vides calicẽ probe terſum? vides nitentẽ patinã? vides corporale niueũ candidiſsimumq́; ? Hæc quid ſibi velint, ambigis & ſcire cupis? Id nimirũ, vt eodem tu quoq; modo, non niſi mundus & velut cũ reliquis diſcipulis lotus accedas? quia in hoc Chriſtus illis prius lauit pedes, quã corpus ſuum mandcãdum daret. vnde & Petro recuſanti lotionem dixit, Si nõ lauero te, nõ habebis partẽ mecum: deſignãs per hoc neceſſariũ eſſe lauari prius & mundari eum, qui ſacramentum

Auguſt. *Mat. 22.* *Eſa. 52.* *1. Pet. 4.* *1. Cor. 11.* *Matth. 3.* *Ioan. 5.* *Ioan. 13.*

Lucæ 1. hoc ſit ſuſcepturus. Panis ille viuus, quem hic ſumere præſu
Canti. 4. mis, in vterũ deſcendit ſanctiſsimæ virginis Mariæ, quæ tota pulchra erat, omnisq́; expers maculæ. Et tu igitur caue, ne panem hunc vitæ ſuſcipias indignus: alias qui cibus tibi vitæ futurus erat, cedet in mortem ſempiternam, à qua nos cuſtodiat & conſeruet Ieſus Chriſtus dominus noſter, Amen.

HOMILIA III. DE PRAEPARATIONE ad ſanctiſſ. Euchariſtiæ ſacramentum.

QVICVNQVE titulo & appellatione gaudet Chriſtiano, diligenter & exacte ſe probet, acceſſurus ad menſam dulciſsimi illius conuiuij corporis & ſanguinis domini, ne in iudicium & cõdemnationem accipiat, ſed ad cuſtodiam corporis ſimul & animæ in vitam æternã. Examinet igitur ſe & emũdet prius per contritionem & confeſsionem peccatorum ſuorũ, exerceat ſe in virtutibus & operibus bonis: quorum nec poſtremum vtiq́; nec infimum eſt, pia & ſedula precatio, quã laudata ſane conſuetudine ante cibum præmitti iam olim apud
Ioan. 6. maiores noſtros receptiſsimum fuit, tracto more illo ab exẽ
Marc. 14. plo Chriſti, qui grandi miraculo magnam hominum multitudinem pauculis ſatiaturus panibus, eleuatis in cœlum oculis, benedicens illos, gratias egit. Eſt autem omnis actio Chri
Gregor. ſti, noſtra inſtructio authore Grego. & ſacerdotes quidẽ eo
magis illa obligat conſuetudo, quod hic decretum etiam ac-
44. diſ.c. ceſsit eccleſiæ, in concilio Romæ ſub ſancto Martino ponti
nõ liceat. fice habito. ſic enim habet, Non liceat aliquãdo clericos nõ dicto hymno comedere panem, & poſt cibos gratiã authori deo referre. Et ſi quilibet iã Chriſtianus orare tenetur antequam cibum illum quotidianum corporis manducet, quan-
2. Cor. 3. to magis ante ſanctiſsimam hanc animæ noſtræ eſcam orabimus? atq́; cum ſufficientes non ſimus quippiam boni facere ex nobis tanquam ex nobis, ſed ſufficientia omnis noſtra ex deo pendeat, maiori tum affectu, tũ feruore clamare debemus ad dominum, ipſumq́ue orare, vt dignos nos myſteriis
Pſal. 50. tantis efficiat, & dicere cum Dauide, Cor mundum crea in me deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis. Di-
Mat. 21. ſce ex paruulis Iudæorum clamorem illum, quo ingredientem dominum in Hieruſalẽ exceperunt. & tu quoq́; clama, Benedictꝰ qui venit in nomine domini, Oſanna in excelſis, ô domine miſerere mei. Quid autẽ tibi potiſsimũ ſit orãdũ,

paſsim

paſsim iam in omnibus libellis piarum precationum habetur. Verùm hic deum immortalem quam commodū eſſet omnes nunc homines ſcire legere, propter orationes ſaltē, quas ſanctiſsimi quique patres, Auguſtinus, Ambroſius, Bernardus, Gregorius, & alij cōpoſuere. Qui autem legere nō nouit, tamen laudet deum, gratias agat illi pro omnibus beneficiis, dicat cum Dauide, benedicā domino in omni tempore. Ad memoriā reuoca amariſsimam paſsionem Chriſti, dolores Mariæ feruentiſsimos, gaudium angelorū, lętitiā & exultationem beatorum, miſerandā conditionem damnatorum, & admiranda illa gratiarum dona eccleſiæ collata: ipſaque adeo omnium ſanctiſsima ſacramenta, humilia te cum Centurione, & dic, Domine, non ſum dignus vt intres ſub tectum meum, ſed tantum dic verbo, & ſanabitur anima mea. Dic cū Dauid, Introibo in multitudine miſerationum tuarum in domū tuam, adorabo ad templū ſanctū tuū in timore tuo. Et quāuis nō multa ſubinde repetas verba tamē vide ne ceſſet animus, nec pia elāgueſcat cogitatio. quin potius cū Anna Samuelis ingemiſce: & ſicut illa tantū loquebatur in corde ſuo, ac ſolū labia illius mouebantur, & vox penitus nō audiebatur, ita tu ne defatigeris ſpiritū erigere in deū. Rurſus ingemiſce cū Iob antequam manduces cibū. Ora dominū deum tuum, vt illuminans ille tenebras tuas, reuelet tibi, quid ſibi diſpliceat in te, ne forte accedas in iudiciū tuum & condēnationem firmiter & perfecte tibi ꝓpone, te neutiquā acceſſurū, niſi omnia illa præſtiteris quæ à te exigit de⁹. Ita effunde corā deo omne cor tuum cum Dauide: & ſine dubio gratiā dabit ille tibi, atque peccata quorum forte te cœpit obliuio, aut ad memoriam tibi reducet, aut per ſuam immenſam miſericordiam remittet & delebit, nec vnquam exprobrabit, quia deus reſpicit orationem humilium, & non ſpernit preces eorum.

Pſal. 33. *Matth. 8.* *Pſal. 5.* *1. Reg. 1.* *Iob 3.* *Pſal. 17.* *Pſal. 62.* *Pſal. 101.*

¶ Hoc modo ſi quis non ſufficiēter ſe antea præparaſſet operibus bonis, id omne nūc ſedula oratiōe reſarcire poteſt, cuius rei inſigne habemus argumentum in hiſtoria regū Iuda & Iſraël, vbi cum bona populi pars non eſſet iuxta verbum domini ſanctificata, tamen manducauerunt Paſcha, orante pro illis Ezechia & dicente, Dominus bonus propiciabitur cunctis, qui in toto corde requirunt dominum deū patrū ſuorum, & non imputabit eis quod minus ſanctifica- *2. Par. 30.*

ti ſunt. Et mirũ, in idipſum quoque ſignificãtes mulieres il-
Luc.24. læ, quę cum Maria Magdalena venerunt ideo ad ſepulchrũ
Chriſti cum aromatibus, vt nos quoque admonerẽt, ſi ope-
ribus bonis & ieiuniis ſedulis minus eſſemus cõmendari aut
placeremus deo, id omne rependeremus redolentibus iſtis
radicibus piæ & ſanctæ orationis. Docuit hoc nos quoque
Auguſt. in magnam conſolationem noſtram beatus Auguſtinus, in-
quiens, Quanuis quis peccato mordeatur, peccandi tamen
de cætero non habeat voluntatem, & cõmunicaturus ſatiſ-
faciat lachrymis & orationibus, & confidens de domini mi-
ſeratione, accedat ad Euchariſtiam intrepidus & ſecurus.

2 Deinde cum iam ita quis animum ſuum, ſeque totum
inſtituit & præparauit, vt cauſas probe expenderit, quare
ad illud ſacramentũ accedat, confeſſus iam & contritus poſt
peccatorum actam pœnitẽtiam & ieiunia, mentẽ ſuam per
orationes in deũ erexit, norit ſe pro officio Chriſtiani om-
nia bene tranſegiſſe, quia ſic veteris etiã legis præceptũ ha-
Num.18. buit, ne quis de ſacrificiis dei manducare præſumeret niſi
mundus. Quãto magis qui immũdus eſt, nõ audebit ſacro-
ſanctum Chriſti corpus ſumere? Reſtant nunc aliæ quędam
circunſtantiæ explicãdæ, quas cõſiderare quoque debet ſa-
cerdos, in hoc vt alicui ſacramẽtum illud ſumere indulgeat
eas ſub breuitate tranſcurremus, quãdo materia hæc & paſ-
ſim cõmunis & ab omnibus doctoribus concorditer eſt tra-
ctata. primũ itaque omniũ, eſt quod nemini hoc porrigi de-
bet ſacramentũ, niſi vſum rationis habenti, & credenti, non
infideli, non fatuo, non infanti, ſed quando primũ dandum
vel dari in incipiendũ ſit paruulis, non poteſt ex annorũ nu-
mero ſtatui, ſed colligi debet ex cuiuſq; diſpoſitione & in-
tellectus maturitate, quando inuenias puerum in decennio
prudentiorem alio, qui decimũtertiũ ætatis annum expreſ-
ſerit. Nõ itaq; & annis & ætate, ſed intellectu ac diſcretio-
ne iudicandũ hic eſt, ita vt cũ iam inſtitui queat paruulus, vt
diſcernere poſſit inter hoſtiam cõſecratam & non cõſecra-
tam, vt credere valeat corpus redẽptoris ſui mirabiliter hic
eſſe ſub ſpecie panis iamque affectũ pium cõcipere paula-
tim ſibi incipiat erga ſacramentum, modis omnibus porri-
gi illi debet & adminiſtrari. Quapropter inconſultum non
eſt, vt parentes liberis ſuis paruulis adhuc domi hoſtias non
conſecratas oſtendant, illóſq; quærant & edoceãt, quid di-
ſcri-

ſcriminis ſit inter panem hunc piſtorium, & illum qui à ſacerdote in officio miſſę & diſpēſatione fidelium tractatur. Neque malum eſt, paruulum, dum innoxius eſt & ab omni peccati labe immunis adhuc, ſic inſtitui, inſtructumq́; probe cum omni pietate ſacramentum ſuſcipere, quia bonū eſt homini portare iugum domini ab adoleſcentia ſua. ſperandum inſuper eſt, deum huiuſmodi paruulo plus gratiæ daturū, vnde & hic rectius viuat, & vita tandē potiatur æterna. Quod ſi autem furioſus quis ſit vel à dæmone obſeſſus, *Thren. 3.* conſilia habeantur eruditorū, quia in caſibus quibuſdā dari ſacramentū huiuſmodi hominibus poteſt, in quibuſdā non: & ita habere obſeſſus aliquis poteſt, vt ſi illud ſumat, non tantum commodi multū ſentiat, ſed à dæmone quoque liberetur. 2 Acceſſurus ad ſacramētū illud corporis Chriſti ſumendū, ſit ieiunus, nec cibum, nec remedij, nec potionis quicquam acceperit, niſi forte vel aquæ guttula in ore eluendo, vel aliæ reliquiæ caſu traiiciantur per modum ſaliuæ, debetq́ue illud ieiunium à media nocte computari, quia placuit (inquit beatus Auguſtinus) ſpiritui ſancto, *Auguſt.* vt in honorem tanti ſacramenti prius in eos Chriſtiani intraret corpus dominicū, quam cæteri cibi, & ſic panis viuus qui de cœlo deſcendit, prius manducaretur illo materiali. Verùm in hoc caſu nulli regulę ſubiecti ſunt infirmi. Quin potius eorum cauſa paratas ſemper hoſtias conſecratas habere debet, qui ſacramentorum adminiſtrationem ſibi concreditam ſeruat, ne quiſquam infirmus ſine illo ſacramento decedat ex hac vita, iuxta canonicam concilij ſanctionem. *7. queſ. 1. nihil.*

¶ Quid autem ſi miraculoſa aliqua accideret hic in ſacramento apparitio, ſicut in forma digiti contigit beato Gregorio, vel in figura & ſpecie pueri, vt ſæpe factum eſt? Tūc ſane ſacramentum in huiuſmodi miraculoſa ſpecie ſumi non debet. presbyter tamen quomodo ſe in caſibus illis gerat, cōſilio vtatur doctorum, quia & caſus ipſi diuerſi ſunt, & plerunque ita obſeruatū eſt, vt eiuſmodi hoſtiæ miraculoſæ ad requiſitionem eruditorum cuſtodirentur.

¶ Neceſſarium hic eſſe, vt quis ſit ſine peccato, iā ſupra ex *1. Cor. 11.* Paulo docuimus. Et quāuis nemo ſcit iuxta dictum Sapientis, odio ne an amore dei dignus ſit ſatis tamē hoc eſt, ſi quis *Eccle. 9.* probet ſeipſum pro humana fragilitate, ea tamen diligētia, quam adhibiturus eſſet in re vel maxime ſentētia eſt ardua.

Porro ſiue in peccato mortali ſit aliquis, ſiue nõ, & coram ſacerdote conſtitutus, eſt ſuſcepturus ſacramentum, non negandum eſt ei, niſi ſit publicus peccator, huiuſmodi enim ad altare procumbẽti porrigi non debet, quia hominibus infamia notatis prohibitum eſt dare ſacramentum, vt publice excommunicatis, ſcortis, vſurariis, homicidis publicis, & ſimilibus, qui licet conuertantur, licet pœnitentiam agant, etiam confeſſi, non mœrentur adhuc ſuſcipere ſacramentum, niſi pœnitentiam quoque pro ratione delicti publicã faciant aut ſolennem. Attamen ſi qui vltimo ſupplicio ſint afficiendi, confiteri prius & ſacramentum ſuſcipere debẽt, niſi vel in excõmunicatione vel in interdicto ſint eccleſiæ, vel pertinaciter in hæreſi perſeuerent, quibus nec per abſolutionem remitti debent peccata, nec fas eſt porrigere ſacramentum, maxime ſi ſub vtraque tantum ſpecie ſuſcipere velint, quod noſtrates Neochriſtiani ſolent.

3 Qui ad ſacramentũ cupit accedere, non in anima tantum, ſed etiã corpore mundus ſit & impollutus. ſunt enim aduenietes quædã extrinſecus ſordes & immunditiæ, quas ablutas prius oportet. Quid enim ineptius, quã vel fabrum ab incude & igni ſqualẽtẽ, totumq́; fuligine & fumo obſitũ, ad altare Chriſti accurrere, vel ſutorem attramento ſuo olentem ad ſanctas aras properare? nónne vterque id faciẽs, parum, imo nihil honoris deferre videretur ſacramento & corpori Chriſti? Quoniã ſic quoque ad Moyſen dixit dominus, Facies labium æneum cum baſi ſua ad lauandam, ponesq́; illud inter tabernaculũ teſtimonij & altare. Et miſſa aqua, lauabunt in ea Aaron & filij eius, quando ingreſſuri ſunt tabernaculum teſtimonij & quando acceſſuri ſunt ad altare, vt offerant in eo thymiama domino, ne forte moriãtur, & ſequitur deinceps, quomodo ſpecula quoque adiunxerit labio huic. Ecce quomodo corporalem etiam munditiem habere voluit & requiſiuit deus ex ſacerdotibus ſuis, ſi quando miniſtraturi erant in templo, idq́ue cum iniuncto mortis ſupplicio, quanto mundiores corpore quoque nos eſſe conuenit, acceſſuros ad ſacramentum ſuſcipiendum? Vt non ſit iſta conſuetudo illaudata balneantium & corporis membra ac ſordes abluentium, priuſquam accedant altare domini, quanuis, quanuis ablutio hæc corporis externa, ſine interiori nihil faciat. Laudabilis etiam vbique mos eſt obſer-

Exo. 30. *Exo. 38.*

obſeruatus, vt eo templi loco, quo ad miniſteriũ dei indui præpararíque ſolent ſacerdotes, gutturnia ac pelues habeantur. Magnaq́; tum negligẽtia tum ignauia eſt, ſi hoc nõ obſeruetur, quod dominus tam accurrate ſacerdotibus in lege præcepit. Cæterum aliæ maculæ vel ex morbo vel alio caſu cõtractæ, cuiuſmodi ſunt lepra, menſtruũ, & cicatrices, neminem à digna ſacramenti huius impediunt ſumptione. Sin autem immunditíes corporis eſſet cõmixta impuritate mentis, ea vero vel maxime aliquem impediret, ſic pollutus in ſomno, ſed occaſione accepta vel ex antecedente cogitatione mala, vel ebrietate, ineptus redderetur accipiendo ſacramento, ſic in matrimonio quoque & extra illud, iungi cum muliere indignum facit aliquem, qui ſumat ſacramentum. Quamobrem vetuſtiſſimi canones duriter admodũ & grauiter vetuere, ne coniuges commiſceantur, acceſſuri ad hoc venerabile magni ſacramenti conuiuium, vt concilium Elibertanum & alia iura diſpoſuerunt. Eius rei nõ tam graue, quam ſeuerũ extat exemplum, quod quũ arcam domini educere vellet Dauid ex ædibus Aminadab, calcitrantibus in itinere & declinantibus bobus, illam iam caſum minitantem extenſa manu ſuſtinuit Oza, iratus ſuper eum dominus eſt, & ſubito corruens ille repentéque mortuus, & nomen loco dedit, & horrendũ temeritatis ſuæ omnibus reliquit exemplum. Cauſam aiunt Iudæi fuiſſe ſubitæ huius mortis, quoniam ille ea nocte cũ vxore ſua dormierat, ideoq́; arcã manibus cõtrectare nõ debebat. alias tamen cauſas catholicorũ vide ibi. Quod ſi igitur male fecit Oza tangendo arcã ex eo quod nocte illa cum ꝓpria tamen vxore cõcubuerat: quãto maiore ſupplicio digni erunt, qui à calente adhuc ex maritali cõgreſſu lecto, ad ſublime adeo tanti ſacramenti prorũpunt myſterium? (vide ſupra ſermonẽ præcedentem.) Si ſimili modo exẽpla aliquãdo faceret deus in Lutheranos monachos & ſacerdotes: qui quam ſunt cynica impudẽtia, pollutis manibus à ſcortis & meretricibus ſuis (ſit venia verbo, quia quur vxores appellem turpiſsimas iſtas & illegitime eis cõiunctas, non video) irrunt in tam grãde miniſterium, ſanctiſſimúmq; dei cultum, quid mirum, ſi quid eſt fulgur, tonitruum & grandinũ, id ſemel omne tantis malis puniendis immitteretur diuinitus? Sed tamẽ deus illuminet faciem ſuam ſuper eos, & miſereatur illorũ. Quando tamẽ nullam

De cõſ. diſtin. & omnis homo 33. quæſti. 4. ſciatis.
2. Reg. 6.
Pſal. 66.

euagationem mentis ſentiret pollutus in ſomno, vt cognoſcens ſuam neque aliquam ineptitudinem, doctores nolunt eum communicantem peccare mortaliter, ſed ſolum venialiter: ſed non video, ſi poſsit commode differre in ſequentem diem, quin teneatur pro reuerentia ſacramenti. differre maxime exigens. Sed nos iam communibus precibus dominum oremus, vt ille nobis gratiam ſuam donare dignetur, quatenus illius nos ſuffulti præſidiis, mundi & digni ſuſcipere poſſimus iſtud venerabile ſacramentum: & ſic in hac præſenti vita gratiã illius retineamus tantiſper, dum in cœleſti patria gloria perfruamur æterna. Quam omnibus nobis concedat ille, qui eſt in ſecula benedictus, Amen.

HOMILIA QVARTA, DE *ſacroſancto Euchariſtiæ ſacramento.*

1. Cor. 11. PROBET ſeipſum homo Chriſtianus, antequam ſacramentum tantum ſuſcipere præſumat: & ſic demũ de pane illo edat, ne ad iudiciũ ſibi manducet: cõfiteatur prius pœnitentiã agat, ieiunet, oret, mundet ſe totum corpore & animo, atque tandem accedat: ſed humilis, quia ſuperbia quicquid in priori præparatione bonũ fuit, funditus euertit. Nõ ponat igitur fiduciã ſuam omnẽ in præparatione, ſed potius in miſeratione dei: in qua re quãdo plurimũ poſitum eſt, videor mihi nõ abs re facturus, ſi priuſquã de ſacramenti huius ſumptione dicere incipiã, de illa dixero nõnihil, vel eo maxime, quod nõ deſunt homines quidã temerarij, qui ſpem ſuã & fiduciã omnem omneq; ſolatiũ in præparatione ſua ponũt, immemores omnino miſericordiæ dei: homines vtiq; miſeri & hypocritæ, non videntes in quã arenoſo fundamẽto ædificent. Sunt rurſus alij, inter quos neochriſtiani iſti primũ ſibi facile locum vendicãt, qui nimiũ freti miſericordia dei, opera bona omnia eo vſq; contemnunt, vt nullũ eorũ vel admittant vel faciant ipſi. & ij quidẽ ex temeraria quadam præſumptione peccant, peccato ex hoc maiori, quod in ſpiritũ ſanctum cõmittitur. ¶ In iſtorũ vtrinq; turpiter aberrantiũ medio, velut regia quadã via incedunt catholici, neque cum Luthero opera bona negligentes, neq; plus ſatis eis tribuentes, cum hypocritis iſtis miſericordiæ dei obliuiſcuntur: ſed illud ſequuntur, verumq; fatentur dictum domini: Cum feceritis
Luc. 17. omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite, Serui inutiles ſum⁹.

quod

quod debuimùs facere, fecimus. Neque vero animus hic eſt, neochriſtianorũ refutare ſententiam, quãdo ipſa ſe ſatis infringit, dum omni aduerſatur rationi, quia ſic omnia miſericordiæ dare diuinæ, vt nihil ipſe facias boni, vſqueadeò non eſt ſperare aut confidere in deum, vt magis ſit illudere deum. ſic enim dicit dominus, Nõ omnis qui dicit mihi domine domine, intrabit in regnũ cœlorum, ſed qui facit voluntatem patris mei qui eſt in cœlis, hic intrabit in regnum cœlorum. Audite hæc inquã, audite neochriſtiani, & diſcite, ſatis nõ eſſe, dicere vos, domine domine: aliud adhuc amplius quid requiritur & deſideratur in vobis, vt faciatis. quid autẽ? niſi voluntatẽ patris cœleſtis? Et quia ſuperioribus homiliis quæcũque ad hanc præparationẽ pertinẽt, ſcripturis Biblicis abunde ſatis ſunt confirmata, quid adhuc reſtat, niſi omnem iſtam neochriſtianorũ ſententiam Biblicis ſcriptis per diametrũ aduerſari? Itaque priorem illam opinionem hypocriticã nunc refellere aggredior. Et primum quidem, ſicut humilitatem ſeruari docuit dominus in menſa cibi corporalis: ita multo magis ſeruãda eſt illa in menſa dei. Chriſtus enim in euangelio, Quum, inquit, inuitatus fueris ad nuptias, non diſcumbas in primo loco, ne forte honoratior te ſit inuitatus ab illo, &c. Eodem plane modo hic quoque fieri decet ad menſam domini, vt ſe quiſq; humiliet, & ne poſtremo quidẽ loco ſe dignũ reputet. potens eſt ille qui cõuiuas ad mẽſam hanc vocat, eos qui ſibi placent, in ſupremũ euehere locũ. ¶ Omnis autẽ iſta humilitas in eo cõſiſtit, quod homo aliquis per gratiã dei & dignus efficitur, & particeps tantorũ myſteriorũ, nõ ex aptitudine & præparatione noſtra, quando & idipſum, digne ac laudabiliter ſe præparare magnum quoddã dei donũ eſt. Veriſſimũ vtiq; illud eſt, quod dixit in euangelio dominus, Sine me nihil poteſtis facere: atq; ideo nec præparare nos digne poſſumus ſine domino. Præparare itaq; nos quidẽ debemus eo quo dictũ eſt modo: ſed non ita, vt in noſtra præparatione cõfidamus, & omnem ſpẽ in ea reponamus. quia ſic ſperamus tantũ in nobiſmetipſis, quod olim ꝓhibuit dominꝰ per Hieremiã, dicẽtem, Maledictꝰ homo qui cõfidit in homine, & ponit carnẽ brachium ſuum, & à domino recedit cor eius. Et idcirco cõmunis & vniuerſalis hæc in bonis operibus omnibus lex eſt & regula, vt non quidem intermittamus facere opera bona,

Matt. 7.

Luc. 4.

Ioan. 15.

Hiere. 17.

ſed tamen non omnē fiduciam & ſpem noſtrā in meritis noſtris reponamus: ſed ſeruos nos inutiles, omni etiā officio noſtro expleto reputemus. Quid quod vir ille deſideriorum
Dan. 9. Daniel nos docet, quid oremus, quū ait, Non in iuſtificationibus noſtris proſternimus preces ante faciem tuam, ſed in
Pſal. 90. miſerationibus tuis multis? Præparare igitur nos oportet corda noſtrā, ſed ſi præparationi iſti tātū innitamur, accidit nobis idem quod iis qui ſuſtentātur arundine, ſiquidem qui hoc modo meritū ſuum iactat, perdit illud, eo quod dum in adiutorio altiſſimi nō habitat, neque in protectione dei cœli cōmoratur. Et magnum & præclarum eſt illud quod dicit
Gerſon. Chriſtianiſſimus cancellarius Gerſon, Si mille annis aliquis ſe diſponeret ad dignitatem celebrationis, neque ſic per ſe attingeret: quāto minus tam exiguo parui temporis ſpatio? Eſtque illud certiſſimū ſane, quia nemo tanta tum deuotione, tum charitatis accedere poteſt ad ſacramentū, quin maio
Geneſ. 7. rem illius dignitas expoſtularet. Ecce enim Noe centū annis conſtruxit arcam, in qua ipſe cum paucis hominibus cōſeruaretur. verū hic opifex & gubernator totius mundi ſuſcipitur, illius itaque dignitatis reſpectu, nos quidē multo longiori tempore indigeremus ad præparationem, ſed ipſe per miſericordiam ſuam ſupplet ea in nobis, quæ deficiunt. Tu modo caue diligenter, ne deorſum aſpicias ſuper merita tua, ſuper præparationē & opera bona, ſed potius cum Da-
Pſal. 122. uide dic, Ad te leuaui oculos meos qui habitas in cœlis. Et
& 120. iterum, Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. Auxilium meum à domino, qui fecit cœlum & terrā. Niſi forte quis inſtar pauonis deorſum intuens, aſpicere volet pedes & infirmitatem ſuam, vt ſic magis ſe humiliet. Verum ſi plumarū inani ornatu affectus ſuperbire intenderet, id vere eſſet pernicioſiſſimum. 2 Attende nunc horum omniū cauſam: Quia omnia noſtra propriæ iuſtitiæ opera, præterq̃ quod ea non ex nobis, ſed ex gratia dei faci-
1. Cor. 4. mus (quid enim habes, inquit Paulus, quod non accepiſti?) etiam imperfecta ſunt, defectū habent, immunda exiſtunt,
Eſa. 64. & vt pannus menſtruatę mulieris. Hoc attendens B. Augu-
Auguſti. ſtinus dixit, Quæ ſunt merita noſtra corā deo, ſi iudicare ille voluerit ſecundū iuſtitiam niſi maxima peccata? Defectū hunc vidit etiam Dauid, atq; ideo ſupplex orauit dominū,
Pſal. 14. Nō intres in iudiciū cum ſeruo tuo, quia nō iuſtificabitur in

conſpectu

conſpectu tuo omnis viuens, iudicio ſcilicet illo iuſto, & quod ſine miſericordia exercetur (cum aliis concordantibus in illa materia.) Agnoſce itaq; & clama ad dominũ. Imperfectum meum viderunt oculi tui, Dic, Domine, ſcio quia in omni etiam operoſiſsima præparatione mea nihil ſum, omnes orationes meæ, ieiunia mea & opera pœnitentiæ nihil ſunt, ſi conferantur cum immenſa gratia & miſericordia tua, qua teipſum in cibum hinc abiens nobis reliquiſti: ſcio quia non poſſum vnicum pro milibus reſpondere tibi, etſi me abluam, vtut confitear, etſi vel maximã pœnitentiã agã, ſcio quia nihil ſum. Sed tamen & hoc ſcio quia apud dominum miſericordia, & copioſa apud eum redẽptio. Scio quã fontẽ illum miſericordiæ nulla vnquam vel malitia exhaurire, vel peccatorum ariditas exiccare poterit. Et ſi dominus decreuit ſeruare, quis poterit infirmare? Dic cum Paulo, cõfido. quia qui cœpit in me opus bonum, perficiet: & illuminabit abſcondita tenebrarũ, ne vnquam obdormiam in morte, ſed cũ ſim immundus, ad te venio fontẽ puritatis liquidiſsimũ, qui me ab omnibus ſordibus emũdet. Aſperges me domine hyſopo & mũdabor: lauabis me, & ſuper niuẽ dealbabor. Venio itaq; ad menſam domini, nõ de mea cõfiſus iuſtitia, ſed præcepto diuino obediens & parare volẽs, te medicum animæ meæ quæro, & in hoc ſacramẽto ſuſcipere cupio. Sic Salomon quoq; tẽplum domino ædificans dicebat, Quis poterit præualere, vt ædificet deo dignã domum? Si cœli cœlorũ capere eũ nequeunt, quantus ego ſum vt poſſim ædificare ei domũ? In ſumma quicquid ad humilitatẽ facere poteſt, huc pertinet: quia quo plura maioraq́; dona quis à deo percipit, eo magis corã ipſo humiliare debet: ſicut & Maria, audiens ex nuncio Gabrielis ſe & matrẽ dei futurã, & Meſsiã pariturã humiliauit ſe, & tanto indignã beneficio reputauit, dicẽs, Ecce ancilla domini, fiat mihi ſecundũ verbum tuum. & placuiſſe humilitatẽ hanc domino, ipſa teſtatur in cantico ſuo, cum ait, Reſpexit humilitatẽ ancillæ ſuæ.

Pſal. 138. *Iob 9.* *Pſal. 129.* *Eſa. 14.* *Philip. 1.* *Pſal. 12.* *Pſal. 50.* *2. Par. 2.* *Gregor.* *Luc. 1.*

3 Cum iam quis ſe non pœnitentia tantum & cõtritione, ſed confeſsione quoq; & ieiunio prę parauit, & adhuc tamẽ ex humilitate agnoſcit non ſufficere hæc omnia ad theſaurũ tantum ſuſcipiendum, ſed nihilo minus obedire volens deo & eccleſiæ, charitate quoque motus & ſalute animę ſuæ, vadit ſuſcipere ſacramẽtum: vbi ſcias meritum magnum eſſe,

Auguſti. ſacramentum ſuſcipere velle, iuxta illud Auguſtini, Crede & manducaſti. atque ideo quanuis præ morbi grauitate nequeant aliquãdo infirmi ſacramentũ ſuſcipere, cõmodum tamen ipſis & ſalutare eſt, vt eis ſacerdos ſacramentũ vel oſtẽdat tantum, vnde fiat vt ipſi deſideriũ ſuum excitent ſimul & exercitent in affectu bono ſumendi illud. Quanto autem meritum maius habet, qui illud etiam facto ſuſcipit, dum hoc in ſacramentis omnibus perpetuum eſt, quod gratiam nõ ex opere tantum operante, ſed etiam operato operantur.

2 Iam acceſſerus, non ampliuis peccata tua ad animum reuoca, neque confeſsionis recordare. tantum temet exerce in affectibꝰ piis & ſuauiſsima amariſsimæ paſsionis Chriſti cõtẽplatione, aliorumq; beneficiorũ dei meditatione: magnitudinẽ ſacramenti immenſam cõſidera, recole ſuſcepturum hic te creatorẽ tuum, eundemq; redemptorẽ & ſaluatorem Ieſum, regem illum gloriæ, panem angelorũ, ſacrificium viuum, quod in ara crucis pro toto mũdo oblatum eſt, pignus charitatis diuinæ, hunc ipſum. ſ. dominũ & deum tuum cuius vultum intueri & cõtemplari deſideras cum angelis ſanctis in perpetuum. Cõſidera cum propheta, quanti ſit beneficij, tam propitiũ nos habere deum noſtrũ, vt ipſum quoque ſuſcipiamus. Quia non eſt vlla natio tam grandis, quæ habeat deos appropinquãtes ſibi, ſicut eſt nobis deus noſter. *Deut. 4.*

3 Vnde & conſtat non paulo conſultius eſſe, vt quis aliquando antequam ſacramentum ſumat, confiteatur, quando mala eorum eſt conſuetudo, qui ſtatim à confeſsione ad Euchariſtiam quantocyus ſumendum properant. Aut quomodo non turpe iudicaretur, aliquem à peccatorum ſordibus adhuc pene ſqualidum, ad Chriſti menſam & conuiuium properare? Sicut inciuile, imo vitioſum quoque foret, cum qui magnifice potentis alicuius menſæ iam aſſideat, ſcabiem tandẽ capitis fricare, quã antea curatam oportebat. Hoc tamen ſyncerum ſenſum requirit, quia non loquor de eo qui exiguum quiddã vel ex peccatorum reliquiis, vel ex iis, quæ deuotionem impedire ſolent, adhuc haberet confitendum.

4 Quod ſi vero tibi iam in itinere conſtituto peccatũ occurrat, quod cum cõfitebaris, nõ inciderat, tũc ſane ſi cõmode tibi ſacerdos quicũque etiã dari poteſt, cõfiteri illud: ſin autẽ vel ſacerdotũ tibi nullus ſe offert, vel ex hominũ multitudine nõ facile te potes extricare, perge & ſacramentum

ſuſcipe

ſuſcipe cum propoſito peccatũ illud quãprimũ confitendi, vbi copia ſacerdotis dabitur. Sed hic vide vt propoſitũ iſtud exequaris, neq; ſis in re tanta indulgẽs & remiſſus, quin mox vt cogitaſti, confitere priuſquam etiam templũ egrediaris.

4 Sublatis itaq; nunc demum corporis animiq; tui pedibus ſurge, & menſam accede dominicam cũ humilitate, cum deuotione & timore dei, tacituſq; tantum loquere in corde tuo, genua flecte, os cõpoſite aperi, decẽter & honeſte exere linguam, vt ſic commodius tibi porrigi queat ſacramẽtum. clama cum Thoma, ſed tacitus tantum, ſublatis cordis tui ſuſpiriis, Dominus meus & deus meus. Inuoca cum publicano, Domine Ieſu Chriſte, ꝓpitius eſto mihi miſerrimo peccatori. Cum Centurione dic, Domine, non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum, ſed tantum dic verbum, & ſanabitur anima mea. Exalta vocem mentis tuæ, & cũ patiẽtiſsimo Iob dic, Scio quia redemptor meus viuit, quem & videbo. Neq; aliud iam tecum commemora niſi quod ſecum cogitabat filius prodigus, Pater, peccaui in cœlum & coram te, non ſum dignus vocari filius tuus, ſed fac me ſicut vnum ex mercenariis tuis. Verba quoq; illa ſacerdotis expende, quæ dum ſacramentum tibi porrigit, dicit, inquiens, Corpus domini noſtri Ieſu Chriſti cuſtodiat te in vitam æternã. ſimiliter tu quoq; cuſtodiri te & conſeruari animam tuã roga, aliiſq; ſubinde meditationibus animũ tuum eleua, affectum erige quibus admonearis deum hic tuũ te ſuſcipere in ablutionẽ peccatorũ, in augmẽtum gratiarum & virtutum, atq; in pignus vitæ æternæ. Tantum vide vt cõpoſite os aperias & claudas, non rictum diducas, vel celeriter apprehẽdas, velut hoſtiam ex manibus ſacerdotis murepturus. idem quoque filium tuum aut liberos doce, & priuatim aſſueſce domi, vt ſacramentum lingua apprehenſum decenter per palatum illabi ſinant. hic ſi quid particulæ tibi in ore adhæſerit, quod lingua dimouere nequeas, caue manu tangas: ſed potius ſacerdotẽ accede, qui tibi ſoluat & liberet. Cum ſic in corpus tranſmiſeris ſacramentũ, decenter ex calice bibe vinũ, quod tibi porrigitur, citra magnã reuerentiã: quia nil niſi vinum eſt, ſicut in quadam ſuperiori homilia commemorauimus.

Ioan. 20.
Luc. 18.
Matt. 6.
Iob 19.
Luca 15.

5 Suſcepto iam ſacramento, decet vt quilibet hoſpitẽ vere maximum digne tractet, & quã diutiſsime ſecũ retineat. Principio ſibi quiſq; à nimia ſcreatione caueat, ne ſeipſum

ad tuſsim prouocet: quo nimio motu fieri poſſet, vt particu-
la ſacramenti ſimul concitata eiiceretur, quæ irreuerẽtia ſa-
ne ſumma eſſet, ſi ſic Chriſti corpus cum ſputo & ſordibus
aliis eiiciatur. Quæres autem quam diu corpus domini in
corpore eius, qui illud ſumpſit, hominis permaneat. Reſpõ
deo, tam diu, ſicut ſubſtantia panis permanſiſſet, ſi tranſmu
tata ſub ſpeciebꝰ & accidẽtibus nõ fuiſſet. permanet quoq;
corpus Chriſti ſub albedine, rotunditate, denſitate, &c. ſed
extẽſiora ad ſcholas. Deinde nõ ſtatim à ſuſcepto ſacramen
to templum exeat, ſed potius ſeorſum ſecedens, gratias agat
deo, oret illum, vt ipſum donorum omnium participem fa
ciat, vt cordi ipſius memoriã imprimat paſsionis, vt meritũ
mortis ſuæ illi non neget, vt ipſum ſibi bonis omnibus & ec
cleſiæ ſanctæ vnire dignetur in charitate perfecta, vt gratiã
hanc impetret, tẽpore mortis quoq; viaticũ iſtud digne ſu-
ſcipiendi, cum vera contritione & integra cõfeſsione. Petat
inſuper à deo, quatenus ille animabus parentum, fratrũ, ſo-
rorum, benefactorum, fautorũ, breuiter, fideliũ defunctorũ
omnium propicius & miſericors eſſe velit. Tandemq; oret
eum quẽ ſuſcepit dominũ Ieſum Chriſtũ, vt ſibi miſericor-
diter concedere dignetur, quatenus ſicut iam ipſum in vela-
ta panis ſpecie accepit, ita aperte & ſine omni velamine eũ
cũ gaudio videre poſsit facie ad faciẽ in æterna patria. Quã
omnibꝰ nobis donet deus pater, filius & ſpirituſſanctus, ſan
cta & indiuidua trinitas in ſecula benedicta, Amen.

HOMILIA V. DE SACRAMENTI EVcharistiæ fructibus, quos digne manducantes conſequuntur.

ANTEQVAM de fructibus, qui digne ſumentes
ſanctiſsimum Chriſti corpus manent & conſe-
quuntur, dicere incipiam, operæprecium vide-
tur quædam latius explicare, quæ in ſuperiori-
bus homiliis reſidua nobis manſere, ne & ipſa diſpereant.

1 Primumque ſe hic offert gratiarum actio, quam vtique
& ex quotidiano cibo referre debemus deo. Quo nomine
Chryſo. Chryſoſtomus Heremitas laudat, quod ante & poſt cibum
gratias egerint deo. Chriſtus quoque eius exemplum nobis
reliquit, dum poſt diſpenſationem illam ſacramenti, hym-
num dixit. Certas inſuper orationes ſuas habent ſacerdo-
Ioan.18. tes, acceſſus & receſſus altaris. Et laici ingratiſsimi deo nihil
orabunt?

orabunt? quin potius oret quicquid eos tum deus tum affectus bonus admonet: ſi lege ſciunt, habebunt affatim quod orent: ſi id neſciunt, tamen vel quinq; ſaltē vulnera Chriſti honorent & venerentur quinque orationibus dominicis.

2 Deinde ne quis continuo à ſumpto ſacramento manducet, cauendum eſt, idq; in honorem ſacramenti. quandiu autem abſtinere quis debeat, nunc præceptum & præſcriptum certo non eſt: verum in primitiua eccleſia quādo laici etiam quotidie ex feruore charitatis communicabant, ſic præcepit Clemens Papa, non ſtatim ad accipiendos communes cibos conueniant, ne puent ſanctæ portioni miſcere cibū, qui per aqualiculos digeſtus in ſeceſſum diffunditur. Si igitur mane dominica portio editur, vſq; ad ſextam ieiunēt miniſtri, qui eam conſumpſerunt: & ſi tertia vel quarto hora acceperint, ieiunent vſq; ad veſperas. ſic ſecreta ſanctificatione æterna cuſtodienda ſunt ſacramēta. Quanta deum immortalē pietas hæc fuit? quam ardens charitas? quo peruenit ſanctimonia tanta? nunc videmus, & qui plurimum ſanctitatis prætēdunt, ipſos monachos & ſacerdotes, non profanos tantum homines, vix quartam horæ partem patienter expectare. *S. Clemēs c. tri. gra. de conſec. diſt. 2.*

3 Præ omnibus autem nimia hic fugiēda ingurgitatio eſt, & quanuis qui alias diu multumque vinum nullum bibit, nunc in honorem ſacramenti bibere poteſt, tamen id modice fiat & temperate. Extat in hodiernum diem cœnobium quoddam Coloniæ, vbi diues quidā ſumpto iam ſacramento inebriatus, in vomitu ſacramento quoque eiecit, quo loco maxima tunc ficbant miracula, vulgo ad Salutatorem.

4 Neque tantum pro ſe quenque ſolicite prouidere decet, vt in honore habeat ſacramentum: ab omni leuitate, vanis & ocioſis verbis ſibi temperet, oculos quoque & ſenſus omnes velut equos ferocientes cohibeat atq; compeſcat, verumetiā alios homines digne & reuerēter tractet, qui ſacramentum hoc ſuſceperunt. Quilibet familiā ſuā habeat paulò magis in honore: liberis etiā parcant parentes, rixas cōtentiones nullas intendant, iurgia ne moueant, ad irā concitent neminē: ſinguli ſingulos mutuo ſe ad opera bona exhortentur propter hoſpitē illum, quē ſuſceperunt, altiſsimum. Nō illaudata conſuetudine ſolēt plurimi, cum iā ſuſceperint ſacramentum, nouem vſitare templa, ſicut & dominus noſter Ieſus Chriſtus die paraſceues nouies hincinde ductus eſt ad *Colonia Vulgo, ad corp' Chriſti.*

Annam, Pilatum, Herodem, &c. qua de re plura in paſsione. Quid multa, quilibet quam poteſt diligentiſsime à peccatis ſibi caueat, vt ſic diutiſsime theſaurum hunc tantum digne cõſeruet. ¶ Poſſent hic innumeræ adduci figuræ, & myſtice omnes referri ad hoc ſacramentum, cuiuſmodi eſt omne id quod circa agnum illum typicum geſtum eſt. verũ iis omiſsis omnibus, tantum fructus & vtilitates huius ſacramẽti, ſimul ac incõmoda indigne illud ſumentium breuiter explicabimus: quia generalis iſta in hoc ſacramento regula eſt, quod omnes tum virtutes tum operationes, quas habet materialis iſte cibus & potus ad hanc vitam corporis, eas etiam ſacramentum illud habet in vita ſpiritus. ¶ Principio itaq; quiſquis ſacramentum hoc digne ſuſcipit, magnum quoque diuinæ gratiæ augmentũ recipit. ſicut enim dominus noſter Ieſus Chriſtus in hunc mundum cum gratia venit, ſecũdum quod Ioannes ait, Gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt, & hanc gratiam qui hic ſuſcipit, illic gloriã habebit æternam, quia gratiã & gloriam dabit dominus: ita ſacerdos quoq; orat in miſſa, oblato iam illo immenſo ſacrificio domino deo, vt quotquot ex hac altaris participatione ſacroſanctum filij tui corpus & ſanguinẽ ſumpſerimus, omni benedictione cœleſti & gratia repleamur. Quamobrẽ cũ morientibus etiam & infirmis quibuſlibet cura magna accurandum eſt, vt in tempore ſacramentum ſuſcipiant: quia dum hic maiorem gratiam, illic etiã gloriam vberiorẽ acquirunt. Vnus autem gradus gloriæ multis modis effuſiſsima etiã totius mundi gaudia ſuperat: & tamen hac ipſa, quæ hic abundantius confertur, gratia, virtutes omnes in homine emendantur: fitq́; adeo homo per euchariſtiam mãſuetior ad correctionem, patientior ad laborem, ardentior ad amorem, ſagacior ad cautelam, fortior ad tutelam, ad obedientiã promptior, & ad gratiarum actionẽ deuotior. Atq; ideo peculiari vocabulo ſacramentum hoc euchariſtiã appellamus. quando enim ipſe hic Chriſtꝰ eſt, æterna dei patris ſapiẽtia, quid vetat quo minus dicamus & gloriemur, veniſſe nobis omnia bona pariter cũ illo? Et euchariſtia & maximæ gratiæ participatione in omni bono ſtabilimur, firmamur, cõfortamur, quia panis cor hominis confirmat. robuſtiores itaq; hinc efficimur in omni virtutum operatione, cui nimirũ ſignificãdo legimus cum manna ſimul quoq; rorem cœlitus deſcẽdiſſe: ſic

Regula. *Ioan. 1.* *Pſal. 83.* *Bernard.* *Sap. 7.* *Pſal. 103.*

ſic etiam ſumentibus nobis panem illum qui de cœlo deſcendit, viuum, roré ſimul gratiæ diuinæ ſuſcepimus & pinguedinem, ſicut Eſaias fore prędixit, inquiés, Comedet bonum (hoc eſt, vt Gloſſa habet, Chriſtum) & delectabitur pinguedine gratiæ nimirum diuinæ & ſanctarum virtutum. *Nume. 11.* *Ioan. 6.* *Eſaia 11.*

2 Operatur in nobis ſacramentum illud remiſsioné peccatorum, quando peculiariter à Chriſto inſtitutũ eſt in augmentum virtutum & quotidianæ fragilitatis medicamẽtũ. Huc tamen adhibendo ſalem ſapientię & ſyncerioris intelligentiæ. neq; enim intelligendum ſic eſt quaſi ſacramẽtum hoc peccatum mortale in ſe adimat & remittat, cum ſæpe ſuperioribus homiliis per nos ſit dictũ, eos qui in peccato mortali ſacramentum illud ſuſcipiunt, non modo non fructum aliquem inde auferre, ſed ipſiſsimam perniciẽ & mortẽ ex eo reportare, planeq; clamare cũ illis apud Eliſeũ, Mors eſt in olla. Quia ſic plane eſt, ſicut cibus corporalis cadaueri nihil conducit demortuo, etiã intruſus: ita mortuæ in peccatis animæ hæc eſca nihil prodeſt, imo panis ille nocebit etiã iis qui iã inde à cunis veneno ſuerint enutriti, ſicut puella iſta, quam Ariſtoteles refert Alexandro regi donatam. cum qua ſi cõcubuiſſet rex, mortem non effugiſſet. Quiſquis itaq; veneno peccatorũ mortalium nutritus fuerit, ei ſacramentum hoc tantũ nocebit & aduerſabitur. Sic igitur intellige in hoc ſacramento peccata dimitti. Primo, quia illud hominẽ à peccato mortali præſeruat. nam homo in gratia dei iam confirmatus, facilius peccatis omniq; adeo tentationi reſiſtere poteſt. vnde multos legimus variis tentationibus afflictos. ſumptione huius ſacramenti ab illis liberos. A Eneas Syluius ſcribit, in Stiria nobilem quendã fuiſſe, cui ſæpe in animum inciderit ſeipſum laqueo ſuſpendere, datumq; illi à presbytero conſilium, vt quotidie miſſam audiret, paruiſſe nobilem atq; annũ ferme continuaſſe, nulla ſuſpendi cogitatione interueniente. Poſtremo rogatũ à ſacerdote, vt presbytero vicino qui tẽpli dedicationẽ in proximo mõte habiturus eſſet auxilio eſſe poſſet, licentiã dediſſe, proponentem in animo paulò pòſt ſequi & ſacris intereſſe. Stetiſſe diu poſtea, nunc vna, nunc altera cauſa retentũ. Deniq; circa meridiẽ profectũrũ, aggreſti cuidã in nemore occurriſſe, qui rẽ diuinã in monte peractam eſſe & populũ omnẽ abiiſſe diceret. Contriſtatum eo nuncio nobilem, infelicemq; ſe eſſe dicentem, *4. Re. 4.* *In Euro. cap. 21.*

aggreſtem conſolari cœpiſſe. Venditurum, ſi vellet nobilis emere, præmium quod inter exiſtendum diuinis meruiſſet: ſagúmq; nobilis petiuiſſe precij nomine. Venditione facta, nobilem nihilominus montē aſcendiſſe, & oraſſe in tēplo. Reuerſum autē, in proxima arbore ſuſpēſum aggreſtē inueniſſe: ſed poſtea diris cogitationibus haudquaquam vexatum fuiſſe. Ecce quomodo ſacramentum illud in miſſa per alium ſumptum, nobilem hunc à tentatione proprij ſuſpēdij liberauit: quando plus proderit, ſi quis digne ſuſceperit ipſe? 2 Venialia peccata & quotidie ex fragilitate cōtracta adimit hoc ſacramentum, ſicut pœnitentia mortalia, id adeo beatus Ambroſius vidit, cum diceret, panis iſte quotidianus ſumitur in remedium quotidianæ infirmitatis. Sic quoque ſanctus Auguſtinus, ſemel inquit, oblatus eſt Chriſtus in ſemetipſo, & tamen quotidie immolatur: quotidie ergo ſacrificium offertur pro peccatis, quia quotidie peccamus, iis ſaltem peccatis, ſine quibus humana non poteſt fragilitas conſiſtere. Sic cōmuniter dicunt doctores, quia euchariſtia ſi digne ſumatur, à malo liberat, & confirmat in bono, venialia delet, & cauet mortalia. 5 Cōtractam quoq; peccatis mortalibus pœnā delet euchariſtia: dū enim pœnitentia facta confeſſus es peccata tua, mutata iam ſit pœna, quā peccatis merueras, æterna in tēporalē, per abſolutionē ſacerdotis & virtutē clauium eccleſię, & iā ſacramentū hoc ſumis, bona pars pœnæ illius aufertur: imo tanta tum deuotione, tum charitate ſuſcipere quis poteſt ſacramentum, vt totius pœnæ cōmeritæ ſibi cōferatur remiſsio: in quē ſenſum intelligēdæ ſunt collectæ omnes, quibus eccleſia ſubinde ſacramentū hoc remiſsionem peccatorum & ablutionē vocat ſcelerū, vt in quadrageſima, Hæc nos domine cōmunio purget à crimine, & cœleſtis remedij faciat eſſe cōſortes. & rurſus in alia, Per huius domine operationem myſterij, & vitia noſtra purgentur, & iuſta deſideria cōpleantur. Et cū idē ſæpius toto anno oret in collectis, tū vero apertiſsime in miſſa generali beatus Auguſtinus, pro viuis & defunctis ſic ait, Purificent nos quæſumus omnipotens deus ſacramenta quæ ſumpſimus, & intercedentibus omnibus ſanctis tuis præſta, vt hoc tuum ſacramentum non ſit nobis reatus ad pœnam, ſed interceſsio ſalutaris ad veniam. ſit ablutio ſcelerum, ſit fortitudo fragilium, ſit cōtra omnia

Ambro. *Auguſt.* *Innocenti Parte. 3. de of. miſ.* *Feria 2. Reminiſ.* *Auguſt.*

omnia mūdi pericula firmamentum. ſit viuorum atq; mortuorum fidelium remiſsio omnium delictorum.

4 Et tamen adhuc modum inuenio, quo poteſt ſacramētum illud eſſe remiſsio peccatorum, eſtque is talis: Si quis pro viribus ſuis peccata ante cōfeſsionē recogitet, & ibi tamen aliquid vel non occurrat cogitanti, vel confitenti iā exciderit, illud ſane ſacramenti huius manducatio adimit in illa generali peccatorū omnium pœnitētia. Atq; hoc ipſum eſt quod eccleſia orat in Cōplenda, Tui domine perceptio ne ſacramenti & à noſtris mundemur occultis, & ab hoſtiū liberemur inſidiis, Quo pertinet & illud, quod ex inſtitutione domini oramus ac petimus, Panem noſtrū quotidianum da nobis hodie, panem vtique etiam intelligentes illū corporis Chriſti, ideo à Matthæo ſuperſubſtantialem appellatum. Statimque poſt id ſequitur in oratione, & dimitte nobis debita noſtra: quod argumento nobis eſſe poteſt, per hunc panem à præſentibus & imminentibus malis nos liberari, Nunc ad alios pergamus communionis fructus. *Feria. 5. poſt Inuocauit.* *Matt. 6.*

3 Deuotionem quoque porro & feruentē erga deū charitatem operatur in nobis illud ſacramentū, affectūque bonum omnē renouat, quē partim peccatis, partim mundanis occupationibus amiſeramus: quia ſicut cibus corporalis, quicquid calore naturali abſumptum fuerat reſtaurat, ita quodcūq; in nobis feruor concupiſcentiæ & peccati decoxerat, id nobis hoc ſacramento plene reſtituitur: quod & facit, vt rurſus de deo cogitare, illūq; ardēter amare incipiamus. Vnde eccleſia quoque id à domino petens, orat, Præbeant nobis domine diuinum tuum ſancta feruorem, quo eorum pariter & actu delectemur & fructu. Id vero inde prouenit, quia ſacramentum illud, dum nos vnit deo, etiā in ſe tranſmutat. In quo etiam panis hic ſpiritualis multo efficacior eſt corporali, quando hic in naturā & carnē vertitur manducantis, ille vero etiā manducantem tranſmutat in ſe, non ſecus atque ſi Chriſtus ipſe ex ſacramēto loqueretur ei qui ſumere velit, Cib⁹ ſum grādiū, ego nō mutator te, ſed in tu mutaberis in me. Et quemadmodū ſigillū formā ceræ nō aſſumit, ſed ſuā illi præbet. ita ſigillū dei p̄cioſum hoc ſacramentū, pectori noſtro impreſſum, ipſi diuinā ſuā formam cōmunicat. Hoc modo ſacramētum illud in ſe cōuertit & attraxit ſanctum Paulum, adeo vt dixerit, Viuo *Feria 2. poſt palmarum.* *Auguſt.* *Galat. 2.*

Ignatius. non ego iam, ſed viuit in me Chriſtus. hoc modo ſibi deuinxit ſanctiſsimum martyrem & pontificem Ignatium, vt in illius iam defuncti corde à reliquo corpore refecto, inuenerint Ethnici nomen Ieſu deſcriptũ. Neque aliter Monica, digniſsima vtique tanto filio mater, ex hoc ſacramento adeo efferbuit atque exarſit animo, vt etiam humi ſublata, in hanc vocem prorumperet, Eia eia euolemus in cœlum. Quia ſicut ignis ignitum reddit ferrum, ita ignis charitatis diuinæ, animos noſtros in hoc ſacramento accẽdit & inflãmat ſicut beata Agnes confeſſa eſt, dicens, Iã corpus eius corpori meo ſociatum eſt, & ſanguis eius ornauit genas meas. 4 Præterea cõducit hoc ſacramentũ ad corporis ſimul & animæ tutelam, quod ſubinde in officio miſſæ commemorat eccleſia. Iam enim dicit, Myſteria nos quæſumus domine ſumpta purificent, & ſuo munere tueantur. & alias rurſus, Sacramenta quæ ſumpſimus domine deus noſter, & ſpiritualibus nos repleant alimentis, & corporalibus tueantur auxiliis. Iterum quoque, Sit nobis domine reparatio mentis & corporis cœleſte myſterium, vt cuius exequimur actionem, ſentiamus effectum. Idem clare teſtatur Ambroſius, inquiens, Qui vulnus habet, medicinam requirit: vulnus eſt, quia ſub peccato ſumus: medicina eſt cœleſte & venerabile ſacramentum, ſcutum quoque & firmamentum eorum, qui in agone contendunt fortiter aduerſus diabolum. quod olim figuratum eſt in agno paſchali Iudæorum, quos ex mandato dei oportebat de ſanguine agni perungere poſtes & ſuperliminare, quo vno præmuniebantur ab angelo deuaſtante, & in reliquis ædibus vndique primogenitos occidẽte. Conſimili plane modo nos quoque, cum agnum noſtrum ſuſcipimus, cum cõmemoratione paſsionis Chriſti perungimus ſuperliminare animæ noſtræ, hoc eſt, rationem noſtram, & vtrunque poſtem animæ, appetitum ſcilicet concupiſcibilẽ & iraſcibilem, nec affligimur neque cædimur ab exterminatore angelo, & omnibus aduerſantibus nobis, ſecuri vel ex hoc vno Pſalmi, Paraſti in conſpectu tuo menſam aduerſus omnes qui tribulant nos: quia dominus regit me, & nihil mihi deerit in loco paſcuæ ibi me collocauit. Et, Si ambulauero in medio vmbræ mortis nõ timebo mala, quoniam tu mecum es. Hoc ſanctus Chryſoſtomus quoque obſeruauit, cum ait,

Margin notes: *S. Monica mater Auguſt.* — *S. Agnes.* — *Dominica 4. poſt pentecoſt.* — *Feria 4. poſt Letare.* — *Dominica 8. poſt pentecoſt.* — *Ambro.* — *Exod. 12.* — *Pſal. 22.* — *Chryſo. ſuper Ioannem.*

ait, Vt leones flammam ſpirantes de menſa domini recedimus, terribiles dęmonibus facti.

5 Ad extremum denique perfectam animæ vitam largitur hoc ſacramentum, quod etiam eccleſia à domino petens, orat. Sancta tua domine nos ſumpta viuificent, & miſericordiæ æternæ pręparent expiatos. Et iterum, Oblatum tibi domine ſacrificiũ viuificet nos ſemper & muniat. Hoc etiam eſt quod dominus apud Ioannem ait, Qui manducat me, & ipſe viuet propter me. Hoc quoque videns Ambroſius, dixit, Iſte eſt panis vitæ æternæ, qui ſubſtantiam noſtram fulſit, quanuis idem ille malis & inde ſumentibus animam præcipitat magis in interitum, iuxta illud quod canit eccleſia, Sumunt boni, ſumunt mali, ſorte tamẽ inæquali vitæ vel interitus. Mors eſt malis, vita bonis, vide paris ſumptionis quam ſit diſpar exitus. Hoc idem præuidit in ſpiritu Dauid, cum diceret, Edent pauperes & ſaturabuntur, & laudabunt dominum, qui requirunt eum. viuent corda eorum in ſeculum ſeculi. Confert & vitam corporalem hoc ſacramentum, quando multis vtique infirmantibus vel inter media animæ iam emigraturæ ſuſpiria datum, vitam illis prorogat temporalem, qui morituri vtique fuerant, niſi illud ſuſcepiſſent. Quærit vnde id fiat? Ecce cum velut mortua plenaque ſtupore membra iacent, iamque de morte tantum & vita ambigitur, vtuntur illa & (quid in eſt vitæ) excitantur. Vis & animæ cauterium videre? ſacramentum hoc ipſum eſt, quod in titionis figura pręuidit Ezechiel. adurit enim imo abſumit quicquid in anima eſt putre & morbidum. Viuificans igitur ſacramentum illud hic animam per gratiam, in futura vita gloriam quoq; impetrat æternæ ſalutis, ſicut & Elias in fortitudine cibi ſibi diuinitus miſſi ambulauit vſque ad montem dei Oreb. Det nunc deus. vt nos quoque in virtute huius panis ambulemus in montem dei vſque, in æternam ſcilicet fœlicitatem, teſte vt veriſſimo, ita certiſſimo, Chriſto domino dicente apud Ioannẽ, Qui manducat meam carnem & bibit meũ ſanguinem, habet vitã æternam, & ego reſuſcitabo eũ in nouiſſimo die. quia quiſquis hic digne manducat cibum illũ angelorum, perueniet tandẽ vſque ad montẽ dei Oreb, ad ſaturitatem illam menſæ domini in æterna gloria. Quã nobis donet, qui eſt benedictus in æuum, Amen.

Dominica.3.poſt pentecoſt. Feria.2. poſt Lætare. Ambroſ. In ſequentia. Pſal. 21. Ezech. 1. 3. Re. 19. Ioan. 6. Oreb.

HOMILIA SEXTA ET VLTIMA, DE *malis atque incommodis indigne ſumentiũ venerabile illud Euchariſtiæ ſacramentum.*

SI QVIS tantæ ſit duritiæ homo, vt immenſis illis cõmodis non moueatur ad percipiendũ hoc ſacramentum, neque gratias & dona quæ inde proueniunt conſideret, non ſecuritatem & trãquillitatem cõnſcientiæ, non tutelam etiam temporalem, non præmiũ æternæ ſalutis, atqui ſaltem vrgeat iſtum pernicies maxima corporis & animę eorũ, qui indigne ſumunt ſacramentum. Et ne cuiquam aliquod dubium incidat de pœna malorum, primum omnium probabiles rationes adducemus, quamobrem credere debeant omnes homines, venerabile hoc ſacramentum huiuſmodi fructus exercere in anima boni & ſynceri Chriſtiani, ſicut ante per nos oſtenſum eſt, idque beneficio & auxilio diuinæ omnipotentiæ, ſecundum beneplacitũ ſuę voluntatis. ¶ Ecce enim
Matth. 9. in euangelio legimus mulierem duodecim iam annis profluuio ſanguinis laborantem, hoc vno ſanatam, quod fimbriam domini tetigit. Quis ambigit corpus illius, in quo natus, paſſus & mortuus eſt, plus habere virtutis à deo quam
Act. 19. fimbriã? Deinde ligno iſti quod erat in medio paradiſi, vim hanc indidit deus, vt hominibus vitam corporalẽ perpetuo prorogaret, & panem illũ immortalẽ, animæ vitam reddere poſſe negabimus? Fatemur omnes ex certa ſanctæ hiſtori veritate, ſemicincta & ſudaria Pauli virtutis tantũ habuiſſe, vt impoſita infirmis, ſanarent eos, & dæmonia ex obſeſ-
Act. 5. ſis eiicerent, & adhuc dubitamus corpus Chriſti morbos ſanare corporũ, & dæmones ex animabus hominum pellere poſſe? ¶ Si vmbra Petri, principis quidẽ apoſtolorũ, ſanauit ægrotos, quid veritas poterit corporis Chriſti, qui rex eſt angelorum & hominum? Præterea ſi Ioannes ſolo cõtactu,
Philip. 2. hominis infidelis Ariſtobuli tres mortuos reſuſcitauit, quãto magis credendũ eſt, deũ adeſſe habitui & indumento ſuæ diuinitatis, aſſumptæ ſcilicet naturæ humanæ, qua ille vt homo indutus ac veſtitus eſt? Nemo itaque dubitet, multo plus corpori ſuo tribuiſſe virtutũ & fructuũ, quam enarrauerim⁹ ipſi. ſiquidẽ corpus illud ſanctiſsimũ in vnitate ſuæ perſonæ ſuſcepit, in eodem ſalutem operatus mundi, morte iam deuicta & ſuperato diabolo: illud deinceps ſup choros

ros eleuauit angelorũ, conſtituit ad dexterã patris ſui omnipotentis, in quo etiã anima illa ſanctiſſima ſub finẽ mundi iudicabit viuos & mortuos. Hoc ipſum Chriſti corp⁹ quiſquis mãducat digne, eum plurimos ſupra enumeratos acquirere fructus, dubiũ nõ eſt, & viciſſim qui ſumit indigne, immenſa ſibi mala cõciliat. Et primũ quidẽ qui nõ indigne tantum manducat, ſed etiam vel manducare omnino cõtemnit, vel in peccato mortali accedit, vel ſeipſum non ſatis excutit & peccata ſua recogitat, vel cõfeſſus non eſt, vel ſi confeſſus eſt abſolutionem ex ſacerdote non eſt cõſecutus, denuo iam peccatũ mortale & quidẽ maximum cõmittit, quia qui pollutus (inquit Ambroſius) accedit, non ſolum corpus Chriſti lacerat, ſed totam trinitatem adunatã corpori Chriſti inhonorat. Et infra, Pœnã mortis Chriſti mœrentur, ac ſi Chriſtum occidiſſent, qui indigne percipiunt. Eſſe autem peccatum illud ſane magnũ eorũ qui Chriſtum crucifixerunt, vel ex iis verbis Chriſti apparet, quãdo dixit Iudæis, Veniet ſuper vos omnis ſanguis iuſtus à ſanguine iuſti Abel vſque ad ſanguinem Zachariæ. Quis eſt autẽ Chriſtianorũ, qui non abhominetur peccatũ Iudæorum, Chriſtũ crucifigentium? Quis qui nõ auerſetur peccatũ Iudæ traditoris? At quotuſquiſque indigne ſumentiũ eſt, qui cogitet ſe in eadem cum omnibus illis eſſe naui peccatorum? Aut nónne de quolibet ſic indigne ſumẽte, ſicut de Iuda dicit dominus, Ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa? Nam ſicut Iudas tradidit Chriſtum malis Iudæis, ita hi indigne cõmunicãtes, tradunt Chriſtum peccãtibus membris. Imo quotquot ſunt huiuſmodi, Chriſtiani quidẽ cẽſentur partim titulo, partim exterms geſtib⁹, ſed meritis & virtutib⁹ quiduis potius quã Chriſtiani: atq; ideo grauius peccant, & ad eos dicit Ioãnes, quoniã viuentis nomen tantũ habent, cætera mortui: atqui ideo panis ille ſanctus ipſis in iudiciũ cedit & mortẽ, vertiturq; vt ait Iob, in fel aſpidũ intrinſecus. Quãuis autẽ tẽpore quo præceptũ eſt ſumere ſacramentũ, intermittere illud ſine peccato nõ liceat, tamen peccatũ maius habẽt, qui illud in peccatis ſuſcipiunt. Et ſicut cibus corporalis, cum ventrem inuenit à diuerſis humoribus occupatum, amplius lędit, magis nocet, nullũ præſtat auxilium: ita eſt cibus ſpiritualis, ſi aliquã reperit malignitate pollutũ, magis eum perdet, nõ ſuo, ſed accipientis vitio. Ne itaq; putet quiſquã ſacramento illo

Ambroſ.

Matt.23.

Gregorius.

Apoc. 3.

Iob 20.

Chryſoſt.

Hiere.17. malitiam ſuam ſupportandam, ſicut per Hieremiā dicit dominus, Quid eſt quod dilect⁹ meus, in domo mea facit ſcelera multa? Nunquid carnes ſanctæ auferent à te malitias tuas, in quib⁹ gloriata es? quaſi dicat, nihil minus. Imo norit,
Matth.7. cōtra legem dei facere ſe & præceptū domini, quo ille man
Pſal.48. dauit ſanctum canibus nō dari debere. quia quicunque ſic faciunt & peccatis premuntur, iumentis cōparantur inſipientibus, & ſimiles fiunt illis. 2 Diabolus quoque eos qui indigne ſacramentū ſuſcipere, ingreditur ac obſidet, quanuis corporaliter nō excruciet, neque torqueat illos: ſic contigit Iudæ, qui cum intinctum à Chriſto panem accepiſſet, intra-
Auguſti. uit in eū ſathanas. vbi Auguſtinus dicit, quod ſicut Iudas nō quod mali quippiā ſuſcepiſſet, ſed quia bonū male ſumpſerat, locum dedit diabolo: ſic quilibet facit, qui indigne ſuſcipit corpus Chriſti. Et infra, Ideo quiſque cōſcientiam mundam afferat ad hoc ſacramentum, ne ſi afferat immundā, ad-
Leo. mittat diabolū vt Iudas. Diſcat inde vnuſquiſque quomodo inſidietur diabolus iis, qui impure ſanctiſſima tractant myſteria dei. Periculum eſt enim, ne ſeptem ſpiritus immundi in huiuſmodi hominē ingrediantur, ſicut in euangelio legitur. Tu Cyprianū quoque vide, quomodo cōtigerit aliquādo puero cuidam, qui cum ex idolothytis comediſſet, quomodo ſe geſſit, quādo intruſum deinceps ſibi quoq; guſta-
In ſerm. de lapſis. uit ſacramētum. Neque raro in hiſtoriis legitur, quo pacto obſeſſi ſint à dæmonibus, qui indigne ſumpſerunt hoc venerabile ſacramentum. 3 Quid quod ſæpenumero corporaliter iſti affliguntur, ægrotant, moriuntur nonnunquā ſu-
1.Cor.11. bito? ſecundum quod Paulus teſtatur, cum ait, Qui manducat & bibit indigne, iudicium ſibi māducat & bibit, non diiudicans corpus domini. Ideo inter vos multi infirmi & im-
Gloſa. becilles, & dormiūt multi: moriuntur ſcilicet, vt habet Gloſa. Aut nō putas multos ſubitis febrib⁹ correptos variis morbis afflictos, diuturnis cruciatibus extabeſcētes, demortuos, qui indigne ſumpſerint ſacramētum? Vtique etiamnum videmus pleroſque poſt imminentia hæc feſta paſchalia, morbis corripi, vexari. vnde etiam tunc eccleſia ſupplieiter pro
Hymnus. iis dominum precatur, in hymno dicens, Quæſumus auctor omnium, in hoc paſchali gaudio, ab omni mortis impetu tuū
2.Reg.6. defendas populum. ¶ Sic ſubito mortuus eſt Oza ex arcæ
2.Par.26 contactu. Sic leproſus factus eſt rex Ozias, quod prɛter conditionem

ditionem officij ſui, ſacrificaſſet. Adam & Eua primi parentes noſtri, quia de cibo vetito comederant, profligati & eiecti ſunt de paradiſo cum omni poſteritate ſua. Balthaſar rex qui ex vaſis ſanctificatis domino, biberat, grauiter afflictus eſt à domino, ſicut prædixerat illi Daniel: ſequenti quoque nocte miſere confoſſus, occubuit. Ij omnes quando grauiter & duriter adeo ſupplicia malorum ſuorum condigna ſuſtinuerunt, quid de Chriſtianis futurū putas? Ecce cum faſtidio indignantibus Iudęis ſuper eo, quod illis affatim de cœlo dabatur manna, & dicentibus, Anima noſtra nauſeat ſuper cibo iſto leuiſſimo, grauiter iratus eſt dominus, & immiſit eis ſerpentes igneos, ex quibus multi eorum infirmati & mortui ſunt. Quod ſi igitur non pepercit deus Iudæis indigne manducantibus manna illud, an Chriſtianis parcet, indigne ſumentibus etiam ſanctiſſimū corpus Chriſti? Quin potius, vt ait Paulus, Quāto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui filium dei cōculcauerit, & ſanguinē teſtamenti pollutum duxerit, in quo ſanctificatus eſt, & ſpiritui gratiæ cōtumeliam fecerit? ¶ Hoc etiam inde colligitur, quod ij qui mortis Chriſti fuerunt auctores, omnes graui morte perierunt: eorum autē qui indigne hoc ſuſcipiunt ſacramentum, peccatū æquale eſt ei, quod cōmiſerunt qui crucifixerūt Chriſtū, iuxta illud Pauli, ruſum crucifigentes ſibimetipſis filiū dei, profectò enim qui manducat indigne, reus eſt corporis & ſanguinis domini. Quid eſt hoc, inquit Ambroſius, eſſe reum? hoc nimirū, ſicut iſti rei ſunt, qui Chriſtū nihil tale cōmeritum occiderunt. Sicut ergo dixit domin⁹, Vę homini, per quē filius hominis traditur: ita væ quoque illis, per quos Chriſti denuo crucifigitur. Væ væ inquā omnib⁹, quotquot eū in mala conſcientia ſub ſacramento ſuſcipiunt: qui quanuis illum nō tradunt crucifigendum, tamen membris inimici offerunt veſcendū. Quid multa? ſic omnino accidit Iudæ, qui ſacramentū indigne ſumpſit, deinde ꝓdidit dominū ac tradidit exili & ſordido precio venditū Iudæis, mox deſperans abiit & laqueo ſe ſuſpēdens crepuit medius: quoniā indigna erat anima ipſius maledicta quæ per os exiret, vbi ſanctiſſimum corpus domini ingreſſum fuerat.

4 Sed quid longius iis immoramur, quando quod malorū omnium & maximū & extremū eſt eos manet, qui indigne ſuſcipiunt ſacramentū? pœnam enim acquirūt damnationis

Geneſ. 3. *Dan. 5.* *Num. 12.* *Hebr. 10.* *Hebr. 6.* *1. Cor. 11.* *Matt. 26.* *Matt. 27.* *Actu. 1.*

1. *Cor.* 11. æternæ, ſecundum illud Pauli, Quiſquis manducat & bibit indigne, iudiciũ ſibi manducat & bibit. Aut quod aliud eſt iudiciũ hoc, niſi damnationis? Sic vere dici poteſt huiuſmo-
Matt. 26. di homini, quod Chriſtus dixit Iudæ, Melius fuerat ei, ſi na tus nõ fuiſſet homo ille. Et quid mirũ ſi in peccatis acceden-
Num. 16. tem vel ima terra dehiſcens abſorberet, non aliter quã Da-
Leuit. 7. than, Chore & Abiron? ¶ Sic quoq; præcepit dominus in lege, Anima polluta quæ ederit de carnibus hoſtiæ pacificorum, quæ oblata eſt domino, peribit de populis ſuis. Et homo igitur qui in peccatis cõſtitutus, manducauerit de ſan cto illo Chriſti ſacrificio, quod pacẽ nobis in cœlo ſimul ac terra reſtituit, eiectus omnino peribit de populo & grege beatorum, detruſus in carceres dãnatorum. Væ væ homini, qui tam immemor ſalutis ſuæ, tam nõ ſolicitus de felicitate
Actu. 1. & vita futura, nihil plane meminit animæ ſuæ. Et mirũ ſa-
1. *Reg.* 6. ne quod non, cõniuente domino deo, in huiuſmodi hominem diabolus ingreditur, viſceraq; illius diſrũpit, vt Iudæ. Certè ſic afflixit deus Bethſamitas, eo quod arcam tantũ domini viderant indigne, vt quinquaginta milia morte perirent. Huiuſmodi ſane & id genus alias plures pœnas, quas præparauit deus iis, qui indigne ſuſcipiũt ſacramentum, &
Pſal. 68. proprie & ſerio ſpiritus ſanctus per os Dauidis prædixit, Fiat menſa eorũ coram ipſis in laqueum, quia hic peccant: in retributiones, ecce pœnas: & in ſcandalũ, quoad proximum. Obſcurentur oculi eorũ ne videant, ecce cæcitas mentis: & dorſum eorũ ſemper incurua, ecce victi iacent ſub tentationibus. Effunde ſuper eos iram tuam, & furor irę tuæ cõprehendat eos, ecce flagella dei. fiat habitatio eorum deſerta, & in tabernaculis eorũ non ſit qui inhabitet. Id demũ fit, quũ iſti omni gratia cunctiſq; dei donis priuati, iamq; cõſolationis expertes, deſperare incipiunt, & nihil boni vel cogitant amplius vel operantur. Poſtremo, quam id fieri poteſt diligentiſſime, admonitos in Chriſto vos volo, vt quam chara vobis eſt corporis & animę vita, tam ſolicite, caueatis, ne indigne tantũ ſuſcipiatis ſacramentum, in detrimentũ temporale & damnationis æternæ iudicium: quoniam eo maxime diuina offendi maieſtas ſolet. Proſpicite igitur, vt quod in bonum, cõmodum, remediũ & ſalutem vobis eſt inſtitutũ, atque à Chriſto relictum, id ne vertatis in perniciẽ veſtrã: quod hic nõ Chriſtum tantum, ſed totam ſimul trinitatẽ in

vos concitabitis. Cõqueritur ecce dominus deus & pater ille cœleſtis aduerſus indigne ſumenté, cũ Iacob dicens, Fera peſſima deuorauit filiũ meum, beſtia deuorauit filiũ meum. *Geneſ. 37.*
¶ Cõqueritur ſuper huiuſmodi peccatore & filiꝰ ipſe Chriſtus dominus, Dederũt, inquiens, in eſcam meam fel. Conqueritur & ſpiritus ſanctus, dicens, Iuda, oſculo filiũ hominis tradis. Quilibet enim hoc modo ſacramentũ ſumens indigne, ſub ſpecie, fuco & prętextu Chriſtiani nominis, Chriſtum tradit mẽbris ſuis in peccato ſepultis. Quid ergo facis ô Iuda? quid cogitas? An damnationé vltro tibi paras? An charitatem dei cõtemnis? Ne id facias, per Chriſtũ rogo, illius paſſioné amariſſimam in te perire nõ ſine, quin potius cõuertere ad dominũ ex toto corde tuo, & inuenies gratiam atque miſericordiã apud dominum. Ecce enim viuo, inquit dominus, nolo morté peccatoris, ſed magis vt cõuertatur & viuat. Humilia te coram deo, procidens plora ante dominum, cõfitere peccata tua, & da gloriã deo cũ rege Acham. Ingrediens quoq; animi tui intimos receſſus & abdita cordis penetralia, dic cum filio ꝓdigo. Pater, peccaui in cœlum & coram te non ſum dignus vocari filius tuus. fac me ſicut vnum de mercenariis tuis. Quis ſcit, ſi cõuertatur & ignoſcat deus, & relinquat poſt ſe benedictioné? Vt ſic tu quoque in hac præſenti vita poſt indulgentiam & remiſſionem peccatorũ tuorum, gratiã ipſius impetres, & poſt hanc vitam, vitam illã ſempiternam. Quam nobis omnibus miſericorditer concedat Ieſus Chriſtus dominus noſter, Amen.

Pſal. 68. Mat. 26. Eze. 18. & 33. Pſal. 94. Ioſue 7. Luc. 15. Ioel. 2.

PASSIO DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI, EX QVATVOR EVANGELIſtis breuiter collecta, per Ioannem Eckium anno gratiæ M. D. XII. & ad plebem Ingoldſtadij declamata.

ARTICVLVS PRIMVS.

IN illo tempore, Peracta ſcilicet iam vltima cœna, & magnifico illo domini ſermone finito, egreſſus eſt Ieſus trans torrentem Cedron, in villam qua dicebatur Gethſemani, cum diſcipulis ſuis, & intrauit in hortum. ibique dixit illis, Sedete hic & orate, ne intretis in tentationẽ, donec eam illuc & orem. Et

aſſumpſit ſecum Petrum & duos filios Zebedæi, Iacobũ & Ioãnem, & cœpit triſtari ac mœſtus eſſe, dixítque ad illos, Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. ſuſtinete hic & vigilate mecum. Et progreſſus aliquantulum, procidit in faciem ſuam, orauit & dixit, Pater, ſi poßibile eſt, tranſeat à me calix iſte. Veruntamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis. Et poſtquam orauit, venit ad diſcipulos ſuos, & ait illis, Vt quid dormitis? non potuiſtis vna hora vigilare mecum? Vigilate & orate, ne intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma. Atque quum rurſus abiiſſet oratum, ſicut prius, apparuit ei angelus & conſolatus eſt eum. Quúmque oraret longius, factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrẽtis in terram. Et poſt orationem iterum venit ad diſcipulos ſuos, & inuenit eos dormientes. Deinde rediit tertio ad orationem ſuam vt prius. rurſúſque conſummata illa venit ad diſcipulos ſuos, & dixit, Dormite eam & requieſcite. Ecce iam venit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum.

Sunt qui putãt hoc factum in tertia oratiõe, quod equidẽ nõ improbo.

HAEC HACTENVS.

EXPOSITIO ARTIC. HVIVS ET PIA MEDITATIO, QVIDNAM ANIMA IN GRAdum ſublimiorẽ conſcendens contẽplari debeat.

PARTICVLA PRIMA.

ASCENDE anima mea in gradum hunc primum, & contemplans vndique circumluſtra, quid videas in illa pia contemplatione tua. Video, inquit, dominum Ieſum flexis in terram genibus, procumbentem in monte Oliueti: ſicque extenſis vtrinque manibus in crucis figuram iacere ſuper terram, facieque ſua benedicta humo impreſſa, tremulum iam totum & turbatum vndique anguſtia circundatum: ſudorem quoque cerno ſanguineum paſsim ex ſuo corpore èmanare. Verum quur hæc & omnia & tanta anima mea? Ideo nimirum, vt hoc ipſo ſudore ſuo, inaudito antea & omnibus retro ſeculis nunquam viſo, immenſam declararet mentis ſuæ imo animi pariter & corporis turbationem. Totius itaque & iuſtus imber ille fuit ſudoris dominici, eo quod anima illius turbata erat in mortem vſq;: ille inquam triſtari cœpit & mœſtus eſſe, qui peccatum nunquam fecerat, in cuius ore dolus inuentus non erat.

Dominus in Oliueto

1. Pet. 2.

PART

PARTICVLA SECVNDA PIAE & deuotæ huius contemplationis.

¶ Sed quid interim adhuc ſubeſt cauſæ, quod dominus & deus ille tuus, adeo turbatur anima mea? Reſpōdet illa, Multæ & magnæ occurrunt hic rationes, quarum prima hęc eſt, Quoniam ratio hic in Chriſto ſenſualitati, & vel maxime proprie & clare, imo ineuitabiliter ſignificabat imminētia ſupplicia, quę Chriſtus iamiam ſubiturus erat: ideoq́; ipſam velut præmonebat: vt ea fortiter ſuſtineret nec quicquam fugę meditaretur. ſic fiebat, vt iam ſenſualitatem nō lateret aliquid eorum, quæ Chriſtus paſſurus erat, ſed illi videbantur omnia, ac ſi iam præſentia forent. & ideo tunc vires eius cōmouebantur omnes, ſpiritus vitales agitabantur per mēbra omnia ita vt concitatus toto iam corpore ſanguis erumperet. Eo pertinet, quod Chriſtus, quia ſecundum carnem per deſuper venientē ſpiritus ſancti operationē ex puriſsimis ſanguineis guttulis virginis matris genitus erat, naturæ quoque fuit ſubtiliſsimæ, ita vt hoc modo efficacius operata ſit triſtitia tanta in tenerrimo ſanctiſsimoq́ue corpore Chriſti. quanuis non deſunt, qui ſudorem hunc Chriſti ſupernaturalem fuiſſe putant. Verum adhuc alia quędam mecum hic cōtemplari te quæſo animula mea ne pigeat. Quin potius, vide, ſi ſuper paſsione ſua & morte adeo triſtatus eſt dominus, qui tamen certus erat paulò pòſt ingreſſurum ſe in gloriam ſummam ſuæ diuinitatis, potentiæ & beatitudinis, quid futurum eſt de miſeris hominibus, quorum vt certiſsima mors eſt, ita mortis hora longe incertior, multo vero omnium incertiſsimum, quonam velut in proximum longiſſimæ iſtius profectionis diuerſoriū perueniant poſt mortē? Vt iam omnib' hominibus ſemper præ oculis obſeruari debeat illud Sapientis, Memorare nouiſsima tua, & in æternū non peccabis: quādo vel hoc ipſo Chriſti exemplo apparet verum eſſe iſtud, quantumuis ethnici hominis dictum, Terribilium omnium mortem eſſe longe terribiliſsimum. Sed nos quoque hic Chriſtum ſequentes, longis multiſq́ue noſmet præparemus orationibus, voluntatem noſtram attemperemus voluntati diuinæ, & (quæ ars artium omnium vna eſt & eminentiſsima & longe optima) bene mori diſcamus.

Cauſæ triſtitiæ Chriſti.

Eccl. 7.

Ariſto.

¶ Altera tantæ in Chriſto triſtitiæ cauſa eſt, quod ille iam tacitus ſecum fugam cogitabat diſcipulorum, peccatumq́ue

Iudæ & Iudæorũ. Triſtat⁹ inſuper eſt ſuper peccatis omniũ hominum, & præteritis & præſentibus & futuris, quæ ſane maxima fuit triſtitia, ſuperãs dolorem omnium eorum, qui pœnitentiam habent de peccatis ſuis. quanto enim Christus & peccati mala rectius cognouit, & odium eiuſdẽ maius habuit, tãto magis ſuper illo triſtari potuit & dolere omnibus

Ioan. 11. cæteris hominibus. Sed ecce Lazarũ etiã quatriduanum iam reſuſcitaturus dominus, triſtabatur & dolebat, ſpiritu quoque infremuit, neq; à lachrymis abſtinuit: quid hic facturus quando ſuper peccatis totius mundi triſtitiam ſibi conceperat? quando Iudæorum veſanum furorem, Iudæ perfidiam, cæterorumq́; diſcipulorum à ſe defectionem & fugã præuidebat? Iudam nãq; paulò antè in apoſtolatum aſſumpſerat, quem nunc vitæ ſuæ ſibi videbat imminere proditorem. Et quum Petrum vigilare ſecum non poſſe cernebat, dubium non erat, Iudam attentiſsimas agere cum Iudæis excubias. quod ipſum etiã conſiderans ille, dicebat diſcipulis, Non videtis, quia Iudas nõ dormit, ſed feſtinat me tradere Iudæis?

Exo. 19. ingratitudinẽ quoq; inter cætera hic ſecum reputabat domi nus populi Iudaici, quẽ ſibi præ omnib⁹ aliis deus iam olim elegerat: quem multis miraculis illuſtrẽ, donis plurimis reddiderat & beneficiis inſignẽ. Ex cuius ſanguine naſci filius dei voluit, cuius cæcos, claudos, leproſos, dæmoniis obſeſſos & alioqui debiles ſanare dignatus eſt. Sed vide viciſsitudinẽ magnam. Quorum ille etiam mortuos paulò antè ſuſcitauerat, eum ipſi nunc rurſus morti tradere parabant. Et omnia triſtitiã domino maiorẽ commouebãt & dolorem iuxta humanitatem ipſius, ſicut ipſi quoq; experimur in nobis, quod ingratos eſſe cõperientes eos, in quos multum beneficij contulerimus, pene diſrũpitur. Merito itaq; triſtatus eſt dominus ſuper ingratitudine tanta Iudæorum. Ratio porro tertia hæc, Quoniam hic dominus futura iſta præuidebat etiã Chriſtianorum maxima peccata, eorum inquã, qui repulſis iam Iudæis, ex Gẽtilitate vocandi erant ad fidẽ, & ſpiritum ſanctũ in baptiſmo ſuſcepturi, ſanctiſsimumq́; Chriſti corpus in cibum ſumpturi, aliiſq́ue tum ſacramẽtis tum donationibus magna & immenſa dei miſericordia futuri erãt clariſsimi: ſed ij quoque ingratiſsimi beneficiis tantis dei, quid aliud egerunt, vel etiamnum agunt, niſi quod Chriſtũ, quantum in ipſis eſt, rurſus crucifigentes, ſuam ſibi conſtruunt

damna

damnationem? fuitque adeo Chriſti dolor iſte ex multis lõge acerbiſsimus, dum conſiderabat paſsionem ſuam amariſſimam in tot milibus hominum fore infrugiferã: imo Chriſtianos quoque futuros eſſe ingratos adeo, vt ſi quibuſdam eorum adhuc daretur crucifigendus Chriſtus, multo plura ei inferrent etiam ſupplicia, quam olim fecerint Iudæi. *Hebr. 6.*

¶ Rabanus adhuc dicit, ad mortem vſq; triſtẽ fuiſſe dominum, quoniã nouerat ſanguinẽ ſuũ tam inutiliter effundendum, vt tũc vix vnum latronẽ acquireret, vnũ apoſtolorum perderet. Triſtatus itaq; ſic Chriſtus, veluti cum Pſalmiſta inclamauit, Quæ vtilitas in ſanguine meo? Et hæc fere ſunt illæ potiſsimæ cauſæ, quamobrẽ mœrore tãto confectus dominus fuerat vt dixerit, Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem, vt ſudorẽ inſuper ſanguineũ ſudarit. Neq; inficiamur rationes adhuc aſsignari plures poſſe, vt cõpaſsionẽ virginis matris, quam pertranſiuit gladius ille Simeonis, tẽpore paſſionis Chriſti. pertineret eo pulcherrime quoque vrbis miſerandum excidium. Sed iis omiſsis, ad alia progrediamur. *Rabanus.* *Pſal. 29.*

PARTICVLA III.

¶ Quid amplius in hoc primo gradu cernis obſecro, anima mea? Video, inquit, Chriſtum ter orare patrem ſuum, vt à ſe auferret calicẽ paſsionis, ſed vt ipſe vellet pater, nõ pro filij volũtate. Sed quur cõſtanter adeo & perſeuerãter pro eo rogauit Chriſtus, quod ſe nõ aſſequuturum certus erat? eius rei ſane quanuis cauſæ reddi multæ ſoleant, potiſsima tamen eſt, in exemplum & doctrinã noſtrã idipſum feciſſe.

1 Et primum quidem, ſicut ipſe poſtquam animam ſuam vſque ad mortem eſſe triſtem dixerat, ſtatimque abiit & orauit: ita nos quoque dum perſecutiones patimur, dum affligimur, dum malis premimur, clamare ad dominũ debemus in ſedula & pia precatione. Et qui hominem ſe nouit, non debet mœrore confici, & triſtitia tabeſcere, ſed potius apertis præcordiis coram domino, inde ſibi petat auxilium, ſicut ſacræ ſcripturę locuplete docent. 2 Quod autẽ ad iactum lapidis à diſcipulis receſsit, docere nos voluit, vt ipſi quoq; oraturi, in locum ſecedamus abditũ, ſicque magis pio vacare queamus affectui. Poterat quidem ſine dubio ſimili affectu orare dominus coram diſcipulis, ſed nobis orandi modũ præſcribere voluit, dum in terrã pronus lapſus eſt.

3 Atque cum tertio etiam legimus ipſum ad orationẽ re-

nam Chriſti, qui quidem rex & dominus erat angelorum, contemplamur nihil minus quam quod ipſum vel confirmarit in cœpta paſsione, vel de imminente morte cõſolatus ſit angelus: ſed eo tantum modo ſe exhibuit, ſicut ſæpenumero miniſter dominum ſuum cõſolari nititur. & angelus itaque fideliſsimus Chriſti miniſtrator, diuinitatē ipſius hic declarauit, dum illi aſtitit, ipſum conſolatus eſt oſtendens paſsione ſua genus humanum eſſe redimendum: enixe inſuper rogans, vt illam maturaret, nec diutius differret: fore enim vt ipſa, ruinæ quoque implerentur angelorum. *Pſal.* 109.

¶ Adhuc alia quoque à doctoribus cauſa redditur, quare apparuerit angelus, nimirum ad declarationem humanitatis Chriſti, quę ſic cõſolationem ſuſcipere poterat, ſicut antea de ſenſualitate dictum eſt. Tertia porro ratio datur illius, quod per hoc magnitudinem ſui doloris voluit inſinuare ſeu manifeſtare. Et putat hic Chriſtianiſsimus ille cancellarius Gerſon, archangelum Gabrielem apparuiſſe Mariæ. *Gerſon.* ipſiq; dixiſſe, Ne timeas Maria. & ſic illi enumeraſſe immẽſum, qui ex paſsione filij ſui prouenturus erat, fructum: atque quid poſt reſurrectionem gloriæ, & quantum gaudij inſecuturum erat. Theophylactus vero, Apparuit, inquit, ei *Theoph.* angelus, glorificans eum, & dicens, Tua eſt domine fortitudo. tu enim præuales contra mortem & contra infernum liberare genus humanum. Quarta etiam cauſa aſsignari poteſt, factum id eſſe ad inſtructionem & informationem noſtram, vt ait Iordanus: quoniam ex illo Chriſti exẽplo, nos *Iordan'.* quoque non paulò iam confidẽtius ſperare poſſumus, quod nobis & orantibus & in tribulatione quacunque cõſtitutis ſancti angeli dei fideliter aſsiſtant, Cõtemplemur itaque dilectiſsimi in Chriſto fratres, & conſideremus in hoc primo ſanctæ meditationis gradu ſtantes, Immẽſam Chriſti triſtitiam videamus ſudorem eius ſanguineum, animo concipiamus & orationem illius & angelicam conſolationem. Oremus nos quoque & dicamus.

¶ O domine Ieſu Chriſte, vltima ſpes noſtra & vnicũ ſolatium, digneris per te tuosq́ue bonos angelos in omnibus tribulationibus & afflictionibus nos cõfortare, præcipue in poſtrema neceſsitate noſtra, in tremendo mortis certamine, vt habeamus per veram pœnitentiam, tui doloris, tui ſudoris, ſanguinis & orationis memoriam, Amen.

DE FVRIOSA ET CONCITATA CHRISTI CAPTIVITATE, ſimul ac fuga diſcipulorum.

ARTICVLVS SECVNDVS.

TEXTVS EVANGELISTARVM.

ET adhuc loquente domino, ecce Iudas vnus de duodecim, & cum eo turba multa cum gladiis & fuſtibus, miſſi à principibus ſacerdotum & ſenioribus populi. qui autem tradebat eũ, dedit illis ſignum, dicẽs, Quemcunque oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eũ, & ducite caute. & cum veniſſet, ſtatim accedens ei, ait, Aue rabi. & appropinquauit ad Ieſum vt oſcularetur. Ieſus autem dixit ei, Iuda, oſculo filiũ hominis tradis? Amice, ad quid veniſti? & oſculatus eſt eum. IESVS *itaque ſciens omnia quæ ventura erant ſuper eum, proceſſit, dixítque eis, Quem quæritis? Reſpõderunt, Ieſum Nazarenũ. Dixit eis Ieſus, Ego ſum. Stabãt autem Iudas qui tradebat eum cum ipſis, Vt ergo dixit eis, ego ſum, abierunt retrorſum, & ceciderunt in terrã. Iterum interrogauit eos, Quem quæritis? illi autem dixerunt. Ieſum Nazarenum. Reſpondit* IESVS. *Dixi vobis quia ego ſum. Si ergo me quæritis, ſinite hos abire: vt impleretur ſermo quem dixit, Quia quos dediſti mihi pater, non perdidi ex eis quenquã, Tũc acceſſerunt & manus iniecerunt in* IESVM, *& tenuerunt eũ. Videntes autem ii qui circa ipſum erant, quod futurum erat, dixerunt ei, Domine, ſi percutimus in gladio? Simon ergo Petrus habens gladiũ, eduxit eum, & percuſſit pontificis ſeruum, & abſcidit auriculã eius dextram. Erat autem nomen ſeruo Malchus. Dixit ergo* IESVS *Petro, Calicem quem dedit mihi pater, non bibã illum? mitte gladium tuũ in vaginam, Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. an putas quia non poſſum rogare patrem meum, & exhibebit mihi plus quam duodecim legiones angelorum? Quomodo ergo implebuntur ſcripturæ, quia ſic oportet fieri? Sinite vſque huc. & cum tetigiſſet auriculã eius, ſanauit eum. In illa hora dixit* IESVS *turbis, Tãquam ad latronẽ exiſtis cum gladiis & fuſtibus cõprehendere me, quotidie apud vos ſedebã docens in tẽplo, & non me tenuiſtis ſed hæc eſt hora & poteſtas tenebrarum. Hoc autem totum factum eſt, vt implerentur ſcripturæ prophetarũ. Tunc diſcipuli omnes, relicto eo, fugerunt. Adoleſcens autem quidam ſequebatur eum, amictus ſindone ſuper nudo, & tenuerunt eum. At ille reiecta ſindone, nudus profugit ab eis.*

ARTI-

ARTICVLI II. PARTICVLA
ſeu Conſideratio prima.

AGE itaque anima mea, enitere & aſcendens, in ſecũdum gradum, circunſpice quid videas, Iudam, inquit, video iſtum perditiſsimum, non minimum ex ſectatoribus Chriſti. ſed vnum ex duodecim, dominum & magiſtrum ſuum Chriſtum oſculo tradere Iudæis in mortem, atque adeo ad ipſum venire in montem Oliueti, doloſe ſalutare magiſtrũ, cuius nolebat eſſe diſcipulus. Ambroſius dicit, O Iuda amoris pignore vulnus infligis, & charitatis officio ſanguinem fundis, pacis inſtrumento mortem irrogas Seruus dominum, diſcipulus prodis magiſtrum, electus authorem. O Iuda, quid facis? oſculo filiũ hominis tradis? Infœliciſsime Iuda, vt quid præſumis impudenti ore os Chriſti ſanctiſsimum tangere? O mutationem dextere excelſi admirandam, ô ſtupendam viciſsitudinem. Diſcipulus iſte faciem domini ſui oſculatur, & condemnatur: peccatrix mulier Maria oſculata eſt pedes illius, & ſaluatur. O miſeram tuam mercaturam impie & ſcelerate Iuda, qui & vitæ datorem & authorem denariis triginta vendidiſti in mortem. O fraudulentam retributionem & iniquam, quoniam triginta denarios, quos à muliere in honorẽ & ſepulturã Chriſti pro vnguẽto pcioſo impenſos, tibi tuiſque furtis & rapinis decedere videbas, ex ſanguine Chriſti recuperare parabas. Profecto ſicut inſanabilia vulnera nec auſteris medicamentis obediũt, nec demulcẽtibus: ſic anima vbi ſemel eſt captiuata, & ſeipſam dederit cuicunque peccato, nullum emolumentum ex admonitionibus conſequetur. quod & Iudæ accidit à proditione nõ ceſſanti, quãuis omni modo doctrina eſſet à Chriſto cohibitus. Vocauit ille eum in apoſtolum, diſpenſatorem eſſe voluit, poteſtatem eiiciendi dæmonia & curandi infirmos ei tribuit. ſedulo in cœna præmonuit, ſanctiſsimo corporis & ſanguinis ſui ſacramento ipſum cibauit, diuina virtute eum cũ cæteris in terrã proſtrauit. Verùm iſtum à tam ſcelerato ſuo propoſito pertinacem adeo neq; benignitas domini tanta deduxit, etiã cum diceret melius fore ſi natus nõ fuiſſet homo ille. neque virtus diuina in monte Oliueti exhibita, Iudam cohibuit. quinimo in voluntate ſemel concepta perdurauit iſte, tantiſper dũ conſummaret eã. Horren-

Ambroſ.

Pſal. 67.

Luce 7.

Ioan. 12.

Chryſo.

dum eſt prohdolor & extremis deplorandũ ſuſpiriis, tantũ
Mat. 16. eſſe poſſe alicuius hominis miſeriam, quam vel cogitare ſal
tem longe miſerrimum eſt. Quanto ſtudio, quanta cura ſo-
Gerſon. licitus ſubinde fuiſti turpiſsime Iuda, propoſitum iſtud tuũ
impium perficere, vſque adeo vt ſignum dares ſimilibus tui
perfidis & ſceleratis Iudæis in capiendo Chriſto, quem tu
Iudas. quoque noras antea ſæpius eis elapſum? Vbi ſunt ex docto-
ribus; qui dicant factum id omne eſſe propter Iacobum mi-
norem: qui quia facie Chriſto erat ſimilimus, frater quo-
que ipſius cognominatus eſt. ¶ Sed ô anima mea, id quoq;
mihi aperi, quid factum ſit. quod re tanta, tam efficaci ma-
gnæ benignitatis ſigno, oſculo, permotus non ſit Iudas ad
pœnitentiam? Doctores ſane hic reſpondent, quoniam ſi-
cut in veteri teſtamento manna cuique ſic ſapiebat, vt ipſe
Exo. 16. erat (bonis enim bonum, optimis ſapidiſsimum: malis plane
ingratum videbatur & inſipidum) ita penitus hic cum Chri
ſto contigit, quoniam piis benignus, mitis apparebat & man
Chryſo. ſuetiſsimus, malis autem durus & acerbus. Quomodo in ex-
tremo etiam iudicio aliter iuſtis, aliter videbitur à damna-
tis. Atque ideo nihilo emẽdatus eſt hoc oſculo Iudas, ſed
quia demum deſperauit & ſemet ſuſpendit, condẽnatus eſt.
Et quotuſquiſque iam eſt Chriſtianorum, qui non peccatũ
illud Iudæ extreme auerſetur? & tamen in dies peccata com
mittũtur iſto multo maiora. Iudas eleemoſynã furtim ſub-
trahebat, quam vt diſpenſator erogare debebat pauperibus.
O miſeram Idem etiamnum hodie faciunt plerique, tum procuratores,
huius ſecu tum teſtamentarij. Iudas Chriſtum vendidit ſecundum hu-
li conditio manitatem. Quot obſecro iam vendunt illum ſecundum
nem. diuinitatem, periuriis, blaſphemiis? Quocunque hoc ſeculo
Auguſt. veneris, ſiue in forum, ſiue in macellum, ſiue in tabernas vi-
narias, videas hic tam vile nihil eſſe, vt Chriſtum ſanctũm-
que nomen dei, adeo vt nihil ne teruncio quidem vel emi
queat vel vendi, niſi ſimul venalis proponatur hic ſanguis
Chriſti, niſi deus in mercis partem rapiatur, niſi denique
omnia illius & membra & vulnera in medium afferantur.
Ambroſ. Prodidit quidem Chriſtum Iudas, ſed num illi parcunt, aut
non etiam traditores eius ſunt, qui hoc ſanctiſsimo tempo-
re corpus ipſius ſumunt indigne? oſculãtur & illi eum, ad
menſam tanti cõuiuij accedũt vt amici homines, & interim
ipſum membris ſuis tradũt in peccato ſepultis. Iudas Chri
ſtum Iudæis & crucifigentibus illũ miniſtris tradidit, ſed &
tu,

tu, quantum in te eſt, illum denuo crucifigis quotidie, dũ quotidie peccatis peccata accumulas. Imo ſi paſſio Chriſti non fuiſſet ſufficieus pro omnibus peccatis, tunc oporteret CHRISTVM de nouo mori propter peccata tua, ſi vellet te ſaluare. Quam multos iam reperias peccatores, qui pœnitentiam nullam agunt, quantumcunque ad illam diuinitus incitentur, iam per prædicatores, iam tacito inſtinctu, iam proſperis rebus & ſecundis, iam aduerſis, neque tamẽ proficitur apud illos quicquam. Vnde quid ſperãdum de eis eſt, niſi quod cum Iuda, quem egregie adeo imitantur, perpetuo condemnabuntur? *Gerſon.*

CONSIDERATIO II.

¶ Quid deinceps vides anima mea in illo ſpirituali gradu contextus euangelici? Video, inquit, Iudæos dominum validiſsimo, tum impetu, tum clamore adoriri, funes iniicere collo, vincire manus, omniúmque furore ipſum tractare. Impetus hic in capiendo moleſtiſsimus vtique fuit domino & cõtumelioſus, vt vnctus ille qui nos redimere venerat à captiuitate diabolica, ligaretur, vinculíſque conſtrictus duceretur à peccatoribus, ab impuriſsimis qui Hieroſolymis erant hominibus. Aut quomodo nõ triſtis hic fuiſſet anima Chriſti, quum ille rex regum videret ſe à diſcipulo traditũ, à populo electo vinciri, & inſtar latronis (vt ipſe dicebat) duci? ligauerunt enim, inquit Auguſtinus, à quo potius ſolui velle debuerunt: illum conſtrictum tenebant, qui poteſtatem ligandi ſoluendíque habet in cælo & in terra. *Auguſt.*

¶ Eia animula mea, conſiſte hic in vno illo cõtemplationis gradu paulò diutius, & circunſpice ſimul ac meditare attentius, quomodo propter te dominus noſter Ieſus Chriſtus & propter totũ genus humanũ captus eſt miſere. Tu capi debebas, tu vincienda eras. tuo collo aſtringendus erat funis, tibi manus ligari debebãt, quoniam tu peccaſti, tu deũ offendiſti: tu omnis huius amaritudinis cauſa es, non ille innocentiſsimus Chriſtus. enitere igitur & viribus tuis omnibus vtere in laudẽ & ſeruitutem, cultum illius, qui tuo nomine pati tanta voluit ex ardentiſsima illa ſua erga te charitate. *Bernar.*

CONSIDERATIO III.

¶ Adhuc quid vides anima mea oculis iſtis piæ cõtemplationis tuę in eodem gradu? Diſcipulos, inquit, video omnes à Chriſto fugientes, ſolũq́ue hic inter Iudæos dominũ con-

ſtitutum. Vulgo iactatũ prouerbiũ eſt', eſſe gaudiũ miſeris, ſi cõmunis calamitatis & mali ſocios habeant. verũ hic ſolus aſtitit dominus, fugientibus omnibus etiam diſcipulis, quibus ille tanta hactenus exhibuerat beneficia, quos toto plus triennio iã cõmuni cõuictu & benignitate ſibi habue-

Iob 19. rat cõiunctos, iuxta illud Iob, Fratres meos lõge fecit à me, & noti mei quaſi alieni receſſerunt à me. In eius rei ſignum & exemplum hodie iam nudantur altaria, nec amplius cãpanæ pulſantur, eo quod nullũ iam habebant ſanctæ fidei ſonum apoſtoli. In ſignificationẽ illius quoq; hodie luminaria ſucceſsiue per vices pſalmorum & lectionum in matutinis precibus extinguntur, præter vnũ, quod Chriſtũ qui lux vera eſt, vel ſecũdũ quoſdam Mariã, deſignat, quæ ideo quoque die ſabbati colitur, quod tunc ſola illa fidem toto terrarum orbe retinuit. Vbi igitur iam nunc pertinax ideo audacia tua Petre? vbi iſtud qđ paulò antè dixerat, Et ſi om-

Mat. 26. nes ſcandalizati fuerint in te, at non ego? O Ioannes dilectiſſime Chriſti diſcipule, vbi amor ille tuus feruens, vbi ardentiſsima charitas, qua præ cæteris te illuſtrauit domin⁹? Quid

Gregor. ita reiecta etiã ſindone (ita enim Greg. & Beda ſentiũt) au-

Beda. fugiſti, immemor iam tuæ fratriſq; tui nimium temerariæ

Mat. 20. præſumptionis, quãdo dicebatis Chriſto poſſe & vos bibere calicẽ, quẽ bibiturus ille erat? O Simon Thadeæ & Iacobe, obliuioſos vos omniſq; iam cognationis oblitos, qua coniuncti eratis domino, cũ tamẽ cõſtet multos Gẽtiliũ propter vnũ amicitiæ vinculũ ſecũ aliis periculo & diſcrimini mortis ſubiecisse. Vbi virilis ille animus, animoſuſq; tuus conatus ô Thoma, qui aſcendẽte domino Hieroſolymã, cæteris

Ioan. 17. apoſtolis dixiſti, Aſcẽdamus & nos, atq; moriamur cũ illo? ¶ Vbi nobilis illa mens Bartholomeæ tua? vbi inſignis & ſplẽdida nobilitatis virtus? vbi fortitudo, qua pleriq; Ethnici pro ſuis mortem oppetiere conſtantiſsime? Quid multa omnes in vniuerſum iam apoſtoli obliti erant promiſsionis

Eſa. 63. ſuæ, quam fecerant domino prædicenti eis, quod hac nocte omnes ipſum eſſent abnegaturi: & tunc quidem audientes hoc mortem omnes ei promittebant pro illo communem: ſed iam capto domino, ſoluta fide, omnes fugerunt, vt ſic impleretur prophetia quę dicit, Torcular ego calcaui ſolus, & non eſt de gentibus vir mecum.

CON-

CONSIDERATIO SIVE PARTICVLA IIII.

¶ Quid præter hæc omnia vides adhuc anima mea? Mœrorem maximum & triſtiſſimum video, inquit illa, dolorem diſcipulorum, quũ iam in fugam verſi eſſent. Immenſam quoque intueor compaſſionem virginis matris, de dira dilectiſſimi filij ſui captiuitate. Nõ eſt quod cogitet aliquis fugam iſtam diſcipulorum, Chriſto tantũ mœſtitiam & dolorem attuliſſe, cui non potuit vtique nõ eſſe moleſtiſſima. Ipſis quoque apoſtolis triſtis fuit & plena dolore, ſe tam impudenter & ignominioſe à ſuo decedere magiſtro. Quis enim verbis exprimere queat tantum iſtum diſcipulorũ dolorem triſtitiámque tantam ex tam repentina fuga, adeo vt nullus eorum vel extremũ vale dicere potuiſſet optimo & domino & præceptori? nullus ei verbum dicere ſeu mutire ſaltem audebat, tantũ vndique fuga, alio horſum, iſtorſum alio profugiente. Et veriſimile eſt, quoſdam illorum, vt Ioannem maxime, ad habitaculum vbi Maria erat, confugiſſe. illicque ſimul & aliis cohabitantibus quęcunque acta iam eſſent, denunciaſſe. Iam itaque anima mea contemplare hic mecum, pulſante ſic ad oſtium ſanctarum matronarum Ioanne & intromiſſo, quomodo interrogauerint eum, quur aufugiſſet, quid ſibi hæc fuga vellet, quid rerum ageretur, quídve ipſe tam triſtis & mœſtus accurreret. Vere dicebat Maria, filius meus dilectiſſimus captus eſt, in mortem traditus amariſſimam. O me miſeram, ô infœlicem, ô calamitoſam matrem, filius mihi chariſſimus vinctus. Ah video, video, inquam, iam impletá eſſe prophetiam illam, Percuſſus eſt paſtor, diſperguntur oues. Huiuſmodi quędam & id genus ſimilia plura, vix prę lachrymis tamẽ eloqui potuit mœſtiſſima mater. Quid inter hoc planctus Maria Magdalena? quid dixerit obſecro Martha? Ioannes vtique vix per gemitus & ſuſpiria enarrare eis cepit captiuitatẽ domini, impetũ Iudæorum, fratrum ſuorũ & cõdiſcipulorũ fugam ignominioſam. Hincq; lachrymæ, fletus, vlulatus & gemitus cõſequuti, atq; dolentiſsimę matris luctus immenſus, vt tota domus plãctu & mœrore repleretur. Videte hic & cogitate apud voſmetipſos, quotquot amorẽ vel erga liberos vel cõiuges experti eſtis, cogitate inquã & expendite, quantũ triſtitiæ, doloris fletus & ſuſpiriorum mœſtiſſima mater habuerit, quæ chariorẽ ſibi habuit filiũ ſuum, quã vlla vnquam

Zach. 13.

mater. neque enim ignara erat, quomodo ipſum concepiſſet
Lu.1.& 2 de ſpiritu ſancto, admiranda quædam ipſi denũciante angelo. ſciebat quo pacto apparuiſſent illi vixdũ nato angelorũ chori. Et breuiter per reuelationem diuinam cognitum habebat, ipſum verum eſſe & deũ & hominem, quo maiorem ex eius captiuitate dolorem cõcipiebat. Contemplemur nos quoque omnes, quantum triſtitiæ in hoc habuerit dominus ex vnius diſcipuli per oſculum traditione, ex cõmuni aliorum omnium fuga, quum iam ſolus ipſe à Iudæis captiuus abduceretur: vnde maximus quoque Mariæ dolor & triſtitia emergebat. Oremus itaque cõmunibus votis & dicamus:

Pia precatio. ¶O domine Ieſu Chriſte, tuæ nos miſericordiæ captiuos dedimus, quoniam & tu pro nobis voluiſti ignominioſe & cum proditione capi atque ligari. Suſcipe nos in gratiã, noſtraque nobis remitte debita. Tuere domine à proditoriis mundi oſculis, ab omnibus peccatorũ vinculis nos libera, & ab horribili inferni carcere, vera mediãte pœnitentia & pia huius ignominioſæ captiuitatis recordatione, Amen.

QVOMODO DOMINVS IESVS AD ANNAM ET CAIPHAM DVCTVS, atque coram eis illuſus ſit & accuſatus.

ARTICVLVS TERTIVS.

CONTEXTVS EVANGELISTARVM.

Cohors autem & tribunus & miniſtri Iudæorum comprehenderunt Ieſum, & ligauerunt eum, & adduxerunt ad Annam primum. Erat enim ſocer Caiphæ qui erat põtifex anni illius. Erat autem Caiphas, qui conſilium dederat Iudæis, Quia expedit vnum hominem mori pro populo. Petrus vero ſequebatur eum à longe, & alius diſcipulus vſque intro in atrium ſummi ſacerdotis. Diſcipulus autem ille erat notus pontifici, & introiuit cum Ieſu in atrium pontificis. Petrus autem ſtabat ad oſtium foris. Exiuit ergo diſcipulus alius qui erat notus pontifici, & dixit oſtiariæ, & introduxit Petrum. Quem cum vidiſſet ancilla, ait, Nunquid & tu ex diſcipulis es hominis iſtius? At ille dixit, Mulier, non noui illum. Neſcio quid dicis. Stabant autem ſerui & miniſtri ad prunas, quia frigus erat & calefaciebant ſe. Erat autem cum eis & Petrus ſtans, & calefaciens ſe, vt videret finem. Pontifex ergo interrogauit Ieſum de

diſcipulis ſuis, & de doctrina eius. Reſpondit ei Ieſus, Ego palam locutus ſum mundo. ego ſemper docui in ſynagoga & in templo, quo omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus ſum nihil, quid me interrogas? interroga eos qui audierunt quid locutus ſum ipſis. Ecce ij ſciunt quid dixerim ego. Hæc autem cum dixiſſet, vnus aſſiſtens miniſtrorum dedit alapam Ieſu, dicens, Sic reſpondes pontifici? Reſpondit Ieſus. Si male locutus ſum teſtimonium perhibe de malo: ſi autem bene quid me cædis? & miſit eum Annas ligatum ad Caipham pontificem. Erat autem Simon Petrus in atrio deorſum ſtans & calefaciens ſe. Rurſus autem cum vidiſſet & illum alia ancilla, cœpit dicere circũſtantibus. Et hic erat cum Ieſu Nazareno. Et poſt puſillum acceſſerũt qui aſtabant, & dixerũt Petro, Vere & tu ex illis es, nam & loquela tua te manifeſtũ facit. & iterũ negauit cum iuramẽto, quia non noui hominem. & interuallo facto, quaſi horæ vnius, dicit ei vnus ex ſeruis pontificis, cognatus eius cuius abſcidit Petrus auriculam, Vere & hic cum illo erat, nam & Galilæus eſt. non ego te vidi in horto cum illo? Tunc cœpit deteſtari & anathematizare & iurare, quia neſcio hominem quem dicis. Et ſtatim gallus cantauit. Et conuerſus dominus, reſpexit Petrum, & recordatus eſt Petrus verbi, quod dixerat ei Ieſus, quia priuſquam gallus cantaret, ter me negabis hodie. & egreſſus Petrus, fleuit amare. Mane autem facto, concilium inierunt omnes principes ſacerdotum, & ſeniores populi aduerſus Ieſum conuenerunt & concilium fecerunt: qui quærebant aduerſus Ieſum teſtimoniũ, vt eum morti traderent: nec inueniebant, quamuis multi falſi teſtes acceſſerunt aduerſus eum, & conuenientia teſtimonia non erant. Nouiſſime vero venerunt duo falſi teſtes, & dixerunt, Quoniam nos audiuimus eum dicentem, Poſſum deſtruere templum hoc manu factum, & poſt triduum aliud non manu factum reædificare. Exurgens autem ſummus ſacerdos in medium, interrogauit Ieſum, dicens, Nihil reſpondes ad ea quæ iſti aduerſus te teſtificantur? Ieſus autem tacebat. Rurſum ſummus ſacerdos interrogat eum, & dixit ei, Adiuro te per deum viuum, vt dicas nobis ſi tu es Chriſtus filius dei benedicti. Dicit illi Ieſus, Tu dixiſti. Et ait illis, Si vobis dixero, non creditis mihi: ſi autem & interrogauero, non reſpondebitis mihi, neque dimittetis. Veruntamen dico vobis, Amodo videbitis filium hominis ſedentem à dextris virtutis dei, & venientem in nubibus cœli. Tunc princeps ſacerdotum ſcidit

veſtimenta ſua, dicens, Blaſphemauit. quid adhuc deſideramus teſtimonium? Ecce nunc audiſtis blaſphemiam de ore eius. Quid vobis videtur? At illi reſpondentes dixerunt, Reus eſt mortis. Tunc expuerunt in faciem eius, & qui tenebant eum, illudebant ei, & cooperuerunt faciem eius, & colaphis cædebant eum. Alij autem palmas in faciem eius dederunt, dicentes, Prophetiza nobis Chriſte, quis eſt qui te percuſſit? & alia multa blaſphemantes dicebant in eum.

ENARRATIO ARTICVLI III.

¶ Porro iam anima mea piæ contemplationis tuæ pedem in tertium hunc ſpirituale gradum colloca, & quid hic quoque videas ediſſere. Oh quid video? & vix præ tremore videre queo. Ah non omnes hinc creaturas exhorreſcere? non omnia omniũ hominũ pectora ſcindi? Quũ deus & domin^9 noſter Ieſus Chriſtus propter peccata hominũ captiuus & vinctus ab ipſo iam vſq; monte Olìueti ad ædes. Annæ ducitur, hincinde truditur, cæditur, trahitur, ipſeq; interim mitis adeo & manſuetus iſta perfert omnia: cúmq; toties antea
Ioan. 2. ex eorũ elapſus fuiſſet manibus, ſiquãdo ex lapidib^9 obruere,
Luc. 4. vel ex monte dare præcipitem ipſum volebant, nunc vero eum quem tandiu optarũt, pertrahunt, lacerant, inclamitant, Iam ne nobis contigiſti? nunc in manibus es noſtris? tu ille es quẽ quærebamus? Huiuſmodi clamoribus ipſum de-
2. Par. 21. ducentes, per torrentẽ Cedron pertrahebant, vſque ad ędes Annæ, ita vt iam hic dicere poterat dominus illud cum Dauide, Ex omni parte me anguſtiæ premunt. fuítque adeo ductus hic primus, quo illuſus eſt dominus in paſſione ſua. Nouies enim mitiſſimus ille dominus hinc inde ductus eſt, primo ad Annam, ſecundo ad Caipham, tertio ad Pilatum, quarto ad Herodẽ, quinto rurſus ad Pilatum, ſexto in prætorium, ſeptimo ex prętorio in locum iudicij, octauo ex iudicij loco iterum in prætorium, nono ex prætorio in Caluariæ locum. Hinc illa pia quorundam & religioſa conſuetudo, qui hodie templa nouem inuiſunt, in ſingulis orantes quinquies oretionẽ dominicam & ſymbolũ apoſtolorum, in honorem paſſionis dominicæ & quinque vulnerũ Chriſti. Alij ſeptem tantũmodo templa viſitant, eo quod in prętorium & ad Pilatum bis ductus eſt dominus, Amen.

PARTICVLA SEV CONSIDERATIO II.

¶ Quid amplius vides anima mea obſecro? Siſti video mitiſſimum

tiſsimum dominũ Ieſum Chriſtum ſimul & accuſari coram Anna põtifice. Ob cœli terręq; dominũ, viuorũ ac mortuorũ iudicẽ, turpiter adeo & ignominioſe corã põtifice iudicari. Quia enim Caiphæ ſocer erat Annas, primũ ad iſtum duxerunt Chriſtũ Iudæi, vt ſic plus authoritatis & fidei res habere videretur, ſi corã ſeniore etiã põtifice cauſa excidiſſet. Quid quod ij duo cõtra legis decretũ coemerãt hoc modo põtificatum, vt viciſſim ex altero alter annum obtineret pontificatum? Verũ qualeſquales erant pontifices, talia eorũ iura: quales domini, tale ipſorũ erat famulatium. Neq; deũ amabant, & tẽporalia tantum bona requirebant, iuſtitiæ & æquitatis rationẽ nullam habebant. Et tamen iis quoq; dominus ſapientiſſimus ita omnino prudenter, vt cõtra ne mutire quidem poterant, reſpondere dignatus eſt, dicens palam ſe prædicaſſe, iudiciũ illius & æſtimationẽ aduerſariis quoque relinquere, vt ipſi dicerent quid loquutus fuerit. Tanta erat Chriſti, tum vitæ inculpatæ, tum ſaluberrimæ doctrinæ iuſtitia, Cęterum vt nunc quoq; palpationes, aſſentationes in aulis principum plurimæ ſunt, ita iam olim fuit apud Annam quoque, cui ſeruus bene placere ſtudens, heu heu turpiter ſe perdidit. manus enim iniiciens Chriſto ipſe, miſere in manus incidit dei, alapam cũ dedit Chriſto vehemẽtem adeo, vt mẽbra illius omnia, omnia viſcera cõmouerentur, ſanguis ipſe quoque iam proſiliret plurimus: cicatricem malæ illius infligeret ingentem, quæ nunc etiã Romæ ſubobſcurior in Veronica cernitur, vbi ſudario faciẽ ſuam impreſſit domin9. O admirandã diuinæ vltionis patientiam, ô ſtupendũ dei iudiciũ. Non ipſum ad ſcelus tantũ ẽ cœlo demiſſum fuiſſe ignẽ, qui ſceleſtũ hunc vno hiatu abſorpſerit? Non tellurem imam quoque dehiſcentem valida voragine ſcelus iſtud aſſumpſiſſe? ô ſceleratũ ſeruum, ô vile & ſordidum mancipium, ſummam illam & altiſſimã dei ſapientiam præſumit nimis cõfidenter docere, quid reſpõdeat põtifici, quod ipſum ſane dolorem hunc Chriſto magis exacerbauit. *Alapa.*

¶ Neque deſunt ex doctoribus, qui dicant ſeruũ hũc ipſum fuiſſe Malchum, cui paulò antè auriculã reſciſſam ſanauerat dominus, quæ ſumma fuit & extrema deſperati hominis ingratitudo. Sed huic quoq; Chriſtus reſpõſionẽ dedit mitiſſimã, nobis vel maxime in eruditionẽ & inſtructionẽ, vt ſic nos etiã ꝓximos noſtros humaniter & placide corripiamus. *Chryſoſto.*

Dixit enim, Si male loquutus ſum, teſtimonium perhibe de malo: ſi bene locutus ſum, cur me cædis? Tam rationabiliter, tam prudenter & nihil minus quam oſtendere, iam maxime Ieſus innocentiam ſuam defendebat. Verum veſanus & malignus pontifex, videns & ſcelerati ſerui ſummam, & ſanctiſsimam Chriſti innocentiam, ad hæc omnia magis mutus quam piſcis, tacet. Væ illis, qui innocentes adeo violenter opprimi ſinunt, quam frigide, quámque male habebunt in nouiſſimo die, rationem ſuæ impietatis reddituri?

CONSIDERATIO TERTIA.

¶ Adhuc in eodem ſtans gradu, video quantũ doloris concipiat Chriſtus ex dilectiſſimi diſcipuli tum fuga, tum abnegatione. Ille enim in maxima miſeria conſtitutus, adhuc tamen Petri recordatur, inter manus tenentium & illudentium ſibi Iudæorũ, magis, quam de ſe, ſuper illo cõtriſtatus, quod ad vnius ancillæ non malo etiam affectu, ſed ex cõpaſſione interrogantis vocem, magiſtrũ & dominum ſuum abnegarit. Ah diſcipulus ille dominum iam ſuum negat, qui antea interroganti ei, quem nam ipſi dicerent eſſe filium hominis, reſponderat, Tu es Chriſtus filius dei viui. diſcipulus ille, cui dominus claues promiſerat regni cœlorum: diſcipulus ille, cui dixerat dominus, Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Ille inquam diſcipulus, qui paulò antè dixerat domino ſecum ipſo & in carceres & in mortẽ iturum, nũc eum pernegat ſe noſſe, & peierãs quoq; ſemetipſum diris deuouet: neq; ſemel cõtentus eſt hoc facere, niſi inſuper repetat tertio. Quæ omnia nõ parum doloris Chriſto attulerunt, vnde inter arma paſſionis dominicæ gallus depingi ſolet, negationẽ hanc Petri deſignans. Et tamen ſic quoq; Petrũ reſpexit dominus oculis miſericordiæ ſuæ, quamobrẽ & ipſe cõtritus, exiuit atriũ & fleuit amare. neq; tunc tantũ, ſed etiã deinceps per omnẽ vitam ſuam, audito ſub id tẽporis gallo fleuit acerbiſſime, vſque adeo (vt ſi modo ſua manet hiſtoriis & ſacris lectionibus fides) foraminulentæ illi factæ ſint buccæ, ex cõtinuo iſto lachrymarũ effluxu attritæ. Et quãuis Hieronymo & Auguſtino non conſtat, ãn ter in atrio Annæ Petrus negarit dominũ, aut negatio tertia facta ne demũ ſit in atrio Caiphæ: tamen quicquid id eſt, cõſtat vtiq; eas certo factas eſſe, & quidẽ tres ſingulas. Verum hinc quid colligis anima mea, quando cõſtat omnia quæcunque

Matt. 16. *Matt. 26.* *Hierony.* *Auguſti.* *Rom. 15.*

quæcunque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam eſſe conſcri pta? Ne quis, inquit, nimium præſumat, ne ſibi viribusq́ue ſuis plus æquo tribuat, ne forte & ipſe cum Petro cadat. Audierat quidem Petrus ſibi dictum à Chriſto, quoniam ea noſte ter ipſum negaturus eſſet: verum nimium ſibi confidit ille, plus ſibi tribuens quam veritati diuinæ. Nemo de ſe nimium præſumat, quin potius etiã qui ſtat, videat ne cadat: quia humilitas eſt, quæ omnia quantumuis ardua vincit & exuperat. Et quis credidiſſet latronem præuenire in cœlo, non dico Iudam, ſed omnes apoſtolos, ipſumq́ue adeo apoſtolorum principem Petrum? Eodem porro hoc ſuo lapſu futurus ille totius eccleſiæ põtifex Petrus erudiebatur, quomodo & ipſe compati deberet peccatoribus cæteris, ſi quando conuerſionem pararent, neque eos ſtatim contemneret. Inſuper nos quoque hic docemur, quotieſcunque abnegauerimus dominum per peccatum mortale, audito gallo, hoc eſt, prædicatore, pœnitentiam agere, flere cum Petro quam amariſsime, eo quod peccatum nullum ſit tam magnum, quod non poſſumus pœnitentia, lachrymarumq́ue fonte delere. Sic fit, vt cum flente Petro conſeruemur, qui poteramus cum deſperante Iuda dãnari. Quiſquis igitur eſt peccator, non peccatum tantũ inſpiciat Petri, ſed pœnitentiam quoque attendat, quam habuit & diſplicẽtiam de peccato.

1. Cor. 10. *Beda.* *Auguſti.* *Chryſoſto.* *Auguſti.*

CONSIDERATIO IIII.

¶ Quid inſuper in hoc gradu conſpicis anima mea? Chriſtum dominum validiſsimo impetu duci video ad pontificem Caipham, ibiq́; variis modis rideri, eludi, & impie plane tractari, Iudæos omnes concurrere & cõuenire video in ſenatum aduerſus Chriſtum, teſtes iniquos parari intueor. Dicunt autẽ doctores, paulò pòſt medium noctis dominum ab Anna in ædes Caiphæ eſſe deductũ. ibi tota cum eo nox tranſacta eſt illuſionibus, ludibriis, conuitiis, contumeliis & blaſphemiis. Mane facto, clamore maximo rurſus irruerunt in dominum, ipſumq́; ſine omni miſericordia protraxerũt, huc illuc detruſerunt, barbam capilloſq́; euulſerunt, rapientes ad pontificẽ. ¶ Conuenerunt itaq́; ſeniores populi & ſacerdotes, atq́; ex ſumma inuidia parẽ conceperunt lætitiam, maximumq́; gaudium, vidẽtes captũ ſe iã habere Chriſtum, quem tam diu quæſierãt, ita ardẽtes feruenteſq́; ipſos reddebat odij amaritudo. Vocatur Chriſtus, ſiſtitur pro conci-

lio. vbi mirum dictu eſt, neminem adeo fuiſſe qui ipſum ve l adiuuiſſet, vel conſolatus eſſet, vel miſericordia ſui commo tus fuiſſet. Tantum ardebant omnes audire proferreq́; ad-
Pſal. 40. uerſus eũ teſtimonia, vt impleretur illud Pſalmi, Omnes inimici mei cogitauerũt aduerſum me mala, verba iniqua propoſuerunt aduerſum me. Ad extremũ deniq; homines duos ſimiles ſui, malos & mendaces inuenerunt. neq; enim quęrebant teſtes ſynceros, qui propter iuſtitiã, quod verum eſſet eloquerẽtur, ſed fucum tãtum & prætextum teſtimonij inquirebant. Et adhuc tamen quicquid id erat teſtimonij, conueniens non erat: quoniã iniquiſsimi teſtes nõ verba tãtum, ſed & intellectum & ſentẽtiã eorum quæ Chriſtus dixerat,
Auguſti. immutauerunt. Verba quidẽ, quia Chriſtus dixerat, Soluite ip ſi loco illius ſubiiciebant, poſſum deſtruere. Chriſtus dixerat, Et ego reſuſcitabo: iſti dicebant, reædificabo. Inſuper quoq;, quod Chriſtus nõ dixerat, addiderunt manufactum. ¶ Intellectum vero verborum quoq; immutauerunt, quia loquebãtur de materiali iſto tẽplo Salomonis, cum ipſe interim id totum dixerat de templo corporis ſui quod ille tertia reſuſcitaturus erat in reſurrectione. Omnis autẽ hæc ſententia, totusq́; adeo ille affectus in eis erat deprauatus, quoniam eo ipſo teſtimonio ſanguinem cupiebant innocentem effundi: atq; ideo nec conueniens extitit, neq; vim aliquã habuit, eo quod falſum erat & cõfictum. Ideo Chriſtus quoq; reſpõdere ad hæc nihil voluit, ſed patientiã ſuã manifeſtãs, nos docuit tacere potius debere, quam ſine cõmodo defendere & purgare. Caiphas autẽ interrogauit Ieſum ex malitia, vt ſic ex illius reſpõſione aliquam calumniam inueniret.
Rabanus. Et ecce quanto Ieſus tacebat, tanto maius impius pontifex furore ſuccenſus ac ſuperatus, eum ad reſpondendũ prouocat, vt ex qualibet occaſione ſermonis locũ inueniat accuſandi. Exurgens in medium, adiurat inſuper Chriſtum, vt ediceret corã omnibus an ipſe eſſet Chriſtus. Verum ille dans honorem deo, reſpondet cum veritate, aduentũ ſuum ad iudicium illi prædicens, quo iudicaturus tunc eſſet, ſicuti nũc ab ipſis iniuſte iudicio ſiſtebatur. ¶ Ibi ſtatim Caiphas ex more Iudæorum veſtimẽta ſua ſcidit, ſibi audire viſus ex Chriſto blaſphemiam. Qua in re ſanctior erat Iudæorũ cõſuetudo, quam ea quæ eſt inter nos Chriſtianos, qui audiuimus quotidie blaſphemias dei vndiq;, nec aliquod tamen meditamur,

tamur & paramus remedium. Quanuis idipſum quoq; Caiphas affectu bono non fecit, ſed eo maxime, vt ſic veluti ſententia ſua blaſphemũ declaratũ dominum, in maiorem raperet inuidiã Iudæorum, ipſiq́; illum deinceps adhuc tractarẽt indignius. Neq; eum fefellit ſpes ſua, cœptum eſt enim deinde acclamari fortius. clamoribusq́; replebãtur atria tota, & ipſi iã parietes reſonabant ex boatu clamantiũ, Reus eſt mortis. Non parũ cuiq́; etiã ſonti, & qui mortẽ malefactis demeruerit, doloris cõcitatur, cum audit ſe reũ mortis pronũciari, damnari, conclamari vndique. Quid putas triſtitiæ hinc ſibi conceperit Chriſtus, qui & innocentiſsimus erat, & cauſam mortis (vel Pilati quoq; iudicio) nullã habebãt? qui ſolo ducebãtur amore erga genus humanũ, ad tam dura ſubeũda ſupplicia. O ſiniſtrum, ô corruptum, ô iniuſtiſsimum iudicium: iudex iniquus, accuſatores iniuſti, teſtes mẽdaces, aſſeſſores improbi: & ij omnes Chriſti erant aduerſarij.

CONSIDERATIO QVINTA ET articuli huius vltima.

¶ Nunquid amplius anima mea vides in hoc gradu? Video, inquit, Chriſtum à Iudæis huc illuc rapi impudẽter, impie tractari, crinibus lacerari, alapis cædi, conſpui, turpiter omnia tantisq́ue clamoribus, vt poſſet impetum hunc audire tenerrima virgo, eademq́ue ſanctiſsima mater Maria: quę quantũ doloris conceperit obſecro, audiẽs alapas & verbera dilectiſsimi filij, clamores quoq; tumultuantiũ Iudæorum. Quid autẽ turpius, quid ignominoſiꝰ quã expui in faciẽ ſpecioſiſsimam, in quam deſiderant angeli proſpicere, quæ plena eſt gratiarum & deſiderata cunctis gẽtibus? Alius in hoc impetu ipſi vellebat barbam, alius comam diripiebat, alius fricabat faciem, trudebat alius alio, pugnis cædebãt omnes, conculcabãt pedibus, in ipſum irruebãt impetuoſiſsime: & quaſi venatores inuenta fera, ſic violentia & furore ferebantur: velut canes venatici capta præda, in iram efferueſcebãt. ſicq́; impletum eſt, quod prædictũ erat per prophetã, Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellẽtibus faciem meam non auerti à percutiẽtibus me, & conſpuẽtibus in me. Impleta ſunt etiam verba illa Iob, Exprobrãtes percuſſerũt maxillã meam, ſatiati ſunt pœnis meis. O inſignem Iudæorum veſaniam, quibus ſatis non erat ſuppliciũ tãtum, quod Chriſto infligebãt, niſi inſuper illi illuderent vocabu-

Bernar. *Chryſoſto.* *Eſa. 53.* *Iob 16.*

lo prophetiæ, vt ſic eis prædiceret, quis ipſum percuſsiſſet, contemnentes per hoc diuinam ſapiētiam, interrogant, Dic nobis Chriſte, quis eſt qui te percuſsit? Nunc demum ſcitis peruerſiſsimi Iudæi ſciſſe ipſum omnia? ſcitis inquã? verum cõfiet, vt ne id ſcieritis impune, quin potius ideo ab ipſo iuſto iudicio condẽnati in gehennam ignis detrudemini. Scitis ecce iam, illum facilimè potuiſſe quod quærebatis vobis dicere. Verùm peſsimus iudex, peſsimis quoq;, imo perditiſſimis, ſeruis Chriſtum tradiderat, adeo vt eorũ quo quiſque pœnas maiores grauioraq; ſupplicia inferre Chriſto poterat, eo volebat eſſe & haberi honoratior, cæteris lõge præſtantior. Atq; ideo ſine omni cõmiſeratione impie tractabant filium dei, non parcentes quicquã, quo minus ad vberrimam ſanguinis profuſionem illum cæderent. Quã autem repente poterant creaturæ omnes vlciſci conditorẽ ſuum, niſi id peculiariter præcauiſſet deus? Quoties enim tum elementa, tum cœli vindicarunt contumelias & iniurias ſeruorum dei? Aut nónne ad aperta ex imo hiatu terra, deuorauit Dathan & Abirõ? Non & Pharaonẽ cum vniuerſo exercitu ſuo demerſum in mari rubro legimus? Nónne infectus aër multa hominum milia peremit, ſicut in hiſtoria Regum legitur? Nónne ignis Chore perdidit cũ omnibus ſuis, quod Moyſi aduerſati erãt? Quoties cœlũ afflixit peccatores iam grandine, alias fulmine, nunc fulgoribus, nunc æſtu, ſiccitate interdũ? Et quis dubitat hic elementa quoq; non permiſiſſe, vt hæc impugne licerent Iudæis, niſi id ita voluiſſet deus? Imo angeli interfeciſſent eos, ſicut occiderũt multa hominũ milia de caſtris & exercitu Sennacherib. O igitur immẽſam dei, in ſumma hominũ malitia & impietate, patiẽtiã.

Chryſo. *Nume. 16.* *Exo. 14.* *2. Reg. 4.* *2. Par. 32.* *Hieron.*

¶ Quur autem ſereniſsimã Chriſti faciem velarunt Iudæi? quoniam, vt inquit Hiero. tam amabilis fulgor egrediebatur ex oculis Chriſti, quod aſpicientes in eum conceptã malitiam, quam in animo habebant, non potuerunt ad libitum perficere: vnde cum velauerunt, ne inſpicerent oculos eius, indigniſsimi, qui viderant faciem, quam angeli deſiderant aſpicere: quam omnes omnibus retro ſeculis, tum patriarchæ, tũ prophetæ, maximo ardore cupiebant ſemper intueri, gemitibus aſsiduis, continuis ſuſpiriis petentes & clamantes, Oſtende nobis faciem tuam, & ſalui erimus. Qui ſedes ſuper Cherubim, manifeſtare, faciem tuam oſtende nobis.

¶ Hanc

¶ Hanc iſti per fidi & iniquiſsimi, ne viderent, velarunt. Et quamuis plerique omnes Chriſtiani peccata hæc Iudæorum abhominantur, ipſi tamen ſimilia non deſinunt committere cuiuſmodi ſunt qui ore Chriſtum confitentur, factis negant. ij ſane alapis cædunt Chriſtum. ſimiliter qui ex propoſito in voluptatibus & vanis turpibuſque cogitationibus perſeuerant, conſcientiam ſuam prauis voluptatibus polluunt, in faciem Chriſti conſpuunt. In faciem cædunt dominum, quotquot blaſphemant & iurant, quia iuramentum ad diuinitatem Chriſti vſque pertingit. Gregor.

¶ Qui clam peccant, aliis interim hominibus boni cupiētes videri, quid aliud faciunt, quam quod faciem Chriſti velant? quanuis & idipſum aliquanto melius eſt, aperte omnibúſque manifeſte peccare, propter offendiculum aliorum.

¶ Nos itaque iam tandem hunc etiam ab Anna ad Caiphā ductum dominum accuſationem tantam, tam falſa teſtimonia aduerſus illum adducta, impias adeo illuſiones & calumnias meditantes, gratias agamus ei pro tot tantiſque beneficiis, pro tam diris ſuppliciis, & clamantes ſic oremus.

¶ O domine Ieſu Chriſte, qui ob redemptionē generis humani iudicibus præſentari, inique accuſari, illudi quoque voluiſti & conſpui: da vt nunquam ab hoſtibus ſeducamur, ſed cuſtodi nos ab omni accuſatione mala, vt ſic læti & alacres appareamus coram te iuſtiſsimo iudice per temetipſum deus, qui es benedictus in ſecula ſeculorum, Amen. Precatio.

QVIBVS MODIS IESVS CHRISTVS CORAM PILATO ET HERODE accuſatus, flagellatus, coronatus, quoque ſit & illuſus.

ARTICVLVS QVARTVS.

TEXTVS EVANGELISTARVM.

Surrexit aūt omnis illa multitudo populi, & ſeniores & principes ſacerdotū adducūt Ieſum ligatū in p̄toriū, & tradiderūt Pōtio Pilato præſidi. Ipſi vero nō introierūt p̄toriū, vt nō cōtaminarētur, ſed vt mǎducarēt paſcha. Tūc vidēs Iudas qui eū tradidit quod dǎnatus eſſet, pœnitētia ductus, retulit triginta argenteos principibus ſacerdotū & ſenioribus, dicēs, Peccaui tradēs ſanguinē iuſtū, At illi dixerūt, Quid ad nos? tu videris. Et proiectis

argenteis in templo, receſsit, & abiens, laqueo ſe ſuſpendit. Principes autem ſacerdotum, acceptis argenteis, dixerunt, Non licet eos mittere in corbonam, quia precium ſanguinis eſt. Conſilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli in ſepulturam peregrinorum. Propter hoc vocatus eſt ager ille, Acheldemach, hoc eſt, ager ſanguinis, vſque in hodiernum diem. Tunc impletũ eſt, quod dictum eſt, per Hieremiam prophetam, dicẽtem, Et acceperunt triginta argenteos precium appreciati, quem appreciauerunt à filiis Iſrael, & dederunt eos in agrum figuli ſicut conſtituit mihi dominus. Pilatus ergo exiuit ad eos foras, & dixit, Quam accuſationem affertis aduerſus hominem hunc? Reſponderunt & dixerunt, Si non eſſet hic malefactor, non tibi tradidiſſemus eũ. hunc inuenimus ſubuertentem gentem noſtram, & prohibentem dare tributa Cæſari, & dicentem ſe Chriſtum regem eſſe. Dixit ergo Pilatus, Accipite eum vos, & ſecundum legem veſtram iudicate eũ. Dixerunt ergo Iudæi, Nobis non licet interficere quẽquam. Introiuit ergo iterum in prætorium Pilatus, & vocauit Ieſum, & dixit ei, Tu es rex Iudæorum? Reſpondit Ieſus, Tu dixiſti. Et cum hoc dixiſſet, exiuit ad Iudæos, & dixit ad principes ſacerdotum & turbas, nihil inuenio cauſæ in hoc homine. At illi inualeſcebant, dicentes, Commouit populum, docens per vniuerſam Iudæam, incipiens à Galilæa vſque huc. Pilatus autem audiens Galilæam, interrogauit ſi homo Galilæus eſſet. Et vt cognouit quod de Herodis poteſtate eſſet, remiſit eum ad Herodem, qui & ipſe Hieroſolymis erat illis diebus. Herodes autem viſo Ieſu gauiſus eſt valde. erat enim cupiens ex multo tempore videre eum, eo quod audiret multa de eo, & ſperabat ſignum aliquod videre ab eo fieri. Interrogabat autẽ eum multis ſermonibus. At ipſe illi nihil reſpondebat. Stabant autem principes ſacerdotum & ſcribæ conſtanter accuſantes eum. Spreuit autem illum Herodes cum toto exercitu ſuo, illuſitque indutum veſte alba, & remiſit ad Pilatum Et facti ſunt amici, Herodes & Pilatus in ipſa die. nam ante inimici erant adinuicem. Pilatus autem, conuocatis principibus ſacerdotum & magiſtratibus & plebe, dixit ad illos, obtuliſtis mihi hominem hunc quaſi ſubuertentem populum, & ecce ego coram vobis interrogans, nullam cauſam inuenio in homine iſto ex his, in quibus eum accuſatis: ſed neque Herodes. Nam remiſi vos ad illum, & ecce nihil dignum morte actum eſt ei. Ingreſſus ergo in prætorium, dixit ad Ieſum, Tu es rex Iudæorum? Reſpondit Ieſus, A temetipſo

hoc dicis? an alij dixerũt tibi de me? Reſpõdit Pilatus, Nũquid ego Iudaus ſum? Gens tua & pontifices tui tradiderunt te mihi. quid feciſti? Reſpondit Ieſus, Regnum meum non eſt de hoc mundo. Si ex hoc mundo eſſet regnum meum miniſtri mei vtique decertarent, vt nõ traderer Iudæis. Nunc autem regnum non eſt hinc. Dixit itaque ei Pilatus, Ergo rex es tu? Reſpõdit IESVS, Tu dicis quia rex ſum ego. Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati. omnis qui eſt ex veritate, audit vocẽ meam. Dicit ei Pilatus, Quid eſt veritas? Per diem autem ſolennem conſueuerat præſes populo dimittere vnum vinctum, quem voluiſſent. Habebat autem tunc vnum vinctum inſignem, qui dicebatur Barabbas. Congregatis ergo illis, dixit Pilatus, Eſt autem conſuetudo vobis, vt vnum dimittam in paſcha. quẽ vultis dimittam vobis? Barabbam an Ieſum qui dicitur Chriſtus? Sciebat enim quod per inuidiã tradidiſſent eum. Principes autem ſacerdotum & ſeniores perſuaſerũt populis vt peterent Barabbam, Ieſum vero perderent. Reſpondens autem præſes, ait illis, Quem vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixerunt, Barabbam. Erat autẽ Barabbas latro, qui erat propter ſeditionem quandam factam in ciuitate & homicidium, miſſus in carcerem. Dicit illis Pilatus. Quid igitur faciam de Ieſu qui dicitur Chriſtus? Dicunt omnes, Crucifigatur. Ait illis præſes, Quid mali fecit? emendatum ergo illum dimittam. Tũc apprehendit Pilatus Ieſum, & flagellauit. & milites plectentes coronam de ſpinis impoſuerũt capiti eius. & veſte purpurea circundederunt eum, & veniebant ad eum, & dicebant, Aue rex Iudæorum. Exiuit ergo Pilatus foras, & dicit eis, Ecce adduco eũ foras, vt cognoſcatis quia nullam inuenio in eo cauſam. Exiuit ergo Ieſus, portans coronam ſpineam & purpureum veſtimentum. Et dicit eis, Ecce homo. Cum ergo vidiſſent eum pontifices & miniſtri, clamabãt, Tolle tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus, Accipite eum vos, & crucifigite. ego enim non inuenio in eo cauſam. Reſponderunt ei Iudæi, Nos legem habemus, & ſecundũ legem debet mori, quia filium dei ſe fecit. Cum ergo audiſſet Pilatus hunc ſermonem magis timuit. Et ingreſſus eſt prætorium, & dicit ad Ieſum, Vnde es tu? Ieſus autẽ reſponſum non dedit ei. Dicit ergo ei Pilatus. Mihi non loqueris? Neſcis quia poteſtatem habeo crucifigere te, & poteſtatem habeo dimittere te? Reſpondit Ieſus, Nõ haberes poteſtatem aduerſum me vllam, niſi tibi datum eſſet de ſuper. Pro-

pterea qui me tradidit tibi, maius peccatum habet. Et exinde quærebat Pilatus dimittere eum. Iudæi autem clamabant dicentes, Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris, Pilatus autem cum audiſſet hos ſermones, adduxit Ieſum foras, & ſedit pro tribunali in loco qui dicitur lithoſtratos, Hebraice autem gabatha. Erat autem paraſceue paſchæ, hora quaſi ſexta. Et dicit Iudæis, Ecce rex veſter. Illi autem clamabant, Tolle tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus, Regem veſtrum crucifigam? Reſponderunt pontifices, Non habemus regem niſi Cæſarem. Sedente autem illo pro tribunali, miſit ad eum vxor eius, dicens, Nihil tibi & iuſto illi. multa enim paſſa ſum hodie per viſum propter eum. Et accuſabant eum ſummi ſacerdotes in multis. Ieſus autem nihil reſpondit. Tunc ei dicit Pilatus, Non audis quanta aduerſum te dicũt teſtimonia? Et non reſpõdit ei verbum vllũ. Videns ergo quia nihil proficeret, ſed magis tumultus fieret in populo, accepta aqua, lauit manus coram populo, dicens, Innocens ego ſum à ſanguine iuſti huius, vos videritis. Et reſpondens vniuerſus populus, dixit, Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros. Dimiſit ergo Pilatus Barabbam eis, Ieſum autem crucifigendum tradidit ſecundum voluntatem eorum.

EXPOSITIO ARTICV. IIII.

CONSIDERATIO I.

¶ Quid ita te torques animula mea? cur adeo turbaris? quid vero es triſtis? cur mœrore tanto ſolicitaris? aut quid vides in quartum gradum iam piæ meditationis euecta? Non, inquit, contremiſcerem, non horrerem, aut non vires mihi meæ omnes deficerent, cum videam dominum & creatorem meum, coram omni populo clara luce impie adeo & impudenter maximis clamoribus ad prætorium Pilati pertrahi? Tota enim tunc Gens Iudæorum ex omnibus tum regionibus tum ciuitatibus congregata aderat Hieroſolymis, propter imminentem paſchalem feſtiuitatem? fiebatque circunductio illa Chriſti coram omnibus publice per vicos & plateas, comitatibus etiam dominum ſummis ſacerdotibus, pontificibus & ſcribis. Tuncquam turbatum fuiſſe putas cor virginis matris, quæ & ipſa dominum ſuum & dulciſsimum filium, omnibus deſpectum, ſequebatur, cum iamiam cruci tradendus & affigendus eſſet? O dolorem, ô luctum, ô planctũ virginis,

cum videret filium ſuum ſpretum ab omnibus, conſputũ,li
gatum hinc inde trahi & trudi. O turbatum pectus Mariæ,
cum videret Iudam quoque cõmiſsi ſceleris pudore & pœ-
nitentia tangi.

¶ Hic apud ſe cogitet quilibet Chriſtianus, quod indura-
tum quoque Iudæ cor, peruerſus ille animus quoque com-
motus eſt. Videns enim iſte dominum magiſtrumque ſuum
miſere adeo ab omnibus tractari, ad Pilatum ignominioſe
pertrahi, vidẽs dolentiſsimam matrem Mariam triſtiſsimas
matronas cæteras, perturbatos diſcipulos, in ſe reuerſus, pu
dorem commiſsi facinoris cõcepit, ſibiipſi iratus, ratuſque
eſt indignum eſſe ſe quem terra portaret amplius. Quod ſi
igitur adeo compaſſus eſt Chriſto Iudas, quem paulò antè
tradiderat, quid tu peccator miſerande facis, quanuis petra
durior, ipſoque Iuda induratus magis? Iudas pœnitentiam
ductus, pecuniam ſanguinis innocentis precium reſtituit, ho
norem & gloriam quam Chriſto ademerat reddidit, pecca-
tum tantum confeſſus eſt coram omnibus, dicens, Peccaui,
tradens ſanguinem iuſtum. Peccator ecce maximus, vtut pec
cauerat grauiter, quam prope tamen ad viam ſalutis perue-
nit, hoc vno impeditus errore, quod peccata ſua maiora pu
taret, quam quæ apud deum gratiã & remiſsionẽ inuenirẽt?
deſperãs itaque corruit, ſuaq; ruina validũ poſteris omnibꝰ
reliquit exẽplũ ſpei & diffidentiæ. Vbi mihi cõſideret bona
magnaque Chriſtianorum pars, an non & ipſi in quibuſdã
iniquiores lõge ſint Iuda, dum nec pœnitentiã agũt de pec
catis, nec male parta bona reſtituunt, nec peccata plene con
fitentur, neque famam nomenque bonum proximis reddũt
ademptum, tanto magis, imo nimium de dei præſumẽtes mi
ſericordia, quanto minus de illa confidit Iudas: cuius deſpe-
ratio ex humano & iniquo Iudæorũ reſponſo ortum habu-
it, quia eum non recipiebant benigne, imo poſtquam pecca
tum ſuum & facinus cõfeſſus fuerat, dicebãt, Quid ad nos?
tu conſidera factum. Quo inſtruuntur ij qui cõfeſsionibus *Gerſon.*
audiendis præſunt, ne ſimplicioribus regidi nimiũ ſint & du
ri, ne ſic eos deſperare faciant. Quem autem infelicis homi
nis exitum fuiſſe putatis? aut quomodo ſceleri tanto condi-
gnũ reſpondit præmium? Abiecta pecunia, abiit, & ſemet-
ipſum laqueo ſuſpendit, atq; vt ait Petrus, crepuit medius,
erumpentibus ex eo viſceribus: quoniã indigna erat anima *Act. 1.*

eius quæ per os egrederetur, quo Chriſtũ oſculatus fuerat. deinde quod agrũ eo precio cõpararunt Iudęi, nullo animo bono fecerunt, ſed in ignominiam Chriſti: quanuis propria ipſorum ab omnibus hic agnoſcatur contumelia, dum praua eorum mercatio, & iniquiſsima forma agẽdi, ſic poſteritati quoq; & toti mundo innotuit. Veruntamẽ per hoc impleri oportebat prophetiam, ne quicquam à prophetis prædictũ, in Chriſto non ſatis videretur eſſe conſummatum.

Chryſo.

CONSIDERATIO II.

¶ Quid inſuper vides anima mea? Iniquitatem, inquit, & malitiam Iudæorum, temere & mendaciter Chriſtum corã Pilato & Herode accuſantium. Conſtitutus tunc Pilatus à Nerone erat præſes Hieroſolymitanorũ Vbi principio mirari ſuccurrit inſignem Iudæorum ſtultitiã neſcio dicam magis, an inſaniam, dum ædes Pilati intrare formidant, veriti ne polluti indigni fierent eſus paſchalis, (ibi tamẽ paſcha non accipitur pro agno paſchali, ſed pro pane azymo, quo veſcebantur per ſex dies. verba tamen Chryſoſtomi hic nõ referimus, quod licet diſiunctiue loquatur, non tamen abhorret à ſententia ſuorum Græcorũ de fermentato.) Stolidiſsimi domum Gentilis ingredi metuunt, ſanguinẽ fundere innocentẽ nõ timẽt. Parua & minutiſsima legis præcepta ſeruare ſtudebant, magna nihil curabant, ſicut eis prædixerat dominus. In quatuor autẽ rebus dominũ accuſabant: primum, quoniã malefactor eſſet, ipſiq; adeo probi & ſanctuli forent, vt vltra nihil quærere deberet Pilatus, ſed nudis eorum verbis habere fidem, cum interim & ipſe ſciret quia per inuidiam tradidiſſent eũ. 2 Deinde dicebant inueniſſe ſe eum ſubuertentẽ gentẽ. id paruifaciebat Pilatus, qui quia Gentilis erat, non curabat, ſeruaſſet ne ille legis ſuæ præſcripta an non. 3 Et quod inſuper mentiebãtur, prohibuiſſe eum tributa dare Cæſari. Nec hoc ei curæ erat, quoniam nõ ignorabat ſeruos ſuos interfuiſſe, quando Chriſtus oſtẽſo ſibi denario iuſſerat dari, quod dei erat deo, quod Cæſaris Cæſari. 4 Verum poſtrema accuſatio de regno, quod regem ſe perhiberet eſſe Iudæorũ, ad Pilatum nõnihil pertinere videbatur: quia hoc modo vt ipſe intelligebat Pilatus, ſi pro rege Iudæorũ ſe Chriſtus iactaſſet contra Cæſarẽ Romanũ, & Pilatũ Hieroſolymis poterat expellere. Ecce quã infenſi erant principes Iudæorum Chriſto, qui contẽptu & illuſio

Auguſti.
Chryſo.
Mat. 23.
Mat. 22.

illuſione & ſuppliciis eius tantopere gaudebant: & ipſum huc illuc pertrahere, quam maximo poterant impetu, feſtinabant. Adeóne te ô altiſſima dei ſapientia ſperni pateris? adeo à viliſſimis hominibus contemni? Aut quantum inde tibi Chriſte doloris, quantum moleſtiæ prouenit? Tota illa tibi in ſomnis nox deducta erat. Impetus in te factus fuerat perpetuus: neque modus, neque finis aliquis ſuppliciorum. Quis ſatis exprimere queat, quam hic defatigatus, quam lapſus, quã exanimatus fueris, quámque parum abfuerit quo minus defeceris, niſi quicquid in te viriũ erat humanarum, diuina ſuſtinuiſſet omnipotentia. Quæ auté & quanta Mariæ quoque tunc extitit triſtitia, cum videret dilectiſſimum filium ſuum impie adeo tractari, trahiq́ue adeo huc iſtuc, illudi ab omnibus & trudi maxima importunitate? Quanta aliarum mulierum, quæ Chriſtum ſecutæ fuerant, commiſeratio? qui dolor, triſtitia quanta? Ecce & Herodes petens ex Chriſto ſignũ videre, ipſum ludibrio habet. verum nunc etiam in tormentis experitur, quæ ſit potentia illius, quæ ſigna. Qui quanuis per ſeipſum non adiudicarit Chriſtum morti, dum tamen eum veſte alia indutum remiſit ad Pilatum, quid aliud fecit, niſi quod in ipſius mortem conſenſit? debebat enim dimittere eum potius, quam vt rurſus Pilato præſentaret innocentem. Interrogauit ergo Chriſtum Pilatus an rex eſſet ipſe. Reſpondens autem dominus, dixit regnum ſuum non eſſe ex hoc mundo. Quo audito, iam omni cura liberatus erat præſes, nec vltro eum ſuper hoc interrogauit. cui etiam quam bonum & ſalutare fuiſſet, expectaſſe ex Chriſto reſponſum ad illud quod ipſe ab eo quæſierat, Quid ſit veritas? Quid putas vero reſponſurũ ei fuiſſe dominum, niſi illud, Ego ſum via, veritas & vita? cuius ſane reſponſionis teſtimoniũ etiam habiturus fuerat ex ipſis Iudæis, qui ei antea dixerant, Magiſter, ſcimus quia verax es: Quam vero multi adhuc ſunt, qui de veritate quærunt, nec tamen reſponſionem vllam audiunt neque admittunt?

Herodes.

Ioan.14.

¶ Illuſio hæc veſtis iſtius Herodianæ, in officio miſſæ deſignatur per albam, ſicut reliquus etiã habitus ſacerdotis celebraturi, myſteria paſſionis ſignificat, Caſulã quidé veſté purpuream, qua induerũt Chriſtũ ſerui præſidis. Stola vero funem, qué collo ipſius iniecerũt. Manipulus funiculos cæteros, quibus ei manus ligauerunt. Zona laqueũ, quo alligatus

Matt.22.

Veſtit' ſacerdotis celebraturi quid ſignificet.

ab ipſis eſt ſtatuæ, in qua flagellatus eſt. Amictus, quo caput obumbrat & humeros, pannum repræſentat, quo Iudæi domino illudentes, faciem velarunt in domo Caiphæ.

CONSIDERATIO TERTIA.

¶ Adhuc circunſpicis anima mea? quid igitur vides? Heu heu infeliciſsimos Iudæos video, præ Chriſto impuriſſimũ hominem nequiſſimũ eligere latronem Barabbã, maximóſque inſuper clamores concitare ſuper dominũ, Tolle tolle, crucifige eum. Quid non facit cæca & peruerſa hominũ malitia? quam excæcat omnes? Chriſtũ ne ſcelerato latroni comparari? Aut eo impietatis & furoris inſanos perueniſſe Iudæos, vt dimiſſo Barabba, Chriſtum morti adiudicatũ damnarent? qui & vitæ auctor erat, & eandem omnibus dare venerat, eum morti traderent? impuriſſimum latroné dimitterent? O dolentiſſimæ matris mœrorem, triſtitiam, cum audiret filium ſuum dulciſſimum latroni cõparatum, præ illo condemnari: quando tamen iſte innoxios multos trucidauerat, hic vero inter alia bona multa in eos collata mortuos quoque ipſorũ reſuſcitauerat, infirmos ſanauerat, cæcis viſum, ſurdis auditũ reſtituerat. Quibus omnibus beneficiis, vt erant maxima, ita hic nihil omnino penſitatis, iſti adhuc nocentiſſimũ latronem ſeruare & dimittere Chriſtum vero innocentiſſimũ & vitæ æternæ datorem, volebant crucifigi. Quid tu ſanctiſſima virgo cum Iudæis paulò propius tibi aſtantibus locuta es, cum Pilatus proclamaret, vtrum mallent eligere? nunquid per deum, & quicquid omnino eſt diuini numinis, eos obſecraſti, vt prę latrone filiũ tuum ſeruare cuperẽt? quod & Ioſeph & Nicodemus, & alij quidam, qui in mortẽ Chriſti nõ conſenſerant, feciſſe credũtur. Verum vt alibi, ita hic quoq; potentiores & primores Iudæorum clamore ſuo præualebant: alióſque ex vulgo perſuadebant, eundẽ quem ipſi cuperent latronem, dimitti peterent. O mater & regina miſericordiæ, quomodo vox hæc aures tuas pertranſiit? quã dolens & mœſta audiſti iſtud, cum Barabbam ſeruari peterent, & nõ tuum, æterniq; patris filium Ieſum Chriſtum? Quantũ doloris animo tuo tibi cõcepiſti, audiens iſtud ſubinde iterari cordi tuo duriſſimũ verbum, Crucifige, crucifige? Quid autẽ dum vulgi inſtabilitatẽ conſiderabas, & veſani populi incõſtantiam ſummam? quã alienus erat hic vlulatus eorum ab illo, quod ante ſex dies ipſo palmarum,

Chryſoſto.

palmarum die, proſequentes & turmatim dominum comitantes, cum gaudio ei acclamarant: Benedictus qui venit in nomine domini, pro quo tunc Crucifige crucifige clamitabant? Maledictus,inquiũt,qui pẽdet in ligno. Ante ſex dies Ieſum regem vocabant,deumq; adeo laudabant,quod nunc veniret regnum patris ſui Dauid: hodie malefactorem eum appellantes, nullatenus volebant agnoſcere regem, regẽ ſe non habere niſi Cæſarem clamabãt. Ante ſex dies adreptos ex arboribus ramos& veſtimenta ſua Chriſto ſubſternebãt: hodie & proprias Chriſto veſtes exuerũt, pro iiſdem ludentes & purpurã induentes illi, deriſerunt eum, ſpinas capiti ſanctiſſimo impreſſerũt. Ante ſex dies laudabant eum, ante & retro comitantes ipſum,benedixerunt deum,& quę fecerat mirabilia magnificarunt:hodie ante & poſt ipſum curſitantes,illuſerũt ei, ſeductorem populi & blaſphemũ appellarunt. Vſqueadeo inſtabiles & inconſtantes ſunt filij mũdi huius vt iam latronem ſeruari dimittiq; præ Chriſto çuperent,qui & nouus & cæteris grauior domino dolor extitit. *Deute.21.*

CONSIDERATIO QVARTA.

¶ Quid inſuper hic intueris anima mea? Miniſtros,inquit, Pilati video Chriſtum atrociter adeo & immaniter columnæ iniectam adſtringere: atque eum tum virgis,tum flagellis cædere, vt mirum non fuerit, ipſum hic in manibus eorum demortuum,niſi diuina virtute ſuffultus & adiutus eſſet. O piiſſime domine Ieſu Chriſte, oportet ne pati te flagella,vt flagella peccatorũ tolleres, quæ multa ſunt? Quam vero dolore pleniſſima hæc Chriſto fuerit flagellatio, en Auguſtinum vobis teſtem & dicentem, Ecce iam dominus aptatur ad verbera,iacet extenſus ante hominẽ deus: & ſupplicium patitur rei,in quo nullum peccati veſtigium potuit inueniri. primum enim ipſum in terram deiecerunt, deinde laqueis & funibus colũnæ ita alligarunt,vt vndiq; caro eius ſanctiſſima vltra funes intumeſceret: duriter adeo deinde tenerrimũ corpus illius virgis flagriſque ceciderunt,vt inſtar riuuli effuſiſſime vndique ꝑmanaret toto corpore ſanguis, iamq; caro & cutis tota inſtar panni ſanguine tincti apparebat, neque erat in illo ſanitas à plantu pedis vſque ad verticem. Referũt doctores,dominũ cuidã homini pio religioſius paſſionẽ eius meditãti reuelaſſe, quod in corpore ſuo vulnera habuerit quinquies mille,trecenta,ſeptuaginta quinque. *Auguſti. Pſalm.31. Auguſti. Eſa. 53. Ludol. Vulnera Chriſti quot.*

Quod ſi igitur innocentiſſimus ille, tanta pro peccatis alienis paſſus eſt ſupplicia, quid putatis miſerrimos peccatores iam apud inferos ſuſtinere pro propriis? Verum tu quã totius oblitus eras Pilate æquitatis & iuſtitiæ, dum inſontem dominum atrociter adeo flagris cædi ſinis? Cœperas iam cauſam recte experiri innocentem illum confeſſus eras, dicens te nullam in mortis inuenire cauſam. Quid ita igitur tibi non conſtas? cur flagellari ſinis nihil cõmeritum? innocentem & innoxiũ vt quid cædi permittis? Manus abluis, & ſtatim profers ſententiam mortis. Ah quicquid habet oceanus totus aquarum, abluere de manibus tuis ſanguinẽ Chriſti non poterat, quem condemnaſti. Manus lauiſti, ſed factum non diluiſti. Atqui eo clamoribus te ſuis adegerũt Iudæi? neq; te ex præſcripto iuſtitiæ agere permiſerũt? Tuum erat Pilate, qui iudicis fungebaris officio, non obſequi. Iudex enim nec inuidiæ cædere debuit alienæ, nec timori, vt ſanguinem innocẽtis morti addiceret. Grauius quidẽ quam tu, peccatum Iudæi habent, ſed tu interim quoque excuſationem nullam mereris. nanque ſi tua nulla hic fuiſſet ſiue poteſtas, ſiue authoritas, cur ipſi dixeras Chriſto. Neſcis qua poteſtatẽ habeo occidere & dimittere te? Multis argumentis inſontem deprehenſum, cur non liberaſti? cur nõ dimiſiſti?

Ambroſ. ſuper Lucam.

Teſtimonia innocẽtiæ Chriſti.

¶ Vtique innocentiæ ſuæ & plurimos teſtes & argumenta multa in paſsione ſua habuit Chriſtus. Quoties enim Pilatus dixerat, Non inuenio in eo cauſam? Et deinceps cum lauaret manus, Innocens ego ſum à ſanguine iuſti huius. Herodes dum illum remiſit ad Pilatum, nõnne oſtendit ſe nihil dignum morte inuenire in ipſo? Quid vero Iudas? nõnne & ipſe palam innocentem teſtatus eſt eſſe Chriſtum, cum diceret confitens, Peccaui tradens ſanguinem iuſtum? Vxor Pilati quoque idem confeſſa eſt, mittens ad maritum & denuncians illi, ne quicquam ſibi eſſet cum iuſto hoc. Præterea Centurio dixit poſt mortem, Vere filius dei erat iſte. latro alter in cruce loquens, alteri aiebat, Nos quidem digna factis recipimus, hic autem quid fecit? Merito igitur Pilate afflictus es hic temporaliter, & nunc torqueris in perpetuũ. quanuis enim affectum aliquando habere potueris & cogitare de liberando illo, non tamen ideo tibi licebat quod malum erat facere: quia ne ſic quidem faciendum eſt malum, vt ex eo bonum proueniat.

Rom. 3.

CONSIDERATIO QVINTA.

¶ Quid amplius vides anima mea, in eodem hoc ſtans gradu piæ contẽplationis ſupplicij amariſsimi, quod ſubiit dominus noſter Ieſus Chriſtus? Furibundos, inquit, video Pilati miniſtros circuncurſitare, & in hoc vnum elaborare, vt ne aliquod Chriſto mẽbrum integrum relinquant, néve vllam corporis partẽ non eruentatam, non ſanguine aſpiceret madentem. Ecce enim coronam plectunt ex acutiſsimis ſpinis, eam capiti illius ſanctiſsimo imponũt, capiti inquã vniuerſi mundi, capiti ad quod inclinant ſe cœlum & terra, atque ne quicquam intentatũ relinquant, ecce vi & violentia ſpinas capiti illius fuſtibus in hoc correptis & adhibitis imprimũt, vnde affatim ſanguinis fluentia promanarunt. Nec eſt quod putes coronam hãc inſtar ſerti paruulã fuiſſe. lata & ampla extitit inſtar pilei, ita vt totum pene caput vndiq; ei ambiendo contigeret. Quilibet Chriſtianus hic expendat, quãtum doloris Chriſtus in hac ſpinarũ punctione perſenſerit, quando venerandum illius caput acutiſsimis ſpinis vndiq; perſonatum eſt. Ex iis ſpina vna ſancte aſſeruata eſt aliquandiu Rhodi, quæ ſingulis annis eo die quo Chriſti paſsionis memoria in eccleſia noſtra catholica celebratur, hoc eſt, hodierno die paraſceues, vidente populo florebat, neque diutius, quam hora illa qua Chriſtus crucifixus creditur. Ita hodie pro miſeris peccatoribus Chriſtus rex gloriæ coronatus eſt, quæ corona fuit triumphalis iſtius victoriæ ſuæ inſigne.

Bernar.

Picus in theor. de fide principio 1.

¶ Neq; vero ſic ſatiata fuit inſanientium impietas Iudæorum: arundinem quoq; domino dederunt in benedictas & venerabiles manus ſuas, atq; in maiorem contemptum procidentes dixerũt, Aue rex Iudæorum. O te regẽ egregium, vide regiam iſtam dignitatẽ tuam, contemplare inſignia regiæ maieſtatis tuæ, en coronam, en ſceptrũ, en diadema regium. Ob hanc illuſionẽ Iudæorum, quãdo hodie pro vniuerſo omniũ hominum ſtatu orans eccleſia vndiq; genua flectit: ea tamen non flectit, dũ pro Iudæis orat. Nouus autem hic quoq; Chriſto dolor ſubortus eſt, quando percutientibus Iudæis ſuper coronã ſpineam cum fuſtibus & arũdinibus, motis ſic ſpinis, renouabãtur incuſſa capiti ſanctiſsimo foramina & puncturæ. Inſuper in faciẽ expuebãt ei, ne quis eſſet impio furori motus. Ita ne cõſpui, contẽni, illudi, rideri illũ dicebat, quẽ laudãt angeli, quẽ adorãt dominationes,

quem tremunt poteſtates, quem cœli cœlorumq́; virtutes, cherubin quoq; ac ſeraphin ſocia exultatione cōcelebrant, regem gloriæ, filium dei, dominū dominantiū? Porro nō me præterit, nōnullos, doctorū velle flagellationē hanc factam eſſe poſt Chriſti cōdemnationem & iudiciū: alios ante eam. verum quicquid eſt quod controuertitur, veriſimilius vtiq; eſt, vtrāque illam factam eſſe, Alteram hanc priorē, qua Pilatus ſatis cupiebat facere Iudæis, per modūm pœnæ: alterā iſtam poſteriorem, ſecundum cōſuetudinem Romanorum, quam qui cruci erant affigendi, prius virgis cædebantur.

CONSIDERATIO SEXTA.

¶ Quid rurſus anima mea horres? quid contremiſcis? aut quid vides vnde horrorem tantum cōcipis? Vnquam ne, inquit illa, faciem vidiſtis magis horrendam, aſpectum magis miſerandum, quam cum Chriſtum ita conſputum, coronatum veſte purpurea indutum foras educeret Pilatus, dicens, Ecce homo, quando iam ex ipſo vndique largiſſimus manabat ſanguis, capillis ſanguine madebant, facies tota ſputis fœdata erat? En vobis hominem illum, quem quomodo regem appellare poteſtis? Vidiſtis vnquā vel magis perturbatum, vel dolores maiores paſſum? Videte hoc triſte ſpectaculū, moueantur ſaltem vobis viſcera miſericordiæ. Videte hominem hunc, neque enim canis eſt ille, quem tamen crudelius cane tractatis. Si regem odio habetis, nūc ſaltem ei parcite, dum contemptum & ſpretum ab omnibus cernitis, flagellatum quoque, ſpinis coronatum, veſte purpurea indutum & alapis cæſum. Recordare homo, quanta pro te paſſus eſt dominus, ſemper animo tuo fixum permaneat illud, Ecce homo. Ecce inquam, qualia & quanta pro te ſuſtinuit

Pſal. 44. opprobria atque ſupplicia. Qui ſpecioſus erat præ filiis hominum, hodie omniū maxime vulneratus eſt, adeo vt iuxta

Eſa. 53. prophetiā reputari non potuerit. Atque ideo & Pilatus ait,

Bernar. Ecce homo. quaſi dicat, Homo hic eſt, etiā ſi figura & ſpecie hominis careat. Quiſquis igitur es homo, qui Chriſtiano vere cenſeri cupis nomine, peccata vide vt vites, propter quæ Chriſtus tanta paſſus eſt ſupplicia. Sacrificij huius memento, & tu deinceps offer domino deo tuo ſacrificium piæ precationis, & dic, Omnipotēs ſempiterne deus, ecce homo qui pro me tantas ſuſtinuit paſſiones, concede propitius, vt pœna illius acerbiſſima, mihi ſit ablutio ſcelerū, omniumq́;

peccatorum

peccatorum meorum remiſsio. Pater cœleſtis, elemẽtiſsime deus, reſpice in faciẽ vnigeniti tui domini noſtri Ieſu Chriſti: illoq; pro nobis intercedente mediatore propicio, recipe nos in vera contritione & pœnitentia ad vitam æternã.

¶ Quantumuis autẽ grauiſsima hæc fuerint Chriſti ſupplicia, iis tamen non contenti, neq; dum ſatiati Iudæi, clamare porro pergebant, Tolle tolle, crucifige eũ. Si dimittis hunc, non es amicus Cæſaris. Nos enim regem non habemus niſi Cæſarem. O Iudæorum perfidiã, ô cæcitatem, ô ſtuporem, ô induratum rabioſorum canum furorẽ. Ex propriis verbis animaduertere & debebant & poterant adeſſe iam tẽpora Meſsiæ, impletamq́; adeo prophetiã patriarchę Iacob, cum dixerat, Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium. Nunquid impletã hanc prophetiam ipſa eorũ verba teſtabantur & arguebant, cũ dicerent, Regem non habemus niſi Cæſarem? Quod ſi itaq; illis regẽ non habentibus, ablatum iam videbatur ab eis ſceptrum, nónne manifeſtum eſſe ipſis poterat, veniſſe Meſsiã? Quid hic tu doloris, quantum triſtitiæ habuiſti dulciſsima mater Maria, vidẽs indigne adeo filium tuũ tractari? Sane hic gladius Simeonis animam tuam pertranſiit. ſpecioſiſsimum ex cunctis filiis hominum, vnigenitũ tuum vides hinc inde pertrahi, adeo defœdatum ſputis, & ſanguine cõſperſum, vt vix illum agnoſceres. Ecce hic cithara tibi tua conuerſa eſt in luctum, & quidem amariſsimum, quando cum aliis probis hominibus te comitantibus dicere poteras illud propheticũ. Non eſt ſpecies ei, neq; decor. Et vidimus eum, & non erat aſpectus. vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Et nos putauimus eum, quaſi leproſum & percuſſum à deo & humiliatum. Ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra. ¶ Quid autem ſibi vult quod ad Pilatũ miſit vxor ſua, denuncians ei quãta paſſa eſſet in ſomno? Dicunt hic doctores, quod diabolus, qui Iudæis ſuggerebat vt Chriſtũ caperent & occiderẽt, videns iã exultationẽ patrũ in limbo, multiſq́; ex cauſis ſuſpicatus ipſum eſſe Meſsiã verũ, vt qui patienter adeo ſuſtineret ſupplicia, ſi per vires fraudesq́; ſuas ſtetiſſet modis omnibꝰ paſſionẽ Chriſti impedire conabatur: & ſicut quondã per Euã vniuerſum genus humanũ in dãnationẽ adduxerat, ita nunc

Gene. 49.

Luca 2.

Pſal. 44.

Eſaia 53.

Auguſt.

redemptionem illius rurſus per mulieré peruertere & impedire cogitabat. Quam vero inſani fuerint Iudæi, hinc licet colligere, quod non ſuper ſe tantum, ſed & ſuper filios ſuos omnes vltionem ac vindictam iuſti ſanguinis venire cu piebant. Atque adeo ipſo iam Pilato cogitante, quomodo ſe ab innocentis ſanguinis effuſione eximeret, iſti non deſinebant clamare: Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios no-

Chryſoſto. ſtros. O linguam maledicam. Quid mirum homines impuriſsimi, ſi ſic Chriſtum tractaſtis, quando & vobis & liberis veſtris non peperciſtis? Maledictio hæc ſuper Iudæos & filios eorũ venit in excidio Hieroſolymitano, nequedũ deſinet aduerſus omnes, qui conuerti nolunt ad dominũ. Sicut

Gene. 4. enim ſanguis iuſti Abel clamauit ad dominum de terra, ita etiam ſanctiſsimus Chriſti Ieſu ſanguis adhuc clamat ad deũ ſuper iſtos. ſentiunt adhuc maledictioné hanc ſuper ſe, dum vagantur vndiq; profugi ſuper terram, in maximo contemptu degunt, expoſiti opprobrio omnium hominum. Refert

Auguſti. Aug. ex hac maledictione etiamnum viros Iudæos pati menſtrua, ſicut mulieres: aliud habere eius mali remediũ, niſi ſanguinem Chriſtianorum, quamobré toties innocentes paruulos Chriſtianos occiderunt, ſicut de ſancto Simone Triden-

S. Simon tino conſtat. Friburgi etiam Briſgoiæ anno domini milleſi-

Fribur. mo quingenteſimo tertio, Chriſtianus quidam proprium filium Iudæis vendidit: qui cum ex illo ſanguiné elicuiſſent: ſtatim mortuus eſt. Poſſent hic de fraude, vſura, malicia & impietate Iudæorum multa dici, ſed alio differenda ſunt: quando periculum eſt, ne noſtri quoq; principes grauiſsimé deum offendant, dũ adeo fouent Iudæos, vt plura plerunq; ſint eis, quam Chriſtianis conceſſa priuilegia. Sic itaq; Pila-

Luca 21. tus, inſtabilis & iniquus iudex, Chriſtum quem toties hactenus innocentem cõfeſſus erat, morti adiudicauit, qui iudex futurus eſt viuorum & mortuorũ. Quid agis Pilate? deum, creatorem, iudicemq́; tuum cõdemnas? Sed nos iam cruciatus illos ſuppliciaq́; dira, & extremas ignominias quibus affectus eſt Chriſtus, pie meditantes, illiq́; gratias agentes, cla-

Precatio. memus toto corde & animo ad ipſum, & dicamus, Benedictus es domine Ieſu Chriſte, qui pro ſalute noſtra accuſari, illudi, conſpui, flagellari, & ſpinis coronari voluiſti: auerte à nobis quæſumus flagella iracundiæ tuæ, vt ſic te iudicáte coronam gloriæ adipiſci mereamur æternæ, Amen.

QVO

QVO PACTO DOMINVS NOSTER IESVS CHRISTVS SPRETVS AB OMNIbus ignominioſe ſub graui ſanctiſſimę crucis mole ductus, & clauis illi affixus ſit.

ARTICVLVS V.

CONTEXTVS EVANGELISTARVM.

ET poſtquam illuſerunt ei, exuerunt eum chlamyde: & induebant eum veſtimentis ſuis, & duxerunt eum vt crucifigerent eum, & baiulans ſibi crucem, exiuit Ieſus in eum qui dicitur Caluariæ locum. Exeuntes autem inuenerunt hominem Cyreneum, venientem de villa, patrem Alexandri & Rufi. hunc angariauerunt, & impoſuerunt illi crucem portare poſt Ieſum. Sequebatur autem illum multa turba populi & mulierum, quæ plangebant & lamentabantur eum. Conuerſus autem ad illas Ieſus, dixit, Filiæ Hieruſalē, nolite flere ſuper me, ſed ſuper voſipſas flete, & ſuper filios veſtros. Quoniam ecce venient dies in quibus dicetis, Beatæ ſteriles & ventres qui non genuerunt, & vbera quæ non lactauerunt. Tunc incipient dicere montibus, Cadite ſuper nos: & collibus, operite nos. Et poſtquam venerunt in locum qui dicitur Golgatha, dabāt ei bibere myrrhatum vinum aceto mixtum, quod cum guſtaſſet, noluit bibere. Et crucifixerunt eum, atque cum eo latrones duos hinc & hinc, medium autem Ieſum, vt ſic impleretur ſcriptura quæ habebat, Quia cum iniquis deputatus eſt. Ieſus autem dicebat, Pater, dimitte illis, non enim ſciunt quid faciunt.

EXPOSITIO ARTICVLI V. PARTICVLA ſeu Conſideratio prima.

¶ Quid vero hic anima mea vides, impoſito pede ſuper hunc quintum ſanctæ meditationis gradum? Video, inquit, & prohdolor, video inquam, & miror, non omnes nos dolore deficere & contabeſcere: quoniam dominus noſter Ieſus Chriſtus tanto impetu rapitur, truditur, extrahitur, ſub graui crucis mole mortem ſubiturus amariſſimam. O quam mœſta fuit hic totius mater miſericordiæ, videns dulciſſimum filium ſic ad mortem pertrahi, cui nec vltimum vale dicere poterat. Quanta duxiſti hic ſuſpiria clementiſſima mater, mater inquam gratiæ & conſolationis, quot quantóſque gemitus edidiſti? quam vero contremuiſti? Nónne

cogitaſti? Ah vbi nunc ô Gabriel nuncium tuum, quando dixeras, Aue gratia plena? ecce enim doloribus repleor, cruciorque miſera. Quis autē & filio meo chariſsimo vel minimū gratiæ exhibet? quis parcit illi? Quid vero dixiſti? dominus tecum? Ecce dominus ille meus & deus, Chriſtus Ieſus mecum non eſt, ſed à Iudæis abducitur iamiam crucifigendus. Et tu itaque infœlix homo, qui tanti ſupplicij, tam diræ mortis cauſa es vnica, recordare quam omnino triſtiſſimus aſpectus hic fuerit, quamque luctuoſum ſpectaculum quando Chriſtus prodibat ex ædibus Pilati, cruce propria onuſtus, ſanguine reſperſus vndique, turbis tumultuantium Iudæorum preſſus, quorum quo quiſque melior videri cupiebat, eo plura tum cōuitia inferebat, tum verbera domino infligebat. Iamque cum de pronunciata certi erant ſententia, cædere omnes, trudere, magis quam antea impie tractare pergebant. Alius clamabat, Sequere, feſtina, propera, quid ceſſas? Alius eum cædebat, alius capillis trahebat, alius pedibus conculcabat, alij fuſtibus, alij pugnis percutiebāt, vt quenque ſuus agitabat furor. Pars ipſum funibus quibus aſtrictus erat, vltro citroque trahebant, vt ſic veſtibus ſuis prælongis impeditus ſubinde caſum minaretur & lapſum. Quid hic non fleuerit mater ſanctiſsima? non doluerit, filium ſuum conſpicata ſic contemni & ſperni ab omnibus, nec quenquam eſſe illi qui motus miſericordia condoleret?

CONSIDERATIO II.

¶ Quid inſuper hic vides anima mea? Chriſtum iam, inquit, prohdolor video ſub graui adeo pondere defeciſſe, atque humi iacere proſtratum, Iudæi autem crucem baiulare cuidā Cyreneo, nomine Simoni, demandarunt. Quid enim mirum, Chriſtum (cui etiam corpus erat tenerius) ex tantis ſuppliciis, verberibus, plagis iam defeciſſe, nec amplius potuiſſe impetum Iudæorū tantum ſuſtinere, qui niſi adiutus fuiſſet deſuper, neq; iis ſufferendis ſuppliciis, quanuis corpus habuiſſet robuſtiſsimum, ſuffeciſſet. Sunt quidam ex doctoribus, qui putant diuinitatem, hic vim virtutemque ſuam omnem ſubtraxiſſe humanitati, vt ſic homo Chriſtus debilitatus multū, pene contabuerit, quando & crux ipſa ſic magna erat, vt ſuſtineret magnum hominem quemcunque: & vt tantum eſſet à terra ſubleuatus, quod nemo palma pedes ſuos tangere poſſet. Quilibet hic homo pius conſideret & contem-

Gerſon.

contempletur dolorem hunc domini immenſum, quando virtute ſua animæ ſimul & corporis omni debilitata, ſuccubuit ſub pondere crucis. O quam perturbata fuit hic caſtiſſima virgo, quãtum mœroris & doloris perfudit cor illius, quando Iudæi cum Chriſto ſtantes, vndique circunſpiciebãt de aliquo qui crucem ferret. ſiquidem & alias apud eos mos non erat, vt qui rei erant mortis, ipſi cruces ſuas efferrent, quod nunc in peculiarem ignominiam domino fecerunt, cogentes ipſum crucem portare propriam. Verũ cum iam deficeret, nec amplius ſufferre poſſet, veriti ne moreretur Chriſtus nondum in crucem ſuffixus, ſicq; non ſatis ſupliciorum pro ſua crudelitate illi inferrent, prouidebant de auditore baiulo, quoniam ipſoſmet pudebat crucẽ ſiue patibulum efferre. Hæc dum agũtur, appropinquantibus ſibi mulieribus & flétibus, dominus prædicere cœpit excidium vrbis, quod ita vt hic prædixerat, contigit anno quadrageſimotertio poſt Chriſti paſsionem. ſubſequuta enim ſunt mala omnia, fames immanis & miſeranda, adeo vt authore Ioſepho, mulier quædam nobilis proprium filium ſuũ toſtum igni, voraret, quem odorẽ milites, qui in ciuitate erant, cum ſenſiſſent, irruentes in domum illius famelici, putabant eam carne aſſata veſci, oſtenſo autem filio proprio, aufugerunt exterriti. Præter eos autem qui fame & peſte perierunt, occiſa ſunt circiter vndecies centũ milia, venditis inſuper plus quam octoginta milibus Iudæorum, ſæpe triginta denario vno, ſicut ipſi denariis triginta vendiderant Chriſtũ. Multi diuitum trucidati ſunt, eo quod argẽtum & aurũ proprium deuorauerant, vt ſic illud reſectis eorum corporibus eximeretur rurſus. Durat eorum afflictio adhuc in hodiernum diem, dum profugi toto orbe exultant, pulſi etiam promiſſionis terra, quã plus mille & quingentis annis poſſederãt.

Lucæ 23.

Ioſephus.

¶ Eodem hoc tempore Veronica ſudarium quoque exhibuit domino, qui faciem ſuam illi impreſsit, ſicut adhuc cernitur Romæ. Porro quomodo Simon Cyrenæus portando dominum iuuerit, variant doctores, aliis putantibus Chriſtum priorem poſteriorem vero crucis partem portaſſe Simonem, quoniã Lucas, dicat Iudæos impoſuiſſe crucẽ Simoni portare eandem pòſt Ieſum: aliis autẽ exiſtimantibus Simonẽ ſolum tuliſſe crucẽ. vnde & quod Lucas habet, intelligunt hoc modo Chriſtum prius tuliſſe crucem, poſt eum

Simonem itidem ſolum eandem portaſſe. Quicquid autem id eſt, parum ſane refert ſed quod Simonis filios ambos nominatim appellat euangeliſta, Alexandrum & Rufum, eo pertinet, qđ illi diſcipuli quoq; & ſectatores erant Chriſti.

Hieron.

CONSIDERATIO III.

¶ Adhuc anima mea, te quæſo, quid vides? Chriſtum, ait illa, video in fœtidiſsimum & ſordidiſsimum Caluariæ locum adduci, ibidē exui & cruci clauis crudeliter affigi. Qui ſane nec minimus illi, neq; leuiſsimus dolor extitit, dum ſic deductus eſt in putridum & fœtidiſsimum locum, vbi oſſa cadauerum iacebant. neque enim minus ingratus illi fuit oſsium fœtor, quam moleſta tam contempti loci extrema ignominia. Porro dum alij foſſas infigendæ cruci parant, alij cruci foramina clauorum adaptant, quicquid interim cæteri contemptus, probri & ignominiæ inferre poterant domino, curabant ſedulo ne quid intermitterent. Et ne ocioſum hic relinquerent dominum, vinum ei bibendum porrigunt myrrhatum, aceto mixtum, vnde nouus illi dolor, nouaq́ue ex guſtato vino acerbitas oriebatur. Et ſine mora irruentes Iudæi, exuunt dominum, neque ſimpliciter exuūt, ſed maiori tum crudelitate tum dolore, quam ante flagellationem: ex qua compacto iam veſtimento vulneribus, immenſus ei dolor renouatus eſt, dū violenter & impetuoſe exuitur: & nouis iam quibuſdam & maioribus aliis vulneribus factis, de hinc pari impetu in crucem deiectus eſt, manúſque altera clauo obtuſo, vt ſic grauior eſſet dolor, fixa cruci: altera vero, quando iam paratum foramen attingere non poterat, funibus ſic extenſa eſt, vt venæ diſrumperentur, donec & ipſa ad foramen alterum pertingeret. Non aliter itaque hic extenſum eſt ſacratiſsimum Chriſti corpus, atque tympanum tendi ſolet, & ſicut chordæ diſtenduntur: ita omnia Chriſti membra, nerui omnes, venæ quoque & arteriæ, & coſtæ ſine vlla commiſeratione protenſæ, ita vt iam dicere poterat Chriſtus, Impletū vtique nunc eſt, quod olim de me prædixerat Dauid, Foderūt manus meas & pedes meos, oſſa mea omnia dinumerauerunt, ſiue dinumerabilia fecerunt. Hac ipſa, inquit Hieronymus, manu ſiniſtra mortem apprehendit, & apprehēſam cruci affixit. ideo per prophetā dicit, Ero mors tua ô mors, ero

Pſal. 21.

Hieron.

Oſea 13.

ero morſus tuus inferne. ¶ Dubium eſt hic quibuſdā, vno ne an duobus clauis crucifixus ſit Chriſt⁹ pedibus. eſſentq́; multa quæ ſuper ea re dici poſſent. verū quia non ita multum refert, miſſa facio omnia.

¶ Refert Ludolphus cuidam homini pio reuelatum eſſe à Chriſto, ſe maiorem pœnam non habuiſſe, niſi quando ſic extenſis expanſisq́ue membris, affixus ſit in cruce, vbi ipſa etiam eleuatio crucis, multum ei doloris peperit. prius enim(authore Hieronymo) cruci affixus eſt dominus, & de hinc tādem erecta illa, in foſſam præparatam demiſſa eſt eo impetu, vt rurſus hic omnia vulnera euis renouarentur, cæteraq́ue clauorū foramina maiora fierent. Dolorem iſtum per ſe quidem maximum non parum auxit domino, quod neque ſolus, neque tamen cum bonis crucifixus eſt, ſed cum latronibus peſsimis. & horum quidem ille pependit medius, quaſi ſceleratior ipſis. Inter hæc omnia, inter tot opprobria, ignominias & cōtinua ſupplicia, charitatem adhuc ſuam erga genus humanum exhibens Chriſtus, orat pro crucifixoribus ſuis, dicens, Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciūt. O immenſam dei bonitatem, ô malitiam hominum ſummam. homines quicquid cōminiſci poſſunt ſuppliciorum, inferunt domino, ille viciſsim pro eis orat, ſolamq́ue iam linguam habens qua vti poſſet, eam ad orandum & matrem diſcipulo cōmendādam impendit. Res miranda, Iudæi clamant, crucifige: ſed Chriſtus orat, ignoſce. magna illorū iniquitas, ſed maior tua pietas domine. Vnde credibile eſt, virtute huius orationis tot ſtatim deinceps cōuerſa hominū milia, apoſtolis prædicantibus, iam tria, alias quinque. Et adhuc dubitamus Mariam matrē appellare miſericordiæ, quæ tam miſericordē & propiciū nobis genuit filiū? Nos tamē quoq; Chriſtū oremus quotidie, vt ipſe ſic etiā pro nobis, noſtriſq; peccatis oret patrē ſuū cœleſtē, & dicat, Pater, dimitte eis. Verū omniū iſtorum dolorū, quos in ſua eductione & crucifixione ꝑtulit Chriſtus, nos quoq; nō immemores clamemus ad ipſum, intētoq́; corde ſic oremus, O miſericordiſsime dñe Ieſu Chriſte, per illū acerbiſſimum dolorē quem ſuſtinuiſti, quādo eductus, diris clauis cruci affix⁹ fuiſti: te humiliter deprecamur, vt ſic pro nobis etiā patrem tuum cœleſtē ores, quatenus & nos mūdo huic crucifixi, obediētes tuis ſemꝑ inueniamur mādatis, Amen.

Hieron.

Luce 23.

Bernar.

Act. 2, 4.

Oratio.

QVOMODO IN CRVCE QVOQVE IAM PENDENS, MVLTIS MODIS irriſus ſit dominus, & quæ præterea circa crucem illius contigerint.

ARTICVLVS VI.

CONTEXTVS EVANGELICVS.

Poſtquam autem crucifixerunt eum, acceperunt milites veſtiméta eius, facientes quatuor partes, vnicuique militi partem. erat autem tunica inconſutilis contexta deſuper. Dixerunt ergo ad inuicem, Non ſcindamus eam, ſed ſortiamur de illa cuius ſit. vt ſcriptura impleretur, dicens, Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi, & in veſtem meam miſerunt ſortem. & milites quidem hoc fecerunt, & ſedentes ſeruabant eum Scripſit autem & titulum cauſæ eius Pilatus, & poſuit ſuper crucẽ: Ieſus Nazarenus rex Iudæorum. Hunc ergo titulum multi Iudæorum legerunt, quia prope ciuitatem erat locus, vbi crucifixus eſt Ieſus. & erat ſcriptum Hebraice, Græce & Latine. Dicebant ergo Pilato pontifices Iudæorum, Noli ſcribere rex Iudæorum, ſed quia ipſe dixit, Rex ſum Iudæorum. Reſpondit Pilatus, Quod ſcripſi, ſcripſi. Et prætereuntes blaſphemauerunt, mouentes capita ſua, & dicentes, Vah; qui deſtruis tẽplum dei, & in tribus diebus reædificas, ſalua temetipſum. ſimiliter & ſummi ſacerdotes illudentes, ad alterutrum cũ ſcribis dicebant, Si tu es Chriſtus rex Iſraël, deſcendas nunc de cruce, & credimus tibi. Vnus autem qui pendebant ex latronibus, blaſphemabat eum, dicens, Si tu es Chriſtus, ſaluum fac teipſum & nos. Reſpondens autem alter, increpabat eum, dicens, Neque tu times deum, qui in eadem damnatione es? & nos quidem iuſte, nam digna factis recipimus, hic vero nihil mali geſsit. Et dicebat ad Ieſum, Domine, memento mei, cum veneris in regnum tuũ. Et dixit illi Ieſus, Amen dico tibi, hodie mecũ eris in paradiſo. Stabant autem iuxta crucem Ieſu mater eius & ſoror matris eius Maria Cleophæ, & Maria Magdalene. Cũ vidiſſet ergo Ieſus matrem & diſcipulum ſtantem quem diligebat, dicit matri ſuæ, Mulier, ecce filius tuus. Deinde dicit diſcipulo. Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſuam. A ſexta autem hora tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terram vſque ad horam nonam, & ſol obſcuratus eſt.

EXPOSITIO ARTICVLI HVIVS VI.

CONSIDERATIO I.

¶ Quid vero iam hic conſpicis anima mea in hac ipſa graduũ piæ contẽplationis ſummitate? Quo altius, inquit, aſcẽdo, hoc plus doloris tũ ipſa mihi concipio, tum in deo creatore meo intueor miſera. Et tamẽ inter cætera quoddam hic video, quo merito totus gaudeat Chriſtianiſmus, titulũ illũ triumphalẽ crucis Chriſti, à Pilato deſcriptũ, Ieſus Nazarenus rex Iudæorũ. Scripſit hunc quidẽ titulum Pilatus, vt ſe Romanæ conformaret conſuetudini: & tamẽ nihilo interim minus in corde illius virtus operabatur diuina, quanuis idipſum & latebat. Chryſoſtom⁹ refert Pilatũ ſcripſiſſe titulum hunc, tum vt Iudæos vlciſceretur, tum vt Chriſtũ excuſaret: quia tanquã trophæo cuipiam literas inſculpſit, clara voce & victoriã & regnũ profitẽtes. Hoc illud nobile eſt vitæ noſtræ chirographũ, hoc inſigne & præclarum Ieſu Chriſti vexillum, hic ille color, quo gaudere debẽt omnes aulici illius: hoc præſidiũ firmũ aduerſus omnes inſidias diaboli, & quæ alias ingruere ſolent pericula. Quid enim dicas vel mane è lecto ſurgens, vel ſero cubitũ abiens, quod magis te iuuet, & confirmet animũ tuũ in bono, niſi hac ipſa tituli inſcriptione, ſimulq́; frontẽ locumq́; cordis crucis figura ſignes? Titulus iſte vnicuiq; Chriſtiano qui ipſum dicit vel defert bona credulitate, valet contra omnes inſultus diaboli, quod quidam qui ex reuelatione illud habuerunt, cõſtanter aſſerunt. Titulus iſte hodie vicit, triumphauitq́ue aduerſus põtifices & primores Iudæorũ, qui ideo etiã mutari illum volebant. Et quanuis iniquus erat Pilatus, titulus tamen iſte triumphat: vnde pia & ſancta illa cõſuetudo fluxit, vt quidã crucis ſigno ſe cõſignãtes, ſic orent: Ieſus Nazarenus rex Iudæorum, titulus triumphalis defendat nos ab omnibus malis, Sãcte deus, ſancte fortis, ſancte & immortalis deus, miſerere nobis. Neq; temere titulus hic tribus præcipuis deſcript⁹ erat linguis, Latina, Græca & Hebræa: quoniam ex omnium nationum & gentium linguis aliqui eſſent ad Chriſti fidẽ peruenturi, ſic in tribus iis linguis ſancta celebrantur peraguntq́; miſſarum ſolẽnia. Verùm titulus hic licet membranæ fuerit inſcriptus, tabulæ tamẽ deinceps illius eſt ex oliua, & cruci impoſitus. Nec eſt quod putes crucem hanc Chriſti ſic fabricatam eſſe, vt ſupra caput truncus

Remig. *Chryſo.* *Prudẽtius in hymnis* *Gerſon.*

Remig. extaret eminentior trāſuerſo, ſed huiuſmodi fuit, vt capiti Chriſti nihil eſſet quo ſuſtineri fulciriq́; potuiſſet, iuxta il-
Matt.8. lud quod p̄dixerat, Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius aūt hominis nō habet vbi caput ſuum reclinet.

PARTICVLA SEV CONSIDERATIO II.

¶ Quid autē eſt ô anima mea, quod hic dolorem Chriſto magnū adeo conciliauit, tuq́; adeo id in hoc gradu es conſpicata? Contemptus, inquit, quē paſſus eſt à miniſtris pontificū & ſenioribus plebis, ipſoq́; etiā latrone peſſimo. Diabolus nāque inſpirabat Iudæis, vt dicerent. Si filius dei es, deſcende de cruce, & credemus in te. Oſtēdebāt per hoc & declarabant filios ſe eſſe diaboli, ſicut eis ante p̄dixerat dominus: quem conſimili plane modo in deſerto diabolus tētauerat, dicēs illi, Si filius dei es, dic vt lapides iſti panes fiāt. neq; parum coniecturā dæmonis de Chriſto vero Meſsia, augebat in ſignis illa exultantiū in limbo patrū lætitia. Noluit aūt deſcēdere de cruce dominus, quin potius opus perficere voluit humanę redemptionis: quin multo maioribus ſignis & miraculis hactenus eos conuertere non potuit. fraudulenta enim hæc fuit promiſsio, quia quod horū maius eſt, de cruce adhuc deſcendere viuentē, an de ſepulchro mortuum reſurgere? reſurrexit ille, & tamen ô iniquiſsimi Iudæi non credidiſtis: ergo etiam ſi de cruce deſcenderet,
Hieron. non crederetis. Sed mihi, inquit deinceps Hieronymus, videntur hoc dæmones immittere. Statim enim vt crucifixus eſt dominus, ſenſerunt virtutē crucis: & intellexerūt fractas eſſe vires ſuas, vnde hoc agunt, vt de cruce deſcendat. Maior tamē adhuc contēptus Chriſto fuit, quod eū latro perditus quoq; probris inceſſuit, qui vitæ largitor erat: dixitq́ue, Si tu es Chriſtus, ſalua temetipſum & nos. Sed tu maximum illud duorum latronum diſcrimen conſidera: in vno ſcelere ambo erāt. latro fuerat vterq;, in vno ſupplicio ambo, quia crucifixus vterque, vterque iuxta vicin⁹ Chriſto, neuter ab eo erat remotior. Alter tamē Chriſtum ecce contemnit, & damnatur: veniā alter petit, & ſaluatur. Pulchrū eſt quod
Hieron. ſuper hoc Hieronymus ait, Chriſtus in paradiſum de cruce etiam latronem tulit. & ne quis aliquando ſeram cōuerſionem putaret, fecit homicidij pœnam, martyrium. latro hic ſuſpenſus erat in cruce, manibus pedibusq́; pēdebat affixus, preter cor & linguam liberū nihil habebat. vtrunque tamē illud

illud membrũ per gratiã dei totũ impendit & obtulit Chriſto, latronẽ alterũ corripuit, & ad Chriſtũ ſic dixit, Domine, memento mei cũ veneris in regnũ tuum. Vincentius ait vmbrã corporis Chriſti tetigiſſe hũc ipſum à dextris pẽdentem latronẽ. Sic itaq; dominus latroni regnũ, crucifixo cœlum, dãnato paradiſum ꝓmiſit & tribuit. latro hic & homicida erat, & crucifixus, & ad mortẽ damnatus: illi tamen regnum, cœlum & paradiſum nõ negauit dominus, plus ei cõferens quã petierat. Ecce hic chariſsimi feudalia ſua hoc modo confert dominus, ſicut rex in maieſtate ſua: vt ſic nec temere, nec fruſtra Pilatus in titulo Chriſtũ regem inſcripſerit Iudæorũ. Primaq; adeo hæc in Chriſto fuit regiæ dignitatis ſuæ declaratio, dum latroni confert feudum paradiſi. *Vincẽtius*

CONSIDERATIO TERTIA.

¶O domine Ieſu Chriſte, inquit anima fidelis, quid hic tu doloris, quantum triſtitiæ & mœroris habuiſti iam conſpicatus ſub cruce ſtantẽ virginẽ matrem, non ignorans vtique afflictionem & miſerandã materni pectoris paſſionem? quia omnia quæ tu paſſus es in corpore, illa pertulit in corde: & quanuis in partu tanto perfuſa eſt gaudio, vt nullã illius ſenſerit acerbitatem: tamen omnis iſte dolor iam hic ei conduplicatus eſt, adeo vt ſi vnquã vlla præ mœrore & doloris grauitate mortua eſt mulier, quid mirum ſi Maria in tanto dolore deficiens fuiſſet mortua, niſi peculiari quadam virtute deſuper ei collata ſuffulta eſſet? Heri pedibus ingreſſa fuit iam inde à Bethania vſque, totam egerat integrã noctem peruigil, hinc inde curſitando circumluſtrans, quid de filio ſuo dulciſſimo fieret, nequedum manducauerat quicquam. Sic ergo dicit textus, Stabat iuxta crucem Maria mater Ieſu. Non corruit neque concidit in terrã prona, ſed ſtabat, quia floribus optimarum fulcita erat virtutum, ſubinde per Gabrielem confirmata, dicentẽ ſibi, Non eſt quod metuas Maria. tertia enim die reſurget filius tuus, tuncq́ue immenſum concipies gaudium. Inſuper diuina virtute & gratia ſuſtentata eſt. Neque ſuſpicandum puta, illam vel indecenti clamore, vel importunis geſtibus animi ſui mœrorem declaraſſe. cõſtans fuit & firma, magnaq́ue miſericordia ſic voluit per filiũ ſuum vniuerſum redimi genus humanũ. Verum illud Chriſti verbũ, intima cordis ſui viſcera pertrãſiit, quando dixit, Mulier ecce filius tuus. Conſtans doctorum *Canti. 2.* *Luce 1.*

ſententia eſt, Chriſtũ honorifice ſemper matrẽ ſuam ſalutaſſe. Sed quod hic matrem nõ appellauit, Gerſon & Lyra factum putant, vt illi parceret, quã ſi materno cõpellaſſet nomine, cor ei diſrumpi poterat. Ait ergo, Mulier, ecce filius tuus, hoc dicto Ioannem ipſi cõmendare volens & tradere. O mutationẽ miſerabilẽ. pro cõditore ei dat creaturã, pro deo hominẽ, pro filio proprio amicũ, pro magiſtro diſcipulum, pro pręceptore cõmendat piſcatorem. Quid ni dixerit tunc illud Iob, Verſa eſt cithara mea in luctũ? Quicquid in vniuerſum gaudij habuit in angelica annunciatione, in conceptione filij dei, in natiuitate eiuſdẽ, id omne in mœrorem iam mihi vertitur, luctum & dolorẽ. Deinceps quoq; Ioãni dixit, Ecce mater tua. En teſtamentũ quod in ara crucis fecit dominus, quo ꝓuiſum matri ſuæ voluit: quo nos admonuit ſedulã parentum noſtrorũ curam habere, vt proſpectũ ſit illis. Conſtituta igitur in tanta cõpaſsione Maria, potuit vtique recordari iſtius quod ei prædixerat Simeon, Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius doloris. Atque quid mirũ, ſi inter continua ſuſpiria perpetuóſq; gemitus cor illius aſſidua palpitatione pene defecerit, facie tota lachrymis madente, voce cõfracta, oculiſque iam penitus perturbatis? An nõ tacita ſecũ cogitarit ipſa? O fili dulciſsime, aperi benedictum & ſanctiſſimũ os tuum, verbum benignum eloquere mihi. Quam decuit autẽ, vt gloriam tantam quam nunc pręomnibus creaturis longe maximã habet Maria, tam honeſte promereretur & acquireret? Ac ſi quidẽ dilectiſsimam ſuam matrem, virginem virgini cõmendauit Ioanni. Vnde & honorifica & venerabilis trium horum nominum mentio eſt, Ieſus, Maria, Ioannes, ſuntque ea in quacunque neceſſitate præ omnibus inuocanda. In omnibus membris ſuis paſſus eſt, vt omnia peccata tua aboleret. Quod ſi ob magnitudinem & multitudinem peccatorũ tuorum Chriſtum accedere nõ audes, age Mariam implora & Ioannẽ. animam tuam, corpus tuum, teque adeo totum & omnia tua cõmitte Mariæ & Ioanni, ſicut Chriſtus Mariam Ioanni commendauit, Ioannem Mariæ. Quod ſi tu fide recta, bonáq; feceris mente, non te mater illa omnis gratiæ & miſericordiæ, fons pietatis, deſeret. Quilibet hic conſideret, quomodo ſol & luna clariſsima mundi luminaria obſcuratione ſua condoluerint domino, cuius miſerti non ſunt duriſsimi Iudæi. Eclipſim hanc,

Gerſon. *Lyra.* *Auguſti.* *Chryſoſto.* *Iob 3.* *Lucæ 2.* *Hierony.*

hanc, vt erat miraculoſa, vidit Dionyſius adhuc Gentilis, & agnouit eam naturalem non eſſe. ideoque dixit, Aut naturæ deus patitur, aut mundi machina diſſoluetur. deinde cõuerſus ille à Paulo, fidei Chriſtianæ factus eſt ꝓpugnator acerrimus. Hæc omnia in gloriam Chriſti ſanctiſſimæq; virginis honorem meditantes, clamemus ad dominum, oremúſque dicentes, O benigniſsime domine Ieſu Chriſte, qui in cruce pendens, matrem tuam Ioanni cõmendaſti, commenda nos quæſumus matri tuæ in perpetua cuſtodia, vt tecũ ſicut latro in paradiſo mereamur ſine fine gaudere, Amen. *Dionyſius* *Act.* 14. *Oratio.*

QVOMODO IN CRVCE MORTVVS DOMINVS, ET QVAE MORTEM illius ſequuta ſint miracula, ſimul ac lateris eius apertione.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

TEXTVS EVANGELISTARVM.

ET circa horam nonam clamauit Ieſus voce magna, dicens, Eli Eli, lama aſaphthani, quod eſt interpretatum, Deus meus, deus meus, vt quid dereliquiſti me? quidã autem illic ſtantes & audientes, dicebant, Eliam vocat iſte. Poſtea ſciens Ieſus quia iam omnia cõſummata ſunt, vt impleretur ſcriptura, dicit, Sitio. Vas autẽ erat poſitum aceto plenum. & continuo currens vnus ex eis, acceptam ſpongiã impleuit aceto, & impoſuit arundini, & dabat ei bibere. Cum ergo accepiſſet Ieſus acetũ, dixit, Conſummatũ eſt. Cæteri vero dicebant, Sine, videamus an veniat Elias, liberans eum. Ieſus autẽ iterum voce magna ait, Pater, in manus tuas cõmendo ſpiritum meum. Et inclinato capite, tradidit ſpiritum. Et ecce velum templi ſciſſum eſt in duas partes à ſummo vſque deorſum & terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & monumenta aperta ſunt: & multa corpora ſanctorũ qui dormierunt, ſurrexerũt: & exeuntes de monumentis, poſt reſurrectionem eius venerunt in ſanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Centurio autem & qui cum eo erant cuſtodientes Ieſum, viſo terræmotu & his quæ fiebant, timuerunt valde, dicentes, Vere filius dei erat iſte. Et omnis turba eorũ qui ſimul aderant ad ſpectaculum iſtud, & videbant quæ fiebant, percutientes pectora ſua, reuertebantur. Iudæi ergo, quoniam paraſceue erat, erat enim magnus dies ille ſabbati, rogauerũt Pilatum, vt fran-

gerentur eorum crura, & tollerentur. Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerūt crura, & alterius qui crucifixus eſt cum eo. ad Ieſum autem cum veniſſent, vt eum viderunt iam mortuum, non fregerunt eius crura: ſed vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit ſanguis & aqua. Et qui vidit, teſtimonium perhibuit, & verum teſtimonium eius: & ille ſcit quia vera dicit, vt & vos credatis. Facta enim ſunt hac, vt ſcriptura impleretur, Os non cōminuetis ex eo. Et iterum alia ſcriptura dicit, Videbunt in quem transfixerunt.

EXPLICATIO HVIVS VII. ARTICV.

PARTICVLA SEV CONSIDERATIO PRIMA.

¶ Verum quid hic vides anima mea? Video, inquit ſenſualitatē iam in Chriſto pene cōtabeſcentē deficere ex amariſſimis ſuppliciis, quorū hacten⁹ finis nullus eſt. Rationē quoque audio in Chriſto pro ſenſualitate orare ad deū, & ſummis ardentiſſimisq; votis inclamare, Deus meus, deus meus, vt quid dereliquiſti me? Nō eſt quod hic vel cogitet ſecum, vel ſuſpicetur quiſquā, deū ipſum etiam rationē in Chriſto dereliquiſſe. Sed doctores ſancti, quicquid id eſt, exponūt in hunc modū, Quia enim virtus ſpirit⁹ & rationis ſe diffundit in corpus, eiuſmodi hic effuſio virtutis à deo patre erat corpori Chriſti ſubtracta. Quo factū eſt, vt quocūq; tandē furore Chriſtū tractarent Iudæi, nō impedirentur in illo per aſſiſtentē rationem. Aliter autem cōtigit in virgine Maria, quā quotieſcūq; aſpiciebāt Iudæi, tam fauorabilis & iucundiſſimus quidam radius exibat è facie eius, vt nō poſſent iſti furore ſuo præualere in illā, eo quod virtutes animæ emanabant & redūdabāt in corpus. Similiter in aliis quoq; ſanctis ſenſualitas cōſolationē & confortationē habuit à virtutibus ex anima diffuſis, vti in S. Laurentio, Agnete & aliis liquet.
Auguſti. Verū ſingulari quadā diſpenſatione dei, ſenſualitas huiuſmodi in Chriſto derelicta eſt, nō habens ſolatium aliquod ex virtutibus animæ, iam tūc quoq; nō redundante gaudio à ſuperiori portione rationis in illā: quia nō tanta audacia & te-
Matt.21. meritate cū Chriſto agere omnia potuiſſent Iudæi, ſi ex vul-
Ioan.2. tu Chriſti radius exiſſet, qui eos à furore eorū deterruiſſet, ſicut ante quū è templo ipſos pelleret, aliáſq; ſæpius factum legitur, vbi influxus ſpiritualis Chriſto ſubtractus non erat.

¶ Et ideo paſsio Chriſti ſupra modū omnibus omnium ſanctorum ſuppliciis maior fuit, quod illi influxu iſto & cōſolatione

tione deſtituti non ſunt. Et hic ille clamor rationis in Chriſto fuit ad deum, Deus meus, deus me⁹, vt quid dereliquiſti me? Sancti auté ratione ſenſualitatis ſuæ, in qua patiebãtur, geminam habuere conſolationem, alteram ex ratione virtutibúſque ſuis, alteram à deo. ſic Laurentius carbones roſas & rorem eſſe putabat. Verum ſenſualitas Chriſti cõſolationem hanc priorem non habuit, alteram tantum ex deo, qui Chriſtũ cõfortabat ad iſta ſuſtinenda ſupplicia, nõ etiã conſolabatur. Ita igitur ſenſualitatis nomine deum rogabat ratio in Chriſto. Cõmunis autem ſanctorum patrum expoſitio eſt, quod nõ ſecus tam dira filiũ ſuum pati ſupplicia permiſit deus, atque ſi dereliquiſſet eum, quamobré & Gerſon dicit precioſum Chriſti corpus, velut lampada fuiſſe extinctam & abſconſam, Mariã vero ſicut lampadẽ vitream, quæ per interiorem relucet claritatem. Tamen in hoc docemur, in omni neceſsitate & afflictione noſtra cõfugere ad deum. *Gerſon.*

¶Expende etiã homo, quo pacto hic Chriſtus defatigatus & continuis laſſatus ſuppliciis, tantum non defecerit: quomodo vigilia perpetua, ieiuniis quoque & ſiti emaceratus fuerit. Et quãuis re vera multum ſitiret iam Chriſtus, ſatiaríque & refici cuperet ſecundũ ſenſualitatem, maiorem tamen ſitim in oratione habebat de ſalute vniuerſi generis humani. Quid multa? de noſtra ſiti ſitim ipſe ſibi cõceperat, vt & nos quoq; ſitiremus ad fontẽ gratiæ viuũ. Sed quod deinceps ait, Conſummatũ eſt, non ad acetum referendum erit, quoniã pauciſſima in cruce loquutus eſt dominus, & ea tantum quę multũ grauitatis habebant. Quãdo ergo dixit, Cõſummatũ eſt, tantundé eſt atq; ſi dixiſſet. Hæc omniũ ſumma eſt, hic exitus, facta tranſactaque iam ſunt omnia, impleta etiam quæcunque de me prædixerant ꝓphetæ, opus obedientiæ quod aſſumpſerã perfeci. Cõſummatũ iam opus eſt totius meæ paſsionis. illud ego tibi dñe pater cœleſtis offero pro peccatis & ſalute generis humani. Sic ergo intelligendum eſt, quomodo Chriſtus omnia eſſe cõſummata dixerit.

CONSIDERATIO SECVNDA.

¶Quid hic obſecro vides amplius animula mea? Ah video ſimulq; iam audio dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum, elata ſublimiq; voce cũ clamore valido ſpiritũ ſuum tradere, inq; patris manus cõmendare dicendo, Pater in manus tuas commendo ſpiritũ meũ. Hieronymus hic putat eum Pſalmũ hũc *Hierony.*

Pſalm. 21. totũ peroraſſe, Deus deus meus, reſpice in me. Ait enĩ, Hoc verſiculo dominus in cruce pẽdens vſus eſt. ex quo animaduertimus, totum pſalmũ à domino in cruce poſitũ decãtari. Alij exiſtimant eũ oraſſe pſalmũ, In te domine ſperaui: cũq; perueniſſet ad hunc vltimũ verſum, clamaſſe, Pater, in manus tuas cõmẽdo ſpiritum meum. Eſtq́; hoc inſigne ſolatiũ Chriſtianis omnibus: quia ante Chriſti mortem nõ poterat quiſquã in manu patris cõmendare animam ſuam, ſed deſcẽdentibus in limbũ & tenebras omnib⁹. poterãt forte in ſinũ Abrahæ cõmendare animã ſuã, ſicut Lazarus. Nunc vero animæ iuſtorum aſcendunt ad deum in virtute huius verbi Chriſti, Pater, in manus tuas comendo ſpiritum meũ. ſunt animæ iuſtorum in manu dei, vt teſtatur Sapiens, Sint igitur hæc nobis verba Chriſti, memoriale perpetuũ. velut à chariſsimo amico nobis relictum. poſtremũ etenim ea loquutus eſt dominus, vt & nos ſemper illa in memoria habẽtes, quotidie clamemus ad dominũ, Pater, in manus tuas commendo ſpiritũ meũ. Cum mane ſurgis, ſigno crucis te conſigna, ſanctiſsima hæc tria nomina exprime, Ieſus, Maria, Ioãnes, adde inſuper ex Pſalmo hoc Chriſti verbum, Pater, in manus tuas cõmendo ſpiritum meũ, redemiſti enim tu me domine
Ioan. 10. deus veritatis. Notanter autẽ dicit Euãgeliſta, Et emiſit ſpi-
Auguſti. ritum: quia poteſtatẽ habuit ponere animam ſuã, & iterum ſumere eã, neq; etiã mori coactus eſt, neq; inuitus, ſeu vltro mortuus eſt. id declarare volẽs, cũ clamore valido expirauit.
Gloſſa. ¶ Nos autẽ cum nulla voce, vt habet Gloſſa, vel cũ ima morimur, qui de terra ſumus: ille vero cum exaltata voce expirauit, qui de cœlo deſcenderat. Clamans quidẽ, ſuã declarauit deitatẽ: flens & lachrymans, hominẽ ſe eſſe teſtatus eſt. Notabilẽ eſt quoq; eadẽ qua in paradiſo Adam peccauit hora, meridiana ſcilicet, Chriſtũ eſſe demortuum, vt ſic vna & eadẽ hora qua mors in mundũ irruperat, etiã deſtrueretur. Quã doloroſa & mœſta quoq; Chriſto fuerit mors ſua, vel hinc colligi poteſt: quia enim mors terribiliũ omniũ longe maxime terribile eſt, vt teſtatur Ariſtoteles, quid tandẽ de omniũ nobiliſsima anima Chriſti, vel cogitari poteſt, cũ iã à corpore ſanctiſsimo cui vnita erat diuinitas, ſeparari debe-
2.*Cor.*5. ret? Paulus quoq; dixit, Nolumus expoliari, ſed ſuperueſti ri, vt abſorbeatur qđ mortale eſt à vita. Quãto plus dolorũ
*Heb.*5. habuit anima Chriſti, cũ eſſet iã derelictura corp⁹? ideoq; cũ lachrymis

lachrymis & clamore valido mori volens, exaudiri quoque meruit pro ſua reuerentia. Et ô vocem magnã atq; præualidam, quæ cœlũ terramq; cõmouit, quæ totũ penetrauit orbẽ ad ima tartari vſq;. O precioſam Chriſti mortẽ, cui creaturæ omnes cõpaſſæ cõdoluerũt. O mortẽ præclarã, quæ vitam & ſalutẽ attulit mundo. O efficacẽ, ô potentiſsimã mortem, quæ vno morſu vtrinq; momordit inferos, limbũ cõfregit, vinctos eripuit, purgatoriũ euacuauit. Quod prçuidens ꝓpheta, in perſona Chriſti dixit, Ero mors tua ô mors, morſus tuus ero inferne. Quis enim vel dubitet vel recuſet credere, Chriſtũ aduẽtu ſuo lætiſsimo iis qui in purgatorio detinebantur, plenã dediſſe peccatorũ remiſsionẽ, pœnæq; totius immunitatẽ? ſicut cũ rex regnũ occupaturus aduenit, captiui omnes, qui modo regno inſidiati non ſint, nec contra illud bella mouerint, dimitti ſolẽt. Quia igitur in purgatorio erant amici dei, decebat, vt adueniente rege Chriſto, & ipſi ex carcere & vinculis pœnarum dimitterentur abire. *Oſea* 13.

CONSIDERATIO III.

¶ Quid inſuper hic vides anima mea? Admirãda, inquit, & ſtupenda miracula cerno, quæ Chriſti mortem ſunt conſequuta, & quomodo creaturæ omnes conditori ſuo compatiũtur. O te infelicẽ & miſerrimum peccatorem, qui adhuc in cœno & luto vitiorum deliteſcis non te ſupplicia dei tui tanta, non vulnera, non ſanguinis effuſio, non acerbiſsimæ mouerunt pœnæ? petræ ſaltem duriſsimæ te emolliãt, ſciſſi ſcilicet, ruptum velũ, creaturæ cæteræ permoueant. Quãto autem magis quam illæ, tu qui rationẽ habes, qui intellectũ & voluntatem à deo ſuſcepiſti, Chriſto domino patienti cõpati debes? Scinde velamẽ pectoris tui, velamen rumpe inſcitiæ & negligentiæ. O te negligentem, ô immemorẽ, neq; cogitantem qua ſorte cenſearis, quantis teipſum priues bonis. ſcinde velamen & aſpice ſanctum illum ſanctorum omnium, dominũ deum tuum. ora eum, quatenus te illuminet cognitione peccatorum tuorũ & bonorum omnium. In tres ſi quidẽ partes diuiſum erat templũ, ſicut in Exodo legitur, *Exo.* 26. velamẽ quoque in eo geminum erat, alterum inter ſanctuarium & ſancta ſanctorum, ibiq; arca ſtabat: alterum in ipſo templi ingreſſu. Vtrunq; autem ruptũ eſt, ad deſignandum, 1. *Cor.* 10. ex ſententia doctorum, quoniã mors Chriſti veritatem attulerit eorũ, quæ in veteri teſtamẽto ſub extenſo figurarum

velamine latuerant. ſiquidem verũ eſt illud Pauli, quod omnia in figura contigerint illis. Ecce igitur aperi oculos tuos peccator, & vide quia veritas adeſt. contremiſce & tu terra ab ira iuſti iudicis, quam exercebit in die nouiſsimo. An ne petris durior es tu? an & terra grauior, obſcurior velo? Expergiſcere ô peccator, expergiſcere inquam, ſcinde petram cordis tui, rumpe velũ pectoris, diffinde duritiem animi tui malleo charitatis & dilectionis Chriſti, qui tanta paſſus eſt pro te, ſcinde cor tuũ, contunde & emolli ipſum ſuper incude pœnitẽtiæ. aperi ſepulchrum tuum peccatorum fœtidũ, ſepulchrum conſcientiæ per confeſsionẽ integrã, vt ſic ſpiritus tuus in peccatis ſepultus, aliquando reſurgat per gratiã dei & virtutem paſsionis Chriſti. ſicq; tandem perueniat in ciuitatem ſanctam Hieruſalẽ, in vitam æternam: quoniam ſola hac via adipiſci poteris vel guttulam aliquã precioſiſſimi ſanguinis domini noſtri Ieſu Chriſti, vt ſic ab omnibus peccatis tuis reſurgas. Vtrum autem mortui iſti, qui ſimul cum Chriſto reſurrexerunt, corpore pariter & anima cum Chriſto aſcenderint in cœlum quoq;, nullum extat certum *Auguſti.* ſcripturæ ſanctæ teſtimonium. & quia in hoc Auguſtino, *Hieron.* cum Hieronymo non cõuenit, nos quoq; miſſum facimus.

CONSIDERATIO IIII.

¶ Verũ quid hic inſuper vides mea animula, ſuper eodem hoc piæ cõtẽplationis gradu cõſtituta? Horrendũ, inquit, video ſpectaculũ. demortui iã domini latus lancea video aperiri, atq; inde largiter ſanguinis & aquæ fluenta effundi. fecit hoc Lõginus, volẽs ſic gratificari Iudęis, qui hoc modo *Theop.* certi eſſe volebant de morte Chriſti, vt inquit Theoph. In*Auguſt.* de verus ſanguis emanauit & aqua. Inde militantis eccleſiæ myſteria nata ſunt. Ecce enim quã vigilãti verbo vſus eſt euãgeliſta, vt nõ diceret, latus eius percuſsit aut vulnerauit, aut quid aliud: ſed aperuit, vt illic quodãmodo vitæ oſtium pãderetur, vnde ſacramenta eccleſiæ manauerunt, ſiue quibus ad vitam, quę vera vita eſt, nõ intratur. Et ſicut Eua ſumpta eſt ex latere primi Adam in paradiſo, ſic eccleſia veluti creuit nataque eſt ex latere ſeculi Adam Ieſu Chriſti in cruce. Neque ſacramentis tantum virtutem ſuam attulit ſanguis ille, ſed ipſum quoq; antea male videntẽ ſanauit Longinum, non ignarum vtiq; corpus Chriſti, ſi exanime foret & mortuum, exangue etiã eſſe. Quid quod Augu. refert, aqua quę

fluxit

fluxit è latere Chriſti, baptizatum eſſe latronem alterum, quoniã ad corpus eius guttulæ aliquot aſperſæ pertigerint?
¶ Quæres autem, quomodo hæc lateris apertio fuerit Chriſto doloroſa iam demortuo. Dico illam variis modis à nobis intelligi poſſe: & primum quidem quo ad Iudæos, quorum veſanus furor tot Chriſto illatis ſuppliciis ſatiatus nondum erat, niſi inſuper mortuum trãsfoderent. 2 Quæ mortuis infertur cõtumelia, vergit & in viuos, vt ſi quis vel ſub furca ſepeliatur, vel mortuus cõburatur, vel rotæ iniiciatur.
3 Quicquid ſemel aſſumpſit deus nunquam dimiſit filius dei, ſicut in incarnatione ſua corpus aſſumpſit & animam: ita in morte neutrum deſeruit: & corpus quidẽ illud Chriſti quando etiam mortuum, adhuc tamen vnitũ fuit deitati, maior fuit iſta Chriſto illata contumelia in confoſſo latere.
4 Virgini vero Mariæ inſignis iſta fuit ignominia, ita vt quanuis ſeu iam carens, nõ ſenſerit illud corpus Chriſti ſanctiſsimum, tamẽ deum immortalem quam acriter ſenſit hoc Maria, adeo vt eadem lancea quæ latus Chriſti aperuit, in compaſsione pectus etiã traiecerit Mariæ. Et nos igitur dilectiſsimi contemptum hunc ſaluatoris noſtri, amariſsimamq́; paſsionem & mortem recogitantes, dicamus, O domine Ieſu Chriſte, qui iam moriturus ſpiritum tuũ in manus patris cõmendaſti, ſuſcipe quæſumus & ſpiritũ noſtrũ tẽpore mortis noſtræ, ne ſuppliciis mortis deputemur æternæ, Amen.

DE SEPVLTVRA CHRISTI ET SEPVLCHRI CVSTODIA.

ARTICVLVS OCTAVVS.

CONTEXTVS EVANGELISTA.

ET cum iam ſero eſſet factum, venit quidam homo diues & nobilis decurio ab Arimathia, Ioſeph nomine, vir bonus & iuſtus, eo quod eſſet diſcipulus Ieſu, occultus autem propter metum Iudæorum, qui expectabat & ipſe regnum dei, nec conſenſerat conſilio & actibus eorum. Hic acceſsit ad Pilatum, & petiit corpus Ieſu. Pilatus autẽ mirabatur ſi iam obiiſſet. & cum cognouiſſet Pilatus, iuſsit reddi corpus. Venit autem & Nicodemus, qui venerat ad Ieſum nocte primum, ferẽs mixturã myrrhæ & aloes quaſi libras centum. Acceperunt autem corpus Ieſu & ligauerunt linteis cum aromatibus, ſicut mos eſt Iudæis ſepelire. Erat autem in loco vbi crucifixus eſt, hortus, & in horto

monumentũ nouum, in quo nõdum quiſquam poſitus fuerat. Ibi ergo propter paraſceuem Iudæorum, quia iuxta erat monumentum, poſuerunt Ieſum, & aduoluerunt ſaxum magnũ ad oſtium monumenti, & abierunt. Erant autem ibi Maria Magdalena & altera Maria, ſedentes contra ſepulchrum, aſpicientes monumentũ, & quẽadmodũ poſitũ erat corpus eius. & reuertentes parauerũt aromata & vnguẽta, vt veniẽtes vngerẽt corpus Ieſu.

ENARRATIO ARTIC. HVIVS VIII.

CONSIDERATIO PRIMA.

¶ Etiamnum ſolicita circunluſtras vndique cuncta, neq; dum finẽ aliquẽ contemplationis tuę facis anima mea? quid igitur vides? quídve intenta adeo miraris? Et video, inquit, illa, & miror deum vbiq; gloriã magnã, inſignem ſplẽdorẽ, ſummam magnificentiã exhibere circa humanitatem Chriſti: quam etſi contemptum magnum, multa ſupplicia & horrendas ſuſtinere permiſit paſsiones, ſubinde tamẽ in omnibus illis plurima concomitata eſt præclaræ gloriæ diuiniq; honoris declaratio. Ecce enim in horto attoniti omnes in terram velut fulmine icti concidunt Iudæi. Malcho auris reſtituitur. innocens vbiq; & innoxius ipſe pronunciatur ab omnibus. rex Iudæorum inuitis ſcribitur Iudæis, ipſeq; magna voce, & (vt Paulus ait) clamore valido ſpiritum emittit. Sic nunc quoq; (id enim iam video & ſtupeo) ab optimis quibuſq; ſepeliendum poſcitur à Pilato corpus domini mei Ieſu Chriſti. laudatur ob id Ioſephus hic ab euangeliſta, quoniã & diues fuerit, & nobilis, & decurio, & pius: quia Chriſti diſcipulus & timens deum. Venit ergo ab Arimathia oppido Iudææ, quod olim fuerat Helchanę patris Samuelis diſtabatq; tribus pene miliaribus Germanicis à Hieruſalẽ. Venit is ad Pilatũ, petens ſibi dari corpus Chriſti ſepeliẽdum.

Ioſeph.

Hieron.

¶ Verum quid obſecro etiã hoc cernis? aut quomodo illud videre potes anima mea, dum gradibus meditatoriis dominicæ paſsionis inſiſtis? & tamẽ hoc honeſtum fuit Chriſto, puta à ſanctis hominibus exhibitum pietatis officiũ, Quanuis id ita ſit, inquit anima neſcio tamen quomodo miſerabile habetur, corpus illud ſanctiſsimum de cruce depoſitum, inſtar cadaueris alteri⁹, hinc inde poni & deportari, vtut benedictum illud corpus Chriſti, ab omnis corruptionis contagio immune præſeruatum ſit, propter vnionem diuinitatis adeo etiam vt forma cadaueris ad ipſum non pertigerit.

¶ Et

¶ Et quanuis non perſenſerit hoc Chriſtus iã tunc demortuus, quantũ tamen doloris inde ſibi maternũ cor concepit? Imo quam pie & ſancte credendum eſt, Mariam illum in ſinum ſuum acceptum tunc exoſculatam & amplexam eſſe, atque vndique vulnera eius contemplatam, qui ſane ei dolor fuit maximus. O quãtum lachrymarum profudiſti ſanctiſsima mater? quod edidiſti ſuſpiria? quantũ luctus & gemitus coram demortuo exhibuiſti corpore? quam profuſis fletibus irrigaſti mẽbra illius? quam vero intortis manibus animi tui dolorem ſignificaſti? quot, quibus & quãtis eiulatibus præmiſsis, vix tandem tantum extorſiſti vocis, & diceres, O te dulciſsimũ filium quam omnino extinctus es? O ſpes, ô gaudium meum, quam es in omnẽ triſtitiã verſum? O vita mea, quam ignominioſam ſubiſti mortem? O igitur fili chariſsime quare ſic me poſt te dereliquiſti? Aut cur non & ego tecũ morior? Aut vbi tuę excellẽs ille radius eſt diuinitatis? Quid ita iaces cõcuſſus? Porro cum iã Ioſeph & Nicodemus ſepulturã pararẽt, quilibet apud ſe cogitet, quidnam Maria tunc ſecum cogitarit, quæ lamenta profuderit. Quanuis ad extremum illa quoque conſenſerit volũtati diuinæ, neque ab illa diuerſum quicquã voluerit, vt impleretur prophetia, quæ habebat, Et erit ſepulchrũ eius glorioſum. Dixit ergo, Fiat domine deus meus volũtas in me tua, & non ſicut ego volo. Quis vero dubitet Mariam Magdalenam hic quoque in ſummo luctu pedes domini exoſculatam, ad quos iam ante in vita ſua ſedulo iacuerat. *Eſa.* 11. *Luc.* 7.

LVBET HIC SVPER PLANCTV MARIAE CARMEN ASCRIBERE QVOD puer Italus Adriano pontifici obtulit, & ſecretarius ſuus Hetzius mihi illius copiam fecit.

Ah mater, non iam mater, ſed flentis & orbę
Infœlix ſimulacrum, & functi corporis vmbra.
Ante crucem diſciſſa genas, laniata capillum,
Stat lachrymans, triſtique irrotat pectora fletu.
Inſpectansque ſui demum morientia nati
Lumina, crudeles terras, crudelia dicit
Sidera. crudelem ſeſe, quod talia cernat
Vulnera, ſæpe vocat. tum lucti ſono vlulatu

Cunĉta replens,ſingulatim ſic ingemit ore,
Ingemit,& duro figit ſimul oſcula ligno.
Heu quis me miſeram,exclamat, quis culmine tanto
Deieĉtam,ſubitis inuoluit nate procellis?
Nate patris virtus,ſanguis meus,vnde repente
Hæc fera tempeſtas? quis te mihi liuor ademit?
Quæ manus indigno fœdauit ſanguine vultus?
Cui tantum in ſuperos licuit?bella impia cœlo
Quis mouet?hunc ego te poſt tot male cauta labores
Aſpicio?tu ne illa tuæ lux vnica matris?
Tu ne animæ pax & requies ſpéſque vltima noſtræ
Sic raperis? ſic me ſolam,exanimemque relinquis?
O dolor,extinĉto iam te pro fratre ſorores,
Pro natis toties exorauere parentes.
Aſt ego pro nato,pro te,dominoque deoque,
Quem miſera exorem? quo triſtitia peĉtora vertam?
Cui querar? ô meme diræ me perdite dextræ,
Me potius,ſi qua eſt pietas,immanibus armis
Obruite,in me omnes conſumite peĉtoris iras.
Vel tu,ſi tantum eſt hominum genus,eripe matrem,
Quæ rogat,& Stygias tecum duc nate ſub vmbras.
Ipſa ego te per dura locorum,inamœnaque viuis
Regna ſequar.liceat frangentem cernere portas
Aĉratas,liceat pulchro ſudore madentem
Euerſorem erebi,materna extergere dextra.

PARTICVLA SEV CONSIDERATIO II.

¶ Adhuc nõ definis,neq; circunluſtrare omnia ceſſas? quid igitur mea animula in eodem hoc gradu ſtãs vides? Sãĉtiſſimum,inquit,Chriſti corpus video à Ioſepho & Nicodemo in monumentũ exciſam nouũ deponi. Ex multis hæc quoq; omnibus hominibus cõmunis miſeria vna eſt,quod nos ſepeliri oportet demortuos,ſicque in eã,ex qua nati & compaĉti eramus,terram reſolui. *Gene. 3.* Chriſti aũt corpus quãuis putrefaĉtioni obnoxium non erat,illud tamen Iudæi(quantũ quidẽ in ipſis erat) eo vſq; perduxerant,quod iã putreſcere deberet. Cõſulto itaq; faĉtũ eſt,illud ſepulcro eſſe recõditum, vt ſic omnis calumniãdi Iudæis auferretur occaſio, quaſi mortuus ille in cruce nõ fuiſſet,Quia etiamnum hodie ſepultura argumento eſt nobis,Chriſtũ poſt tot ſupplicia tãdem eſſe in cruce demortuum. Quidã hoc etiã myſtice ex-

ce exponens, dicit, Diſce hinc quiſquis ſanctam eucharistiã ſuſcepiſti ab altari dominico, inuolere ſanctiſsimum illud Chriſti corpus in ſindone bene purgatæ cõſciẽtię, ipſumq́; colloces in monumento nouo pectoris tui, qđ etiã exciſum recẽs ſit ligone cõtritionis & pœnitentię. Monumẽto huic cordis tui cuſtodes deinceps adhibe, virtutũ & operũ bonorũ ſtudia, ne irruens tentator Chriſtum tibi ſubripiat, imo vt ſic illum tecũ cuſtodias, ne ab ipſo relinquaris in æuum.

CONCLVSIO PASSIONIS HVIVS.

¶ Simul atque omnia hæc eo quo iam commemorata ſunt modo cõtigerunt, quid deinceps ſit inſecutum, quilibet ſecum tacitus cõſideret, quomodo nimirum Maria, Ioannes, Martha, Magdalena, aliæq́; ſanctæ mulieres, quæ dominũ ſecutæ fuerant à Galilæa, redierint in ciuitatẽ. Oculis mentis ſuæ quiſque contempletur, quo pacto loca ſuppliciorum omnia, omnes vicos demonſtret illis, quibus vel afflictus à Iudæis vel locutus eis fuerit. Sic igitur cũ eis domũ reuerſa, dicto inter ſe mutuum vale ſemet in locũ peculiarem abdidit: inde non exiuit, nec ad ſe amiſit quanquã, neq; aliquod vlli hominum verbum fecit, tantũ reſurrectionem filij expectauit conſtanter, certa exiſtens illũ tertia die reſurrecturum. Et quis dubitet illam hic velut raptam ſpiritu, vitam omnino vixiſſe contẽplatiuam? Quia ſi in monte Moyſes, in conuerſione ſua Paulus, Ioannes tũ in cœna Chriſti vltima, tum in Patmos inſula, & alij plerique ſæpenumero ſancti dei homines ſic rapti ſunt, vt viderent mirabilia & myſteria dei: pie credendũ eſt, Mariã quoq; illius gratiæ factã eſſe participem hic in terris, & tũc quidem maxime, cum & triſtiſsima erat, & plurima indigebat conſolatione. plane itaq; ſuccenſus fuit ſpiritus virginis in contẽplãdo profundiſsima illa myſteria paſsionis Chriſti ſuper redemptione generis humani. Conſiderauit etiam tunc immenſam lætitiam & exultationem patrũ iam liberatorũ, quomodo illos fulgentiſsimo iubare circũ fulſerit anima Chriſti, quomodo & ij quoque ipſam benedixerint, quæ digna ſola inuẽta eſſet parere ſaluatorẽ mũdi. Huiuſmodi & plures alias habere potuit cõtemplationes, tantiſper dum filius ſibi rurſus in die reſurrectionis apparuit ſumma cũ gloria & maieſtate. Vbi tũc rurſus illud dicere potuit, Magnificat anima mea dominũ, ſpiritus quoq; meus exultauit in deo ſalutari meo.

Exod. 24
Deute. 33.
1. *Cor.* 12.
Ioan. 18.
Gerſon.

Sed amariſsima paſsio Chriſti vtiliter ab omnibus conſideretur, non ſine fructu & vtilitate precioſiſsimi illius ſanguinis effugi. Nos quoque ad dominum deum patrē omnipotentem clamantes in orationibus noſtris, ſic dicamus,

Oratio. Reſpice quæſumus domine deus noſter, oculis miſericordiæ tuæ ſuper hanc familiam tuam, pro qua dominus noſter Ieſus Chriſtus non dubitauit manibus tradi nocentum, & crucis ſubire tormentum, per eundem Chriſtum dominum noſtrum, Amen.

PIA ET SANCTATIO CHRIſtianiſsim. Cancellarij Ioan. Gerſonis.

¶ Ieſu vere totius mundi ſaluator, cōcede nobis per paſſionis tuæ virtutem, quod & pendere fixi in cruce pœnitentiæ, & talem mortificationem concupiſcentiæ & vitiorū habere poſsimus, quod ſpiritus noſter ſe tibi totū dedat per eleuatam contemplationem & in cœlis conuerſationem: vtque corpus noſtrum ſepultum ſit in pace & tranquillitate, ſine damnabili tētatione paſsionū: vt reddatur velut immortale per abundantiā gratiæ tuæ, etſi imperfecte in præſenti vita, perfecte tamen in reſurrectione noſtræ per gloriam quod concedat nobis Ieſus Chriſtus per meritū benedictæ paſsionis ſuæ & glorioſæ reſurrectionis ſuæ, Amen.

PASSIO HAEC INGOLSTADII prædicata eſt per D. Eckium, & per eundem in hanc formam redacta. Anno 1512. deinceps tranſlata Anno ſalutis 1532. die 28. Octobris.

ALIA PASSIO, SED BREVIOR.

Quæ vtilitas in ſanguine meo, dum deſcendo in corruptionem? Pſal. 29.

TAM amara fuit paſsio Chriſti, vt eam vel exprimere, vel cogitare ſatis nec hominis lingua ſufficiat, nec animus. Amariſsima enim fuit, ſi eos qui continuis ipſum ſuppliciis affecerunt reſpicias, quoniā amarulētia & odio pleni erant: neq; dira adeo excogitare potuerūt ſupplicia, quin ea inferre dn̄o modis

Ioan. 15. omnibus elaborarent: ſuumq; ſic in ipſo veſanū animū explerēt, citra tamen omnē illius noxā, ſicut iā ante diſcipulis

ſuis

ſuis dixerat. Quia viderunt me, atq; oderũt & me & patrẽ meũ, vt impleretur ſermo qui in lege eorũ ſcript⁹ eſt. Quoniã odio habuerũt me gratis. *Pſal. 34.* ¶ Deinde nõ minus amara fuit Chriſto, quãdo & ipſe omniũ hominũ tenerrimus extitit, *Damaſc.* corpuſq́ue habuit ex puriſſimis & ſanctiſſimis ſanguinibus virginis coalitũ. Et ſic cõplexio illius nobiliſſima, dolores tãtos magis perſenſit, quã vllus hominum ſenſiſſet: ſicut & oculus vel leui ictus bacillo magis offenditur, quã tergũ fuſte aut ſude cõtuſum. Atq; hæc omnia peccator duriſſime, Chriſtus paſſus eſt nõ propter ſe, ſed vt ſic mederetur cicatricibus & vulneribus peccatorũ tuorũ. *Rom. 8.* Vſqueadeo vnigenito & proprio filio ſuo nõ pepercit deus, quin pro nobis omnibus traderet illũ. ¶ Nũc vero peccator attende, quiſquis aures habes audiẽdi, arrige, quæſtionẽ auſculta quam Chriſtus tibi proponit. (quãuis iuxta contextũ formet illã deo patri, ne ſe patiatur corrũpi more aliorũ hominum, vt elegãter exponit Augu.) En itaq; ille te quærit, me quærit, *Auguſti.* quęrit oẽs, & ait, Quæ vtilitas in ſanguine meo? *Ioan. 3.* Ita enim deus dilexit mũdum, vt filiũ ſuũ vnigenitũ tradiderit, inquit *1. Tim. 1.* Chriſtus ad Nicodemũ. Paulus quoq; dicit, Chriſtus Ieſus *Galat. 4.* venit in hunc mundũ peccatores ſaluos facere. Et rurſus ad Galatas, Cũ iam venit plenitudo tẽporis, miſit deus filium *Auguſti.* ſuum, factũ ex muliere, factũ ſub lege. Ad hoc ergo Chriſt⁹ venit, in hoc nat⁹ eſt, ideo defatigat⁹, prædicauit, miracula fecit: ideo paſſus, crucifixus, mortu⁹ eſt, vt nos diabolicæ poteſtati ereptos, liberatoſq́; à morte & inferis, aſſereret militiæ cœleſti. Quãdo aũt plurimi probdolor ſunt homines, qui q̃uis dira duriſſimáq; hæc Chriſti ſupplicia, nec agnoſcũt, nec intuẽtur, nec pro tãta tã precioſi ſanguinis effuſione Chriſto gratias agũt, idcirco eos admonẽs, quærit ille & ait, Quę vtilitas in ſanguine meo? Sãguis hic, inquit Bernardus, precioſiſſimus vtiq; eſt: adeo vt ſi guttula illius in vna *Bernar.* lãce poſita, ex altera vero animæ oẽs, omniaq́; omniũ hominũ penderẽt peccata, vnica illa gutta iis omnibus p̄ualeret. Et tamẽ pleriq; hominũ hũc tam parui æſtimãt, iis præſertim tẽporibus, quibus nihil tam abundat, quam mores mali, ſcelera omniáq; genera flagitiorũ: atq; quod maximũ eſt, nihil fere iam vel dici, vel tractari, vel vẽdi poteſt, vbi non ſacramẽta Chriſti, ſanguis Chriſti, vulnera Chriſti intermiſceãtur & ſimul vendantur. faſtuoſos taceo, imo ſcurras im-

pudentiſsimos, qui iã ne loqui quidem poſſunt quicquã, vbi non vulnera, paſsionẽ, ſanguinem, mortẽ, ſacramẽta Chriſti inſerant, quo deũ blaſphemant & ad iracundiã prouocãt. ¶ Ignominioſum id quõdam in abiectiſsimis & infimæ ſortis hominibus habebatur: nũc laudi ducitur, impune nũc iurare licet omnibus, etiã ciuibus, optimatibus, opificibus, ruſticis, proh mulieribus quoq; garrulis, & pueris vixdũ è teſta progreſsis. Quid quod innumeri adhuc homines in ſuis perſeuerãt erroribus, in quibꝰ omnibus Chriſti paſsio vtilitatis nihil habet? cuiuſmodi ſunt Iudæi, Turcæ, Sarraceni, & tot peruerſi Chriſtiani. Recte ergo & cõſulto Chriſtus inclamat, Quænã vtilitas in ſanguine meo? quid cõmodi in tantis ſupplicijs? qui profectus ex amariſsima morte? Sed nos impetraturi dicendi audiendiq́; copiam & facultatẽ apud deũ, paſsionẽ Chriſti acerbiſsimã corde & ore veneremur, & priuſquã orationem dominicã dicamus, alacres cãtemus, O crux aue ſpes vnica, hoc paſsionis tẽpore, &c.

NEQVE ESERAT OPERAE PRECIVM, NEQVE CONSVLTVM VIDEBATVR, TEXTVM euangeliſtarum hic denuo ponere, quum ſatis ſit, illum in ſuperiori paſsione ad longum recitaſſe. Nunc ſummatim omnia in ſex effuſionibus ſanguinis Chriſti perſtringere ſufficiat.

ARTICVLVS PRIMVS DE PRIMA PRECIOſiſsimi ſanguinis Chriſti effuſione, quæ facta eſt in monte Oliueti, dum proſtratus oraret.

Quæ vtilitas in ſanguine meo?

¶ Videte chariſsimi ſpectaculum, ſed horrendum, ſed miſerabile, Chriſtum aſpicite humi proſtratum, ſuper faciem ſuam iacentem, expanſis manibus, non genua tantum (vt pingunt ſolita ſua licentia pictores) flectentẽ, ſed toto corpore pronum, vndique dolore & anguſtia circundatum adeo, vt ſanguinem exſudaret. Si enim nos dum angimur, ſudorẽ frigidũ emittere prouerbio dicimus, quo mœrore confectus fuerit dominus, nec ſudorẽ tantum, neq; illũ frigidũ, ſed & ſanguineũ ex ſe guttatim diſtillans, idipſum ille etiã verbo teſtatus, dixit, Triſtis eſt anima mea vſque ad mor-

Dominus in monte Oliueti.

mortem. Sudor hic argumentũ certum eſt nobis acerbiſſimę paſsionis Chriſti. quia quis vnquã homo in tanto mœrore, luctu & triſtitia fuit, vt etiam ſanguinem ſudarit? Inauditus igitur ille ſudor, inauditũ ſignificabat angorẽ. Sed quia impij quidã & ingratiſsimi Chriſtiani Chriſto improperantes anguſtiam hanc, ſudorẽ & ſanguinẽ illi exprobrant, merito conqueritur & interrogat, Quæ vtilitas in ſanguine meo? Quærentem autẽ hic mihi audire videor aliquẽ, quæ cauſa tam admirãdi fuerit ſudoris, Iudæorũ adhuc nullo præſente. Ei ſane reſpondeo, dicens ex multis præcipuas cauſas tres eſſe, quarũ prima eſt, Cũ iã ratio in Chriſto aperte & manifeſte indicaret ſenſualitati omnes pœnas imminentes, totãq; adeo paſsionẽ. velut ob oculos ꝓponere, & ex illo virtutes animæ, ipſiusq; etiam corporis ſenſibiles ſpiritus omnes cõmouerentur, per omnia membra, pérque ipſas ſanguinis ve ctrices venas, motus hic ſanguinẽ fecit erũpere. Et hæc ſane pugna eſt & agonia, hic conflictus in quo Chriſtus conſtitit orens aduerſus mortẽ, inter rationẽ & ſenſualitatem. Quomodo Dauid quoq; rationem introducit loquentem animę ſenſibili, & cõſolantem ipſam in hũc modum, Quid triſtis es anima mea? & quare cõturbas me? Spera in deo, quoniam adhuc confitebor illi, ſalutare vultus mei & deus meus. — *Sudor ſanguinis.* — *Pſal. 42.*

¶Ratio ſecunda eſt, quoniã ſic perturbatũ nouimus hic dominũ propter fugam diſcipulorũ & peccatum Iudæorũ, & in vniuerſum, ſcelera & delicta omniũ hominũ, ſuper quæ fleuit. Atq; ideo etiã ſi omnis omniũ, quotquot vnquã vixerunt, hominũ contritio in vnum cõferretur pro peccatis, illa tamen quã hic Chriſtus habuit, maior eſſet: quoniam ipſe melius omnibꝰ cognouit offenſam dei ex peccatis hominũ, peccatorumq; grauitatem, & ortam hinc hominum cõmunem miſeriã. Tertia porro cauſa tantæ in Chriſto anguſtiæ eſt hæc, quoniã ille iam tum futuram præuidebat iſtam hæreticorum Iudæorúmque diſſectionem, & malorum Chriſtianorum defectionem, in quibus paſsio ſua tota, omníſque ille ſanguis effuſus periturus erat, adeo vt vix vnum in cruce latronem acquireret, diſcipulũ vero viciſſim vnum perderet. Neq; etiam aſperrimæ ſpinæ, è quibus corona Chriſti cõtexta fuit, caput illius ita afflixere, vt animam eius peccata tua pupugerũt: Imo, vt grauius quid addam, delicta hominis, eius maxime qui dãnatur, maiorem illi dolorem in- — *Ambroſ.* — *Chryſoſto.*

cuſſerunt, quã flagella, virgæ, claui, lancea, & quicquid denique ſuppliciorũ ei tulerunt Iudæi, vt merito tunc cogitare vel etiam dicere potuerit illud, Quænam vtilitas in ſan-

*Pſal.*105. guine meo? Illum ne in tot hominũ milibus adeo perire, vt pro nihilo haberent iſti terram deſiderabilẽ, terram viuen-

Philip. tium? Vnde recte ab illo dominus introducitur, homini pec-

Pariſiẽ. catori ſic loquens, O homo, vide quę pro te patior, non eſt dolor ſicut quo crucior. Ad te clamo, qui ꝓ te morior: vide pœnas, quibꝰ afficior: vide clauos, quibus cõfodior: vide lanceã, qua trãsfigor: & cum ſit tantus dolor exterior, extat interius plãctus multo grauior, te dum ingratũ tãtũ experior.

Ariſtot. ¶ Diſce hinc quiſquis es, qui ex ſanguine Chriſti fructum ſperas & vtilitatẽ, timere mortem: quã & Chriſtus dei filius exhorruit, quia naturaliter illa terribiliũ omniũ longe terribiliſſimum eſt. Neq; malum eſt eã tum metuere, tum peſtis tempore fugere, quam Chriſtus etiam non ſemel fugit, iam

*Ioan.*11.7 in Galilæam ſecedens, iam manus Iudæorum euadens. alias per medium ipſorum tranſiens, nonnunquã ſeſe abſcõdens.

Luca 4. ¶ Diſce imminẽte iã mortis articulo, volũtatẽ quoq; tuã vo-

*Ioan.*8. luntati attẽperare diuinæ, Domine, ꝓroga aliquãtulum mihi vitam meam, veruntamen nõ ſicut ego volo, ſed ſicut tu. ¶ Diſce cum egrotas, vel multum orare, vel alios apud te orantes habere, cum videas Chriſtum & hic in agonia, & tandem in cruce iamiam moriturũ pro crucifigentibus ſe oraſſe, animámque ſuam in manus paternas commendaſſe. Præterea quilibet moriturus vltro & voluntarie mortem ſuam mortíſque amaritudinem offerat deo pro remiſſione peccatorum ſuorum: quæ ſane tum efficax eſt medicina magni mali, tum vero deo apprime placens. fieri enim poteſt, vt homo aliquis tam voluntarie mortem obeat, tantaque alacritate dolorem mortis offerat deo, vt eodem momento & mo-

Gerſon. riatur, & de ſalute certus viuat in cœlo. Quicunque ergo apud morituros homines cõmorantur, hoc vnum eis ſæpius ingerant: quia melius eſt longeque vtilius, quã mille cucullis intrudi, quanuis idipſum etiã non vſquequaq; ſit inutile. Non enim ſolum ad pœnitentiã pertinet, pœnã ſibi voluntarie infligere, ſed etiam pœnã inflictam patiẽter ſuſtinere. ¶ Diſce vero omniũ maxime tu peccator, de ꝓpriis etiã dolere peccatis, cũ vides Chriſtũ tantopere afflictũ ex alienis. ¶ Poſtremo diſce pios animi tui affectus iam hodie eleuare,

excitare

excitare & exercere coram imagine Chriſti in mõte Oliueti proſtrati, ſed & alias toto anno quoties montem Olueti præteris huiuſmodi quid ora, O domine Ieſu Chriſte, propter acerbiſſimam agoniam tuam & ſudorem ſanguinis, aufer à nobis omnes dolores noſtros, tribulationes & miſerias. ¶ Sunt qui etiam hodie pietatem ſuam tum declarent, tum exerceant coram venerabili ſacramẽto; quod hoc veſperi inſtitutũ eſſe cõſtat. hoc tamen Chriſtiana habet ordinatio, vt ſacramentũ illud iam tantum colas & venereris in cõmemorationem dominicæ paſſionis. Atque ideo nullũ ſancto affectui tuo modum præſcribo: quin potius ſi te plus afficit mõs Olueti, ora ibidem. Sin magis animum tuum permouet & demulcet ſanctiſſimi ſacramenti præſentia, coram illo precare dominum, & paſſionẽ ſuam recole. At nos iam quoq; paſſionem illam & mortẽ Chriſti, ſanguineúmque ſudorem venerantes, oremus & dicamus, Pater noſter qui es in cœlis.

QVOMODO CAPTVS DOMINVS ET *pontifici ſit præſentatus, atque de negatione Petri.*

Quæ vtilitas in ſanguine meo?

¶ Contemplare hic mihi diligenter, quomodo dominus idemq; deus tuus Chriſtus Ieſus, à peccatoribus capitur ligaturq;: quas ibi ſuſtinet cõtumelias, quę opprobria, quãtosq; dolores: quę illi verbera, iã percutiẽdo, iã huc illuc detrudẽdo, inferũt Iudęi, omniũ qui in ciuitate erãt, velut delectu habito ſceleratiſſimi: quorũ impetum, furorẽ, tumultũ eccleſia adhuc repræſentat pulſibus iſtis, in triduanis iis matutinis fieri ſolitis. Aut nõ Chriſto fuerit moleſtiſſimũ à proprio apoſtolo Iuda tradi, à cæteris omnibus derelinqui, ſolumq́ue ſe in mortem abduci? ſicut iam olim prædixeras per os Dauid ſui fidelis, dicentis, longe feciſti notos meos à me. & per Eſaiam, Torcular ego calcaui ſolus, & nõ eſt vir meũ ex gentibus. ¶ Deinde cõſidera alapã iſtam grandẽ & miſerabilẽ, quã veſanus ſeruus domino dedit, armatus vtiq;, tantã vt totũ concuteretur corpus illius & cõtremiſceret, erũpente dehinc ſanguine & largiter ex naribus emanãte. Oportet autẽ maximã alapã hãc fuiſſe, deinde magnũ quid eã deſignaſſe, quã deus per tres prophetas tanto tempore ante prædixerat. Si enim Iob dicit, Aperuerunt ſuper me ora ſua, & exprobrantes percuſſerunt maxillã meam, ſatiati ſunt pœnis meis.

Pſal. 87. *Eſa. 63.* *Alapa.* *Iob 16.*

Thren.3. Per Hieremiã quoq; ait dominus, Dedit maxillã percutiẽti.
Mich.5. Et Micheas, In virga, inquit percutient maxillam iudicis Iſraël. Et magna itaque & moleſtiſsima domino fuit hæc alapa, non ſine impreſſa faciei cicatrice maxima. Quidq; mirũ,
Gene.19. ſi vel ignis de cœlo lapſus eũ deuoraſſet, Sicut Sodomã per-
Num.16. didit & Gomorrhã, vel terra illũ ſicut Dathan cũ ſociis ſuis
4.Reg.2. dehiſcẽs abſorpſiſſet, vel irruens ex ſylua leo ſiue aper deuo
& 17. raſſet, ſicut de Eliſeo & Chutæis legitur: vel ſubitanea ſta-
Actu.5. tim morte correptus fuiſſet, ſicut Sapphira & Ananias, vel
Matt.21. ſaltem brachiũ ei exaruiſſet, ſicut ficus? Nũquid enim temeritas fuit extrema, ſtolidũ iſtum & abiectiſsimũ ſeruum ſibi tantũ ſumere, vt filiũ dei loqui doceat, ſapientiã dei erudire præſumat, eum à quo omnis in cœlo & terra eſt ſapientia,
Bernar. quiq; linguas infantiũ facit diſertas, inſtituere cupiat? O immenſam dei patientiã, quę nõ ſtatim ſe vindicauit. Et tu igitur infelix homo, humani generis peruerſam malitiã conſidera, domin⁹ Ieſus à ſeruo cæditur, creator à creatura percu
Chryſoſto. titur, à peccatore deus. neq; dubitat hic Chryſoſtomus ſeruum hunc fuiſſe Malchũ. vt eo maior fuerit iniquitas, quo ingratitudo deterior. ¶ Sed iam te quærere audio, (neque enim abſurdũ neque inconueniens eſt, concionatorem talia propter ſimpliciores mouere, quia mirum quam illa manifeſtiſſima fidei ignorent) qui fieri potuit, vt ſupplicia pate-
Augusti. retur Chriſtus, qui vt verus deus, fuit vtiq; impaſſibilis? Verum eſt ſane hoc & Chriſt⁹ quidẽ in natura diuina impaſſibilis eſt & immutabilis. quia autẽ in illo naturæ duæ ſunt diuina & humana, ſic ſecundũ naturam humanã tantum patitur, quãuis exiſtentibus ſic in vnicã perſona naturis duabus, perſona illa propter geminã naturam, deus verus eſt & homo, ideoque ei vtriuſque naturæ officia tribuuntur, vt quũ dicimus, deum paſſum, mortuũ, ſepultũ, quo ad humanitatẽ intelligendũ eſt. Rurſus de Chriſto dicẽtes, quia homo deus eſt, homo cœlum creauit & terram, ad diuinam naturam reſpicimus. Sic verum corpus hominis habuit Chriſtus, carnẽ ſenſibilem, animam humanam, totaque hæc communicatio eſt idiomatum ſeu proprietatum. Sed adhuc quæris, quo tandem modo pati potuerit Chriſtus, quum etiam ratione hu-
Sapien.5. manitatis fuerit beatus, adeo vt glorioſa anima ſua à principio habuerit aſpectum & viſionem eſſentiæ diuinæ, quando & beati nihil mali queant pati: imo ſi fieri poſſet, vt quiſquã

beatorum

beatorum apud inferos detineretur, ab igni nihil aduretur. Ad hęc reſpōdendū eſt, in beatitudine tria eſſe, viſione fruitionem & delectationem. Quāuis ergo anima Chriſti beata fuerit in viſione ſimul & fruitione eſſentiæ diuinæ, ita vt iā beatitudo illa operari hæc duo debuerit in Chriſto, facere ſcilicet, ne anima eius quicq̄ triſtitiæ aut corpus aliquid doloris perſentiret: deus tamen per ſuam bonitatē redimendi generis humani gratia, animam Chriſti vtroq; illo priuauit: ſicq; admirabili quodā & miraculoſo modo fecit, p̄miſitq; animā eius triſtari & corpus pati, neq; quicquā beatitudinē illā animæ influxiſſe in exteriores animæ virtutes, neq; redūdare in corp⁹ quo ad ſenſualitatē. ¶ Quo maiores Chriſto gratias agere debem⁹, quod quū à principio futurus erat corpore & anima impaſsibilis, immortali & ſine omni dolore, tribus tamē & triginta annis p̄pter nos ſolūmodo, gaudiis tātis priuari ſe voluit. Tu vero hinc diſce ſocerū tuū venerari & amare cōſiderans Caiphā hunc, qui quū anni illius pōtifex eſſet, per vices tamen magiſtratū hunc Annę ſocero relinquebat: ſicq; ambo Simoniaci erant, vt qui illū pecuniis coemerant. quamuis id quoque in cōtumeliam & ignominiā Chriſti factū eſt, quod ad Annā priuſquā ad Caiphā ductus eſt. Tibi tamen hoc cōſulitur, & mādato charitatis etiā præcipitur, vt diligas ſocerum tuum. Verūtamen cū eo noli conſiliari, ſed à zelantibus te abſconde conſiliū tuū, ait Sapiens, Diſce hinc ſerue, nō aſſentari domino tuo, ſicut hic Malchus placere volens hero homini, offendit dominū deū: neque ipſe peccauit tantū, ſed peccandi occaſionē ſuo etiam domino dedit, dū ſuper eius malitia cōplacentiam haberet, neq; eum corriperet. fefellit igitur & ſe, & dominū ſuum, ſicut Sapiēs dicit, Simulator ore decipit amicum ſuum. Quāto præſtiterit, fuiſſe hic Annæ durum aliquē obiurgatorem, quā aſſentatorē, qui eum in p̄poſita malitia cōfirmauit: iuxta illud Sapientis, Melius eſt à ſapiente corripi, quam ſtultorum adulatione decipi. quia ſicut ſonitus ſpinarum ardētium ſub olla, ſic riſus ſtulti. ¶ Diſcite exemplo hoc potentes, non quibuſlibet credere, qui blandiuntur: quia dici nō poteſt, quanta hęc ſit in aulis principum peſtis adulatio, quę excæcat omnes, ſi modo verum eſt illud Auguſtini, plus perſequi linguā adulatoris, quā manum perſequētis. Quid multa? hoſtes noſtri ſunt omnes aſſentatores & ſcintillæ diaboli, inquit

Auguſti. *Eccle.* 37 *Prou.* 2. *Eccle.* 7. *Auguſti.*

Hieron.ſu per Eſa. Hieronymus. & rurſus ſuper pſalmos, nihil eſt quod tam facile corrumpat animos ſicut adulatio: quia plus adulator lingua nocet quã perſequutor gladio. Sed nõ eſt plura iã de iis *Seneca.* dicendi locus, dũ non ſequũtur domini illud Senecæ cõſiliũ, Claudendæ ſunt aures adulatoribus. Prohdeum immortalẽ, quoties cũ potentiſſimis cõueniret & magnatibus, ſi per ſeruos liceret & adulatores? ¶ Diſce præterea cõſilia euãgelica *Matt.5.* nõ debere ad literã intelligi, ſicut hic aperte vides. Chriſtus enim cũ cõſuluiſſet cæſum in maxilla vna porrigere debere percutienti & alterã, id tamẽ hic ipſe nõ fecit: neq; illud tantum nõ fecit, verbis inſuper eũ adoriri cœpit & dixit, Quid me cædis? ipſo ſic opere docẽs nõ ſe voluiſſe cõſilia ſua ad literã tantum debere intelligi, quãdo ſic ea neq; ipſe ſeruauit: ſed ſuccoſus ille & ſolidus intellectus eſt quiſque animo ſuo ſic inſtitutus ſit & cõparatus, ne quicquã ꝓximo neget, quin potius id quoq; ad ędificationẽ proximi paratus ſit ſufferre. *Auguſti. in ſermone domini in mõte.* Sic autẽ Chriſtus quoq; bene obfirmato animo fuit vtique, dum nõ maxillas tantum percutienti, ſed & corpus totũ pro nobis tradidit affligẽtibus. & ita plus intelligi debet de pręparatione cordis, quã exhibitiõe operis. Dictu mirũ eſt, quã dici multa poſſent de neochriſtianorum inſigni tum ſtoliditate, tũ imperitia, qui quęlibet Chriſti cõſilia pręcepta facere cupiũt: quibus ſi nõ reſiſteremus, breui futurũ eſſet, vt ab iis omnino profligaremur. Et tamen vtut clament ipſi cõſilia Chriſti omnia pręcepta eſſe, nec cõſilia tamen ſeruãt, nec præcepta, ore tantũ Chriſtũ confidentes & fidem. lites enim & cauſas agunt pro iudiciis. fratres iſtos hortenſes, cõmunitatem rerum omniũ introducere molientes, minus omnibus ferre poſſunt, cane peius oderũt & angue. Miſerã iſtã tumultuantium ruſticorũ turbam quã excitauerant ipſi, nõne trucidarunt quoque? nõne arma cõtra eos mouerũt vt alij? non quidem in hoc peccantes, ſed tamen ſibi ipſis aduerſati. Lutherus cũ negaſſet bella aduerſus Turcas eſſe gerenda, paulò pòſt miſerãdas ruſticorum cohortes ſui ipſius ſcriptis ſeductas, neq; ſemel ab ipſo defenſas, cædi trucidari, occidi iuſſit, indulgentias nobilibus omnibus in hoc elargitus, qui imperitum & rude vulgus mactarent, cęderent, perderẽt. Ad hęc ſathanę eos tradidit. O hominẽ nequiſſimũ, indulgẽtias paulò antè in bono vſurpatas, ſuſtulerat: deinde eaſdem cõferre conatur ſuper occidendis trucidandiſq; miſeris hominibus.

Sed

Sed quid mirū? qualis euāgeliſta, tale ipſius eſt euāgeliū. peri culum eſt, ne precioſus Chriſti ſanguis in iis & omnib⁹ eorum ſequacib⁹ perierit. Nos deū ſubinde oremus, vt nos ab omni infidelitatis & hereſeos cōtagio cuſtodiat, ne in nobis quoq; ſanguis Chriſti depereat. Colam⁹ & veneremur glorioſam Chriſti paſsionē, ne de nobis ille conqueratur & dicat, Quæ tādē vtilitas in ſanguine meo? oremus igitur & dicamus, Pater noſter qui es in cœlis, ſanctificetur nomē, &c.

DE FALSIS TESTIMONIIS SVPER *Chriſto adductis, & de illuſione eiuſdem.*

Quæ vtilitas in ſanguine meo?

¶ Euigila, erigere, & excitare anima fidelis, contemplare quæ & quāta pro te ſubiit ſupplicia dominus deus tu⁹ Chriſtus Ieſus. adductus enim eſt ad iniquiſsimū & Simoniacum pontificē Caipham ſimiliter & Annā, iſtius in omni impietate ſocium, vtriq; tamē ille etiā inique rogatus, verbū malum nullum fecit, neque ſe indignū. Aut non moleſtum fuerit domino, anxie adeo ſuper ſe vndique conquiri teſtimonia? Non fuerit illi ingratum, à poſterioribus duob⁹ teſtibus & verba ſua & ſentētiam ſibi non inuerti tantum, ſed etiam in ſenſum alium diuerſum quoque torqueri? Nō ei ima cōmouerit viſcera, dum clamarent ipſum reum eſſe mortis? Iudæi enim quamuis forenſis iudicij ad capitis condēnationem poteſtatem non habebant, penes ipſos tamen erat ius decernēdi ex legis præſcripto, quo facto, reum capitis declaratum Romano offerebant præſidi. Meditare quid ignominiæ, doloris & triſtitiæ ſuſceperit dominus, dū cōſpueretur, velata facie alapis cæderetur, cæteriſq; modis omnibus indigniſsime tractaretur. ſiquidem cōmunis hæc doctorum ſententia eſt, captū eſſe ſub nocte media dominum, atque adductū ad Annam: ibidē rem productam vſque ad primā mediæ noctis horam: dehinc primates & potentiores (ita vt fit) dormitum ſe cōtuliſſe, innocētem vero dominum furibūdis ſeruis cruciandum, affligēdum, & pro nutu veſaniæ ſuæ tractandum reliquiſſe: ſicut adhuc Hieroſolymis locus peregrinantibus oſtēditur, in quem reliqua noctis illius parte dominum abdiderunt, tantiſper dum mane facto illum rurſus educerēt.

¶ Diſce hinc falſum teſtimoniū neq; de alio dare, neq; in illud cōſentire, quia falſus teſtis interibit, & falſitas hęc impune non abibit: tribúſque adeo falſidicus teſtis fit obnoxius:

deo quem contẽnit, iudici quem decipit, innocenti quem lę
Pro.2.18. dit. Cõſideret igitur quiſq; quid agat, quídve teſtetur, quo-
Iſidorus. niam quicquid alter dãni patitur, hoc ille reponere tenetur, qui teſtimoniũ de eo falſum perhibet. Sed hic iam quæſtio naſcitur, Quando ſenatus Iudæorũ totus & põtifices anxie adeo teſtimonia ſuper Chriſtũ conquiſiſſent, tandẽq; duos teſtes iniquos produxiſſent, qui fit quod eorũ & quę de tem plo adduxerant teſtimonia, neq; apud Pilatũ neque Herodem, vel verbo meminerit minimo? Reſpondetur ad hoc, Quoniã poſtquã Chriſtus filium dei ſe eſſe dixerat, omiſsis prioribus, vnico illi inſiſtebãt, quod & pro blaſphemia habebãt: videbãturq́; ſibi ex eo fundati eſſe in accuſando Chri ſto, & in quo maiorẽ haberent apparentiã iuſtitiæ, quam in tẽpli deſtructione, ſicut & ad extremũ corã Pilato plurimũ illud exaggerabant. Verũ omnia hæc ita hic fiebãt, ſicut in cauſa iniqua accidere ſolet. carebãt omni fundamẽto, quere lam ſolidã nullã habebãt. ex liuore & odio faciebãt omnia. Quid igitur mirũ, ſi ita ex vno errore in aliũ prolapſi ſunt,
Act.5. rati ſeditionẽ moliri Chriſtũ, ideoq; affligendũ, vt Theodã & Iudã Galilæũ? ¶ Diſce præterea hinc nõ blaſphemare do minum & Chriſto ſuppliciũ ſuũ, ſanguine, anguſtiã, & mor tem nõ exprobrare iurãdo. quiſquis enim temere vel in cõ ſiderate vel ex conſuetudine praua iurat, capitaliter peccat, ſicut ſecundo decalogi præcepto docemur. Iudæi ſane grauiter in blaſphemos animaduertebãt, audientes quoq; blaſ-
Leui.24. phemari deum, ſcindebãt veſtimẽta ſua. Atq; ideo hic etiam quãuis Chriſtus deum nõ blaſphemauerat, ſed honore debi to affecerat, Caiphas vt blaſphemiã vel ſuo geſtu & exẽplo perſuaderet circunſtantibus, ſcidit veſtimẽta ſua. Mos ille ſi nunc quoq; duraret hoc infœlici & impio ſeculo, vnde tot petẽdi forẽt ſartores, qui ſciſſas ex blaſphemia veſtes nobis conſuerẽt? tam inoleuit perdita iſta peierandi cõſuetudo, vt laudi ducatur & virtuti. ¶ Diſce autẽ & deum colere exem plo Chriſti, qui verbis inique ſuper ſe teſtãtium nihil omnino reſpõdit, adiuratus autẽ à põtifice per deum viuum, dedit gloriã deo, & cõfeſſus eſt (in quo ei ſumma vitæ ſuæ ſtabat) eſſe ſe filium dei. Et tu igitur dare deo gloriã ne dubita, veritatem libere fateri caue diffidas, etiam capitis tui periculo: quia quiſquis Chriſtum cõfitetur coram hominibus, cõfitebitur illum deus quoque corã patre ſuo qui eſt in cœlis.

Diſce

Diſce nihil intermittere metu hominum, quod facere teneris, tales enim iis comparantur, qui faciem Chriſto ſuam velarunt: cuiuſmodi ſunt, quos plene confiteri pudet, & alia opera bona exercere, vt in vrbibus & oppidis Lutheranis quidam faciunt: qui dum catholici haberi cupiunt, cum cæteris tamen catholicis nõ communicant: neque ſuos relinquētes hęreticos ad illorum ſacra veniunt, domi potius cum ſuis confitentur & ſacramētum ſuſcipiunt. Ij quid aliud faciunt, niſi quod iuxta verbum Ioannis, magis amāt gloriam mundi quam dei? Quanuis poſſent nõnulli hoc prætexere, ſe in hoc male non agere, dum illud in cœnobiis facerent, metuentes ne ſi id magiſtratus eorum & noui epiſcopi reſciſcerent, etiam ablato ab eis cœnobio, abigerētur ab illis. *Luca 12.*

¶ In vniuerſum tamē quilibet Chriſtianus nõ plane, neque integre cõfitens, Chriſto faciem ſuā velat. Quid autē etiam hoc proderit homini, ſi totum mundum lucretur, animā interim ſuam perdat? Quis dubitat vero in tanto inſaniētium ſeruorum tumultu, dominum, dum cæderetur, hinc inde truderetur, & indignis modis tractaretur, rurſus ſanguinem ſuum effudiſſe, tam crudelem præcipue ſuſcipiens alapam? Nos pro amariſsima ſua paſsione & ſanctiſsimo ſanguine effuſo, gratias agentes illi, dicamus, Pater noſter, qui, &c. *Ioan. 12.* *Matth. 8.*

QVOMODO ABDVCTVS AD PILATUM *dominus, inde ad Herodem miſſus, & ab eo rurſus ad Pilatum ductus, ad extremum poſt flagra & illuſiones multas corona ſpinea ſit coronatus.*

Quæ vtilitas in ſanguine meo?

¶ Hic iam bis ſanguinē ſuum precioſum effudit dominus, inter flagra & ſpinas coronę. Vbi tu contemplare, quo contemptu, quanta ignominia ductus ſit ille clara luce in prætorium Pilati coram toto populo: quia tunc Hieroſolymis ad diem ſanctum & ſolennem feſtiuitatē, totus Iudæorum populus cõuenerat. Chriſtus vero iam prope ſpiritu carebat, tota nocte nihil dormierat, ſed tractatus, huc illuc abductus à Iudæis pene vſque ad auroram fuerat. Quanta autem pro ſummis ſuis beneficiis recepit opprobria? quē non ſuſtinuit contēptum? dæmoniacos eorum liberauerat à ſpiritibus immūdis, cæcos, claudos, ſurdos, mutos ſanauerat, leproſos mūdauerat, febriētes paralyticos curauerat, ſuſcitarat mortuos

fame afflicta nunc quatuor, nunc quinq; hominum milia ſatiauerat, optimis quibuſque doctrinis inſtituerat. Et pro omnibus illis viciſsim ab eis accuſatur, cæditur, illuditur.

Herodes. ¶ Cogita hic & meditare, quomodo Chriſtũ Herodes pro ſcurra habuerit, quomodo petito ab eo ſigno cõtempſerit, ſapientiã dei, veſte alba indutum Pilato remittẽs dominum. Fuit autem Herodes hic filius eius, qui infantes trucidauit *Mat. 2.* innocẽtes, cuius furorẽ vt euitaret Chriſtus, in AEgyptum fugit: quẽ ſicut infantẽ inquiſiuit pater, ſic filius iſte in eiuſdem mortem cõſenſit. Hic ille Herodes fuit, qui Iacobum occidit apoſtolum, vidẽſque placere hoc Iudæis, apprehen *Act. 12.* dit & Petrum. Tantum vero iuſto dei iudicio condignũ tantis ſceleribus ſuſtulit præmium. grauiſsimo enim correptus eſt morbo, membra ei omnia facta ſunt tremula vermes & pediculi nati in omni corporis parte, ſpiritus interruptus, & totus fœtore corruptus anhelitus, adeo vt illum ſuſtinere nemo poſſet. ¶ Iniquitatem præterea meditare & conſidera tumultuantium Iudęorum, qui qua erãt tum peruerſi- *1. Tim. 16.* tate, tum cæcitate, maluerunt præ Chriſto Barabbam eligere, eum qui mortẽ ſcelerib⁹ & flagitiis meruerat, pręponentes illi qui omnia viuificat, idq́ue tantum perſuaſi conſilio phariſæorum. Quam diuerſum vero eſt, quod nunc agunt, ab eo quod die Palmarum conclamauerant, Benedictus qui venit in nomine domini. Hodie pro latrone cõtemnitur & homicida, pro ſeductore habetur, quem benedictũ pauculis ante diebus dixerunt, eum nunc tolli & crucifigi poſtulant. ¶ Vide & infœlicem Pilatum, quomodo ipſe quoque furore tumultuantium Iudæorum compulſus eſt, ne expectaret reſponſum Chriſti, quod vel ſolum ipſum à propoſito con- *Auguſt.* uertere potuiſſet. Sic Augu. inquit, Credo, cum dixiſſet Pilatus, quid eſt veritas, in mentem illi veniſſe continuo conſuetudinem Iudæorum, qua ſolebat eis dimitti vnus in Paſcha. Et ideo non expectauit vt reſponderet ei Ieſus, ne mora fieret, cum recoluiſſet morem, quo poſſet eis per paſcha dimitti, quod eum valde voluiſſe manifeſtum eſt. Doctores alij hic ſe exercent, in eo quid dominus Pilato reſponſurus fuerat ſi expectaſſet. In euangelio Nazaræorum aiunt nonnulli ſcriptum eſſe, quoniam reſpõderit, veritatem de cœlo eſſe, & nõ in terra. Quidam affirmant eum dicturum fuiſſe *Ioan. 14.* illud, quod eſt apud Ioannem, Ego ſum via, veritas, & vita.

¶ Quæris

¶Quæris autẽ, cur tandẽ Pilatus reſponſum hoc de veritate non expectarit. Reſpõdetur, ſicut iã ex Auguſtino adduximus, ſciuiſſe eum quod ex odio & inuidia traditus eſſet à Iudæis, ideoq; modis omnibus vel hac ſola dimittẽdi aliquẽ vinctum cõſuetudine elaboraſſe vt Chriſtus dimitteretur. Vbi prudentiã aduerte Pilati. nõ enim dicebat, Dimittite illi, ſi quicquã peccauit propter imminentẽ feſtiuitatẽ: ſed primo illum excuſat, dicens nihil ſe in ipſo inuenire morte dignum. Mox ex ſuperabundanti cupit dimitti eum, ſi non ob ſuam innocentiam, attamẽ propter feſtum inſtans. Deinde latronem eis proponit improbũ & infamẽ, homicidam Barabbam, ratus ipſos odio tanti facinoris potius innocentem dimiſſuros dominum, quã tot flagitiis notatum latronem Barabbam. Vtque eos magis mitigaret, regẽ illum vocat Iudæorum. quaſi diceret, Si cuiuſquã eſſet hic reus ſceleris, ad quem potius res hæc pertineret, quã ad me Romani Imperatoris in hac parte vicarium, cui vel maxime aduerſum eſt, ſi quis regẽ ſe eſſe iactitet? Tamen id quoque omitto, neque accuſo: quanto magis vos pios in illum eſſe decet, & eundem dimittere? ¶ Chryſoſtom⁹ etiã aliam adhuc rationem affert, cur reſponſum nõ expectarit Pilatus. ob rei ipſius magnitudinem & grauitatem. ait enim, Hoc pacto dominus Pilatum paucis verbis allicit, vt petat, Quid eſt veritas? Sed primum rei ipſi inſtat. rogauit autem, quoniam tempus id poſtulabat, tunc eum de Iudæorũ manibus eripere cogitauit, ideo exibat. Sunt qui opinẽtur Pilatum audito illo ex domino, de duplici regno, putaſſe ad ſe nihil pertinere, ſicque ex contẽptu abiiſſe. Neque deſunt quidã exiſtimantes indignum fuiſſe Pilatũ, qui reſponſum hoc audiret, eo quod cum iudicij ſui modũ & formulam à veritate eſſet auſpicatus, ab eadem de hinc decidit ipſe. Alij ex præſumptione ipſum hoc autumant feciſſe. Nõnulli, inquiũt, Pilatum ratum ſe à Chriſto aliquid hic auditurũ ex lege & prophetis, quorum ſcripta nihili faciebat, quoniam Gentilis erat. Quicquid id ſit, ex quo fecit hoc Pilatus, cõſtat male ipſum in eo feciſſe, quod reſponſum nõ expectauit. ſemper enim deinceps à veritate defecit, Chriſtumq; mox ſeruis flagellãdum, illudendũ & coronandum tradidit. ¶ Ob oculos cordis animique tui hic tibi propone & contemplare præcipuum quendam dominicæ paſsionis articulum. Quomodo ſanctiſsimũ Chriſti corpus columnæ iniectũ &

Chryſoſto.

Chryſo.

aſtrictũ, flagris cæſum eſt duriſsime, ad ipſam vſq; precioſiſſimi ſanguinis largiſsimã profuſioné, quãdo tunc implebantur verba Chriſti, quę dixerat ante diſcipulis ſuis, Filius hominis tradetur Gentibus, & flagellabitur. Gentilis erat Pila
Matt.20. tus, Pilati ſerui flagellantes dominũ, Gentiles erant, volẽtes in hoc placere Iudęis. Dicunt doctores largã hanc ſanguinis Chriſti in ſua flagellatione effuſioné, ſatis futurã fuiſſe pro totius humani generis redẽptione. Hinc quæres igitur, cur mortuus ſit Chriſtus. In hoc ſane tu imméſam cõſidera iuſtitiã dei, qui cũ redimere hominé, & ex faucib⁹ diaboli potuiſſet ſanguine illo Chriſti in coronatione, & inter flagra effuſo eripere, vt tamen diabolo ſatisfaceret, ipſumq́; vinceret potenter, voluit eundé & morte ſua innocentiſsima ſuperari, atq; ſic hominé ab ęterna morte liberari. Iterũ interrogas, quare Pilatus qué ſciebat innoxiũ, tã duriter cædi voluerit & coronari. Eo nimirũ, quod ipſe prob⁹ ac vir bonus non erat, aſpiciens furibundos inſanientiũ Iudęorũ animos, quos nolebat offendere. Videbat ille apud eos nihil proficere innocentiã Chriſti, neq; eos feſtiuitati iam imminẽti parcere velle, quod tamen Herodes fecit, nolés niſi poſt paſcha
Act.12. iudicare & occidere Petrum. Videbat nihil ſe promouere, etiam in electioné propoſito homicida: ſicq́; cogitabat fieri haud poſſe, vt pace Iudæorum illũ ſineret impunitũ abire. oblitus itaq; omnis iuſtitiæ, vt ſatisfaceret furori Iudæorũ, contra & præter æquitaté, innocenté tradidit flagellãdum. ¶ Conſidera hic quoq;, quomodo ſanctum & hactenus inuiolatum Chriſti caput craſsis & duriſsimis ſpinis coronatum eſt. Spinæ autem iſtæ erãt marinæ, præacutæ, longe ad proportioné fere minimi digiti, ſicut adhuc videntur in ciuitate Vuerdæa Sueuiæ, in monaſterio ſanctã crucé, vbi eas Fridericus Imperator dono dedit. illæ caput Chriſti acerrime pupugerunt, & vndiq; vulnerauerunt, quia eas ſumma violentia ſerui vſq; ad cranium adegerunt, emanãte ex omni parte ſanguine Chriſti ſanctiſsimo. Potuit in hoc maximo dolore dicere dominus, Quæ tandé in te redũdat ô peccator vtilitas? ſanguiné in te meũ perire ſinis, qué ego propter te pro fudi copioſiſsime? Sunt qui aſſerant Chriſtũ vulnera habuiſſe quinquies mille, quadringenta, ſeptuagintaquinq;. illa ſi tu pietate motus honorare velles, orares quotidie quindecies orationé dominicam, & ſic cuilibet vulneri

oratio daretur dominica vna, euoluto anni circulo. tantum enim conficiunt quindecies 365. Neque vero mirũ eſt, tot Chriſtum habuiſſe vulnera, qui pro innumeris ſatiſfacere venerat peccatis, vt iam dicere potuerit illud Dauidicũ, vim faciebãt, qui quærebant animã meam. Nónne quæſierunt animam Chriſti, lancea in latere, clauis in manibus & pedibus, in capite ſpinis, in facie alapis, flagellis & virgis toto corpore? Atq; inter omnia hæc ſupplicia ad te ô duriſsime peccator clamat dñs, Quę obſecro vtilitas in ſanguine meo? *Pſal.37.*

DOCTRINA.

¶ Tu hic diſce vulgi agnoſcere inſtabilitaté, quem enim iã diligit, paulò pòſt pluſquã agreſti & vatiniano odio perſequitur. Maledictus itaq; quiſquis cõfidit in homine, quoniã inconſtantia principum vernæ tempeſtati ſimilima eſt. Ecce quã glorioſe dominum in vrbem comitabantur Iudęi die Palmarũ. Quam ignominioſe illum viciſsim nunc tractant? Aut quis vnquam chariorẽ habuit dominũ ſuum quã Iudæi Dauidem? & tamen cũ primũ ſe aduerſus patrem ſuũ cõmouiſſet Abſalon, totus cũ eo erat populus Iſraël à Dã vſq; Berſabee, & ſic iam ſené perſequebantur adeo, vt fugere cogeretur è regione ſua cum paucis viris exercitus ſui. Eat iã quiſquis volet, & cõfidat in applauſu populari. Diſce deinceps hoc exẽplo orare dominum, ne te pungãt ſpinæ néue affligant flagra peccatorũ, quia multa flagella peccatoris, inquit Dauid. Si autẽ te deus ob peccata tua flagello ferit pœnæ temporalis, feras modeſte. quãdo enim innocẽs dominus tam patiens fuit in alienis peccatis redimẽdis, quid nos facere æquũ eſt pro propriis? quomodo ſe Dauid quoque in flagella paratũ eſſe dixit, & dolorẽ ſuũ oculis ſuis cõtinue obuerſari. atq; ideo, Paratũ, inquit, cor meum deus, paratum cor meum. Moueant ad hoc te, quæ Chriſtus pro te innocẽs ipſe paſſus eſt ſupplicia. Moueat te amor dei qui homines ſæpe ex charitate affligi ſinit, vt pater filios ſuos, quemadmodũ pulchre ad Hebræos ſcribit Paulus, adducẽs in hoc dictũ Sapientis, Diſciplinam domini fili mi ne abiiceas, nec deficias cum ab eo corriperis. Quem enim diligit dominus, corripit: & quaſi pater in filio complacet ſibi, flagellat vnumquenque quem ſuſcipit filium. *Hiere.17.* *2. Re.17.* *Pſal.31.* *Patiẽtia.* *Pſal.32. & 107.* *Heb. 12.* *Prou.3.*

¶ Diſce præterea neque ſalutare, neque adorare dominum ridicule, ſimiliter non aliud cogitare animo quam lingua

ores, neq; aliud præſtare opere quã verbis profitearis. Nos autem cõmunibus iam votis largiſsimam illam precioſi ſanguinis Chriſti profuſionem venerantes, oremus quatenus, à nobis flagella peccatorum noſtrorum auferat pius ac propicius deus, dicamusq;, Pater noſter qui es in cœlis, &c.

QVOMODO POST TANTA *ſupplicia exhibitus Iudæis à Pilato dominus, ad extremum morti eſt adiudicatus.*

Sed quæ vtilitas, clamat adhuc Chriſtus, in ſanguine meo?

¶ Hic iam contemplare anima fidelis, quam miſerabilis hic fuerit aſpectus, dum Pilatus ex prætorio Chriſtũ educeret ſpinis coronatũ, totumque iam ſanguine madenté. Ecce homo, quam inhumana paſſus eſt ſupplicia. Ecce hominẽ illũ,

Iordanus. qui cum ſit etiã deus, quid nõ pro te ſuſtinuit? Ad hanc exhibitionẽ Chriſti repræſentãdam, adhuc quotidie eccleſiaſtico ritu in ſancto miſſæ officio, ſacramẽtum iamiam cõfectum, toti mõſtratur populo, & ad deſignãdum, quia ſacrificium eſt. ipſo itaque velut geſtu exprimere & dicere videtur ſacerdos eleuãs corpus domini. Ecce homo. Homo, inquã, hominẽ illum vide, eũdemq; deum & creatorẽ tuum Chriſtũ Ieſum, pro te coronatũ ſpinis, flagris cæſum, & ad extremum oblatum in ara crucis. Atque ſicut illa vere facta ſunt, ſic eundẽ nunc in hoc altari offero ſub ſpeciebus panis & vini velatũ. ¶ Cõſidera deinde quã inique Chriſtum accuſarint Iudæi, dicẽtes quod ſe fecerit filium dei, cũ tamen à deo patre deus ipſe ab æterno genitus fuerit, quod

Mat. 3. & paterna vox teſtata eſt, Hic eſt ille filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipſum audite. Et idẽ ipſe profeſ-

Ioã. 5. 10. ſus eſt miraculis ſuis, teſtimonio Ioãnis & ſcripturæ ſacræ. Ex horruit hic quidẽ primulum Pilatus, & obſtupuit, cogitauitq;, Si hic filius dei eſt, nimium eſt quod flagris & ſpinis duriter adeo ipſum tractaui. Et tamen dictu mirum eſt, quã verſatili ſimul & verſuto animo Pilatus, verſa ſubinde mẽtis ſuæ ſententia, arrogãter poteſtatẽ ſibi iactarit eſſe & dimittẽdi & cruci affigendi Chriſtum. vt ſic nullã mereatur apud deum excuſationẽ, vel ſepties etiam lotus in Iordane. Cogita inſuper & vide Iudæorum inſignẽ cæcitatẽ, qui dũ modo Chriſtum cruci adiudicatum haberẽt, non dubitarũt

Chriſtum

Chriſtum pariter & deum abnegare, dicētes, Quoniam regē non habemus niſi Cæſarē. Quondā cum Samuelem nollent amplius Iudæi iudicē, petentes regē, audierunt ex irato domino Samueli dici illud, Non te abiecerūt, ſed me, ne regnā ſuper eos. Quod ſi ergo iam olim id accidit ſuper vno petito rege, quāto plus iſti ad iracundiā prouocauerunt dominum, dum abnegātes Chriſtū, obliti dei, Cæſari ſe ſubmiſerunt gētili & idololatræ? Merito igitur etiam nunc Iudæi extorres & exules regiōe ſua, ſacri Romani imperij ſerui ſunt, neq; terrā amplius ſuam, nec ciuitatē, nec tēplum, neque ſacerdotium, nec altare habent, nec ſacrificium, neq; regē: iuxta quod eis prædixerat Daniel, dicens, Poſt hebdomades ſexagintaduas occidetur Chriſtus, & nō erit eius populus qui eū negaturus eſt. Promiſſum ſibi Meſſiā habuere Iudęi, & idē popul⁹ Chriſti elect⁹ eſſe debebāt, qđ hic corā Pilato abnegarunt, nolētes Chriſtū habere regē, cū dicerēt, Regē nō habem⁹ niſi Cæſarē. Nō ſunt itaq; iā amplius populus dei, ſed Gētiles in populum dei electum aſſumpti ſunt. ¶ Tu vero interim hic mihi cōſidera, quomodo Pilatus & Iudæorū furore exaſperatus & alias ethnicus, cōfeſſus tamē eſt innocentē eſſe Chriſtum, omnemq; in Iudæos culpā retorquēs, quāuis à propria preſſus cōſcientia, manus tamē ſuas lauit: in hoc multo melior ſynceriorq; iudicibus quibuſdā Chriſtianis, qui ſine omni horrore cōſciētiæ, falſum iudicāt & pauperes opprimūt. Nota tamē, quod Tertullianus in Apologetico cōtra gētes, cap. 21. inquit, Et omnia ſuper Chriſto Pilatus, & ipſe iam pro ſua conſcientia Chriſtianus Cæſari tunc Tiberio nunciauit. Vide, Pilatum dicit Chriſtianum, licet aliquæ hiſtoriæ dicunt, quod ſibi mortē cōſciuerit. Ioſephus meminit, quomodo poſt decimū annum à Iudæa receſſerit in Romā, mortuo iā Tiberio. nil aūt de morte eius agit. ¶ Sed ecce quāto furore perciti fuere Iudæi, nō Chriſtū tantū & deum abiurauerunt, ſed filios quoque ſuos maledixerunt, dicētes, Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros. ſi enim quilibet ſanguis innocens effuſus ad deum clamat de terra, ſicut Abel ſuo ſanguine teſtatur, an non ſanguis Chriſti etiamnum in hodiernum diē clamat ad deū, & vindictā petit ſuper peccato? Dices autē, quomodo poteſt iſta parētum culpa quicquā nocere filiis, quādo dicit dominus, Quia nō portabit pater iniquitatem

1. Reg. 8. *Dan. 9.* *Tertull. Pilatus.* *Li. 18. c. 8* *Gen. 4.*

filij, neq; filius iniquitaté patris, ſed anima quæ peccauerit ipſa morietur? Reſpondeo patré nõ oportere ſufferre filij ſui iniquitaté ad pœná æternã: quia ſic quiſque onus ſuum
Eze.18. ſuſtinet, & ſic Ezechiel accipiẽdus eſt. Interea tamẽ in pœ-
Galat.6. na temporali ſæpe parentũ peccata in ſe recipiunt liberi, ſic filius Dauid mortuus eſt propter peccatũ parentis, ſecũdum
2.Re.12. quod Nathan dixerat ad Dauidé, quoniá blaſphemare fe-
3.Re.11. ciſti inimicos nomen domini, propter verbũ hoc, filius qui natus eſt tibi, morte morietur. Sic pepercit domin⁹ Salomo-
3.Re.11. ni viciſsim propter Dauid patrẽ ſuũ dicẽs ei, Quia habuiſti hoc apud te, & nõ cuſtodiſti pactũ meum & pcepta mea quæ mãdaui tibi, diſrũpens ſcindã regnũ tuum, & dabo illud ſeruo tuo. Veruntamen in diebus tuis non faciam, pro-
Filij puniũtur pro parẽtibus. pter Dauid patrem tuũ. ¶ Sicut ergo pater promereri poteſt filio ſuo apud deũ, vt ei feliciter omnia ſuccedãt, ita rurſus demereri poteſt vt pereat, ſimiliter & mater. Quomo-
3.Re.14. do dixit deus, Ecce ego inducam mala ſuper domũ Ieroboã,
Gene.9. & percutiam de Ieroboam mingenté ad parieté. Simili modo cũ peccaſſet Cham, patrem ſuũ Noe inebriatũ deridẽs, dixit Noe, Maledictus Chanaam, ſeruus erit fratrũ ſuorũ. Cham peccauerat, & Noe filiũ poſt Chanaã maledicit. Idé
Pſal.108. non paulò apertius in Pſalmis inſinuat Dauid, inquiens, Fiant filij eius orphani, & vxor eius vidua. nutantes trãsferantur filij eius & mendicens, eiiciãtur de habitationibus ſuis. Et infra, Fiant nati eius in interitum, & in generatione
Auguſti. vna deleatur nomé eius. Vbi Auguſtinus manifeſte patere inquit, quomodo reddãtur peccata patrũ in filios. Huc pertinet, quod ſi patrem filius in malitia vitæ & morũ impro-
Exo.20. bitate ſequatur, peccatũ quoque illi ſufferre tenebitur, ſecundũ quod in lege deus ſic loquutus eſt, Ego ſum domin⁹ deus tuus, fortis zelotes, viſitans iniquitatem patrũ in filios, in tertiam & quartam generationé eorum qui oderũt me. Quia igitur filij & poſteri Iudæorũ, eorũ quoq; maligni-
Iudæi mali. tatis erant hæredes, ſimul cum ipſo lacte materno ſugentes inuidiã erga Chriſtianos, & baſphemiã in Chriſtũ, ſicut etiamnũ videmus eos ita liberos ſuos inſtituere, vt inter primos ſtatim garritus maledicere diſcãt Chriſtianis, Chriſtũ & Mariã contemptui habere, ſacramenta ſpernere. Quid mirũ, ſi ſuper filios eorum & filios filiorum ſanguis Chriſti
Pſal.108. deuenit, iuxta illud Pſalmi, In memoriã redeat iniquitas pa

trum

trum eius in conſpectu domini, & peccatum matris eius non deleatur. Nõne tibi innocens Chriſti ſanguis ſuper Iudæos veniſſe videtur, in ipſo iam olim excidio Hieroſolymitano, vbi eorum vltra vndecies centum milia occiſa ſunt, venditis aliis, aliis captis, nonnunquã Iudæis triginta vno denario diuenditis, ſicut ipſi antea Chriſtũ triginta denariis Iudæ exhibitis mercati fuerant? Non etiã Iudæorum capitibus adhuc imminere tibi videtur ſanguis Chriſti, dum per vniuerſum terrarum orbem exules profligati ſunt? dum ſic vbique habitant, nuſquã (vt ille aiebat) habitant, ſed & in metu, timore & tremore peregrinantur inter Chriſtianos, à Turcis vero adhuc durius tractãtur. quod ſi non eſſet, neque apud Turcas miſerrimis acciperentur modis, nõ eſt quod eorũ quenquam putes inter Chriſtianos cõmoraturum, quod iſtis eſt vel natiuũ Chriſtiani nominis odium. Væ autẽ, væ inquam quibuſdam principibus noſtris & optimatibus ciuitatum ac nobilibus, qui tantam fœnoris & vſuræ licentiã relinquunt Iudæis, ſubditos ſuos miſere ſic perdi & corrumpi ſinunt, plus plerunque eis liberatis præbent quam Chriſtianis. Væ eis, dum patiuntur iſtos ſanguinem Chriſtianorum ſugere.

¶ Iam vero hic mihi cõſidera, quomodo deus, creator, idẽq; redemptor tuus, iudex futurus totius orbis terrarum, viuorum mortuorúmque omnium, hic condemnatur ab effœminato & inconſtanti preſide Pilato, qui & innocentem illum hactenus ſemper cõfeſſus erat, & tantum regem Iudæorum appellauerat, Mane enim præſentantibus Chriſtum ſibi Iudæis dixerat, Nullam in eo cauſam inuenio. ſimiliter fecit cum reducerent eum ab Herode, ita vt prius ter innocentẽ eſſe eum confeſſus ſit, quam ſineret flagellari primum. Dixit etenim ſemel, Cauſam in eo mortis nullã inuenio, emendatum autem dimittam. Deinde cum ex Chriſto quæſiuiſſet, Quid ſit veritas, egreſſus ad Iudæos, rurſus dixit, Cauſam nullam in hoc homine inuenio. Iámque laturus ſententiam, iterum innocentem ſe quoque profeſſus eſt à ſanguine iuſti huius. Nunc vero omnibus iis prætermiſſis, tantũ metu & timore humano ſententiam tulit cõtra deum, aduerſus Chriſtum & ſuam ipſius cõſcientiam. iuxta petitionem Iudæorum, Chriſtum adiudicauit ſupplicio & ignominioſæ morti crucis. Quid tu hic Pilate miſerande facis? quid tu audes? quantum tibi ſumis? Cæſarẽ metuis, deum offendis ma-

Chriſtus quinquies excuſatus à Pilato.

Lucæ 23.

Ioan. 18.

Ioan. 19.

giſtratum ſecularem times, dum benefacere debes & inſontem abſoluere. Sed quod iam prohdolor, viuũt in terra Pilati? quã plurimi ſunt qui fauore, amore, odio, metu vel ſimilibus, male iudicare nõ dubitant? Poſtremo meditare hic diligentius, & ob oculos cordis tui tibi propone, quo modo, quo furore, quantíſque doloribus domino veſtes ſuas exuerunt ſerui Pilati, quæ iam vulneribus cõpactæ fuerant. Qua item acerbitate illi vulnera omnia renouarũt, dum eũ de integro flagellare cœperunt. Quãuis enim ſunt, qui Matthæũ & Marcum putãt flagellationis huius tantũ per modũ repetitionis meminiſſe, maior tamen pars doctorũ in hanc cõceſſit ſententiã, vt exiſtimet Chriſtũ bis eſſe flagellatũ, primum emendationis & pœnæ loco: vnde illum dimittere cupiebat

Luc. 23. Pilatus, ſicut Lucas & Ioãnes cõmemorant: deinde poſtquã

Ioan. 19. adiudicatus addictusq; fuit cruci, ex cõſuetudine Romanorum, qua nemo cruci affigebatur, niſi flagellatus, eamq́ue flagellationẽ Matthæus & Marcus deſcripſerũt, ſicut pulchre

Auguſti. teſtatur ſanctus Auguſtin⁹. ¶ At tu hinc diſce magis timere deũ quã homines, neq; metu humano falſa ferre iudicia, nec

Exo. 23. cõtra conſcientiam tuã iniquã dare ſententiam. Innocentem

Deut. 16. & iuſtũ ne occidas, munera ſuper innoxiũ ne accipias. excæ-

2. Pa. 19. cant enim etiam ſapientem. Timorẽ potius dei ob oculos habe perpetuo, & omnia fac cũ diligentia. Quiſquis autẽ puſillanimis adeo eſt, vt timori huic nõ queat reſiſtere, is & ſciat ſe iudicem eſſe nõ poſſe, & officio iudicis ſe abdicet, ſicut dicit Sapiens, Noli quærere fieri iudex, niſi valeas virtute ir-

Eccle. 7. rumpere iniquitates, ne forte extimeſcas faciẽ potentis. Sic

Hiere. 22. Hieremias quoque nos præclare docet, inquiens, Facite iu-

Iudices. dicium & iuſtitiã, & liberate vi oppreſſum de manu calumniatoris, & aduenam & pupillũ & viduam nolite contriſtare, neq; opprimatis inique, & ſanguinẽ innocentẽ ne effundatis. Aut nõne viciſſim durum te iudicem putas habiturum Pilate iniquiſſime, illum, quem iniuſte adeo condemnaſti?

¶ Diſce parentes & præceptores liberos diſcipulóſque veſtros diris non deuouere, illis iuramenta temeraria nõ intendere. Quanuis enim tritum iſtud vulgi verbũ, Diræ maternæ nihil mordent, eo quidẽ verum eſt, quoniam parum ex animo procedũt, tamen iſta quoque imprecandi deuouendíque cõſuetudo omnino deponenda. ſiquidem non raro iurandi peierandíque exempla hinc ſibi ſumunt pueri, plurimum

mum vero etiam deus permittere poteſt, vt vera fiant quæ vel iocum vel ex affectu repētino matres imprecantur liberis, ſicut D. Auguſtinus omnibus ſeculis annotādo & memorabili illo facto cōmemorat, in Cæſarea Cappadociæ vrbe viduā referens fuiſſe, quā decem ſui quos habebat, liberi vſque adeo exacerbauerāt, vt illa imprecatione ſua & diris effecerat, quod eos deus horrēdo membrorū omniū tremore afflixit, quibus ita pudore conciuium motis, inque exilium alijs alio digreſſis, duo quoq; Hipponam peruenerunt (vbi cathedræ pontificali Auguſtinus præerat epiſcopus) Paulus cum ſorore ſua Palladia. vbi cū ad ſepulchrū ſancti Stephani quindecim diebus ante feſtū paſchæ ſanatus ille fuiſſet, atq; deinceps cū diuo Auguſtino pranſus, totam ei hiſtoriā enarraſſet, matris & ſuorū miſerā dā deploraſſet infelicitatē, Auguſtinus ſanatum iam fratrē & tremulam adhuc ſororē toti populo palam exhibuit: ſicq; tandē illa ad idem illud ſancti Stephani monumentū priſtinę reſtituta eſt ſanitati. Vbi nūc ſunt neochriſtiani, ſanctorū & electorum dei contemptores maximi, miraculorum quoq; dei, quæ hic in illis operatur, calumniatores peſſimi? Audiant hic Auguſtinū eorum quæ vidit & audiuit, teſtem certiſſimum, ne amplius confeſſam impugnent veritatem. Ne itaque parentes diris ſuos deuoueant liberos. quis enim nō abhorret à Iudæis, temere adeo ſe filióſque ſuos pro ſanguine Chriſti oppignerantibus? *Augu. 22 de ciuitate dei ca.8*

¶ Diſce quoque, ſi ſemel peccatorum tuorum ſpinis Chriſtum pupugiſti, & flagris cecidiſti, illum amplius non flagellare: ſicut fecerūt ſerui Pilati, rurſum profundentes ſanctiſſimum ſanguinem Chriſti. Id tu caue feceris, noua alia ſuper alia accumulādo peccata: iuxta illud Sapientis cōſilium, *Eccle.21.* Fili, peccaſti? non adijcias iterum, ſed & de priſtinis deprecare, vt tibi dimittantur. Et ſupra, De propiciato peccato noli eſſe ſine metu, & ne adijcias peccatū ſuper peccatum. *Eccl.5.* Poſtremo etenim ſi nos ſic vitam moréſque noſtros inſtituerimus, vt de præteritis peccatis cōtriti veniam ſuper iis impetrantes non adijciamus noua, ſed cuſtodiam de futuris ſedulam habeamus, nō peribit ſane in nobis ſanguis Chriſti: ſed erit nobis ſanguis precioſus & ſalutaris, emundās nos ab omnibus peccatis. Gratum porro animum deo exhibētes, & illi *1. Ioan.2.* & pro amariſſima paſſione & morte gratia, quas poſſumus maximas agentes, oremus, Pater noſter, qui es in cœlis, &c.

QVOMODO CRVCIFIXVS SIT DOminus, & quæ ibidem circa crucem dicta factaq; ſint.

Quæ vtilitas in ſanguine meo?

¶ Rurſus hic cōſidera, quã ignominioſe eductus ſit dominus, ſuam ipſius crucẽ humeris ferens pro peccatis tuis. Contemplare quid hic miſeriæ, quãtũ doloris & plãctus exhibitũ ſit, Meditare, quomodo laſſus & iã inde à nocte media cōtinuis afflictionib⁹ defatigatus ille, etiamnũ tractatus ſit hic duriter, cōſputus, cōtẽptus ab omnibus, totoq; corpore vulneratus: cũ iam ſatis nō erat furori Iudæorũ, cernere ſanctiſſima mẽbra Chriſti vndique ſanguine madẽtia, & cōpactas vulneribus veſtes, niſi grauiſſimã inſuper crucis molẽ hume-
Gene.22. ris eius imponerent. Vt figura impleretur, quia ſicut Abraham præcepto dei pariturus, ꝓpriumq; ſuũ filiũ immolaturus, illi ligna imponebat ad ſacrificiũ cōſummãdũ, ita quoq; æternus Abrahã, multarũ gentiũ pater, deus omni potẽs, filium vnicũ ſuum pro genere humano per modũ ſacrifici cōſummaturus, crucẽ illi propriã baiulari permiſit. ¶ Et quanuis ignominia hęc ei maxima fuerit corã omni populo: iuxta
Deut.21. illud legis, Maledictus qui pendet in ligno, tamẽ id quoque totum ordinatum à deo fuit in gloriam & honorẽ Chriſti. Sicque licet ignominioſa hæc crucis portatio apparebat, ferebat ille tamen eam tanquã magnificus triumphator & victor, in qua etiam nunc gloriamur omnes, in qua victurũ ſe certo, audiuit ſibi dici ac ꝓmitti Imperator Conſtantinus. Signum hoc illud eſt, quo frõtes ſeruorũ dei ſignari ab an-
Crux. gelo Ioãnes in ſpiritu vidit. Pręterea ipſe quoq; crucẽ ſuam
Galat.6. tulit Chriſtus velut rex ſceptrum, quia regnaturum à ligno
Apoc.7. deum iam olim prædixerat, tanquã iam factum, Pſalmiſtes. Quo pertinet illud egregium & nobile euãgelici prophetæ
Eſa.9. vaticinium, Et erit principatus eius ſuper humerũ eius. Hic nimirũ princeps & vniuerſalis totius mũdi dñs eſt Chriſt⁹, huiúſq; adeo domini & principatus ſui ſceptrũ habuit crucem, eo quod in veſtimento ſuo deſcriptum eſt, Rex regum
Apoc.19. & dominus dominãtium. Ad extremum crucẽ ille ꝓpriam portauit, non ſecus atq; clauem prævalidã, qua ianuam aperuit tum ſacramentorum, tum regni cœlorum, ſecundum quod olim deus per os ꝓphetæ ſui fidelis dixerat, Quia da-
Eſa.22. bo clauem Dauid ſuper humerũ eius, Id factũ hodie eſt, cum ipſe ſuam detulit crucẽ Chriſtus ad locum paſſionis. Eadem

porro

porro deinceps claue aperuit & limbum & cœlum, nobiſq; illam abiturus ipſe reliquit, vt ea arcã aperiamus gratiæ dei.

¶ Deinde tecum ipſe quoq; recogita, quã laſſus & fatigatus ſub tãta crucis molle fuerit dominus: quæ cum per ſe grauis eſſet: innumeris adhuc magis grauabatur totius mũdi peccatis: quæ quomodo nõ in terram vſque depreſſerint obſecro dominũ, ſicut in illius perſona iam ante dixerat Dauid, Infir- *Pſal.*108.
mata ſunt genua mea? & rurſus in alio loco, Conturbatum *&* 37.
eſt cor meum, dereliquit me virtus mea, & lumẽ oculorum meorũ, & ipſum non eſt mecũ. Pio affectu ſoliciti hic ſancti doctores, anxie omnia perquirentes, conſiderant impoſsibile hoc fuiſſe humanæ naturæ in Chriſto, tãta ſufferre ſupplicia, tot pœnas, plagas, truſiones, verbera, tantumq; contemptum ſuſtinere, dũ hinc inde traheretur & raperetur, verius quam quod ducebatur, ad Annam, Caipham, Pilatum, Herodem, rurſuſq; ad Pilatum, & tandẽ ad Caluariꝑ locũ fœtidiſsimum niſi affuiſſet illi virtus diuina, adiutrix & cõſolatrix perpetua: quæ tamen hic cum ei ſubtraheretur, quid mirum ſi ſub graui crucis pondere ſuccubuit, ſicut per prophetam locutus eſt dominus, Ad punctum in modico dereliqui *Eſa.*14.
te? Videntibus hoc ipſum Iudæis, iamq; metuẽtibus, ne inter manus deficiẽs ſubito moreretur, nõ quidẽ ex cõmiſeratione ſui, ſed vt propriam implerent voluntatem in crucifigendo, baiulum illi crucis adhibuerunt Simonem Cyrenæum.

¶ Et tamen hic quoq; latere nõ potens, euidenter ſe aperit diuinitas Chriſti, dum propheta fit, futuraq; prędicit, quem malefactorem credebãt omnes, in quem prona tota iam tumultuabatur ciuitas, eius ille miſerandũ excidium ſexui vaticinatur muliebri. Iterũ hic recogita, quãtis doloribus rurſus exutus hic dominus fuerit, quo furore adeptus cruciq́ue ſit iniectus, manibus ſtatim ac pedibus perforatus, & in crucem ſuffixus, vbi cũ vbertim ſanguinis ſui fluenta profudiſſet, impleta eſt prophetia Dauidis, Foderunt manus meas & *Pſal.* 21.
pedes meos, dinumerauerunt omnia oſſa mea. hoc eſt adeo me totum extẽderunt, vt in numero oſſa mea omnia habere poterãt. Sublata dehinc & erecta in altũ cruce, impetuoſe in paratam foueã deiecerũt. Hinc dolor Chriſto maximus, corporis totius viſcerumq; omnium tremor, vulnerum renouatio, foraminũ in manibus ſimul & pedibꝰ ampliatio maior. Cõſidera deinde immenſam, in ſumma Iudæorum veſania,

Chriſti bonitatē tumultuātur iſti, neq̄ ex ſumma inuidia pœnis illi⁹ ſatiari poterāt, & interim pro eis patrē orat ille, dicēs, Pater, ignoſce illis, quia neſciūt quid faciūt. Hæc oratio ex ſententia Auguſtini virtutē ſuam etiā deinceps in die Pētecoſtes manifeſte exhibuit, quādo ex eius efficacia ad primum Petri ſermonē tria milia Iudæorū baptizarentur, ſicut & Paulus illū in oratione exauditū refert pro ſua reuerētia.

Auguſti. *Actu.2.* *Hebr.5.*

¶ Contēplare porro continuā iſtam Iudæorū peruerſitatē, quæ ne quicquā haberent quod nō fraudulenter obiicerent Chriſto, templū quoque exprobrarunt illi. Verū qui verbo cœlum creauit & terrā, poterat & templū tantillū (ſi ad immenſam totius mūdi machinā referas) in triduo reædificare: quoniā iubere & dicere ei⁹ ipſum factū eſt: iuxta illud Dauidis, Ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mādauit & creata ſunt. Neq; vero hac vna obiectione cōtenti Iudæi, inſuper clamarunt, Alios ſaluos fecit, ſeipſum nō poteſt ſaluum facere. O cęcitatē Iudæorum, ô vos homines hominū omnium peruerſiſſimos, veritatem, quam ſequi nō vultis, hic tamen pendenti in cruce domino cōfitemini? Nāque ſi ille verbo adoleſcentem reſuſcitauit defunctum in Naim, & quatriduanum iam ex ſepulchro fœtentē Lazarum, quid ni etiam ipſe de cruce potuerit deſcendere? Clamatis inſaniſſimi Iudæi, vt deſcendat de cruce. nónne maius fuit miraculū & auribus veſtris inauditum, quod tertia die clauſo beneq; per vos obmunito reſurrexit monumento, neque tamen etiamnū credere in illum vultis duriſſimi? Cōfidit ille ſane in deo, ideoq; & reſuſcitauit eum deus, vt inquit Petrus, ſolutis doloribꝰ inferni. Quod & Dauid in ſpiritu prǫuiderat, ſic loquēs in perſona Chriſti, Propoſui dominum in cōſpectu meo ſemper, quoniam à dextris eſt mihi ne cōmouear. Propter hoc lætatum eſt cor meū, & exultauit lingua mea, inſuper & caro mea requieſcet in ſpe. Quoniā nō derelinques animā meam in inferno, nec dabis ſanctū tuum videre corruptionē.

Pſal. 23. & 150. *Luce 7.* *Ioan.11.* *Ambroſ.* *Actu.2.* *Pſal.15.*

¶ Meditare prǫterea quā ignominioſum Chriſto fuerit, quod viliſſima Pilati mācipia veſtes Chriſti inter ſe diuiſerunt, quas ſine dubio illi ſanctiſſima virgo manibꝰ propriis cōtexuerat. Siquidem nō temere id quoque ſpiritus domini prædixerat per os Dauidis, Diuiſerūt ſibi veſtimēta mea, & ſuper veſtē meā miſerunt ſortē. Veſtis hæc inconſutilis, ipſam inuiolatam deſignat eccleſię catholicę vnitatē. Vnde & Auguſtinꝰ,

Pſal.21. *Auguſti.*

Qua-

Quadripartita, inquit, veſtis domini Ieſu Chriſti, quadripartitā figurauit eius eccleſiā, toto orbe terrarum diffuſam. Tunica vero illa ſortita, omniū partium ſignificat vnitatem, quæ charitatis vinculo cōtinetur. ¶ Neq; adhuc ſatis erat opprobrij, quod Chriſto maledicti itulere Iudæi, niſi inſuper & latro peruerſus illi inſultaret. Verum hic quoq; diuinitas ſua in altero patuit latrone, qui manifeſte videns inſignem Chriſti patientiā pariter & innocentiā, quod patrē ſuū pro crucifixoribus oraſſet, increpauit ſociū, Chriſtoq; teſtimoniū dedit innocentiæ, vnde voluntas illius bona declaratur. Manibus pedibusq; ſuffixus in cruce pendebat, nihil in eo à pœnis liberū, niſi cor & lingua remāſerant. Inſpirante itaq; deo, totum ei illud obtulit, quod in ſe liberū inuenit. Dixit ergo, Domine, memēto mei cum veneris in regnum tuum. *Gregor. lib. 18. moral.*

¶ Hic autem admirari neſcio magis an venerari conueniat immēſam Chriſti bonitatē, qui in cruce quidē pendēs, non tamen vt qui torqueretur, ſed tanquā rex magnificus feuda ſua diſtribuēs, dixit ad latronē, Amē dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo, Vbi mirari tibi forte ſuccurret, quid paradiſi nomine deſignetur. neq; enim cœlū intellexit corporeū, regnū illud cœleſte, quo ipſe quadrageſimo demum die poſt reſurrectionem peruenit. Sed ibi intelligunt nonnulli paradiſum, ex quo primi parentes noſtri fuerant expulſi: ſicque putant Chriſtum confracto limbo, patres ſanctos inde ereptos in paradiſo illo locaſſe, tantiſper dum in die Aſcēſionis cum ipſo aſcenderent in cœlum. Alij interim opinētur, paradiſum hic intelligi aſpectum eſſentiæ diuinæ, verū vtique illud regnum cœlorum: quod quia nulli alligatū eſt loco, ibi eſt, vbicunq; Chriſtus eſt. ſic Ambro. Vita, inquit, eſt eſſe cum Chriſto, quoniam vbi Chriſtus, ibi regnum dei. Quando igitur poſt Chriſtum latro hic mortuus eſt, non in limbum patrum cōmigrauit, ſed in momento ad Chriſtum peruenit, vbi nō caruit viſione eſſentiæ dei. De hoc latrone multa habentur in euāgelio Nicodemi, qui eundē Diſmam appellatum fuiſſe refert. *Ambro. ſuper Lucam.* *Diſmas.*

¶ Diſce hinc proximo tuo ex animo dimittere, vt ſic tibi quoq; deus remittat peccata tua, ſicut Chriſtus hic non dimiſit tantū crucifigentibus ſe, verū etiam pro eis rogauit, quod demum eſt perfectorū, iuxta illud euāgelicum. Dico vobis, diligite inimicos veſtros, bene facite iis qui vos oderunt, orate pro perſequentibus & calū- *Mat. 5.*

niãtibus vos, vt ſitis filij patris veſtri qui in cœlis eſt. qui ſolem ſuum oriri ſinit ſuper bonos & malos, qui pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Magna & vere magna hęc eſt gratia alicui cōceſſam diuinitus, qui ex corde ſuo dimittit proximo, ſicut
Mat. 6. oramus omnes, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. ¶ Diſce deinceps bene vti inuicto illo titulo crucis Chriſti, Ieſus Nazarenus rex Iudæorum. ſcriptus hic quidē à Pilato, ſed tamen iam olim à deo præuiſus eſt, quo nomine eundem Pilatus immutare nec auſus eſt, nec potuit. Titulus enim iſte, ipſe eſt quē omnes formidant inimici Chriſti, à quo fugiunt, quē trepidantes ab-
Ephe. 4. horrent, de cuius vſu paulò pôſt videbitur. Diſce præterea tunicam domini inconſutilē non ſcindere, eccleſiæ ſcilicet ſanctæ vnitatē non diſſuere: quoniã deus vnus eſt, fides vna, vnum baptiſma. deus vnus & pater omnium ſuper omnia,
Ioan. 10. & per omnia, & in omnibus vobis. Nemo ſe ſeparet ab vnico iſto ouili Chriſti, niſi volet à lupis infernalibus diripi & laniari. Vſque adeo peiores ſunt neochriſtiani miniſtris Pilati, qui cũ Chriſtũ crucifixiſſent, huic tamen tunicæ pepercerunt, neq; tamē id diligēter adeo propter tunicã tantum, ſed ad noſtrã tum informationē, tum ſalutē eſt deſcriptũ, vt
Rom. 15. alia pleraq;. Et quia illa vnitatem eccleſiaſticã figurauit, ſtur piſſime errant & peccant neochriſtiani iſti, alias ſuper alias introducentes ſectas, quarũ nullus pene iam neq; modus habetur, nec numerus, aliis Lutherum ſectantibus, aliis Zuin-
2. Pet. 2. glium etiam occiſum imitantibus, aliis Catabaptiſtarũ partes & errores fouentibus. Omnes ij ſectas introducunt perditionis: ipſi quoque amittunt fidem & charitatem omniaque dona, quorum diuiſiones à deo ſunt in eccleſia ſancta. ¶ Diſce poſtremo, vel vltimo ſaltē termino pœnitentiã habere & agere de peccatis cōmiſsis, quod quãuis tum difficile eſt, tum periculoſum, quiſquis tamen eã habet, peruenit ad vitã. Quomodo Leo papa de nemine, dũ viuit, deſperandum eſſe docet. Non carere autē hoc diſcrimine, vel Augu. ſatis magnus tibi teſtis erit, qui ad longum diſputans, multis modis nos adhortatur pœnitētiã agere dum valemus recte, dũ vires corporis ſuppetunt. ſiquidē quiſquis pœnitentiam dum ſanus eſt, differt eouſq; dũ iam morbo occupatus, extremos vix ducere queat ſpiritus, quũ iam amplius peccare non poteſt, non peccata relinquit, ſed ab eis ipſe relinquitur. Et

quanuis

quanuis vel tarda etiã & ſera melior eſt quã omnino nulla pœnitẽtia, periculoſum tamẽ eſt atq; dãnationi multũ propinquum, ad vltimũ vſq; ſpiritum differre pœnitentiã. Tarda quidẽ fuit latronis huius pœnitentia, ſed nihil minus quã tarda peccatorum remiſsio. Nos iam deum oremus, quatenus ante finẽ vitæ noſtræ plenã nobis pœnitentiam donare dignetur, ne in nobis perierit ſanguis Chriſti, ſed proſit nobis ad vitã æternã. Dicatis orantes, Pater noſter, qui es, &c.

DE IIS QVAE SVB MORTEM CHRIſti & poſt eandem contigerunt.

Etiam iamiam moriturus Chriſtus, clamat ad peccatores,
Quæ adhuc vtilitas in ſanguine meo?

¶ Quid quantũq́ue hic obſecro doloris habuit dominus, vidẽs ſub cruce ſtantẽ virginem matrẽ, nõ ignarus vtiq; impletum eſſe iam tẽpus prophetiæ, quam Simeõ prædixerat, Tuam ipſius animã pertranſibit gladius? Quid mirũ enim, ſi eo maior fuerit hic paſsio Chriſti, dum vltra ſuppliciũ crucis ex compaſsione matris adhuc cruciabatur? Præordinauerat autem tutorẽ virgini Ioſephum deus ab æterno. is vidit quidem duodennẽ Chriſtũ. triginta vero annos natũ, morte præuentus videre non potuit alias ipſe quoq; nuptiis interfuiſſet cum Maria. Succeſsit autem mortuo illi Chriſtus, qui tantiſper curam eius habuit, dum & ipſe iam moriturus eandem velut teſtamento inſtituto, cõmendatã relinqueret charo diſcipulo ſuo Ioanni, quem nimirum intelligens, dicebat matri, Mulier, ecce filius tuus. Qui vtut magnus fuerit ſanctiſsimæ virgini dolor, ex mirabili illa mutatione, dum tradi ſibi videret pro deo hominẽ, pro magiſtro diſcipulum: tamen aliquid in ſe habuit dulcedinis & ſuauitatis, filiũ in tanta iamiam imminentis mortis amaritudine, dolentiſsimę matris recordatum eſſe, curamq; ei quẽ habebat dilectiſsimum, demãdare. ¶ Viciſsim nunc Iudęorũ mihi cõſidera duritiẽ, qui ne tantillũ quidẽ miſerti Chriſti, cui iam cõdolebãt cœlum, terra ſol & luna, ſicut idipſum Diony. tũc tẽporis adhuc infidelis exiſtẽs, vidit & animaduertit in vrbe Heliopoli, quãdo dicebat, Vel deus naturæ patitur, vel mundi machina diſſoluetur. Tetullianus in Apologetico aduerſus gẽtes, refert ethnicos ſcriptis iſtius eclipſis mẽtionẽ feciſſe. Quicquid autẽ id eſt, cõſtat & petras ſciſſas, & terrã eſſe motam,

Luc. 2.

Ioan. 2.

Tertul.

pectora vero Iudæorum quibuſlibet petris duriora, emolliri nō potuiſſe, vt aliquantulū Chriſto cōpaterentur, ad deſignandum quia lex eorū, tēplum quoq; & ſacrificiū, aliaque omnia finē habitura iā eſſent. Verū eos quoq; malitia ſua & peruerſitas propria excæcauerat, ſicut olim Sapiēs præuiderat, & deinceps ex Eſaia inducit euangeliſta. Erige præterea aures cordis tui, & ſi paulò fueris attētior, audire videberis ipſe tibi vocem & clamorē Chriſti horribilē, Eli, Eli, lama ſabachtani, quod eſt, Deus meus deus meus, vt quid dereliquiſti me? ſicut ante aliquot ſecula ſpiritus ſanctus prædixerat per os Dauid ſui fidelis, Pſal. 21. qui totus eſt de paſsione domini. ¶ Quæris autē, quomodo Chriſtus à deo derelict⁹ fuerit. ita ne, vt turpiter ſimul & impie noſtro hoc infelici ſeculo neochriſtiani quidē blaſphemantes deū mentiti ſunt, Chriſtum quaſi deſperaſſe, aut alio quopiā modo? Proh pudor & dolor, adeo inſanos eſſe nunc homines, vt nihil agnoſcant? adeo quoq; cæcos eſſe principes quoſdā, qui blaſphemos iſtos foueant? Porro vt mittamus hæc, conſtans quorundam doctorum ſententia eſt, Chriſtum hoc dixiſſe reſpiciēdo ad ſenſualitatem animæ ſuæ, quā tunc deus interna cōſolatione priuauerat. Hiero. dicit Chriſtū à patre derelictum eſſe, non proprie loquēdo, ſed illum tanquam derelictū exhibuiſſe ſecum in tanta iam perueniſſet ſupplicia, vt ab aliis quoque, Iudæis vero maxime, pro derelicto haberetur. vndē & dicebant, Confidit in deum, liberet eum nunc, ſi vult. Omnia autē hæc prædicta olim fuere, Eſaias propheta ait, Putauimus eum quaſi percuſſum à deo & humiliatū. Quid multa? nos quoque dum videmus, & in Chriſto formam ſerui agnoſcimus, hoc eſt, naturā humanam, dum offenſam crucis cōſideramus, minus mirari debemus, cur dixerit domin⁹, Vt quid dereliquiſti me? id eſt, quid ita tot me ſuppliciis affici permittis, quaſi mei plane ſis oblitus? Sanctus Aug. putat Chriſtum hic vidiſſe mēbra corporis ſui myſtici à deo derelicta, qui ſane perpetu⁹ eſt ſacræ ſcripturæ mos, vt quæ ſunt membrorum capiti tribuantur: ſicut & ad Paulum dixit dominus, Saule, Saule, quid me perſequeris? Me inquit, cū tamen nō Chriſtum, ſed Chriſtianos, Chriſti mēbra perquireret. Sic autē dicit Aug. Quare me dereliquiſti? quare hoc dicitur, niſi quia nos ibi eramus, niſi quia corpus Chriſti eccleſia, longe à ſalute mea verba delictorum meorum? quomodo

Sapien. 2. *Ioan. 12.* *Hieron.* *Eſa. 53.* *Augu ſuper Pſ. 21.* *Act. 9.*

modo dicit delictorum meorũ, niſi quia pro delictis noſtris
ipſe precatur, & delicta noſtra ſua delicta fecit, vt iuſtitiam
ſuam noſtrã faceret iuſtitiã? Vnde & Raban⁹, Filius, inquit, *Rabanus.*
dei factus eſt aduocatus noſter, & quorũ ſuſcepit culpã, de-
plorauit miſeriã. Ita hic clamat ſe derelictum, nõ quod ipſe,
ſed mẽbra ſua derelicta conquereretur, vel aliquando derelin
quenda, quorum nomine tanta ille ſuſtineret ſupplicia. Tũc
autem derelinquere hominẽ dicitur dominus, cum in pecca
tum cadit ſic, vt eum nõ ſtatim deus iuſtificet rurſus, quomo
do in tantã miſeriã totum ſemel collapſum eſt genus huma-
nũ: vnde mors & quicquid erat emerſit calamitatis. Eo perti
net quod in Pſalmis Dauid dicit, Deus dereliquit eũ, perſe-
quimini eum & cõprehendite eum, quia nõ eſt qui eripiat.
¶ Poſſem hæc omnia ex eo pſalmo, vnde verba illa domini *Pſal. 70.*
ſumpta ſunt, ad longum dilatare & extẽdere, quando ſtatim
poſtea ſequitur, Longe à ſalute mea verba delictorũ meorũ
(quę quidam dicunt Eſdrã addidiſſe) neque poſſunt intelli *Pſal. 21.*
gi iſta de Chriſto, qui (vt Petrus ait) peccatum nõ fecit, nec *1. Pet. 2.*
inuentus eſt dolus in ore eius. Sicut itaque non de proprio
loquitur peccato, ita etiam non de illius agit remiſsione, ſed
vt ꝑ noſtro orat peccato, ſic de noſtra queritur derelictio-
ne. Vere enim corpus Chriſti pendebat in cruce, & corpus
Chriſti myſticũ ipſa eſt eccleſia ſancta dei. ¶ Sed & alterum
Chriſti verbum auribus cordis tui percipe, Sitio. Vbi quan-
uis certo certius eſt Chriſtum maximã habuiſſe ſitim ex tan
tis cruciatibus atque doloribus immenſis, eo quod iis qui
torquentur, ſitis moleſtiſsima eſt, vt non fuerit hæc minima
afflictio Chriſti, voluit tamen per hoc impleri ſcripturam
illam, In ſiti mea potauerunt me aceto. Inſuper quoque ma *Pſal. 68.*
xima iſta ſitis fuit, quam habuit de ſalute animarum.
¶ Conſidera præterea, quanto clamore dominus Ieſus ſpiri
tum ſuum in paternas manus commendauerit. Neque enim
cygnus eſt homo, qui claro clangore queat ſubtracto iã ſpi-
ritu inclamare, ſicut hic Chriſtus virib⁹ omnibus iam exhau
ſtus exclamauit, Pater, in manus tuas commendo ſpiritum
meum. O mortem præclaram, ô inclytam, atque ô feliciſsi-
mam mortem. Tu verò inſuper contemplare admirendã &
ſtupendam ſanctiſsimi ſanguinis profuſionẽ è corpore mor
tuo, cum tamen alias naturaliter corpus demortuum frige-
ſcat, exanguefiat, ſpiritusq́ue vitales in eo omnes diffluant

atque intereat. Verus itaque Chriſti ſanguis hic, in mortuo
Ambro. illius corpore miraculoſe eſt cõſeruatus. Sic Ambroſius ſuper
Lucã, Aduertam⁹, inquit, qđ licet corporis Chriſti fuerit natura mortis, licet qualitas ſimilis, diſsimilis tamen gratia, nã vtiq; poſt mortẽ ſanguis in noſtris corporibus cõgelaſcit ex illo aũt incorrupto corpore, ſed defuncto, omnium vita manabat. Viuidus ergo iſte Chriſti ſanguis duo operat⁹ eſt, clarũ Lõgini aſpectũ, qui quis latus Chriſti nõ ita bono aperuit affectu, volẽs per hoc placere Iudęis, ſicut & reliqui ſerui Pilati, tamen qñ de ſanguine Chriſti emanãte oculos ſuos liniuit admiratus ſtupẽdũ illum ſanguinis et fluxum, ſanatus eſt, vitamq́, ſuã deinceps in Cæſarea Cappadociæ finiuit martyrio, ꝓpter confeſsionẽ nominis Chriſti, illiusq́; ideo feſtũ ex more eccleſię Romanę celebratur die 15. Martij. Alterũ qđ hic exhibitũ eſt miraculũ, illud eſt, quia ex ſen
Aug. de orig. ani. ad Renatum lib. 1. c. 9. tentia Auguſtini guttulæ ſanguinis aſperſerũt corpus latronis alteri⁹. Ait enim, nõ dici incredibiliter, latronẽ, qui tũc credidit, iuxta dñm crucifixũ, aqua illa, quæ de vulnere lateris eius emicuit, tanq̃ ſacratiſsimo fuiſſe perfruſum. ¶ Inter cætera ipſe quoq; tecum pio affectu cõtemplare, quot homines ex tantis quæ hic exhibita ſunt, miraculis emendati ſint & cõuerſi, pulſantes pectora ſua in ſignũ cõtritionis & fidei. Indurati autẽ & obſtinati homines, cuiuſmodi adhuc noſtrates ſunt neochriſtiani, nullis poterãt miraculis ad fidẽ adduci. Quantum itaque ſanguis Chriſti vtilitatis in bonis inuenit, tantũ obſtaculi & impedimẽti habuit in malis: qui, quia miſericordẽ illũ habere dominũ recuſarunt, ferent aliquãdo iudicẽ æquiſsimũ, qñ ad inferos detruſi, vermẽ habebunt non intermoriturum, & ignem ſuſtinebunt qui non
Eſa. vlt. extinguetur. O domine Ieſu Chriſte, miſericordiã & gratiã nobis dona, quatenus tecum cũ latrone manere poſsimus in æuum, Amen. ¶ Diſce autem ex iis tu parẽtes colere & ob-
Exod. 20 ſeruare, eiſque de neceſſariis ꝓuidere neq; id tantũ ſimpliciter ex præcepto dei, ſed ex hoc Chriſti exẽplo, in extrema etiam neceſsitate, eorũ meminiſſe, aut quis vnquam filius in maiore fuit anxietate & ſolicitudine, quã hic pẽdẽs in cru-
Auguſti. ce Chriſt⁹? & tamen matris ille ſuæ, ne tum quidem obliuiſci potuit, imo ex ſentẽtia Auguſtini hęc illa extitit hora, de
Ioan. 2. qua Ieſus aquã cõuerſurus in vinũ, dixerit matri, Quid mihi & tibi eſt mulier? nondũ venit hora mea. Hanc itaque horã

prædixerat, in qua deberet agnoſci à matre moriturus, de qua fuerat mortaliter natus. Operatur itaq; miracula, diuinã reſpiciebat naturã, ſecundũ quam etiam illa faciebat: quam à patre habebat, ad matrẽ nihil pertinentem. Deinde cum iam flagra, ſpinas, clauos, crucem & lanceam ſuſtinere volebat, omnia hæc ſecundũ humanam carnem, quã ex virgine matre ſumpſerat, paſſurus matrem ſuam merito agnouit, illius meminit, eandem quoq; ſuo cõmendauit Ioanni. Ad eundem plane modũ nos etiam parentũ curã habere debemus: quia quiſquis ſuorũ curã non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior, ait Paulus. Diſce deinde pauperibus morti adiudicatis miſericordiam exhibere, & recreationem impartiri. Quod olim quoq; pii homines faciebant Hieroſolymis, qui addictis morti vinũ porrigebant, plurimáque omnis generis cõfortamẽta ſubminiſtrabãt, iuxta illud Sapiẽtis conſiliũ, Date ſiceram (id eſt, omne illud quod inebriare poteſt) mœrentibus, & vinũ iis qui amaro ſunt animo, vt bibant, & obliuiſcãtur paupertatis ſuæ, atque doloris ſui nõ recordentur amplius. Neq; de erant tunc qui potiones confortatiuas domino continuis hactenus ſuppliciis tãtum non penitus oppreſſo miſerunt: verũ quod nũc fieri poteſt, & proh dolor non raro ſolet, epotabãt vinum illud lictores & apparitores, Christo pro illo porrigẽtes acetũ, ſicut prædixerat Amos, Vinum dãnatorũ bibebant. ¶ Diſce porro & piũ eſſe & cõducibile, corã morientibus vel etiam iam demortuis, pſalteriũ decantare vel legere: quæ etiamnũ apud catholicos durat conſuetudo, ex hoc Chriſti exemplo traducta. Quia quãdo legitur dixiſſe, Deus meus deus me, vt quid dereliquiſti me, ſanctus Hieronymus vult eũ pſalmum illum totũ ad finem vſq; peroraſſe, ac deinceps illum quoque, In te domine ſperaui, tacite orando ad illũ verſum perduxiſſe. In manus tuas dñe commẽdo ſpiritũ meum. Ita vt ſic dñs noſter Ieſus Chriſtus ſpiritum ſanctiſsimum ſuũ inter orationes ſedulas tradiderit, cum clamore, lachrymis & ſancti capitis inclinatione. ¶ Diſce poſtremo animã tuã, ſpiritumq; tuum cõmẽdare in manus dei patris, ſicut Chriſtus fecit. Aut ſi adſis ipſe morientibus, idem tñ tu fac illius nomine. ſiq; animæ tuæ curã & rationẽ habes, fac hoc quotidie, tũ è lecto ſurgẽs, tũ cubitũ abiẽs. quã tulũ enim hoc eſt tẽpuſculi, quo id facere poteris, tantũq; dicere, Dñe, in ma-

1. Tim. 5.

Pro. 31.

Amos.

Hieron.

Heb. 6.

nus tuas cõmendo ſpiritũ meũ? Nihil eſt hoc, ſi conferas ad ea, quæ ſacerdotes ex officio in reliquis orationibus ſuis tenentur perſoluere. Tibi vero moleſtũ erit, hæc tã parua dicere? 1 In nomine patris & filij & ſpiritus ſancti.

2 Ieſus Nazarenus rex Iudæorũ, Titulus triumphalis defendat & cuſtodiat nos ab omnibus malis.

3 Sancte deus, ſancte fortis, ſancte immortalis & miſericors deus propitius eſto mihi miſerrimo peccatori.

4 Domine Ieſu Chriſte, tibi laus & honor, tibi gloria in ſecula pro amariſſima tua paſſione & morte.

5 O domine Ieſu Chriſte, miſericors & ꝓpitius ſis parẽtibus meis, benefactorib9, fautoribus, amicis omnibus viuis & defũctis, illisq; pro q.b9 me vis velle & debere orare, &c.

6 Ieſus Maria Ioannes, Ieſus Maria Ioſeph, Ieſus Maria Anna. 7 A ſubitanea & improuiſa morte libera nos domine Ieſu Chriſte. 8 In manus tuas domine commendo ſpiritum meum, redemiſti me domine deus veritatis.

9 Domine Ieſu Chriſte, miſerere animæ meæ, quando emigratura eſt de corpore meo.

10 Maria Mater gratiæ, mater miſericordiæ, tu nos ab hoſte protege, in hora mortis ſuſcipe.

11 Angele ſancte dei, cuius cuſtodiæ deputatus ſum miſer, protege me ab omni malo, ab omnibus hoſtibus meis defende me, & tecũ me perduc in locum felicitatis æternæ.

12 Sancte Michael, S. Gabriel, S. Ioannes, S. Petre, S. Paule, S. Iacobe, S. Sebaſtiane, S. Chriſtophore, S. Maurici, S. Achari, S. Auguſtine, S. Chryſoſtome, S. Martine, ſan. Gregori, S. Vuolffgãge, S. Leonarde, S. Roche, S. Anna, S. Magdalena, S. Barbara, S. Catharina, S. Apolonia, S. Otilia, oẽs ſancti angeli & archangeli, vosq; omnes ſancti & electi dei, orate ꝑ me. Hic quiſq; ſuos peculiares imploret patronos.

13 Domine, requiem æternam dona defunctis, & lux perpetua luceat eis. 14 O domine Ieſu Chriſte, propicius & miſericors eſto mihi in illa tremenda nouiſſimi iudicij hora, da mihi tunc cum omnibus electis tuis gaudium verum & lætitiam vitamq́ue ſempiternam.

¶ Sit nomen domini benedictum vſque in ſeculum. Adiutorium noſtrum in nomine domini, qui fecit cœlum & terram, Amen. Hæc & huiuſmodi quædam alia quilibet pro animi ſui deuotione permutet, prout illum ſpiritus ſan-

ſanctus edocuerit. Et poſtremo diſce & cognoſce ſacramẽta omnia, vim virtutemq́ue ſuam fluxiſſe hinc ex latere domini noſtri Ieſu Chriſti. ſicut enim quondam ex latere Adæ præuaricatoris creata eſt Eua, ita nunc altera Eua, eccleſia ſcilicet catholica, nata eſt & creuit ex ipſo latere Chriſti cœleſtis Adæ, qui & ipſe obdormiuit per mortem in ara crucis. Verùm de hac re alias. *Gene. I.*

CONCLVSIO PASSIONIS HVIVS.

¶ Iam igitur dilectiſsimi in Chriſto fratres admonitos vos volo, vt pie, idq́ue profunde, contemplemini paſſionem & mortem domini noſtri Ieſu Chriſti. Conſiderate obſecro ſudorem ſanguinem, captiuitatem & contemptiſsimam illuſionem, quomodo truſus, raptusq́ue huc & illuc miſere ſit impulſus ille, dum ad Annam primum, deinde ad Caipham, Pilatum & Herodem duceretur: qua inuidia, quo furore, qua veſania vbique ſit accuſatus. Ad animum tuum reuoca, quam miſerabiliter innocentiſsimus ipſe ſit flagellatus, quam crudeliter coronatus, quam miſere morti turpiſsimæ adiudicatus, quam ignominioſe coram omnibus ſub grauiſsima crucis mole exierit iam condemnatus, veſtibusq́ue ſuis ſpoliatus, cruci iniectus, & eidem clauis affixus duriſsime, ex illa pependerit omnium ſannis, eluſionibus & ſcommatibus expoſitus, à miniſtris ſimul & magnatibus Iudæorum deriſus, latrones peruerſiſsimi cauillo & calumniis obiectus. Quodq́ue dolorẽ ei omnium vel maxime auxit, vidit ibidem dolentiſsimam matrem cruci aſtãtem quæ plus pœnæ & afflictionis ibi ſuſtinuit, quam omnes poſt eã martyres. Quo etiã nomine merito plus omnibus martyribus honoratur, quoniã inter reliqua ſupplicia dilectiſsimum illũ filium ſuũ felle & aceto potatũ vidit, audiuitq́; eundem cum lachrymis & clamore valido in manus paternas ſuum tradere ſpiritum. Hæc omnia ne ad momentũ quidem recedãt à corde tuo. pro te enim ille ea ſuſtinuit omnia, pro te captus & ligatus eſt. peccata tua illa flagra ſunt, quibus cæſus eſt dominus: ſpinę etiam iſtæ, quæ ſanctiſsimũ eiuscaput pupugerunt, peccata inquam tua ſanguinem CHRISTI profuderũt, ſicut præuidit propheta Eſaias. Vere languores noſtros ſuſtulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Exiſti- *Adde Bernar.* *Eſa. 53.*

mauimus eũ tanq̃ leproſum, pcuſſum à deo & humiliatũ. Vulneratus eſt ꝓpter iniquitates noſtras, attritus eſt ꝓpter ſcelera noſtra. Quis ergo tam ingratus erit, qui cum videat propter ſe tanta ſuſtinuiſſe filiũ dei, non viciſsim omni cura & diligentia gratias agere laudéſque debitas illi cantare laboret. ne forte de eo conquerens ille dicat, Quæ vtilitas in ſanguine meo? Et nos itaque nunc & ſemper pro tantis ſuppliciis gratias illi agamus maximas, iá vero eo maiores, q̃d memoriale mortis & paſsionis ſuæ nunc ſuſcepimus eucharistiam ſanctam, vt ſic gratiæ præſentis hic participes, & gloriæ ęternę fiamus cõſortes. Id adeo tu Chriſte ſolita bonitate præſtare dignare, per ardentiſsimã tuam erga genus humanũ charitatẽ, qua vt animæ tuæ nõ peperciſti, quin eã dares in redemptionem pro nobis, ita per eandẽ miſericordiam nobis quoq; illam tuã cõcede pius ac propitius, Amẽ.

PASSIONIS HVIVS FINIS.

¶ Animus erat plures paſsiones huc annectere: quia quatuordecim equidẽ me memini prædicaſſe, ſed me iam parãtẽ deterruit futuri operis, quod ſic mihi creſcere videbatur in immenſum, prolixitas. Tantum igitur variãdi modũ & formulam hic viſum eſt adſcribere. ¶ Alias nanque paſſionem ad ſeptem horas canonicas contraxi. Alias ad ea quæ Chriſtus corpore, animo & ſpiritu paſſus eſt: alias adhibitas ſimilitudine ſex alarũ Cherubin: alias etiam, quomodo ad exemplum paſsionis Chriſti nos crucem noſtram tollere cõueniat Lucæ 9. Interdum quo pacto audire hic debeat: filia, hoc eſt, anima fidelis, quę dicta ſunt: aliquãdo vero quomodo nos omnia hic perluſtrando quæ paſſus eſt Chriſtus, & ſpiritualia quædã conſiderare debeamus, alias ſub parabola ſeptem mulierũ, quæ cõprehenderũt virum vnus alias adducto in hoc themate illo, Deus meus, deus meus, vt quid dereliquiſti me? & alias multis modis, quos hic ſingulos percẽſere moleſtũ fueris, atque ex ſuperioribus duabus paſsionibus cuique promptũ eſt idẽ tentare. Nunc tantum paſsionem ſecundũ euãgeliũ Ioãnis breuiter viſum eſt explicare, vt quilibet ampliſsimam habeat ex ſcripturis ſacris ſuper hac re dicendi materiam, poſsitq́ue huiuſmodi quædam ſub conuenienti textu vel præfatione inducere.

Multa rationes applicandi ſeu prædicandi paſſionem.

Pſal. 44.

Eſa. 4.

Mat. 27.

Iob. 39.

IN NOMINE TVO DVLCIS IESV.

PRAE-

PRAEFATIO IN EVANGELIVM IOANNIS DE PASSIONE CHRISTI.

¶ *O vos omnes qui tranſitis per viam, attendite & videte, ſi eſt dolor ſimilis ſicut dolor meus.* *Thren. 1.*

Verba ſunt ex planctu Hieremiæ deſumpta.

ERIGE in meditullio cordis tui, ô homo, qui vere Chriſtiano titulo gaudes, crucē ſignaculū illud paſſionis Chriſti, imo ipſum etiā crucifixum Chriſtū erige. qui ſanguinē ſanctum ſuū hodierno die vbertim voluit pfundi in ſudore, inter flagra, ſub capitis duriſſima corona & alias ſæpius. Roga dominum, vt ille vel guttulam ſaltem ſanguinis ſui ſtillare ſinat ad emolliendum cor tuum, ne ſemper frigidum illud & durum permaneat: quia cor durū male habebit in die iudicij. *Eccle. 1.* Id adeo ille ipſe ex te vel duriſſimo petit, qui dolores tantos ſuſtinuit, quantos non ſuſtulit homo qui vnquam ſpirauit ſuper terram. Eo reſpiciens etiā in Euchariſtiæ inſtitutione. Hoc, inquit, facite in meam cōmemorationem. *Luc. 22.* Memento igitur ô homo paſſionis illius, recordare ſubinde peccatorum tuorum, quæ niſi eſſent ad mortem, non pro eis filius dei mereretur. *Bernar.* Aſpice infeliciſſime peccator pendentē in cruce Chriſtum, deum, cōditorem, ſaluatorem & redemptorem tuum. Vide caput quod adorant angeli, præacutis ſpinis vrgeri vide oculos ſole nitidiores iam caligātes os aſpice quod docet angelos, aceto & felle potari. Conſidera faciem, in quā ſancti & electi dei omnes deſiderant proſpicere. eo iam ſputis maculatur fœdiſſimis, alapis turpiſſime cæditur. Manus ſanctiſſimæ, quibus cœlū & terra totúſque adeo mundus fundatus eſt, clauis affixæ, miſerabiliter extenduntur: pedes qui mare calcauerunt, duriter transfodiūtur. Neque omnia hæc quantumuis maxima, ſufficiunt. cor ipſum quoque, in quo theſauri ſapientiæ & ſcientiæ dei latebant reconditi, in quo ardens illa in genus humanum deliteſcebat charitas, lancea percuſſum aperitur. Quid multa? Totū en hic mihi Chriſtū aſpice, qui pro te mortuus eſt, quā nihil omnino in toto illo liberum præter linguam? *Lingua Chriſti.* qua etiā hic elocutus eſt immenſa dei myſteria, qua pro perſecutoribus ſuis rogauit deum, oſtendens quoque deſiiſſe iam vetus teſtamentū, latroni paradiſum promiſit. eadem etiam dolentiſſimā matrem dile-

ctiſsimo ſuo cõmendauit diſcipulo. Eadem quoque, quam ſolam ex omnibus totius corporis ſuis membris liberam habuit, lingua ſitim ſalutis generis humani expreſsit. eadẽ deniqueſpiritum ſanctum ſuum in manus patris cõmendauit. Sicque adhuc nos alloquitur, volens nos ad cõtemplandam paſsionis ſuæ acerbitatem adducere, O vos inquit, omnes, qui tranſitis per viam. Hinc illa pia & laudabilis cõſuetudo, vt in triuiis paſsim & omnibus cõpitis, ante portas quoque ciuitatum crux Chriſti erigatur, omnesq́; prætereuntes admoneat & velut rapiat ad amorem Chriſti & meditandũ panem eiuſdem. Quilibet ergo crucifixi videns imaginem, ſic cogitet tanquam ex cruce loquentem illum audire videatur & dicentem, O vos omnes qui trãſitis per viam, attendite & videte ſi eſt dolor ſimilis ſicut eſt dolor meus, Pater noſter.

DE CAPTIVITATE CHRISTI, ET QVAE CIRCA EANDEM CONTIGERUNT, ex capite Ioannis 18.

TEXTVS PRIMVS.

Mat. 26. Mar. 14. Luce 22. *IN illo tempore, Egreſſus eſt Ieſus cum diſcipulis ſuis trans torrentem Cedron, vbi erat hortus, in quem introiuit ipſe & diſcipuli eius. Sciebat autem & Iudas qui tradebat eum, locũ iſtum quia frequenter Ieſus conuenerat illuc cum diſcipulis*

Matt. 26. Mar. 14. Luc. 22. *ſuis. Iudas ergo cum accepiſſet cohortem & à pontificibus & phariſæis miniſtros, venit illuc cum laternis & facibus & armis. Ieſus itaque ſciens omnia quæ ventura erãt ſuper eum, proceſſit & dixit eis, Quem quæritis? Reſponderunt ei, Ieſum Nazarenum. Dicit eis Ieſus, Ego ſum. Stabant autẽ & Iudas, qui tradebat eum, cum ipſis. Vt ergo dixit eis, Ego ſum, abierunt retrorſum & ceciderũt in terram. Iterum ergo interrogauit eos, Quem quæritis? Illi autem dixerunt, Ieſum Nazarenum. Reſpondit Ieſus, Dixi vobis quia ego ſum. ſi ergo me quæritis, ſinite hos abire. Vt impleretur ſermo quem dixit, Quia quos dediſti mihi, non perdidi ex eis quenquam. Simon ergo Petrus habens*

Matt 26. Mar. 14. Luc. 22. *gladium, eduxit eum, & percuſſit pontificis ſeruum, & abſcidit auriculam eius dextram. Erat autem nomen ſeruo Malchus. Dicit ergo Ieſus Petro, Mitte gladium tuum in vaginam. Calicem quem dedit mihi pater, non vis vt bibam illum?*

DEVM

DEVM immortalem, quam ſublimi volatu aquila hæc prouolat? quam cõmodum dedit ſanctiſsimus euangeliſta narrãdo Chriſti ſupplicio principium, Egreſſus, inquiens, eſt Ieſus? quaſi dicat, imminente iam illo temporis articulo, quo pati Chriſtus volebat, vltro exiuit, vt ab hoſtib⁹ capi poſſet: quorũ manus antea ſæpius effugerat, cum nondum aderat tempus paſſionis. iam tandem appropinquante hora, ipſe egreſſus eſt. ſiquidem nũc venerat hora, vt tranſiret ex hoc mũdo ad patrem. *Ioan.7.* *Ioan.13.*

¶ Egreſſus igitur eſt trans torrentem Cedron. Per torrenté autem paſſio Chriſti deſignatur. vnde ille torrentis tranſitus, ſuppliciis imminentibus dare videbatur initium. Nam qui prope mõtes habitant, pene quotidie experiuntur, feruente ſole & increbreſcente pluuia, niues reſolui & turbidas aquas exundare vndique. Ita hic Chriſtus feruore diuinæ charitatis, æternæque & perpetuę adeo veritatis lumine accenſus, flumina ſuſtinuit paſſionis, ſed vltro & volẽs quidem, non inuitus. Egreſſus itaq; trans torrentem ſupplicij, peruenit ad fœlicitaté æternam. Quod & Dauid in ſpiritu deſignare volens, dixit, De torrente in via bibet. bibit enim calicem paſsionis quem ſuſceperat. Hoc ipſo autem caput ſuum exaltauit, dum ſemet humiliauit, patri ſuo factus obediens vſq; ad mortem: ideoq; etiam exaltauit eum deus, & dedit ei nomé ſuper omne nomen. *Pſal.109.* *Philip.2.*

¶ Egreſſus inquã, eſt Ieſus trans torrenté Cedron, hoc eſt, caliginis ſiue tenebrarũ: quoniam ibi arbuſta & ſpineta erant vndique, atq; ideo caligo, quæ non male cõgruit ſupplicio Chriſti. Nam & illud quod captus eſt Chriſt⁹ in primordio paſsionis ſuæ, primóque adeo guſtu eiuſdẽ tenebras iſtas atq; caliginẽ inſcitiæ & ignorantiæ deſignat. quod intelligens Chriſtus, cupientibus ſe dixit, Quotidie apud vos eram docens in templo, & non me tenuiſtis, ſed hęc hora veſtra eſt & poteſtas tenebrarum. Veruntamen in cruce quoque pendens, ignorantiæ huius tenebras declarauit, dum pro crucifixoribus ſuis oraret, Pater, dimitte eis, quia neſciunt quid faciunt. *Luc.22.* *Luca 23.*

¶ Quod autem ſibi hoc vult obſecro, quod diſcipulos quoque ſuos ſecum aſſumptos duxit trans torrenté illum: illud nimirum, quoniã & ipſe ex eodẽ bibituri erant flumine paſsionis, ſicut filios Zebedæi interrogauit, bibere ne poſſent ipſi quoq; calicem quẽ ipſe bibiturus erat, neque inficias tunc ibant illi. *Matt.20.*

Idem eis poſt cœnam etiam prædixit, inquiens, Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum. ſi me perſecuti ſunt, & vos perſe-
2.Reg.15. quentur. In huius rei figuram iam olim Dauid trans torrentem profectus eſſe legitur, cum proprij filij ſui Abſalonis perſecutionem ſuſtineret, coactus hac perſecutione cum ſuis ex torrente bibere iam ſenex & vetulus. Quãobrem Dauid Chriſtum, Abſalon autẽ Iudã ſignificat. Quãuis & idipſum morali nõ caret ſenſu, quod diſcipulos ſibi ſuos Chriſt⁹ adiunxit comites, vt eoſdẽ haberet teſtes certiſſimos, quia voluntarie ſe in mortẽ obtulerit, quia iis obuiam ierit, quia verbo in terrã eos deiecerit, dum præſidiũ Petri recuſaret. Poteſt inde quoq; huiuſmodi doctrina colligi, vt hoc exemplo Chriſti diſcant parentes liberos ſuos, præceptores diſcipulos ſecum in templũ adducere, ad ſermones cæteraq; diuina
Similia. officia. Ecce enim aquila pullos ſuos aſſuefacit recto aſpectu intueri ſolem, quam quiſquis nõ aſpicit rectus, minimeq́ue auerſo vultu, eum pro ſuo non agnoſcit. Leo quoq; in prædam & rapinam leunculos ſuos adducit, quorum quicũque fortem & expeditũ ſe nõ prębet, vel vngulis cõpreſſum ne-
Ioan.6. cat. Sic itaq; & Chriſtus ſuos ſecum aſſumpſit diſcipulos, a quibus, quia diuerſę ſortis erat, Iudas aberat neq; id Chriſtũ
Deut.22. latebat. ſiquidẽ faciebat iuxta illud Moyſis, ſicut aquila prouocans ad volandũ pullos ſuos & ſuper eos volitans, expandit alas ſuas, ita Chriſtus orare ſimul & ſupplicia ſubire volens, vt in vtroque imitatores ſui haberet apoſtolos, eoſdem ſecum eduxit. ¶ Et vide quã proprie hic euangeliſta deſcri-
Theophy. bit fuiſſe hortũ ibidem: quia hortus, à quo ſalus noſtra originem ſumpſit paradiſum referebat: vt ſic qui olim cecideramus in horto paradiſi, nunc rurſus videremus in horto ſalutarem paſſionẽ ſumpſiſſe initium: vt vnde perditio noſtra orta fuerat, inde ſalus exordiũ ſuſciperet. In hoc orto lignũ
Gene.3. vitæ Chriſtus erat, Iudas ſerpens. Et quod Iudas cum cohorte quam adducebat, cecidit retrorſum, lapſum ſignificat & ruinam ſerpentis, hoc eſt, diaboli cũ ſociis ſuis. Nimiũ vero hic diu immoramur. quanuis enim aquila hæc cœlorũ arcana ſuperans, verbũ nullum fruſtra poſuit, ſingula tamen põderare exactius, & longum nimis & forte futurum erat mo-
Augu.ſuper Ioan. leſtius. Itaq; cum ſancto Auguſtino iis quæ manifeſta ſunt, ne immoremur. vbi hoc opus eſt, cauſa poſcente, faciamus.
Cyrillus. 11 Neque vero egreſſus dominus hortum intrauit, quaſi paſſionem

paſſionem fugiturus: ſed vt ibidem à Iuda facilius inueniri poſſet, qui & hortum nouerat, & eo frequenter dominũ venire ſolitum ad orationem non ignorabat. Vbi primum retruduntur neochriſtiani, qui nullum locum præ altero eligentes, omnes iuxta orationi aptos dicunt eſſe & idoneos. Contra fecit Chriſtus, per aliis locis montem hunc Oliueti, veluti peculiariter ſuę dicans orationi. Deinde hinc tu quoque diſce, in magnis feſtiuitatibus aliquanto plus magíſque pie orare, quia idem hic fecit Chriſtus. Diſce præterea (contra ſciſmaticos) mane ſurgere, matutinis intereſſe, peruigilare, pia eſſe & Chriſtianis digna officia. & Chriſtus plerunq; noctu in hortum hunc venit oratum. idipſum non ignorans Iudas, ſui ſimiles ſibi adiunxit, eiuſdem impietatis ſocios ſeruos Romanorum. quos & ipſos Iudæi corruperant, pecuniiſque impetrarant, vt ſe iuuarent. Militaris enim ordo, auri mancipium eſt. ¶ Solerter etiam illud ideo præcauerant, ne quis ſe in capiendo impediret, abſterritus Romani præſidij præſentia: & ne quicquam deeſſet, pontificum quoque & phariſæorum ſeruos in comitatum aſſumpſerant, vt quis ſe ob legem Moſaicam conatibus eorum opponeret. ¶ Videns aduenisse iam tempus ſuum dominus, obuiam perrexit aduenientibus, qui antea properantes ipſum creare regem procul fugerat. Nunc vltro ſe eis præbens, quem quærant etiam interrogat. illi reſpondent, Ieſum Nazarenum. non inquiunt, Teipſum volumus, te quæſitum aduenimus. quia nec voce illum norant, nec ſpecie. Vides igitur, ait Chyſoſtomus, vim inſuperabilem, quomodo in medio exiſtens eos cæcauit. Quod enim nõ in tenebris id noctis cõtingeret, oſtendit euãgeliſta, cum dicit eos faces habuiſſe, quas niſi habuiſſent, ſaltẽ voce cognitus eſſet. Quod ſi illi Ieſum ignorabant, nõ tamen Iudas ob cõtinuam cum eo cõſuetudinẽ. Interrogat autẽ quẽ quęrant, nõ quod ignoraret, ſed vt eos argueret, qui nec cognoſcere quidẽ poterant ipſum: ſicq; nos doceret nõ potuiſſe ſe capi, niſi vltro ſequẽtibus obtuliſſet. ¶ Reſpondit ergo dominus, Ego ſum. Et ſubito regredientes, ceciderunt retrorſum. Quanta erit obſecro tum maieſtas, tum potentia Chriſti venientis ad iudicium, qui tam potens extitit in proſternendis hoſtibus cum iudicari vellet?

Theophy.
Aurea ſententia.
Ioan. 6.
Chryſoſto.
Cyrillus.
Auguſti.

2 Et quoniam hic mortales proſtrati corruerũt ad vocem Chriſti, ita ad eandẽ in die nouiſsimo etiã mortui reſurgẽt. *Ioan. 5.*

3 Non temere quoq; ceciderunt retrorſum, quoniam id-
Pſal.39. ipſum Dauid quoq; in perſona Chriſti prædixerat, Cóuertantur & erubeſcát ſimul qui volunt mihi mala. Conuertantur retrorſum & erubeſcát valde velociter. ſicut Eli de ſella
1.Reg.4. legitur decidiſſe. ſimile quiddam habet & Eſaias, dicens, Va-
Eſa.28. dant & cadant retrorſum. Boni vero antrorſum procidunt
1.Reg.2. in faciem ſuam, ſicut hic Chriſtus in monte Oliueti, ſicut
Luca 5. Abigail coram Dauid, & Petrus procidit ante dominum.

4 In hodiernum quoque diem retrorſum abeunt Iudæi, quantumcunque clamet dominus, Ego ſum, ego ſum quem quæritis Meſsias. tamen inſtar cancrorum retrocedunt ad Antichriſtum, nolentes nec agnoſcere, neque recipere Chriſtum. neque ſic retrorſum ambulant tantum, ſed & in barathrum præcipites cadunt damnationis æternæ.

Cyrillus. 5 Præterea ſignum quoque futuræ gentis Iudaicæ caſus, hic miniſtrorum caſus eſt: neq; in hunc vſq; diem ſemel collapſa reſurrexit ſynagoga Iudæorum, quemadmodum fore
Hierem. prædixit Hieremias, Cecidit Iſraël, & nemo eſt qui excitet. Ita cadunt, & hactenus quoque ceciderunt omnes aduerſa-
Cyrillus. rij verbi dei, hæretici omnes. ¶ Porro Chriſtus quum iā ſemet obtuliſſet in mortem, ſuos tamē tutatus eſt diſcipulos, Sinite, inquiens, eós abire. Qui tam paucorum in tali tēpore curam habuit, quomodo innumerabiles fideles non proteget? Omnipotens fuit illud verbum Chriſti: vnde & Iudæorum compeſcuit furorē, alias quomodo Petrus ſolus in gladio percutiens, euadere tam potuiſſet multitudinē? Verum virtus diuina verbi illius ipſum protegebat. O quoties ab infinitis periculis nós deus cuſtodit & ignaros, & tale nihil præcauētes. Sicut ergo verbum illud dei Iudæos proſtrauit, ita pari virtute diſcipulos ab eorum veſania potuit eripere. ¶ Diſce hic peccatorem, niſi conuerti nolentem, non perire, quia apoſtoli iamiam fugituri & per fugam peccaturi erant, tamen de ipſis dicit Chriſtus, non amiſiſſe ſe quenquam. ſiquidem dum ſperabatur, imo apud Chriſtum certa erat illorum conuerſio, nullus eorum perierat.

Matt.10. 3 Quum vero audis, quia Petrus Malcho auriculam abſciderit, mirari forſitan poſſes, vnde hic Petro gladius contigerit, quando diſcipulis ſuis iam ante præceperit Chriſtus, nec peram geſtare nec virgā, tantum abeſt vt gladium illis per-
Luc.22. miſerit. Verum quidem eſt id, ita eis præcepiſſe dominum,

quando

quando eos prædicatum ablegauit: ſed tamen hoc ipſum in neceſsitatis caſu ſuſtulit, dicens, Quando miſi vos ſine marſupio & pera, nunquid aliquid defuit vobis? Nunc autē qui habet marſupium & perā, tollat eam: & qui non habet gladium, vendat tunicā & emat. Hoc ipſo docere nos voluit ille, tēpore periculoſo licere etiā miniſtris, ſuis vt ſeſe armis inſtruant. verum quomodo pugnare debeant, ſtatim audiemus. Diſce hic nō male facere eccleſiā, dum pro temporum opportunitate aliquid in conſuetudinibus & legibus mutat & variat. Quondā cōiugatus poterat ſacerdotari, nunc non item Olim legitima ætas eorum qui ordinari debebāt presbyteri, erat triginta annorum, nunc vigintiquatuor tātum. Hic Chriſtus etiam arma eorumque vſum ante hac apoſtolis prohibitum relaxat, & cum eis diſpenſat. Antea vetuerat, ne abirent in vias gentium: deinceps idipſum eis mandauit, aſcenſurus iamiam in cœlum, idem quoque peculiariter præcepit Petro, qui illud primum nō ſatis acceperat. Peccāt igitur neochriſtiani & turpiter errant, dum eccleſiā atq; cōcilia reprehēdunt, ſuper eiuſmodi legum & cōſtitutionum alteratione. Neq; eſt quod hic cōfugiamus ad excuſandum Petrum, qui gladiū hunc portauerit in vſum agni paſchalis, vel inſidias veritus, vel quod gladiolus tantū ſiue pugio fuerit piſcatorius: quia iam ante Chriſtus eos præmonuerat, euidentem & vrgentē ipſis ſignificans neceſsitatē. quamobrem & ipſi dicebāt ecce duo gladij hic. Vidēs Petrus vnico Chriſti verbo percul ſos proſtratosq; eſſe Iudæos, plenus ipſe tū confidentiæ erat, tū feruoris, audiensq; Chriſtū dicere, Sinite hos abire, ratus iam inſtare tēpus vindictæ, percuſsit ſeruum pontificis, & ita percuſsit, quaſi qui caput illius mediū diſſecturus eſſet, verū ſingulari ordinatione dei tātum præſcidit auriculā. Atq; ſic (inquit Aug.) permiſſus fuit Petrus dolorē facere, non occidere. & in alio loco, Petrus errans in amore domini, ſeruo, nō libero auriculā abſcidit Neq; id tamen ſuo caret myſterio. quia enim ſeruū percuſsit, deſignat eos qui ſub lege Moyſi viuebāt, & ſeruos fuiſſe, & ſeruilem habuiſſe timorē. Atqui nos iam in nouo teſtamēto liberi ſumus, ſecundū quod dixit in euangelio Chriſtus, Si filius vos liberauerit. vere liberi eritis. Et quod ſeruo pontificis abſcidit auriculā, hoc ipſum ſignificat, quia legē carnaliter tātum intelligebat. ideoq; auris dextra, qua eā ſecundum ſpiritum

Mat.10. *Mat.16.* *Act.10.* *Theop.* *Lyra.* *Auguſti. Quæſ. no. & ve. teſ.* *Ioan.8.*

accipere debebat, ipſi amputata eſt per principem apoſtolorum. Vel etiã in cõmune vniuerſum ſignificat Iudæorũ omnium cæcitatẽ, ſiquidẽ iſta auriculæ præciſio, ſignũ fuit inobedientiæ Iudaicæ: quoniã aures habuerunt quidem Iudæi, ſed non audierunt, eo quod partim cõtigit cæcitas in Iſraël.

Ro.10. 4 Poſt increpationem Petri Chriſtus ſanationem, cuius meminit Lucas, aggreditur ſerui, cui nomen erat Malchus. Et ob id euidentiorẽ hiſtoriæ certitudinem appoſuit euãgeliſta, vel quoniam illum alias etiam corporaliter loquendo magis nouerat, eo quod ſeruus iſte eſſet pontificis, cui ipſe

Exod.21. quoq; notus erat. Quod autem ad correptionem Petri atti-

Cyrillus. net, nõ ille quidem procul à lege talionis aberat, ſed tamen Chriſtus qui nos ſupra legẽ venerat adducere, vehemẽtiam

Luc.9. eius, & nimium feruorem cohibuit. Siquidẽ multo melius eſt iuſto iudici rationẽ iniuriarum reddendam relinquere, quam pietatis cauſa noſtri ſanguinis petere vltionẽ. Ad eundem modum alias quoq; diſcipulos cõpeſcuit, petẽtes ignis de cœlo deſcẽſionem, dicens ad eos, Neſcitis cuius ſpiritus eſtis. Sed miraberis, quid ita generoſi animi & peculiaris cu-

Exo.2. iuſdam vehemẽtiæ homines elegerit deus. In veteri teſtamẽto ſynagogę principẽ voluit habere Moyſen, qui quendam occiderat, & eundem in arenã ſepelierat. In noua lege princeps futurus eccleſiæ Petrus, Malchum occidere parabat: & & declinante ictu, auriculam tantum illi amputauit. ſic Auguſtinus, Quid, inquit, indignum, ſi Petrus poſt hoc peccatum factus eſt paſtor eccleſiæ, ſicut Moyſes poſt percuſſum AEgyptium, factus eſt rector ſynagogæ? Et quanuis hic Au-

Aug. lib. 22. contra Fauſtum. cap.70. guſtinus tacite Moyſen inſimulare nititur peccati. tamen eundem excuſat ſanctus Stephanus, dicens, quia exiſtimabat ille intelligere fratres, quoniam deus per manum ipſius daret ſalutẽ illis. ¶ Quęres adhuc, an hic in gladij percuſſione

Act.7. peccarit Petrus. Cõmunis ibi reſponſio patrum eſt, peccaſſe Petrum: quia ſi male non feciſſet, increpatus à Chriſto non eſſet. audiuit enim ſibi dici, Mitte gladium tuum in vaginã. Aut non vis, vt calicem illum bibam? Qui gladio pugnat, gladio peribit. Inſuper pro Petro dicere quis poterit.

1 Attamen gladios geſtare dominus eos iuſſerat, non ob aliud vtique niſi in tutelam & protectionem ſuam.

2 Deinde ad illud quod Petro dixerat dominus de negatione ſui, reſponderat ipſe paratum ſe vel mori pro illo.

3 Eius

3 Eius quoq; quod facturus erat, antequã faceret, veniã à Chriſto petiit, dicens, Dñe, nunquid percutimus in gladio?

4 Pro Petro etiam facere videtur iſtud, quod dixit dominus, Sinite vſque huc. Quaſi dicat, Satis hoc eſt quidem, neque nimium videtur in eo factum, dum ad aurem pertingit ictus, ne modo vlterius procederet cœpta iſthæc violentia.

5 Quid quod ius idipſum quoq; naturę permittit, Vim vi repellere. 6 Fecit hoc præterea amore dñi ſui, & laudandus eſt ſeruus, nõ dubitans animã ponere pro domino ſuo.

7 Ad extremum etiã gloſa teſtatur Petrũ hoc ex feruentiſsimo zelo feciſſe, ſicuti & Phinees, occiſo Iudæo, quẽ inuenerat cognoſcentẽ mulierẽ alienigenã, nihil minus quam quod peccarit, laudatus inſuper à deo: ſicq; diuina ira mitigata, & ceſſauit quaſſatio, & promiſſum ille ſibi ſuſcepit ſacerdotum ſempiternum. ¶ Ad hęc omnia ſingulatim ſic reſpondebimus, primumq; ſtatim diſſoluimus illo dicto beati Aug. cum ait, Ferre iuſsit Chriſtus gladios, nõ ferire. Quo ſi nõdum es cõtentus, ſed adhuc opponis: qui id potuerit fieri, aut quare & in quẽ vſum ac finẽ gladios geſtarent, nunquid vt cum iis ſcriberent aut pingerẽt? Ecce non deſinis in magno myſterio puerilẽ intermiſcere ſignificationem? Reſpondeat itaque ad hoc etiam tibi Auguſt. dicens, Chriſtus interrogauit de gladiis non propter vſum, ſed ſignificationem. Ecquid autem deſignarũt & repręſentarũt gladij duo? Geminam ſcilicet poteſtatem, ſecularem & eccleſiaſticã. Petrum vero iamiam papam ſummumq; eccleſiæ pontificẽ futurũ, non decebat gladio vti ſeculari. Sicq; conueniunt hęc duo quæ dixit dominus, Sufficiunt gladij duo. Et mitte gladium tuum in vaginã quoniam nec conuenit papã quoq;, ſed imperatorẽ gladio ſeculari vti & pugnare. Idem hic dicere oportet neochriſtianos, ſi modo volent extricare ſe ex illo, quomodo Chriſtus admiſsis gladiis duobus tanquam ſufficientibus, vetuerit tamen Petrum gladio ſuo vti. Ad II dico, verum quidẽ id eſſe, & confidentiã ſuam tãtam Petrũ Chriſto prænunciaſſe? veruntamẽ & ipſe nõ ſemel à Chriſto audiuit paſsionẽ ſuam prædici, vnde & oportebat illum voluntatẽ ſuam eidẽ conformaſſe, & minime illum negaſſe. Ad III, Veniam quidẽ petiit Petrus, ſi expectare potuiſſet eandem: ſed præſtolatus non eſt, ſed ſimul pene & petiit & percuſsit. Vulgatũ autẽ iam eſt illud, Nihil & inutile æqui-

Num. 25.

Pſal. 105.

Auguſti.

Mat.10. pollent, Ad IIII. Quod Chriſtus dixit. Sinite vſque huc, nō ad illam Petri inquiſitionē pertinebat, qua quæſierat an percutiendum ſibi eſſet, quaſi eo ipſo reſpondere illi viſus dominus annuiſſet. Nihil minus. Quin potius pręcipere ſic voluit illis. vt ſuum relinquerent Iudæis impetum, ſeque ab eis capi ſinerent. Id autē dum dicebat dominus, iam amplius ſibi tēperare nō valebat Petrus quin percuteret. Ad v. Vera quidē illa eſt lex naturæ, & vim vi licet coercere, dum id ita viſum placitumq́; fuerit magiſtratui, non item ſi aduerſetur illi. Non itaq; inuito domino percutere debebat Petrus, eoq́; minus, quia audiebat dominum ſibi dicentem, An

Matt.26. putas quia nō poſſum rogare patrē, & exhibebit mihi modo plus quā duodecim legiones angelorū? Quomodo ergo implebuntur ſcripturæ? Ad VI. Non imus inficias feciſſe hoc Petrum ex amore erga Chriſtū: veruntamen & amor errare poteſt ac decipi, ſi nimium vehemens ſit, quia tunc celeritas & nimium præpropera vehementia nōn ſinit rationem circunſtantias omnes præmeditari, quorum defectu ipſum deinde opus malum redditur. ſic Paulus Iudæos quoq; habere quidē zelum, ſed non ſecundum ſcientiā, teſtatur, Debebat itaq; reſponſum Chriſti expectaſſe Petrus, eo maxime, quia & ipſe iam ante à Chriſto ſeorſim reprehenſus fuerat, quādo multis ex Chriſto de paſsiōe ſua auditis, dixerat illi. Ab-

Mat.18. ſit à te domine, non erit tibi hoc. Reſpondit autē tūc illi dominus, Vade poſt me Satana, ſcandalum es mihi. quia non ſapis ea quæ dei ſunt, ſed ea quę hominū. Ad VII. Et vltimū, quando factū Petri confertur Phinees, reſpondetur id non ſecundum ſe fieri: quia alterum bonum, alterū vero in ſe malum erat: ſed quoniā vtrunq; ex feruenti factū eſt zelo, ideo cōferuntur inter ſe. In Phinees ergo amor laudatur cū opere, in Petro charitas tantum, non factū. Et hoc eſt quod do-

Peccata Petri. ctores diſcretionē dicunt rectricē & gubernatricē omnium eſſe virtutum. Sicq́; dū illa caruit Petrus, peccauit in temeritate ſua; præſumens ſe propriis viribus à negatione Chriſti poſſe abſtinere. peccauit etiā percutiendo Malchū vetitus à Chriſto, nec aliquā habens illius cōmiſsionē. peccauit inſuper fugiens à domino. peccauit præterea negando illum. Diſcamus hic nos Chriſtiani non ex vindictæ & vltionis cupiditate, citra legitimā iuris formulā, proximū velle offendere. Animaduertamus hæc ipſa verba Chriſti, Qui gladio

pugnat,

pugnat, gladio peribit. Horrendũ hoc dictum eſt aduerſus eos, qui nihil magis in voto habent, quem ferire, percutere, pugnare: ne eis contingat quod accidit Adonibezec, qui poſtquã ſeptuaginta regibus ſummitates manuũ ac pedum amputaſſet, ita tandẽ ipſe quoq; plexus dixit, Sicut feci, ita reddidit mihi dñs. Peſtis hominũ eſt, non homo, qui tanto feruore, imo furore fertur ad pugnas, gladios & verbera, cũ alias vniuerſa ſe ingerat malorũ omnium lerna. Audi quiſquis ſic inſanis, audi inquã furioſe, quid Dauid dicat, Quorũ os maledictione & amaritudine plenũ eſt, veloces pedes eorum ad effundẽdum ſanguinem. cõtritio & infelicitas in viis eorũ, non eſt timor dei ante oculos eorũ. Ecce quã proprie & exacte veſaniam iſtorũ expreſsit Dauid quàm pulchre depinxit mores, vitam, omneſq́ue conditiones eorum. Oremus deum & gratias agamus illi, dicentes, Pater noſter. *Iudic. 1.* *Pſal. 13.*

QVOMODO DOCTVS AD Annam dominus ſit, & ab Anna ad Caipham: ibidemq́; quo pacto Petrus negarit illum.

TEXTVS SECVNDVS.

Cohors autem & tribunus & miniſtri Iudaeorum cõprehẽderunt Ieſum, & ligauerunt eum, & adduxerunt eum ad Annam primum. erat enim ſocer Caiphae, qui erat pontifex anni illius. Erat autem Caiphas qui conſiliũ dederat Iudais, quia expedit vnum hominem mori pro populo. Sequebatur autem Ieſum Simon Petrus & alius diſcipulus. Diſcipulus autẽ ille erat notus pontifici, & introiuit cum Ieſu in atrium põtificis. Petrus autẽ ſtabat ad oſtiũ foris, Exiuit ergo diſcipulus alius, qui erat notus pontifici, & dixit oſtiariae, & introduxit Petrum. Dixit ergo Petro ancilla oſtiaria, Nunquid & tu ex diſcipulis es hominis illius? Dicit ille, Nõ ſum. Stabant autẽ ſerui & miniſtri ad prunas, quia frigus erat, & calefaciebant ſe. Erat autẽ cũ eis & Petrus ſtans, & calefaciẽs ſe. Pontifex ergo interrogauit Ieſum de diſcipulis ſuis, & de doctrina eius, Reſpondit ei Ieſus, Ego palam locutus ſum mundo. ego ſemper docui in ſynagoga & in templo, quo omnes Iudaei conueniunt, & in occulto locutus ſum nihil. Quid me interrogas? Interroga eos qui audierũt, quid locutus ſum ipſis. ecce ij ſciũt quae dixerim ego. Hac autem cum dixiſſet, vnus aſsiſtens miniſtrorum dedit alapã Ieſu, dicens, Sic reſpondes pontifici? Reſpondit ei Ieſus, Si male *Matt. 26. Mar. 14. Luc. 22. Mat. 26. Mar. 14. Luc. 22. Mat. 26. Mar. 14. Luc. 22. Mat. 26. Mar. 14. Luc. 22.*

locutus ſum,teſtimoniũ perhibe de malo: Si autem bene,quid me cædis? Et miſit eũ Annas ligatũ ad Caipham pontificem. Erat autem Simon Petrus ſtans,& calefaciens ſe. Dixerunt ergo ei, Nunquid & tu ex diſcipulis eius es? Negauit ille & dixit,Non
Mat.26. *ſum. Dicit ei vnus ex ſeruis pontificis,cognatus eius cuius abſci-*
Mar.14. *dit Petrus auriculam,Nónne ego te vidi in horto cum illo? Ite-*
Luc.22. *rum ergo negauit Petrus,& ſtatim gallus cantauit.*

¶Tria hic principio nota,quæ fecerunt Iudæi, Dominũ ceperunt primum, quod & ignominioſum illi erat, & plenum dolore. Deinde ligatũ illum vi & impetu pertraxerũt ad pontifices:idipſum etiam quam præter omne meritũ ſuũ ſit factũ,tu ipſe tecũ expende & cogita,qũo captus ſit aſſertor ille & reſtaurator libertatis:vinctꝰ, q̃ peccatorũ vincula venerat ſoluere:ad iudicẽ adductus,qui natus in hoc fuerat,vt homines tũc exulãtes in paradiſum reduceret. Quid multa? ad Annã ductꝰ eſt primũ,qui ſocer erat Caiphæ põtificis anni illiꝰ. idipſum ſic iã ante conſtituiſſe,vt ita fieret, Caipham,teſtis eſt ſanctus Auguſtinus, plurimis de cauſis.

Auguſt. 1 Quia hoc modo ſocerum ſuum hŏnorare volebat,dum primas iudicij partes illi deferebat.

2 Vel quod ſic coram multitudine videri cupiebat, declarans hoc modo quam iam ſecum certo conceptam habebat ſententiam; eo æquiorem eſſe & iuſtiorem.quod à ſenioribus etiam foret approbata.

3 Quanquã idẽ in maiorẽ Chriſti cõtumeliã feciſſe puta-
Cyrillus. ri poteſt,vt ſic à multis iudicibus condemnatus haberetur.

4 Cyrillus,ducunt,inquit,eum primo ad Annam. vnde ſubintelligere datur,artificem inſidiarum ipſum fuiſſe, pactamque proditori mercedem promiſiſſe.

5 Fieri tamen poteſt,vt quãdo domus Annæ in ipſo itinere ſtatim primũ ducentibus ſeſe obtulerit, occaſione hac moti iſti,eo primũ induxerint illum. ¶Quid autem in hoc ſibi voluit euãgeliſta,quod eũ pontificem anni illius appellat? nihil aliud vtique,quam quod eo ipſo inſignem eorum innuere malitiam voluit & peruerſitatem. Quũ enim primum epiſcopatũ ſiue põtificatũ inſtituiſſet deus,non annuũ voluit,ſed cuiuſq; vitæ perpetuũ, atque adeo hæreditario iure filiis ſuccedentẽ,ſicut de Aaron patet & Phinees. De-
Exo.29. inde pro filiis ſubinde ſe ingerebant alieni & exteri. Tandẽ
Num.25. vero ſummus ille eccleſiaſticæ dignitatis magiſtratus,etiam

venalis

venalis factus eſt,adeo vt quiſquis plus pro eo pecuniarum expenderet, is poſsideret. Ad extremũ facta etiam mutatio eſt in illo per vices,ſuccedentibus ſibi mutuo iis,qui coemptã dignitatem in ſuã redegerãt poteſtatẽ,nõ ſine Simoniæ vitio. Vnde & Caiphas iſte à Romano tandem imperatore Vitellio,loco ſuo turpiter amotus eſt. ¶ Narraturus itaque Ioãnes quid de Chriſto corã Anna ſit actũ, non ſe tantũ,ſed & Petrũ inquit eſſe ſecutum:quoniã iꝫ duo fidelius adhæſerũt,dño. Vnde ſunt qui duo genera vitæ in iis expreſſa dicũt actiuũ & contẽplatiuum. Atque vt ſe teſtem veriſsimum & in nullo ſuſpectũ oſtẽdat,etiam modũ inſinuat,quo peruenerit in domum põtificis:quoniam notus ei fuerit,eo magis ingredi audebat,nõ facturus idipſum,ſi notus ei nõ fuiſſet. *Ioſephus li.20.c.9.* *Ioſe.li.18. cap. 8.* *Auguſti.*

2 Animum hic mihi Ioãnis ingenuum & fortem conſidera,quem à ſequela Chriſti,& ab ingreſſu domus põtificis abſterrere nihil potuit:quãuis ipſe & ætate minimus natu, & corpore tenerior fuerit. Chryſoſtomus tantũ ideo cõfidentius ingreſſum putat Ioannem, quia notus erat põtifici. Verũ equidem putarim eo ipſo magis ab ingreſſu abſterritum illum fuiſſe,quem & norit põtifex,& Chriſti ſciuerit conſanguineum ſimul eſſe & diſcipulũ. Quia ergo captus iam magiſter erat,metuendũ & illi fuit,ne ipſe quoque parum tutus eſſet. Sic ad Petrum etiam dixit ancilla, Et tu ex illis es,quaſi dicere voluiſſet, Ioanné hunc noui ad eos pertinere. Nunquid & tu ex eis es? Ingreſſus autem Ioãnes, dixit oſtiariꝗ,vt illa quoque introduceret Petrũ. Quod ſignificatione etiã non male conuenit:quia ſic vita contemplatiua actiuam quoq; ducit ad deum,quæ alias ab ipſo futura erat,vt ille inquit excluſiſsima. Interrogatus porro ab ancilla Petr᾽,an ne & ipſe ex eis eſſet,ꝑnegauit. Ecce colũna firmiſsima,ad primũ,eumq́ue minutiſsimũ vnius ventuli impetum,contremiſcit. Vbi eſt illa promittẽtis audacia, & de ſe plurimũ præſumentis? Hoccine eſt magiſtrũ ſequi, ſe negare diſcipulũ? Siccine ꝓ domino anima ponitur, vt hoc ne fiat vox ancillulæ formidetur? Neq; vero id mirũ cuiquam videatur,ſi deus verũ prædixit,& homo de ſe falſum temere præſumpſit,ſicq́; Chriſtũ ſimul magiſtrum,& ſe negauit eſſe Chriſtianũ. Quid ergo Petre,nec oſtiariã rogantẽ perferre potes? Num miles,num aliquis eorũ qui Ieſum ceperant,rogabat te? Vilis erat oſtiaria & abiecta,neque aſpera *Chryſoſto.* *Beda.* *Iob 22.* *Auguſti.* *Chryſo.*

Cyrillus. percontabatur. ¶ S. Cyrillus illud Petri peccatū extenuare conatur, dicens, eum peccaſſe quidem negando Chriſtum, ſed id tamen feciſſe ipſum metu vrgente, ſic quod interim non caruerit charitate, quæ eo illum impulerit, vt finem videret eorum quæ circa Chriſtum fierent. Factum igitur hoc modo eſt, vt hinc vrgente timore, illinc amore cogente, ad Chriſtum negandum facile adduceretur. Quo nomine miniſtris etiam ſe coniunxit, inter quos & minus ſuſpectus haberetur, & magis videret quem ardenter expectabat, finem. Sed hic malorum ſocietas perdidit Petrum, illéque adeo dimiſſo Chriſto, mixtus lupis, etiā denuo abnegauit magiſtrū. Neq; à vero diſcedit, alienúmve exiſtit, Petrū bis in atrio Annæ, tertiū vero in ædibus Caiphæ dominū negaſſe: quāuis negationes has omnes in domo Annæ, alij apud Caiphā exiſtiment factas. Verum iſtas & huiuſmodi alias quæſtiones plures, ſcholis relinquo & diſputationibus. Quilibet hic miſericordiā dei immenſam cōſideret, Chriſtus in ſummis erat afflictionibus. captus & vinctus tenebatur coram pontifice. inter hoſtes ſuos ſtabat medius. neque tamen negatoris ſui oblitus eſt, quin eum tunc quoq; oculis miſericordiæ ſuæ aſpiceret nō contemnens illum qui ſe plurimis (ſicut euangeliſtæ teſtantur, quorum quilibet aliis atq; aliis verbis idipſum deſcripſit) pertinaciter adeo verbis negauerat. Verùm is tamen gallicantu, Chriſtíq; adeo benigniſſimo aſpectu ad pœnitentiam permotus, exiuit & fleuit amare: neque tunc tantum, ſed deinceps per omnem vitę ſuę decurſum, ad galli cicurriéiis vocē fleuit. Tu itaq; ô miſericordiſſime dñe Ieſu Chriſte, nos quoq; oculis miſericordiæ tuæ clementer aſpicere dignare, gratiámque ſimul & fontem lachrymarum nobis dona, vt ſic nos quoque peccata noſtra animo contritio integre confiteamur & deploremus. 3 Interrogauit Chriſtum Annas de doctrina & diſcipulis ſuis. Hi quia omnes aufugerant ab illo, carētes iam lumine fidei, ideo de eis nihil reſpondit. Similq; ſuo te docuit exemplo, vt tu quoque dum nihil boni quod de proximo dicas habes, malum etiam ne proferas, niſi id fiat vel in aliorum emendationē, vel iuſtam reipublicæ tranquillitatem & adminiſtrationem. Verùm de doctrina reſpondens, teſtimonio innixus eſt audientium, eo ꝙ palā in ſynagoga

Theoph. docuerit ſemper. Neq; id pertinacis erat, ſed fidentis in dictorum

ctorũ veritate. iſta enim eſt veritatis indubitata demõſtratio, quando quis habet inimicos, teſtes eorũ quæ dicit. illud autẽ multo maximũ eſt, quod doctrinæ rationem ex miniſtris pontificis & phariſæis, qui ipſum ceperant, requiri ac peti deſiderabat: quoniã ipſe quẽ nihil latebat, ſciebat vtique cuiuſmodi teſtimonium iam ante dederant ij, qui ad ſe capiendũ venerant. dixerãt etenim, Nunquã homo loquutus eſt talia. Annas autem quia contẽptor erat verbi dei, indignus habebatur, qui illud audiret. Quanuis id eo modo etiam accipi poteſt, quaſi dominus phariſæos ad cognitionẽ ſcripturarũ ſic adducere voluerit, dum nihil ſe locutũ diceret in occulto, quaſi digito ſemet demonſtrans diceret, Ille ego ſum, de quo Eſaias, Non, inquit in abſcõdito loquutus ſum, in loco terræ tenebroſo. Cæci autẽ iſti cæcorũque duces, non attendebãt illa. quod præuidens Eſaias, in perſona Chriſti dixit, Tota die expandi manus meas ad populũ incredulum & contradicentẽ, &c. ¶ Inter cætera hoc quoque diligentius paulò, attẽtiusq́, mihi contẽplare, quomodo recte dixerit Chriſtus, palã ſe locutũ eſſe profitẽdo. quaſi volens ſic dicere, Quæ per Moyſen vobis ſcripta ſunt, non aperte, quæcũq; placẽt deo, ſed vmbris atq; figuris & p ænigmata, ſignificãt, & ruditate contecta literæ, quæ neceſſaria cognitu fuũt, aperte nõ exponũt. Sed ego pietatis viam nõ ænigmatice, ſed dilucide mundo prædicaui. Illis in figura cõtigerunt omnia. & tãdem cũ adueniſſet nouus ille legum lator Chriſtus, per quẽ gratia & veritas facta eſt, ille palam docuit. Hic tamen latẽter increpauit Annã & alios omnes, qui doctrinam Chriſti contrariam habebant legi Moſaicę, ſimul innuens nullã hic fieri debere collationẽ, eo q Moyſes vmbra tantum fuerit, ipſe vero veritas aperta omnibus, quoniã & euangeliũ liberũ atque manifeſtum ſit bonis omnibus, tãtumq́; velatum & opertũ malis, vel Paulo atteſtãte, cũ ait, Quod ſi opertũ eſt euangeliũ noſtrum, in iis qui pereunt, eſt opertum. ¶ Dices autem nõne multa clam ſolis diſcipulis dixit dominus? ¶ Nõnne ad eum Nicodemus quoque venit noctu? Nõnne ipſe etiam cum diſcipulis ſuis loquẽs, dixit pleraque illis ſe in parabolis & prouerbiis eſſe locutum? Reſponſio, Multi hic multa, aliiq́; alia dixere, quorum bonam partẽ ſcholis relinquimus. Tantũ hoc adiicio, ab hoc textu nõ abhorrere, quod Chriſtus dixerit illud

Cyrillus. *Ioan. 7.* *Eſa. 45.* *Eſa. 65.* *Cyrillus.* *1. Cor. 10.* *Ioan. 2.* *Ioan. 7.* *2. Cor. 4.* *Ioan. 3.* *Ioan. 16.*

ad declinandã falſam pontificis ſuſpicionem. Nihil, inquit
Theoph. Theophylactus, in occulto loquutus ſum: hoc eſt, nihil ſe-
Chryſo. ditioſum, & ſicut tu opinaris. Nihil innuo, neque doloſa &
occulta mente proprium quiddã loquutus ſum. Quia niſi
ſic intellexerimus, qđ ad ſuſpicionẽ pontificis hæc dixerit,
videtur mẽtiri. Nam multa dixit in occulto, vt pote ea quę
ſupra captum multitudinis erant. Sic autem voluit expri-
mere & deſignare ſe illum eſſe, de quo pſalmiſta dixerat,
Pſal.39. Annunciabo veritatem tuam in eccleſia magna.
Auguſt. 4 Quid porro hac reſponſione verius, manſuetius, iu-
ſtius? Et tamen nõ defuit iniquiſsimo huic dño, paris impie-
tatis ſocius, ſeruus nequiſsimus. is Chriſtum percuſsit quam
potuit violentiſsime, acclamans, Siccine reſpõdes põtifici?
Prou.19. De huiuſmodi dominis iã olim dixit Salomon. Quia prin-
ceps qui libenter audit verba mẽdacij, oẽs miniſtros habet
impios. Vſqueadeo non eſt in rege aut principe argumen-
tum vitæ ſuæ certius, quã aula. Seruum hunc Malchũ fuiſ-
ſe, cui paulò antè auriculam reſtituerat dominus, aperte te-
Chryſo. ſtatur Chryſoſtomus. Nos autẽ ſi cogitemus quis acceperit
Auguſt. alapam, nõne vellemus eum qui percuſsit, aut cœleſti igne
cõcuſſum, aut terra dehiſcẽte abſorberi, aut correptũ dæmo
nio volutari, aut aliqua huiuſmodi qualibet pœna, vel etiã
Cyrillus. grauiore puniri? ¶ S. Cyrillus exiſtimat ſeruũ hunc nequiſ-
ſimum. ideo Chriſtũ percuſsiſſe, quoniam offenderãt mini-
ſtrorũ aliquid Iudæorũ principes. qui capere Chriſtũ iuſsi,
ſic eum admirati ſunt, vt laudantes dicerent, Nunquã locu
tus homo ſic eſt quo reſponſo in rabiẽ cõcitati ſunt phari-
ſæi. Quũ igitur reſponſio ſaluatoris ad memoriã huius rei
principes reducebat, idcirco ne de animo ſuo beneuolẽtia-
que prĩcipes ſuſpicarẽtur, qui alias quia Chriſtũ admiraba-
Theoph. tur, fuit reprehenſus, alapa Chriſtũ cædit. Solẽt enim mini-
ſtri nõ ferre quicquã aduerſus ſe principib⁹ referri. ¶ Re-
ſpõdet aũt dñs, Si male locutus ſum, teſtimoniũ perhibe de
malo. Ecce percuſſus dñs ſic reſpõdet, vt quẽlibet veritatis
amatorẽ potuerit mitigare, & ad benignitatẽ pducere. De-
Mat. 5. inde diſcimus hoc ipſo Chriſti exẽplo, mandata apud Mat-
thæũ illa, quorũ pleraq; cõſilia ſunt, nõ ad literã eſſe intel-
ligẽda. qđ enim ibi de exhibitione maxillæ docuit, idẽ hic
Auguſt. ipſe corporaliter nõ impleuit. Quid potius ſic monſtrauit
ſua illa magna præcepta patientiæ, nõ oſtentatione corpo-
ris,

ris, ſed cordis præparatione eſſe facienda, niſi illud vel incultum dei, vel in vſum vergere poſſe videatur eccleſiæ. tūc ſane ne maxilla quidem à manu percutientis eſt trahenda. Ita hic animo ſuo inſtitutus probeq; paratus fuit dominus, vt potuerit dicere cum Dauide, Paratū cor meum deus, paratum cor meum. Idem vero quod hic mente, deinceps ipſo præſtitit opere, dum nō maxillam tantum, ſed omnia totius corporis membra exhibuit flagellantibus ſe. In nulla (inquit Auguſtinus) Chriſtiana hiſtoria, in qua eſt authoritas, tale quicquā inuenies factum à ſanctis, vel ab ipſo domino, quū in homine, quem ſuſcipere dignatus eſt, viuendi nobis præberet exemplū. Quū tamen omnibus fere locis eos inuenias paratos fuiſſe æquo animo tolerare, quicquid eis improbe fuiſſet ingeſtum. Cæterum vbicūque apparebit nimiam patientiam vergere in contumeliam & blaſphemiā dei, animarumq; perniciem, reſiſtendū tunc eſt, ſicut Chriſtiani non tantum alterā Turcis porrigūt maxillā cædendā, ſed & bella aduerſus eoſdē mouent & armis ſe tuentur, quanuis non eadem ſemper felicitate. Admonet hic Cyrillus Chriſtianos patienter ſufferre debere omnē contumeliā, ſicut & Chriſtus alapam à mācipio ſordido incuſſam, patienter ſuſtinuit: & idem iam olim admonuit Sapiens, quū ait, Omnis iniurię proximi ne memineris. Quia autē reliqui euāgeliſtę copioſe quę circa Caipham dicta factaq; ſunt deſcripſerūt, eadem vel modice attigit Ioānes, vel omnino ſuperſedit, quoniam poſtremus ſcripſit euangelium, eaque ſuppleuit, quæ cæteri parcius breuiúſq; narrarunt. Nos iam quoq; dolores Chriſti inter vincula, captiuitatem & in alapa piis precibus venerantes, dicamus, Pater noſter, qui es in cœlis, &c.

Pſal. 56. *Auguſti.* *Cyrillus.* *Eccl. 10.*

QVOMODO DVCTVS A CAIPHA AD PILATVM FVERIT DOMINVS, ET quæ illius cum Chriſto colloquia, quantáque extiterit ibidem tumultuantium Iudæorum veſania.

TEXTVS TERTIVS.

ADducunt ergo Ieſum à Caipha in prætorium. Erat autem mane, & ipſi non introierunt in prætorium, vt non contaminarentur, ſed vt māducarent paſcha. Exiuit ergo Pilatus ad

Matt.27. *eos foras, & dixit, Quam accuſationem affertis aduerſus homi-*
Marc.15. *nem hunc? Reſponderunt & dixerunt ei, Si non eſſet hic male-*
Luca 23. *factor, non tibi tradidiſſemus eum. Dixit ergo eis Pilatus, Accipite eum vos, & ſecundum legem veſtram iudicate eum. Dixerunt ergo ei Iudæi, Nobis non licet interficere quenquam, vt ſermo Ieſu impleretur, quem dixit, ſignificans qua morte eſſet moriturus. Introiuit ergo iterum in prætorium Pilatus, & vo-*
Matt.27. *cauit Ieſum, & dixit ei, Tu es rex Iudæorum? Reſpondit Ie-*
Marc.15. *ſus. A temetipſo hoc dicis, an alij dixerunt tibi de me? Reſpon-*
Luca 23. *dit Pilatus, Nunquid ego Iudæus ſum? Gens tua & pontifices tradiderunt te mihi. Quid feciſti? Reſpondit Ieſus, Regnum meum non eſt de hoc mundo. Si ex hoc mundo eſſet regnũ meum, miniſtri mei vtique decertarent, vt non traderer Iudæis. Nunc autem regnum meum non eſt hinc. Dixit itaque ei Pilatus, Ergo rex es tu? Reſpondit Ieſus, Tu dicis, quia rex ſum ego. Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimoniũ perhibeam veritati. Omnis qui eſt ex veritate, audit vocem meam. Dicit ei Pilatus, Quid eſt veritas? Et cum hoc dixiſſet, ite-*
Matt.27. *rum exiuit ad Iudæos, & dicit eis, Ego nullam inuenio in eo*
Mar.15. *cauſam. Eſt autem conſuetudo vobis, vt vnum dimittam vo-*
Matt.27. *bis in paſcha. vultis ergo dimittam vobis regem Iudæorum? Cla-*
Mar.15. *mauerunt rurſum omnes, dicentes, Non hunc, ſed Barabbam.*
Luca 23. *Erat autem Barabbas latro.*

¶Ecce primum à Caipha ad Pilatum adducunt ad dominum, ſiquidem eorum iam poteſtas plurimũ erat illis à Romanis diminuta, quemadmodum ipſi deinceps confitebantur, dicentes, ſibi ius non eſſe quenquã occidendi. Decreuerunt igitur tantum ſuper ſanguine Chriſti, reum illum eſſe mortis: iudicium autem & ſententiã ferre nõ audebant, ſed in hoc Pilato eum præſentabant præſidi Romano. At recte
Ezech. 9 dixit Ezechiel, Sicut feciſti, ita erit & retributio tua. Viam tuam reddam ſuper caput tuum. Sicut ergo Chriſtũ Iudæi magiſtratui Romano obtulerunt, ita poſt annos quadraginta ipſi etiam in manus Romanorum peruenerunt, non ſine ſuo magno malo & pernicie ac excidio. Ad multos inquit
Theophy. Theophylactus, iudices ducunt dominum, opinantes ſe illum contumelia affecturos, ſed re vera per multa tribunalia clarum reddunt. dominus enim omnia illa exiuit, nõ conuictus de crimine. ¶Verum tu hic peruerſam conſidera Iudæorum hypocriſim, qui in prętorium ingredi metuunt, ne

polluantur,

polluantur, ſanguinem fundere innocentem nil metuunt: lapides & lateres prætorij timent ſtolidi, lapidem angularem qui factus eſt in caput anguli, nihil verebantur. Agnum typicum honorare cupiunt, vt eo veſcātur mundi: & inſani agnum verum, qui venerat peccata mundi tollere, præſumebant ac parabant occidere. Velut excōmunicatum habebant eum, quiſquis poſt cœpti iam feſti principium, domum ethnici fuiſſet ingreſſus, magna & immenſa, vt ait Auguſtinus, irregularitate. ¶ Sunt qui putent Iudæos veſperi tam fuiſſe occupatos in capiendo Chriſto & irrequietos, vt agnū ſuum tunc non manducarint, ſed diſtulerint eſum illius in diem ſequentem. & ideo aiunt dicere euāgeliſtam, quia ingreſſi non ſint in prætorium, ne cōtaminarentur, ſed vt mācucarent paſcha. Verum hoc illis licuiſſe, nullum plane extat ſcripturæ teſtimoniū, niſi forte in proximū vſque menſam prorogarint. Neque eſt quod ſuſpicemur eos, vt erant literæ legis addictiſſimi, trāſgreſſos fuiſſe præceptū. Ideoq́; dicunt doctores paſcha tria ſignificare, agnum, feſtiuitatem paſchalem, & panes azymos, ſicut hic accipitur. Sin vero ferventi adeo fundendi ſanguinis Chriſti cupiditate neglexiſſent veſperi manducare agnum quāta fuiſſet iſthæc malitia? quam peruerſa nequitia & malignitas? imo quam magnum & ſceleratum facinus, temere tranſgredi mandatū dei, quod erat in lege ſummum de eſu agni? Si enim præcepit deus ne quid ex agno permaneret reliquum vſque in craſtinū, quanto minus licebat eis totum illum differre in diem alterum? Porro autem nihil iis mouebatur Pilatus, etiam tumultibus: neque afficiebant eū turmatim irruentes Iudæi, Chriſtúmque adducentes victum: nihilo contentus priuato iſtorum iudicio, interrogat quid cōmeruerit, quid deſignarit. indque hoc ipſo male nō fecit, ſicut & Feſtus dicebat, Non eſt Romanis conſuetudo, damnare aliquem hominem priuſquam is qui accuſatur, præſentes habeat accuſatores, locúmque defendendi accipiat ad abluenda crimina, quæ obiiciuntur.

Pſal. 117. *Cyrillus.* *Ioan. 1.* *Auguſti.* *Exo. 12.* *Nume. 9.* *2. Pa. 25.* *Exo. 12.* *Chryſoſto.* *Actu. 25.*

2 Ad hæc Iudæi ſolita hypocriſi probitaté ſuam aſtruere volentes, inquiunt, Si non eſſet hic malefactor, ea nos ſumus pietate, támque cōfeſſa apud omnes & conſpicua ꝓbitate viri, vt ſane innocenté illum tibi nō tradidiſſemus. Sed interrogentur atque reſpondeant ab immundis ſpiritibus liberati, ſanati languidi, leproſi mundati, ſurdi audientes, *Auguſti.*

& muti loquentes,cæci vidétes, mortui reſurgétes, & quod omnia ſuperat, ſtulti ſapientes, vtrum ſit malefactor Ieſus. Verum hoc dicunt iſti, de quibus per prophetam loquitur

Pſal.34. dominus,Retribuebant mihi pro bono malum. ¶ Nihil au tem adhuc agunt,profici nihil apud Pilatum: quia nondum ſatis illi faciunt iſta,neque adduci poteſt, vt ſuper hac côiectura ſtatim iudicet,quin potius dicit. Accipite eum vos, & ſecundum legem veſtrã iudicate,quaſi dicat, Tantum apud vos veſtrũ valet iudicium, ſatisq; vobis facit iſta cenſura ve-

Chryſoſto. ſtra. Age & ſententiã ferte,iudicate,cõdemnate. Videbat il le nimirũ nullum eos habere fundamentum, ſeq́ue ipſos facere ſuſpectos, dum pertinaciter eo tantum damnatũ illum volebant, quod eũ ipſi prædicarent reum eſſe mortis,neque

Cyrillus. tamen morte dignũ argumentũ vllum afferebant. Ait ergo, Non eſt fas mihi nullo accuſatũ crimine hominẽ ſecundum leges punire. ipſiq́ue itaq; ſecundũ veſtram legem iudicate, ſi etiã innocentes lex veſtra cõdemnat. ¶ Et clamauerunt Iu dæi,nobis nõ licet interficere quenquã. Quid eſt, quod inſana loquitur crudelitas? An non interficiebatis inſaniſſimi, quem interficiendum offerebatis? Nõ occidebatis, quem in hoc captum,vinctum, & iudicio põtificum cõdemnatum ad Pilatum pertrahebatis? Sed audio, clamatis vos manu veſtra illum non occidere. Sic Pilatus quoq; ipſum manu ſua occiſurus nõ fuerat. Alia autẽ quædam interficiendi forma eſt, alius occidẽdi modus: idq́ue per linguã & voluntatẽ, atque iſtam immanẽ deferendi,obtrectãdi & calũniandi truculentiam. Nam dum innocentem temere accuſatis,dum mortem eius modis omnibus appetitis, quid aliud agitis,quam quod eundẽ etiam occiditis? Nunquã ne legiſtis huiuſmodi quid

Pſal. 6.5. in Dauide,Filij hominũ,dentes eorũ arma & ſagittę,lingua eorũ gladius acutus? Ecce arma veſtra quibus tradidiſtis dominũ,quando clamabatis, Crucifige crucifige. Et iterum in

Pſal. 63. alio Pſalmo, Acuerũt linguas ſuas ſicut ſerpẽtes, intenderũt arcum ſuũ rem amaram, vt ſagittent in ocultis immaculatũ. ¶ Quærere ſolent hic doctores, quomodo dixerint hic Iu-

Actu.7. dæi, non licere ſibi occidere quenquam, cum tamen & Ste-

Ioan 8 phanum occiderint, & muliereculã in adulterio deprehẽſam

Luc. 4. in hoc produxerint, vt lapidibus obruerent. Et ipſum præterea Chriſtum in Nazareth erant de monte præcipitaturi. Quid igitur hic dixerunt, poteſtatem ſe nõ habere, vt occi-

derent

derent quenquam? Chryſoſtomus quidem putat Romanos *Chryſoſto.*
omne ius iudicãdi Ipſis ademiſſe, ne liceret eis vel ſuper ſan-
guinem iudicare, vel crucifigere quenquã. Alij opinãtur in
feſtiuitatibus (cuiuſmodi illa iam imminens paſchalis erat)
illis non licuiſſe. Equidem crediderim operæpreciũ non eſ-
ſe, quocunq; prætextu velle ſceleratos iſtos defendere: qui,
vt erant inuidia excæcati, nullius mouebantur mendacij ve-
recũdia: nihilq; obſtat quin mentiti ſint hic turpiſſime, ſicut
de Stephano clare patet. Mendacij autẽ iſtius ratio aſſigna-
tur huiuſmodi. Permiſerant Iudæis Romani in legitima ſua
animaduertere; & tranſgreſſores eorundem punire, puta
blaſphemum aut adulterũ lapidibus obruere: neq; vero mo
ris erat apud Iudæos cruci affigere quenquã, propter illud
legis dictum, Maledictus qui pendet in ligno. Et ſi lapidare *Deut.21.*
eum noluerũt, quod poterant licite, mentiri maluerunt, aſſe
rendo nõ licere eis etiã occidere quenquam, vt præſes Ro-
manus condemnandũ eum aſſumeret, non ignari ſolitos eſſe
Romanos, eos qui obedire nollẽt, crucifigere. ſic ſperabant
ſuam ſententiã ſucceſſuram, vt eo magis ille cõfunderetur.
In ſumma, volebant eum cõdemnatũ morte mori, nõ quali-
bet, ſed vt (Sapiens in perſona eorũ inquit) turpiſsima. Hinc *Sapien.2.*
adeo vrgebant Pilatum volentem nolentem, vt Chriſtum
reum eſſe mortis proclamaret, ſicut antea prædixerat Chri-
ſtus, Ecce, inquiens, aſcendimus Hieroſolymam, & filius ho *Matt.20.*
minis tradetur gentibus flagellandus, illudendus, conſpuẽ-
dus, occidendus. Non autem deſcripſit Ioannes querelam
Iudæorum, quã videbat luculenter ſatis à Luca deſcriptam.

3 Cum nihil reſpondiſſet coram tota multitudine Chri-
ſtus, tandem ſeorſim à Pilato rogatus, Rex ne eſſet Iudæo-
rum, reſpõdit ei, Ex temetipſo hoc loqueris, an alij tibi dixe
runt de me? quaſi diceret, Ex teipſo hoc loqueris? ſane tu id
cum primis ſcire & cõpertum habere debes, ſi ego regem me
iactitem, quando Cæſaris vices geris. Sin vero alij tibi dixe-
runt de me, credas mentiri eos. nam ſi verum eſſet, non & tu
dudum illud reſciſſes? Ipſi quidẽ aliquando regem me crea- *Ioan.6.*
re volebant, ſed & tũc aufugi, non ſuſcepturus quod defere
bant. Theophylactus putat verbũ hoc Chriſti, in ſe habere
nonnullam Pilati reprehenſionẽ, quaſi dicere vellet, Si ex te
hoc loqueris, argumentũ exhibe inobedientiæ meæ & exci-
tatæ ſeditionis: ſin alij tibi dixerũt de me, illos require, vide

reſciſcere cures. neque mihi temere iniuriam facere pergas. Deinde dixit Chriſtus Pilato, Regnum meum nō eſt ex hoc mūdo. Quo verbo liberauit ille Pilatū à formidine, qui dignitatem Cæſaris in Iudæa ſeruare debebat. Dum igitur dixit, Regnum meū non eſt ex hoc mundo inſinuauit illi hoc, quaſi ſic diceret, Tu tanq̄ Romanorū vicarius non eſt quod tibi à me metuas quicquam. neque enim ex hoc mundo eſt regnum meum, nullum ego cōſcripſi exercitum, neque milites conduxi aut ſatrapas, neque armis me inſtruxi, nec aliquam ſeditionem moui. ¶ Obiicis autem, quomodo dicat dominus regnum ſuum non eſſe ex hoc mundo, cum tamen
Pſal. 46. dicat Dauid, domini eſſe & terrā & vniuerſam illius plenitudinem. Cum inſuper deus pater dicat Chriſto, Poſtula à
Pſal. 2. me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Et iterum filius ipſe, Conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion. Quomodo igitur ait dominus regnum ſuum non eſſe ex hoc mundo, cum tamen poteſtatem ille habebat parem in cœlo & in terra? Reſpondetur ad hæc, quia proprie & notáter dicit hic dominus, Regnū meum non eſt hinc. Non autem dicit, Regnum meum non eſt hic. Conſtat enim deum vniuerſæ terræ rectorē eſſe & dominatorē: quia
Auguſti. regnum eius eſt vſq; ad finem ſeculi. Chriſtusq́; adeo totius mūdi domin⁹ eſt. Verūtamen in ꝓpria venit ille, inquit Ioā-
Ioan. 1. nes, & ſui (ſcilicet Iudæi) non receperunt eum. Bene igitur regnum Chriſti hic eſt in mūdo. dominatur hic per fidem in hominibus bonis, ſicut & inter vos multos eſſe cōfidimus, in quibus hic dominetur Chriſtus, cuius tamen regnū interim non eſt hinc, neque ex hoc mundo, neque ex rebus terrenis,
Eccle. 1. ſed ex deo, ex cœlo inquā, non ex hoc mundo: in quo quic-
1. Ioan. 2. quid eſt, vanitas vanitatū eſt & mera vanitas. In quo inquā quicquid eſt, vel eſt cōcupiſcentia oculorum, vel carnis, vel
1. Ioan. 5. ſuperbia vitæ. Vt iam vere dixerit Chriſtus, regnū ſuum nō eſſe ex hoc mūdo nequam, qui ideo & in maligno totus poſitus eſſe dicitur. longe aliud eſt regnū Chriſti, quod ſempi-
Luc. 1. ternum & infinitum eſſe iam olim annūciauit Gabriel. O ſelicem hominē & beatum, ô vere hominē diuitem & nobilē, ô inquā vere potentem, imo regem, qui cum Chriſto dicere poteſt in veritate, Regnū meo nō eſt ex hoc mundo, Regnū
Chryſoſto. meum, regnum Chriſti eſt & dei. Regnū illud mihi cōtingere & ſpero & quotidie oro, dicēs, Adueniat regnū tuum.

Imbe-

Imbecillitatem prꝫterea & fragilitatem regni mundani hic Chriſtus inſinuat, quod in ſeruis ſuam habeat potentiam: ſupernum autẽ regnũ ſibiipſi ſufficiens eſt, & nullius indiget. In hoc regnum Chriſtus fideles omnes impoſuit, quod Paulus quoq; confitẽs, inquit, Eripuit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filij dilectionis ſuæ. Porro eui- *Theop.* dentius adhuc regnum ſuum oſtẽdens Chriſtus dicit, In hoc natus ſum. Quod quidam intelligunt de æterna generatione ex deo patre, vt eſſet rex gloriæ ab æterno: deinceps tamẽ in tempore natus eſt ex virgine matre, vt teſtimoniũ perhiberet veritati. Qui ſic' inquies. quoniã ante Chriſti aduentum regebat in mundo falſitas & impietas cultus diuini, primas tenebat religio vana, ſapientia tumida dominabatur, fictæ virtutes vigebãt, ſeq; pro veris virtutibus paulatim ingerebant. Et quid deniq; tunc non in ſummo peruerſitatis gradu cõſiſtebat, quando diabolus cũ omni errorum & mẽdaciorum colluuie, dominabatur in orbe? Simul atq; venit *Ioan. 1.* in mundũ hunc natus homo Ieſus Chriſtus, verus ab ꝫterno deus, per eundẽ quoq; veritas aduenit ſimul. Aug. id omne de incarnatione Chriſti intelligit. Tu deinceps iam conſidera, quam alta, quã ſublimia, quamq́; plane diuina Chriſtus docebat, quæ tamen omnia Pilatũ nihil mouebant. Chriſtus dicebat, Quicunque eſt ex veritate, vocẽ meam audit: ex ve- *1. Ioan. 4.* ritate autem quiſquis eſt, ex deo ipſo eſt, quoniam deus veritas eſt. Et Pilatus igitur cum rogaſſet eum, quidnã veritas eſſet, nec tamen reſpõſum expectans, vocẽ Chriſti audiuit, quid reſtat, niſi quia & ipſe ex veritate nõ fuit? ¶ Præterea vide an non noſtrates ignaui & dormitantes Chriſtiani. Pilati magis ſectatores ſint quam Chriſti diſcipuli, puta qui citra omnẽ cauſam ẽ ſacris concionibus exeunt & aufugiunt, neq; illarum finẽ expectant, inſtar Pilati, quẽ in ſalutaribus rebus docere exorſus dominus, erigere volebat ad ſublimia illa dei myſteria, verũ ille renuit expectare, vnde & in tam immenſa peccata deinde velut per præcipitium concidit.

4 Nitebatur tamẽ & cupiebat adhuc liberare dominum per conſuetudinem illam Iudæorum, quia ſemper ex vinctis vnus dimittebatur ad paſcha à præſide Romano, Mitto hic & lubens tranſeo ridiculam iſtã hæretici Pomerani ob- *Pomera.* iectionem, qui ait conſuetudinem hanc fuiſſe contra legem dei, quaſi hodie quoque peccẽt principes noſtri, dum ſolita

beneficentia & genuina miſericordia moti, mortis etiã reos
liberát, atque inde meritas ſuæ commiſerationis laudes re-
portant. Nõ intellexit autem hæreticus iſte, quia miſericor-
Iacob.2. dia ſuperat iudicium. Neque hinc diſcedat ſentẽtia Cyrilli,
Cyrillus. cum aſſerit conſuetudinem hanc ortam eſſe ex libro Nume
Nu.36. ri, quãdo multitudo populi liberare poterat, qui homicidiũ
Cyrillus. ex improuiſo commiſerat. Nunc vero omni iudicio ſangui
nis relicto Romanis, hoc vnum licebat vulgo, vt illo tempo
re vinctus aliquis dimitteretur ei. ¶ At quot toties regem
Iudæorum vocat Chriſtum Pilatus, eo referunt plerique,
quoniam ſic rabiem Iudæorum riſu mitigare conabatur, ſi-
mulq; prudenter oſtẽdebat, falſo ipſum hoc crimine accuſa
ri. Nunquam enim Romanus præfectus cupiditate tyrãni-
dis aduerſus Romanos accuſatum, ſi quicquam ſigni dare-
tur, dimitteret. Nec eſt quod dubites, ſi vel parum nocẽs co
gnitus dominus fuiſſet, minus eum dimittere cupiuiſſet quã
Iudęi. ſiquidem id magis ad ipſum & Imperatorem Roma-
num pertinere videbatur, quam ad alium quẽquam. Multo
itaque Pilatus Iudæis probior fuit, & quanuis ethnicus ille,
& ſolo tantum iure iudicioque naturali fretus erat, ſæpenu
mero tamen Chriſtum quem innocentem agnouerat, libe-
rare cupiebat. Viciſsim Iudæi legem etiam habentes diuinã,
Chriſtum innocentem condemnare non timuerunt.

5 ¶ Sed tandẽ liuidum furentium Iudæorum virus erum
pit inuidia, qui præ Chriſto magis homicidam elegerũt Ba-
Auguſti. rabbam, quanuis Aug. dicit, Non reprehendimus ô Iudæi,
quod per paſcha libertatis nocentẽ, ſed quod occidiſtis inno
Nume.35. centẽ. Quanuis hinc quoq; magis patet Iudęorum peruerſa
malitia, quia norant in libris Numerorũ, vnde hæc manauit
conſuetudo, dimiſſum à multitudine, qui non ex propoſito
homicidium cõmiſerat. Barabbas autẽ & homicida magnus
fuit, & ſeditioſus, atq; adeo in ſeditione hominẽ occiderat.
Cyrillus. ¶ Ego vero, inquit Cyrillus, diuinã admirari ſatis ſcriptu-
ram nequeo, quę vel huius inſani clamoris ex perſona Chri
Iere 12. ſti ſic per Ieremiã meminit, Reliqui domum meã, dimiſi hæ
reditatem meam, dedi dilectam animam meam in manus ini
micorum eius, facta eſt mihi hæreditas mea quaſi leo in ſyl-
Pſal. 46. ua, dedit contra me vocem, Aut quænam alia Chriſti hære-
ditas extitit niſi ipſi Iudæi, ſecundum quod Dauid dixit in
Pſalmis, Elegit nobis hæreditatem ſuam, ſpeciẽ Iacob, quam

dilexit? hæc nimirum hæreditas facta eſt quaſi leo in ſylua, qui magno rugitu fertur in prædam, vt feras cæteras exterreat. Hæreditas iſta Iudæorum vocẽ ſuã dedit hodie in immẽſo furore aduerſus dominũ, quaſi leo in ſylua, vt ſic Barabba latrone dimiſſo, innocẽs Chriſtus occideretur. Et quis non magno dolore apud ſe cogitat, quomodo cõtra legem dei Barabbas dimittitur? ita enim lex habet, Maleficos nõ patieris viuere. legis vero lator iuſtiſsimus crucifigitur. Tantũ *Exo. 22.*
liuor tabificum malis venenum præſtare poteſt, tantumq́ue peruerſa valet inuidia. Oremus, Pater noſter, &c.

QVO PACTO FLAGELLATVS IAM, & ſpinis coronatus poſt multam Pilati inquiſitionem, tum vulgi tumultuantis illuſionem, inter clamores continuos crucis ſupplicio ſit addictus.

TEXTVS QVARTVS.

TVnc ergo apprehendit Pilatus Ieſum, & flagellauit. Et milites plectentes coronam de ſpinis impoſuerunt capiti eius, & veſte purpurea circundederunt eum. Et veniebant ad eum, & dicebant, Aue rex Iudæorũ. & dabant ei alapas. Exiuit ergo iterum Pilatus foras, & dicit eis, Ecce adduco vobis eũ foras, vt cognoſcatis quia nullam inuenio in eo cauſam. Exiuit Luc. 23.
ergo Ieſus foras, portans ſpineã coronã & purpureum veſtimentum. & dicit eis, Ecce homo. Cum ergo vidiſſent eum pontifices
& miniſtri, clamabant, dicentes, Crucifige crucifige eum. Dicit Matt. 27.
eis Pilatus, Accipite eum vos & crucifigite. ego enim non inue- Mar. 15.
nio in eo cauſam. Reſponderunt ei Iudæi, Nos legem habemus, Matt. 27.
& ſecundum legem noſtram debet mori, quia filium dei ſe fecit. Mar. 15.
Cum ergo audiſſet Pilatus hũc ſermonem, magis timuit. Et in- Luc. 23.
greſſus eſt prætorium iterum. & dicit ad Ieſum, Vnde es tu? Ieſus autem reſponſum non dedit ei. Dicit ergo Pilatus, Mihi non Luc. 23.
loqueris? neſcis quia poteſtatẽ habeo crucifigere te, & poteſtatẽ habeo dimittere te? Reſpondit Ieſus, Non haberes poteſtatẽ ad- Matt. 27.
uerſum me vllam, niſi tibi datum eſſet deſuper. propterea qui me Mar. 15.
tradidit tibi, maius peccatum habet. Exinde quærebat Pilatus Luc. 23.
dimittere eum. Iudæi autem clamabant dicentes, Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris. Omnis enim qui ſe regem facit, cõtradicit Cæſari. Pilatus autem cum audiſſet hos ſermones, adduxit Act. 13.
foras Ieſum, & ſedit pro tribunali, in loco qui dicitur Lithoſtro-

tos, hebraice autem Gabbatha, Erat autem paraſceue paſchæ, hora quaſi ſexta. Et dicit Iudæis, Ecce rex veſter. Illi autem
Mar.15. *clamabant, Tolle tolle crucifige eum. Dicit eis Pilatus, Regem*
Luc.23. *veſtrum crucifigã? Reſponderunt pontifices, Non habemus regẽ niſi Cæſarem. Tunc ergo tradidit eis illum vt crucifigeretur.*

¶ Etſi Pilatus intentionem in hac re bonam ſecum, concepiſſe videri queat, illa tamen in radice peſsima fuit. neque enim eo ſtatim iniuriã alicui facere debet iudex, quod pars
August. altera multa ad vindicandũ poſtulat. Auguſtinus ſic inquit. Quod flagellari Chriſtum permiſit Pilatus, non ob aliud feciſſe credendus eſt, niſi vt eius iniuriis Iudæi ſatiati, ſufficere ſibi exiſtimarent, & vſque ad eius mortem ſæuire deſiſterent. Ex impetuoſo enim eorum clamore intelligebat Pilatus, ſe non poſſe ipſos eo perducere, vt vltro dimitti liberumq; abire Chriſtum ſinerẽt: ſicque illum flagellari paſſus
Chryſoſto. eſt iniq;, vt fortaſſe ita ſedato eorum furore, inde eũ poſſet
Luc.23. dimittere, vt inquit Chryſo. & nos iam ſupra ex verbis Lu
Chryſo. cæ demonſtramus. Quomodo autem milites Chriſtum, ait Chryſoſtomus, flagellabant, ſiquidem non præceperat Pila
Theop. tus? Ad Iudæorum gratiã ſcilicet, Neq; enim noctu à Pilato iuſsi cum Iuda profecti ſunt, ſed pecunia à Iudæis allecti, omnia audebant. ſiquidẽ in reliquo comitatu, cohortis quoq; tũc meminit euãgeliſta, ſed multis modis hic apparet, quanto tum mitior, tum benignior fuerit Pilatus quam Iudæi.
Auguſti. ¶ S. Auguſtinus in hac flagellatione impleta eſſe perhibet verba Chriſti, quibus ſe flagellatum gentibusq; traditũ iri
Auguſti. ipſe prædixit. Sed ſic tamen martyres quoq; informabãtur, ad omnia quæ perſequutoribus libuiſſet facere, perferenda, ſic paulisper occultata tremenda ponam. commendabatur prius imitanda patientia. ſic illud granum multiplicandum ſeminabatur horribili contumelia, vt mirabili pullularet in gloria. Vult dicere, Tantis ſuppliciis ſuis exemplum Chriſtus præfixit martyribus, vt ipſi per contumelias pœnas & ſupplicia diſcerent gloriam ingredi felicitatis æternę. Quia ſi hæc pati oportuit dominum & quidẽ regẽ gloriæ, eãdem vtique viam ingredi etiam cogentur ſequaces illius, & ſuam quoq; crucẽ tollere, Chriſtũ ductorẽ ſequi (De modo flagel lationis, coronationis & ſpinis, vide in paſsionis ſuperiori.)

¶ Siue igitur iuſſerit, ſiue indulſerit Chriſtũ flagella. Pilatus, conſtat nõ ignoraſſe vtique ipſum, id ita miniſtros ſuos feciſſe.

feciſſe. Quamobrem in animum & mētem ſibi ſubiit, Chriſtum ſic cæſum educere foras, vbi ſuum ipſe vltro confeſſus eſt delictum, quod illum tale nihil meritum, citra omnem cauſam flagris permiſerit cædi, tantum vt ipſis animum explerent miſerabili illo ſanctiſsimæ faciei aſpectu. Atq; ſubinde hic Chriſti profitetur innocentiam ſummam.

2 Sed ecce hic dominus Ieſus progreditur amictus purpura, quam ei ſerui præſidis induerant riſus mouendi gratia, & corona redimitus ſpinea. Iamque Pilatus exclamat ad vniuerſam multitudinem, Ecce homo. Magnum hoc ſane verbum eſt. & ipſi etiam Pilato proculdubio non intellectum, ſed linguā eius mouit ſpiritus ſanctus, ad conſummationem immenſi illius myſterij dei, paſsionis Chriſti. Vere enim homo erat Chriſtus & peculiariter homo præ omnibus aliis, quia ſimul etiam deus. & ſic ſi plene intellexiſſet myſterium hoc Pilatus, dixiſſet vtique, Ecce hominē deum veſtrum. Ecce, inquam, homo, homo quidem ſicut cæteri ſunt homines, mortalis, ſed tamen in quo genus humanum eſt reſtitutum. Vos nanque ſcire cōuenit, quia peccatum perſonam deſtruit delinquentem, ſicut Ezechiel veſter ait, Anima quæ peccauerit, ipſa morietur. Peccatū autem Adæ non tātum perſonam illius corrupit, ſed etiā totū vitiauit genus hominum, eo quod omnes in Adam homines. ſicut in origine ſua, fuerunt. Rurſus vero Adā ille cœleſtis, naturam humanam totam (quod quidē in ſe fuit) reuocauit, reſtaurauitque. ¶ Ad literā tamē ſic in ſumma dixit Pilatus, Ecce homo. Quaſi diceret, Si regi inuidetis, iam parcite, quia deiectū videtis. flagellatus eſt, ſpinis coronatus eſt, ludibrioſa veſte amictus eſt, amaris conuitiis illuſus eſt, alapis cæſus eſt: feruet ignominia, frigeſcat inuidia. Naturale enim eſt mitigari iram, dum ille vel affligitur vel humiliatur, cui iraſcimur. Nihil autē iis omnibus proficiebat apud liuidos iſtos & iamiam inuidia tabeſcentes Iudæos, ſiquidem etiā adhuc amplius, viſo iam dño, in furorem acti ſunt, & clamare cœperūt, Crucifige. Quilibet homo Chriſtianus in corde ſuo circūferat miſerabilē & penitus ſqualidā illā Chriſti imaginē, quādo à Pilato miſerabiliter adeo eductus eſt. meminerit ſedulo verbi illius, Ecce homo Chriſtus Ieſus, benedictus ille dei filius, qualis pro te factus eſt. ¶ Porro crucifixionem, ſummum, inquit Cyrillus, extremę

Ezec. 17
Rom. 5.
1. Cor. 15.
Auguſti.
Ariſtot.
Cyrillus.

impietatis dedecus, à principibus Iudęorum ſolis, euangeliſta traxiſſe originem oſtẽdit. Nam quum multitudo aliquo modo iis factis ſuberubeſceret, recordati forſan miraculorũ illius, ipſi primum exclamant & vulgus incendunt. Quãuis hic quoque doctores ſancti dicunt, omnem illam multitudinem hominum, qui vel tunc fuerunt, vel poſt erant futuri, aſsiduis votis exclamaſſe, vt filius dei crucifigeretur, alias de ſalute ſua actum eſſe, eo quòd omnes qui per Chriſtũ ſunt

Bernar. redempti, cauſa fuerint crucifixi Chriſti, ſicut Bernar. etiam peccata noſtra ſpinas illas perhibet fuiſſe, quæ caput pupugerunt dominicum. ¶ Adhuc tamen propoſito ſuo immoratur Pilatus, adhuc affirmat nõ inuenire ſe in eo quicquam morte dignum. & ideo dicit, Accipite eum vos, & ſecũdum legem veſtram crucifigite. vult dicere, Si hoc vobis iuſtum eſt, innocentem occidere, age & hunc crucifigite, penes me ſane iniquum illud fuerit. Recte quidẽ Pilatus nullam ait ſe inuenire in eo cauſam, quod erat re vera veriſsimum, ſi literam ſolam inſpicias. ſed ſi ad ſublimiora animum erigas, & tunc ſibi conſtabit, quia nullam in Chriſto cauſam Pilatus inuenit. ſiquidem & Gẽtilis & ex falſitate fuit, Chriſtumq́; interrogauit quidem quid veritas eſſet, verum reſponſum nõ expectauit. Ecquid ergo mirum, ſi nullã Pilatus in Chriſto cauſam̃ inuenit? cuius tamen linguam dirigebat ſpiritus ſanctus, vt diceret, Non inuenio in eo cau[illegible]m, eo quod cauſa mortis Chriſti non in ipſo, ſed in nobis erat, peccatum ſcilicet noſtrum. Atque id ſane angeli, prophetæ dei cognoue-

Eſa. 53. runt. Inuenit hanc cauſam Eſaias, ideo dixit, Vulneratus eſt propter ſcelera noſtra, & in ſalutem populi.

3 Audientes autem Iudæi Pilatum iam de liberãdo Chriſto cogitare, neque magnopere moueri iis quæ ipſi aduerſus eum attulerant: ſicq́; videntes hac via accuſationẽ ſuam ſuo cedere non poſſe, non interquieſcunt, ſed alia ſtatim aggrediũtur via & clamant, putantes ſic illi maiorem apud Pi-

Leui. 24. latum inuidiam ſe conciliaturos. Dicunt ergo, Nos legẽ habemus, & ſecundum hanc debet mori, quia filiũ dei ſe fecit. Reus igitur eſt mortis, eo maxime, quod etiã lex blaſphemũ

Ioan. 5. præcipit occidi. Sic Ioannes quoq; teſtatur eos aliquãdiu cõceptam hanc ſecum ſuper illum ſuſpicionẽ agitaſſe, quando ſemel perſuaſum habebant, ipſum quacunq; iniuria (quod iure nullo poterant) ſe condẽnaturos ad mortẽ, non tantum

propter ſabbatum, vt ipſi putabant, ab eo violatũ, ſed quia dicebat patrem ſe habere deum, ſicq; ſe ſimilẽ deo faciebat. Alias etiam ſuam iſtã fucatam defenſuri probitatẽ, dicebant ad illũ, De bono opere nõ lapidamus te, ſed de blaſphemia: & quia tu homo cũ ſis, facis teipſum deum. Verũ hic Chriſtus ſcripturæ teſtimonio euicit. legi contrarium non eſſe ſi Chriſtus ſit filius dei, quãuis & ipſe ſe Chriſtus non fecerit deũ, ſed de⁹ à deo patre ſit genit⁹ ab æterno. *Ioan.10.* ¶ Quid quod & hæc ipſa accuſatio non caret vitio? Clamãt enim furioſi, filiũ dei ſe fecit. Miracula autẽ & opera ſtupenda, quæ præter deum alius nemo facere poteſt, tacent. Neq; hic Lazari meminerunt poſt quatriduanũ reſuſcitari, neq; adoleſcẽtis in ciuitate Naim, neq; filiæ Iairi. O Iudæos iniquiſsimos, ô vos furore & inuidia cæcos. Cur nihil ethnico homini Pilato dicebatis de cæco nato, cui viſum ille reſtituerat? Et id tamen ipſi vidiſtis, neque dũ eius rei vos cepit obliuio. Cur homines inſaniſsimi, nihil de mũdatis leproſis, nihil de loquẽtibus mutis, atq; ſurdis audiẽtibus Pilato gẽtili dixiſtis? an mirũ vobis videbatur canes furioſi & rabidi, filiũ dei nominare ſe, aut etiã eſſe, qui opera dei faciebat? Omnia heu, quæ vel in primis corã iudice gẽtili dicta oportuit, reticuiſtis? tantumq; blateratis & vociferatis temere corã eo, qui & ipſe homo miſer, homines ſolũmodo videbat ſcripturarum omniũ ignarus. Sic igitur corã multis iudicibus plurimi inſtructi accuſationibus Iudæi, in calumniã & ignominiã rapere Chriſtum conabantur, quæ tamẽ omnis in propria ſua capita non aliter recidit, quam ſputa ſolent iſtorum qui in cœlum expuunt, publice totiesq́ue proteſtante Pilato ſe nihil in eo videre dignum morte, atq; ideo ſubinde interrogante, Quid tandem mali fecit? Verũ hic cõſidera obſecro, & diligentius paulò expende, quomodo Iudæis cum putarent hoc ipſo ſe vehementer velle vrgere Pilatum, vt illum occiderẽt, reumq́; mortis declaret, plane cõtrarium euenerit: factumq́; ſit, vt Pilatus rei magnitudine iã motus, atque timore quodã perculſus, diligẽtius inciperet inquirere, vnde eſſet, Nanque & mihi propemodũ videtur, Pilatũ eo per ueniſſe, vt ſuſpicaretur Chriſtũ dei filium aliquo modo eſſe potuiſſe. Sed quia erroribus Gentiliũ inuolutus, & fabulis iſtorum perſuaſus, deos credebat eſſe multos, & ſemideos nónnullos, ideo Chriſtum flagris cædi permiſit, nihilq́ue

Cyrillus. *Ioan.11.* *Luc.7.* *Mat.9.* *Ioan.9.* *Lu.12.17.* *Cyrillus.*

ille reſpôdere ei voluit. Quinquies enim in paſſione interrogatus, nõ reſpôdit, ſed tacuit ſemper. Hoc autẽ ſilentium Chriſti vt plurimum factũ eſt, ne temere ꝓphetia illa prædicta videretur. Sicut agnus corã tondente ſe obmuteſcet.

August. Et merito quidẽ ſimilitudo hæc ab agno trãſlata eſt, vt ipſe quoque ſicut agnus innocens haberetur. quoque ſe ſilentio non tamen declararet eſſe reum, ex prouerbio vulgi, quia hic etiam innocens tacuit, vt ſic impleretur prophetia, vt doceret adeſſe iam paſſionis ſuæ tempus, quo ille humanitatis ſuæ teſtaretur & argueret infirmitatem, non diuinitatis omnipotentiã, adeo vt tunc Pilatus quoque & Herodes & pontifices omnes indigni erant, qui veritatem ex Chriſto audirent. 4 Nolente iam reſpôdere Chriſto Pilatus tumore quodam & inani faſtu inflatus, Mihi, inquit, non loqueris? An neſcis quia poteſtatem habeo occidere te, & poteſtatem habeo dimittere te? Ecce quid tu Pilate loqueris?

Chryſo. Nónne hoc verbo teipſum condẽnas? Si enim in tua poteſtate, quare inſontem non dimittis? Nõne dum Chriſtum ignorantiæ accuſas, nec te interim neq; Chriſtum cognoſcis, & inſuper teipſum cõdemnas, dicique poterat illud tibi ex parabola euangelica, Serue nequã, ex ore tuo te iudico.

Mat. 21. Sic iam audiens Chriſtus Pilatum ſuper ſeipſum tuliſſe ſententiam, inquit, Non haberes poteſtatem in me vllam &c. Antea tacebat dominus vt agnus, nunc vt paſtor docet, neque tamen hic aliud dixit, quam quod poſt illum Paulus quoque docuit, inquiens omnem poteſtatẽ à deo eſſe. Dicere itaque voluit Chriſtus, Poteſtatem tu quidem habes Pilate, ſed non ita, vt quodcunque tibi libet, liceat etiam, cum & tu tuam illam poteſtatem habeas deſuper à domino deo cuius conſenſu filius dei patris vltro ſe tradidit in mortem.

August. *Rom. 13.* Vel etiam deſuper, quia à Cæſare. Deinde vero oſtendit Chriſtus Iudam & Iudæos maius habere peccatum quam Pilatum, quoniam quod iſti ex inuidia, hic timore faceret. Ob hanc itaque & alias prædictas cauſas, quærebat Pilatus dimittere Chriſtum. Videns vtique qua erat prudentia vir, quam mature & conſtanter eſſet ab ipſo ſuperatus, ſimulq; conſiderabat, quantum peccaret ſicondẽnaret innocentem.

Auguſti. ¶ Videntes autẽ Iudæi ſe nihil proficere iis quæ propoſuerant, quod filium dei ſe faceret ille, rurſus ad priorem redeunt accuſationem, & iudicem, quem filio dei ad ſentẽtiã condem-

cõdemnatoriam permouere non poterant, nituntur imperio Cæſaris cogere ad id quod petebant. Plus enim ille metuebat Cæſarem, vnde poteſtatem ſuam habebat, quam *Cyrillus.* legem populi alieni. Et quid inde ſecutum eſt, niſi quia regem terræ veritus, regem gloriæ crucifixit? locumq́ue ſic dedit furori & inuidiæ eorum, nec puduit ipſum inconſtantiæ ſuæ & iniquitatis teſtimonio quod ſubinde dedit innocentiæ Chriſti, ſuam ipſe teſtatus profeſſúſque eſt malignitatem. ¶ Sedit itaque Pilatus ſuper tribunali, & dixit, Ecce regem veſtrum. Magis ille mollis fuit & ambitioſus, quam aſperis moribus, vt inquit Theophylactus. Neque *Theoph.* tamen iis verbis Chriſtum cõdemnat, neque Iudæos in publicam coram omnibus contumeliam vult rapere: ſed latenter tantum exprobrat eis tanquam manifeſtis impoſtoribus, quod regem accuſent qui diuitiis careat & ſeruis, qui magnificentiam nullam, nullum ornatum, & inſignia nulla habeat, non coronam, non ſceptrum, non purpuram, non id genus aliud quicquam. Vt ſic quiſquam manifeſte falſa fuerit iſta eorum accuſatio. Et adhuc tamẽ terrorem quem de Cæſare ingeſſerant, ſuperare conatur, de ignominia eorum volens eos frangere, dicendo, Regem veſtrum cruci- *Auguſti.* figam? quaſi dicere vellet, Hic ſummus Iudaicæ gentis contemptus futurus eſt, extremáque ignominia, regem illi proprium in crucem ſuffigi. Neque tamen iis moti Iudæi, pertinacius adhuc cœperunt vrgere Pilatum & illi metũ Cæ- *Cyrillus.* ſaris ingerere fortius, ex eo quod nolentibus ipſis aliũ præter Cæſarem habere regem, aperte contra Romanum imperatorem facere videretur, dum regem illum Iudæorum eis permittere vellet. deum immortalem, quid nõ perfida *Deut. 32.* audet iſtorum peruerſit? Deũ qui eos genuit derelinquũt, creatoris ſui obliuiſcuntur, ſéque Romano ſubiiciunt imperio, ſub cuius iugo etiam hodie ſunt, quanuis inuiti. Et ſic inſtabilis iſte & iniquus iudex, dominum Ieſum ſupplicio crucis adiudicauit, non quidem vt illum crucifigerent Iudæi, quia poteſtatem eius rei nullam habebant, ſed vt ad eorum nutum à ſuis ſeruis crucifigeretur, O inique comparatum iudicium, ô ſententiam miſerabilem, ô vere animę ſuæ ſalutis immemorem, adeóque penitus oblitum Pilatũ. Oremus, Pater noſter.

DE CRVCIFIXIONE, TITVLO crucis, & ſortitione veſtimentorum.

TEXTVS QVINTVS.

Mat.27. Mar.15. Luc.23. *SVſceperunt autem Ieſum, & eduxerunt eũ. Et baiulãs ſibi crucẽ, exiuit in eũ qui dicitur Caluaria locũ. Hebraice autẽ Golgotha, vbi crucifixerũt eũ, & cũ eo alios duos hinc & hinc,* Matt.27. Mar.15. Luc.23. *mediũ autem Ieſum. Scripſit autẽ & titulum Pilatus, & poſuit ſuper crucẽ. Erat autem ſcriptũ Ieſus Nazarenus rex Iudaeorũ. Hunc ergo titulum multi Iudaeorum legerunt, quia prope ciuitatem erat locus, vbi crucifixus eſt* IESVS. *Et erat ſcriptũ Hebraice, Graece & Latine. Dicebant ergo Pilato pontifice[s], Noli ſcribere, Rex Iudaeorũ, ſed quia ipſe dixit, rex ſum Iudaeorũ. Re-* Mat. 27. Mar.15. Luc. 23. *ſpondit Pilatus, Quod ſcripſi, ſcripſi. Milites ergo cũ crucifixiſſent eum, acceperunt veſtimenta eius, & fecerunt quatuor partes, vnicuique militi partem & tunicam. Erat autẽ tunica inconſutilis, deſuper contexta per totum. Dixerunt ergo ad inuicem, Non ſcindamus eam, ſed ſortiamur de illa cuius ſit. Vt ſcri-* Pſal.21. *ptura impleretur, dicens, Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi, & in veſtem meam miſerũt ſortem. Et milites quidẽ haec fecerunt.*

Auguſt. 1 Acceperunt itaque dominum miniſtri praeſidis. Quod tamen ad milites quoque referri poteſt, apparitores Caeſaris: quãuis euangeliſta etiamſi totum Iudaeis tribuit, merito facit, ipſi enim ſuſceperunt, quod auidiſsime flagitauerunt & ipſi fecerunt, quicquid vt fieret extorſerunt. Et ſic graui crucis pondere preſſus exiuit Chriſtus, quod ſane moeſtum & miſerabile fuit ſpectaculum, aſpicere illũ ſub mole crucis euntẽ: quod quiſquis vidit malus, illi riſus fuit: quiſquis vero aſpexit bonus, ei euidens extitit tum ſignificatio myſteriorum dei, tum ſuae probatio fidei. ¶ Portauit ergo crucem Ieſus primum. & deinde poſt eum Simon. ſicque ille Heb.13. paſſus & crucifixus eſt extra muros ciuitatis, quemadmodũ Num. 19. oſtendit Paulus ad Hebraeos, Quorum inquiẽs, animalium infertur ſanguis pro peccato in ſancta per pontificem horum corpora cremantur extra caſtra. Propter quod & Ieſus, vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populũ, extra portam paſſus eſt. Et ſic crucifixerunt eum in loco qui dicitur Golgatha (ſic habet exẽplar Vaticanum Graece & Latine, ideo non cura quod grammatici ex ſolis coniecturis contẽ- Chryſo. dunt Golgaltha legendum) Quidã dicunt (authore Chryſoſto-

ſoſtomo) crucem Chriſti fixam eſſe, vbi Adam & mortuus fuerat & ſepultus: vt vbi mors dominata erat, ibi rurſus erigeretur trophæum, quod tulit ille contra mortis tyrannidem. Theophylactus, Poſtquam, inquit, eiectus fuit homo ex paradiſo, domicilium ibi habuit in ſolatiũ bonorum, quæ in paradiſo amiſerat. Data ei terra illa, quæ omniũ aliarum & optima eſſet & pinguiſsima. Homines igitur qui tunc habuerunt pro miraculo mortui caluariam depilatam, in loco illo habitantes, inde eum nominauerunt. Et poſt diluuium fama hæc à Noe in omnes diuulgata eſt. ¶ Vnde & domin' vbi fons mortis illic moritur, vt eum ſiccet. Pulchra hæc ſane, & vt ait Hieronymus, fauorabilis eſt interpretatio, plurimum mulcens aurẽ populi, nec tamen vera. quia Adã inter Hebron & Arbee ſepultus eſt, qui locus à Hieruſalem octo diſtat miliaribus. Quãuis eo ipſo diſſolui poteſt, quod in Hebræo Adam nõ primum tantum parentem noſtrum, ſed etiam quẽuis hominem deſignat. Mitto tamen hoc quicquid eſt, Sed ſi ſanguis Chriſti ex cruce ſtillaſſet vel in minima gutta ſuper corpus Adæ, nónne mirabilis illa fuiſſet dei ordinatio & prouidentia? ¶ Crucifixus itaque in eo loco dominus, pro nobis factus eſt maledictio, ſecundũ quod in lẽge ſcriptum erat, Maledictus qui pendet in ligno. Atqui nõ ille, ſed nos maledicti eramus, & vincti ſub peccato. quia maledictus, dicit deus, qui nõ permanet in ſermonibus legis huius, nec eos opere perficit. Sic igitur dominus noſter Ieſus Chriſtus pro nobis, nec quicquã pro ſeipſo ſed pro peccatis noſtris crucifixus eſt, & quidem medius inter duos latrones, ob maiorem illius ignominiã, ſicut prædixerat Eſaias: quia cum iniquis deputatus eſt. Idque totum dæmonis inſtinctu factum eſt, qui gloriam Chriſti occultare conabatur, ne manifeſtaretur, dum ille latronibus iunctus penderet ex cruce. Verum conari licebat, penitus occultare non licebat. Quia crucifixi ſunt tres, & tamen claruit vnus Ieſus, vt intelligas eius virtute omnia proueniſſe. atque tribus crucifixis miracula patuerunt: nemo tamen vllum alteri latronũ attribuit, ſed ſoli Ieſu, ait Chryſoſto. ita diaboli inſidiæ irritæ factæ, in eius caput omnino irruerunt. nam & ex duobus vnus ſaluus factus eſt. Non ſolum igitur crucifixi gloriam nõ offendit, ſed nõ parum auxit. neque enim minus fuit, in cruce latronem conuerti & paradiſum intrare, quam petras collidi.

Theophy. *Hierony.* *Ioſue 16.* *Galat. 3.* *Deut. 21.* *Eſa. 53.* *Chryſoſto.*

Cyrillus. Cyrillus vult hic argumentũ & ſignum eſſe exhibitũ, quomodo populi duo Iudęorum & Gentium in eccleſię vnitatem eſſent peruenturi. Plane hic forma quædam oſtenſa eſt iudicij extremi, in quo mali ſtabunt à ſiniſtra cum latrone peruerſo, cum bono autem boni & electi ad dextram.

2 Scripſit autem & titulum Pilatus, ſecundum conſuetudinem Romanorum, qui ſolebant in ſchedis mortis cauſam ſuper damnatos ſcribere, ſicut etiamnum in Italia malefactoribus pilei imponũtur ex papyro conſuti, in quibus pingi ſiue deſcribi ſolet cauſa mortis eorum. Titulũ ergo Chriſto ſcripſit Pilatus, Ieſus Nazarenus rex Iudæorum, volens ſic excuſare Chriſtum, ſimulq́ue ſe de Iudæorũ veſania vlciſci. Credibile tamen eſt, ſpiritum ſanctum id ita voluiſſe, atque adeo titulũ hunc inſpiraſſe Pilato. Quam ob rem & *Chryſoſto.* Chryſoſtomus nõ paruam in hoc diſpenſationem eſſe dicit, quæ hinc pẽdet. Cum enim poſtmodũ defoſſum eſſet lignũ crucis, contigit vt diu poſt perquireretur: & cum tres cruces inuentæ eſſent, par eſt, vt & quia media erat, & propter titulum domini crucẽ agnitam. Nam latronũ cruces titulum iſtum non habebant. ¶ Titulus hic porro peccati chirographũ deleuit, quod iã olim diabolus cõſcripſerat aduerſus genus humanũ maledictionẽ ſcilicet imminentẽ iis qui legem diuinã tranſgrederẽtur. eam quoq; hoc titulo extinxit Chri*Coloſ.2.* ſtus: iuxta illud Pauli, Donauit nobis omnia delicta, delens quod aduerſus nos erat chirographũ decreti, quod erat contrarium nobis, & ipſum tulit de medio, affigens illud cruci: vt iam amplius nõ dominetur hominibꝰ diabolus ſed Chriſtus ille Ieſus rex ſit Iudæorũ, hoc eſt, eorũ qui firmiter credentes in illũ, confitentur eundẽ. Tabula cui titulus affixus eſt, ex oliua fuit cõfecta, & adhuc ſeruatur Romæ ad S. Crucem, ſicut & ipſe vidi. eſtq́; titulus nõ primis tãtum quatuor elementis cõſignatus, quemadmodum à nonnullis depingitur, ſed per ſingulas literas ad longum deſcriptus, ita vt bona illarum pars adhuc accurate cerni queat & dignoſci. Scriptus eſt autẽ Hebraice, Græce & Latine, Hebraice quidẽ, *Auguſti.* vt inquit Auguſtinus, propter Iudæos qui gloriabãtur ſibi datam eſſe legẽ diuinam. Græce, ob ſapientiã Græcorũ. Latine vero ꝓpter Romanos, quorũ tunc poteſtas late per totum orbẽ patebat vndique. Significatumq́; per hoc eſt, quia deuoti, & ſapientes & potentes venturi eſſent ad cõfeſſionẽ

fidei Chriſtianæ. Sunt qui exponentes hoc referant ad tres partes mundi, Aſiam, Aphricam & Europam. Sed moleſtum erat Iudæis, titulum hūc vel aſpicere tantum: ideoq́ue volebant, tantumq́ue non cogebant Pilatum alium titulum ſcribere. Verum iis renuebat, Quod ſcripſi inquiens, ſcripſi. Ibi Cyrillus ait, Diuinitus (vt ego puto) factum eſt, vt trium linguarum, quæ præcipuæ ſunt, literis titulus ſcriptus fuerit, qui illum non Iudæorum tantum, ſed omnium quotquot in mundo ſunt, regnorum regem oſtenderet. O igitur ineffabilem vim diuinæ operationis etiam in cordibus ignorantium. Nónne occulta vox quædam Pilato intus quoddem, ſi dici poteſt, clamoſo ſilentio perſonabat, quod ante in Pſalmorum literis prophetarum eſt, Ne corrumpas tituli inſcriptionem? Quanuis non Iudæorum tantum, vt titulus præ ſe fert, & gentium omnium rex ille fuit, ſecundum quod pater æternus dixit ad eum, Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, &c. Atque ideo in hoc titulo nomine Iudæorum, totum accipiendū eſt ſemen Abrahæ filij promiſſionis, filij dei. Et ſic quoq; Chriſtus Iudæorum rex erat, meritoq́ue inſcribebatur qui circuncisi erant ſpiritu & cordibus, non ſecundum literam. Sic etiam Pilatus titulum noluit immutare, ſiquidem non fuit ſibi diuinitus permiſſum, aduerſus ſaluatoris gloriam furere, ſed ſicut titulus hic inuiolabilis tunc erat, & permanſit ſine mutatione, ita manebit in æternum. Titulum hunc ſemper in cordibus noſtris circunferre debemus cōtra mortem, diabolū, inferos & omnes aduerſitates noſtras. Multa de eo dici poſſent adhuc, ſed mitto cōtentus iis quæ ſuperius enarrauimus.

Cyrillus. *Augusti.* *Pſal. 56.* *Pſal. 2.* *Cyrillus.*

3 Eo vſque autē Iudæorū ſeruorumq́; Pilati furor increuit, vt iam nudo pendēte in cruce Chriſto, ne veſtibus quidem illius parceretur, ſed pro tunica eius ſors mitteretur, Vnde principio patet, quatuor fuiſſe, qui Chriſtū crucifixerūt, eo quod Ioānes refert, tunica Chriſti in partes quatuor diuiſa, cuiq; ceſſiſſe partem. Sunt hic quidā qui putant ſingulos illos partē habuiſſe & tunicā. verum hoc nō placet Auguſtino. alias enim oportet Chriſtū plures quam quinq; tunicas habuiſſe, quod tamen & cogitatu & creditu facile non eſt, eum qui in omnibus modeſtiam obſeruauit, nimio veſtium apparatu ſe obruiſſe. Atq; ideo ille verba hæc Ioānis ſic intelligenda eſſe putat, quod quilibet ſeruorum partem

Augusti.

habuerit ex veſtimento Chriſti & tunicam, iſtam ſcilicet inconſutilem, deſuper contextam per totum, pro qua & ſortiti ſunt, ſicut proprie Dauid in Pſalmis fore prædixit, Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meā miſerunt ſortem. (ecce hic ſortem ſuper veſtem.) Quodq́ue cæteri euangeliſtę in commune ſcripſerunt, idipſum Ioannes paulò manifeſtius expreſſit. Nam cum Marcus ait, eos ſortem miſiſſe, quid quiſque caperet, ſuſpicari quis poſſet ipſos ſuper omnibus Chriſti veſtibus eſſe ſortitos. Quod pręcauere volens Ioannes, clare docet & oſtendit quidnam, diuiſerint, quid in ſortem propoſuerunt: vnde tandē patuit, quid cuique ſortito contingeret. ¶ Chryſoſtomus hinc apparere dicit veſtimentorū Chriſti vtilitatem. ſiquidē in Palæſtina ex duobus pannis veſtes contexunt. Poſt eum Theophy. idipſum quoque teſtatur, addens ibidem eſſe moris vt pauperes gerant veſtes duplo cōtextas, per totum filis vndique inſertis, ſicut noſtrates ſtragulis vtuntur in mari Anglico. Sed quod dicunt quidē tunicam hanc cum Chriſto accreuiſſe ſimul ex teneris annis, pium quidē eſt & creditu facile, ſed id tamen nō memini me in quoquam probato ſcriptore inueniſſe. Tranſeo igitur. Et quia cōtexta fuit per totum. B. Auguſtinus exponit id quoque temere factū non eſſe, quoniam finis non deforis apparuerit vllus, ſed intus fuerit intextus, ne ſic in modico ſciſſa diſſueretur tota. Sic in lege præceperat deus Moyſi, vt Aaroni pararet tunicam ex ſerico, eodem quoque modo per totum contextam, fuiſſe autem tunicam hanc Chriſti non adeo precioſam, vel hoc arguit, quod idem in Ioanne etiam veſtitus commendauit tenuitatem.

Pſal. 21. *Chryſoſto.* *Theophy.* *Auguſti. q. 118. ſup Exod.* *Matt. 11.*

4 Cæterum quando regula B. Auguſtini docet malefacta etiā impiorum nō carere myſterio & ſignificatione magna, atque ideo à nobis Chriſtianis ad gloriam dei, honoremq́ue ſanctorum vertenda ea & exponenda eſſe: operępreciū fuerit, nos etiam hoc ſeruorū impium ſanę & abhominabile factum, quid ſibi velit myſtice, paulò diligentius inueſtigare. Et principio quidem diſcamus nos hinc ſanctorū veſtes & id genus reliquias omnes, nō habere cōtemptui, ſed pie & candide etiā aliis impartiri, vt ſic in pluribus locis cultus & honor dei incrementū acquirat. Quodq́ue ſatrapæ iſti Chriſto fecerunt in ignominiam, nos illi viciſſim vertamus in gloriam. Quæ ſane tū radix, tum cauſa ex multis potiſſima eſt,

Regula Augu.

tur reliquiæ Chriſti & ſanctorum in tot loca diſperſæ vndiq; ſint & diſſeminatæ. Quadripartita, inquit Augu. veſtis domini Ieſu Chriſti, quadripartitam figurauit eius eccleſiã, toto terrarum orbe (qui quatuor partibus cõſtat) diffuſam. Quapropter & Chriſtus dixit ſe miſſurũ angelos ſuos, qui congregent electos ſuos à quatuor vẽtis terræ. Tunica porro illa inconſutilis eccleſiæ catholicæ vnitatẽ figurabat, quę etiamnũ collecta in ſpiritu ſancto dei, vnitur vinculo fidei & charitatis: quæ quia & ſuperior eſt ſcientia, & mandata omnia ſuperat, merito in veſte deſuper tota contexta repræſentatur. Et ea incõſutilis quoq; fuit, vt eccleſiã quam figurabat, diſſui & ſcindi non debere doceret. Væ væ iis, qui temere eccleſiaſticam diſsipant vnitatẽ, vt veteres & recẽtiores hæretici omnes faciunt. vna, inquit ſpiritus ſanctus eſt columba mea perfecta mea, vna eſt matri ſuæ, electa genitrici ſuæ. Sic etiã Paulus dicit, Soliciti ſeruate vnitatẽ fidei in vinculo pacis. Vnũ corpus, vnus ſpiritus, ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ. Vnus dominus, vna fides, vnũ baptiſma, vnus deus & pater omnium, qui eſt ſuper omnes. Quæ vtinam Pauli verba omnes vere attenderent & obſeruarẽt, neq; leuiter adeo ſe ſepararẽt ab eccleſiaſtica vnitate. Vere enim illa arca dei eſt extra quam nemo ſaluabitur. Rectius itaq; ſecũ deliberent neochriſtiani, neq; adeo temere pacem & concordiã eccleſiæ ſcindant: ne grauius offendãt Chriſtũ quam ſerui iſti, qui cum Chriſtũ crucifixiſſent, tunicæ tamẽ illius pepercerunt neq; diſſuerunt eã. Sic quiſquis nõ in tota eſt eccleſia, nullã ſalutis ſpem habet reliquam. Sic Petrus claues à Chriſto accepit pro conſeruanda eccleſiæ vnitate, vnus pro omnibus vtique, & vnitas eſt in omnibus. Hiero. hoc ipſum quoque exponens, refert ad mandata dei, quibus corpus Chriſti eccleſia tegitur & veſtitur. Quatuor tunicæ partes, quatuor ſunt ordines ſiue ſtatus eccleſiæ, coniugati, viduæ. prælati & ſeparati, hoc eſt presbyteri & religioſi.

Reliquiæ Auguſti. *Mat. 24.* *Ephe. 3.* *Ephe. 4.* *1. Pet. 3.* *Hiero. ſuper Marc.*

¶ Sunt qui referant quatuor hos ſeruos ad quatuor mundi plagas, quarum peccata Chriſtum crucifixerunt. Quatuor autem veſtimenti partes. ſignificant quatuor euãgelia. Tunica inconſutilis vnica, vnum illum deſignat ſpiritualem, abditum & myſticum ſcripturæ ſenſum, qui ab ipſo iam inde principio ſuo ad finem vſque, vndique ita diuinus, rite contextus eſt, nec quicquam habet aliunde inſutum.

¶ Quorſum hæc tam coacta? inquies. Aut quo tandem modo perſuaderi poteſt, vt malefici iſti ſuo exemplo, tam ſublimia expreſſerint & repræſentarint myſteria? Audi quiſquis ſic cogitas. quanuis enim mali fuerint iſti, factum tamen eorum bonum quiddam ſignificat. Si quis illam, in quem ſuffixus Chriſtus eſt, crucem cōſtruxit, ex peſsimis vtique ſceleſtiſsimi & illa tamē ſignificationē magnorū myſteriorum habet profundiſsimam. Idipſum magni ſecretique myſterij loco Paulus etiam habens, ſcripſit ad Epheſios, Vt poſsitis cōprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, longitudo, ſublimitas & profundū. Quid autē eſt illius latitudo, niſi opera bona in latitudine charitatis? Quid vero longitudo, quā perſeuerantia in diuturnitate temporis? Quid altitudo, niſi cōuerſatio cœleſtis, quo tendimus omnes? Quid vero profundū, niſi gratia dei, ex cuius arcanis & occultis iudiciis proueniunt omnia? Sic crux, quanuis à peſsimis hominibus præparata, omnium tamen bonorum nobis fons eſt & origo: nec quicquam illi decedit bonitatis, licet ab impiis atque inimicis Chriſto ſit facta & impacta. Certe enim hoc illud ſignum eſt, quod niſi adhibeatur ſiue frontibus credentium, ſiue ipſi aquæ qua regenerātur, ſiue oleo quo chriſmate vnguntur, ſiue ſacrificio quo aluntur, nihil eorū rite perficitur. Audiant & auſcultent hæc Auguſtini verba neochriſtiani perfidi, qui crucis vſum in baptiſmo, cōfirmatione & ſanctiſsimo miſſæ ſacrificio auerſantur: recuſantes accipere quicquam, quod non ad literam in ſcripturis continetur, atque ideo ſe ſigno crucis conſignare nolunt. Deus tamen eos quoque per gratiam ſuam illuſtrare dignetur, & reuocare ad veram ſacroſanctæ fidei noſtræ cognitionem, Amen.

Auguſti. *Ephe. 3.* *Auguſti.*

OREMVS.

DE IIS QVAE CIRCA MORTEM CHRISTI CONTIGERE.

TEXTVS VI. ET VLTIMVS.

STabant autem iuxta crucem Ieſu mater eius, & ſoror matris eius Maria Cleophæ, & Maria Magdalene. Cum vidiſſet ergo Ieſus matrem & diſcipulum aſtantem quem diligebat, dixit matri ſuæ, Mulier, ecce filius tuus. deinde dicit diſcipulo, Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſuam.

Poſtea

Poſtea ſciens Ieſu quia iam omnia conſummata ſunt, vt conſummaretur ſcriptura, dicit, Sitio. Vas ergo erat poſitum aceto plenum. Illi vero ſpongiam plenam aceto, hyſſopo circumponentes, obtulerunt ori eius. Cum ergo accepiſſet Ieſus acetum, dixit, conſummatum eſt. Et inclinato capite tradidit ſpiritum. Iudæi ergo quoniam paraſceue erat, vt non remanerent in cruce corpora ſabbato, erat enim magnus dies ille ſabbati. rogauerunt Pilatum, vt frangerentur eorum crura & tollerentur. Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus eſt cum eo. Ad Ieſum autem cum veniſſent, vt viderunt eúm iam mortuum, non fregerunt eius cura, ſed vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit ſanguis & aqua. Et qui vidit, teſtimonium perhibuit, & verum eſt teſtimonium eius. Et ille ſcit quia vera dicit, vt & vos credatis. Facta ſunt enim hæc, vt ſcriptura impleretur, Os non comminuetis ex eo. Et iterum alia ſcriptura dicit, Videbunt in quem transfixerunt. *Matt.27. Mar.15. Luc.23. Matt.26. Mar.14. Luc.22. Exo.12. Num.9. Zach.12.*

¶ Ecce rurſus alium ex alio dolorẽ Chriſti hic Ioannes aggreditur recenſere. Quomodo ille poſt alapas, vincula, ſputa, flagra, ſpinas, crucem, clauos & innumera conuicia matrem dolentiſsimam, conſpicatus adhuc eſt, cuius pectus gladio doloris transfoſſum, viſcera illi intima commouit. Vere enim hic imbecillior ſexus fortior apparuit. Quanuis hic quoque tenerrima virgo tantis confecta doloribus, etiã ſtare non potuiſſet, niſi tum floribus virtutũ ornatiſsimis, tum virtute gratiæ diuinæ ſuffulta fuiſſet, ſicut & ipſa in Canticis dicit, Fulcite me floribus. Cæteræ hic quoque ſtabãt mulieres & flebant. facile nanque ad lachrymarum flumina genus eſt mulierum, præſertim ſi magna cauſa mouetur. Atq; hoc modo euangeliſta atrocitatem paſsionis dominicæ exprimere voluit, dum ait matrem quoque piĉtiſsimam cruce filij ignominioſa, crebro Iudæorum contemptu, ludibrioſa ſeruorum pro veſtibus ſorte, eorundemq́; pernicacia continua motam, hic demum vere ſenſiſſe gladium, quem ei Simeon iuſtus prædixerat, inquiens, Et tuam ipſius animam pertrãſiuit gladius doloris. O gladium vere acutum, immẽſam iſtam doloris acerbitatem. Ecce iam tandẽ reuelatę ſunt cogitationes ex cordibus multorum, quando diſcipuli etiam offenſi fuerũt à Chriſto. O Maria virgo ſãnctiſsima, in quãto gaudio, quanta lætitia & exultatione filiũ illum tuum genueras? Sed quicquid tunc doloris & triſtitiæ tibi defuit, ita *Chryſo. Cant.2. Cyrillus. Luc.1. Luc.2.*

diſponente deo, nónne abunde hic tibi penſatum eſt? **Dixit** autem Chriſtus matri ſuæ, Mulier ecce filius tuus, Ioannem ſignificás qui porro Mariæ filij loco futurus erat, idq́; adeo de ſe ipſe Ioannes per circunſtantias oſtendit, Chriſtum illum intellexiſſe diſcipulum quem diligebat. Quanuis enim in vniuerſum omnes diligebat diſcipulos, hunc tamen præ cæteris magis amabat, adeo vt illum pectori ſuo indormire

Auguſti. ſineret. Credo, inquit. S. Auguſtin⁹, vt iſtius euágelij, quod per eum fuerat prædicaturus, diuinam excellentiá hoc modo altius cõmendaret. Sẽſus igitur verbi illius dominici eſt, Mater mea chariſsima, in teneris quidẽ annis à propriis ſuis defenſa eſt parẽtib⁹, in iuuẽtute à nutritio meo Ioſeph, poſt eum ipſe curá illius ſuſcepi, nunc vero ipſe quoq; moriturus, tibi ipſam commendo cõmittoq́; Ioánes. Et hic quidem immenſam charitatem oſtendit, commendans eam diſcipulo quem diligebat, & non paruo honore iis verbis eum afficiebat.

Chryſo. O honorem quẽ diſcipulo tribuit, vt illum fratrem

Theop. ſuum faceret, dum ei Mariam matris loco commendat, vſqueadeo bonum & ſalutare eſt manere cum domino Ieſu, Docere tamẽ eo ipſo nos quoque voluit, vt aliis pleriſque, dominus, dum quod faciendum admonet, ipſe facit. ſuo nanque hic exemplo miniſtros inſtruit præceptor bonus, vt à

Auguſti. filiis piis impendatur cura parentibus, tanquam lignum illud vbi erant fixa membra morientis, etiam cathedra fuerit magiſtri docẽtis, Magnum quid eſt, cum matri prouidit ſuę,

Cyrillus. quaſi parum de magnitudine doloris cúraret, Ioannem voluit illi miniſterium & officiũ filij exhibere, viciſsim quoq; illam habere authoritatem maternam in Ioannem, vt ſic charitate mutua deuincirentur, non minus quam ſi naturali vinculo coniungerentur. Quis autem dubitet Ioannem deinceps ex commiſsione optimi magiſtri, Mariam dilexiſſe amore & affectu vero filij in matrem?

1. Timo. 5. ¶ At hinc didicit Paulus illud quod dixit, Si quis ſuorum & maxime domeſticorum curam non habet, fidem negauit,

Exo. 21. & eſt infideli deterior. Hoc illud etiam eſt, quod iam olim

Leui. 24. in lege præceperat deus, lapidandos eſſe irreuerẽtes erga parentes ſuos, non aliter atque blaſphemos in deum. Quilibet hic Chriſtianus recogitet, quomodo dominus noſter Ieſus Chriſtus in cruce pendens inter acerbiſsimos dolores, omnia tamẽ ſine perturbatione fecit mentis ſuæ. Ecce enim ma

trem dilecto commendat diſcipulo, prophetias implet dum conſummētur omnia. latroni paradiſum promittit. pro crucifigentibus orat. ſpiritum quoque ſuum in paternas manus commendat. Prius autem quam crucifigeretur, ſudauit, turbatus & contriſtatus eſt, timuit, vt imbecillitatem ſuſceptæ naturæ declararet. verum hic iam in eo virtus paruit diuina, Suſcepit ergo illam diſcipulus in ſuam, hoc eſt in curam ſuam, ſicque deinceps de omnibus ei prouidit.

2 Dixit iterum dominus, Sitio. Ecce hic homo apparebat, qui deus latebat, & idem ipſe diſponebat hæc omnia, quæ patiebatur. Videns itaque omnia conſummata iam eſſe præter potationem, vt hic quoque ſcripturæ impleretur dixit, Sitio. quaſi diceret, Vnū hoc eſt quod nondum feciſtis. date mihi bibere, ſed hoc ipſum quod vos eſtis. Quid autem iam Iudæi facti erant? acetum inſipidum, eo quod declinauerant defecerantque à ſapido illo vino patriarcharum & prophetarum. Reſtabat enim hoc, vt ſcriptura hæc etiam impleretur, In ſiti mea potauerunt me aceto. *Auguſt.* *Pſal. 62.*

¶ Naturale porro erat, vt iam dominus ſitiret. ſiquidē multum poſſunt dolores ad commouendam ſitim. Innatū enim calorum exagitantes, quod in profunditate humidum eſt, conſummunt, & igneis ardoribus dolentis viſcera vrunt. Accepto ergo in ſpongiam aceto, hyſſopo circumponebāt, & ſic domino porrigebant, vt dolorem illi grauiorem incuterent. Sed vbique interim hic annititur Chriſtus, nouam hanc mortem fuiſſe. ſiquidem in poteſtate moriētis erat, ne priuſquam ipſe vellet, & omnia impleta eſſent, moreretur. Atqui tu hic malignitatem conſidera ſeruorum. nos etenim etiam cōdolemus, dum tot hoſtes & inimicos noſtros videmus interfici: iſti vero nequedum pœnis & ſuppliciis ſatiari potuere: acetum inſuper domino porrigunt, vt illudant magis, & ne quid acerbitati doloris deſit, & potus amaritudini, etiam hyſſopum circumligant, vt potionem lætalem efficerent, quemadmodum ait Theophylactus. Obiicies autem ex Marco, quoniam dicit vinum accepiſſe eos, Ioannes acetum, Matthæus & Marcus meminerunt arundinis, Ioannes hyſſopi tantum. Ad hæc facile reſponderi poteſt, & dici ea omnia eſſe facta, quanuis non item ab vno euangeliſta deſcripta. Primum enim vinum ei obtulerunt cum felle & myrrha permixtum, vt impleretur prophetia Hieremiæ. *Cyrillus.* *Chryſo.* *Theop.* *Mat. 27.*

Quod quidā factum eſſe perhibēt in loco Caluariæ, priuſquam crucifigerent illum. Multo autē poſt contigit illa potatio cum aceto, vt conſummaretur illud quod prædixerat
Pſal.86. Dauid. Idque deſignare volentes Matthęus & Marcus, vini & aceti mentionem tantum fecere. ¶ Ioannes itaque vidēs reliquos arundinis meminiſſe, ipſe de ea verbum nullū addidit. Chriſtus tamen accetum accepit quidem. hoc eſt guſtauit, ſed non bibit. Et cum plures fuerint ſerui iniquitatis, quiſque pro ſe aliquid cōmentus eſt, quo dominum præ cæ
Bernar. teris magis offenderet. Pulchrum eſt quod hic Bernard. pater, ſi quiſquam alius, in meditatione certe feruentiſsimus, contēplatur, Domine, inquiens, quid eſt quod ſitis? Nōnne te ſitis iſta magis, quam crux ipſa excruciat? De cruce taces, ex ſiti clamas. Quæ igitur ſitis illa? nōnne ſitiebas ſalutē hominum, ſalutem animarum noſtrarum, gaudium noſtrum?

3 Deinceps iterum ait dominus, Conſummatum eſt, ſcilicet ipſo facto & opere, quod antea erat in prophetia. Cyril
Cyrillus. lus verbum hic ad paſsionem Chriſti refert. ſiquidem omnis iſte tumultuantium Iudæorū furor, qui feruebat in paſſione Chriſti, iam in morte eiuſdem deſiit. Tu igitur homo
Conſummatū eſt. Chriſtiane ſic tecum cogita, Cōſummatæ ſunt omnes prophetiæ de Chriſto, cōſummatum eſt & ipſum teſtamentum vetus totum, nouum nunc nobis naſcitur teſtamentū, Chriſtus etiā quaſi hoc ipſum ſic ſecum dicere viſus eſt, Conſummatum eſt, ſupplicium meum, opus redēptionis generis humani, cuius gratia è ſummo cœlo deſcēderam natus homo, id quoque iam cōſummatum eſt, idipſum ego illi iam pera-
Heb.1. ctum offero in diuinas manus ſuas. Sic Paulus, Decebat, inquit, eum propter quem omnia, & per quē omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, authorē ſalutis eorum, per paſsionē conſummari. ¶ Sequitur, Et inclinato capite emiſit ſpiritum. Nota hic, quia ſpiritum emiſit, volens oſtendere quia poteſtatem habeat ipſe ponere animam ſuam, & eā-
Ioan.10. dem rurſus aſſumere. Quis enim ita dormit, quando voluerit, ſicut Ieſus mortus eſt, quādo voluit? quis ita veſtem de-
Auguſti. ponit quando voluerit, ſicut ſe carne exuit quando voluit? atque ideo inclinato prius capite, tunc demum mortuus eſt, cum tamen cæteri homines iam demortui capita ſua demittant. Cum valido etiam clamore, cum lachrymis & oratione ſpiritum emiſit, qui in diebus carnis ſuæ preces ſupplicationesque

tionesq́; cũ lachrymis obtulit deo(vide in prima paſsione.)
Rogauerunt autem Iudæi Pilatum, vt frangerentur eorum crura, neq; ſic corpora manerent in ſabbato. erat enim dies paraſceues, ſicuti tunc diem ſabbati ſanctius ſtrictiusq́; multo obſeruabant, & etiam nunc colunt, quam nos Chriſtiani diem dominicum noſtrũ, quando iam deuenerunt eo feſtiuitates noſtræ, vt pro iis aleæ, conuiuia & ebrietates colantur. Quanuis nunc quoq; eo ipſo excuſati non fuerint Iudæi: ſiquidem fucum tantum & prætextũ pietatis præ ſe ferebãt, cæterum à vero dei cultu & timore alieniſsimi. quomodo enim legẽ domini ſeruauerint, qui legiſlatorem occiderant? Habebant eius rei expreſſum & apertiſsimũ mandatũ in lege, ne quenquã per noctem ſinerent in cruce pendere. quia ſic lex habet, Quando peccauerit homo quod morte plectẽdum eſt, & adiudicatus morti appenſus fuerit in patibulo, non permanebit cadauer eius in ligno, ſed in eadem die ſepelietur. Sic ex præcepto dei cogebantur crucifixos eodem die ſepeliere. & quia erant interdum, qui aliquandiu poterant in cruce pendentes viuere, ſicut apud nos iis contingit non raro, qui rotis imponuntur, vel in palum ſuffiguntur crura eorum frangebantur, vt ſic celerius morerentur.

Artic. 7. puncto 2.

Deute. 21.

¶ Nec eſt, quod noſtrates principes & præfectos vrbibus magiſtratus calumnieris, quod in patibulum ſuſpenſos non ſtatim deponi ſinunt, ſed quam poſſunt diutiſsime in illo pendere: neque enim in eo peccant, quia lex Moſaica in iudicialibus nos Chriſtianos non ligat. Sic multæ ſunt cauſæ, cur aliquis ſepultura careat, puta qui tempore paſchali non confitetur, qui imperatoriam maieſtatem offendit: huiuſmodi nanque exempla fiunt cauſa rei publicæ in terrorem aliorum, ne & ipſi delinquant ſimiliter. Quid quod iura etiam ciuilia iubent, latrones famoſos eodem quo latrocinati ſunt loco occidi? Taceo Hieremiam, qui quo horrore prædicit impiis iudicia duriſsima, dicens, Mortibus ægrotationũ morientur, non plangentur & non ſepelientur, in ſterquilinium ſuper faciem terræ erunt. Atq; ideo odio ſcelerum, in exemplum malorũ, & amore reip. bene faciunt tum principes, tum primores ciuitatũ, dum maleficos & ſceleratos inſepultos ſinunt in patibulis, rotis ſeu portis ciuitatũ pendere.

L. capita famoſos ff. de pœ.

Hiere. 16.

4 Fractis iam duorum latronum cruribus, cum viderent miniſtri iam mortuum eſſe Chriſtum, non fregerunt eius

plura, ſed vnus militum lancea latus eius aperuit: atque id ſa ne vulnus etſi non ſenſerit Chriſtus, quia iam mortuus, dici tamen non poteſt, quam acriter penetrauerit pectus & animum Mariæ. Vigilanti autem, inquit Auguſtinus, verbo euangeliſta vſus eſt: vt nō diceret, latus eius percuſſit aut vulnerauit, ſed aperuit, vt illic quodammodo vitæ oſtium panderetur. vnde ſacramenta eccleſiæ manauerunt: ſine quibus ad vitam quæ vere vita eſt, non intratur. Idque adeo iam olim præfiguratum erat in eo quod dominus præcepit Noe, vt in lateræ arcæ foramen pararet patentius: quo animalia quæ diluuij interitum effugere deberent, ingrederentur. Et ſicut Eua viuentium mater, è dormientis Adæ latere eſt deſumpta, ita plane ſoporato iam Ada cœleſti in ara crucis, capite inclinato, ſpōſa illius eccleſia catholica mater fidelium, ſumpta eſt ex eius latere. ¶ At hic alij aliter ſentiunt, Cyrillus quidem feciſſe hoc ipſum putat militem, vt experiretur an iam mortuus eſſet Chriſtus. Chryſoſtomus autem illud ab eo factum exiſtimat, vt per hoc placeret Iudæis. Deinde homines pios admonet dıligēter ſimul & docet, quidnam contemplari debeant circa hoc, quod ex latere Chriſti ſanguis fluxit & aqua: quoniam hac ipſa baptizamur, illo autem potamur. Vnde qui ex calice cōmunicant de ſanguine Chriſti, pari reuerentia accedant, ac ſi ex ipſo latere Chriſti ſugerent viuum & calentē ſanguinem. Theophylactus etiam ſanguinem, inquit ex mortuo corpore prodiiſſe, admirabile eſt, atque ideo Armenios reprehendit, qui nō miſcent in calice vinum aqua, cum tamen ex latere Chriſti aqua cum ſanguine fluxerit. Qua de re multa habet Chryſoſtomus. ego iis ſuperſedeo ludens. Tantum te pie lector, admonitū hic volo, vt neochriſtianorum obſerues conatum impium inſanúmque errorem, quia & ipſi in eadē hæreſeos naui cum Armeniis ſedent, non attendentes articulum iſtum ante tot annos ab eccleſia reiectum, exploſum, damnatum. Lōginus ille (hoc enim ei nomen erat) intellexit vtique iſtud, quicquid erat, miraculum certe naturam excederet: ideoque credidit in Chriſtū, vt ab apoſtolis edoctus myſteria fidei, tandem in Cæſarea Cappadociæ, ſupplicia & mortem pro confeſſione nominis Chriſti cōſtanter paſſus eſt: cuius etiānum feſtus dies in eccleſia celebratur 15. Martij. Sunt ex grammaticis theologis quidam, qui hoc multis modis irrident, & neſcio

Marginalia: *Auguſti.* (beside "mum Mariæ"); *Gene. 6.* (beside "ad vitam"); *Gene. 2.* (beside "ſicut Eua"); *Cyrillus.*; *Chryſoſto.*; *Armenij.*; *Cyprian⁹.* (beside "didit in Chriſtū")

neſcio quodnam lonchi ſomniant. Verùm ego multo plus ſanctæ & catholicę tribuo eccleſiæ,quam pridianis iſtorum ſomniis, qui vix hodie aut herinati, ipſi alia ex aliis nobis obtrudere conantur commenta. Equidem ſane cur nō magis Auguſtino crederem,qui vt erat eccleſiæ martyrū proximus,eundem quoque Longinum appellat,ſic dicés,Claui & lancea clamant mihi,qđ vere reconciliatus ſum Chriſto,ſi eū vere amauero. Longinus aperuit mihi latus Chriſti lancea, & ego intraui,ibiq́ue requieſco ſecurus. *Aug. in manuali cap.23.*

¶ Idipſum porro miraculū tantum,Ioannes quoque tripliči confirmat teſtimonio: ſuo ipſius, quoniam hoc viderit: deinde Moyſis qui à deo iuſſus,præcepit oſſa agni paſchalis frangi,cōminuiq́; non debere,atq; adeo in Chriſto etiā vero agno ſeruari hoc conueniebat: poſtremo Zachariæ, quæ & ipſe prædixerat. Videbunt in quem pupugerunt. *Exo.12. Zach. 12.* ¶ Age nunc Chriſtiane homo,erige animi tui adfectū, & cōtéplare paſsioné pariter & morté d. noſtri Ieſu Chriſti,quomodo triſtatus ille eſt & conturbatus in morté vſq;. Quomodo præ anguſtia ſudoré ſanguineum ſudauit quod omnibus retro ſeculis inauditū fuerat. Meditare deinceps quibus tumultibus,inſultibus & clamoribus irruerint in illū iā orantem Iudæi cum armis,láceis, clauis facibus atque lucernis. Porro ob oculos animi tui tibi propone, quō ille à proprio diſcipulo védi tus,traditus, & ad extremum oſculo ſit proditus: ſtatimq́; vaſto impetu captus,ligatus, huc illuc detruſus: & tandem ad Annā ſit raptus,accuſatus ibidem & alapis duriſsime cæſus. Mox ab Anna ad Caiphā pari violétia attractus,à falſis teſtibus iniquiſsime accuſatus, & pro blaſphemo morti adiudicatus. nocte tota illuſus,conſputus,facie velatus, & ridicule de prophetia inquiſitus, à quonam cęſus eſſet. ¶ Recogita hic quoque,nec de cætero vnquam vide obliuiſcaris anima fidelis,quomodo deus idemq́; creator & redemptor tuus, ſummo mane ex ædibus Caiphæ ad Pilatum abducitur corā omni populo, & ibidem accuſatus ſtatim ad Herodem pertrahitur: vbi quoq; ęterna illa ſummi dei ſapiétia ꝑ fatuo reputatur: rurſusq́; ad Pilatū adductus, denuo duriſsime & ſine omni cōmiſeratione flagris cæditur,ſpinis acutiſsimis coronatur,vt iam nullus pateret toto corpore locus,qui non vulneratus & apertus ſanctiſsimo ſanguine manaret. Neque hic aliquis tamé modus fuit.

inſuper adhuc ſanguine madens, toti oſtenſus populo eſt, multiſq; modis accuſatus, & ad extremū à Pilato iniquiſſime condemnatus ad mortem ac ſupplicium crucis. Sic itaque defatigatus & totus laſſus, continuiſq; pœnis emaceratus, ſub graui crucis mole tandē exiuit, quāuis in itinere nō ſemel deficientibus viribus lapſus ſit. & cū in Caluariæ locum perueniſſet, veſtibus ſuis exutus clauis cruci affixus, & in ea pendens à militibus & ſeruis Pilati deriſus, ſubſannatus à Iudæis, felle & aceto potatus. Accidit iis omnibus ſanctæ meditationis partibus, quomodo ille alterius quoque latrionis calumniam perpeſſus, & aſpectu dolentiſsimæ matris eſt perturbat⁹, tādemq; inter acerbiſsimos dolores cū clamore & lachrymis ſpiritum ſuū in paternas manus cōmendauit. Poſt mortem quoque latus eius ſanctiſsimum lancea apertum eſt, ſanguinéque ſimul manauit, & aqua in ablutionē animarum à peccatis. Merito igitur illum laudamus, benedicimus & glorificamus, inuocātes eum voce, corde & animo in ſecula ſeculorum, Amen.

PIA ET SANCTA PRECATIO.

O Glorioſiſsime, benedicte & miſericordiſsime domine Ieſu Chriſte, per ſudorem ſanguineum tuum, per vincula tua, illuſionem, flagella, coronam, iniquam condēnationem, per illam quæ te ſuſcepit clauis affixum, crucem ſanctiſsimam, per ſitim quam in cruce pro animarum noſtrarum ſalute ſuſtinuiſti, per mortem denique tuam amariſsimam, propiti⁹ & miſericors nobis eſſe dignare, vincula quoque noſtra diſrumpe, peccatorum noſtrorum flagra, ipſamque adeo pro eis debitam pœnam adime, vt tandem læti & alacres appareamus in conſpectu tuo, tecumque & cum omnibus ſanctis tuis viuamus in ſecula, Amen.

COLLECTA.

Reſpice, quæſumus te omnipotens ſempiterne deus, ſuper familiam hanc tuam oculis miſericordiæ tuæ, pro qua dominus noſter Ieſus Chriſtus non dubitauit manibus tradi nocentum, & crucis ſubire tormentum, Amen.

EVANGELIVM IN DIE PARASCEVES, QVOD TAMEN NONNVLLI in vigilia Paſchæ dicere ſoliti ſunt. Ioan.19.

POST hac autem rogauit Pilatũ Ioſeph ab Arimathia, eo quod eſſet diſcipulus Ieſu, occultus autem propter metum Iudæorum, vt tolleret corpus Ieſu, Et permiſit Pilatus. Venit ergo & tulit corpus Ieſu. Venit autem & Nicodemus, qui venerat ad Ieſum nocte primum ferens mixturam myrrhæ & aloes quaſi libras centum. Acceperunt autem corpus Ieſu, & ligauerunt eum linteis cum aromatibus, ſicut mos eſt Iudæis ſepelire. Erat autem in loco vbi crucifixus, hortus: & in horto monumentum nouum, in quo nõdum quiſquam poſitus erat. Ibi ergo propter paraſceuem Iudæorum, quia iuxta erat monumentum, poſuerunt Ieſum. *Mat.27. Mar.15. Luc.23. Mat.27. Mar.15. Luc.23.*

DO ERANT in Chriſtũ odio exaſperati Iudæi, vt de nulla omnino, tantũ abeſt de honeſtiore, ſepultura illius prouidere cogitarint. Et tamen impleri hic quoq; oportebat iſtam de Chriſto prophetiá, Erit ſepulchrũ eius glorioſum. Excitauit itaque dominus deus cor nobilis & principis viri Ioſeph ab Arimathia, qui & alias vir pius erat, & Chriſti diſcipul⁹ occultus. Qui cum videret neminé eſſe in Hieruſalé, qui ſibi ſepeliẽdi Chriſti prouinciá ſumeret, ipſe animoſius acceſſit Pilatũ rogauitq́ue dari ſibi corpus Ieſu. Arimathia aũt, authore Euſebio de nominibus Hebraicis, ciuitas fuit eadémque patria Helcanæ & Samulis, iuxta ciuitatem Dioſpolim: & illa alias appellabatur Armatha Sophtim. Ioſeph diſcipulus Chriſti erat, & quanuis Theophylactus exiſtimat eum vnum fuiſſe ex ſeptuagintaduobus, tamen communis ſententia doctorum eo vergit, quod hic diſcipulus Chriſti appelletur, quoniam in eum crediderit, fide ſcilicet, nõ numero. Sic igitur, vt ſatis fieret prophetiæ, Chriſtoq; ſepulchrũ eſſet glorioſum, venerunt illi duo viri nobiles & magni nominis, Chriſtũ ſepulturi, Ioſeph & Nicodemus: hic vero ille fuit, qui & princeps erat Iudæorum, & antea ad Chriſtum venerat noctu. Eundemq́ue adeo Chriſti fuiſſe *Eſa.11. Arimat. Euſebius. Ioan.3.*

Auguſti. diſcipulũ, inquit B. Auguſtinus, certo modo in reuelatione corporis beatiſsimi Stephani, fere omnibus gentibus declaratur. facta autem illa eſt anno ſalutis quadringenteſimo ſeptimo, quãdo ſanctus Gamaliel apparuit Luciano, oſtendens ei ſepulchrum ſancti Stephani, Nicodemi & Abibæ, vt ſepelirentur honeſtius: quoniam Deus per ariditatem & ſterilitatẽ afflicturus mũdum, decreuerat per eorum interceſsionem miſericordiam illi exhibere. De roſis illius vide

Auguſti. Auguſtinum lib. 22. cap. 8. de ciuitate Dei. ¶ Nobiles illi duo, qui ſepeliendi Chriſti laborem ſuſcipere non recuſarunt, fidem rectam nondum habebãt omnia de illo tanquã puro homine opinati, ſed tamen amico Dei, Apoſtoli autẽ ſepulturæ Chriſti interfuiſſe nuſquam commemorantur

Chryſo. (niſi forſitan Ioannes ſuſcepta iam Mariæ cura, comitatus ſit eandem) ne forte Iudęi illos in ſuſpicionem furti de corpore Chriſti raperent. Duo illi autem, quanuis non omnino timore carebant, quo nomine euangeliſta alterum diſci-

Chryſo. pulum Chriſti occultum, alterum ad ipſum noctu veniſſe commemorat, tamen paulò animoſius liberiúſque ad crucem acceſſerũt, iram Iudæorum iam putantes eſſe ſedatam,

Auguſti. lib. 3. de conſen. euange. cap. 22. planeq́; tam ignominioſa morte ſatiatam. Auguſtin. intelligẽdum hoc eſſe refert hoc modo, quod ille fiducia dignitatis id fecerit, qua præditus poterat familiariter intrare ad Pilatum. Tu vero hic feruẽtiſsimos expende dolores virginis Mariæ, quę iam filium ſuum conſpicata demortuum vidit deinceps miſerabiliter adeo de cruce deponi. Vnde inter tot ærumnas, miſerias atq; dolores non paruũ illi fuit ſolatio aduenies à Pilato Ioſeph, & denuncians corpus ſibi Chriſti eſſe donatum. 2 Attulit autem ſecũ Nicodemus vnguentum myrrha & aloe mixtum circiter libras cẽtum. Vide hic Pickarde ſtupide, attende Neochriſtiane furioſe, & appende quiſquis es, qui perire putas quicquid in mortuos confertur. Vtiq; enim ſi honor ille funebris iniquus eſſet, Chriſtus etiam non tuliſſet hoc modo corpus ſuũ in-

Mat. 26. ungi. Diceres ergo, Quorſum iſta ſumptuum funebriũ perditio, vox eſt Iudæ, indignantis vnguentũ in corpus Chriſti impenſum: clamantis quoque venũdatum illud denariis ducentis, diſtribui debere pauperibus, Sed quid ad hęc euã-

Mat. 26. geliſta? Non ſane hoc locutus Iudas fuerat, quod pauperũ curem hebebat, ſed quia ſacculum ſeu loculos portabat &

fur

fur erat. Ita periculum graue eſt, ne ſimiliter plerique faciant Neochriſtiani, non amore pauperum, quos neque in minimo iuuant, ſed vt ſua inde infarciant marſupia: non attendentes illud decalogi, Non furaberis. Et vt maxime ipſi nullum inde lucrum reportent, tamen auaritiæ ſtudio illud negligunt, ne & ipſi aliquid contribuere cogantur. *Impenſæ funebres.* *Exo.20.*

¶ Doctores hoc loco cauſas tres commemorant, cur Ioſeph & Nicodemus merito corpus Christi tanto honore & apparatu ſepelierint. 1 Quia corpus hoc nobiliſſime debebatur animæ, cuius organũ etiam peculiare erat & inſtrumentum: decebat igitur illud vel ſaltem ratione nobiliſſimæ animæ magis honorari. 2 Quando corpus hoc ordinatum erat ad immenſam illam & glorioſam reſurrectionis claritatem etiam dignius erat ampliori veneratione. 3 Inſuper quoque vnitum illud deitati ſeu eſſentiæ diuinæ, quoniam quicquid ſemel aſſumpſit Deus, nunquam dimiſit: & ſic idem ille honor ei debebatur, qui alias proprie Deo tribuitur, ſub ratione ſummi boni, ſicuti fit in ſacrificio miſſæ, quando ſacramentum adoramus, non ipſius in ſe corporis reſpectu, ſed vnitæ diuinitatis ratione. Quomodo Mariæ Magdalenę poſt vnctionem corporis ſui dixit, Bonum opus operata eſt in me. Ne ergo corpus Chriſti putreſceret, tanta diligentia accuratum eſt à Ioſeph & Nicodemo. Quod ipſum tamen exemplũ Iudæi à patriarcha Ioſeph ſibi ſumpſiſſe creduntur, quoniã & ille corpus patris ſui Iacob iamiam defuncti, pretioſiſſimis ſinebat vnguentis perungi, ſicq; ſepeliri, ſicuti nobis Geneſeos narrat hiſtoria. 4 Suſceptum itaque corpus Chriſti Ioſeph & Nicodemus inuoluerunt linteo, vt Ioannes, ſiue vt Matthæus loquitur, ſindoni. Hinc inſtitutum à ſanctis patribus eſt, corporale illud ſuper quo ſacerdos in miſſa corpus Chriſti cõficit, lineum eſſe debere, non ex ſerico paratum. Sic Euſebius inquit, Conſulto omnium ſtatuimus, vt ſacrificium altaris non in ſerico panno aut inſtincto quiſquam celebrare præſumat, ſed in puro lineo vel linteo ab epiſcopo conſecrato. Ex ſequenti tamen capite colligere licet, non corpus tantum Chriſti linteo eſſe conuolutũ, ſed & caput ſudario circũligatum, quod hic forte breui verbo euangeliſta complexus eſt quum ait, Sicut conſuetudo eſt Iudæis ſepelire. Vnde & nos docemur circa funebria ſacra, quæ defunctis exhibemus, mores cu- *Honor.* *Veneratio* *Latria.* *Damaſc.* *Ioan. 12.* *Gene.50.* *c.cõſulto, de conſecr. diſtin.1.* *Auguſti.*

QQ

iuſlibet ſeruare regionis, neque nouũ & inſuetũ aliis quicquam comminiſci. Videant hic & confundantur Neochriſtiani, qui ſanctũ piúmque morem ſepeliendi mortuos, non per Germaniam tantum, ſed toto chriſtianiſmo ſeruari ſolitum, abolent vltro, neque obſeruare ſtudent, quum tamen Chriſtus ſepeliri dedignatus nõ ſit iuxta morem & conſuetudinem Iudæorum. Equidem credo ſingulari quadam permiſſione Dei, id ita fieri, vt iſti nõ ſepeliantur cum patribus maioribúſque ſuis, hominibus piis & vere catholicis: à quibus quando per omnem vitam in cultu Dei, diſciplina vitæ & omnium probitate degenerant, quid reliquum putas, niſi vt tandem infœliciter mortui, ſepultura etiã aſini ſepeliantur? Honeſte & cum omni dignitate Chriſtum ſepelierunt Nicodemus & Ioſeph: cumq; tempore vrgerentur, eo quòd veſpere nihil licebat operari, nihil tamen omiſerũt quod ad ſepulchralem honorem faceret. Mortuus autem in cruce Chriſtus hora nona fuerat, deinde veniẽtes ſatellites fregerunt crura latronum. Nicodemus & Ioſeph petierunt à Pilato ſibi dari corpus Ieſu, deinde illud de cruce depoſitũ ex more Iudæorũ abluerunt. & quia imminens iam ſabbatum vrgebat, in proximo monumento ſepelierunt, quanuis hoc modo omnia fieri, erat diuinitus inſtitutum & ordinatum.

Sepulturæ hæreticorum. — *Hiere.22.* — *Chryſo.*

5 Quàm porro diligenter locum ſepulturæ deſcripſit euangeliſta? primum enim fuiſſe ibi hortum dicit, & in horto monumentũ nouũ. Quod hortus ibi fuerit, eo refert, quoniam recurſus nobis ad paradiſum morte Chriſti ſit præparatus, quem antea peccato amiſeramus. Cõueniens ergo, vt iam in cruce mortuus, ſepeliretur in horto, cui ſuppliciorũ omnium mortis etiã & huius quoq; ſepulturę cauſa ex horto prouenerat peccatũ protoplaſti: quanuis ille ipſe hortus etiam eccleſiã deſignare poteſt, quoniã ſic eam ſpõſus vocat, Hortus cõcluſus ſoror mea ſpõſa, hortus concluſus fons ſignatus. Deinde nõ longe diſtabat ſepulchrũ hoc à loco quo crucifixus erat dominus, ſicut hoc nobis fratres qui viderũt, annunciare ſolent. vix enim pedes ſeptingenti intererant. Et quod ſibi Ioſeph ſepulchrũ in horto cõſtruxerat, id quoque factũ eſt more Iudæorũ, quo Amon quoq; rex & Oza monumentũ ſuum in horto habuiſſe leguntur. Cur auté ita in propinquo illum ſepelierint, partim in cauſa eſſe poteſt imminens iã feſtiuitas, partim etiã vt facilius ſic Maria & diſcipuli

Cyrillus. — *Cant. 4.* — *4. Reg. 21*

puli ſequerentur, circunluſtrãtes vndiq; cuncta quæ fiebãt. ſiquidem deinceps quoq; per omnẽ vitam ſuã virgo Maria circuiuit ibidem, quotidie loca ſancta inuiſens, vbi captus fuerat dominus, crucifixus, ſepultus, &c. Quod ipſum multi etiam boni homines affectu pio iſthuc peregrinantes, & vix demum magnis tum laboribus tum impenſis peruenientes, factitarunt vſque in hæc miſeranda tempora: quibus vt alia pleraque, ita hoc quoq; opus ſanctũ Neochriſtiani derident. Poteſt propinquitatis huius & illa reddi cauſa, vt ſic facilius Iudæi cuſtodirent monumentum, minusq́ue diſcipulos ſuſpectos haberẽt de ſublato furtim corpore Chriſti.

5 Nouum inſuper erat hoc ſepulchrum, neq; in eo quiſquã adhuc poſitus erat: vt ſicut in Mariæ virginis vtero nemo ante illum, nemo poſt illũ conceptus erat: ita in hoc monumento nemo ante illum, nemo poſt illum ſepeliretur vel ſepultus eſſet. Quanuis id quoque, vt alia, diſpenſatũ eſt diuinitus, vt in nouo monumento ſepeliretur, ne quis alium reſurrexiſſe arbitraretur. Sic præordinauerat dominus ſapientia diuina, vt mors ſua probaretur, & reſurrectio ſimiliter manifeſtaretur. Quamobrẽ etiam ante vtrũque latronem mortuus fuerat, & poſt mortẽ permiſit adhuc latus ſuũ lancea aperiri, dehinc voluit in monumentũ nouum deponi, monumentum lapide etiam obſignari, à vigilibus cuſtodiri: vt ſic angeli, apoſtoli, lapis ſepulchrũ, ipſiq́; adeo hoſtes ſui, teſtimonium ei perhiberent de morte & reſurrectione Chriſti. Et ſane neceſſarium erat, vt euangeliſtæ ſumma diligentia mortẽ Chriſti omnino certiſſime deſcriberent. ſiquidem ſi in ea vel minimo dubitatũ fuiſſet, quod tamen ſic quoq; in tam diligẽtiſſima & accuratiſſima mortis illius deſcriptione facere auſi ſunt impij Manichæi, quænã obſecro fides reſurrectionis eius futura erat? Eodem pertinet, quod Paulus etiam in reliquis fidei noſtræ regulis diligenter adeo & ſolicite mortuũ eſſe Chriſtũ cõfirmauit. Monumẽti porro nouitas, nouũ etiam atque inauditum de morte ad vitam reditum ſignificat. Quia enim antea non temporali tantum morte obſtricti eramus, ſed etiam ſub graui mortis iugo & imperio detinebamur, nõ ſine periculo mortis æternæ, tunc demũ cum alter Adã Chriſtus Ieſus mortuus eſt, reformauit ille nos etiam in nouitate quadam mortis, quæ tamẽ ſomno quam morti ſimilior ſit, nec cuiquã bono metuenda: quoniã

Auguſti. *Chryſoſto.* *Roma* 10. 1. *Cor.* 15. *Cyrillus.* *Pſal.* 115.

pretioſa iam in conſpectu domini eſt mors ſanctorum eius.

Theophy. ¶ Præterea nos illa monumenti nouitas docet, vt & ipſi renouemur in Chriſto Ieſu domino noſtro: quomodo & Paulus conſepultos nos eſſe dicit cum illo per baptiſmū in mortem *Roma. 6.* Chriſtus reſurrexit à morte per gloriam patris, & nos in nouitate vitæ ambulemus. *Pauperies Chriſti.* Poſtremo inopiam & egeſtatem Chriſti hic conſyderemus, quam etiam propter nos ille ſuſtinuit. Ecce enim natus iamiam hoſpitio carebat, tectum nullum habebat in præſepe tantum repoſitus eſt. Deinde per omnem vitæ ſuæ decurſum nec domum habuit, quam inhabitaret, neque quicquam vbi caput reclinaret. Mortuus *Ioan. 20.* demum non tantum linteo caruit cui inuolueretur, verumetiam monumento in quo poneretur. Caruiſſetque iis omnibus, niſi ita diſponente Deo, omnia hæc ſibi à piis hominibus eſſent adminiſtrata. *Chryſo.* Quid quod nudus etiam ex monumento reſurrexit, derelictis in eo linteo ſimul & ſudario, quibus obuolutus fuerat? Et tu igitur cum hæc & huiuſmodi alia audis, ceſſa ab inſana funeris impenſa. Quid enim ſibi hoc ſuperfluum vult & inutile diſpendium, quod ipſis qui faciunt plurimū affert detrimenti, mortuis nullam vtilitatem, vel damnum potius? Sepultura enim optima eſt, vita bene & pie exacta. Et tamen viciſſim nihil omnino velle impendere defunctis, neque eis iuſta perſoluere, neque cum dignitate ſepelire, quod nūc Neochriſtiani facere præſumunt, id ſane legibus naturæ, canonibus ſacris & ciuili iuri repugnat, aduerſaturque conſuetudini ſanctæ eccleſiæ, *Auguſt.* cui & Paulus multum tribuit, & Auguſti. in lib. de cura pro mortuis agenda. Qua de re plura fortunate Deo, dicturi ſumus in die cōmemorationis animarum. Quoniā cum Chriſtus poſt tam abominabilem & ignominioſam mortem crucis, tantis tum ſumptibus tum honoribus voluit ſepeliri, qua fronte reprehendere quiſquam audebit tanquam chriſtianis indignum, quod ſibi Chriſtus & voluit impendi, & ab æterno fieri præordinauit? Quid quod eius ſententiæ multi ſunt, ſolum ex omnibus apoſtolis Ioannem nullo ſuppliciorum genere ad mortem vſque excruciatum, eo quòd Chriſtum cum dignitate iuuerit ſepeliri? Taceo quod Chriſtus ſummo mane cum reſurrexiſſet, prius Mariæ Magdalenæ cæteríſque viſus eſt mulieribus quàm Petro, quod illę etiam mortuo honorem impendere curarint, paratis in hoc pretioſiſſimis

tioſiſſimis quibusque vnguentis. Hoc quãuis vulgatum tacere non poſſum, quod Chriſtus ipſi etiam Ioſepho apparuit: quem ideo captiuum tenuerant Iudæi, quoniam corpus domini à Pilato petitum tanta cum dignitate in proprio ſuo monumento ſepeliiſſet. Et nos igitur chariſſimi in Chriſto fratres, dominũ linteo inuoluamus conſcientiæ bonæ, hoc præcipue tam ſancto tempore. Vngamus corpus domini vnguentis pietatis & iuſtitiæ. Tegamus & reſtituamus dominum in pauperibus ſuis, quibus etiam largius paulo nunc neceſſaria diſtribuamus. Sit animus noſter ſicut petra duriſſima, in fide fortis & cõſtans, in omnibus operibus bonis perſeuerans, ne ſicut ad vomitum canis, ad vitia priſtina recurramus. ſicut cor noſtrum hortus floridus domino noſtro Ieſu Chriſto, variis virtutum omniumque operum bonorum floribus conſitus. Petram illam monumento Chriſti aduoluamus, Chriſtum ipſum nimirum. ipſe enim petra ſolida eſt, quæ vbi cor noſtrum occluſerit, tunc ſane arcem illam habituri ſumus inuincibilem, aduerſus omnia vitia & peccata, contra ipſos etiam dæmones infernales. Hoc tibi ſit in imo pectore ſemper ſitum conſiliũ, ſtatimque vbi te diabolus in ſuperbia tentare occeperit, inſtar primorum parentum, vt cęteros præ te contẽnas, te vnum aliis omnibus prę- ferας, mox hanc petram pectoris tui in monumento aduolue: recogita quomodo dominus ille & Deus tuus, cum eſſet ſanctiſſimus & omnium altiſſimus, ſit humiliatus, cœloque demiſſus ab alto, etiam diſcipulorum lauerit pedes, traditus, captus, vinctus, illuſus, conſputus, cæſus quoq; flagris, & ad extremum morte turpiſſima ſit cõdemnatus. Quòd ſi porrò te diabolus lepra titillet libidinis, eandem hanc petrã cordi tuo admoue: vidę & expende, quomodo Chriſtus corpus ſuum caſtigarit, ſeq; ipſum vigiliis, inedia & laboribus emacerarit: tandemque poſt virgas, ſpinas & flagella in duriſſimo lectulo crucis emiſerit ſpiritum ſuum. Ad eundem modum ſi & nos corpora membraque noſtra caſtigauerimus, & noſmet in ieiuniis, abſtinentia, vigiliis, atque laboribus exercuerimus, nullam quærentes carnis voluptatem, nec illecebras peccatorũ, facile huiuſmodi euitabimus vitia. Cæterum, ſi colon inuiſum morbi genus intima capit viſcera, hoc eſt, ſi inuidia idipſum exiſtens animo, quod eſt colica corpori, rodit interiora mentis, age & tu petram hanc aſpice

1.Cor.10. *Gene.3.* *Serenus.*

Chriſtum, qui pro crucifixoribus etiam ſuis rogauit Deum,
Luc. 23. dicens, Pater, ignoſce illis. ſimiliter latroni tantum petenti,
vt ſui aliquanto meminiſſet, promiſit paradiſum. Sed neque
tot ægritudinibus contentus eſt diabolus, inſuper etiam hy-
dropiſim tibi intentat auaritiæ, eſt enim hæc illi modis om-
Apo. 19. nibus ſimilima. Et tunc ſane monumento cordis tui petram
Pſal. 23. aduolue Chriſtum: & videbis ſubito regem regum, ditiſſi-
Luc. 2. mum illum omnium, cuius etiam orbis terrarum eſt & ple-
Matth. 8. nitudo eius, in ſua ſtatim natiuitate fuiſſe pauperrimum, ho
ſpitio, quo exciperetur caruiſſe, tantumque in præſepe re-
poſitum: deinde in tota vita ſua ſic eguiſſe, vt nec domum
neque quicquã quo caput inclinaret, habuerit. Iamque mo-
riturũ illum, partitis inter ſeruos præſidiis veſtimentis ſuis,
nudum omnino ex hoc mundo exceſſiſſe: atque ſic mortuũ,
proprio etiam ſepulchro caruiſſe. Quàm autem pauper fa-
ctus eſt propter hominem, tam rurſus liberalis & munificus
in ſuo teſtamento extitit. pacem enim & charitatem diſcipu
lis teſtamento reliquit, perſecutionem apoſtolis, militaribus
ſeruis veſtimenta, corpus Iudæis, matrem chariſſimam Io-
anni latroni paradiſum, ſpiritum ſuum patri cœleſti, ſe de-
nique totum veluti perpetuum quoddam mnemoſynon &
memoriale reliquit eccleſiæ. Merito itaque fratres in Chri-
ſto dilectiſſimi, ab omni vitiorum genere nobis cauentes,
omnem porro ſpem & fiduciam noſtram, omne gaudium,
cogitationes deniq; cunctas reponemus in domino no-
ſtro Ieſu Chriſto. Et ille viciſſim gratiam nobis con-
feret in præſenti vita, non negaturus etiam fu-
turam reſurrectionis gloriam & fœlici-
tatem æternam, quam omnibus no-
bis clementer concedere digne-
tur Deus pater, Deus fi-
lius, Deus ſpiri-
tus ſanctus,
Amen.

FINIS TOMI HVIVS PRIMI.

INDEX DOMINICARVM PER folia.

¶ Dominica 1. Aduentus. Euãg. Cum appropinquaſſet. Mat.21. Homiliæ tres. fol. 4
¶ Dominica 2. Aduentus. Euang. Erunt ſigna in ſole. Luc.21. Homil.5. 12
Tres ex eis de extremo iudicio.
¶ Dominica 3. Aduentus. Euangel. Cum Ioannes audiſſet. Matth.11. Homiliæ duæ. 25.
¶ Dominica 4. Aduentus. Euangel. Miſerunt Iudæi. Ioan.1. Homil. tres. 32
¶ Dominica ſub octa. natalis dominic. Euang. Erat Ioſeph & mater eius. Luc. 2. Homiliæ tres. 41
¶ Dominica infra octa. Epipha. Euang. Cum factus eſſet annorum duodecim. Lucæ 2. Homiliæ tres. 51
¶ Dominica 2. poſt Epipha. Euang. Nuptiæ factæ ſunt. Ioan.2. Homiliæ ſeptem. 61
Tertia eſt de planetariis.
¶ Dominica 3. poſt Epipha. Euangel. Cum deſcendiſſet. Mat.8. Homil. quinque. 87
Quĩta eſt de bello & militib⁹.
¶ Dominica 4. poſt Epipha. Euang. Aſcendente Ieſu in Mat.8. Homiliæ tres. 105
¶ Dominica 5. poſt Epipha. Euan. Confiteor tibi pater. Mat. 11. Homiliæ duæ. 112
¶ Domini. Septuageſimæ. Euang. Simile eſt regnum cælorum homin. Mat.20. Homiliæ quatuor. 118
Dominica Sexageſimæ. Euang. Cum turba plurima. Lu.8. Homiliæ quatuor. 132
¶ Dominic. Quinquageſimæ. Euangel. Aſſumpſit Ieſus duodecim. Lucæ 18. Homiliæ duæ. 144
¶ Domi. Inuocauit. Euang. Ductus eſt Ieſus in deſertũ. Mat. 4. Homiliæ ſex. 150
Duæ vltimæ ſunt de tẽtatione.
¶ Dominic. Reminiſcere. Euang. Egreſſus Ieſus ſeceſſit in partes. Mat.15. Homi. duæ. 170
¶ Dominica Oculi. Euangel. Erat Ieſus eiiciens dæmon. Luc.11. Homi. tres. 176
¶ Dominica Lætare. Euang. Abiit Ieſus trans marè Io. 9. Homil. quatuor. 184
¶ Dominica Iudica. quæ & paſsionis. Euangel. Quis ex vobis arguet. Ioan.8. Homi. quatuor. 195
¶ Dominica in palmis. Euã. Cum appropinquaſſet. Mat. 21. Homil. duæ. 207
¶ Cœna domini. Euan. Ante diem feſtum paſchæ. Ioã.13. Homi. ſeptem. 214
¶ Sex ſunt de venerabili eucharistia. In die paraſceues.
¶ Paſsio longior Ieſu Chriſti. Homil. ſeu articuli octo. 235
¶ Paſsio breuior. Quæ vtilitas in ſanguine meo?

Homiliæ ſeu articuli 7. 263
Paſſio ſecundū Ioannem. 18
Egreſſus eſt Ieſus trans torrentem. Homiliæ ſex. 281
Euāgelium in die paraſceues. Poſt hæc rogauit Pilatum. Ioan. 19. Homilia vna. 304
Summa homiliarum Tomi primi. 96.

INDEX PRIMI Tomi.

A

Abraham gauiſus de Chriſto. 205
Aduentus tempus. 7
Aduentus 4. dominicæ. 8
Aetates mundi. 121
Aeternum. 206
Alleluia vacat. 127
Amen. 24
Angelꝰ apparēs Chriſto. 238
Angeli emittentur in extremo iudicio. 20. *& deinceps*
Animæ precioſitas. 56
Antonius eremita. 163
Apollonij præſtigiæ. 178
Apoſtoli cum Chriſto iuerūt. 285
Apoſtoli modicæ fidei. 106
Apoſtoli honorifice nominati. 112
Apoſtoli Chriſtum non intellexerunt. 239
Apoſtoli fugerunt à Chriſto. ibidem.
Apoſtoli baptizati. 215
Aqua in vinū verſa, myſtice quid ſignificet. 80. *& deinc.*
Aqua veteris teſtamēti. 80
Aqua miſceatur calici. 303
Arimathia. 307
Aſinus & aſina quid ſignificent, & cur Chriſtus aſinæ inſederit. 9
Aſmodæꝰ cui vitio præſit. 177
Aſtronomia fatidica improbatur. 66. *& deinceps*
Aſtronomiæ quid conceſſum vel prohibitum. ibidem

B

Bacchanalia peccatis plena. 147
Bacchanalibus ipſis euangelio de paſſione cur vtatur eccleſia. ibidem
Beatitudo æqualis omnib. 129
Beelphegor. 177
Beelzebub. ibidem
Belllare aliquando meritorium. 94
Bellum iuſtū tria exigit. ibid.
Belli ſtipendia recipere iuſtū. ibidem.
BellaChriſtianorū noxia. 179
Benedict. Simeonis qualis. 42
Benedictiones mane & ſero dandæ. 280
Blaſphemare. 247
Blaſphemos punire. 268

C

Canon miſſa dicatur ſecrete. 138
Cadunt impij retro. 239. 283
Caput leuare. 23
Charitas mercenaria. 125
Cæcū eſſe quid ſignificet. 149
Certamen Chriſtianorū. 154
Chriſtus an ſolus ſit iudicaturus. 17
Chriſti faciem velare. 147

Chriſti

Chriſti alapa. 255.245
Chriſti oratio in cruce efficax. 127
Chriſti ſanguis ſufficiens. 269
Chriſtus beatus fuit, & tamẽ paſſus. 266
Chriſtus equitauit in Hieruſalem. 5
Chriſt⁹ cur hic pauper fuit 16
Chriſti ingreſſum conſidera. 5
Chriſtus cur locum paſſionis quæſiuit. 9
Chriſti aduentus duplex. 7
Chriſtus quomodo venit in animam hominis. 35.36
Chriſtus poſitus eſt in ſignum & ruinam. 42. *& deinceps*
Chriſtus traditus eſt in mortẽ à multis. 146
Chriſtus bis flagellat⁹ eſt. 146
Chriſti oratio operabatur. 227
Chriſtus noctes in paſſione hinc inde ductus. 242
Chriſti voluntates plures. 237
Chriſti humilitas. 217
Chriſtus cur clamarit. 277
Chriſtus vbi apparuit in Galilæa. 215
Chriſti clarificatio. 193
Chriſti paſſionis vtilitas. 201
Chriſtum cur populus ſequebatur. 78
Chriſtus propheta quomodo fuit. 190
Chriſtus venit ad gentes. 169
Chriſtus eſurit. 153
Chriſtus ductus à ſpiritu in deſertum. 150. *& deinceps*
Chriſtus iudicabit in forma viſibili. 17
Chriſti vox efficax. 15
Chriſtus creuit in ſapiẽtia. 48
Chriſtus cur tarde miracula fecerit. 85
Chriſtum quærere. 55
Chriſtus quinquies tacuit coram Pilato. 298
Chriſtus cur ad nuptias venerit. 63
Chriſtus cur ex aqua fecerit vinum. 73
Chriſti humanitas. 11
Chriſtus cur prohibuerit ne dicerentur miracula. 90
Chriſtus admirabatur. 89
Chriſtus dormiuit. 105
Chriſtus tranſiuit torrentem. 285. *& deinceps*
Chriſtus prædixit paſſionem ſuam. 145
Chriſti mors eſt eius aſcenſio. 146
Chriſtus quomodo ſe dixit derelictum. 258
Chriſti ſitis. 256.271.301
Chriſti ſepultura. 307. *& deinceps.*
Chriſtus reuelauit cogitationes multorum. 46. *& dein.*
Chriſti ſanguinis virtus. 279 *& deinceps.*
Chriſtus Samaritanus noſter eſt. 50
Chriſti vulnera quot. ibidem
Chriſtiani ter olim communicauerunt quotannis, antea etiam ſæpius. 6.217
Chriſtianitas ad finem mundi duratura. 24
Chriſtiani quidam compa-

rantur Iudæ. 241

Chriſtiani quomodo grauius & non grauius peccant paganis. 189

Cibus precioſus vitandus. 187

Cinerum dies. 126

Ciuitas excidens à fide debeatur. 104

Clauſtrales maneant in monaſterio. 53

Clauis crucis Chriſti. 253

Collectas concludere per Chriſtum. 116

Concludere operarios in vineam. 124

Confidere in deum. 73

Confeßio triplex. 113

Confiteri in tempore. 145

Conſilia euangelica. 267

Conſummatum eſt. 304

Contradicere Chriſto. 43. & deinceps

Corporale in ſacrificio Miſſæ lineum ſit non ſericum. 306

Corrigia calceamenti Chriſti. 40. & deinceps

Creatura vindicat creatorem. 275

Crux Chriſti in iudicio. 16

Crux, Chriſti clauis. 274

Crux Chriſti ſuper ſepulchro Adæ. 306

Crucis virtus. 306. & deinc.

D

Damnatis ad mortẽ refrigeria dari. 278

Denarius diurnus. 127

Deo gratias. 113

Deum non cognoſcere. 123

Diabolus accuſat hominem. 21

Diabolus idem tentauit Adã & Chriſtum. 153

Diabolus ſeminat, ſed malum ſem en. 143

Diabolus potens in tentatione. 151

Diabolus doctior Iudæis. 152

Diabolus ſtultus. 153

Diabolo nulla fides adhibeatur. 155

Diabolus Chriſtũ duxit. ibid.

Diabolus inhonorat ſanctam trinitatem. 160

Diabolus eſt ſuperbus. ibidem

Diabolus iam eſt captus vſque ad Antichriſtum. 161

Diaboli varie morati. 168

Digitus Dei. 180

Diſcipuli quomodo aut quãdo à Chriſto baptizati. 215

Diſmas baptizatus à latere Chriſti. 277

Docẽs, factis ſermonem confirmet. 197

Doctum fieri. 55

Doctoris cathedra. 155

Doctor ſit 30. annorum. 8

Dominica in roſis. 190

Dominica in paßione. 196

E

Eccleſia cum tempore mutat decreta. 305

Eccleſia magnitudo cõtra Lutherum. 99

In Eccleſia quid agendũ. 113

Eccleſia hic affligitur. 107. & deinceps

Eccleſiæ vſus in quibuſdam 7 & deinceps

Eccleſia dicitur regnum cœlorum.

lorum. 119
Eccleſia eſt in vnitate. 293
Ecce homo. 251
Ego ſum qui ſum. 207
Ebeie. ibidem
Eleemoſynas dare. 191
Eliſeus ſanauit Naaman. 88
Euãgelium abſconditum prudentibus. 114. & deinc.
Euangelium poſitum in ruinam hereticis. 44
Euchariſtiam adorare. 172
Euchariſtiam eleuare in miſſa. 271
Euchariſtiæ ſuſcipiẽdæ ſe præparare, quæ illic credenda de fructibus communionis & dãnis malorũ. 214. & dein.
Euchariſtiã ter olim quotannis ſumpſerunt fideles. 6. 217
Excæcatio hominum. 136
Exemplum bonum præbere. 210
Exempla docens. 134
Exorciſmus. 174. 175
Ex prædicatione abire. 292

F

Famam ſuam tueri. 200
Ferias celebrare. 302
Fides ſola inutilis. 153
Fides fit ex tribus. 65
Filij portant iniquitatem parentum. 272. & deinc.
Flagellatio Chriſti. 250
Frangere panem. 185
Forma & ordo futuri iudicij. 16

G

Galilææ mare. 171
Generatio fidelium. 25
Gentium vocatio. 98
Gratias agere. 113
Gula. 147. & deinc.

H

Hæretici inſtabiles. 249
Hæretici ſunt canes. 174
Hæretici iactant ſcripturas. 155
Hæretici ſunt ſeditioſi. 183
Hæreticorum baptiſma valet. 39
Herodis malignitas. 264
Homines comparantur arboribus. 18
Horæ euangelicæ. 120
Hortus ſignat paradiſum. 276
Humilitas. 115
Hydriæ quid ſignificent. 74. & deinceps
Hydriæ ſex ætatum. ibidem
Hydriarum illarum vna etiamnum Coloniæ. ibidem
Hypocrita malus. 138

I

Idololatria decreuit tempore Chriſti. 68
Ieiunare poſt baptiſmum. 249
Iericho readificatur. 148
Ignis ante extremum iudicium. 15
Imago dei in anima. 129
Interrogat quis non ſemper ex ſcientia. 26
Ioannes commendatus à Chriſto. 30
Ioannes nouit Chriſtum. 26
Ioãnes cur diſcipulos ad Chriſtum miſerit. ibidem
Ioannes fuit plus quã propheta, angelus, præcurſor. 27

Ioanni legationem miſerunt Iudæi. 33
Ioannis tẽtatio, humilitas, conſtantia. 34. & deinceps
Ioãnis quomodo ſit Elias. 34
Ioannes eſt vox Chriſti. 35
Ioannis baptiſma. 35. & dein.
Ioannes Euangeliſta ſponſus nuptiarum in Chana. 61
Ioannes cuſtos & filius virginis Mariæ. 271
Ioſeph quomodo ſit pater Chriſti. 42
Iudas infœlix. 239
Iudæ pœnitentia imperfecta. 246
Iudæorum falſa opinio de Meſſia. 5
Iudæi canes. 173
Iudæi myſtici ſunt. 298
Iudæorum gloſſæ fatuæ. 79
Iudæorũ pauci baptizati. 98
Iudæi reprobati à deo. 99
Iudæos baptizatos bene tractari debere. 210
Iudæi vtuntur ſanguine Chriſtiano. 249. & deinceps
Iudæi ſunt ſerui imperatoris. 251
Iudæi durius tractãtur à Turcis quam à Chriſtianis. 272
Iudæorum caſus in horto. 283
Iudicaturi cum Chriſto in extremo iudicio. 17
Iudicare in extremo iudicio. 20 & deinceps
Iudicare hominẽ in morte. 27
Iudicem eſſe difficile eſt. 272
Iudicium extremum cum attinentiis. 12. & deinceps
Iugum Chriſti ſuaue. 118

L

LAici non tangant calices. 135
Laici contra eccleſiam. 112
Latro in cruce. 256
Leges eccleſia mutat pro tempore. 305
Legendæ ſanctorum. 129
Leproſus myſtice. 85. & dein.
Leproſum non tangere. 89
Leuiathan. 177
Liberum arb. in nobis. 117. 118
Loca oĩa non æque ſancta. 22
Locus orandi peculiaris. 283
Longinus miles. 323
Loqui hominem. 162
Lucas euãgeliſta didicit à Maria. 60
Luther. 24
Luther blaſphemat Mariã. 89
Luther præcurſor Antichriſti. 144
Luther prohibet bellare contra Turcas, & tamẽ iubet ruſticos Chriſtianos occidi. 267
vide Neochriſtiani.

M

MAgiſtratui obedire. 21
Magiſtratus malꝰ. 161
Magiſtratui contradicere aut repugnare. 179
Malchus dedit alapam Chriſto. 243
Manus Dei. 88
Maria intercedit pro nobis apud deum. 63. 66
Maria quæſiuit Ieſum. 51
Mariæ tria ineſſe obſeruatione digniſſima. 64. 65

Mariæ compaſsio. 44.241
& alias ſæpe.
Maria habuit tres cuſtodes. 277
Matrum maledictiones malæ. 176
Matrimonij vis. 48
Mediatores & interceſſores. 170
Membra Chriſti. 280
Mendici in euangelio, ſed non apud Lutheranos. 148
Meritum omne hic comparatur, contra Lutherum. 123
Meritoria opera. 120. & deinceps.
Michael procurator dei. 127
Miracula pbāt doctrinā. 47
Miracula ſanctorum. 273
Miraculi op⁹ excellit alia. 76
Miracula diaboli. 177
Miraculorū Chriſti initiū. 85
Miracula aliqua fecit Chriſtus ſine verbo. 75
Miracula cur noluit Chriſtus manifeſtari. 90
Mors duplex. 202
Mortis ſemp reminiſcēdum. 31
Mortem licet fugere. 265
Mori volūtarie meritoriū. 276
Mortalis natura. 80
Mulieres non prædicent. 50
Mundus. 24
Mundum non timere. 107
Murmur etiam bonorum. 125

N

N*Auis pœnitētia, & animæ, & eccleſiæ.* 111
Neochriſtiani reiiciunt Gloſſas ſanctorum. & faciunt proprias. 11
Neochriſtiani ſunt euangelici verbis tantum, non facto. 28
Neochriſtiani contradicunt Chriſto & euangelio. 49. & deinceps
Neochriſtiani cōtemnunt preces & ieiunia. 50
Neochriſtiani non obſeruant dies feſtos. 51
Neochriſtiani neſciūt ſcripturam eſſe difficilem. 57.127
Neochriſtiani non comburunt libros hæreticos. 73
Neochriſtiani fingūt nouas ordinatiōes & ceremonias. 89
Neochriſtiani ſunt inſtabiles & varij. 115.116
Neochriſtiani accendunt propria luminaria quæ non accendit deus. ibidem
Neochriſtiani quærunt angulos hæreticorum. 99
Neochriſtiani ocioſi ſunt ſine operibus. 124.125
Neochriſtiani non orant ex corde pro vera fide. 133
Neohriſtianorum fides minor quam Chananeæ 172
Neochriſtiani non patiuntur mendicos, quos Chriſtus ſuſtinuit. 148
Neochriſtiani minuūt dei cultum in omnibus. 200
Neochriſtiani diſſecant incōſutilem tunicā domini. 276
Neochriſtiani non præparant ſe ad communionem. 214
Neochriſtianorum ſepultura aſinina. 305

Neochriſtianorum pdicatores errant,& ſunt peruerſi. 122
Neochriſtianorũ prædicatores quærunt remuſculos populi, non honorem dei. 133
Neochriſtianorũ prædicatores ſunt rebelles poteſtati. 179
Neochriſtiani prædicatores ſuos cur laudant. 196
Neutrales. 267
Nomen dei. 207
Noua fient omnia. 15
Nuptiæ in Chana. 62. *& deinceps.*
Nuptiis intereſſe poſſunt debenetque ſacerdotes. 75
Nuptiæ myſticæ. 77. *& deinceps.*

O

Obedientia omniũ creaturarum. 109
Oblatio ſacerdoti facienda. 90
Operari in vinea. 132. *& deinceps.*
Orare. 49
Orare benedictionẽ ante prandium. 188
Orare in tribulatione. 105
Orare pro pace. 309
Orare in certis locis. 283
Orare perſeueranter. 149
Oſanna. 213

P

Palmas portare. 213
Panis hordeaceus ſignificat legem Moyſi. 193
Paradiſus. 276
Parentibus obedire. 58
Parentes honorare. 230
Parentes diligunt prolẽ. 180
Paſcha. 290
Paſsionem prædicare variis modis. 280
Patientia. 141
Pauperes ſint patientes. 6
Pauperes euangelizantur. 14
Pauperes aliqñ laute viuãt. 65
Pauperes nõ cõtẽnuntur.ibid.
Pax. 179. *& deinceps*
Pax impiorum. 182
Peccatum graue. 55
Pectoris accuſatio. 21. *& dein.*
Peccatores ſe emendant. 210
Pedes lauare myſtice. 154
Pœna indigne communicantium. 232. *& deinceps*
Pœnitentia ſera vtilis, ſed periculoſa. 276
Pœnitentia. 81
Perſona vna repræſentat gentem. 99
Petrus negauit Chriſtũ. 243. 277
Petrus peccauit. 285
Petri gladius. ibidem
Pilatus quinquies excuſauit Chriſtum. 272
Pilatus non expectauit reſpõſum Chriſti. 269
Pilatus factus Chriſtian9. 271
Plinij de Chriſtia. ſentẽtia. 89
Precioſitas nimia culpat. 107
Prædicatiões audire bonũ. 197
Prædicatores conducti in vineam. 115. *& deinceps*
Prædicato. ſeminant verbum dei. 131
Prædicator calũniam refellere poteſt, non referre. 194
Prædicator nõ ceſſet ob malitiam

tiam auditorum. 131.194
Prædicatores falſi. 153
Prædicatores tam mali. 119
Prædicatores ventoſi. 145
Prælati ſtudeãt ſcriptur. 194
Prælati à deo inſtituti. 189
Prælatis magna poteſtas eſt à deo. 142
Præmium iuſtitiæ. 116
Procurator vineæ. 126
Proceſſiones vtiles. 211
Prophetæ duplices. 35
Propheteſſæ quatuor. 49
Prophetia aqua. 78
Prophetia non intelligitur niſi impleta. 144. & deinceps
Prudentiæ ppriæ inniti. 52
Pueri bene ſunt inſtituẽdi. 119
Pueris nocent maledictiones parentum. 274
Purgatorium probatur ex Hieronymo. 29.30
Purgatorij nullũ meritũ. 116

Q.

Quater Chriſtus veſtes depoſuit. 251
Quærere Chriſtum. 53
Quot Chriſti vulnera. 250

R.

REgnum dei. 190
Regnum Chriſti non ex hoc mundo. 294
Regnum cœlorum. 119
Regnũ Chriſti ſpirituale. 237
Regula loquendi de communitate. 151
Regula de paſſionibus deo tributis. 119
Regula facta malorũ poſſunt quid boni ſignificare. 298
Regula de laude hominis. 100
Regula, quomodo vnus locus varie exponitur. 155
Regula, euãgeliſtæ nõ vſi verbis in propria forma. 106
Regula, quando aliquid ſcribitur in vtroq; teſtamẽto. 4
Regula de ritibus eccleſiæ. 6
Regula, quando locus ſcripturæ eſt obſcurus. 12
Regulæ de Chriſto propter duas naturas. 78
Religionem intrare cõtra parentes. 57
Reliquia diſtribuere. 250
Reliquiæ panis euangelici. 195

S

SAcerdotium. 91
Sacramentarij. 185
Sacramẽtũ Chriſti ſerua. 205
Sacramẽta ex latere Chri. 302
Sanctos venerari. 162
Sancti cur tentarunt facere miracula. 66
Sctõrũ miracu. à quo fiãt. 273
Sapientes huius ſeculi. 114
Scãdalizari in Chriſto. 32.43
Scriptura valet contra tentationes. 141
Scriptura difficilis intelle. 49
Scriptura accuſat peccato. 22
Scriptura varie exponitur. 14
Scriptura vtitur diſtĩctio. 185
Sectatores Chriſti. 87
Sectæ plures hæreticorum. 115
Semen dei eſt Chriſtus. 142
Semẽ in anima noſtra. ibid.
Seminare bonum ſemen. 140
Seminauit cur Chriſtus in ſpinas. 159

Senibus obedire & eos ſequi. 170
Sepultura Chriſti. 30. & dein.
Sepultura pompoſa. ibidem
Sepultura hæreticorum. 308
Sepultura fiat ſecundum conſuetudinem loci. ibidem
Septuageſima. 127
Serui bene tractandi. 94
Sexageſima. 143
Signa iudicij ex Hieron. 13. 14
Signa alia. 12
Societas malorũ vitãda. 167
Socer honorandus. 267
Solicitudo omnis ad deũ. 109
Sol in extremo iudicio. 14
Spiritualia meliora. 56
Spina triplex. 137
Spina Chriſti. 250
Sudor Chriſti ſanguineus. 265
Superſtiones diabolicæ. 160

T

Tenebræ in morte chriſti. 277
Teſtimonium falſum. 267
Teſtes in extre. iudicio. 22
Teſtes contra Chriſtum. 243
Tentatio & peccatum nõ ſunt idem. 163
Tentatio fortificatur. ibi.
Tentatio quã do cõfitẽda. ibi.
Tentatio vtilis. 165
Tentationẽ permittit deꝰ. 165
Tentatione non egẽt mali 167
Tentationem deprecari. 166
Tentare deum, malum. 158
Titulus Chriſti. 256
Tribulationes pati. 167
Tribulatio vtilis. 270
Triplices aures. 88. 89
Turcarum peccata quãta. 183
Tunica Chriſti. 275

V

Verbum Chriſti omnipotens. 155. 181
Verbum declarat ſe. 111
Verbum dei. 129. Veronica. 254
Veſtes ſacræ in miſſa. 248
Veſtes precioſæ culpãtur. 61
Viduæ. 48
Virtutes cœlorum. 15. & deinceps
Virginalis pudicitia. 61
Vindictã quare, e malũ. 280
Vini penuria in nuptiis quid ſignificet. 78. & deinceps
Vinũ multiplex in ſcript. 79
Viſitare infirmos. 96
Vulgus inſtabile. 271
Vulnera Chriſti. 273
Zuinglij hæreſis. 49

Ad lectorem.

¶ Folio. 246. pag. 1. verſ. 13. lege, melius eſt, quam aperte &c. In reliquis nihil offẽdes, aut ſi quid, id minutius erit, quã cuius (quod quidẽ ad nos attinet) debeas admoneri. & tamẽ ſicubi hæreſis, qđ futurũ certo ſcimꝰ, memineris non id exemplo noſtro, ſed primitiuo exẽplari imputãdũ. maluimus enĩ & tibi nobiſcũ ſupereſſe qđ inquirat, quã in alieno labore naſuti eſſe. quanquam ſi quis priorem editionem cum hac cõtulerit, iſque nũ ingratus haberi voluerit nobis gratiam ſit habiturus.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Vita Nova
di M. Sillitti
Latina-(B. Piave)
1970